Vari Verenama

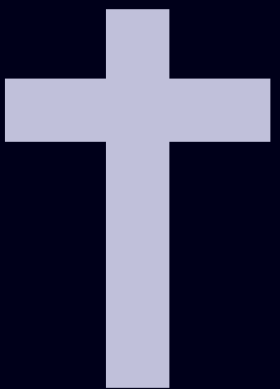

The New Testament in the Dawawa Language of Papua New Guinea

Vari Verenama
The New Testament in the Dawawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Dawawa long Niugini

copyright © 2002 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Dawawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
9b8bda32-db42-5be3-9d24-4e4a5d5f65b2

Contents

Metiu 1
Mak 91
Luk 146
Jon 238
Apasol 307
Rom 390
1 Korint 428
2 Korint 464
Galesia 489
Epeses 503
Pilipi 516
Kolosia 525
1 Tesalonaika 534
2 Tesalonaika 542
1 Timoti 547
2 Timoti 559
Taitos 567
Pirimon 572
Hibru 574
Jeims 604
1 Pita 614
2 Pita 625
1 Jon 632
2 Jon 643
3 Jon 645
Jiud 647
Waimagatara 651

Metiu

Yesu yatayatanama wāgewāgedima isedima
(Lk 3:23-38)

1 Yesu Keriso tauna guyau Deivid na damma nopone ya tubuāgana, be guyau Deivid tauna Eibraham na damma nopone ya tubuāgana.

2 Be Eibraham natunama Aisik, be Aisik natunama Jeikob. Be Jeikob natunatunama taudi Juda be tasitasinama.

3 Be Juda natunatunama taudi Peres be Sera, be tinedima tauna Temar. Be Peres natunama Hesron, be Hesron natunama Ram,

4 be Ram natunama Aminadap, be Aminadap natunama Nason, be Nason natunama Salmon

5 be Salmon natunama Boas, be Boas tinanama Reiheb. Be Boas natunama Obed, be Obed tinanama Rut. Be Obed natunama Jesi.

6 Be Jesi natunama guyau Deivid.

Be Deivid natunama Solomon be Solomon tinanama Uria na waivima.

7 Be Solomon natunama Rehoboam, be Rehoboam natunama Abaija, be Abaija natunama Asa.

8 Be Asa natunama Jehosafet, be Jehosafet natunama Joram, be Joram natunama Usaia.

9 Be Usaia natunama Jotam, be Jotam natunama Eihas, be Eihas natuama Hesekaia.

10 Be Hesekaia natunama Manase, be Manase natunama Amon, be Amon natunama Josaia.

11 Be Josaia natunama Jehoiakin be tasitasinama. Taudi adi rāganine Israel banegidima matabudi a nawedina Babilonma be dabudine a miana.

12 Be Babilon a mianana murine Jehoiakin natunama Sealtiel ya tubuāgana. Be Sealtiel natunama Serubabel.

13 Be Serubabel natunama Abiut, be Abiut natunama Elaiakim, be Elaiakim natunama Asor.

14 Be Asor natunama Sadok, be Sadok natunama Akim, be Akim natunama Eliut.

15 Be Eliut natunama Eleasar, be Eleasar natunama Matan, be Matan natunama Jeikob.

16 Be Jeikob natunama Jousep. Be Jousep tauna Meri na badama. Be Meri, tauna vutuna Yesu Tauwai yawasana ya tikana.

17 Yodi tà kita da Eibraham ḡarone be ya naḡo da guyau Deivid ḡarone ya tavana, kimta matabudi 14. Be guyau Deivid ḡarone da ya naḡo da Babilon na rāganie ya tavana,

kimta matabudi 14. Be Babilonma rāganine be ya nāgo da Keriso na rāganie ya tavana, kimta matabudi 14.

Keriso na kaba tubugama
(Lk 2:1-7)

18 Yesu Keriso murigа da ya tubugana nogone, kaua umanama ya tubugana, Yesu tinanama Meri tauna Jousep na goapaparama. Taudi murigа da sibo ai nagi be ai rawategeina, Meri mayanama ya pago da kaiteka ya bogana Arua Babaue.
19 Be Meri na badama Jousep tauna didimana baneginama. Vutuna aubainama rāganine kaua nama ya kitakitana tauna nam i goegoena da patara matedie sibo Meri ya gose be ya kawa tunimayagi. Vutuna aubainama tauna ya goegoena da moisirie sibo Meri ya gosena.
20 Jousep inam kauidima yawai nuanogonogotedina maika, Bada na aneama raubonie Jousep garone ya magatara be ya riuna, "Jousep, guyau Deivid natunama, nam kwa naira, Meri kwa pago da tam am waivima be nam kwa gose pore, baninama Meri Arua Babau na rewapanae gomana ya bogena.
21 Tauna tokare gomana taugominama e tika be tam kwai isana Yesu, baninama tauna tokare na banagama adi gewagewae ei yawasanidina."
22 Uma kauidima matabudi Bada boni peroveta garone ya giugiuena ruvane, nama a tubugana.
23 Peroveta boni umanama ya riuna,

"Tokare Matatapu e boga be gomana taugominama e tikana,
be taudi inam gomeninama tai isana Imanuel."

Isa Imanuel inam baninama "Mamaitua tauda garode."
24 Jousep ya kenakena midisuguna murine, aba Bada na aneama ya riuriuena nama ya voiena, tauna Meri ya pago da naumeki na waivima.
25 Be Jousep Meri mate nam tunidima ti rawategei rubudina naumeki da Meri gomana taugomina ya tikana. Dabudine Jousep inam gomeninama yai isana "Yesu".

2

Nuauyauya banegidima Yesu a vakitana

1 Guyau Herod na rāganie, Yesu Judia nopone Betliem meagaine ya tubutubugana murine, nuauyauya banegidima suara na kaba tavama yauwane nama be a verauna Jerusalemma.
2 Be taudi guyau ai taravirena, "Gomana gaubonama dego dobudine ya tubuga, Jius adi guyauma? Tauma suara na

kaba tavae gomana na kiporama kè kita be kè verauna rauduneenama aubainama."
3 Rāganine guyau Herod inam giunama nama ya vaivaiena, nuanama ya rovona. Be banaga matabudi Jerusalem nopone, taudi mate nuedima ya rovona.
4 Inam rāganine tauna pirisi babadidima be tarawatu tauwai katakataidima matabudi ya rawatēgeidina be, Tauwai yawasana dēgo dabudine e tubuāgana vutuna yai taraviredina.
5 Be taudi a paribee be a riuna, "Tauwai yawasana tokare Judia nopone Betliem meagaine e tubuāgana, baninama peroveta ya giruma be umanama ya riuna,
6 " 'Tam Betliem Judia provins nopone, tam nam meagai
yababa Judia guyaguyaudima ārodie.
Ibewa, baninama tam nopome tokare guyau dosinama e
tubuāa be tauna yau banagama Israel banegidima e
rabedina.' "
7 Dabudine Herod nuauyauya banegidima moisirie ya rawatēgeidi be yai taravira yaēyaēdina da taudi aba rāganine kipora ya māgatara be a kita.
8 Naumeki da guyau nuauyauya banegidima ya riupore nawedi Betliemma be umanama ya riuedina, "Koi wanawana kaua da inam gomeninama ko banavina. Be gomeninama ko kitana rāganine, ko verau munāa da taugu ko riuegu be taugu mate yà nāgo da gomeninama yà rauduneena."
9 Naumeki da guyau na giuma a vaie ya kovikovina murine, taudi nāgo ai karena. Be kiporinama a kitakitana vutuna a kita watani be a vawatanina, naumeki da dēgo gomana ya tubutubuāgana debane kipora ya midi kwasana.
10 Be taudi nama a kitakitana, taudi ai nuavere kauana.
11 Rāganine vadae a tavatavana, taudi gomana a kitana, tinanama Meri mate. Naumeki da taudi tuapikedie a raupari be gomana a rauduneena. Dabudine taudi adi puyoma a kaiporāa be gomana a puyona, gold, piupiu be kai bodinama ābuābunama maesinama dosinama isanama 'Mera'.
12 Inam kauinama murine Mamaitua raubonie nuauyauya banegidima nuedima ya boru be ya riuedina da nam sibo a munāa Herod ārone. Vutuna aubainama taudi wari keda a pāgo da a munāana adi dobue.

Jousep be Meri gomana a tika be naira Ijiptma a nāona

13 Nuauyauya banegidima a nāonaāona muridie, Bada na aneama Jousep ārone raubonie ya māgatara be umanama ya riuena, "Kwa midisuū, gomana kwa tika be tinanama mate naira ko nāona Ijiptma. Be dobudine ko miana

naumeki da taugu yà riuem da ko verau munaḡana, baninama guyau Herod tauna gomana e wanewanena ei gurina aubainama.”

14 Naumeki da Jousep ya midisuḡu, da gomana ya tika be tinanama mate yai dokedi da kupie meagai a gose da a naḡona Ijiptma.

15 Be taudi Ijiptma a miana naumeki da Herod e gurina. Uma kauidima inam peroveta aba boni yawai perovetaena nama yodi a tubuḡana. Peroveta umanama ya riuna, “Natuguma Ijiptma ya miamiana be è riue da ya dobina.”

16 Be raḡanine guyau Herod ya kita da nuauyauya banegidima tauna ḡarone nam ti tava munaḡana, vutuna aubainama tauna nuanama yai medi kauana. Inam raḡanine tauna nuauyauya banegidima aba a giugiuena ya noḡota wairuvedi be na tauiḡarama ya riuporedi be ya riuna, “Ko naḡo Betliem meagaine, be diane meagaidima mate nopodie be seda tautauḡomidima adi suarama rabui be uma ya yovo munaḡana matabudi koi guri rovodina.” Tauna nuauyauya banegidima adi giuma ya noḡota wairuvedi be nama ya giuna.

17 Be inam peroveta Jeremaia boni aba ya giugiuena nama ya tubuḡana. Tauna umanama ya riuna,

18 “Banaga ḡaba be nuaboya dosinama a vaiena Rama
meagainama nopone.
Reichel na sedama ya ḡabeḡabedina, be taudi nam
teneteneḡina da sibo a riuwai nuasubasuba,
baninama na sedama matabudi a guri rovona.”

Jousep, Meri be adi gomana mate a munaḡana Israelma

19 Raḡanine Herod ya gurigurina murine, Bada na aneama raubonie Jousep ḡarone Ijiptma ya maḡatara

20 be umanama ya riuena, “Kwa midisuḡu, gomana be tinanama mate kwai dokedi be ko munaḡana Israelma. Baninama taudi aitauḡa gomana waigurinama a riuriuena, inam banegidima yodi a gurina.”

21 Naumeki da Jousep ya midisuḡu be gomana be tinanama mate yai dokedi be a munaḡana Israelma.

22 Be tauna e vaiena, be Herod natunama Arikelas tamanama gabunama ya paḡo be Judia provins nopone yai badana. Vutuna aubainama Jousep dabudi naḡonama ya nairana. Be anea raubonie Jousep ya riue be tauna ya naḡona Galili provins nopone.

23 Naumeki da taudi a naḡona Nasaret meagaine be dabudine a miana. Be inam aba peroperoveta boni a giugiuena nama ya tubuḡana. Peroperoveta umanama a riuna: “Banaga tokare Yesu tai isana Nasaret baneginama.”

3

Jon tauwai babataito Yesu na kedama ya sepana
(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

1 Inam rag̃andie Jon tauwai babataito Judia provins nopone ya tava be dobu kavakavane ya rarau guguyana.

2 Be tauna umanama ya riuriuna, “Nog̃ota vitara ko pag̃o be ami nog̃otama ko vitaredina, baninama Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida e tavatavana.”

3 Jon tauwai babataito tauna vutuna peroveta Aisaia ya giugiuena. Aisaia umanama ya riuna,

“Banaga dobu kavakavane e yokoyokona,
Bada na kedama ko sepa, be keda ko kawa didimanidina
na kaba verauma aubainama.”

4 Jon na garama kamel vuvug̃inama voivoienama ya kotekotena. Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaiena, be tauna na kanima inam kapau be iwavi.

5 Banaga toitoi Jerusalemg̃a, Judia provinsne be upa Jodan banegidima matabudi Jon g̃arone a tavana.

6 Dabudine taudi adi gewagewama matabudi a kuvesidi be tauna yai babataitodina upa Jodan nopone.

7 Rag̃anine tauna e kitana be Parisi be Sadisi banegidima toitoi a veraverauna g̃arone deg̃o banaga yawai babataitodie, dabudi Jon taudi umanama ya riuedina, “Taumi maika mota sarama natunatudima! Taumi aitau ya riuemi da tokare Mamaitua na kovog̃ama ko vora pore?

8 Ami yawasanama ko vitaredi be yawasana veredima banidima koi mag̃ataridi da banaga ta kitedina,

9 be nam ko nog̃oti be ko riuna, ‘Tauda Eibraham natunatunama, aubainama nam tokare aba gewagewanama g̃arode e tubug̃a.’ Yà riuriuemina, deg̃oda Mamaitua sibo i g̃oena, tauna tokare teneteneg̃inama kaua yekudie seda yai tubug̃idina Eibraham aubainama.

10 Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be deg̃o kaidima banidima nam veredi, matabudi tokare e tarag̃a be e gabu gorudina.

11 “Taugu upa kavakavae yàwai babataitomina, ami nog̃otama ko vitaredina aubainama. Be banaga murigue e veraverauna, tauna banaga wairewapana vavasag̃inama nam maika taugu. Be taugu nam veregu da na kag̃asumama yà ragaudi. Tauna tokare Arua Babaue be kaie ei babataitomina.

12 Tauna banaga veredi be gewegewedima e daridarig̃edina maika raisi. Tauna raisi e tutu, be sive nopone e g̃ini be sive mui e suve da g̃avoe e nag̃onag̃ona, be banidima g̃avoe ta dobidobina. Be tauna raisi banidima e ragaudi be

na vadae e biribiridina. Be muinama kai karakaratine ei poraḡa be ta kara nonoḡedina."

Jon Yesu yai babataitona
(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22; Jn 1:29-34)

13 Naumeki da Yesu Galilima be ya verauna upa Jodanma,
da Jon sibo tauna yai babataitona.
14 Be Jon ya riutuaḡaie be ya riuna, "Tam aba aubainama
taugu ḡarogue kuya verau? Tam sibo taugu kuyai babataito-
guna."
15 Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Ibewa, inam naumeki.
Uma inam Mamaitua na ḡoanama naumeki da tà voiena."
Inam raḡanine Jon yai aninana.
16 Naumeki da Yesu ya babataito ya kovi da tauna upae be
ya tavatavana raḡanine, mara ya nuaporaḡa be tauna Arua
Babau ya kitana ya yovoyovona ḡarone kiu gabubu maika.
17 Be marae bona yadobi be ya riuna, "Inam tauna taugu
natuguma nuaguma e paḡopaḡona, be taugu yàwai nuaver-
ena tauna ḡarone."

4

Yesu na raurubuma
(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

1 Dabudine Arua Babau Yesu yai doka nawena dobu
kavakavane da Diaboro sibo Yesu ya raurubuna.
2 Yesu dabudine ya widinana, kupi da suara raḡan 40 a
kovikovina, murine tauna kani ya kara kauena.
3 Inam raḡanine tauraurubu Yesu ḡarone ya tava be ya
riuna, "Deḡoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma
yekudima kwa riuedi da tai rawaburedi."
4 Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Girugiruminama porane
girugiruminama umanama ya riuna,
'Banaga nam tokare buredigа na yawasanae tà mia, ibewa
da Mamaitua riunama matabuna na yawasanae tà
miana.' "
5 Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemma
meagai babaune be Tempol debane a midi be ya riuena,
6 "Deḡoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma
dobudine kwa kuruva, baninama Girugiruminama porane
girugiruminama umanama ya riuna,
'Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna. Be
nimedie ta kaisuḡum da nam yekue kaḡamma kwai
riḡedi.' "
7 Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Be girugiruminama
porane girugiruminama mate umanama ya riuna,
'Bada, am Mamaituama nam kwa raurubu.' "

8 Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena oya daudau
kwatikwatinama debane, be dobu na waiguyauma waimata
veraveraudima matabudi Yesu yai katai
9 be ya riuna, “Deg̃oda tam kwa rauduneeguna, uma
yabedima matabudi tam yà utemna.”
10 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa nag̃o g̃avoe,
Seitan. Baninama girugiruminama porane girugiruminama
umanama ya riuna,
‘Bada, am Mamaituama taunag̃a kwa raudunee be g̃arone
kwa noyana.’ ”
11 Dabudine Diaboro Yesu ya gose be anea a dobi da Yesu
a saguna.

Yesu na noyama yai karena
(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

12 Rag̃anine Jon dibure a boru be varinama Yesu ya
vaivaiena, tauna ya munag̃ana Galilima.
13 Naumeki da tauna Nasaret ya gose be ya nag̃ona Kapeni-
amma ya miana. Kapeniam inam yawawa dosinama diane,
dobu Sebulun be Naptali nopodie.
14 Uma kauinama peroveta Aisaia aba ya riuriuena, nama
ya tubug̃ana. Tauna umanama ya riuna,
15 “Dobu Sebulun be Naptali yawawa diane, upa Jodan
murine. Tam dobumma tawai isamna Galili, be inam
dabudi banaga ta miamiana taudi eteni, nam Jius.
16 Banaga aitaug̃a kupie a miamiana, taudi yana dosinama a
kitana.
Taudi aitaug̃a guri na waikupikupie a miamiana, yodi yana
rag̃an maika e senesenerina a kitana.”
17 Inam rag̃anine be nokoi ya nag̃ona Yesu rauguguya yai
kare be ya riuna, “Nog̃ota vitara ko pag̃o be ami nog̃otama
ko vitaredi, baninama Mamaitua na waiguyauma kaiteka
maida e tavatavana.”

Yesu na tauwai muriwatanama 4 ya vine dokedina
(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

18 Yesu Galili yawawinama dianag̃a ya nag̃onag̃o rag̃anine,
tauna tautaug̃oma rabui ya kitedina, Saemon awai isana
Pita be tasinama Endru. Taudi tauwai sagida, aubainama
adi sagidama topae a poraporag̃ana iyana vunug̃idima
aubainama.
19 Dabudine Yesu ya riuedina, “Ko verau koi muri-
watanegu be taugu yà voiemi da taumi banaga ko konedina.”
20 Inam rag̃anine taudi waig̃apa adi sagidama a gosag̃a be
Yesu ai muriwatanena.
21 Naumeki da nag̃o yai kare munag̃e be ya nag̃onag̃o da
tautaug̃oma g̃esaudima rabui ya kitedina, Jeims be tasinama

Jon taudi Sebedi natunatunama. Taudi wagae a miamiana tamedima Sebedi mate be adi sagidama a kawakawa batebatedina. Be Yesu taudi ya riuedina, “Ko verau be koi muriwatanegu.”

22 Inam rāganine taudi waigapa waga be tamedima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Yesu banaga sidesidedima yawai yawasanidina
(Mk 1:32-39; Lk 4:40-44)

23 Yesu Galili noponāga ya babara nago be sinagog nopodiga yawai katakatai, be Mamaitua na waiguyauma varinama verenama ya rarau guguyena. Be tauna banaga adi sidama tabu be tabu a ragaragaudina yawai yawasanidina.

24 Be Yesu varinama Siria nopone ya daberara be banaga adi sidama tabu be tabu a veraugedina Yesu ḡarone. Banaga ḡesaudima muya dosidima ragaragaudima, ḡesaudima penama kokukokudima be banaga ḡagarua kokukokudima, be ḡesaudima tuera ragaragaudima, matabudi yai yawasanidina.

25 Be patara dosinama Galiliga veraveraudima, Dekapolisga, Jerusalemga, Judiaga be upa Jodanma noago nevane dobunama banegidima mate Yesu awai muriwatanena.

5

Yesu oya debane ya rauguguyana
(Lk 6:20-23)

1 Rāganine Yesu patara nama ya kitakitana, tauna ya sāga ya nāgona oya debane be ya miana. Dabudine na tauwai muriwatanama ḡarone a tava

2 be Yesu patara waikatakataidima yai kare be ya riuna,

3 “Taumi nuemima e verena, aitauga nuemima tabutabune
Mamaitua na saguma ko ḡoeḡoena, baninama taumi
tokare Mamaitua na waiguyauma ko pāgona.

4 Taumi nuemima e verena, aitauga ami gewagewama
aubaidima ko ḡabagabana, baninama taumi tokare
Mamaitua ei nuasubemina.

5 Taumi nuemima e verena, aitauga voyagota banegimima,
baninama taumi tokare dobu matabuna koi buderiena.

6 Taumi nuemima e verena, aitauga Mamaitua matane didimana ko ḡoeḡoe be ko wanewane guratena, baninama
taumi tokare ami ḡoanama Mamaitua e utemina.

7 Taumi nuemima e verena, aitauga banaga taurau nuatoiedima, baninama taumi tokare Mamaitua e raunuatoiemina.

8 Taumi nuemima e verena, aitauḡa nopomima didimanidima be nam mira mate, baninama taumi tokare Mamaitua ko kitana.
9 Taumi nuemima e verena, aitauḡa suba tauvoienama, baninama taumi tokare Mamaitua ei kawa natunemina.
10 Taumi nuemima e verena, aitauḡa banaga ta raraukivi gewegewemina ami yawasana didimanidima aubaidima, baninama taumi tokare Mamaitua na waiguyauma ko paḡona.
11 "Taumi nuemima e verena, deḡoda banaga ta kunuremi, ta raraukivi gewegewemi be giu tabu be tabu kaikaiyovudie tai wavumina, baninama taumi taugu kowai muriwataneguna aubainama.
12 Raḡanine inam kauidima nama ḡaromie ta tubutubuḡana, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Banaga ḡesaudima boni peroveta ḡarodie inam kauidima teneḡidima nama a voivoiedina.

Buta be yana wainasidima
(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

13 "Banaga adi butama inam taumi. Be deḡoda buta* dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munaḡa? Inam butanama kaite ya gewagewana, be banaga tokare inam butanama ta porekaiyati be ta vagudagudana.
(Mk 4:21; Lk 11:33)
14 "Banaga adi kodamma inam taumi. Be uma ko noḡoti, meagai oya debane nam ei moisiri be teneteneḡina,
15 be banaga nam kodam ei rageti be gurewa dibune e boru ibewa, tauna kodam ḡavoe e boru da vada nopone banaga matabudi ei yanedina.
16 Inam kauinama teneḡinama nama, taumi banaga ḡarodie nama sibo koya yanana. Inam raḡanine taudi ami voiama veredima ta kitedi, be Tamemima marae isanama ta kawa saḡena.

Tarawatu na giuma
17 "Taugu è verauna nam ko noḡoti da Mousis na tarawatuma be peroveta adi waikatakataima yà kawa gewegewedi, ibewa. Taugu nam yabedima kawa gewegewedima aubaidima è verauna, ibewa. Taugu è verauna tarawatu banidima yai maḡataridina aubainama.
18 Yà riuriu kauemina da nam ai tarawatu tenaḡa maika e samoa yababa, ibewa da noḡone tarawatu aba ya giugiuedina, matabudi ta tubuḡana. Yodibe mara be dobu ta samoana.

* **5:13:** Buta inam soriti.

19 Tam aitau deḡoda tarawatu avedi da ḡaubo kokonama
kwa kita tuatuaḡaie be kwawai kati kotovina, be inam
kedane nama am banagama kwawai katakataidina, tam
tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta kita poremna.
Be tam aitau tarawatu kwa voteyeteyedi be inam kedane
nama banaga kwawai katakataidina, tam tokare Mamaitua
na waiguyauma nopone ta kita saḡemna.
20 Be yà riuriuemina, ami yawasanama Mamaitua matane
ko kawa didimana kauedina, be taumi nam Parisi be
tarawatu tauwai katakataidima maika ko voia. Taudi adi
yawasanama tà kitekitedina da kabe banaga veredi be
nopodima gewagewa ya moḡavu. Deḡoda taudi maika
ko voiana, taumi tokare nam Mamaitua na waiguyauma
nopone ko saḡa.

Rauvunuḡa na giuma

21 "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Nam kwa
rauvunuḡa. Be aitau da banaga ei gurina, tauna tokare ta
etarena.'
22 Be taugu yodi yà riuriuemina da tam aitau turamma
ḡarone nuama ei medina tam tokare ta etaremna. Be tam
aitau da turamma kuya riuwai gewana tam tokare etara
dosine kwa midina. Be deḡoda tam aitau turamma kuyai
tara tautauena, tam inam gienae kai matane naḡonama
kwawai rabena.
23 "Vutuna aubainama tam deḡoda am puyoma oltae kuya
verauḡena Mamaitua puyonama aubainama, be dabudine
kuya noḡoti da turamma mate poumie gewagewa e kenake-
nana,
24 naumeki da am puyoma olta diane kwa gose, be kwa
munaḡa da noḡone turamma mate inam gewagewanama ko
kawa didimani dokena. Yodibe kwa verau munaḡa da am
puyoma Mamaitua kwa utena.
25 Deḡoda banaga aitau tam e nawemna etara aubainama,
naumeki da kedae dabudine am gewagewama kwa kawa
didimana makaiena, da nam etara tauwai badenama ni-
mane e borum. Baninama etara tauwai badenama tauna
tokare porisiman nimane e borum be porisiman tauna
tokare e nawemna dibure.
26 Be yà riuriu kauemna da tam dibure kwa miana,
naumeki da mane damodamonama kwai maesa ḡavutina.

Monaḡemma debane nam mui kwa pore

27 "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Nam
monaḡemma debane mui kwa pore.'
28 Be taugu yodi yà riuriuemina, tam aitau da aba waiv-
inama kuya kita waidinidinina, tam inam kaite nuamma

nopone gewagewa kwa voivoiena, be monaḡemma debane mui kwa poreporena.
29 Deḡoda matamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Verenama da matamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam matamma rabui mate, da Mamaitua gienae e pore nawemna.
30 Be deḡoda nimamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa tom pore be kwa porekaiyatina. Verenama da nimamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam nimamma rabui mate, da Mamaitua gienae e pore nawemna.

Waigosaḡa na giuma
31 "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Aitau na visarama gosenama e ḡoena, naumeki da tauna waigosaḡa pepanama na visarama sibo ya utena.'
32 Be taugu yodi yà riuriuemina deḡoda tam aitau am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauḡoma mate gewagewa ti voiena, tam inam am visarama kwa voivoiena da tauna tokare gewagewa ei tubuḡi, be tam debame mui e porena. Be tam aitau da inam waivinama gosegosenama kwa naḡina, tam inam kwa rarau waivina.

Saugawapa na giuma
33 "Be mate koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Deḡoda Bada isane kuya sauga wapana, naumeki da kwa voiena.'
34 Be taugu yodi yà riuriuemina, nam aiyaba isane ko sauga wapa. Nam mara isane, baninama inam Mamaitua na kaba miama,
35 be nam dobu isane, baninama inam Mamaitua na kaba waivutuḡama, be nam Jerusalem isane, baninama inam guyau dosinama na meagaima.
36 Be mate nam iwakidumie ko sauga wapa, baninama tam nam teneteneḡina da deba vuvuḡimma kwa kawa duba bo kwa kawa yaguni.
37 Vutuna aubainama tam deḡoda waianina, naumeki da kwai anina ḡomana. Be tam deḡoda tuaḡai, naumeki da kwa tuaḡai ḡomana. Be deḡoda giu ḡesaudima nama kitedima mate kwa vatodina, inam gewagewa baninama inam Seitan na voiama nama.

Raubiwa na giuma
(Lk 6:27-36)
38 "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Deḡoda turamma matamma e kunavaina, naumeki da tam mate tauna matanama kwa kunavaina. Be turamma mokamma ei

mia kotovina, naumeki da tam mate tauna mokanama kwai mia kotovina.'
39 Be taugu yodi yà riuriuemina, gewagewa baneginama aba ḡarome ya voia waigewana, nam kwai ḡare. Deḡoda aitau nevakaumma e riḡana, kwa gose da nevakauma ḡesaunama mate e riḡana.
40 Deḡoda aitau e etaetarem be am kwamama e paḡona, naumeki da am rupuma mate kwa utena!
41 Deḡoda aitau e segerim da na taragaima sibo kuya kiroḡa da koya naḡo deḡo parata ya boruborue sibo kuya tavana,† be tam inam paratinama ya boruboruna, kwai muri be tauna mate ko naḡo be wari madanie kwa gosena.
42 Aitau aiyaba ḡarome ei baḡena, naumeki da kwa utena be nam kwa riutuaḡaie.

Ami ḡaviama koi nuapaḡoedina
43 "Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, 'Turamma turamma nuamma e paḡona.' Be banaga ḡesaudima a riuriuna, am ḡaviama kwa tuaḡaiena.
44 Be taugu yodi yà riuriuemina da ami ḡaviama mate nuemima e paḡona, be aitauḡa ta raraukivi gewegewemina aubaidima ko moiragina,
45 inam kedane taumi riukaua Tamemima marae natunatunama. Baninama tauna suara be kusana e riuriupore yovoḡena banaga veredi be gewegewedima matabudi aubaidima.
46 Deḡoda taumi aitauḡa tawai nuapaḡoemina taudiḡa koi nuapaḡoedina, tokare maesa ko banavi, bo? Ibewa, inam damone nam aba. Baninama gewagewa banegidima taudi mate nama ta voivoiana.
47 Be deḡoda am damma banegidima taudiḡa kwai kaiwedina, inam kwa voivoiena na verema aba? Banaga nam waisumeḡidi mate nama ta voivoiana.
48 Taumi ami yawasanama verene be didimanine ko miana maika tamemima marae.

6

Pairu na giuma
1 "Ko kita kaua da voia veredima ko voivoiedina, nam patara matedie ko voiedi da taudi sibo a kitemi. Deḡoda nama ko voiana, tokare nam maesa tamemima marae ḡarone ko paḡo.
2 Vutuna aubainama deḡoda waikaruwaḡawaḡa baneginama ko pairuena, nam bogigi ko suve da banaga ta kataie be isamma ta kawa saḡe. Inam banaga kaikaiyovudima

† **5:41:** Gurik bonane ya riuna: 'One mile' kwa gose be 'two miles' kwa paḡona.

adi voiama, taudi sinagog nopodie be doḡae patara matedie nama ta voivoiana. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona.

3 Be tam deḡoda banaga waikaruwaḡawaḡanama kwa paipairuena, naumeki da nam aitau diame e kataie.*

4 Be am pairuma moisirie kwa voiena. Inam raḡanine Tamamma marae e kitam da tam aba moisirie kwa voivoiena, naumeki da tauna tokare am maesama e utemna.

Moiragi na waikatakataima
(Lk 11:1-4)

5 "Raḡanine kwa moimoiragina, nam banaga kaikaiyovudima maika kwa moiragi, baninama taudi adi ḡoana kauama inam sinagog nopodie ta midi bo keda poudie deḡo banaga toitoi adi kaba babare, dabudine ta midi be ta moimoiragina da banaga kabe ta kitedi. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona.

6 Be tam raḡanine moiragi kwa ḡoena, naumeki da kwa naḡo am vadae, matakeda kwa gudu be Tamamma Mamaitua miamia moisirinama ḡarone kwa moiragina. Inam raḡanine Tamamma Mamaitua aba moisirie kwa voivoiena e kitana, be tauna tokare am maesama e utemna.

7 "Be ko moimoiragina raḡanine, nam giu kavekavedie ami moiragima debane koi poto yababedi, banaga nam waisumeḡidima adi voiama maika. Taudi tawai noḡotana da kabe adi moiragie giu tai potodi be Mamaitua adi moiragima kabe e paḡo.

8 Nam inam banegidima maika ko voia, baninama taumi Tamemima Mamaitua ami ḡoanama kaite ya katai dokedina, muriḡa da kowai baḡana.

9 "Taumi sibo umanama koya moiragina:
Tamamaima marae miemienimma, dobu matabuna isamma
babaunama sibo a vivirena.
10 Tam am waibadama sibo ya verau. Be kwa sagumai da
am ḡoanama dobue ka voie, maika marae ta voivoiana
nama.
11 Ama kanima raḡan patapatanama sibo kuya utemai.
12 Be ama gewagewama kwa noḡota poredi, nema tauma
ama banagama adi gewagewama kè noḡota poredina
nama.
13 Be nam raurubue kwai dokemai. Tauma gewagewa
nopone be tam kwai yawasanimaina.†

---

* **6:3:** Gurik bonane ya riuna: Nimamma kasaunama e paipairuna, nima seninama nam e kataie da nima kasaunama aba e voivoiena. † **6:13:** Gurik baibol ḡesaudima nopodie umanama a girumina: Baninama tam vutuna ḡarome waiguyau, rewapana be neneḡara ta kena nonoḡana. Inam riukaua.

14 “Be deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama ko noḡota poredina, naumeki da Tamemima marae taumi mate ami gewagewama e noḡota poredina.
15 Be deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko noḡota poredi, naumeki da Tamemima marae mate ami gewagewama nam e noḡota poredi.

Widina na giuma

16 “Raḡanine ko widiwidinana, nam banaga kaikaiyovudima maika ami widinama patare koi maḡataridi da banaga ta kitemi da taumi ko widiwidinana. Taudi ta raugari be ta midimidi naḡona kabe banaga ta kitedi. Taugu yà riuriu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paḡopaḡona.
17 Be taumi ko widiwidinana raḡanine, ko sigu be noḡomima ko buyodi
18 be ko voie da banaga matedie taumi kabe nam ko widiwidina. Be Tamemima miamia moisirinama taunaḡa e kitemi da taumi ko widiwidinana. Inam raḡanine Tamemima Mamaitua aba moisirie ko voivoiena e kitana, be tauna tokare ami maesama e utemina.

Marae sibo koyai taragaina
(Lk 12:33-34)

19 “Nam ami taragaima dobue kowai damdi, baninama deḡoda kwarikwari ta kanidi, bo ta raubusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedina.
20 Vutuna aubainama marae koi taragaina, baninama inam dabudine tokare nam ami taragaima kwarikwari ta kanidi bo ta raubusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedi.
21 Baninama ami taragaima deḡo dabudine ta kenakenana, taumi tokare ami noḡota be nuemima tabutabunama dabudine e kenana.

(Lk 11:34-36)

22 “Matamma inam tunimma na kodamma. Deḡoda matamma verenama, naumeki tunimma matabuna yanayananama.
23 Be deḡoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina. Be deḡoda yana nopome ei kupikupina, o ebom, inam tadiwanawana ya moraba kauana.
24 “Nam aitau babada rabui ḡarodie ei yaraga. Deḡoda nama e voiana, naumeki da noḡone badanama e tuaḡaie be muriḡa badanama e ḡoena; bo noḡone badanama e ḡoe be muriḡa badanama e tuaḡaiena. Taumi nam mane be Mamaitua ḡarodie koi yaraga be teneteneḡina, ibewa!

Nam koi nuaboya
(Lk 12:22-31)

25 “Taugu yà riuriuemina da yawasana tubuḡe aubainama nam koi nuaboya da aba sibo koya kani bo koya tego. Be nam koi nuaboya da aba sibo koya kote tunimima aubainama. Baninama yawasana noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika kani. Be tunimima noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika gara.

26 Kiu gunume ta rovorovona ko noḡotidi! Taudi nam tima sipisipina, be nam kani timawai damna. Be yaḡoro tamemima marae ewai kanidina. Be taumi noḡotimima ya moraba vavasaḡana, nam maika kiu.

27 Taumi inam yabedima kowai nuaboyedina, tokare tai yawasanimi, bo?

28 “Aba aubainama gara kowai nuaboyedi? Nanari ko kitedi dobire ta gogogogona. Taudi nam tima noyanoyana, be gara nam tima voivoiedina.

29 Be taugu yà riuriuemina, avedi da guyau Solomon na garama veredima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenaḡa i vere vavasaḡana maika nanari.

30 Mamaitua berana e voiedi be ta busobusona kitedima a vere kauana. Be inam beranidima pomai tokare kai e kara gorudina. Be taumi noḡotimima inam ya moraba kauana Mamaitua ḡarone, nam maika berana. Vutuna aubainama Mamaitua tokare teneteneḡinama ei garemina, be taumi naumeki da koi sumaḡana be nam ami noḡotama e vobekubeku.

31 “Be nam koi nuaboya be ko riuna, ‘Aiyaba tà kani?’, bo ‘Aiyaba tà tego?’, bo ‘Aiyaba tà kote?’

32 Banaga nam waisumeḡidi taudi inam yabedima tawai nuaboya kauedina. Be taumi Tamemima marae ya kataie da inam yabedima ko ḡoeḡoedina.

33 Be taumi ko kita da noḡone Mamaitua na waiguyauma be didimana kededima ko wana dokedi. Yodibe tauna inam yabedima matabudi tokare e utemina.

34 Vutuna aubainama nam pomai na kauama yodi koi nuaboye. Pomai ko gose da taunaḡa ei nuaboya munaḡena. Raḡan tenatenaḡaḡa adi nuaboyama nama ta kenakenana.

7

Nam koi wavu
(Lk 6:37-42)

1 “Nam turamma na yawasanama kwa kita wairuva be kwa riutuatuaḡaie da Mamaitua tokare teneḡinama nama ḡarome e voiena.

2 Baninama tam nema banaga kwa kitakita wairuvana,
teneḡinama nama Mamaitua tam tokare e kita wairuvamna.
Tam aba ruvane turamma kwa ruvaruvana, ruvanama
teneḡine Mamaitua tokare tam e ruvamna.
3 Aba aubainama turamma matane vunavuna kwa ki-
takita be tam matame kaitupo nam kuma kitakita?
4 Bo aba aubainama tam matame kaitupo nam ku kaipore,
be turamma matane vunavuna kaiporenama kwa riuriue?
5 Tam banaga kaikaiyovumma! Noḡone tam matame
kaitupo kwa kaipore doke da kwai kita kaua, yodibe tu-
ramma matane vunavuna kwa kaiporena.
6 “Yaba babaudima ḡaromie nam daḡadaḡasi ko utedi. Be
ami posaruma nam bawa ko utedi, deḡoda taudi inam yabe-
dima ta vagudegudedi be tai tauvitaredi da taumi bogemie
ta dawena.

Aba ko ḡoena, Mamaitua koi baḡana
(Lk 11:5-13)

7 “Koi baḡa be e utemina, ko wane be ko banavina, ko
raupewapewa be e kaiporena ḡaromie.
8 Deḡoda aitau ewai baḡana, tokare e paḡona, be aitau e
wanewanena, tokare e banavina, be aitau e rarau pewape-
wana, tokare ḡarone e kaiporena.
9 Nam aitau tam natumma kani ewai baḡe be tokare yeku
kwa ute.
10 Be nam aitau tam natumma iyana ewai baḡe be tokare
mota kwa ute.
11 Yodi avedi da taumi banaga gewegewemima, be yaḡoro
yaba veredima natunatumima ko uteutedina. Naumeki
da tamemima marae tauna teneteneḡinama taumi aitauḡa
kowai baḡana, tokare yaba veredima e utemina. Baninama
tauna kivinama ya vere vavasaḡana, nam maika taumi.
12 “Taumi aba ko ḡoeḡoena banaga sibo ḡaromie a
voiena, nama taumi banaga ḡarodie ko voiana. Deḡoda
nama ko voiana, taumi inam tarawatu be peroveta adi
waikatakataima ko vovo teyeteyedina.

Keda rabui
13 “Keda matakedanama ḡuririne ko sonaḡana,
baninama gewagewa kedanama inam nuasabunama
be matakedanama dosinama, be banaga toitoi inam
matakedane ta saḡa be kedanama ta watawatanina.
14 Be yawasana kedanama ya ḡaubo be matakedanama ya
ḡuriri kauana, be banaga raubisaḡa inam matakedanama ta
banavi be ta watawatanina.

Peroveta kaikaiyovudima
(Lk 6:43-45)

15 “Peroveta kaikaiyovudima ko kita kauedina. Taudi ḡaromie ta tavana kitedima kabe banaga vovoyaḡotidi, be ibewa da taudi nopodima inam tabei maika.
16 Peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi da taudi peroveta veredi, bo gewegewedi. Baninama banaga nam tokare damaya votanama yaguru bogane e ragaudi be teneteneḡina. Be nam aitau mabeko votanama gedara bogane e ragaudi be teneteneḡina.
17 Be teneḡinama nama kai verenama votanama inam verenama, be kai gewagewanama votanama inam gewagewanama.
18 Kai verenama votanama nam gewegewedi, be kai gewagewanama votanama nam veredi.
19 Be ai kaiḡa banidima nam veredi, taudi matabudi tokare Mamaitua e taraḡa be e gabu gorudina.
20 Inam kauinama teneḡine peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi be ko kataiedi da taudi peroveta veredi bo peroveta kaikaiyovudi.
(Lk 6:46-49)
21 “Banaga toitoi ta riurieguna, ‘Bada, Bada’, be nam tokare matabudi Mamaitua na waiguyaue ta saḡa. Ibewa da aitauḡa Tamaguma marae na ḡoanama ta voivoiena, taudi vutudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta saḡana.
22 Inam raḡanine banaga toitoi tokare ta riueguna, ‘Bada, tauma tam isame kè rarau guguya, be tam isame penama kè tavutavu dobiḡedi be mataira dosidima toitoi kè voivoiedina.’
23 Be taugu tokare yà riuedina, ‘Taugu taumi nam airaḡan e kataiemina. Taumi tarawatu tauwai katikotovidima, ko naḡo ḡavoe.’

Vada taukeridima rabui
(Lk 6:47-49)
24 Vutuna aubainama, deḡoda aitau e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, tauna noḡota kaua baneginama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama dom ya keri gurate da yeku debane na tuatuama yai midiri, be na vadama ya kerina.
25 Be kusana dosinama kabaita mate a dobidobina raḡanine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya riḡa rereḡe, be vada nam i bekuna, baninama tuatua a yovo guratana, yeku debane aubainama.
26 Be aitau da e verau be riuguma e vaivaiena, be nam ima voivoiena, tauna banaga buabuanama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama nam dom i keri guratena, tauna na tuatuama gimori debane yai midiridi be na vadama ya kerina.

27 Be kusana dosinama kabaita mate a dobidobina rag̃anine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya rig̃arig̃ana, yai mia kamog̃i be ya nuarikarikana."
28 Yesu na giuma ya kovikovina rag̃anine, patara Yesu na waikatakataima a base kauena,
29 baninama taudi mayanama a pag̃o da tauna rewapana mate yawai katakataidina, nam tarawatu tauwai katakataidima maika.

8

Yesu taug̃oma kito pag̃opag̃onama yai yawasanina (Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

1 Rag̃anine Yesu oya debane be ya yovoyovo munag̃ana, patara dosinama ai muriwatanena.
2 Dabudine taug̃oma tenag̃a kito pag̃opag̃onama ya verau Yesu nog̃one da tuapikane ya raupari be ya riuna, "Bada deg̃oda kwa g̃oena, naumeki da kwai yawasaniguna."
3 Naumeki da Yesu nimanama yai yoyo, da taug̃oma ya taukoni be ya riuna, "Naumeki, yà g̃oeg̃oena, kwa yawasanana." Be inam dabudine yai rag̃antenag̃e da taug̃oma kito pag̃opag̃onama ya yawasanana.
4 Dabudine Yesu inam taug̃ominama ya riuena, "Aba g̃arome ya tubug̃ana, nam aitau kwa riue, be kwa nag̃o pirisi g̃arone da tauna e kaiviramna. Yodibe Mamaitua kwa puyona, Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Dabudine banaga ta kitam be ta kataie da tam kuya yawasanana."

Yesu tori matanama na taunoyama yai yawasanina (Lk 7:1-10)

5 Be Yesu rag̃anine Kapeniamma ya tavatavana, dabudine tori matanama Yesu g̃arone ya tava da yai bag̃a be ya riuna,
6 "Bada, yau taunoyama vadae e kenakenana be tauna tuninama ai kaukudukudu be muya dosinama e kenakenana."
7 Be Yesu tauna ya riuena, "Taugu mate tà nag̃o be yai yawasanina."
8 Be dabudi tori matanama Yesu ya paribee be ya riuna, "Bada taugu nam veregu da tam yau vadae sibo kuya verau. Be bonamg̃a kwa riu da yau taunoyama e yawasanana.
9 Taugu mate waibada dibudie yà miamiana, be mate banaga ig̃eig̃eridima yau waibadama dibune ta miamiana. Be rag̃anine tauig̃ara yà riuena, 'Kwa nag̃o', be tauna e nag̃onag̃ona. Bo yà riuena, 'Kwa verau', be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama yà riuena, 'Uma kwa voie', be tauna e voivoiena."
10 Rag̃anine Yesu nama ya vaivaiena, tauna tori matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai

muriwatanena ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, taugu nam airaḡan Israelma umanama baneginama na waisumaḡama dosinama deḡo e banavi rubuna.

11 Taugu yà riuemi, tokare banaga toitoi dobu matabuna nopone ta verauna, Mamaitua na waiguyauma nopone. Dabudine taudi Eibraham, Aisik be Jeikob mate ta mia be ta soi tenaḡana.

12 Be banaga aitauḡa noḡone Mamaitua ya vinedina da na waiguyauma nopone sibo a saḡana, be tokare inam banegidima ei poraḡa dobiḡedina tadiwanawana nopone. Be inam dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina.”

13 Dabudine Yesu tori matanama ya riuena, “Naumeki kwa naḡo, be am waisumaḡama ruvane nama e tubuḡana.” Inam nama ya riuriuna, tori matanama na taunoyama ya yawasana munaḡana.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidina
(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

14 Raḡanine Yesu Pita na vadae ya saḡasaḡana, dabudine Pita rawanama sida poyapoya ya paḡo be ya kenakenana ya kitana.

15 Naumeki da Yesu Pita rawanama nimanama ya taukoni ḡome be poyapoya yai kavena, be waivinama ya midisuḡu be adi kanima ya vokaukauedina.

16 Be ravi ya tavatavana raḡanine, banaga toitoi penama kokukokudima a verauḡedina Yesu ḡarone, be tauna bonane inam aruidima gewegewedima ya tavu dobiḡedina, be banaga sidesidedima mate matabudi yai yawasanidina.

17 Uma kauidima Bada boni peroveta Aisaia ḡarone ya giugiuena ruvane nama ya tubuḡana. Peroveta boni umanama ya riuna, “Tauna dà nuaboyama ya ragaudi be dà sidama matabudi vitanama ya kiroḡidina.”

Yesu waimuriwatanenama na piripirima
(Lk 9:57-62)

18 Yesu patara dosinama ya kitekitedina, tauna na tauwai muriwatanama ya riuedina da wagae sibo yawawa a davu be noaḡo nevane a naḡona.

19 Dabudine tarawatu tauwai katakatainama tenaḡa Yesu ḡarone ya tava be ya riuena, “Tauwai katakatai, tam deḡo kwa naḡona taugu yài muriwatanemna.”

20 Be Yesu ya paribeena, “Inam naumeki be kwa noḡoti da, kiudobo* adi gabuma gaure ta miamiana, be kiu adi gabuma

* **8:20:** Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna dobira muserinama be gaure ta miamiana maika kiudobo.

noḡie ta miamiana, be Banaga Natunama nam deḡo na gabu da tauna e kena."
21 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ḡesau ya tava be ya riuena, "Bada, taugu yài muriwatanemna, be noḡone kwa gosegu da yà naḡo tamaguma yà dobo dokena."
22 Be Yesu ya paribeena, "Tam taugu kwai muriwataneguna, be banaga guriguridima kwa gosedi da taudiḡa adi gurima ta dobodina."

Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

23 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama mate wagae a saḡa da a naḡona,
24 be yawawa poune yai raḡantenaḡe da kaibitibiti dosinama ya tavana. Be rabama dosidima waga a riḡa be upa waga nopone a saḡasaḡana. Be Yesu tauna ya kenakenana.
25 Dabudine na tauwai muriwatanama Yesu a rawaḡosori be a riuna, "Bada kwai yawasanimai, kaiteka tà monuna."
26 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Aba aubainama ko nainaira? Ami waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa." Dabudine tauna ya midisuḡu da sive be rabama ya riutuaḡaiedi be daumora ya kena munaḡana.
27 Inam raḡanine taudi Yesu a base be a riuna, "Uma ai banaga nama kitana? Tauna sive be rabama ta vovo teyeteyena."

Yesu banaga rabui penama kokukokudima yai yawasanidina
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

28 Raḡanine taudi noaḡo nevane Gerasi banegidima adi dobue a tavatavana, banaga rabui penama kokukokudima, taudi kokoagae be Yesu ḡarone a dobina. Taudi ai nuanainaira kauana.
29 Be taudi bonedima dosine Yesu a riuena, "Mamaitua Natunama! Tam aba ḡaromaie kwa ḡoeḡoe? Kovoḡa na raḡanima tokare e tavana, be tam uma dabudine kuya verauna kwa kovoḡa dokemai, bo?"
30 Taudi deḡo a midimidina diedie bawa netarinama dosinama a yabayabana.
31 Naumeki da penama Yesu ai baḡa be a riuna, "Deḡoda kwa tavu dobiḡemaina, naumeki da kwa riupore nawemaina bawa nopodie."
32 Dabudine Yesu penama ya riuedina, "Ko dobi ko naḡo!" Dabudine penama tautauḡoma a dobi poredi da a naḡona bawa nopodie. Be bawa matabudi oya boganaḡa a manini yovo be yawawa nopone a naḡo, be dabudine upa nopone a tonedi be a gurina.

33 Be bawa tauyosidima taudi naira a nagō meagaie a tava,
be dabudine yaba matabuna a tubutubugāna adi banagama
a riuedina.
34 Naumeki be banaga matabudi inam meagaine
miemienidima a dobi a nagōna Yesu gārone, be taudi Yesu a
riu vavasagēna da tauna inam dobunama sibo ya gose be ya
nagōna.

9

Yesu banaga tuera pagōpagōnama yai yawasanina
(Mk 2:1-12; Lk 5:16-26)

1 Naumeki be Yesu waga nopone ya sagā munagā da
yawawa ya davu be noagō nevane ya nagōna Kapeniamma,
na kaba miae.
2 Be dabudine tautaugōma gēsaudima turedima tuera
pagōpagōnama ma ratiratina a kirogā veraugēna Yesu
gārone. Be ragānine Yesu inam tautaugōmidima adi
waisumagāma nama ya kitakitana, tauna taugōma tuera
pagōpagōnama ya riuena, "Taukui, nam kwai nuaboya, am
gewagewama taugu è nogōta porena."
3 Ragānine tarawatu tauwai katakataidima inam riunama
nama a vaivaiena, taudi nuedie ai nuanogōnogōta be a riuna,
"Uma baneginama Mamaitua ewai dibogīna."
4 Be Yesu inam banegidima aba awai nuanogōnogōtedina,
ya kataiena, aubainama ya riuedina, "Aba aubainama inam
nogōtidima gewegewedima nopomie ta sagāsagā?
5 Aba riunama ya tekateka, 'Am gewagewama è nogōta
porena', bo 'Kwa midisugu be kwa nagō'?
6 Yodi tokare yài kataimi be ko kataie da dobue Banaga
Natunama gārone rewapana e kenakenana da gewagewa
e nogōta poredina." Naumeki da Yesu inam taugōminama
tuera pagōpagōnama ya riuena, "Kwa midisugu, am gunima
kwa pagō be kwa nagōna am vadae."
7 Inam ragānine taugōma ya midisugu be ya munagāna na
vadae.
8 Dabudine patara inam kauinama a kitakitana, taudi a
basena, baninama Mamaitua inam nama rewapaninama ba-
naga ya utena, vutuna aubainama taudi Mamaitua isanama
a kaisugusugūna.

Yesu Metiu ya vinena
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

9 Yesu inam gabunama ya gose da ya nagōnagō be taugōma
isanama Metiu ya kitana. Metiu tauna teks na kaba tamima
gabune ya miamiana. Be Yesu tauna ya riuena, "Kwai

muriwatanegu!” Dabudine Metiu ya midisugu be Yesu yai muriwatanena.
10 Naumeki da inam kupine Yesu na tauwai muriwatanama mate a nagona Metiu na vadae kani aubainama. Be inam vadane gewagewa banegidi be teks tautaminama toitoi a tava be matabudi a kani tenagana.
11 Dabudine Parisi ta kitana be Yesu gewagewa banegidima mate a kanikanina, naumeki da taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riuedina, “Aba aubainama ami tauwai katakataima teks tautamidima be gewagewa banegidima mate ta kanikani tenaga?”
12 Raganine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima goegoena, be banaga sidesidedima taudi dogeta ta goegoena.
13 Be ko nago da giu uma baninama ko wanena aba ya giue, ‘Taugu raunuatoi kitanama yà goegoena, be taumi musare ko tipatipana taugu nam ama goegoena.’ Baninama taugu è yovona banaga gewegewedima waiyawasanidima aubainama. Be aitauga ta nogonogoti da taudi banaga veredima, taugu nam taudi aubaidima e yovona.”

Widina waitaraviranama
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

14 Ragan tenaga Jon tauwai babataito na tauwai muriwatanama Yesu garone a tava be a riuena, “Aba aubainama tauma be Parisi ka widiwidina, be tam am tauwai muriwatanama nam tima widiwidinana?”
15 Be Yesu ya paribeedi be ya riuedina, “Raganine nagivau taugominama yagoro nagi soine e miamiana, nam ko voie da na banagama ta widina yababa. Be ragan e tavana da nagivau taugominama ta nawena. Inam raganine na banagama tokare tai nuaboya be ta widinana.”
16 Nam aitau gara vaunama e pago be e nago gara poranama mate e popo tenagedi. Baninama gara vaunama tokare gara poranama e sorusika be e kawa gewagewana.
17 Be mate banaga nam tokare waen vaunama ta pago, be waen koukounama porane ta gini. Degoda nama ta voiana, waen vaunama tokare koukou poranama e surasari be waen e raugininа. Be waen koukounama tokare e gewagewana. Waen vaunama tauna naumeki da waen koukounama vaune ta ginina. Inam raganine waen vauna be waen koukounama vaunama tokare veredima nama ta kenana.

Yesu gomana waivinama gurigurinama yai yawasanina
(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

18 Yesu inam yabedima ya giugiuedina maika, sinagog tauwai badenama tenaga ya verauna tauna garone. Tauna

ya verau Yesu noḡone be tuapikane doḡae ya raupari be ya riuna, “Taugu natuguma waivinama yodi ya gurina. Vutuna aubainama tam sibo kuya verau da nimamma tauna debane kuya boru be tauna ya yawasana munaḡana.”

19 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a midisuḡu be inam tauḡominama mate a naḡona tauna na vadae.

20-21 Taudi a naḡonaḡo kedae be waivi waikosinavutuvutu paḡopaḡonama Yesu murine ya tava be Yesu na garama ya taukoni be yai nuanoḡonoḡota be ya riuna, “Deḡoda Yesu na garaḡama isunaḡa yà taukonina, taugu tokare yà yawasana munaḡana.” Uma waivinama tauna waikosinavutuvutu ya paḡona, naumeki da modi 12 a kovina.

22 Dabudine Yesu yai tauvitare da waivinama ya kita be ya riuena, “Moumou, nam kwai nuaboya, am waisumaḡama yai yawasanimna.” Naumeki da inam dabudine waivinama ya yawasanana.

23 Be raḡanine Yesu sinagog tauwai badenama na vadae ya saḡasaḡana, dabudine banaga saree a ḡabaḡaba nuanuaina, be patara dosinama ya kitedina.

24 Be Yesu ya riuedina, “Ko dobi doḡae matabumi. Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ḡomana.” Dabudine patara nama a vaivaiena, taudi Yesu ai kwatekwatevena.

25 Be raḡanine ya riuedi da doḡae a dobidobi rovona murine, Yesu ya saḡa vada nopone da gomana nimane ya paḡo be gomana ya midisuḡuna.

26 Inam kauinama ya tubutubuḡana, varinama ya daberara be inam dobunama matabuna ya paḡo rovona.

Yesu banaga matapotepotedima rabui be gumgum tenaḡa yai yawasanidina

(Mk 8:22-26; 10:46-52; Lk 18:35-43)

27 Naumeki da Yesu inam vadanama ya gose pore da ya naḡonaḡo be tautauḡoma rabui matapotepotedima tauna ai muriwatane, a yogo be a riuriuna, “Guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!”

28 Raḡanine Yesu ya naḡo vada nopone ya saḡasaḡana, inam tautauḡomidima mate a saḡana. Dabudine Yesu yai taraviredina, “Taumi naumeki kowai sumaḡa bo, da taugu tokare yà voiemi da koi kita munaḡa?” Be taudi a paribee be a riuna, “Bada, tauma kawai sumaḡana.”

29 Naumeki da Yesu inam tautauḡomidima matedima ya taukonidi be ya riuna, “Taumi ami waisumaḡama ruvane, yodi tokare koi kitana.”

30 Inam rāganine taudi ai kitana. Be Yesu ya riu vavasagedi
be ya riuna, “Aba gāromie yodi ya tubugāna nam aitau ko
riue!”
31 Be you, taudi yagoro a nago be Yesu varinama inam
dobunama matabuna nopone ai daberarina.
32 Rāganine inam tautaugomidima Yesu a gose be a
nagonagona maika, banaga gesaudima taugoma penama
kokukokunama ai doke tavaitena Yesu gārone, be inam
taugominama tauna gumgum.
33 Be rāganine Yesu inam taugominama nopone penama ya
tavutavu dobigena murine, taugoma giu yai kare munagena.
Be patara dabudine inam kauinama a kitakitana, taudi a
base be a riuna, “Uma kauinama Israel nopone nam nama
dà kaba kita, be yodi tè kitana.”
34 Be Parisi a riuna, “Inam penama adi badama tauna
rewapana Yesu ya utena. Vutuna aubainama tauna penama
e tavutavu dobigedina.”

Taunoya a rabuina

35 Yesu ya nago taonigā, be meagai matabudi nopodigā ba-
naga adi sinagogma nopodie, be Mamaitua na waiguyauma
varinama verenama ya rarau guguye be banaga yawai
katakataidina. Be mate banaga adi sidama tabu be tabu a ve-
raveraugedina tauna gārone, be matabudi yawai yawasani-
dina.
36 Be rāganine Yesu patara nama ya kitekitedina, tauna ya
raunuatoi kauedina. Baninama taudi adi nuaboyama inam
a toi reregena be nam ti kataiena aikedae sibo a nago be sagu
a pago. Taudi inam maika kabe sipu nam taurabedima mate
ti miamia.
37 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina,
“Sipi nopone maura dosinama ya nonogā be e kenakenana,
be taunoya a rabuina.
38 Vutuna aubainama Bada, tauna vutuna sipi taupaki-
nama koi bagā da taunoya e riuporagā be tauna na sipie ta
noyana.”

10

Yesu na apasolma 12 ya riuporedina
(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

1 Inam rāganine Yesu na tauwai muriwatanama 12
ya rawategeidi be rewapana ya utedina da taudi arua
gewegewedima ta tavu dobigedi be sida tabu be tabu tai
yawasanidina.
2 Apasol 12 isedima inam umanama,
Saemon, tauna vutuna ya vine dokena, awai isana ‘Pita’,

be tasinama Endru,
da Jeims, Sebedi natunama
be tasinama Jon,
3 da Pilip
be Batolomiu,
da Tomas
be Metiu teks tautaminama,
da Jeims, tauna Alpius natunama,
be Tadeas,
4 da Saemon tauna awai isana ‘Selot’,
be Judas Iskariot, tauna vutuna Yesu tauboru dobiḡenama.
5-6 Inam tautauḡomidima 12 Yesu ya riuporedi be umanama ya riuedina, “Israel banegidima ḡarodiḡa ko naḡona, baninama taudi sipu kwakokwakodima maika ta miamiana. Be nam banaga ḡesaudima ḡarodie ko naḡo maika Samaria adi meagaie, bo dobu ḡesaudie.
7 Ko naḡonaḡona raḡanine taumi uma varinama ko rauguguyena, ‘Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida.’
8 Be banaga sidesidedima koi yawasanidi, guriguridima ko kawa midisuḡudi, banaga kito ragaragaudima koi yawasanidi, be penama banaga a kokukokudina ko tavu dobiḡedina. Uma rewapanidima yà uteute yababemina, aubainama taumi banaga koi yawasana yababedina.
9 Ami vaḡaie nam mane ko paḡo,
10 nam tana, nam rupu ḡesau mate ko paḡo, nam kaḡasuma, be nam diḡona. Taumi yau taunoyama aubainama banaga tokare yaba matabudi ta voiedina aubaimima.
11 “Raḡanine taumi meagaie ko tavatavana, dabudine ko kita da banaga kaua ḡarone ko miana, naumeki da inam meagainama ko gosena.
12 Raḡanine taumi vadae ko saḡana, koi kaiwa be ko riuna, ‘Suba ḡaromie e kenana’.
13 Be banaga dabudine tai aninemina, naumeki da ami subama ḡarodie e kenana. Be deḡoda ibewa, ami subama ko paḡo munaḡena.
14 Be deḡoda banaga nam tai aninemi be ami giuma nam ta vaie, naumeki da kaḡemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam vadana bo meagainama ko gosena.
15 Taugu yà riuriu kauemina da maraetara raḡanine Mamaitua tokare inam banegidima e kovoḡa vavasaḡedina, nam maika Sodom be Gomora.

Piripiri raḡandie ami waisumaḡe ko midi da bagibaginaḡa (Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

16 “Taugu yà riuriupore nawemina maika sipu, musara ḡasiḡasidima nopodie. Vutuna aubainama ko vora kaua da

gewagewa nam e taukonimi be mate ko voyaḡota kaua da yawasana miremiredima nam ko voiedi.

17 Be banaga ko kita kauedina, baninama taudi tokare tauetara nimedie ta biri nawemi be sinagog nopodie ta kwapumina.

18 Taudi tokare ta soru nawemina gabegabeman be guyaguyau dosidima noḡodie taugu kau taiye. Be dabudine taudi ḡarodie be banaga matabudi ḡarodie taumi taugu aubaiguma koi matamatana.

19 Be ta panimina raḡanine, nam koi nuaboya da nema sibo koya giu bako. Mamaitua tauna tokare giu ei kataimi da nema ko giu bakona.

20 Baninama inam raḡanine tokare nam taumi ko giu, ibewa da Tamemima marae Aruinama tauna giu e utemi be ko giuna.

21 “Inam raḡanine tautauḡoma tasitasidima bo tuatuaḡedima ta biri dobiḡedi da banaga taudi tai guridina, be dosi kauinama teneḡinama adi sedama ḡarodie ta kauena, be seda nama adi dosima tai ḡaviedi be ta voiedi da gurie ta biridina.

22 Be banaga matabudi ta tuaḡaiemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama. Be aitau na waisumaḡe e midi bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana.

23 Deḡo meagaine ta raukivi gewegewemina, naumeki da inam meagainama ko gose, be wari meagaie ko naḡona. Be yà riuriu kauemina da taumi muriḡa da sibo Israel meagaidima nopodie ami noyama sibo koyai kovina, be Banaga Natunama tokare e verauna.

24 “Banaga aitauḡa ta girugirumana nam adi tauwai katakataima ta saḡa pore, be nama taunoya na badama nam e saḡa pore.

25 Be banaga girugiruminama na tauwai katakataima e ruvana, inam naumeki. Be kauinama teneḡinama nama taunoya, tauna na badama e ruvana, inam naumeki. Vutuna aubainama, deḡoda banaga vada taupakinama tai wavu be ta riuna da tauna penama adi guyauma Belsebul, naumeki da taumi vadanama banegimima tokare inam riunama teneḡinama nama ta riuemina.

26 Be inam banegidima nam ko nairedi. Be raḡan e veraverauna e tavana raḡanine, yaba matabudi semosemodina tokare ta maḡatarana. Be yaba waimoisirie kenekenedima matabudi tokare patare tai maḡataridina.

27 Be aiyaba kupie yà riuriuemina, taumi tokare suare ko giuedina, be taugu aiyaba waimoisirie beemie yà kasavena,

tokare bonemima dosine patare ko giue be banaga matabudi ta vaiena.
28 “Banaga tubuḡa taunaḡa tauwai gurinama nam ko nairedi, baninama taudi tokare nam teneteneḡina da aruimima tai guridi. Mamaitua tauna vutuna ko nairena, baninama tauna deḡoda e ḡoena, tokare teneḡinama da tubuḡimima be aruimima ei guri tenaḡedina gienae.
29 Uma ko noḡoti, kiu ḡauḡaubodima rabui maesidima 10 Toea, be Tamemima Mamaitua tokare nam ai kiu tenaḡa e kitapore be e guri yababa.
30 Be taumi deba vuvuḡimima mate e siasiava waibatena.
31 Vutuna aubainama nam ko naira, baninama taumi noḡotimima ya moraba kauana, nam kiu ḡauḡaubodima maika.
32 “Aitau taugu isaguma banaga matedie e kawa saḡena, naumeki da taugu tauna isanama tokare Tamaguma marae ḡarone yà kawa saḡena.
33 Be aitau taugu e bovieguna banaga matedie, naumeki da taugu tauna tokare Tamaguma marae ḡarone yà boviena.
34 Nam ko noḡoti da taugu dobue suba è verauḡena, ibewa. Taugu kea e verauḡena.
35 Taugu è yovona, yà voiemi da tauḡoma natunama tauḡominama mate tai saḡasaḡana, be gomana waivinama tinanama mate tai saḡasaḡana, be visara rawanama mate tai saḡasaḡana.
36 Taumi ami ḡaviama tokare ami vadae ta tubuḡana.
37 “Tam aitau da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be yaḡoro tam tamamma be tinamma kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. Be tam aitau da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be am sedama kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana.
38 Be deḡoda aitau nam na korosima e kiroḡi* be ei muriwatanegu, tauna nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana.
39 Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, am yawasanama tokare kwa banavina.
40 “Aitau da taumi ewai aninemina, taugu mate ewai anineguna. Be aitau da taugu ewai anineguna, tauriuporeguma mate ewai aninena.
41 Tam aitau da peroveta kuyai aninena, baninama tauna peroveta aubainama, tam tokare peroveta adi maesama ta

* **10:38:** Korosi kiroḡinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina nama.

pag̃opag̃ona ruvanama, nama tam kwa pag̃ona. Be tam aitau da didimana baneginama kuyai aninena, baninama tauna didimana baneginama aubainama, tam tokare didimana banegidima adi maesama ta pag̃opag̃ona ruvanama, nama tam kwa pag̃ona.

42 Be aitau da umanama banegidima taudi banaga yabayababa, be upa kwa ute be e tegona, baninama tauna yau tauwai muriwatanama, taugu yà riuriu kauemna da tam tokare am maesama kwa pag̃ona."

11

Yesu be Jon tauwai babataito
(Lk 7:18-35)

1 Rag̃anine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yawai katakatai kovidina, murine tauna inam dobunama ya gose be ya nag̃ona Galili meagaidima nopodie waikatakatai be rauguguya aubaidima.

2 Be Jon tauna dibure ya miamia be Yesu yaba ya voivoiedina varidima ya vaivaiena, naumeki be tauna na tauwai muriwatanama ya riuporedi

3 da Yesu umanama sibo a riuena, "Tam vutuna Tauwai yawasana a riuriuemna kuya tava bo banaga g̃esau ka rabe?" Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Ko munag̃a be aba koya vaivaiedi be koya kitekitedina, vutudi Jon koi varina.

4 "Banaga matapotepotedima tawai kita munag̃ana, be banaga tuera ragaragaudima ta nag̃onag̃o munag̃ana, be banaga kito ragaragaudima ta verevere munag̃ana,

5 be banaga beapotepotedima tawai beavaia munag̃ana, be banaga guriguridima ta midimidisug̃u munag̃ana, be banaga waikaruwag̃ewag̃edima vari verenama ta vaivaiena.

6 Be nuavere tauna aitau nam g̃arogue ima nog̃onog̃ota bekubekuna."

7 Taudi a munamunag̃ana rag̃anine, Yesu patara nopone Jon na kauama ya giuedina, "Boni dobu kavakavane koya nag̃ona Jon g̃arone, be aiyaba koya nog̃onog̃otina sibo koya kita? Banaga na waisumag̃ama gwag̃anama maika vagara sive ya kwadikwadiena, vutuna kitanama aubainama koya nag̃o?

8 Bo aiyaba koya nog̃onog̃otina sibo koya kita? Banaga gara verenama kotekotenama sibo koya kita? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima taudi guyau na vadae ta miamiana.

9 Bo aiyaba koya nog̃onog̃otina sibo koya kita? Peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemina, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam peroveta g̃esaudima maika.

10 Tauna vutuna girugiruminama porane girugiruminama
umanama ya riuna,
'Taugu yau taunoyama yà riupore doke da am kedama e
sepana, be murīga tam.'
11 "Yà riuriu kauemina da dobue nam aitau tenāga Jon e sāga
pore. Be banaga aitau Mamaitua na waiguyauma nopone e
miamiana, avedi da tauna banaga yababa, be yāgoro tauna
Jon ya sāga porena.
12 Jon tauwai babataito na rāganie da yodi, banaga Mamaitua
na waiguyauma awai gāviena. Be taudi a rarau rubuna
da taudi adi rewapanae Mamaitua na waiguyauma sibo ai
badena.
13 Peroveta be Mousis na tarawatuma taudi matabudi awai
perovetana naumeki da Jon na rāganima ya tavana.
14 Be Elaija tè raberabena, tauna vutuna yodi Jon ya tavana.
15 Dēgoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.
16 "Naumeki da, uma kimtinama yodi nema yài ruvaruva
bakedi? Taudi aiyaba maika? Taudi seda debadebae
tawai digirina maika. Be taudi adi banagama mate tawai
riusinīgāgaya be ta riuriuna,
17 'Tauma nāgi sarenama kè sare be taumi nam ko bigana,
be tauma guri gābanama kè gāba sinasinayona, be taumi
nam ko gābana.'
18 Be banaga rāgan matabuna teneginama nama a riuriu
tuatuāgaiena. Rāganine Jon ya tavana, banaga kauinama
teneginama a voivoiena. Tauna kani ya widiwidinedi be
waen nam i tegotegona rāganine, banaga a riuriuna, 'Tauna
nopone penama e miamiana.'
19 Be Banaga Natunama ya tava be ya kanikani, be ya
tegotegona rāganine, banaga a riuriuna, 'Ko kita, tauna
banaga kanikani dobidobinama be waen tegotego dobidobi-
nama. Be teks tautamidima, be gewagewa tauvoiedima
tauna ewai turanedina.'
"Mamaitua na noyama didimanidie tà kita be tai kawa
riukaue da na nuauyauyama inam riukaua."

Banaga nam waisumegidi, taudi tokare kovoga dosinama ta banavina
(Lk 10:13-16)

20 Meagai gēsaudie Yesu mataira dosidima ya voiedina be
yāgoro banaga adi nogotama nam ti vitaredina. Vutuna
aubainama Yesu inam meagaidima banegidima ya riuvire-
viredi be ya riuna,
21 "Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kauana!
Baninama taugu gāromie mataira dosidima è voiedina, be
taumi nam koi sumāgana. Dēgoda taugu sibo meagai Taia
be Saidon nopodie uma matairidima nama dosidima sibo è

voiedina, naumeki da taudi bonika sibo noḡota viravira a paḡo, be adi gewagewama nuaboyanama sibo a mogured-ina.
22 Taugu yà riu kauemina da mara etara raḡanine Taia be Saidon tokare kovoḡa ta paḡona, be taumi tokare kovoḡa dosi vavasaḡinama ko paḡona.
23 Be taumi Kapeniam banegimima ko noḡonoḡotina tokare ko naḡo marae, bo? Ibewa, taumi tokare Mamaitua gienae e kidipore nawemina, baninama taugu ḡaromie mataira dosidima è voiedina be taumi nam koi sumaḡana. Deḡoda taugu Sodom meagainama nopone uma matairidima nama dosidima sibo è voiedina, taudi tokare noḡota viravira a paḡona, inam yodi Sodom yaḡoro sibo ya kenakenana.
24 Taugu yà riu kauemina da mara etara raḡanine Sodom banegidima tokare kovoḡa ta paḡona, be taumi tokare kovoḡa dosi vavasaḡinama ko paḡona."

Ko verau ḡarogue be ko siperena
(Lk 10:21-22)

25 Inam raḡanine Yesu ya riuna, "Mamai, tam mara be dobu Badanama, yà kaisuḡusuḡumna baninama tam uma kauidima banaga aitauḡa ta noḡonoḡotina da taudi kabe nuauyauya be katai banegidi, taudi ḡarodie nam kui maḡataridina. Be tam banaga koekoedima kitedima seda maika ḡarodie kuyai maḡataridina.
26 Naumeki Mamai, inam vutuna tam am ḡoanama.
27 "Tamaguma yaba matabuna ya uteguna. Be nam aitau Mamaitua Natunama i kataiena, be Tamanama taunaḡa ya kataiena. Be nam aitau Tamanama i kataiena be natunama taunaḡa Tamanama ya kataiena. Be natunama aitauḡa ya vinevinedina, taudi ḡarodie ewai maḡatarana da Tamanama aitau.
28 "Taumi matabumi aitauḡa nuaboya be vita ko kirokiroḡana, ko verau ḡarogue be ko siperena.
29 Yau kewama isune ko kiroḡi be yau kedama ko kataiena, baninama taugu voyaḡota be ḡaubo munaḡa banegiguma. Vutuna aubainama taugu ḡarogue tokare sipere ko banavi, be yài nuasubemina.
30 Baninama yau kewama inam tekatekanama, be yau vitama nam i morabana."

12

Yesu tauna Sabat ewai badena
(Mk 2:23–3:6; Lk 6:1-11)

1 Sabat tenaḡa Yesu na tauwai muriwatanama mate yaḡoda sipinama nopodiḡa a naḡonaḡona. Be na tauwai

muriwatanama kani ya karatidi be taudi yaḡoda a ragaudina be a kanidina.
2 Be Parisi nama a kitakitana, taudi Yesu a riuena, “Yodi kuya kita, uma yabedima Sabat nopone nam sibo koya voivoiedi, be tam am tauwai muriwatanama ta voivoiedi.”
3 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Guyau Deivid na banagama mate kani ya karatidi, be aba Deivid ya voivoiena, vutuna taumi koya sievi bo ibewa?
4 Tauna Mamaitua na vadae ya naḡo be buredi waiaiainidima ya ragaudi be na banagama mate a kanidina. Be tarawatu e riuriuna da inam buredidima pirisi taudiḡa sibo a kanikanina.
5 Be mate taumi tarawatu koya sievi bo ibewa da Sabat raḡanine pirisi tempol nopone Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina,* be inam nam gewagewa ti voivoiena.
6 Taugu yà riuriuemina banaga tenaḡa uma nopode tauna ya saḡa vavasaḡana, nam maika tempol.
7 Mamaitua boni umanama ya riuna,
‘Taugu raunuatoi kitanama yà ḡoeḡoena, be taumi musare
ko tipatipana taugu nam ama ḡoeḡoena.’
Taumi deḡoda inam giudima banidima ko kataiedina, taumi didimana banegidima tokare nam koyai wavu yababedi.
8 Banaga Natunama tauna Sabat ewai badena.”
9 Yesu naḡo yai kare munaḡe be banaga adi sinagogma tenaḡa nopone ya saḡana.
10 Be dabudine tauḡoma nimanama tuera paḡopaḡonama ya miamiana ya kitana. Be inam dabudine Parisi taudi Yesu waiwavunama kedanama a wanewanena da aiyabae tauna sibo Yesu ai wavuna. Vutuna aubainama taudi Yesu ai taravire be a riuna, “Tarawatu nema e riuriu bako? Sabat raḡanine banaga kwai yawasanina tokare naumeki bo ibewa?”
11 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Deḡoda tam aitau tenaḡa am sipuma Sabat raḡanine dome i bekuna, tam tokare nam kuya naḡo be kuya tika tavaite, bo?
12 Be banaga tauna noḡotinama ya moraba kauana, nam maika sipu. Vutuna aubainama Sabat raḡanine naumeki da vere tà voiena.”
13 Dabudine Yesu inam tauḡominama ya riuena, “Nimamma kwa kawa didimani.” Naumeki da tauḡoma nimanama ya kawa didimani be nimanama ya vere munaḡana, nimanama ḡesau maika.
14 Be Parisi a dobi a naḡo be Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.

* **12:5:** Pirisi taudi Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina, baninama taudi Sabat raḡanine tempol nopone ta noyanoyana.

Yesu tauna Mamaitua na taunoyama vinevinenama
(Mk 3:7-12; Lk 6:17-19)

15 Be Yesu ya kataie da Parisi taudi aba a voivoiena, vutuna
aubainama tauna inam gabunama ya gose be wari kedae
ya nagona. Be banaga toitoi Yesu ai muriwatane be tauna
banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina
16 be ya riu vavasagedina da taudi nam aitau sibo a riue da
tauna aba banegina.
17 Uma kauidima matabudi Bada boni peroveta Aisaia
garone aba ya giugiuedina, ruvane nama a tubugana.
Aisaia boni umanama ya riuna,
18 "Uma tauna inam taugu yau taunoyama, vutuna è vinena.
Tauna vutuna nuaguma e pagopagona, be taugu yàwai
nuaverena tauna garone.
Taugu Aruiguma nopone yà boru be tauna tokare yau wait-
arapirima banaga matabuna garodie e rauguguyena.
19 Tauna tokare nam aitau mate tai sagasaga be e rasedi.
Tauna nam tokare kedaga e yogoyogo babara be
bonanama ta vaie.
20 Be vagara viriviri kusewinama nam tokare e kotova pore.
Be kai punanama nopone e rarau karakaratana, tauna
tokare nam ei tiriri gaba. Tauna nama e voiana
naumeki da ragan damone dobu matabuna nopone
banaga e kawa didimana rovodina.
21 Inam ragānine banaga dobu matabuna taudi tokare adi
waisumagama tauna garone ta boruna."

Penama adi guyauma be Yesu
(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23; 12:10)

22 Dabudine taugoma penama kokukokunama a veraugena
Yesu garone. Inam taugominama tauna gumgum be mat-
apotapotanama. Be Yesu inam taugominama yai yawasani
be tauna matanama yai kita be giu yai karena.
23 Be banaga matabudi Yesu a base be a riuna, "Agunai
uma tauna guyau Deivid natuna, bo?"
24 Ragānine Parisi umanama a vaivaiena, taudi a ri-
una, "Inam penama adi guyauma isanama Belsebul, tauna
Yesu ya koku be na rewapanama Yesu ya ute da penama
gesaudima e tavutavu dobigedina."
25 Be Yesu taudi adi nogotama ya kataiena aubainama ya
riuedina, "Degoda aba waiguyaunama tauname e darīga
munagena, tokare taunaga e kawa gewagewa munagena.
Be ai meagai nopone taudiga tai kawa gasigasi be ta darīga
munagedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munagedina.
Be ai vada nopone taudiga tai kawa gasigasi be ta darīga
munagedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munagedina.

26 Inam kauinama tenegīnama nama, degōda Seitan tauname na penamama sibo i tavutavu dobigēdina, inam tokare tauname e darigā munagēna, be na waiguyauma nam tokare e kena watana.
27 Vutuna aubainama degōda taugu sibo Belsebul na rewapanae penama e tavutavu dobigēdina, naumeki da taumi Parisi ami tauwai muriwatanama taudi aitau na rewapanae penama ta tavutavu dobigēdi? Taudi koi taraviredi, aitau isane penama ta tavutavu dobigēdi. Taudi gārodie tokare ko banavi da ami giuma inam kaikaiyovunama.
28 Be taugu Mamaitua Aruinama na rewapanae penama yà tavutavu dobigēdina. Inam kauine taumi ko kataie da Mamaitua na waiguyauma kaiteka gāromie ya tavana.
29 "Nam aitau taugōma wairewapaninama na vadama e gigi da e sagā, be na purapurama e danene rovodi. Ibewa da nogōne inam taugōminama wairewapaninama e vunugī da e pani dokena, murigā be e sagā da na purapurama e danenedina.
30 Degōda tauna aitau nam taugu gārogu, naumeki da tauna taugu ewai gāvieguna. Be tauna aitau nam taugu mate kama noyanoya tenagāna, inam tauna yau noyama e kawakawa gewagewana.
31 "Vutuna aubainama yà riuriuemina da gewagewa be waidibogā matabudi Mamaitua tokare e nogōta poredina. Be aitau da Arua Babau ewai dibogīna, inam gewagewanama Mamaitua tokare nam e nogōta pore.
32 Degōda aitau Banaga Natunama gārone e riuriu viravirana, naumeki da tauna na gewagewama tokare Mamaitua e nogōta porena. Be aitau da Arua Babau gārone e riuriu viravirana, naumeki da tauna na gewagewama yodi be nokoi ya nagōna, tokare Mamaitua nam airagān e nogōta poredi.

Kai gewagewanama votanama gewagewanama

33 "Kai ko kawa batebatena, tokare votanama ta verena. Be kai ko kawa gewagewana, tokare votanama ta gewagewana. Baninama kai votane tokare ko kita be ko kataie da inam kai verena bo kai gewagewana.
34 Taumi mota sarama natunatudima, taumi gewagewa banegimima, nema tokare vere ko giu bake? Baninama aba banaga nopone ya mogāvu be e kenakenana, vutuna mudune e dobidobina.
35 Banaga verenama noponama vere ya mogāvuna aubainama, yaba veredima ewai tubugīdina. Be banaga gewagewanama noponama gewagewa ya mogāvuna aubainama, yaba gewegewedigā ewai tubugīdina.

36 Taugu yà riuriuemina da etara na rag̃anie banaga dobue
adi giu yabayababama aubainama, taudi matabudi tokare
Mamaitua e etaredina.
37 Baninama am giuma ruvane Mamaitua tam tokare e
kovog̃imna. Be nama am giuma ruvane Mamaitua tam
tokare ei yawasanimna."

Jona na matairama
(Lk 11:29-32)

38 Naumeki da Parisi be tarawatu tauwai katakataidima
Yesu a riuena, "Tauwai katakatai, tauma ka g̃oeg̃oena
mataira kwa voie be ka kitana."
39 Be tauna ya riuedina, "Uma kimtinama taumi
gewagewa be badara banegimima be yodi mataira kitanama
ko g̃oeg̃oena. Be taumi nam tokare mataira ko kita, ibewa
da peroveta Jona g̃arone aba ya tubug̃ana, vutunag̃a tokare
ko kitana.
40 Jona tauna iyana nopone ya miana rag̃an rabuiteg̃a be
kupi rabuiteg̃a. Inam kauinama teneg̃inama nama Banaga
Natunama tokare dog̃a nopone e kenana rag̃an rabuiteg̃a be
kupi rabuiteg̃a.
41 Be maraetara rag̃anine Ninive banegidima be taumi uma
kimtinama mate gurie be ko midisug̃u munag̃ana rag̃anine,
taudi tokare ta riuemina da taumi sibo gienae koya nag̃ona.
Baninama boni Jona ya rarau guguyana rag̃anine, Ninive
banegidima taudi na giuma a vaie be nog̃ota vitara a pag̃ona.
Be yodi uma dobudine banaga tenag̃a tauna Jona ya sag̃a
porena, be tauna na giuma taumi nam koma vaie be nog̃ota
vitara koma pag̃opag̃ona.
42 Be mate maraetara rag̃anine dobu Saba guyaunama
waivinama taumi uma kimtinama mate gurie be ko
midisug̃u munag̃ana. Be tauna mate tokare e riuemina
da taumi sibo gienae koya nag̃ona. Baninama boni inam
guyaunama waivinama tauna dobu damone, be ya ta-
vana, Solomon na nuauyauyama vaienama aubainama, be
yodi uma dobudine banaga tenag̃a tauna Solomon ya sag̃a
porena, be tauna na giuma taumi nam komawai beavaiena.

Penama na kaba tava munag̃ama
(Lk 11:24-26)

43 "Be penama banaga e dobi porena rag̃anine, tauna e
nag̃ona dobu pokine na kaba siperema gabunama wane-
nama aubainama. Be gabu nam i banavina aubainama,
44 tauna tokare e riuna, 'Taugu yau vadama deg̃o è gose
be è veraverauna, dabudi yà munag̃ana.' Be tauna rag̃anine
vadae e tava da e kitana be vada noponama kavakavanama.
Be vada kawakawa verena be waiwaisianama e kenake-
nana.

45 Naumeki da tauna e munaḡa be penama ḡesaudima, matabudi 7, ei dokedina. Be inam aruidima taudi a gewagewa vavasaḡana nam maika tauna. Taudi matabudi ta saḡa vadanama nopone be ta miana. Inam raḡanine banaga tokare na yawasanama e gewagewa da e gewagewa vavasaḡana, nam noḡone maika. Inam kauinama teneḡinama nama tokare uma kimtinama ḡarodie e tubuḡana."

Yesu tinanama be tasitasinama
(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

46 Be raḡanine Yesu yaḡoro patara ḡarodie ya giugiuna maika, tinanama be tasitasinama a tava be doḡae a midina, be taudi a ḡoeḡoena da Yesu mate sibo ai giuna.

47 Naumeki da banaga tenaḡa Yesu ya riuena, "Tinam be tasitasimma doḡae ta midimidina, be taudi ta ḡoeḡoena tam mate koi giuna."

48 Dabudine Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Aitau tinagu be aitau tasitasigu?"

49 Be tauna na tauwai muriwatanama ḡarodie yai nimayoyo be ya riuna, "Uma taudi taugu tinagu be tasitasiguma.

50 Baninama aitau da Tamaguma marae na ḡoanama e voivoiedina, tauna vutuna taugu tasiḡomigu, nuvuḡomigu, be tinaḡomiguma."

13

Taukuma wainasinama
(Mk 4:1-20; Lk 8:4-15)

1 Inam raḡaninama teneḡine Yesu vada ya dobi pore, be ya naḡo yawawa diane ya miana.

2 Be yaḡoro patara dosinama ḡarone a rawateḡeidina, aubainama tauna topae waga debane ya saḡa be ya miana. Be patara matabudi taudi barabarae topa diane a miana.

3 Inam dabudine tauna yaba toitoi wainasie yai katakataidi be ya riuedina, "Raḡan tenaḡa taukuma ya naḡona na pesima kumedima aubainama.

4 Tauna pesi yawai yaraiedina raḡanine, pesi ḡesaudima keda poune a ravusedina, be kiu a tava be a kani rovodina.

5 Be pesi ḡesaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine doḡa nam dosina, vutuna aubainama pesi a gogo makaina.

6 Be suara ya rarararanana raḡanine, pesi ya kara gabedi da a pokina, baninama taudi waramidima nam doḡa nopone ti yovo guratana.

7 Be pesi ḡesaudima gedara nopodie a ravusedina, be inam gedaridima pesi a gogogogona, a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam ti banina.

8 Be pesi ḡesaudima taudi doḡa verene a ravusedi be a gogona. Naumeki da a moraba be a banina. Banidima ḡesaudima 100, ḡesaudima 60, be ḡesaudima 30.
9 Deḡoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana."
10 Naumeki da tauwai muriwatana a verau be Yesu ai taravirena, "Aba aubainama banaga wainasie kwa giugiuedi?"
11 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Taugu è vinemina da taumi Mamaitua na waiguyauma semosemonama ko kataiena. Be banaga ḡesaudima tokare nam ta kataie.
12 Aitau da uma yabedima e katakataiedina, Mamaitua tokare inam katainama debane e taipotodina. Be deḡoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, avedi da katai ḡaubonama ḡarome, be yaḡoro Mamaitua tokare kataidima matabudi e kaiporaḡana.
13 Vutuna aubainama taugu banaga ḡarodie wainasie yà giugiuna. Baninama taudi ta kitakitana be nam tima kitakita kauena, be vaienama ta vaivaiena be nam tima katakataiena.
14 "Boni aba peroveta Aisaia ya giugiuena, yodi taudi ḡarodie e tubutubuḡana. Tauna umanama ya riuna,
'Taumi ko vaivaiena be tokare nam ko kataie,
taumi ko kitakitana be tokare nam ko kita kaue.
15 Uma banegidima nuedima gudugudunama. Be taudi beedima nam timawai beavaia kauana, be taudi matedima a potana.
Taudi nama a voiana da matedie nam aba ta kita, bo beedie nam aba ta vaie, bo nuedie nam aba ta kataie,
baninama taudi nuedima vitarenama a tuaḡaie, be nam tima ḡoeḡoena da taugu yài yawasanidi.'
16 "Be taumi matemima ewai kitana, be beemima ewai beavaiana aubainama koi nuaverena.
17 Taugu yà riuriu kauemina da boni peroveta toitoi be didimana banegidima a ḡoeḡoena da sibo uma kauidima a kitedina, maika taumi yodi ko kitekitedina nama, be nam ti kitedina. Be taudi a ḡoeḡoena da sibo uma giudima a vaiedina, maika taumi yodi ko vaivaiedina nama, be nam ti vaiedina.
18 Yodi taukuma wainasinama ḡaromie yà giu waibate da ko vaiena.
19 Pesi keda debane ravuravusenama na giuma inam umanama. Banaga Mamaitua na waiguyauma varinama e vaivaiena, be nam ima katakataiena raḡanine, Seitan e tava be Mamaitua riunama banaga nopone kumakumanama e kaikai poraḡana.
20 Be banaga ḡesaunama tauna maika pesi yeku debedie ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiena, waiḡapa ma nuaverena e paḡopaḡona.

21 Be tauna nam waramina aubainama tauna nam tokare
e midi gurata. Rag̃anine piripiri bo raukivigewagewa ta
tavatavana Mamaitua riunama kana taiye, tauna tokare
waig̃apa e bekuna.
22 Be banaga g̃esaunama tauna maika pesi gedara nopodie
ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiena, be dobu yawasani-
dima nuaboyedi be dobu waiguyaudima wainuapag̃oedima
mate ta sag̃a be Mamaitua riunama ta yavanidi, da nam tima
banibanina.
23 Be banaga g̃esaunama tauna maika pesi dog̃a verene
kumakumanama, tauna riu e vaivaie, e pag̃opag̃o, be e vovo
teyeteyedina, tauna votanama 100 bo 60 bo 30."

Pesi gewegewedima wainasidima

24 Yesu wainasi g̃esaunama ya riuedina, "Mamaitua na
waiguyaunama inam maika banaga tenag̃a na sipie pesi
veredima ya kumedina.
25 Be tauna kupie ya kenakenana rag̃anine, na g̃aviama
ya tava da pesi gewegewedima inam sipine pesi veredima
nopodig̃a ya kuma nawedi be ya nag̃ona.
26 Be pesi veredima a gogo be buso awai karena rag̃anine,
pesi gewegewedima mate a gogo tenag̃ana.
27 "Naumeki be sipi taupakinama na taunoyama tauna
g̃arone a tava be a riuna, 'Bada, tam pesi veredima sipie kuya
kumedina, be uma pesidima gewegewedima aikedae a tava
be ta gogogogo?'
28 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, 'Inam g̃avia tenag̃a ya
tava be nama ya voiana.' Be na taunoyama a riuna, 'Nema
kwa nog̃onog̃ota bake, tauma ka nag̃o ka kamog̃a porag̃a bo
avedi?'
29 Be tauna ya riuna, 'Avedi! Baninama deg̃oda pesi
gewegewedima ko kamog̃ana, taumi tokare pesi veredima
mate ko kamog̃a tenag̃edina.
30 Nakarua, ko gosedi da matabudi ta gogo tenag̃ana
naumeki da darig̃a rag̃anine tokare tà kitedina. Inam
rag̃anine tokare taudarig̃a ya riuedi da taudi tokare pesi
gewegewedima a gogogogona, ta kamog̃a porag̃a da ta pani
boinidi be kai matane ta gabu gorudina. Murig̃a pesi
veredima a gogogogona, ta kamog̃a da ta ragau sag̃edina yau
vadae.' "

Yaug̃ana pesinama be yist wainasidima*
(Mk 4:30-34; Lk 13:18-21)

* **13:30:** Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga g̃esau, tauna kai dosinama maika yaug̃ana, be nam taitai.

31 Be Yesu wainasi ḡesaunama ya riuedina, “Mamaitua na
waiguyauma inam kai yauḡana pesinama maika, banaga ya
paḡo be na sipie ya kumana.
32 Inam pesinama ya ḡaubo kauana be banaga ya paḡo
da na sipie ya kumana, be ya gogogogona raḡanine kai
matabudi ya saḡa poredi, be kaibada ya tubuḡana. Be kiu
ta tava be kainama ragane ta noḡinoḡina.”
33 Be wainasi ḡesaunama mate ya riuedina, “Mamaitua
na waiguyauma inam maika yist† waivi ya paḡo, parawa
nopone ya biridi, be ya gwada da parawa ya sasana be ya
morabana.”
34 Yesu uma yabedima matabudi patara ḡarodie wainasie
ya giuedina. Tauna yaba matabudi wainasie ya giuedina, be
nam i giugiu ḡomana.
35 Inam kauidima peroveta boni ya riuriuedina nama yodi
a tubuḡana. Peroveta boni umanama ya riuna,
“Taugu muduguma yà kaipore be wainasie yà giuna. Boni
dobu ya tubutubuḡe da yodi, giu semosemodima a
kenakenana, be yodi giudima semosemodima vutudi
yà giuedina.”

Mui wainasidima ya giu waibatedina

36 Dabudine Yesu patara ya gosedi be ya naḡona vadae. Be
na tauwai muriwatanama tauna ḡarone a tava be a riuena,
“Bada, mui sipie a gogogogona wainasidima sibo kuya giu
waibate be kè vaie.”
37 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Pesi veredima
taukumedima, tauna inam Banaga Natunama.
38 Sipi inam uma dobunama, be pesi veredima inam
tauwai sumaḡa, taudi vutudi Mamaitua na waiguyauma
natunatunama. Be pesi gewegewedima taudi inam Diaboro
natunatunama.
39 Be ḡavia tauna aitau pesi gewegewedima ya kumekume-
dina, tauna inam Diaboro. Be dariḡa raḡaninama inam raḡan
damonama, be taudaridariḡa inam taudi anea.
40 “Be dariḡa raḡanine pesi gewegewedima ta kamoḡa
poraḡa da ta pani boinidi, be kai matane ta gabu gorudina.
Be raḡan damone inam kauinama nama tokare e tubuḡana.
41 Banaga Natunama tokare na aneama e riuporaḡa
be taudi gewagewa tauwai tubuḡidima be raukosoḡaiḡai
banegidima matabudi ta kamoḡa poraḡana maika pesi,
42 be kai matane ta pore nawedina. Be inam dabudine
taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina.

† **13:33:** Yist inam maika tuva. Ḡaubonama kwa riḡa be topae kwa boruna, inam e daberarana. Be yist ḡaubonama parawa nopone kwa boruna, inam e daberarana.

43 Inam rāganine tokare didimana banegidima tamedima
na waiguyauma nopone ta mia be ta yana guratana, suara
maika. Dēgoda beemima ta kenana, naumeki da koi beava-
iana.

Taragai semosemodima wainasidima

44 "Mamaitua na waiguyauma, inam dōga nopone mane
dosinama semosemonama maika. Be banaga tenāga inam
manenama ya vabanavi be ya rupu porena, be tauna ma
nuaverena ya munāga ya nāgo da na taragaima matabudi
ya raugimaredi, be mane ya pāgona. Yodibe ya munāga be
inam dōganama ya gimerina.

45 Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam taugimara
tenāga maika, tauna posaru verenama ya wanewanena da
sibo ya gimerina.

46 Rāgan tenāga tauna posaru vere vavasagināma ya ba-
navina, be maesinama dosinama. Dabudine tauna ya mu-
nāga ya nāgo da na taragaima matabudi ya raugimaredi, be
mane ya pāgo, yodibe inam posarunama ya gimerina.

Sagida wainasinama

47 "Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam sagida
maika, banaga topae ta pore, be iyana tabutabu ta konekone-
dina.

48 Rāganine sagida e mōgamōgavuna, taudi sagida ta soru
tavaite barabarae ta mia be ta darigedi da iyana veredima
posa nopone tawai ikwedina, be gewegewedima tawai po-
rāgana.

49 Uma kauinama nama tokare rāgan damone e tubūgana.
Inam rāganine anea tokare ta yovo be didimana banegidima,
be gewagewa banegidima ta darigedina.

50 Be gewagewa banegidima kai matane ta porāga nawedi,
be dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sana-
dididina."

51 Be Yesu na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya
riuna, "Uma giudima matabudi koya kataiedi, bo ibewa?" Be
taudi a paribee be a riuna, "Ee, kè kataiedina."

52 Be Yesu ya riuedina, "Tarawatu tauwai katakataidima
taudi Mamaitua na waiguyauma a katakataiena rāganine,
taudi vada taupakinama maika a tubūgana. Vutuna
aubainama taudi vada nopone ta sāga be taragai‡ vaudi da
poredima sivusivudima ta ragaragau dobigedina."

Nasaret banegidima Yesu a tuagaiena
(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

‡ **13:52:** 'Taragai' inam waikatakatai.

53 Rāganine Yesu wainasi giunama yawai kovidina, tauna inam dobunama ya gose pore, be ya nāgona wari kedae.
54 Tauna ya munāgana na meagai ḡomae, be dabudine tauna sinagog nopone ya sāga, be banaga yawai katakataidina rāganine, taudi a basa kaue be a riuna, “Uma baneginama deḡo dabudine nuauyauya, be mataira rewapanidima ya ragaudi be uma yabedima e voivoiedi?
55 Tauna kabe tauwai kamda natuna, be tinanama Meri tauma kè kataiena. Be tasitasinama inam Jeims, Jousep, Saemon be Judas.
56 Be nuvunuvunama matabudi kauanema diade ta miamiana. Tauna uma rewapanidima deḡo dabudi ya ragaudi?”
57 Inam dabudine taudi Yesu a tuāgaiena.
Be Yesu ya riuedina, “Peroveta na meagai ḡomae, be na vada ḡomama banegidima tauna nam ti vivirena.”
58 Vutuna aubainama inam meagaine Yesu mataira nam toitoi i voiedina, baninama taudi nam ti sumāgena aubainama.

14

Jon tauwai babataito nema ya guri bakona
(Mk 6:14-29; Lk 3:19-20; 9:7-9)

1 Inam rāganine guyau Herod tauna Yesu varinama ya vaivaiena,
2 tauna na taunoyama ya riuedina, “Uma baneginama agunai Jon tauwai babataito, tauna gurie be ya midisuḡu munāgana, vutuna aubainama rewapana ḡarone ta kenakenana da mataira e voivoiedina.”
3 Herod umanama ya giugiuna, baninama tauna noḡone Jon yai gurina. Jon umanama ya gurina: Herod tuāḡanama Pilip na waivima isanama Herodias ya kwayana, be inam kauinama debane Jon Herod ya riuriuena da nam nama sibo ya voie, vutuna aubainama Herod na tauiḡarama ya riuedi be Jon a vunuḡi da a pani be dibure a boruna.
4 Be Jon tauna yaḡoro da Herod umanama ya riuriuena, “Inam nam i verena da Herodias kwa nāḡi, baninama inam tuāḡamma na waivima.”
5 Inam riunama aubainama Herod ya ḡoena da Jon sibo yai gurina. Be tauna banaga ya nairedina, baninama banaga taudi a noḡonoḡotina da Jon tauna peroveta.
6 Be Herod na kaba tubuḡama soinama ya voivoiena nopone, Herodias natunama waivinama ya biga be Herod yai nuavere kauena.
7 Vutuna aubainama guyau Herod ya sauga wapa be umanama ya riuena, “Aba kwai bāgena yà utemna.”

8 Naumeki da gomana tinanama na ḡoanama aubainama
guyau Herod ya riuena, “Taugu yà ḡoeḡoena yodi Jon de-
banama dabire kwa boru, be kwa uteguna.”
9 Be inam giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be
tauna nam teneteneḡina da gomana sibo ya rawaḡaiḡaie,
baninama Herod noḡone na warema matedie ya sauga
wapana. Naumeki da guyau yai aninana da gomana na
ḡoanama tokare e utena.
10 Be na tauiḡarama ya riue da ya naḡo dibure, be Jon
gadonama ya tomna.
11 Naumeki da tauiḡara Jon debanama dabire ya boru, be
gomana guguininama ya ute, da ya kiroḡi nawe be tinanama
ya utena.
12 Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama a verau be
Jon tubuḡinama a kiroḡa nawe, be a dobona. Yodibe a naḡo
da Yesu ai varina.

Yesu banaga sievinama 5 tausand yai kanidina
(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

13 Yesu Jon varinama ya vaivaiena raḡanine, tauna wagae
ya geru be ya naḡona gabu wainuatuḡune. Be patara ta
vaiena be Yesu gabu wainuatuḡune ya naḡona. Naumeki da
banaga taudi adi meagaima a gosaḡa be a doka ḡomedi be
kaḡediḡa geresaḡa a naḡona.
14 Raḡanine Yesu gerese ya ḡotaḡotana, dabudine e kitana
be patara dosinama a miamiana. Naumeki da Yesu taudi ya
raunuatoiedi be banaga sidesidedima yai yawasanidina.

15 Be suara ya yovoyovona raḡanine, na tauwai muri-
watanama Yesu ḡarone a verau be a riuna, “Bada, uma
inam mutuyuae tà miamiana, be kaiteka ravi e tavatavana.
Banaga kwa riupore nawedi da meagaie ta naḡo da adi
kanima ta gimarana.”

16 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taudi nam ta naḡo.
Taumi kani ko utedina.”
17 Be taudi a riuena, “Be tauda buredi 5 be iyana rabui
kavakava ta kenakenana.”
18 Be Yesu ya riuedina, “Ko verauḡedi ḡarogue.”

19 Naumeki da banaga ya riuedi be mui debedie a miana.
Yodibe tauna buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi, gunume yai
kita saḡa da yai kaiwa be buredi ya givana. Yodibe na tauwai
muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina.
20 Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana.
Naumeki da tauwai muriwatana banaga kani a kanikani
gosedina, taudi a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 12 ai
moḡavudina.

21 Banaga dabudine a kanina, tautauḡoma sievinama 5 tausand be waiwaivi seda mate nam ti sievidina.

Yesu topa debanaḡa ya naḡona
(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)

22 Inam kauinama murine Yesu na tauwai muriwatanama wagae ya riuporedi da taudi a doka be yawawa a davu da noaḡo nevane a naḡona. Muriḡa Yesu banaga ya riuporedi be a naḡona adi meagaie.

23 Be banaga a naḡonaḡona muridie, tauna ya naḡona oya debane, moiragi aubainama. Be ravi ya tavatavana raḡanine, Yesu taunaḡa dabudine ya miamiana,

24 be waga kaiteka yawawa poune ya naḡonaḡona, be sive dosinama aubainama, rabama waga ya katikati vitarena.

25 Be raḡan tomtom Yesu topa debane ya babara be ya naḡonaḡona taudi ḡarodie.

26 Be dabudine na tauwai muriwatanama ta kitana be tauna topa debanaḡa ya veraverauna ḡarodie. Inam raḡanine taudi a naira kaua, a rasa be a riuna, “Ḡaḡarua e veraverauna.”

27 Be Yesu waiḡapa ya riu makai be ya riuedina, “Nam ko naira, taugu.”

28 Dabudine Pita ya riuena, “Bada, deḡoda riukaua tam, naumeki da kwa riu be taugu topa debanaḡa ḡarome yà verau.”

29 Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa verau.” Naumeki da Pita waga ya dobi pore be topa debanaḡa ya babara be Yesu ḡarone naḡonama yai karena.

30 Be tauna sive be rabama ya kitedi be ya nainairana raḡanine, tauna daururu yai karena, inam raḡanine tauna ya yogona, “Bada, kwai yawasanigu!”

31 Be Yesu waiḡapa nimanama yai yoyo be Pita nimane ya kaididi da ya sorusaḡe be ya riuna, “Am waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa, aba aubainama kuya noḡota bekubeku?”

32 Be taudi wagae a saḡasaḡana raḡanine, sive be rabama ai kavena.

33 Dabudine taudi aitauḡa wagae a gerugeruna, matabudi Yesu a raudunee be a riuna, “Tam riukaua Mamaitua Natunama.”

34 Dabudine taudi yawawa a davu be a naḡona naumeki da Genesaretma a ḡotana.

35 Be tautauḡoma dabudine Yesu a kitakitana, taudi Yesu varinama inam dobunama matabuna nopone ai daberarina, be banaga sidesidedima a verauḡedina Yesu ḡarone.

36 Be Yesu ai baḡana da tauna sibo yai aninedi, be taudi na garama isunaḡa sibo a taukonina. Be banaga aitauḡa na garama a tautaukonina, taudi matabudi a yawasanana.

15

Abaga nopodama tawai miredina na waikatakataima (Mk 7:1-23)

1 Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima
gesaudima Jerusalemma be Yesu garone a tava be ai tar-
avirena,
2 "Aba aubainama tam am tauwai muriwatanama dà
babadama adi vaivaima tawai kati kotovidi? Taudi kani
raganine, nam nimedima tima koǧedi be ta kanikani yaba-
bana."
3 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Be taumi aba
aubainama ami vaivaima kowai muriwatanedi, be Ma-
maitua na riuvavasagama kowai kati kotovidi?
4 Baninama Mamaitua umanama ya riuna, 'Tamamma be
tinamma kwa viviredina!' be 'Aitau tamanama bo tinanama
ei tara tautauena, tauna gurie ta boruna.'
5 Banaga aitau na dosima sagudima aubainama yaba
garone a kenakenana sibo ya ragaudi be na dosima ya
sagudina. Be taumi ami waikatakataima kana taiye tauna
inam yabedima ya ragaudi be na dosima ya riuedina, 'Uma
yabedima taumi sibo è sagumina, be yodi Mamaitua puy-
onama aubainama taumi nam yà utemi.'
6 Inam raganinе taumi ko riuriuna, 'Tam ya verena da Ma-
maitua kwa puyona, be am dosima nam kwa sagudi.' Inam
waikatakataidie taumi Mamaitua na riuvavasagama ko
kawakawa koakoana, be taumi ami vaivaima ko kawakawa
sagena.
7 Taumi banaga kaikaiyovumima. Aisaia na waiperove-
tama inam ya riu kauana. Mamaitua umanama ami kauama
ya giuena,
8 'Uma banegidima mududiga e riuriuna, "Mamaitua,
isamma ka kaikai sugusugуna" be taudi nopodima
madanie.
9 Taudi adi raudunema garogue nam baniboruboruna.
Baninama taudi adi waikatakataima inam banaga
tarawatu a voivoiedina, vutudi banaga tawai
katakataidina."
10 Dabudine Yesu patara ya rawateǧeidi be ya riuedina,
"Koi beavaia be ko kataiena.
11 Yaba aba banaga gayane e sagasagana, tokare no-
ponama nam ei mira, ibewa, be aba banaga nopone be
gayane e dobidobina, inam vutuna taunaga noponama ewai
mirana."
12 Dabudine na tauwai muriwatanama garone a tava be a
riuena, "Bada tam kuya kataie bo ibewa da Parisi am giuma
a vaivaiena, taudi nuedima ai medi kauana?"

13 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Tamaguma marae tauna deḡo kaidima nam i kumedina, inam kaidima tokare ma waramidi e kamoḡa poraḡana.
14 Vutuna aubainama inam banegidima ko gose poredina. Taudi tauwai dokadokana matapotepotedima. Be deḡoda banaga matapotapotanama turanama matapotapotanama ewai dokena, taudi rabuidi tokare dakie ta bekuna.”
15 Be Pita ya riuna, “Bada, uma wainasinama kwa giu waibate be ka vaie.”
16 Be Yesu taudi ya riuedina, “Taumi yaḡoro ko nuanua babaḡa, bo?
17 Koya kataie bo ibewa da yaba aba banaga gayane e saḡasaḡana, tokare kapone e naḡo da noveḡo e dobi munaḡa?
18 Be aba banaga nuapoune be e saḡa da gayane e dobidobina, inam vutuna tauname ewai mirana.
19 Baninama banaga nuapoune noḡota gewegewedima ta tavatavana, maika rauvunuḡa, badara, waisoḡa yabayababa, danene, kaiyovu, waikarakarakutu bo waidiboḡa.
20 Inam kauidima vutudi banaga noponama tawai mirana. Be deḡoda nimamma nam kwa koḡa be kwa kanina, inam nam nopomma kumawai mirana, ibewa.”

Dobu Keinan waivinama na waisumaḡama
(Mk 7:24-30)

21 Dabudine Yesu inam gabunama ya gose be ya naḡona Taia be Saidonma.
22 Be dobudine Keinan waivinama ya verau tauna ḡarone be bonanama dosine ya riuna, “Bada, tam guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiegu! Penama natuguma waivinama ya koku be ewai nuatoitoi kauana.”
23 Be Yesu nam aba i riuena. Vutuna aubainama Yesu na tauwai muriwatanama Yesu a riuena, “Kwa riue be ḡavoe e naḡo, tauna muridaḡa e naḡo be ya yogo makamakai be nam i verena.”
24 Dabudine Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, “Israel banegidima taudi sipu kwakokwakodima maika. Be Mamaitua ya riuporeguna da taudiḡa sibo è sagudina.”
25 Be waivi Yesu noḡone tuapikane ya raupari be ya riuna, “Bada, kwa sagugu!”
26 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Inam nam i verena da seda adi kanima yà paḡo be daḡadaḡasi yà utedi.”
27 Be waivi ya riuna, “Bada, inam riukaua! Be kwa noḡoti da guni debane seda kani kurekuredima ta tatai kuruvidina, yaḡoro daḡadaḡasi ta tava be ta kanikanina.”
28 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Tam waivimma, am waisumaḡama ya moraba kauana, vutuna aubainama

naumeki da aba kwawai bag̃ena, nama e tubug̃ana." Yesu ya giugiuna rag̃anine, waivi natunama ya yawasana munag̃ana.

Yesu banaga 4 tausand yai kanidina
(Mk 8:1-9; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

29 Yesu inam dobunama ya gose be Galili yawawinama dianag̃a ya nag̃ona. Naumeki da tauna ya sag̃a ya nag̃o oya babedie, be dabudine ya miana.
30 Dabudine patara dosinama adi banagama tuera ragaragaudima da matapotepotedima da nuakudukududima da gumgum be sida g̃esaudima ragaragaudima mate ai doka tavaitedina. Da Yesu nog̃one ai mienidi be tauna banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina.
31 Inam rag̃anine gumgum giu ai karena, be banaga nuakudukududima a vere munag̃ana, be tuera ragaragaudima babara ai karena, be matapotepotedima ai kitana. Uma kauinama banaga a kitakitana, taudi a base kaue, be Israel adi Mamaituama isanama a kaisug̃usug̃una.

32 Yesu na tauwai muriwatanama ya rawateg̃eidi be ya riuedina, "Taugu uma banegidima yà rarau nuatoiedina, baninama taudi rag̃an rabuiteg̃a nopodie tauda mate uma dabudi tè mia be taudi nam aiyaba ti kani rubuna da yodi. Be taugu nam ama g̃oeg̃oena da taudi ma kaniguridi yà riuporedi, deg̃oda kedae ta raumoyag̃asuna."

33 Be na tauwai muriwatanama a riuna, "Tauda mutuyuae tà miamiana, be yodi deg̃o kani tà pag̃o be umanama patarinama tài kanidi?"
34 Dabudine Yesu yai taraviredina, "Taumi buredi bisa g̃aromie ta kenakena?" Be taudi a riuna, "Buredi 7 be iyana g̃aug̃aubodima raubisag̃a."
35 Naumeki da Yesu banaga ya riuedi da dog̃ae a miana.
36 Yodibe tauna buredi 7 be iyana ya ragaudi, Mamaitua yai kaiwe, be buredi ya giva da na tauwai muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina.

37 Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be kani murine tauwai muriwatana banaga kani a kanikani gosedina, taudi a rawateg̃eteg̃eidi be posa matabudi 7 ai mog̃avudina.
38 Banaga dabudine a kanina tautaug̃oma sievinama 4 tausand be waiwaivi seda mate nam ti sievidina.
39 Naumeki da Yesu patara ya riuedi da a nag̃ona adi meagaie, be tauna wagae ya sag̃a be ya nag̃ona Magadanma.

16

Banaga mataira kitanama ai bag̃ena
(Mk 8:11-21)

1 Parisi be Sadisi taudi Yesu g̃arone a tavana, raurubunama aubainama, taudi Yesu ai bag̃ana da sibo mara matairinama ya voie be a kitana.

2 Be tauna ya riuna, “Deg̃oda kupi e tava be gunuma ei siana rag̃anine, taumi ko riuriuna, ‘Pomai inam komra.’

3 Be rag̃anboiboi deg̃oda dobu e g̃uva be gunuma e dubadubana rag̃anine, taumi ko riuriuna, ‘Manaka tokare kusana e dobina.’ Taumi gunume yaba ta tubutubug̃ana kita wairuvedima koya kataiena, be yodi rag̃andima matairidima kita wairuvedima nam koma katakataiedina.

4 Taumi kimtimima gewagewa be badara banegimima, taumi yodi mataira kitanama ko g̃oeg̃oena. Be nam tokare mataira ko kita, ibewa da taumi peroveta Jona g̃arone aba ya tubug̃ana, vutunag̃a tokare ko kitana.” Dabudine Yesu taudi ya gosedi be ya nag̃o poredina.

Waikatakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina
(Mk 8:14-21)

5 Taudi yawawa a davu be a nag̃onag̃ona rag̃anine, Yesu na tauwai muriwatanama nuedima ya koana da buredi nam ti ragaudina.

6 Be Yesu ya riuedina, “Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina.”

7 Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu vivivire be a riuna, “Tauda nam buredi te ragaudina, vutuna aubainama tauna nama ya riuna.”

8 Be Yesu ya kataie da taudi aba a giugiuena, vutuna aubainama tauna umanama ya riuedina, “Taumi ami waisumag̃ama ya g̃aubo g̃ag̃a. Aba aubainama ko riuriuna da taumi g̃aromie nam buredi?

9 Taumi aba koya kitakitana yag̃oro nam ko kataie, bo? Taugu buredi 5 be banaga 5 tausand èi kanidina, be posa bisa koyai mog̃avudina, vutudi nam koma nog̃onog̃oti, bo?

10 Be taugu buredi 7 be banaga 4 tausand èi kanidina, be posa bisa koyai mog̃avudina, vutudi nam koma nog̃onog̃oti, bo?

11 Taugu yaba yà giugiuedina aba aubainama taumi nam koma katakataiedi, taugu nam buredi ama giugiuena, ibewa. Taugu Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina, vutuna taugu yà giugiuena.”

12 Inam rag̃anine taudi a kataie da tauna nam buredi kana yistma i giugiuena, ibewa da Parisi be Sadisi adi waikatakataima kaikaiyovudima ya giugiuena.

Pita yai magatarana da Yesu tauna vutuna Keriso
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

13 Raganine Yesu Seseria-Pilipai meagaine ya tavatavana, tauna na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya riuna, "Banaga nema ta riuriu bako? Banaga Natunama tauna aitau?"
14 Be taudi a paribee be a riuna, "Banaga gesaudima ta riuriuna da Elaija, be gesaudima ta riuriuna da kabe Jerimaia bo ai peroveta tenaga kabe i tavatava."
15 Be tauna yai taraviredi be ya riuna, "Be taumi nema ko nogonogota bako, da taugu aitau?"
16 Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Tam Tauwai yawasana, Mamaitua yawayawasaninama natugominama."
17 Be Yesu Pita ya riuena, "Saemon Jona natunama, tam Mamaitua ei aiainimna, baninama uma nogotinama nam banaga ti kataimna, ibewa da Tamaguma marae tauna vutuna garome yai magatarina.
18 Be taugu yà riuemna da tam Pita* inam yeku. Be inam yekunama debane taugu yau ekalesiama yà kerina, be guri tokare nam inam ekalesianama e vaisuba be teneteneginа.
19 Taugu mara waiguyaunama kigінama tam tokare yà utemna. Vutuna aubainama tam aba dobue kwa panipanina, nama marae e panina. Be aba dobue kwa kuvekuvesina, nama marae e kuvesina."
20 Inam dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina da nam aitau sibo a riue, da tauna vutuna Keriso.

Yesu nema ei nuatoitoi bako be e gurina ya giuedina
(Mk 8:31–9:1; Lk 9:22-27)

21 Inam raganine da nokoi ya nagona Yesu tauna na tauwai muriwatanama ya giu waibatedina, da tauna tokare e nagona Jerusalemma. Be dabudine babada dosidima, be pirisi adi babadama, be tarawatu tauwai katakataidima, matabudi taudi Yesu ta raukivi gewegewe, be tai gurina. Be ragan aniwai rabuitegane tauna tokare e midisugu munagana.
22 Inam raganine Pita Yesu yai doke gavoe ya nawe be yai gake be ya riuna, "Avedi Bada, Mamaitua na sague inam kauinama nam garome e tubuga!"
23 Dabudine Yesu yai tautinamuri be Pita ya riuena, "Kwa nago gavoe Seitan! Tam yau kedama kwa gudugudуna, tam am nogotama nam Mamaitua garone be tima yovoyovona. Tam inam banaga adi nogotama kwa giugiuena."
24 Inam raganine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Degoda aitau waimuriwataneguma e goena, naumeki

* **16:18:** Gurik bonane 'Pita' inam yeku isanama.

da na ḡoanama matabuna e gosedi, be na korosima e kiroḡi da ei muriwataneguna.

25 Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, naumeki da am yawasanama tokare kwa banavina.

26 Be deḡoda aitau dobu yabedima matabudi e ragaragaudina, be e gurina raḡanine, inam yabedima tauna nema ta sagu bake, da yawasana kenakena nonoḡinama e paḡo? Bo aba ei utae da na yawasanama e paḡo munaḡe?

27 Baninama Banaga Natunama tokare Tamanama neneḡarine na aneama mate ta yovona. Yodibe banaga tenatenaḡaḡa aba a voivoiedina ruvane nama tokare ei maesidina.

28 Taugu yà riuriu kauemina da taumi ḡesaumima yodi uma dabudi ko midimidina tokare nam ko guri, naumeki da Banaga Natunama ei rawaguyau be e verauna ko kitana."

17

Yesu kitanama ya boru vitarena
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

1 Raḡan 6 muridie Yesu na tauwai muriwatanama Pita, Jeims be tasinama Jon yai dokedi be taudiḡa oya daudaunama debane a naḡona.

2 Taudi oya debane a tavatavana, dabudi ta kitana be Yesu kitanama ya boru vitarena. Tauna noḡonama yai matakanikanina maika suara, be na garama a ḡavorana maika suara boruminama.

3 Inam kauinama ya tubutubuḡana nopone, ta kitana be Mousis be Elaija Yesu mate awai giuna a kitedina.

4 Naumeki be Pita Yesu ya riuena, "Bada, ya vere kauana da tauma mate uma dabudine. Deḡoda tam kwa ḡoena, taugu kape rabuiteḡa yà voiedina, tenaḡa tam aubaimma, tenaḡa Mousis be tenaḡa Elaija."

5 Pita yaḡoro ya giugiu be giyou ḡavoḡavora tunutununama ya yovoyovona ya suma tawedina. Dabudine bona giyou nopone ya dobi be ya riuna, "Uma inam taugu natuḡomiguma, tauna ewai nuavereguna, bonanama ko vaiena!"

6 Be tauwai muriwatana nama giunama a vaivaiena, taudi a naira kaua, be noḡodie a beku be doḡae a ravusedina.

7 Naumeki be Yesu ya verau da ya taukonidi be ya riuna, "Ko midisuḡu, nam ko naira."

8 Inam raḡanine taudi a tausuḡudi be ai kita da Yesu taunaḡa a kitana, be nam aitau ḡesau dabudi ti kitana.

9 Naumeki da taudi oyae be a dobi a munamunaḡana raḡanine, Yesu taudi umanama ya riuedina, “Taumi aba koya kitakitana nam aitau tenaḡa ko riue, naumeki da Banaga Natunama gurie be e kawa midisuḡu munaḡena.”

10 Dabudine tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, “Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Elaija tauna noḡone e yovo doka?”

11 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Inam riukaua, Elaija tauna tokare e yovo doka be yaba matabudi e kawa nonoḡidina.

12 Be uma yà riuemina, Elaija tauna kaite ya yovona, be banaga tauna a nuababaḡena, vutuna aubainama taudi adi ḡoanama nama tauna ḡarone a voivoiedina. Inam banegidima tokare kauinama teneḡine nama Banaga Natunama ta raukivi gewegewe be ei nuatoitoina.”

13 Inam raḡanine na tauwai muriwatanama a kataiena, da tauna taudi ḡarodie Jon tauwai babataito ya giugiuena.

Yesu gomana penama kokukokunama yai yawasanina (Mk 9:14-28; Lk 9:37-42)

14 Raḡanine taudi patara ḡarodie a dobidobina, dabudine tauḡoma tenaḡa ḡarodie ya tava be Yesu noḡone tuapikane ya raupari

15 be ya riuna, “Bada, natuguma kwa raunuatoie! Tauna muya e kawakawa guri, be e rarau gurerena. Tauna kana raḡanie e beku be kai matane e naḡonaḡona, be wari raḡanie upa nopone e naḡonaḡona.

16 Taugu è verauḡena am tauwai muriwatanama ḡarodie, da taudi a raurubuna, be nam ti yawasanina.”

17 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “O banaga nam waisumeḡimi, ami nuababaḡama ya moraba ḡaḡa. Taumi mate tà mia ḡaḡa be yà noya ḡaḡaemi? Gomana ko verauḡe uma ḡarogue.”

18 Inam dabudine Yesu penama ya riutuaḡaie be penama gomana ya dobi porena. Naumeki da inam raḡanine gomana ya yawasana munaḡana.

19 Be tauwai muriwatana taudiḡa muriḡa a verau Yesu ḡarone da ai taravire be a riuna, “Aba aubainama tauma penama kè tavu be nam i naḡo?”

20 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Inam baninama taumi nam ami waisumaḡama i morabana. Yà riuriu kauemina taumi ami waisumaḡama i morabana kai yauḡana pesinama maika, taumi tokare kaua oyanama koya riuena, kwa midisuḡu be noa dabudi kwa naḡo, be oya tokare ya naḡona. Be nam aiyaba tokare ḡaromie ya piripiri.

21 Penama inam nama kitedima tokare nam aiyaba e
tauriedi, ibewa da widina be moiragie tokare e tauriana."*

Yesu nema e guri bakona, rāgan aniwai rabuinama ya giu munāgena
(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)
22 Be tauwai muriwatana matabudi Galilima awai rawa-
teḡeidina rāganine, Yesu umanama ya riuedina, "Banaga
Natunama kaiteka banaga nimedie ta boru nawena.
23 Be taudi tokare tai gurina, be rāgan wairabuiteḡane Ma-
maitua tokare tauna ei yawasani, be e kawa midisuḡu mu-
nāgena." Dabudine tauwai muriwatana nama a vaivaiena,
taudi ai nuaboya kauana.

Tempol teksnama
24 Be Yesu na tauwai muriwatanama mate Kapeniamma
a tavatavana rāganine, tempol teksnama tautaminama
baneginama ya tava da Pita yai taravire be ya riuna, "Ami
tauwai katakataima tauna tempol teksnama ewai maesi bo
ibewa?"
25 Naumeki da Pita ya paribee be ya riuna, "Ee, ewai
maesina!" Be rāganine Pita vadae ya sāgasāgana, Yesu
Pita yai taravira doke be ya riuna, "Saemon, tam aba
kwa noḡonoḡoti, guyaguyau dobue aitau ḡarodie teks ta
tamatama? Natunatuḡomidima ḡarodie bo banaga ḡesaudima
ḡarodie?"
26 Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Banaga
ḡesaudima ḡarodie." Dabudine Yesu Pita ya riuena,
"Naumeki da tauda adi sedama aubainama nam tài maesa.
27 Be deḡoda tama kawa nopogewegewedi aubainama,
kwa naḡo da topae kwa dobi da am kaimoma kwa porena. Be
aba iyeninama kwa kaimo dokena, inam iyeninama gayane
kwa kitana mane e kenakenana. Inam vutuna kwa paḡo da
teks tautaminama kwa utena, taugu be tam aubaidama kwai
teksna."

18

Mamaitua na waiguyauma nopone, aitau ya sāga gurata?
(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)
1 Inam rāganine tauwai muriwatana Yesu ḡarone a verau
be ai taravirena, "Bada, Mamaitua na waiguyauma nopone
aitau ya sāga gurata?"
2 Dabudine Yesu gomana ḡaubonama ya riue da ya verau
be poudie ya midina.

* **17:21:** Gurik baibol ḡesaudima nopodie uma versnama 21 nam ima kenakenana.

3 Yodibe ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, dẽgod*a* tam aitau am yawasanama nam kwa vitare seda adi yawasanama maika, tam nam tokare Mamaitua na waiguyauma nopone kwa sãg*a*.
4 Vutuna aubainama dẽgod*a* tam aitau am yawasanama kwa vitare be kwa g̃*a*ubo munãg*an*a uma gomeninama maika, tam tokare Mamaitua na waiguyaue am banagama poudie kwa sãg*a* guratana.
5 Be aitau da gomana g̃*a*ubon*am*a maika uma gomeninama taugu isague ewai aninena, tauna taugu ewai anineguna.
6 “Be dẽgod*a* ai banaga ewai sumãgegun*a* gomana g̃*a*ubon*am*a maika, be banaga g̃es*a*u e verau be e voie da inam baneginama aitau ewai sumãgegun*a* gewagewa ei tubug̃in*a*, ya verena da inam baneginama gewagewa tauwai karenama gadone yeku dosinama ta pani be egasie tai daururuna.
7 “Taumi aitaug̃*a* dobue ami banagama adi waisumãge kowai kedadoka waigewedina, taumi ko kita kauana! Raurubu riukaua tokare ta tavana, be aitaug̃*a* da taurаurubu, taumi ko kita kauana!
8 “Dẽgod*a* nimamma bo kãg*amm*a e voiem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa douraka be kwa porekaiyatina. Ya verena da kãg*amm*a tenãg*a* be nimamma tenãg*a* mate yawasana nopone kwa sãg*an*a, be nam rabui mate da tam kai karakarata nonõg̃ine ta pore nawemna.
9 “Be dẽgod*a* matamma e voiem be gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Ya verena da matamma tenãg*a* mate yawasana nopone kwa sãg*an*a, be nam rabui mate da gienae kai karakaratine ta pore nawemna.
10 “Ko kita kaua da uma tauwai sumẽg̃idim*a* g̃aug̃aubodim*a* nam ko kita waiyovõg̃edi, baninama taudi adi aneama rãg*an* matabuna marae Tamaguma nõg̃one ta midimidina.
11 Banaga Natunama ya yovona, banaga kwakokwakodima waiyawasanidima aubainama.*

Sipu kwakokwakonama wainasinama

12 “Dẽgod*a* banaga tenãg*a* g̃*a*rone sipu 100 a miamiana, be tenãg*a* i kwakona, tauna tokare aiyaba ya voie, taumi aba ko nõg̃onõg̃oti? Tauna tokare na sipuma 99 oya babane ya gosedi, be ya nãg̃on*a* na sipuma kwakokwakonama wanenama aubainama.
13 Be yà riuriu kauemina, rãg*a*nine na sipuma i banavina, tauna inam sipunama kwakokwakonama aubainama tokare yai nuavere kauana, nam na sipuma g̃es*a*udim*a* maika.

* **18:11:** Gurik baibol g̃es*a*udim*a* nopodie uma versnama 11 nam ima kenakenana.

14 Be inam kauinama teneḡinama nama Tamemima marae,
tauna nam ima ḡoeḡoena da tauwai sumaḡa ḡaubonama
tenaḡa e kwako.

Ai turamma gewagewa ḡarome e voiena, tam aba kwa voie
tauna ḡarone?
15 "Deḡoda turamma tauwai sumaḡa ḡesau be gewagewa
ḡarome ya voiena, naumeki da tamḡa kwa naḡo ḡarone, be
taumiḡa inam piripirinama ko kawa didimanina. Be deḡoda
am giuma e vaie be e paḡona, inam naumeki da turamma
kuya paḡo munaḡena.
16 Be deḡoda am giuma nam e paḡo, naumeki da ba-
naga tenaḡa bo rabui mate kwa ragaudi, be ḡarone ko
naḡo da inam piripirinama ko kawa didimanina. Be inam
banegidima rabui bo rabuiteḡa taudi aba ko giuedina tai
matematena.
17 Be tauna deḡoda inam banegidima bonedima yaḡoro
nam e paḡo, naumeki da inam kauinama Mamaitua na
damma ḡarodie ko giuena. Be tauna Mamaitua na damma
adi raukurama yaḡoro nam e vaie, naumeki da tauna ekale-
siae be ko boru dobiḡena ḡavoe. Be taumi tauna ko voie
da banaga danedanenenama maika, bo banaga isanama
gewagewanama maika.
18 Yà riuriu kauemina da taumi aba dobue ko panipanina,
nama marae e panina. Be dobue ko kuvekuvesina, nama
marae e kuvesina.
19 "Be mate uma yà riuemina, deḡoda taumi rabui uma
dobue koi anina tenaḡa be aiyaba koi baḡena, tokare Tam-
aguma marae ami waibaḡama e voiena.
20 Baninama deḡo dabudi banaga rabui bo rabuiteḡa is-
ague tai rawateḡeidina, taugu taudi mate dabudine."

Taunoya kivikorokoronama wainasinama
21 Dabudine Pita Yesu ḡarone ya verau be yai taravirena,
"Bada, deḡoda turaguma gewagewa ḡarogue e voiena, raḡan
bisa tokare na gewagewama yà noḡota pore, raḡan 7, bo?"
22 Be Yesu ya riuena, "Nam 7, ibewa, be raḡan 7 be 70
be debane debane turamma na gewagewama kwa noḡota
porena.
23 "Vutuna aubainama mara waiguyaunama inam maika
umanama, guyau dosinama tenaḡa ya tava be na taunoy-
anama ya rawateḡeidina, baninama ya ḡoeḡoena da sibo ya
kataiena, da na taunoyama na manema a rabe kauedi bo
ibewa.
24 Taudi awai rawateḡeina raḡanine, taudi tauḡoma tenaḡa
guyau na manema 10 tausand Talent† ya paḡopaḡona, tauna

† **18:24:** Gurik bonane ya riuna: 10 tausand Talents. Inam 480-milion Kina (K480,000,000).

a verauḡena guyau ḡarone.
25 Be inam baneginama nam teneteneḡina da sibo guyau
na manema yai maesa munaḡe. Vutuna aubainama guyau
ya riuna da sibo inam tauḡominama tauname, be na vis-
arama, na sedama be na taragaima matabudi sibo ya gi-
maredi, da mane sibo ya paḡona. Yodibe guyau na manema
sibo ya ute munaḡena.
26 Dabudine taunoya guyau noḡone tuapikane e raupari be
yai baḡa gurate be ya riuna, ‘Ae, guyau kwa raunuatoiegu!
Taugu am manema maesinama matabuna tokare yà ute
munaḡemna.’
27 Naumeki da guyau na taunoyama ya raunuatoiena,
aubainama na manema maesinama matabuna ya noḡota
poredi, be ya riue da ya naḡona.

28 “Raḡanine tauḡominama doḡae ya dobidobina, dabudi
boni tauna ḡarone turanama ḡesau mane 100 Denari‡ ya
paḡopaḡona, vutuna ya banavina, naumeki da turanama
gadonama ya kiki be ya riuna, ‘Yau manema kwai maesa
makaie.’
29 Dabudine turanama tauna noḡone tuapikane ya raupari
be yai baḡa gurate be ya riuna, ‘Ae, yau tura kwa raunua-
toiegu! Taugu am manema maesinama matabuna tokare yà
ute munaḡemna.’
30 Be tauna turanama na riuma ya vaia tuaḡaie, be dibure
ya boru nawena. Be dabudi ya miana naumeki da turanama
na manema sibo yai maesa rovona.

31 “Inam raḡanine taunoya ḡesaudima nama a kitakitana,
taudi nuedima yai medi kauana. Vutuna aubainama taudi
yaba matabudi a tubutubuḡana, a naḡo be guyau ai varina.
32 Naumeki da guyau inam tauḡominama ya riue da
ḡarone ya saḡa, be ya riuena, ‘Tam taunoya gewagewama!
Taugu yau manema maesinama ḡarome matabuna è noḡota
porena, baninama tam tuapikame kuya raupari, be kuyai
baḡaguna aubainama.
33 Be tam turamma nama sibo kuya raunuatoiena, taugu
tam è raunuatoiemna maika.’
34 Dabudine guyau nuanama yai medi kaua, be inam
tauḡominama kivikorokoronama dibure ya boru nawena
tauraukivigewagewa banegidima nimedie. Be dabudine
ya miana naumeki da guyau na manema sibo yai maesa
rovona.
35 “Taumi deḡoda ami banagama adi gewagewama nam
nuemima tabutabune ko noḡota poredi, naumeki da Tam-

‡ **18:28:** Gurik bonane ya riuna: 100 Denari. Inam raḡan 100 adi maesama.

aguma marae tokare taumi ḡaromie kauinama teneḡinama nama e voiem be gienae e pore nawemna."

19

Yesu waigosaḡa na kauama ya giuena
(Mk 10:1-12)

1 Be Yesu inam giudima yawai kovina raḡanine, tauna Galili ya gose be ya naḡona Judia adi dobue, upa Jodanma be noaḡo nevane.

2 Be patara dosinama tauna ai muriwatane be dabudine yai yawasanidina.

3 Dabudi Parisi ḡesaudima Yesu raurubunama aubainama ḡarone a tava be a riuna, "Deḡoda tauḡoma na noḡotama ruvane na waivima i gosena, inam tokare naumeki bo ibewa?"

4 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa, boni pakane tauwai tubuḡa tauna tauḡoma be waivi ya voiedi,

5 be ya riuna, 'Tauḡoma tamanama be tinanama ya gosedi be na waivima mate tai rawateḡeidina, da boni taudi rabui be yodi taudi inam tubuḡa tenaḡa.'

6 Vutuna aubainama taudi yodi nam rabui, ibewa da taudi tenaḡa. Taudi noḡone rabui be yodi Mamaitua ya rawateḡeidina, nam aitau ei yamonedi."

7 Dabudine Parisi Yesu ai taravira munaḡe be a riuna, "Be aba aubainama Mousis riuvavasaḡa tautauḡoma ya utedi da taudi waigosaḡa pepanama adi waiwaivima ta utedi be ta gosedi?"

8 Be Yesu dabudi ya paribeedi be ya riuna, "Mousis yai aninemina da taumi ami waiwaivima ko gosedina, baninama taumi nam ami raunuatoima ami waiwaivima ḡarodie ima kenakenana. Be pakane Mamaitua waigosaḡa nam i aninena.

9 Taugu yà riuriuemina deḡoda tam aitau am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauḡoma mate gewagewa ti voiena, be waivi ḡesaunama kwa naḡina, tam inam gewagewa dosinama kuya voiena, baninama monaḡemma debane mui kuya porena. Be waivi na tauḡomama debane mui e porena, inam raḡanine tauḡoma na waivima deḡoda e gose porena inam nam aiyaba."

10 Naumeki da tauwai muriwatana Yesu a riuena, "Deḡoda waigosaḡa nam kwai anine, ya verena da banaga nam sibo ai naḡi."

11 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Nam banaga matabudi
uma giunama tokare ta pagō, ibewa da taudi aitaugā Ma-
maitua nogōtā ya uteutedina, taudigā ta pagōnā.
12 Banaga gēsaudimā nam timawai nagīnā, baninama
taudi a tubugēnā nama, be tautaugōmā gēsaudimā banaga a
kaivaidina aubainama nam timawai nagīnā. Be tautaugōmā
gēsaudimā taudi Mamaitua na waiguyauma aubainama nagi
a tuagāienā. Be banaga aitau inam giudima banidima e
kataiedina, tauna sibo ya ragaudina.”*

Banaga adi sedama a veraugedi Yesu gārone be tauna yai aninedina
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)
13 Be banaga gēsaudimā seda a veraugedinā Yesu gārone,
da tauna nimanama debedie sibo ya boru be aubaidima
ya moiragina. Be tauwai muriwatana inam banegidima a
riutuagāiedinā.
14 Dabudine Yesu ya riuna, “Seda gāugāubodimā ko gosedi
da gārogue ta verauna, be nam koi gākedi, baninama
mara waiguyaunama banaga maika uma sededima nama
aubaidima.”
15 Naumeki da Yesu seda debedie nimanama ya biridi ya
kovikovina, tauna ya nagōnā.

Taragai baneginama na waitaravirama
(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)
16 Ragān tenagā taugōmā tenagā Yesu gārone ya tava da
yai taravire be ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu aiyaba
verenama yà voie be yawasana kenakena nonogīnamā yà
pagō?”
17 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Vere aba verenama
aubainama tam taugu kwawai taraviregu? Mamaitua
taunagā verenama. Be tam degōdā yawasana kenakena
nonogīnamā kwa gōenā, naumeki da riuvavasagā kwa
voteyeteyedina.”
18 Be taragai baneginama yai taravira munagā be ya riuna,
“Abagā riuvavasagīdi?” Dabudine Yesu ya paribee be ya
riuna, “Nam kwa rauvunugā, nam kwa rauwaivi bo kwa
rautaugōmā, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu,
19 tamam be tinamma kwa viviredina be turamma nu-
anuamma e pagōnā maika nema tamgā kwawai nuapagō
munagēmnā nama.”
20 Be taragai baneginama ya riuna, “Taugu inam giudima
matabudi è voia rovodina. Be yodi aiyaba gēsau yà voie?”

* **19:12:** Gurik bonane ya riuna da banaga gēsaudimā Mamaitua na waiguyauma aubainama, taudime a kaivai munagēdinā.

21 Naumeki da Yesu taugoma umanama ya riuena, “Tam degoda yawasana didimaninama kwa goena, naumeki da kwa nago be am purapurama matabudi kwa raugimaredi, be mane banaga waikaruwagewagedima kwa utedina. Degoda nama kwa voiana, tam am waiguyauma tokare marae kwa pagona. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna.”

22 Inam taugominama nama giunama ya vaivaiena tauna yai nuaboya kaua be ya nagona, baninama tauna yai purapura guratana aubainama.

23 “Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riuedina, Yà riuriu kauemina da purapura baneginama tauna marae saganama garone ya piripiri kauana.

24 Be ko nogoti da Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonagana, be nama taragai baneginama ya bagibagi da ya bagibagi kauana, tokare nam teneteneginа da Mamaitua na waiguyauma nopone e sага.”

25 Be Yesu na tauwai muriwatanama nama a vaivaiena taudi a naira kaua be a riuna, “Degoda nama, aitau tokare e yawasana?”

26 Naumeki da Yesu taudi ya kitadididi be ya riuna, “Inam kauidima matabudi banaga garodie tokare nam teneteneginа, be Mamaitua garone yaba matabuna teneteneginama e voiedina.”

27 Be Pita dabudine Yesu ya riuena, “Tauma yaba matabudi kè gosagana tam waimuriwatanema aubainama, be tauma tokare aiyaba ama maesama ka pago?”

28 Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, “Rawavau raganinama e tavana raganine, Banaga Natunama waiguyau gabunama boruborumine e miana, be inam raganine taumi tauwai muriwatanama 12 mate diague ko mia be Israel damdima matabudi 12 koi tarapiriedina.

29 Be aitau da adi vadama bo tamedima bo tinedima, tasitasidima bo nuvunuvudima, adi sedama bo adi sipima a gosagana taugu waimuriwataneguma aubainama, taudi tokare ya toi vavasagana ta banavidina, nam a gosegosedina maika. Be taudi yawasana kenakena nonoginama mate ta pagona.

30 Be banaga toitoi aitaуga ta dokadokana, taudi tokare tai murina. Be aitaуga yodi taiwai murina, taudi tokare ta dokana.”

20

Taunoya gureipi sipinama nopone ta noyana wainasidima

1 Be Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Mara na waiguyauma inam umanama:

Raḡan tenaḡa sipi taupakinama raḡanboiboi kupinaḡa ya naḡo be banaga ya kokonedina, da na sipie sibo a noyana.
2 Be taudi matabudi ai anina tenaḡa da taudi matabudi adi noyama damone ravie taudi tenatenaḡaḡa Denari tenaḡaḡa ei maesidina. Naumeki be ya riu poredina na sipie.

3 “Be raḡanboiboi suara ya tavatavana nama, tauna ya dobi ya munaḡa be banaga ḡesaudima anikune gabune a midimidi yabayababana ya banavidina.
4 Dabudine ya riuedina, ‘Taumi ko naḡo be yau sipie ko noyana, be taugu tokare taumi yai maesimina.’
5 Naumeki da taudi a naḡona na sipie noya aubainama.

“Naumeki da suaratopu be tauḡominama ya dobi ya munaḡana, be kauinama teneḡinama ya voiena. Be ravie kauinama teneḡinama ya voiena.

6 “Be suara ya yovoyovona raḡanine, tauna ya dobi ya munaḡa be yaḡoro banaga a midimidi yabayababana ya banavidina. Dabudine ya riuedina, ‘Taumi suara daudau aba uma dabudi ko midi yabayababa be ko voivoie?’
7 Be taudi a riuna, ‘Tauma nam aitau i kokonemaina da aba sibo kè voie.’ Be tauna ya riuedina, ‘Naumeki, taumi mate ko naḡo yau sipie ko noyana.’

8 “Be ravi ḡomae noya ya kovikovina, sipi taupakinama taunoya adi badama ya yokoe be ya riuena, ‘Taunoya matabudi kwa rawateḡeidi be adi maesama kwa utedina. Aitauḡa muriḡa a tava be noya awai karena, taudi ḡarodie waimaia kwai karena naumeki da banaga noya awai kare dokena ḡarodie kwa tavana.’
9 Naumeki da taudi aitau da suara ya yovoyovona raḡanine noya aubainama a tavatavana, taudi tenatenaḡaḡa a verau be Denari tenatenaḡaḡa a ragaudina.
10 Be aitauḡa noya aubainama a tavatava dokana, taudi awai noḡotana kabe mane dosinama ta paḡo. Be ibewa da taudi matabudi Denari tenaḡaḡa a ragaudina.
11 Taudi mane a paḡopaḡona raḡanine, sipi taupakinama ḡarone momodu ai kare be a riuna,
12 ‘Tauma noya dosinama kè voie be suara debamaie ya kara kuruvana. Be inam banegidima taudi muriḡa ḡoma a tava be nam noya dosinama ti voiena. Be tam maesa teneḡinama kuya utedina.’

13 “Be sipi taupakinama ya paribeedi be ya riuna, ‘Badam, taugu nam gewagewa ḡarome e voiena, baninama noḡone tam kuyai aninana da Denari tenaḡa sibo è utemina noya murine.

14 Vutuna aubainama am manema kwa pagō be kwa nagōna. Be taugu yà gōegōena da banaga murigā è kokokokonedina maesa teneginama yà utedina maika tam.
15 Taugu yau pairuma aubainama tam kuya unura, bo? Uma inam taugu yau manema, vutuna aubainama taugu yà gōegōena nama banaga yà utena.'
16 "Naumeki da aitau da tawai murina, taudi tokare ta dokana, be aitau da ta dokadokana, taudi tokare tai murina."

Yesu nema e guri bakona ragan aniwai rabuitegānama ya giu munagena
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)
17 Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalemma a nagōnagōna ragānine, kadae na tauwai muriwatanama ya riuedi da gāvoe taudigā be ya riuedina,
18 "Tauda tà nagōnagōna Jerusalemma be dabudine Banaga Natunama tokare banaga ta boru dobigena pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima nimedie. Be taudi adi ogama a taragina da tauna tokare tai gurina.
19 Be taudi tokare Banaga Natunama ta pagō be banaga aitaugā nam Jius taudi nimedie ta boru nawe da taudi tai dibogi, ta kwapu be korosie ta tuparatuna. Be ragān wairabuitegāne tauna e midisugu munagāna."

Jeims be Jon tinedima na waibagāma
(Mk 10:35-45)
20 Dabudine Sebedi natunatunama tinedima mate Yesu gārone a tava be tinedima tuapikane ya raupari be na gōoanama Yesu yai bagāna.
21 Be Yesu ya riuna, "Tam am gōoanama aba?" Dabudine waivi ya riuna, "Kwai anina da am waiguyauma nopone yau sedama uma rabui, be tenagā sibo kasaumma yauwane ya miana, be tenagā sibo senimma yauwane ya miana."
22 Be Yesu ya riuena, "Tam nam ku kataiena aba kwawai bagena. Taumi teneteneginā da taugu gōragōranama yà tegona nama tokare ko tego, bo?" Dabudine seda a riuna, "Ee, tokare ka tegona teneteneginama."
23 Be Yesu ya riuedina, "Taumi riukaua tokare yau redue ko tegona, be kasaugue be senigue mieninama inam nam taugu amawai badena. Inam gabudima Tamaguma ya vokaukauedina, taudi banaga vinevinedima aubaidima."
24 Tauwai muriwatana gēsaudima matabudi 10-nama a vaivaiena ragānine, taudi nuedima yai medina adi banagama rabui gārodie.
25 Vutuna aubainama Yesu taudi matabudi ya rawategeidi be ya riuedina, "Taumi koya kataiena da eteni babadidima

tawai badabadana. Be babadidima ai rewapana vavasagana aubainama, taudi eteni tawai badedina.
26 Uma kauinama taumi garomie nam nama e tubuga! Be degoda aitau tenaga nopomie moraba e goena, naumeki da tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubugana.
27 Be aitau saga gurata e goena, naumeki da ei taunoyana garomie.
28 Maika Banaga Natunama ya yovona, nam banaga tauna aubainama ti noyana, ibewa da tauna banaga aubaidima ya noyana, be na yawasanama yai utaena, da banaga toitoi e kuvesidina."

Yesu tautaugoma matapotepotedima rabui yai yawasanidina
(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)
29 Yesu na tauwai muriwatanama mate Jeriko a gosegosena raganine, patara dosinama tauna ai muriwatanena.
30 Dabudine tautaugoma rabui matapotepotedima keda diane a miamiana. Be raganine ta vaiena be Yesu inam kedanaga ya nagonagona, naumeki da taudi bonedima dosine a riuna, "Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!"
31 Be dabudine patara taudi a riutuagaiedina da sibo ai nuatugуna. Be taudi yagoro a riu guratana, "Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!"
32 Dabudine Yesu ya midi kwasa, be yai taraviredina, "Aba ko goegoena yà voie?"
33 Be taudi a paribee be a riuna, "Bada, tauma ka goegoena kai kitana."
34 Be Yesu ya raunuatoiedi be matedima ya taukonidina. Be dabudine yai ragantenage da taudi ai kita be tauna ai muriwatanena.

21

Yesu Jerusalemma ya sagana
(Mk 11:1-10; Lk 19:29-39; Jn 12:12-15)
1 Raganine Jerusalem diane a tavatavana taudi a verauna oya Olipma Betpage meagaine. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi,
2 be ya riuedina, "Ko nago nogomie meagaine, be raganine meagaie ko sagasagana, dabudine ko kitana donki natunama mate a nigoridina. Ko kuvesidi be ko yovogedina taugu garogue!
3 Be degoda aitau ei taraviremina, taumi ko riuena, 'Bada e goegoedina, ragan gaubonaga be ka sage munagedina.' "

4 Uma kauinama Mamaitua na giuma boni peroveta ya
giugiuena nama ya tubuḡana,
5 “Jerusalem banegidima ko riuedina, ko kitana ami
guyauma
vovoyaḡotinama donki natunama ya gerue be ḡaromie e
veraverauna.”
6 Naumeki da tauwai muriwatana a naḡo be Yesu aba ya
riuriuedina, nama a voiedina.
7 Taudi donki natunama mate Yesu ḡarone a dobiḡedi be
taudi adi garama donki natunama debane a yesidi, be Yesu
debane ya miana.
8 Banaga toitoi adi garama kedaḡa a yesiyesidina maika,
banaga ḡesaudima kai ma rugurugudi a taraḡa, a tavaitedi,
be kedaḡa a yesidina.
9 Banaga aitauḡa a dokadokana be aitauḡa Yesu murine a
saḡasaḡana, a yogo be a riuriuna,
“Hosana guyau Deivid natunama ḡarone! Waiaiaininama,
tauna vutuna Bada isane e veraverauna! Mamaitua
saḡasaḡa vavasaḡinama isanama tà kaisuḡusuḡuna.”
10 Raḡanine Yesu Jerusalem nopone ya saḡasaḡana banaga
matabudi a mosari, ai paparana be a riuriuna, “Uma tauna
aitau?”
11 Be patara a riuna, “Uma tauna Yesu, tauna peroveta,
Nasaretma Galili provins nopone be ya verauna.”

Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiḡedina
(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-17)

12 Be Yesu tempol nopone ya saḡa be dabudine banaga
aitauḡa a kunekune be a gimagimarana, matabudi ya tavu
dobiḡedina. Be tauna mane taurabedima adi vatarama yai
tauviredi be aitauḡa kiu gabubu taurau gimaredima adi
kaba miama mate yai tauviredina.
13 Be Yesu taudi ya riuedina, “Girugiruminama porane
Mamaitua ya riuna, ‘Taugu yau vadama inam moiragi kana
vadama.’ Be taumi ko voivoiena da kabe taudanedanene adi
gabu.
14 Be banaga matapotepotedi be tuera ragaragaudima tem-
pol nopone Yesu ḡarone a tava be tauna yai yawasanidina.
15 Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai
katakataidima Yesu yaba veredima ya voivoiedina a kitedi
be seda tempol nopone a yogo be a riuriuna, “Hosana, guyau
Deivid natunama!” Vutuna aubainama inam babadidima
nuedima yai medi
16 be Yesu a riuena, “Tam seda aba ta riuriuena kwa
vaivaie bo ibewa?” Be Yesu taudi ya riuedina, “Ee, yà
vaivaiedina. Taumi girugiruminama porane koya sievi

bo ibewa da umanama ya riuna, ‘Tam seda raubanidima, be seda wawaidima kuya voiedi da taudi isamma ta kaisuḡusuḡuna.’ ”

17 Dabudine tauna ya gosedi be inam meagainama ya dobi pore be ya naḡona Betenima, be dabudine ya kenana.

Yesu damaya ya riutuaḡaie da nam e vota munaḡa
(Mk 11:12-14; 14:20-24)

18 Pomainama raḡanboiboi kupinaḡa Yesu ya munamunaḡana Jerusalemma, be kedae tauna kani ya karatina.

19 Dabudine e kitana be damaya kainama keda diane ya midimidina. Naumeki da tauna kai diane ya naḡo be dabudi damaya rugudiḡa ya kitedina, be banidima nam i banavidina. Vutuna aubainama tauna damaya ya riuena, “Nam airaḡan kwa vota munaḡa!” Tauna nama ya riuriuna mudune, damaya kainama ya pokina.

20 Be tauwai muriwatana nama a kitakitana, taudi a base be a riuna, “Damaya nemanama da ya poki makai?”

21 Be Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina taumi deḡoda koi sumaḡa be nam ko noḡota bekubeku, taumi tokare kauinama teneḡinama nama ko voiana, be nam inam vutunaḡa be mate taumi tokare kaua oyanama ko riuena, ‘Kwa nuakamoḡa be kwa naḡo egasie.’ Be nama tokare e tubuḡana.

22 Deḡoda taumi koi sumaḡana, taumi tokare ami ḡoanama aiyaba koi baḡena moiragie, tokare ko banavina.”

Yesu deḡo rewapana ya paḡona waitaraviranama
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

23 Yesu tempol nopone ya saḡa be yawai katakataina raḡanine, pirisi adi babadama be babada ḡesaudima mate tauna ḡarone a tava, be ai taravirena, “Tam aba waibadana, be aitau waibada ya utem be uma kauidima kwa voivoiedi?”

24 Be Yesu ya riuedina, “Taugu mate yau waitaravirama tenaḡa taumi yài taraviremina, be deḡoda taumi ko paribeeguna, naumeki da yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.

25 Ko riuegu! Jon deḡo dabudi waibada ya paḡo da yawai babataito, Mamaitua ḡarone bo banaga ḡarodie?”

Dabudine taudiḡa ai saḡasaḡa be a riuna, “Nema tà riu bako? Deḡoda tà riuna Mamaitua ḡarone, tauna tokare e riuedana, aba aubainama taumi Jon nam koi sumaḡe?

26 Be deḡoda tauda tà riuna, banage, tauda mate banaga tà nairedina, baninama taudi matabudi ta noḡonoḡotina da Jon tauna peroveta.”

27 Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna,
“Tauma nam ke kataiena.” Dabudine Yesu ya riuedina, “Naumeki, taugu mate nam yà riuemi da taugu aba
waibadane uma yabedima yà voivoiedi.

Seda tautaugomidima rabui wainasinama

28 “Uma wainasinama yà riuemi be nema ko nogota bake?
Taugoma tenaga be natunatunama rabui. Be tauna ya nago
da natunama tautuegināma garone be ya riuena, ‘Taukui,
manaka kwa nago dà sipie be kwa noyana.’
29 Be natunama ya tuagai be ya riuna, ‘Taugu è kayo
tuagaina.’ Be you, murigа nuanama ya vitara be ya nagona
sipie noya aubainama.
30 “Naumeki be taugoma ya nagona natunama tautasinama garone be riunama teneginama natunama ya riuena.
Be dabudine natunama ya riuna, ‘Naumeki mamai, taugu yà
nagona.’ Be tauna nam i nagona sipie.
31 “Yodi aitau tamanama ya voteyeteye be na goanama
ya voie?” Be banaga Yesu a paribee be a riuna, “Gomana
tautuegināma.” Dabudine Yesu ya riuedina, “Taugu yà riuriu
kauemina da teks tautamidima kaikaiyovudima, be toretore
waiwaividima taudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta sagа
dokana. Be taumi ibewa,
32 baninama Jon ya tava be tauna didimana kedanama
yai kataimina, be taumi nam tauna koi sumagena. Be teks
tautamidima kaikaiyovudima, be toretore waiwaividima
taudi Jon ai sumagena. Be taumi uma kauinama koya kitana,
be yagoro nam ami nogotama ko vitaredi be koi sumagena.

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama
(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

33 “Be yodi wainasi gesaunama yà riuemi be ko vaiena.
Sipi taupakinama tenaga gureipi sipinama ya voie be ya
ganakukuna. Yodibe waen anibuyonama domnama be
kweyaga vadanama ya keridina. Yodibe gureipi sipinama
tausipi gesaudima nimedie ya boru da a raberabe be tauna
vagaie ya nagona.
34 Raganine gureipi taminama na raganima ya tavatavana,
tauna na taunoyama ya riupore nawedina sipi taurabenama
garodie, da tauna na sikerema sibo a pagona.
35 “Be sipi taurabedima taudi taunoya a vunugidi, be
tenaga a riga yabayababena, be gesau ai gurina, be
gesaunama a rauyeku be ya gurina.
36 Naumeki da sipi taupakinama na taunoyama gesaudima
rautoitoi ya riuporagana. Be sipi taurabedima inam
kauinama teneginama nama garodie a voiena.

37 Taunoya a vunuvunuga rovodina murine, tauna
natugominama ya riupore nawena garodie be ya riuna,
'Taugu yà nogonogotina da taudi yodi tokare natuguma ta
vivirena!'
38 "Be raganine sipi taurabenama tauna a kitakitana,
taudiga ai giu vivivira be a riuna, 'Uma tauna sipi tokare ei
buderiena. Vutuna aubainama tài guri be inam buderinama
tauda tài buderiena.'
39 Naumeki da taudi sipie be a vunuga dobigena gavoe, be
dabudine ai gurina.
40 "Yodi nemanama? Sipi taupakinama e tavana raganine,
tokare sipi taurabedima nema e bakedi?"
41 Taudi Yesu a riuena, "Tauna inam banegidima
gewegewedima tokare e kawa gewegewedi, be murine
na sipima banaga gesaudima nimedie e boruna. Be gureipi
taminama na ragania taudi tokare tauna na sikerema ta
utena."
42 Be Yesu taudi ya riuedina, "Taumi girugiruminama
porane koya sievi bo ibewa? Inam umanama ya riuna,
'Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaga a
porekaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam
ti goena.
Be Mamaitua yekunama poreporenama ya pago be ya voie
da na vadama e kerikerina yasinama ya tubugana.
Be inam kauinama Bada ya voiena tauda garode
anikitanama ya vere kauana.'
43 "Vutuna aubainama yà riuriuemina da Mamaitua na
waiguyauma taumi garomie tokare e kaipore, be banaga
gesaudima e utedina. Be inam dabudine taudi tokare ta vota
be Mamaitua na sikerema ta utena.
44 Be aitau e beku be uma yekunama debane e ravusena,
tauna tokare ei mia gorugoruna. Be yekunama aitau debane
e ravusena, tauna tokare ei mia mutumutuna."*
45 Dabudine pirisi adi babadama be Parisi Yesu na
wainasima matabudi a vaivaiedina, taudi a kataiena da
tauna taudi ya giugiuedina.
46 Vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da Yesu
sibo a vunugina, be taudi banaga a nairedina, baninama
banaga a nogonogotina da Yesu inam peroveta.

22

Wainagi soinama wainasinama
(Lk 14:16-24)

* **21:44:** Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuagaiena, taunaga tokare e vunuga munagena, be guri murine Yesu tokare inam baneginama aruinama e doumutuna.

1 Be Yesu wainasi ḡesau ya riuedina,
2 “Mamaitua na waiguyauma inam maika umanama:
Guyau tenaḡa natunama tauḡominama yawai naḡina. Vutuna aubainama tauna soi ya vokaukauena.
3 Be tauna na taunoyama ya riuporedina da banaga ya kokokokonedina, vutudi sibo a riuedi da a verauna soie. Be inam banegidima taudi a tuaḡaina.
4 Naumeki da tauna na taunoyama ḡesaudima rautoitoi ya riupore nawedi be ya riuna, ‘Ko naḡo inam banegidima è kokokokonedina ḡarodie be umanama ko riuedina, “Ko verauna soie! Taugu kaite yau kani be yau musarama è vokaukauedi, be taumi yà raberabemina.” ’
5 Be inam banegidima yaḡoro taunoya bonedima a vaia tuaḡaiedi, be taudi ai naḡo teḡateḡana. Waria na sipie ya naḡona, be waria na noyae ya naḡona.
6 Be ḡesaudima taunoya a vunuḡidi, a raukivi gewegewedi be ai guridina.
7 “Vutuna aubainama guyau noponama yai ḡora kaua be na tauiḡarama ya riuporedina da inam banegidima taurau vunuḡa tai guridi be adi meagaima mate ta gabu gorudina.
8 Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, ‘Naḡi soinama kaite e kawa nonoḡi be e kenakenana. Be banaga è kokokokonedina, taudi nam veredi da sibo a verau.
9 Vutuna aubainama taumi ko naḡo kedaḡa be aitauḡa ko banabanavidina, ko riuedi be matabudi ta verauna soie.’
10 “Naumeki da taunoya a naḡo kedaḡa be banaga aitauḡa a banabanavidina, veredi bo gewegewedi, matabudi a tavaitedi, be soi vadanama ya moḡavu taritarina.
11 Be guyau vadae ya saḡana, na warema kitedima aubainama. Be dabudine e kitana be banaga tenaḡa nam naḡi garedima i kotedina.
12 Dabudine guyau inam baneginama ya riuena, ‘Badam, tam nam naḡi garedima ku kotedina, be nemanama da uma dabudine kuya saḡa?’ Be tauḡoma dabudine nam aiyaba i riuena.
13 Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, ‘Inam tauḡominama nimanama, kaḡanama ko panidi be ko pore dobiḡena tadiwanawanae. Be dabudine e ḡaba be gadigadinama e sanadididina.’
14 “Ko kataie da Mamaitua banaga toitoi ya kokonedina be bisaḡa ya vinedina.”

Tài teks bo ibewa?
(Mk 12:13-17; Lk 20:27-40)

15 Dabudine Parisi a naḡo da adi ogama a taraḡina da tauna sibo giue Yesu ai sinasina be aiyaba sibo ya vato waigewana.

16 Be Parisi adi tauwai muriwatanama be Herod na
tauwai muriwatanama a riupore nawe tenaḡedi, be Yesu ai
taravirena, “Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da tam
riukaue kwa giugiuna, be Mamaitua na ḡoanama riukaue
kwawai katakataina. Be am giue tam nam banaga kuma
nainairedina, avedi da banaga nema maika kitedima, tam
nam kuma siesievidina.
17 Kwa riuemai, tam nema kwa noḡonoḡota bake, tauma
Sisa ḡarone kai teks bo avedi?”
18 Dabudine Yesu taudi adi noḡotama gewegewedima ya
kataiedi be ya riuna, “Taumi banaga kaikaiyovumima! Aba
aubainama taumi ko rarau rubugu?
19 Sirin teks aniwai maesinama ko verauḡe be yà kita.”
Naumeki da Denari tenaḡa a paḡo verauḡe ḡarone
20 be Yesu taudi yai taraviredina, “Aitau noḡona be
isanama Sirin bogane ta kenakena?”
21 Be taudi a paribee be a riuna, “Uma Sisa noḡonama.” Be
Yesu ya riuedina, “Naumeki da Sisa ḡaronama Sisa ko utena,
be Mamaitua ḡaronama naumeki da Mamaitua ko utena!”
22 Raḡanine nama giunama a vaivaiena, taudi Yesu a base
be a naḡona.

Gurie be midisuḡu munaḡa waitaraviranama
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

23 Sadisi taudi a riuriuna da banaga e guri be nam e
midisuḡu munaḡa. Inam raḡaninama teneḡine taudi vutudi
Yesu ḡarone a tava da ai taravire
24 be a riuna, “Tauwai katakatai, Mousis umanama ya
riuna, ‘Deḡoda tauḡoma yai naḡi be nam seda i tikedi da ya
gurina, be na visarama ya gosena, naumeki da tasinama bo
tuaḡanama inam kaiyababinama e naḡi be seda ei tubuḡidina
tuaḡanama gurigurinama aubainama.’
25 “Tauma ḡaromaie tautauḡoma 7 a tubuḡana tina tenaḡa
ḡarone, be tauḡoma tautuaḡa waivi ya naḡi da nam ti natu-
natuna, be tauḡominama ya gurina be tasinama tuaḡanama
kaiyababinama ya naḡina.
26 Be tauna mate seda nam i tikedi be ya gurina. Be
kauinama teneḡinama tauḡoma wairabuiteḡanama ḡarone ya
tubuḡana. Namaḡa da tauḡoma aniwai 7-nama ḡarone ya
dobina. Be inam tauḡominama mate nam i natunatuna be
ya gurina.
27 Naumeki da inam tautauḡomidima a gurigurina damone
inam waivinama ya guri ḡavutana.
28 Yodi nemanama? Midisuḡu munaḡa na raḡanie uma
waivinama tautauḡoma 7 a naḡinaḡina, tauna tokare aitau
na waivi?”

29 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya giu waigewana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko katai kauena, be Mamaitua na rewapanama mate nam ko kataiena.
30 Midisugu munaga raganine, banaga taudi tokare anea maika ta tubugana marae, be tokare nam tai nagi.
31 Be guri ta midisugu munagana na waikatakataima taumi koya sievi bo ibewa? Mamaitua boni umanama ya riuna,
32 ‘Taugu inam Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.’ Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama.”
33 Patara umanama giudima a vaivaiena, taudi Yesu na waikatakataima a base kauena.

Riuvavasaga dosinama
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

34 Inam raganine Parisi ta vaiena be Yesu Sadisi adi giuma matabudi ya gududina, vutuna aubainama Parisi a rawategeidina.
35 Be adi badama, tarawatu tauwai katakatainama tenaga Yesu ya raurubu be ya riuena,
36 “Tauwai katakatai, tarawatu nopone, dego riuvavasaginama ya saga vavasaga?”
37 Be Yesu ya paribeena, ‘Bada am Mamaituama nuanuamma e pagona, nuanuamma tabutabune, aruimma tabutabune be am nogotama tabutabune.’
38 Inam riuvavasaginama ya saga guratana, be tauna e dokadokana.
39 Be aniwai rabuinama inam nama kitanama, ‘Turamma nuanuamma e pagona, nema tam kwawai nuapago munagemna nama.’
40 Tarawatu be peroveta adi waikatakataima matabudi inam riuvavasagidima rabui nopodie ta kenakenana.”

Keriso tauna aitau natuna?
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

41 Be Parisi ai rawategeidi da a miamia be Yesu yai taraviredina,
42 “Taumi Keriso nema ko nogonogota bake, tauna aitau natuna?” Be taudi a paribee be a riuna, “Tauna guyau Deivid natunama.”
43 Be Yesu ya riuedina, “Be nemanama da Arua Babau guyau Deivid nopone ya yovo be tauna umanama ya riuna,
44 ‘Mamaitua yau Badama ya riuena, Kasaugue kwa miana,
naumeki da taugu am gaviama kagamma dibudie yà biridina.’

45 Guyau Deivid Keriso ḡarone ya riuna, ‘Yau Badama!’ Be
yodi nemanama da Keriso tauna guyau Deivid natuna?”

46 Inam dabudine nam aitau Bada na giuma i paribeena.
Inam raḡanine be nokoi ya naḡona nam aitau Yesu waitar-
avira munaḡenama i ḡoena, baninama taudi a nairana.

23

Tauwai katakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedi

1 Dabudine Yesu tauna na tauwai muriwatanama be
patara ya riuedina,

2 “Tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taudi Mousis
gabunama a paḡo be banaga tawai katakataidina.

3 Vutuna aubainama taumi yaba matabuna ta riuriuem-
ina, naumeki da ko voteyeteyedina. Be adi yawasanama
nam i verena aubainama, nam koi muriwatanedi. Taudi
ta riuemi da taumi yaba ko voivoiedina, be taudi ḡomidima
inam yabedima ta giugiuedina nam tima voivoiedina.

4 Taudi tarawatu tabu be tabu bagibagidima ta voiedi,
be banaga ta segesegeridina da tarawatu tai muriwatane-
dina, be banaga inam tarawatudima waimuriwatanedima
ta voivoia rereḡedina, be taudi nimediḡa a tikedi be ta
miamiana.

5 “Taudi adi voiama matabudi ta voivoiedina da banaga
kabe ta kitedi be ta basedina. Taudi Mamaitua riunama
pepae ta girumidi be noḡodie be nimedie ta panipanidina, be
gara rarauperoperodima ta kotekotedina. Be gara peroper-
odima tawai dau guratedina da kabe banaga ta kitedi be ta
basedi.

6 Soi raḡanine taudi guni poune mieninama ta ḡoeḡoedina,
be taparoro raḡandie taudi gabu veredīḡa ta vinevinedina.

7 Taudi adi ḡoana kauama da banaga aniwai boru gabudie
taudi ḡarodie ta verau, be kawasaḡe na waikaiwe tai kaiwedi
be ta riuna, ‘O bada dosimma.’

8 “Be taumi ko kita da nam aitau ḡaromie e riuna, ‘Bada
dosimma’, avedi. Baninama taumi inam ami badama dosi-
nama tenaḡa, be taumi matabumi inam tauna tasitasinama.

9 Be dobue nam aitau ḡarone ko riuna, ‘Mamai’, avedi.
Baninama taumi tamemima tenaḡa, tauna vutuna marae e
miamiana.

10 Be taumi ko kita da nam aitau ḡaromie e riuna,
‘Tauwai katakatai’, avedi. Baninama taumi inam ami tauwai
katakataima tenaḡa, tauna vutuna Keriso.

11 Aitau da nopomie ya saḡa guratana, naumeki da tauna
aubaimima ei taunoyana.

12 Be aitau da e kawakawa sa̱ge munā̱ena, Mamaitua
tokare tauna e boru dobī̱ena. Be aitau da e boruboru dobī̱a
munā̱ena, Mamaitua tokare tauna e kawa sā̱ena.

Banaga kaikaiyovumima ko kita kauana
(Lk 11:38-52)

13 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi
taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasā̱inama
tokare ko banavina. Baninama banaga Mamaitua na
waiguyauma nopone sā̱anama ta ḡoeḡoena be taumi adi
kedama ko gudugudu na. Be mate tokare nam Mamaitua na
waiguyauma nopone ko sā̱a. Be mate banaga Mamaitua na
waiguyauma nopone sā̱anama aubainama ta rarau rubuna,
be taumi adi kedama ko gudugudu na.

14 (-)*

15 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi
banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasā̱inama tokare
ko banavina. Baninama taumi dobu ko nā̱o popoe be ba-
naga ko voiedi da tawai muriwatanemi be kowai katakataid-
ina. Be inam kedane taumi inam banegidima ko voiedi da
taudi giena natunatudima ta tubutubū̱ana maika taumi.
Be mate ko voiedi da adi kaiyovuma tawai moraba kauena,
nam maika taumi. Vutuna aubainama taumi inam giena na
banima.

16 "Taumi tauwai dokadoka matapotepotemima, taumi
gewagewa vavasā̱inama tokare ko banavina. Baninama
taumi ko riuriuna, 'Dē̱oda aitau tempol isane e sauga
wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be
dē̱oda tempol nopone gold isane e sauga wapana, naumeki
da inam saugawapanama nam kwai kati kotovi.'

17 Taumi matapotepotemi, be buebuemima! Dē̱o tauna
yaba dosina, Gold bo tempol? Tempol tauna vutuna gold e
kawakawa babauna.

18 Be mate ko riuriuna, 'Dē̱oda aitau olta isane e sauga
wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be
dē̱oda puyo olta debane e kenakenana, be inam puyonama
isane e sauga wapana, naumeki da inam saugawapanama
nam kwai kati kotovi.'

19 Taumi matapotepotemima. Dē̱o tauna yaba dosina,
puyo bo olta? Olta tauna vutuna puyo e kawakawa babauna.

---

* **23:14:** Gurik baibol bisā̱a nopodie vers 14 e kenakenana. Vers 14 inam umanama: Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi ko kita kauana. Taumi banaga kaikaiyovumima. Taumi kaiyababa waikaruwā̱ewā̱edima adi vadama, be adi purapurama ko kwayekwayedina, be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ko voivoiedina. Vutuna aubainama taumi tokare kovō̱a dosinama ko banavina.

20 Vutuna aubainama aitau da olta isane e sauga wapana,
naumeki da tauna yaba matabuna olta debane mate isedie e
sausauga wapana.
21 Be aitau da tempol isane e sauga wapana, tauna inam
tempol isane be aitau da tempol nopone e miamiana mate
isane e sausauga wapana.
22 Be aitau da mara isane e sauga wapana, naumeki da
tauna Mamaitua na kaba miama be Mamaitua ḡominama
mate isane e sausauga wapana.

23 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi
banaga kaikaiyovumima. Tokare gewagewa vavasaḡinama
ko banavina. Baninama taumi kani anitai dinidima yabe-
dima koi rawadamdamdi da matabudi 10 be dam tenaḡa
Mamaitua ko uteutena. Inam kaua ḡaubonama. Be kaua
dosidima tarawatue ta kenakenana inam didimana, raunua-
toi be waipatutu taumi nam koma voivoiedina. Inam ya
gewagewa kaua. Taumi noḡone kaua dosidima sibo koya
voiedina, muriḡa da kaua ḡauḡaubodima sibo koya voivoied-
ina.
24 Taumi tauwai dokadoka matapotepotemima. Taumi
kaua ḡauḡaubodima ko kitakita yaḡeyaḡedina, be kaua do-
sidima ko vava gudegudedina.†

25 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi
banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaḡinama tokare
ko banavina. Baninama taumi keyaka be tebo tauridima
ko koḡekoḡedina, be nopomima danene be kanitoku ya
moḡavuna, inam vutudi mira.
26 Taumi Parisi matapotepotemima. Taumi noḡone keyaka
be tebo nopodima ko koḡa dokedina, yodibe tauridima mate
tokare ta verena.
27 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi
banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaḡinama tokare
ko banavina. Baninama taumi kokoaga waiwaisianama
maika. Kokoaga debanama kitanama ya vere kauana, be
noponama turiḡa be mira ya moḡavuna.
28 Be taumi ami yawasanama inam kokoaga maika. Ba-
naga ta kitekitemina da taumi kabe didimana banegimi, be
nopomima inam kaiyovu be gewagewa ya moḡavuna.

29 "Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi
banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaḡinama tokare
ko banavina. Baninama taumi peroveta be didimana
banegidima kokoagidima koi sia yaḡeyaḡedi,

† **23:24:** Gurik baibol nopone umanama ya riuna: Taumi inam maika banaga nabugara ḡaubonama na kapue ya kenakenana, ya kita be ya kaiporena. Be na kapuma nopone kamel nam i kita be mate ya tego be ya tonoḡina.

30 be ko riuriuna, ‘Deg̃oda tauda wag̃awag̃adama adi rag̃anie sibo tè miana, tauda tokare nam te sagudi be peroveta tei guridi.’
31 Inam giudie kowai mag̃atara munag̃emina da taumi vutuna peroveta tauvunug̃idima natunatudima.
32 Be taumi ami dosima gewagewa a voivoia gosena, tokare taumi ko kaig̃avutidina.
33 Taumi mota, sarama natunatudima! Taumi tokare riukaua da ko nag̃ona gienae, be nam tokare koi moisiri be teneteneg̃ina.
34 Vutuna aubainama taugu yodi uma yà riuemina da peroveta, nuauyauya banegidima be tauwai katakatai yà riuriuporedina g̃aromie. Be g̃esaudima taumi tokare koi guridi, be g̃esaudima ko tuparatudi, be g̃esaudima ami sinagogma nopodie kwapue ko rig̃edi, be g̃esaudima koi tarapiriedi be ko tavu waibabaridina meagai da meagai nopodig̃a.
35 Vutuna aubainama aitaug̃a banaga veredima a vunuvunug̃idina adi kovog̃ama taumi tokare ko pag̃ona. Boni pakane da yodi, didimana banegidima a vunug̃idi be kosinidima a darorona. Inam Eibol na parate ya nag̃o da Berekaia natunama Sakaraias g̃arone ya tavana. Sakaraias tauna olta be tempol poudie koya vunug̃ina. Inam banegidima matabudi ami dosima a vunuvunug̃idina mate kosinidima taumi nimemie ta kenakenana. Vutuna aubainama taumi tokare kovog̃a ko pag̃ona.
36 Yà riuriu kauemina, da uma kauidima matabudi taumi kimtimima g̃aromie ta tubug̃ana.

Yesu Jerusalem yai nuaboyena
(Lk 13:34-35)

37 “O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai guridina. Mamaitua banaga e riuriuporag̃ana g̃aromie, be taumi ko rarau yekudina! Rag̃an ya toi kauana taugu è raurubu da sibo è rawateg̃eimina, kamkam natunatunama mapenama dibune e rawarawa teg̃eidina maika, be taumi koya tuag̃aina.
38 Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma tokare e gose be e kena yababana.
39 Be yodi yà riuriuemina da taumi nam ko kita munag̃egu, naumeki da tokare rag̃an e tavana, dabudine taumi umanama ko riuna, ‘Tam vutuna Bada isane kwa veraverauna, isamma ka kaisug̃usug̃una.’ ”

24

Rag̃an damonama matairidima
(Mk 13:1-23; Lk 21:5-12, 16-23)

1 Yesu tempol ya gose da ya nagonagɔ be na tauwai muriwatanama ɡarone a tavana. Dabudine taudi tempol a kita virevire, Yesu ai katai be a basebasena.
2 Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Yà riuriu kauemina da uma yabedima matabudi yodi ko kitekitedina, tokare nam nama ta kena nonoga ibewa, be matabudi tokare ta rawadabu ririgidina.”
3 Yesu oya Olip debane ya miamia be na tauwai muriwatanama taudiga Yesu ɡarone a tava da ai taravire, be a riuna, “Kwa riuemai, uma kauidima aba raganine ta tubuga? Be abaga matairidima ta tubuga da ka kitedi be ka kataie da ragan damonama kaiteka maida, be mate nema ka katai bake da tam am kaba verauma raganinama e tavatava?”
4 Be Yesu ya riuna, “Koi kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi.
5 Baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, ‘Taugu vutuna Keriso!’ Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka waigewedina.
6 Be raganine igara maida guguridima ko vaie bo madanie varidima ko vaiedina, nam ko naira! Uma kauidima nama tokare ta tubugana, be inam nam ragan damona, ibewa!
7 Dobu da dobu tai kawa ɡasigasina, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ɡasigasina. Be dobu toitoi nopodie meigara be yoyo tai verautatena.
8 Inam kauidima maika kaipakara gomana kaevounama e tepetepena tunimuyanama maika, inam tepa pakanama.
9 “Inam raganine taumi tokare ta panimi be babada nimedie ta biri nawemi da taudi ta raukivi gewegewemi be tai gurimina. Be taumi taugu kowai sumageguna aubainama, banaga dobu matabuna tokare ta tuagaiemina.
10 Inam raganine banaga toitoi adi waisumagama ta gosedi be adi banagama adi banagama ta tuagaiedi be tai kawa biri dobigana,
11 be peroveta kaikaiyovudima toitoi inam raganine ta magatara, be banaga toitoi tai kedadoka waigewedina.
12 Be gewagewa e moraba, be banaga toitoi adi wainuapagoma tokare ei kavena.
13 Be aitauga adi waisumage ta midi bagibagi be ta raudamoena, taudi tokare ta yawasanana.
14 Be Mamaitua na waiguyauma varinama verenama tokare dobue banaga matabudi ɡarodie ta rauguguya nawe da banaga ta vaie, murigа da ragan damonama e tavana.
15 “Taumi tausiava, uma giunama baninama ko katai kauena, Peroveta Daniel ya riuna da tokare ko kitana gewagewa waimatawarawara vavasaginama dego nam sibo

ya midi, be tokare e midina. Inam kauinama e tubuḡana raḡanine,
16 taudi aitauḡa Judiama miemienidima naumeki da naira
oyae sibo a naḡona.
17 Inam raḡanine, aitau da na wagapatae* e miamiana,
nam vadama nopone e saḡa be na purapurama e ragaudi.
18 Be nam aitau sipie be na garama ragaudima aubaidima
e munaḡa vadae.
19 Inam raḡandie waiwaivi bogebogedima be waitatau
vaudima, taudi tokare piripiri dosidima ta banavidina.
20 Be Mamaitua ḡarone ko moiragi da inam raḡandima,
nam bodubodue† bo Sabat raḡandie ta tubuḡa, baninama
taumi tokare nema naira ko naḡo bako?
21 Baninama nuaboya inam raḡandie e gewagewa
vavasaḡana tokare ta tubuḡana. Mamaitua dobu yawai
tubuḡie da yodi, nam airaḡan uma piripiridima ti tubuḡa
rubuna naumeki da yodi. Be uma piripiridima murine nam
airaḡan e tubuḡa munaḡa.
22 Be deḡoda Mamaitua inam piripiri raḡandima tai
tupodima ibewa, nam aitau tenaḡa tokare ya yawasana.
Be na banagama vinevinedima kadi taiye, tauna uma
raḡandima tokare e taitupodina.
23 Be inam raḡandie deḡoda aitau e riuemina, 'Keriso
umanema!' bo e riuna, 'Keriso noanema!' Inam baneginama
nam koi sumaḡe!
24 Baninama Keriso kaikaiyovudima, be peroveta kaikaiy-
ovudima tokare ta maḡatara be mataira be anibasa
kauidima ta voiedina, be ta raurubu da Mamaitua na
vinevinema banegidima mate sibo ai kedadoka waigewed-
ina.
25 Vutuna aubainama ko kita kauana, yaba matabuna
kaite è riu wainonoḡimina, muriḡa da inam raḡandima ta
tavana.
26 "Vutuna aubainama deḡoda aitau e riuemina, 'Noanema
Keriso, dobu kavakavane.' Nam ko dobi ko naḡo! Bo deḡoda
e riuemina, 'Keriso umanema vadae.' Nam koi sumaḡe!
27 Baninama Banaga Natunama na raḡanima ei
raḡantenaḡe be keyama maika e kidi, be gunuma matabuna
e yana porena.

---

* **24:17:** Jius banegidima adi vadama debanama inam 'wagapata' maika tabatabanama. Dabudine adi kaba waimiamiama. † **24:20:** Gurik baibol nopone nam 'bodubodu' ima kenakenana. Be 'winter' e kenakenana, inam nam maika bodubodu, be inam tururu ya moraba kauana, tokare teneteneḡinama ei gurimna.

28 Deḡo musara gurinama e kenakenana, dabudine nabo-
duba‡ ta rawarawa teḡeidina.
(Mk 13:24-27; Lk 21:25-27)
29 "Be inam piripiridima raḡandima muridie,
suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana munaḡa.
Be gunuma rewapanidima matabudi e gusu waidaberaridi
be kipora gunume ta kuruvana.
30 Inam raḡanine noḡone Banaga Natunama tokare
gunume e maḡatara, da banaga ta kita be ta kataie da
inam Banaga Natunama e yovoyovona. Be dobue banaga
matabudi tai sosori be ta ḡabana. Be tokare taudi Banaga
Natunama rewapana be neneḡara dosinama mate giyou
nopone be e yovoyovona ta kitana.
31 Dabudine bogigi dosinama e riuriuna raḡanine, tauna
na aneama e riuporedi da na banagama vinevinedima
matabudi dobu isune da isune, be gunuma isune da isune,
da ta rawateḡeteḡeidina.

Bada na kaba verauma raḡanima nam aitau i kataiena
(Mk 13:28-37; Lk 21:29-33)
32 "Naumeki da damaya kainama ko kita be ḡarone ko
kataina. Raḡanine damaya ragedima ta kini, be rugudima ta
gidagidavana, inam raḡanine ko kataie da inam bodubodu
raḡaninama maida e tavatavana.
33 Inam kauinama teneḡinama nama, raḡanine taumi
inam kauidima gewegewedima ta tubutubuḡana ko kited-
ina, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba verauma
raḡaninama kaiteka maida.
34 Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei
kave, naumeki da inam kauidima tokare matabudi ta tubuḡa
dokana.
35 Mara be dobu tokare ta samoana, be taugu riuguma nam
airaḡan e samoa.
36 Nam aitau tenaḡa raḡan i kataiena da airaḡan inam
raḡaninama e tava. Nam anea marae, Mamaitua Natunama
mate nam i kataiena, be Tamanama marae taunaḡa ya
kataiena.
(Lk 17:26-35)
37 "Banaga Natunama na raḡanima maika Noa na raḡanie
yawasana a tubutubuḡana maika.
38 Muriḡa da kabaita ya tubuḡana, banaga a kanikani, a
tegotego, ai naḡi be awai naḡidina. Nama a voivoia be Noa
waga ak nopone ya saḡana.

‡ **24:28:** 'Naboduba' inam maika kiu isanama 'vulture'. Taudi musara deḡo e gurina, waiḡapa dabudi ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara deḡo dabudi e kenakenana.

39 Be banaga tokare aba ḡarodie e tubuḡana, taudi nam
ti kataiena. Naumeki da kabaita ya tubutubuḡana, taudi
matabudi ya karuedi be upa nopone a tonedina. Inam
kauinama nama tokare Banaga Natunama na kaba veraue
e tubuḡana.
40 Inam raḡanine tautauḡoma rabui ta sipisipi be tenaḡa
tokare anea ta nawena, be tenaḡa ta gosena.
41 Be waiwaivi rabui kani ta rarau suvi, be tenaḡa tokare
anea ta nawena, be tenaḡa ta gosena.
(Lk 12:39-40)
42 "Vutuna aubainama raḡan matabuna koi neneḡanana,
baninama ami Badama na kaba verauma raḡanima nam ko
kataiena.
43 Uma ko noḡoti, deḡoda vada taupakinama sibo
taudanedanene na kaba tavama raḡaninama i kataiena,
naumeki da tauna tokare na gaburama ya bodame, be
baneginama nam na vadae ya saḡa be ya danene.
44 Vutuna aubainama taumi mate ko vokaukaua be ko
miamia, baninama Banaga Natunama na kaba verauma,
taumi tokare ko miamia nuababaḡa be e tavana.
(Lk 12:41-46)
45 "Ai taunoya tauna waisumeḡina be nuanuauyauyana,
da Bada sibo tauna ya vine? Inam taunoyanama na ba-
nagama e rabedi be adi kanima e soiedina, taudi ta ḡoeḡoena
raḡanine.
46 "Raḡanine na Badama e tava munaḡa be e kitana da
na taunoyama na noyama e voivoiena, naumeki da nuavere
dosinama inam taunoyanama ḡarone.
47 Yà riuriu kauemina da Bada na purapurama matabudi
tokare inam taunoyanama e ute, be tauna ei badedina.
48 Be taunoya deḡoda e gewagewa be e riuna, 'Bada
bonideḡo ya naḡo be e miamia watanana.'
49 Be dabudine tauna na banagama e riḡedi be tegobua
banegidima mate ta kanikani, ta tegotego buana.
50 Nama e voivoia nuababaḡa be na badama e tavana.
51 Inam raḡanine Bada inam taunoya gewagewanama e
dourakaraka be banaga kaikaiyovudima adi gabue e boru
nawena. Be dabudine tokare ta yakei be gadigadidima ta
sanadidi watanedina.

25

Matatapu 10 wainasidima
1 "Inam raḡanine tokare mara na waiguyauma inam maika
umanama:
Matatapu matabudi 10 adi rampama a ragaudi be a dobi
da naḡivau tauḡominama verau bodebodenama a naḡona.

2 Matatapu 5 buebuedima be 5 nuanuauyeuyedima.
3 Matatapu buebuedima adi rampama a ragaudina be karesin nam ti ragauna.
4 Be nuanuauyeuyedima taudi rampa be karesin ḡesaudima mate a ragaudina.
5 Be naḡivau tauḡominama nam i tava makaina, vutuna aubainama taudi matedima a yado da a kenana.
6 "Naumeki da kupi poune be banaga a yogo be a riuna, 'Naḡivau tauḡominama kaiteka e tavana! Ko dobi be ko verau beena.'
7 Dabudine matatapu matabudi a midisuḡu be adi rampama a vokaukauedina.
8 Be matatapu buebuedima adi banagama nuanuauyeuyedima a riuedina, 'Karesin ko utemai, ama rampama ta gurigurina.'
9 Be taudi a paribeedi be a riuna, 'Ibewa, karesin nam ruvana da taumi mate tà soie be teneteneḡina. Taumi ko naḡo da aitauḡa karesin ta rarau gimaredina taudi ḡarodie, be mabimie ami karesinma ko gimarana.'
10 "Naumeki da taudi karesin gimerinama aubainama keda a naḡonaḡona maika, muridie naḡivau tauḡominama ya tavana. Be matatapu aitauḡa kaite a vovo kaukauana, taudi naḡivau tauḡominama mate vada nopone wainaḡi soine a saḡa, be matakeda ya guduna.
11 Be matatapu buebuedima taudi muriḡa a tava be a riuna, 'Bada, Bada, matakeda kwa kaipore aubaimaima!'
12 Dabudine Bada ya paribeedi be ya riuna, 'Yà riuriu kauemina da taugu taumi nam e kataiemina.'
13 "Vutuna aubainama taumi raḡan matabuna koi neneḡananа, baninama Banaga Natunama na kaba verauma raḡaninama be na awama taumi nam ko kataiena.

Taunoya sibo ai patutu be noya verenama a voiena Bada aubainama

14 "Be mate mara na waiguyauma inam maika umanama:
Banaga tenaḡa muriḡa da sibo vaḡai aubainama ya naḡona, be noḡone tauna na taunoyama ya riuedina da tauna na manema ta rabedina.
15 Naumeki da na taunoyama adi noyama ruvane nama mane ya utedina. Taunoya tenaḡa 5 tausand Kina ya utena, be ḡesaunama 2 tausand Kina ya utena, be ḡesaunama 1 tausand Kina ya utena. Yodibe tauna ya naḡona vaḡai aubainama.
16 Be taunoya aitau da 5 tausand ya paḡopaḡona, tauna ya naḡo da manenama ya noye da yai morebi be 5 tausand ḡesau ya paḡona.

17 Be nama taunoya aitau da 2 tausand ya pa̱gopa̱gona, tauna mate manenama ya noye da yai morebi be 2 tausand ḡesau ya pa̱gona.
18 Be taunoya aitau da 1 tausand ya pa̱gopa̱gona, tauna ya na̱go da dom ya keri be na badama na manema dome ya semona.
19 “Taunoya adi badama ya mia gurata da tokare de̱go, be ya tava muna̱gana. Be na taunoyama ya rawate̱geidina, baninama ya ḡoe̱ḡoena da sibo ya kataiena, da na taunoyama tauna na manema ai morebidi bo ibewa.
20 Dabudine taunoya aitau da 5 tausand Kina pa̱gopa̱gonama, tauna ya tavana 5 tausand ḡesaunama mate be ya riuna, ‘Bada, taugu 5 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 5 tausand Kina ḡesaunama mate è tavaitena.’
21 Dabudine Bada ya riuna, ‘O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ḡaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà utem, be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tài nuaverena.’
22 “Dabudine taunoya aitau da 2 tausand Kina pa̱gopa̱gonama tauna ya tava be ya riuna, ‘Bada, taugu 2 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 2 tausand Kina ḡesaunama mate è tavaitena.’
23 Dabudine Bada ya riuna, ‘O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ḡaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà utem be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tài nuaverena.’
24 “Dabudine taunoya aitau da 1 tausand Kina pa̱gopa̱gonama tauna ya tava be ya riuna, ‘Bada, taugu è kataiena da tam banaga medimedimma. Tam nam pesi ku kumedina be kwa ragaragau yababedina. Tam nam ku sipina be kwa rarau yaba yababana.
25 Vutuna aubainama taugu tam è nairemna aubainama dom è keri, be am manema dome è semona. Yodi kuya kita umanema am manema ya uteute muna̱ḡemna.’
26 Dabudine Bada ya riuna, ‘Tam taunoya gewagewamma, matagayagayawimma. Tam kuya kataiena da taugu nam pesi è kumedina be yà ragaragau yababedina, be taugu nam e sipina be yà rarau yaba yababana.
27 Inam naumeki, tam yau manema banike sibo kuya boru be ya noyana. Be taugu è tavana ra̱ḡanine debane anitai potonama mate sibo è pa̱ḡona.
28 “Inam taunoyanama gewagewanama ḡarone mane ko pa̱ḡo, be taunoya 10 tausand Kina ya voivoiena, tauna ko utena.

29 Baninama aitau da na noyae ei patutu be e voivoia
kauena, tauna tokare yaba ḡesaudima mate debane yà
taipoto be yà utena. Be aitau na noyama e voivoia
waigewagewana, avedi da tauna yaba ḡaubonama ḡarone e
kenakenana, be yaḡoro taugu tokare ḡarone yà kaiporena.
30 Be inam taunoyanama matagayagayawinama ko pore
dobiḡe tadiwanawanae, be dabudine e yakei be gadigadi-
nama e sanadididina.'

Mara etara raḡaninama

31 "Banaga Natunama tokare na kaba waiguyauma
boruborumine e mia be ma neneḡarina na aneama matabudi
mate marae be ta yovona.
32 Be banaga dobu matabuna tauna noḡone ta rawateḡeidi
be tauna e dariḡedina, maika tauyosi sipu be gote e dari-
dariḡedina nama.
33 Tauna sipu kasaunama yauwane e biridina, be gote
seninama yauwane e biridina.

34 "Dabudine guyau banaga kasaunama yauwane tokare
e riuedina, 'Taumi aitauḡa Tamaguma yawai aiainimina, ko
verau be ami buderima ko paḡona. Baninama Tamaguma
muriḡa da dobu ya voiena, noḡone tauna aubaimima mara
waiguyaunama ya vokaukaue be ya kenakenana, vutuna
yodi koi buderiena.
35 Baninama kani ya karakaraguna raḡanine, taumi kani
koya utegu be è kanikanina. Be nuaguma ya rarau
kasakasana raḡanine, taumi upa koya utegu be è tegotegona.
Be taugu è vaḡavavaḡaina raḡanine, taumi koya riuegu da
ami vadae è saḡasaḡana.
36 Be gara èwai karuwaḡewaḡena raḡanine, taumi koyawai
garaguna. Be taugu è sidasidana raḡanine, taumi koya
raberabe kaueguna. Taugu dibure è miamiana raḡanine,
taumi koya vava kitakitaguna.'

37 "Inam raḡanine didimana banegidima tauna ta paribee
be ta riuna, 'Bada, airaḡan kani ya karakaratim be tauma
kani kè utem? Be airaḡan nuamma ya rarau kasakasa be
tauma upa kè utem?
38 Be airaḡan tauma kè riuem da vadae kuya saḡa? Bo
airaḡan gara kuyawai karuwaḡewaḡe be tauma gara kè
utem?
39 Be airaḡan tam kuya sida bo dibure kuya miamia, be
tauma kè vava kitakitam?'
40 Dabudine guyau taudi ya paribeedi be ya riuna, 'Yà
riuriu kauemina, da aitau tenaḡa turaguma ḡaubonama
ḡarone vere kuya voiena, inam taugu ḡarogue kuya voiena.'

41 “Dabudine guyau banaga seninama yauwane tokare
umanama e riuedina, ‘Ko nagõ gãvoe, taumi Mamaitua yai
tara tautauemina tokare kai karakarata nonoginama nopone
ko nagõna. Inam gabunama Mamaitua ya vovo kaukauena,
Diaboro be na aneama mate aubaidima. Be taumi mate inam
dabudi ko nagõna.
42 Baninama taugu kani ya karakaraguna ragãnine, taumi
nam kani ko uteguna. Be nuaguma ya rarau kasakasana
ragãnine, taumi nam upa ko uteguna.
43 Be taugu è vagãvavagãaina ragãnine, taumi nam ko riuegu
da ami vadae è sagãna. Be taugu gara èwai karuwagẽwagẽna
ragãnine, taumi nam koi garaguna. Be taugu è sidasida bo
dibure è miamiana ragãndie, taumi nam ko vakitakitaguna.’
44 “Inam ragãnine taudi mate ta paribee be ta riuna, ‘Bada,
airagãn kani ya karakaratim, be nuamma ya rarau kasakasa,
bo kuya vagãvagãi, bo gara kuyawai karuwagẽwagẽ, bo kuya
sida bo dibure kuya miamia, be tauma nam ke sagum?’
45 Dabudine guyau taudi tokare e paribeedi be e riuna,
‘Yà riuriu kauemina, da aitau tenagãa turaguma gãaubonama
gãarone nam vere ko voiena, inam taugu mate gãarogue nam
ko voiena.’
46 Inam ragãnine taudi tokare ta nagõna kovogãa ke-
nakena nonogine, be didimana banegidima tokare ta nagõna
yawasana kenakena nonogine.”

26

Yesu kana kasirama a tomtomna
(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

1 Yesu na giuma ya kovikovina murine, tauna na tauwai
muriwatanama ya riuedina,
2 “Taumi koya kataiena da yodi ragãn rabui ta kenakenana,
da Nagõpore soinama e tavana, be Banaga Natunama banaga
nimedie ta boru nawe be ta tuparatuna.”
3 Dabudine pirisi adi babadama be babada gẽsaudima
mate, taudi pirisi adi badama isanama Kaiyapas na vadae
a rawategeidina.
4 Be taudi Yesu kana kasirama a tomtomna da waimoisirie
degõ sibo a vunugĩ be ai gurina.
5 Be taudi a riuna da uma kauinama nam soi nopone sibo
ya tubugãa, baninama degõdaa igãara e nuasarina.

Waivi upa gãabugãabunama Yesu debane ya gĩnina
(Mk 14:3-9; Lk 7:37-38; Jn 12:1-8)

6 Yesu tauna Betenima, taugõma Saemon awai isana Kito,
tauna na vadae Yesu ya miamiana.

7 Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ḡabuḡabunama maesinama dosinama duginama* ya kiroḡi be ya tavana. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ḡabuḡabunama Yesu debane ya ḡinina.
8 Be na tauwai muriwatanama nama kauinama a kitakitana, taudi nuedima ya karati be a riuna, “Aba aubainama upa ḡabuḡabunama ewai yakare?
9 Uma upanama ḡabuḡabunama sibo ya raugimare da mane dosinama ya paḡo, be manenama banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo ya utedina.”
10 Dabudine Yesu ya kataie da taudi aba a giugiuena, aubainama tauna ya riuedina, “Aba aubainama uma waivinama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ḡarogue.
11 Taumi raḡan ya toi kauana banaga waikaruwaḡewaḡedima mate ko miana. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tà mia nonoḡa.
12 Tauna upa ḡabuḡabunama tunigue ya ḡini wainonoḡi, be ya kawa nonoḡiguna tai kokoagiguna aubainama.
13 Taugu yà riuriu kauemina, Deḡo da deḡo dobu matabuna vari verenama ta rarau guguyena raḡanine, uma waivinama aba ya voivoiena noḡotinama mate tokare ta giu watanena.”

Judas yai aninana da tauna Yesu e boru dobiḡena
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

14 Dabudine Judas Iskariot, tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopodie, tauna ya naḡo pirisi adi badama ḡarone,
15 be yai taravirena, “Deḡoda taugu Yesu nimemie yà boruna, taumi aiyaba tokare taugu ko utegu?” Naumeki da taudi mane a sievi da sirin matabudi 30 be a utena.
16 Inam raḡanine be nokoi ya naḡona, Judas tauna keda ya wanewanena, da Yesu taudi nimedie sibo ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Naḡopore soinama a kanina
(Mk 14:12-16; Lk 22:7-13)

17 Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama yawai karena raḡanine, tauwai muriwatana Yesu ḡarone a tava da ai taravire be a riuna, “Deḡo dabudi kwa ḡoeḡoena tauma ka naḡo be Naḡopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?”
18 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Ko naḡo meagaie tauḡoma tenaḡa ḡarone be ko riuena, ‘Tauwai katakatai umanama ya riuna: Taugu yau raḡanima boruborunama

* **26:7:** Taudi yeku isanama ‘Alabasta’ a voie da inam duginama ya tubuḡana.

kaiteka maida ya tavana. Taugu am vadae yau tauwai muriwatanama mate Nagopore soinama ka voiena.' "

19 Naumeki da tauwai muriwatana aba Yesu ya riuriuedina nama a voiena. Taudi a nago be Nagopore soinama a vokaukauena.

(Mk 14:17-21; Lk 22:14, 21-23; Jn 13:18-30)

20 Be ravi ya tavatavana raganine, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a mia gogona be a kanina.

21 Taudi a kanikani be Yesu taudi ya riuedina, "Yà riuriu kauemina da nopomie tenaga tokare taugu e boru dobigeguna."

22 Dabudine taudi ai nuaboya kaua be tenatenagaga a riuna, "Bada, agunai nam taugu, bo?"

23 Be Yesu ya riuna, "Tauna aitau da rabuigu nimamaima teboe e yovo tenagana, inam tauna tokare taugu e boru dobigeguna.

24 Be Banaga Natunama tokare e gurina girugiruminama porane e riuriuna maika, be gewagewa vavasagināma tauna aitau Banaga Natunama e boruboru dobigena gārone e tubugana. Ya verena da inam baneginama avedi da sibo ya tubugana."

25 Be Judas tauna vutuna tokare Yesu e boru dobigena, tauna mate ya riuna, "Tauwai katakatai, nam taugu, bo?" Be Yesu tauna ya riuena, "Tam gomimma vutuna kwa riuriuna."

(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

26 Taudi yagoro a kanikani be Yesu buredi ya pago da yai kaiwa da ya giva be na tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, "Ko pago be ko kanina, uma inam taugu tubugiguma."

27 Inam kauinama murine tauna keyaka ya pago, yai kaiwa da ya utedi be ya riuna, "Taumi matabumi uma keyekine ko tegona.

28 Uma inam kosiniguma waianina aubainama, e rarau ginina banaga toitoi adi gewagewama aninogota porenama aubainama.

29 Taugu yà riuriuemina da nam waen yà tego munage, naumeki da Tamaguma na waiguyauma nopone, taumi mate tokare tà tego tenagana."

30 Dabudine taudi a saresare kovina murine, taudi a nagona oya Olip debane.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e boviena
(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

31 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Manaka kupine taumi matabumi tokare ko goseguna, baninama girugiruminama porane ya riuna,

'Taugu tokare tauyosi yài guri be sipu adi kaba miama ta gosedi, be ta daberarana.'
32 Be taugu gurie be yà midisugu munagana murine, taugu yà gosemi be yà doka da yà nagona Galilima."
33 Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Banaga matabudi tokare garome aba e tubutubugana ta kita be naira ta nagona, be taugu tokare nam yà gosem."
34 Dabudine Yesu ya riuna, "Yà riuriu kauemna, manaka kupine murigа da kamkam e riuna, tam tokare ragan rabuitega kwa riuna da tam taugu nam ku kataieguna."
35 Be Pita ya riuna, "Taugu nam airagan tokare yà riuna, Taugu nam tam e kataiemna, be tam kwa gurigurina raganine, taugu tam mate tà guri tenagana. Be tauwai muriwatana gesaudima taudi mate riunama teneginama nama a vatona.

Yesu Getsemenima ya moimoiragina
(Mk 14:32-34; Lk 22:39-46)

36 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a nagona dobu isanama Getsemenima, be dabudine taudi ya riuedina, "Taumi uma dabudine ko miamia be taugu yà nago noa dabudine yà moiragina."
37 Dabudine tauna Pita be Sebedi natunatunama rabui yai dokedi, be mate a nagona. Inam raganine tauna nuaboya yai kare, be nuanama ya gewagewa kauana.
38 Be ya riuedina, "Taugu nopoguma nuaboya ya mogavuna, be kaiteka nuaboya ei guriguna. Uma dabudi ko mia be tai neneganana."

39 Inam raganine Yesu ya gosedi be tauna ya taunago gavoe da dogae ya raupari be umanama ya moiragina, "Mamai, degoda tenetenegina bo ibewa, da goragoranama yodi e tavana nam sibo è sigue. Be avedi, nam taugu yau goanama kwa voie, be tam am goanama kwa voiena."
40 Dabudine tauna ya tava munaga na tauwai muriwatanama garodie, da e kitedina be taudi a kenakenana, dabudine Pita ya riuena, "Taumi tokare suara rovanama tenaga nopone koya mia be koyai neneganа bo ibewa?
41 Ko mia be koi neneganа, be ko moiragi da nam raurubue ko beku! Aruimima moiragi e goegoena, be tubugimima e vovo gwagagwagana."

42 Naumeki da Bada ragan aniwai rabuinama ya munaga be ya moiragina, "Mamai, degoda uma goragoranama kai porenama nam kwa goe, naumeki da tam am goanama kwa voiena."

43 Rāganine tauna ya tava munāgana na tauwai muriwatanama ārodie, da e kitedina be taudi a kena munāgana, baninama matedima a yado kauana.
44 Naumeki da tauna ya gosedi da ya munāga, be rāgan aniwai rabuiteāganama ya moiragi be giudima teneāgidima ya vatodina.
45 Be tauna na tauwai muriwatanama ārodie ya tava munāga be ya riuedina, "Taumi yāoro ko kena be ko sipesipere, bo? Ko kita, Banaga Natunama ta boru dobiāena, gewagewa banegidima nimedie rāganinama kaiteka ya tavana.
46 Ko midisuāu be tà nāona, tauboru dobiāeguma kaiteka umanema ya tavana."

Yesu banaga nimedie a boru nawena
(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:2-12)

47 Yesu yāoro ya giugiu be Judas tauna tenāga tauwai muriwatana matabudi 12 nopodie, tauna ya tavana. Be banaga patara āesaudima mate a tavana, taudi nimedie kwatikwati be kwaibubu a ragaudina. Taudi inam pirisi adi babadama, be babada dosidima a riuporedina.
48 Be tauborudobiāa mataira aba e voiena, patara ya riuedina, "Deāo baneginama yàwai suruvena, tauna vutuna ami āoanama, tauna ko pani be koi doka nawena!"
49 Naumeki da Judas tauna didimaninama ya nāo āomana Yesu ārone, be ya riuna, "Ebom tauwai katakatai." Naumeki da yai suruvena.
50 Be Yesu ya riuna, "Yau tura, uma dabudine kuya tavana, naumeki da am āoama kwa voiena." Dabudine tautauāoma Yesu a vunuāi be a kaididina.
51 Inam rāganine Yesu na tauwai muriwatanama tenāga, kwatikwati ya kaikai suāuna, pirisi adi badama na taunoyama beanama ya dourakana.
52 Be Yesu ya riuena, "Am kwatikwatima kwa kaididi, baninama aitau da kwatikwatie ta iāaiārarana, inam banegidima taudi tokare kwatikwatie tai guridina.
53 Deāoda taugu sibo è āoena, tokare Tamaguma èi bāa be tauna waiāapa anea toitoi ya riuporāgana saguguma aubainama.
54 Be deāoda nama yà voiana, tokare girugiruminama porane aba ya riuriuena sibo a tubuāana, be tokare nam a tubuāa."
55 Inam dabudine Yesu patara ya riuedina, "Taumi kwaibubu be kwatikwati mate koya tavana taugu ko vunuāigu, banaga danedanenenama maika, bo? Taugu rāgan patapatanama tempol nopone è mia be èwai katakataina, be taumi nam ko vunuāiguna.

56 Be uma kauidima matabudi ta tubutubuḡana, baninama
boni peroveta a girugirumidina ruvane." Dabudine tauwai
muriwatana matabudi Yesu a gose, be taudi naira a naḡona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima noḡodie ya midina
(Mk 14:53-65; Lk 22:54-71; Jn 18:12-24)

57 Be taudi aitauḡa Yesu a panipanina, naumeki da ai doka
nawena pirisi adi badama Kaiyapas ḡarone. Inam dabudine
tarawatu tauwai katakataidima be babada ḡesaudima mate
matabudi ai rawateḡeidina.
58 Be Pita Yesu yai muriwatane be madanie muriḡa ya
veraverauna, naumeki da ya saḡa ya naḡona anikaba etara
gabune, pirisi adi badama na vadae. Dabudine tauna
taubodama mate a mia be yawai rabana da nema sibo Yesu
a etara bakena ya kitana.
59 Be pirisi adi babadama be etara babadidima matabudi,
a rarau rubuna da giu kaikaiyovudima deḡo sibo a banavidi,
be inam giudie Yesu sibo ai gurina.
60 Be matamata kaikaiyovudima toitoi dabudine a tavana,
be yaḡoro taudi nam deḡo keda ti banavina da Yesu sibo ai
guri. Dabudine banaga rabui a verau
61 be a riuna, "Uma tauḡominama umanama ya riuna,
'Taugu teneḡinama da Mamaitua na tempolma yà katiwei be
raḡan rabuiteḡa nopodie yà keri munaḡena.' "
62 Dabudine pirisi adi badama ya midisuḡu be ya riuna,
"Uma banegidima tawai wavumna tokare kwa paribeedi bo
ibewa?"
63 Be Yesu tauna nam aiyaba i riuena. Naumeki da pirisi
adi badama Yesu ya riuena, "Mamaitua yawayawasaninama
isane yà riuriu vavasaḡemna, kwa riuemai: Tam vutuna
Keriso, Mamaitua Natuna, bo?"
64 Be Yesu ya riuna, "Ee, inam vutuna kuya vatona. Be
yà riuemina: Tokare taumi Banaga Natunama Mamaitua
wairewapaninama kasaunama yauwane e mia, be ma giy-
ouna marae be e yovoyovona ko kitana."
65 Dabudine pirisi adi badama tauname na garama ya sika
be ya riuna, "Yodi koya vaie, tauna ewai diboḡana. Yodi nam
matamata ḡesaudima tà wanedi.
66 Taumi nema kowai noḡota bako?" Be taudi a paribee be
a riuna, "Tauna naumeki da e gurina."
67 Dabudine taudi Yesu noḡonama a kaviso be a paitina. Be
ḡesaudima a raunevanevakau
68 be a riuna, "Keriso kwai nasi, aitau kabe ya riḡam?"

Pita Yesu ya boviena
(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:25-27)

69 Be Pita tauna anikaba etara gabunama diane ya miamia
be taunoya waivinama ḡarone ya tava, be ya riuena, “Tam
mate Galili Yesunama mate koya naḡonaḡona.”
70 Be Pita taudi matabudi noḡodie ya bovi be ya riuna,
“Tam aba kwa giugiuena, taugu nam e kataiena.”
71 Dabudine tauna ḡavoe ya dobi ya naḡonaḡo be waivi
ḡesaunama tauna ya kita, be na banagama ya riuedina, “Noa
tauḡominama mate Nasaret Yesunama mate a naḡonaḡona.”
72 Be Pita ya bovi munaḡa, da ya rauseri be ya riuna,
“Taugu inam tauḡominama nam e kataiena.”
73 Naumeki da a mia raḡan ḡaubonaḡa be banaga aitauḡa
diane a midimidina Pita a riuena, “Inam riukaua, tam
mate turedima. Tam bonapakamma ewai maḡatarana ka
vaivaiena.”
74 Be Pita ya riu vavasaḡa be ya riuna, “Taugu yà ri-
uriu kauana! Inam tauḡominama taugu nam e kataiena.
Deḡoda taugu yà kaiyovuna, naumeki da Mamaitua tokare
gewagewa ḡarogue e voiena.”

Pita nama ya giugiuna inam raḡanine kamkam ya riuna.

75 Dabudine Yesu aba Pita ya riuriuena ya noḡotina,
“Muriḡa da kamkam e riuna, tam tokare raḡan rabuiteḡa
kwa bovieguna.” Dabudine Pita ya dobi ya naḡo be ya ḡaba
guratana.

27

Yesu a veraugena Paelat ḡarone
(Mk 15:1; Lk 22:66; 23:1; Jn 18:28)

1 Raḡanboiboi kupinaḡa pirisi adi babadama matabudi, be
babada ḡesaudima adi ogama a taraḡina, da Yesu tai gurina.
2 Dabudine taudi Yesu nimanama a panidi be ai doka
nawena, be gabeman isanama Paelat nimane a boruna.

Judas taunaḡa yai guri munaḡena
(Ap 1:16-19)

3 Be Judas tauborudobiḡa tauna e vaiena be Yesu waigurinama a giugiuena, inam raḡanine tauna yai sosori, be yai
nuaboya kauana. Naumeki da Judas ya munaḡana pirisi adi
babadama, be babada ḡesaudima ḡarodie be sirin 30 taudi ya
ute munaḡedi,
4 be ya riuna, “Taugu gewagewa è voiena. Taugu banaga
verenama è boru dobiḡa yababe be tokare tai guri, be
kosininama e darorona.” Be taudi a paribeena, “Inam tam
am vitama, be nam tauma ama nuaboya.”
5 Naumeki da Judas mane tempol nopone ya yaraiedi, be
tauna ya naḡo be ya sopana.

6 Dabudine pirisi adi badama manedima ya tama be ya
riuna, “Tarawatu nam ima waianinana, da uma manedima
tempol manenama nopone tà biridi, baninama uma inam
vunuḡa manenama.”
7 Dabudine taudi ai oga da inam manene, gurewa tau-
voienama na doḡama ta gimeri be dabudine vaḡavaḡai adi
kokoagama tai tubuḡina.
8 Vutuna aubainama inam dobunama yodi tawai isana
‘Kosina Dobunama’.
9 Inam kauidima peroveta Jeremaia boni aba ya riuriuena,
ruvane nama ya tubuḡana, inam umanama,
Israel banegidima tauna na maesama a boruna, inam sirin
matabudi 30. Be inam sirindima 30 ta ragaudi
10 be gurewa tauvoienama na doḡama ta gimerina, Bada ya
riuriuna nama.

Paelat Yesu ya etarena
(Mk 15:2-15; Lk 23:2-25; Jn 18:29-40)

11 Naumeki da Yesu gabeman noḡone ya midi be tauna
Yesu yai taravirena, “Tam Jius adi guyau, bo?” Be Yesu ya
riuna, “Ee, inam vutuna kuya vatona.”
12 Dabudine pirisi adi babadama be babada ḡesaudima
taudi Yesu awai wavuna, be tauna nam aiyaba i giuena.
13 Naumeki da Paelat Yesu yai taravirena, “Tam banaga
tawai wavumna, kwa vaivaiedi bo ibewa?”
14 Be Yesu nam aba i paribea rubudina. Vutuna
aubainama gabeman tauna ya basena.
15 Be gabeman tauna na vaivaima da soi nopodie ba-
naga adi ḡoanama aitau dibure ta vinevinena, vutuna e
kaikaiporena.
16 Be inam raḡanine gewagewa baneginama isanama
Barabas, tauna isanaḡonaḡonama dibure ya miamiana.
17 Be patara awai rawateḡeidina raḡanine, Paelat yai tar-
aviredi be ya riuna, “Taumi deḡo tauna ko ḡoeḡoena yà
kaipore? Barabas bo Yesu, tawai isana Keriso?”
18 Paelat nama ya riuna, baninama tauna ya kataie da
pirisi Yesu a unurena aubainama tauna nimane a boruna.
19 Naumeki da Paelat etara gabune ya miamia, be na
visarama vari ya riuporena tauna ḡarone be ya riuna, “Inam
baneginama ḡarone nam tam aiyaba kwa voie, tauna banaga
verenama. Baninama inam baneginama kana taiye taugu
kupie rauboni gewagewa kaukauinama è kitana.”
20 Be pirisi adi babadama be babada ḡesaudima patara
a riuedina da taudi sibo Barabas kaiporenama aubainama
Paelat sibo ai baḡana, be Yesu sibo yai gurina.

21 Be Paelat patara yai taraviredi be ya riuna, “Uma banegidima rabui be taumi dẽgo tauna ko gõoegõoena yà kaipore?” Be taudi a riuna, “Barabas kwa kaiporena.”
22 Dabudine Paelat ya riuna, “Be Yesu tawai isana ‘Keriso’, nema yà bake?” Be taudi matabudi a riuna, “Kwa tuparatuna!”
23 Be Paelat ya riuna, “Aba aubainama yà tuparatu? Tauna aiyaba gewagewanama ya voie?” Be taudi a rasa gurata be a riuna, “Kwa tuparatuna!”
24 Be Paelat ya raurubu be ya kita da nam keda dẽgo i banavina, vutuna aubainama tauna patara matedie nimanama upae ya kõga be ya riuna, “Taugu uma baneginama e gurina, wavunama nam taugu yà pãgo. Inam taumigã ami wavuma.”
25 Dabudine banaga matabudi a riuna, “Naumeki da tauna kosininama e raugini, be wavunama tauma ama sedama mate ka kiroginа.”

26 Inam ragãnine Paelat tauna Barabas ya kaipore da ya nagõna, be Yesu inam na tauigãrama nimedie ya boruna da taudi ta rigã be ta tuparatuna.

Tauigãra Yesu ai varavarana
(Mk 15:16-20; Jn 19:2-5)

27 Naumeki da tauigãra Yesu ai doka sagẽna Paelat na kaba miae. Be dabudine tauigãra matabudi ai rawategẽidina Yesu nogõne.
28 Be taudi na garama a gigi pore, be gara gesau sabasabanama ai kotena.
29 Yodibe taudi gedara a pinou be Yesu debane ai mieni be a viriididina, be digõna nimanama kasaune ai pagõna. Yodibe taudi Yesu nogõne tuapikedie a raupari, da ai varavara be a riuna, “Ebom, Jius adi guyauma.”
30 Naumeki da Yesu a kaviso be digõna nimane a pagõ, be debanama a rigã yabayababena.
31 Be taudi ai varavara ya kovikovina, gara sabasabanama a kaipore, be tauna na garama ai kote munagẽna. Yodibe ai doka nawena tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna
(Mk 15:21-31; Lk 23:26-43; Jn 19:16-27)

32 Be kedae taugõma tenagã a banavina, isanama Saemon, tauna Sairin meagainama baneginama. Dabudine tauigãra inam taugõminama a segeri da Yesu na korosima ya kiroginа.
33 Naumeki da taudi dobu isanama ‘Golgotama’ a tavana. Riu ‘Golgota’ baninama inam ‘debagarere’.

34 Dabudine taudi waen be musara kavisonama mate a
gwada tenaḡe, be Yesu a utena da sibo ya tegona. Be tauna
ya remorubu da ei damina be tegonama ya tuaḡaiena.
35 Naumeki da taudi Yesu korosie a tuparatu be na garama
ai kasiedina. Be aitau kasie yawai rewapanana, tauna deḡo
garanama ya ḡoeḡoena, nama ya paḡona.
36 Be dabudine taudi a mia be Yesu a rabe be a kitakita
watanina.
37 Be aba aubainama Yesu a tuparatuna, vutuna kai
ḡaubonama bogane umanama a girumana

UMA TAUNA YESU, JIUS ADI GUYAUMA

Yodibe Yesu debane korosi bogane kainama a tutuna.
38 Be inam dabudine taudi banaga danedanenedima rabui
mate a tuparatudina, tenaḡa Yesu kasaune be tenaḡa senine.
39 Be banaga aitauḡa kedaḡa a naḡonaḡona, taudi debedima
a kwadiedi da Yesu ai diboḡi,
40 be a riuriuna, "Iyo! Tam dokane kuya riuna da tempol kwa
katiwei be raḡan rabuiteḡa nopodie kwa keri munaḡena.
Yodi kwai yawasana munaḡem. Deḡoda tam Mamaitua
Natunama, naumeki da yodi korosi boganaḡa kwa yovo be
ka kitam."
41 Inam kauinama teneḡine pirisi adi babadama be
tarawatu tauwai katakataidima, be babada ḡesaudima mate
taudi Yesu ai varavara, be a riuna,
42 "Tauna banaga ḡesaudima yawai yawasanidina, be yodi
taunaḡa nam tokare ei yawasana munaḡe! Deḡoda tauna
Israel guyaunama, naumeki da korosi boganaḡa e yovo be
tauma kai sumaḡena.
43 Tauna Mamaitua ewai sumaḡe be ya riuriuna, 'Taugu
Mamaitua Natunama.' Yodi kabe tà kita Mamaitua tauna
waiyawasaninama e ḡoeḡoe bo ibewa."
44 Be banaga danedanenedima rabui Yesu mate a tupatu-
paratudina, taudi mate Yesu ai diboḡina.

Yesu ya gurina
(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

45 Be suaratopu dobu yai kupikupina naumeki da ravie 3-
okoroki paratinama.
46 Be ravie 3-okoroki nama Yesu bonanama dosine
umanama ya riuna, "*Eli, Eli, lema sabaktani?*" Uma giu-
nama baninama inam umanama, "Yau Mamaituama, yau
Mamaituama, aba aubainama kuya gose poregu?"

47 Be banaga ḡesaudima dabudine diane a midimidina
nama a vaivaiena, taudi a riuna, "Koi beavaia! Tauna Elaija
e yokoyokoena!"

48 Be dabudine tauḡoma tenaḡa anitaiyo ya paḡo, be ya
manini ya saḡa ya naḡo da waen ḡoraḡorane yai sonom da
kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona,
49 be banaga ḡesaudima a riuna, “Nakarua, kwa gose!
Elaija e yovoyovona ei yawasanina tà kitana.”
50 Be Yesu bonanama dosine ya yogona, naumeki da
tauname aruinama ya raukaigosena.
51 Inam kauinama ya tubutubuḡana raḡanine, gara tempol
nopone matakeda waisaurinama, ya nuasika poraḡa da ma
nevana a kenana. Be doḡa ya gusu be yeku a nuasenana.
52 Be inam raḡanine kokoaga gayedima a nuaporaḡa be ba-
naga babaudima guriguridima toitoi a midisuḡu munaḡana.
53 Be tauna na kaba midisuḡu munaḡama murine, taudi
kokoaga a dobi pore be a naḡona meagai babaune, be banaga
toitoi ḡarodie a maḡatarana.
54 Be tori matanama na tauiḡarama mate Yesu a rabe
be a kitakita watanina, taudi yoyo be yaba matabudi a
tubutubuḡana, nama a kitekitedina, taudi a naira kaua be
a riuna, “Uma tauna inam riukaua Mamaitua Natunama!”
55 Be dabudine waiwaivi mate, taudi madanie a midi
be awai kitana. Inam waiwaividima taudi Galilima Yesu
waimuriwatanenama ai karena, be aba tauna ya ḡoeḡoena
nama a sagusaguna.
56 Be inam waiwaividima matabudi nopodie inam Meri
Magdalin, Meri Jeims be Jousep tinedima, be Sebedi natu-
natunama tinedima.

Yesu ai kokoagina
(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

57 Be ravi ya tavatavana paratine, waiguyau baneginama
Arimatia meagaine be ya tavana, isanama Jousep. Inam
baneginama tauna mate Yesu tauwai muriwatanenama.
58 Tauna ya naḡo Paelat ḡarone be yai baḡana da Yesu
tubuḡinama sibo ya paḡona. Naumeki da Paelat na
tauiḡarama ya riuedi, da Yesu tubuḡinama Jousep a utena.
59 Naumeki da Jousep Yesu tubuḡinama ya paḡo, be gara
ḡavoḡavoridie ya sumana.
60 Be Jousep tauname na kokoagama vaunama yeku
vasivasi wainonoḡinama nopone, Yesu tubuḡinama ya
boruna. Yodibe yeku dosinama yai rawakui da kokoaga
matakedanama yai miditom, be ya naḡona.
61 Be Meri Magdalin be Meri ḡesaunama taudi kokoaga
noḡone noaḡo a miamiana.

Kokoaga taurabenama

62 Raḡan ya tom da pomainama Sabat raḡanine, be pirisi
adi babadama be Parisi a naḡo Paelat ḡarone be a riuna,

63 “Bada, tauma yaḡoro ka noḡonoḡotina da uma baneginama kaikaiyovunama dokane yawai yawasanana umanama ya riuna, ‘Taugu tokare raḡan aniwai rabuiteḡane yà midisuḡu munaḡana.’
64 Vutuna aubainama kawai baḡamna da kokoaga kwa gudu kaue be taubodama kokoaga ta rabena naumeki da raḡan wairabuiteḡanama e kovina. Deḡoda na tauwai muriwatanama ta tava be tubuḡinama ta danene, be ta naḡo da banaga ta riuedina, ‘Yesu kaite ya midisuḡu munaḡana.’ Deḡoda inam nama e tubuḡana, naumeki da inam kaiyovunama tokare kaiyovu dokanama ei moraba guratena.”
65 Dabudine Paelat taudi ya riuedina, “Naumeki, tauiḡara yà riuporedi da taumi mate ko naḡo be kokoaga ta rabena, be ami noḡotama ruvane nama ko gudu waikaikaina.”
66 Naumeki da taudi a naḡo da kokoaga a gudu waikaikai ya kovi, yodibe tauiḡara kokoaga matakedanama a midi ḡaḡari be kokoaga a rabena.

28

Yesu ya midisuḡu munaḡana
(Mk 16:1-11; Lk 24:1-12; Jn 20:1-18)

1 Sabat raḡaninama murine, pomainama Sande raḡantomtom, Meri Magdalin be Meri ḡesau mate a naḡona kokoaga kivunama aubainama.
2 Inam raḡanine anea ya yovoyovona, yoyo dosinama ya tubuḡana. Be anea ya naḡo kokoagae be yeku dosinama kokoaga matakedanama waimiditomnama yai rawakui ḡavoe ya naḡo, be tauna yekunama debane ya miana.
3 Be anea kitanama maika keama, be na garama ḡavoḡavora tunutununama.
4 Dabudine tauiḡara taudi a naira kauana, be naira ya kawa gusugusudi be a guri gidavana.
5 Naumeki da anea waiwaivi ya riuedina, “Nam ko naira! Taugu è kataiena da taumi Yesu a tuparatuna, vutuna ko wanewanena.
6 Tauna nam uma dabudine. Tauna kaite ya midisuḡu munaḡana, boni ya riuriuna maika. Ko verau be na kaba kenama gabunama ko kita.
7 Be waiḡapa ko naḡo da na tauwai muriwatanama umanama ko riuedina, ‘Yesu ya guri be ya midisuḡu munaḡana, be yodi ya doka be e naḡonaḡona Galilima, be dabudine taumi tokare tauna ko kitana.’ Inam vutunaḡa è riuemina.”
8 Naumeki da waiwaivi kokoaga a gosena, nopodima naira be mosari ya moḡavuna, be a manini a naḡona tauwai muriwatanama riuedima aubainama.

9 Taudi a nagonagõ be Yesu yai ragãgantenagãge da gãgarodie
ya tava be ya riuna, “Ebom.” Be waiwaivi tauna gãgarone a
nagõ da tuapikedie a raupari, be kagãgãnama a kaididi be a
rauduneena.
10 Dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Nam ko naira! Ko
nagõ be tasitasiguma ko riuedi da ta nagõna Galilima. Be
dabudine taudi taugu ta kitaguna.”

Tauigãra pirisi adi babadama ai varidina

11 Naumeki da waiwaivi keda a nagõnagõna maika,
tauigãra a nagõna meagaie pirisi adi babadama gãgarodie, be
yaba matabudi a tubutubugãna ai varidina.
12 Dabudine pirisi adi babadama be babada gãgesaudima
mate ai boru be adi ogama a taragãina. Yodibe tauigãra mane
dosinama a utedi
13 be a riuedina, “Ko nagõ be banaga umanama koi
varidina, ‘Tauma kupie kè kena nuakoa, be debamaie Yesu
na tauwai muriwatanama a tava be Yesu tubugãinama a
danenena.’
14 Be degõoda gabeman uma giunama ima vaie, tokare
tauma ka gwayedi da nam aba gewagewanama ko banavi.”
15 Naumeki da tauigãra mane a ragaudi be aba pirisi be
babada gãgesaudima a riuriuedina nama a voiedina. Be inam
gututunama Jius nopone ya daberarana, naumeki da yodi.

Yesu na tauwai muriwatanama ya riupore nawedina dobu matabuna nopodie

16 Inam ragãganine tauwai muriwatana matabudi 11 a
nagõna Galilima. Dabudine taudi a nagõna oyae degõ Yesu
dokane ya riuriuedina dabudine.
17 Be ragãganine taudi Yesu a kitakitana, dabudine a
rauduneena, be gãgesaudima taudi a nogõota bekubekuna.
18 Naumeki da Yesu taudi gãgarodie ya tava be ya riuna,
“Rewapana marae, be dobue matabudi Mamaitua taugu ya
uteguna.
19 Vutuna aubainama ko nagõ be banaga dobu matabuna
nopone ko voiedi da yau tauwai muriwatanama ta
tubugãna. Be koi babataitodina Tamanama, Natunama
be Arua Babau isedie.
20 Be aba è riuriu vavasagãemina, yabedima matabudi taudi
koi katakataidi da ta voteyeteyedina. Be yà riuriu kauemina
da taugu ragãgan matabuna taumi mate, naumeki da ragãgan
damone.”

Mak

Jon tauwai babataito na rauguguyama
(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

1 Mamaitua Natunama, Yesu Tauwai yawasana varinama
verenama umanama yai karena.
2 Maika nema peroveta Aisaia ya girugirumina nama,
Mamaitua ya riuna,
"Taugu tokare tauwai noyanoya yà riupore dokena da tauna
am kedama e sepana.
3 "Banaga dobu kavakavane e yokoyokona, 'Keda ko kawa
vereveredi be ko kawa didimanidi be Bada e veraver-
auna.' "
4 Naumeki da Jon dobu kavakavane ya maḡatara be yawai
babataito be noḡota viravira ya rarau guguyedina da Ma-
maitua banaga adi gewagewama sibo ya noḡota poredina.
5 Banaga toitoi Juda provins nopone be Jerusalem meagaine
matabudi a dobi a naḡona Jon ḡarone. Dabudine taudi
adi gewagewama ai maḡataridi be Jon Jodan upane yai
babataitodina.
6 Jon na garama kamel vuvuḡine voivoienama ya kotekotena.
Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaie be na
kanima kapau be dobira iwavinama.
7 Tauna banaga umanama yai varidina, "Banaga murigue e
veraverauna tauna yai rewapana vavasaḡana, nam maika
taugu. Taugu nam veregu da yà raudune be na kaḡasumama
yà kaiporedi.
8 Taugu upakavakavae yàwai babataitomina, be tauna
tokare Arua Babaue ei babataitomina."

Yesu na babataito be na raurubuma
(Mt 3:13–4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)

9 Inam raḡandie Yesu Nasaret meagaine Galili provins
nopone be ya verauna, da Jon Jodan upane Yesu yai ba-
bataitona.
10 Raḡanine Yesu upae be ya potipoti tavana, tauna e
kitana be mara yai raḡantenaḡe da ya nuaporaḡa be arua ya
yovoyovona ḡarone maika kiu gabubu.
11 Dabudine bona marae ya riuna, "Tam taugu
natuḡomiguma be taugu yàwai nuaverena ḡarome."
12 Naumeki da Arua Yesu yai doka nawena dobu kavaka-
vane.
13 Be inam dabudine tauna ya miana raḡan matabudi 40
be Seitan Yesu ya raurubuna. Be inam dabudine dobira
museridima mate be anea a dobi be a saguna.

Yesu tauwai sagida 4 ya yokoedina
(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)

14 Raḡanine Jon dibure a boruboru nawena, murine Yesu
ya naḡona Galilima be Mamaitua varinama verenama ya
rauguguyena.
15 Yesu ya riuna, “Raḡan kaua ya tavana be Mamaitua
na waiguyauma kaiteka e tavatavana da Mamaitua na
waibadama ei karena. Vutuna aubainama ami gewage-
wama ko kuvesidi be vari verenama koi sumaḡena.”
16 Raḡanine Yesu Galilima yawawa dianaḡa ya naḡonaḡo be
tauwai sagida rabui ya kitedina, Saemon be tasinama Endru
taudi sagide iyana a konekonedina.
17 Be Yesu ya riuedina, “Koi muriwatanegu be taugu yài
katakataimi da banaga ko konedina.”
18 Raḡanine Yesu nama ya riuriuedina, taudi waiḡapa adi
sagidama a gosaḡa be tauna ai muriwatanena.
19 Dabudine tauna ya taunaḡo ḡaubonaḡa be Sebedi natu-
natunama Jeims tasinama Jon mate wagae ya kitedina, adi
sagidama a kawakawa batebatedina.
20 Raḡanine Yesu taudi ya kitekitedina, tauna ya yokoedi
be taudi tamedima Sebedi be na yarayaragama mate wagae
a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Tauḡoma penama kokukokunama
(Lk 4:31-37)

21 Yesu be na tauwai muriwatanama a verauna Kapeniam
meagaine, be Sabat raḡanine Yesu ya naḡona sinagog nopone
be waikatakatai yai karena.
22 Dabudine banaga aitauḡa na waikatakataima nama a
vaivaiena, taudi a basena, baninama tauna nam maika
tarawatu tauwai katakataidi be tauna na waikatakataima
rewapana mate.
23 Dabudine penama tauḡoma kokukokunama ya saḡa
sinagog nopone ya yogo be ya riuna,
24 “Nasaret Yesumma, tam am noyama aba tauma
ḡaromaie? Tam uma dabudine kuya tavana kwa kawa
gewagewamai, bo? Taugu è kataiena tam aitau. Tam
Mamaitua na Taunoya babauma.”
25 Yesu arua gewagewanama ya riutuaḡaie be ya riuna,
“Kwai nuatuḡu be tauḡominama kwa dobi pore!”
26 Dabudine arua gewagewanama tauḡoma ya kawa gusu-
gusu, ya kawa yogoyogo be ya dobi porena.
27 Banaga matabudi a base be ai taraviravira be a riuna,
“Uma aba kauina? Inam waikatakatai vauna, bo? Rewapana
mate tauna arua gewegewedima mate e riuedi be ta vovo
teyeteyena.”

28 Naumeki da dabudine Yesu varinama ya daberara
makaina Galili provinsnama nopone.

Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina
(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

29 Yesu na tauwai muriwatanama mate be Jeims da Jon
sinagog a gose be didimaninama a nagona Saemon be Endru
adi vadae.
30 Saemon rawanama sida poyapoya ya pago be gunie ya
kenakenana. Be raganine Yesu ya tavatavana, tauna inam
sidanama ai varina.
31 Yesu ya nago waivinama garone da nimane ya kaididi
be ya kawa midisugunа. Dabudine poyapoya waivi ya gose
be tauna adi kanima soienama yai karena.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidi be dobu wainuatugune
ya moimoiragina
(Mt 4:23-25; 8:16-17; Lk 4:40-44)

32 Inam ravine suara ya yovoyovona murine banaga adi
banagama sidesidedima be aitaugа penama kokukokudima
a verauгedinа Yesu garone.
33 Banaga matabudi meagaie miemienidima vada
matakedane ai rawategeidinа.
34 Be Yesu banaga aitaugа sida tabu be tabu ragara-
gaudima yai yawasanidi be penama toitoi ya tavu do-
bigedinа. Be Yesu penama ya kauedi da nam aba ti giuena,
baninama taudi a kataie da Yesu tauna aitau.
35 Raganboiboi kupinagа murigа da ragan ya yanana, Yesu
ya midisugu da vada be meagai ya gosedi be ya nagonа dobu
wainuatoitoine dabudine ya moiragina.
36 Be Saemon na varoroma gesaudimа mate a nagonа Yesu
wanenama aubainama.
37 Be raganinе Yesu a banabanavina, taudi a riuna, “Ba-
naga matabudi tam ta wanewanemna.”
38 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Tà nago wari kedagа be
uma meagainama diane meagaidima garodigа mate yà rau-
guguyana, baninama taugu vutuna aubainama è yovona.”
39 Naumeki da Yesu Galili noponagа ya babara nago be
sinagog nopodigа ya rarau guguya be penama ya tavutavu
dobigedinа.

Yesu taugoma kito pagopagonama yai yawasanina
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

40 Taugomа kito pagopagonamа ya verau Yesu nogone be
dogae ya raupari da sagu yai bage be ya riuna, “Degodа tam
kwa goenа, taugu kwai yawasanigu.”

41 Dabudine Yesu noponama raunuatoi ya moḡavu be
nimanama yai yoyo da tauḡoma ya taukoni be ya riuna,
“Naumeki, taugu yà ḡoeḡoena, kwa yawasana!”
42 Dabudine sida kito yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya gose
be tauna ya yawasanana.
43 Naumeki da Yesu tauḡoma ya riupore be umanama ya
riu vavasaḡena,
44 “Kwa kita kaua da uma kauinama nam aitau kwai vari
be didimaninama kwa naḡo da pirisi ḡarone kwai maḡatara
munaḡem be Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma
e riuriuna nama. Kwa voie da banaga ta kita da tam kuya
yawasana munaḡana.”
45 Be yaḡoro tauḡoma ya raukosoḡaiḡai da ya naḡo be Yesu
varinama meagai matabuna noponaḡa ya giu gurate be yai
daberarina. Vutuna aubainama Yesu meagaie debaḡa nam i
naḡona be dobu wainuatuḡutuḡudie ya miamiana. Be yaḡoro
banaga deḡo deḡo miemienidima ḡarone a tavatavana.

2

Yesu rewapana ḡarone da gewagewa e noḡota porena
(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

1 Raḡan bisanama a kovikovina murine Yesu ya munaḡana
Kapeniamma be banaga varinama a vaie da tauna inam
dabudine ya tavana.
2 Dabudine banaga toitoi ai rawateḡeidi da nam gabu deḡo
i kena rubuna be matakeda noḡonama mate ya moḡavuna.
Be Yesu vari verenama ya rauguguyena ḡarodie.
3 Dabudine tautauḡoma 4 tauḡoma tuera paḡopaḡonama a
kiroḡi tavaitena Yesu ḡarone.
4 Be taudi nam teneteneḡina da Yesu ḡarone a verauḡe,
baninama patara ya morabana. Vutuna aubainama taudi
vada debane gaura a voiena, deḡo Yesu ya midimidie.
Naumeki da tauḡoma tuera paḡopaḡonama kebana debane
ma ratiratina ai dawe yovoḡena.
5 Raḡanine Yesu adi waisumaḡama nama ya kitakitana,
tauna tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuena, “Taukui, am
gewagewama è noḡota porena.”
6 Dabudine aitauḡa tarawatu tauwai katakataidima a mi-
amiana, taudiḡa nopodie ai nuanoḡonoḡota be a riuna,
7 “Aba aubainama uma tauḡominama nama e giugiu?
Tauna Mamaitua ewai diboḡina. Nam aitau gewagewa e
noḡota pore, be Mamaitua taunaḡa.”
8 Dabudine Yesu waiḡapa aruine ya kataie da taudi
nopodie aba awai nuanoḡonoḡotena be ya riuedina, “Aba
aubaina uma kauidima kowai nuanoḡonoḡotedi?

9 Dẽgo tauna ya tekateka tauḡoma tuera paḡopaḡonama
tà riuena, ‘Am gewagewama è noḡota porena,’ bo tà riuna,
‘Kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡo?’
10 Be yodi yài kataimi be ko kataie da Banaga Natunama
dobue rewapana ḡarone da gewagewa e noḡota porena.”
Naumeki da Yesu tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuena,
11 “Yà riuriuemna, kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be
kwa naḡo am vadae!”
12 Dabudine tauḡoma waiḡapa ya midisuḡu, na gunima
ya paḡo be patara matedie be ya naḡona. Uma kauinama
banaga matabudi a base be Mamaitua isanama a kaisuḡu be
a riuna, “Tauma uma kauinama nam ama kaba kita.”

Yesu Livai ya yokoena
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

13 Dabudine Yesu ya munaḡana yawawa dosinama diane
be patara dosinama ḡarone a verau be waikatakataidima yai
karena.
14 Raḡanine tauna ya naḡonaḡo da kedae e kitana be Alpias
natunama Livai teks tautaminama tauna na kaba noyae ya
miamia be Yesu tauna ya riuena, “Kwai muriwatanegu!”
Dabudine Livai ya midisuḡu be Yesu yai muriwatanena.
15 Muriḡa nama Livai na vadae Yesu ya kanikani be
teks tautamidi, gewagewa banegidima, be na tauwai muri-
watanama mate ai rawateḡeidi be a kanikani tenaḡana.
Baninama taudi matabudi Yesu awai muriwatanena.
16 Raḡanine tarawatu tauwai katakataidima, taudi vutuna
Parisi, nama ta kitana be Yesu gewagewa banegidima be
teks tautamidima mate a kanikanina, taudi na tauwai muri-
watanama a riuedina, “Aba aubainama tauna umanama
banegidima mate ta kanikani?”
17 Raḡanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riued-
ina, “Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima
ḡoeḡoena be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ḡoeḡoena.
Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, taugu ba-
naga gewegewedima aubaidima è yovona.”

Widina na waitaravirama
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

18 Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama be Parisi a
widiwidina be banaga ḡesaudima a tava Yesu ḡarone be ai
taravirena, “Nemanama da Jon na tauwai muriwatanama
be Parisi adi tauwai muriwatanama taudi ta widiwidina, be
tam am tauwai muriwatanama ibewa?”
19 Yesu ya paribeedina, “Nemanama da naḡivau
tauḡominama na warema ta widina raḡanine yaḡoro tauna

taudi mate? Raḡanine naḡivau tauḡominama yaḡoro taudi mate taudi nam tokare ta widina.
20 Be raḡan e tavana da naḡivau tauḡominama ḡavoe ta nawena, yodibe inam raḡanine ta widinana.
21 Nam aitau gara nuasikanama poranama e paḡo be gara vaunama mate e popo tenaḡe. Deḡoda nama e voiana, gara nuasikanama vaunama tokare gara poranama e sika pore be gaura e moraba guratana.
22 Be nam aitau waen vaunama e paḡo be waen kouk-ounama poranama nopone e ḡini. Deḡoda nama e voiana, tokare koukou e nuagoru da waen e nuaḡini be rabuidi ta gewagewana.* Ibewa! Tauna waen vaunama koukou vaunama nopone e ḡinina."

Sabat waitaraviraviranama
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

23 Sabat tenaḡa Yesu be na tauwai muriwatanama mate yaḡoda sipinama nopodiḡa a naḡonaḡona, be na tauwai muriwatanama yaḡoda ragaudima ai karena.
24 Be Parisi Yesu a riuena, "Tauma ama tarawatuma e riuriuna da Sabat raḡanine nam nama sibo am tauwai muriwatanama a voia, be taudi ta voivoiana."
25 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi Deivid aba ya voivoiena koya sievi bo ibewa? Raḡanine tauna na varoroma mate kani a ḡoe kauena,
26 tauna Mamaitua na vadae ya naḡo be buredi Mamaitua waikatainama ya paḡo be ya kanina. Be na varoroma mate ya utedi be a kanina avedi da pirisi taudiḡa sibo a kanikanina, baninama tarawatu e riuriuna nama. Inam raḡandie pirisi adi badama isanama Abiata na raḡanie."
27 Naumeki da Yesu taudi ya riuedina, "Sabat e kenake-nana banaga aubainama be nam Sabat banaga ei bade.
28 Vutuna aubainama Banaga Natunama yaḡoro Sabat ewai badena."

3

Yesu Sabat raḡanine yai yawasanana
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

1 Raḡan ḡesaune Yesu ya naḡo sinagog vadanama nopone be dabudine tauḡoma nimanama tuera poḡopaḡonama ya miamiana.
2 Inam dabudi banaga ḡesaudima mate Yesu a kitakita watanina deḡoda tauna Sabat raḡanine banaga sibo i yawasanina, dabudine taudi tokare ai samanina.

* **2:22:** Footnote ko kitana, Luk 5:37 nopone.

3 Be Yesu taugoma nimanama tuera pogopagonama ya
riuena, “Kwa sag̃a be banaga matabudi nopodie kwa midi!”
4 Dabudine Yesu banaga yai taraviredina, “Aba dà tarawa-
tuma e riuriuedana da tà voie: Sabat rag̃anine yaba vered-
ima tà voiedi bo yaba gewegewedima tà voiedi, banaga tài
yawasani bo tài guri?” Be taudi nam aba ti riuena.
5 Yesu nuanama yai medi da ya kita vireviredina be ya
raunuatoi kauedina, baninama taudi adi nopobadoma be
adi voia waigewama aubainama. Dabudine Yesu taugoma ya
riuena, “Nimamma kwai yoyo!” Be taugoma nama ya voia be
nimanama ya vere munag̃ana.
6 Dabudine Parisi sinagog a gose pore be a nag̃ona Herod
na damma mate ai rawateg̃eidi be Yesu na kasirama tom-
nama ai karena, da tauna sibo ai gurina.

Banaga patara Yesu ai muriwatanena
(Mt 12:15-21; Lk 6:17-19)

7 Yesu be na tauwai muriwatanama mate a nag̃ona Galili
yawawine be dabudine banaga patara ai muriwatanedina.
8 Rag̃anine ta vaiena be Yesu yaba matabudi ya voivoied-
ina, banaga toitoi g̃arone a tavana. Taudi Judiag̃a,
Jerusalemg̃a, Idumeag̃a be Jodan be nuag̃o nevane Taia be
Saidon banegidima mate a tavana.
9 Baninama patara ya morabana aubainama, Yesu na
tauwai muriwatanama ya riuedi da waga g̃aubonama ta
kawa nonog̃ina tauna aubainama, da patara nam tauna ta
midi g̃uruvi be ta tauporepore.
10 Baninama banaga toitoi yawai yawasanidina, vutuna
aubainama banaga sidesidedima toitoi a rarau rubu gu-
ratana da sibo Yesu a taukonina.
11 Rag̃anine aitaug̃a arua gewegewedima kokukokudima
Yesu a kitakitana, taudi kag̃apakane a raudune be bonedima
dosine a riuna, “Tam Mamaitua Natunama.”
12 Be taudi ya riu vavasag̃edi da nam sibo aitau a riue da
tauna aitau.

Yesu apasol 12 ya vinedina
(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

13 Yesu ya nag̃o oya debane be aitaug̃a tautaug̃omidima ya
g̃oeg̃oedina, nama ya yokoedina.
14 Rag̃anine taudi tauna g̃arone a tavatavana, taudi 12 ya
vinedi be yai isedina ‘Apasol’, da taudi tauna mate be tauna
ya riupore nawedi da ta rauguguyana.
15 Be rewapana a pag̃o da penama ta tavu dobig̃edina.
16 Uma banegidima 12 Yesu ya vinedina inam
Saemon, Yesu yai isana Pita.

17 Jeims, Sebedi natunama be tasinama Jon, taudi yai
isedina ‘Boaneges’, inam riunama baninama ‘parere
natunatunama’.
18 Endru,
Pilip,
Batolomiu,
Metiu,
Tomas
be Jeims, tauna Alpius natunama,
Tadeas,
Saemon tauna Selot.
19 Be Judas Iskariot, tauna Yesu tauwai karakarakutue-
nama.

Penama adi guyau be Yesu
(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

20 Dabudine Yesu ya munaḡana vadae, you, yaḡoro patara
Yesu ḡarone ai rawateḡeidina, be nam kaisavo deḡo, da sibo
Yesu na tauwai muriwatanama mate a mia be a kani.
21 Raḡanine na damma uma kauinama nama a vaivaiena,
taudi a naḡona Yesu waidokenama aubainama. Baninama
taudi a riuna, “Tauna ya buana.”

22 Be tarawatu tauwai katakataidima ḡesaudima, aitauḡa
Jerusalemḡa veraveraudima, a riuna, “Penama adi guyauma
Yesu ya kokuna. Tauna vutuna rewapana Yesu e ute be
penama ewai dobidina.”
23 Vutuna aubainama Yesu ya yokoedi ḡarone be wainasie
ya giugiuedina, “Nemanama da Seitan tauname e tavu
dobiḡa munaḡe?
24 Deḡo dobunama banegidima tai kawa ḡasiḡasi be
ta dariḡa munaḡedina, inam dobunama tokare e kawa
gewagewa munaḡena.
25 Be deḡo damnama tai kawa ḡasiḡasi be ta dariḡa
munaḡedina, inam damnama tokare ta kawa gewagewa
munaḡedina.
26 Be nama teneḡinama, deḡoda Seitan na waiguyauma
e dariḡa munaḡena be dam ei tubuḡana, inam damdima
tokare nam ta kena nonoḡa, da ta kawa gewagewa munaḡedi
be tai kavena.
27 Tauḡoma wairewapaninama na vadama nam aitau e
gigi da e saḡa be na purapurama e ragaudi, deḡoda noḡone
tauḡominama wairewapaninama e pani doke be muriḡa e
saḡa da inam tauḡominama na purapurama e ragaudina.

28 “Yà riuriu kauemina, banaga adi voia waigewa be adi
waidiboḡama tokare Mamaitua e noḡota poredina.

29 Be deg̃oda aitau Arua Babau g̃arone e riuriu viravirana,
tokare Mamaitua nam e nog̃ota pore, baninama tauna
gewagewa kenakena nonog̃inama ya voiena."
30 Yesu nama ya riuna, baninama banaga g̃esaudima
umanama a riuriuna, "Tauna arua gewagewanama no-
pone."

Yesu tinana be tasitasinama
(Mt 12:36-50; Lk 8:19-21)

31 Naumeki da Yesu tinana be tasitasinama a tavana. Taudi
dog̃ae a midi kwasa be Yesu a riuwanena.
32 Be patara Yesu a miamia kwavivirona, taudi Yesu a
riuena, "Kwa kita! Tinam be tasitasimma a tava be gabure
ta midimidi be taudi tam ta g̃oeg̃oemna."
33 Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Aitau tinagu be aitau
tasitasigu?"
34 Dabudine banaga Yesu a miamia kwaviviroena ya kitedi
be ya riuna, "Ko kita! Umanema tinatinagu be tasitasiguma.
35 Aitau da Mamaitua na g̃oanama e voivoiena, tauna
vutuna tasigu, nuvugu be tinaguma."

4

Taukuma wainasinama
(Mt 13:1-23; Lk 8:4-15)

1 Yesu Galili yawawinama diane waikatakatai yai kare
munag̃ena. Be patara dosinama a rawateg̃eidina aubainama,
tauna topae waga debane ya sag̃a be ya miana. Be patara
matabudi taudi barabarae upa diane a miana.
2 Tauna wainasie yaba toitoi yai katakataidi be ya riued-
ina,
3 "Koi beavaia! Rag̃an tenag̃a taukuma ya nag̃ona pesi
kumanama aubainama.
4 Rag̃anine pesi yawai yaraiedina, g̃esaudima keda poune a
ravusedina be kiu a tava be a kanidina.
5 Be g̃esaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine nam
dog̃a dosina aubainama pesi a gogo makaina, baninama
dog̃a nam i potopoto guratana.
6 Be rag̃anine suara ya tavatavana, pesi ya kara gabedi be a
pokina, baninama taudi waramidima nam ti yovo guratana.
7 Be pesi g̃esaudima gedara nopodie a ravusedi be gedara
pesi a gogogona a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam
ti banina.
8 Be yag̃oro pesi g̃esaudima dog̃a verene a gogona.
Naumeki da a gogotava, a moraba be a banina, g̃esaudima
banidima 30, g̃esaudima 60, bo 100."
9 Dabudine Yesu ya riuna, "Deg̃oda beemima ta kenana,
koi beavaia!"

10 Raḡanine Yesu taunaḡa, be banaga aitauḡa tauna a
vaivaiena, tauwai muriwatana 12 mate a tava be tauna ai
baḡa da tauna na wainasima baninama aba.
11 Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi Ma-
maitua na waiguyauma semosemonama ya utemina. Be ba-
naga ḡesaudima ḡavoe miemienidima, taudi yaba matabudi
wainasie yà riuedina:
12 ‘Vutuna aubainama taudi ta kitakitana be nam tima
kitakita kauena,
be vaienama ta vaivaiena be nam tima vaivaiena,
vutuna aubainama taudi nam Mamaitua ḡarone tima
tavatava be adi gewagewama ima noḡonoḡota po-
redina.’
13 Dabudine Yesu yai taraviredina, “Taumi uma wainasi-
nama nam ko kataie, bo? Be nema wainasi ḡesaudima ko
katai bakedi?
14 Taukuma Mamaitua riunama ewai yaraiedina.
15 Be banaga ḡesaudima maika pesi keda debane ravu-
ravusedima, deḡo Mamaitua riunama ya kumakumae.
Raḡanine riu ta vaivaiena, Seitan waiḡapa e tava be
Mamaitua riunama nopodie kumakumanama e kaikaipo-
raḡana.
16 Be banaga ḡesaudima maika pesi yeku debedie ravu-
ravusedima. Taudi riu ta vaie be raḡan tenaḡa ma nuaveredi
ta paḡopaḡona,
17 baninama taudi nam waramidi aubainama taudi nam
ta midi gurata. Raḡanine gewagewa bo raukivigewagewa
e tavana, baninama Mamaitua riunama aubainama, taudi
waiḡapa tai daberaridina.
18 Be mate ḡesaudima maika pesi gedara nopodie ravu-
ravusedima, riu ta vaivaiena,
19 be dobu yawasanidima nuaboyedi, dobu waiguyaudima
be yaba ḡesaudima adi wainuapaḡoma mate ta saḡa be
Mamaitua riunama ta yavanidi be nam tima banibanina.
20 Be banaga ḡesaudima taudi maika pesi doḡa verene
kumakumanama, taudi riu ta vaie, ta paḡopaḡo, ta vovo
teyeteyedi, be votedima ḡesaudima 30, ḡesaudima 60 bo 100.”

Kodam wainasinama
(Lk 8:16-18)

21 Yesu ya riuedina, “Nam aitau kodam ya saḡe be gurewa
dibune bo vatara dibune ya boru. Bo tokare ḡavoe koyai
midiri bo ibewa?
22 Aba da moimoisirinama tokare e neganegana be aba
rupurupunama tokare e maḡatarana.
23 Aitauḡa da beemima e kenakenana, koi beavaia kauana!

24 Aba yà riuriuemina, koi beavaia kaua!" Mate ya riuedina, "Ruvanama ko rarau ruvena teneḡine nama Mamaitua taumi e ruvemina bo e tausaḡena.
25 Aitau uma yabedima kwa katakataiedina, tam tokare Mamaitua debane e taipotodina. Deḡoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, tam tokare avedi da ḡaubonama ḡarome be Mamaitua matabudi e kaiporaḡana."

Pesi mabine gogogonama wainasinama

26 Be mate Yesu ya riuedina, "Mamaitua na waiguyauma maika umanama: Tauḡoma pesi na sipie yai yaraiedina.
27 Be kupi da suara tauna e kenakena bo e miamia nuababaḡana, be nam ima katakataiena nema pesi ta gogogogo bakona.
28 Be doḡa taunaḡa e voie da pesi ta gogo be ta banibanina, noḡone rugudima ta biridina, murine ta rovena, yodibe banidima nopodie ta biridina.
29 Raḡanine yaḡoda ta ḡouḡouna, tauḡoma na biriukoma e paḡo be taraḡidima ei karena, baninama dariḡa na raḡanima ya tavana."

Gaga pesinama wainasinama
(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)

30 Yesu yai taravirana, "Mamaitua na waiguyauma nema tà giu bake, bo aba wainasinama tà voie da e kawa didimani?
31 Inam maika gaga pesinama, nito ḡominama doḡa nopone ko kumakumana nama.*
32 Raḡanine e gogogona, tauna e moraba guratana, nam maika pesi ḡesaudima sipie ta gogogona nama. Be tauna raga yaveyaveḡinama vagurune kiu ḡavoḡa rovorovodima ta verau be ta raunoḡina."
33 Yesu wainasi toitoi banaga ḡarodie ya rauguguyena, maika uma wainasinama nama ya giu guratedi da banaga ta kataiedina.
34 Tauna nam airaḡan wainasi i gose be ḡarodie i giu ḡomana, be raḡanine na tauwai muriwatanama mate taudiḡa be tauna yaba matabuna ḡarodie ya giu waibatena.

Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

35 Inam raḡaninama teneḡine ravie, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Yawawa tà davu be tà naḡo noaḡo nevane."

---

* **4:31:** Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ḡesau, tauna kai, nam taitai. Inam gaganama pesinama nito ḡominama, nam maika pesi ḡesaudima doḡa nopone tà kumekumedina nama.

36 Naumeki da patara a gosedi be Yesu dego wagane ya miamiae dabudine tauwai muriwatana a geru be tauna mate a nagona. Be waga gesaudima dabudi mate.
37 Yai ragantenage da sive bagibaginama ya tava be rabama ya nuayemra da gaubonaga sibo waga nopone upa ya mogavuna.
38 Be Yesu tauna waga murine, debanama kunuane ya boru be ya kenakenana. Be na tauwai muriwatanama a rawagosori be a riuna, "Tauwai katakatai kwa kitakita bo ibewa da kaiteka tà gurina. Tam nam kumawai nuaboyeda, bo?"
39 Yesu ya midisugu da sive ya riutuagaie be ya riuna, "Kwai nuatugu!" Be rabama ya riuedina, "Ko rautam-tamgota!" Dabudine sive yai nuatugu be daumora dosinama ya kenana.
40 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Aba aubainama ko nainaira? Taumi nam garomie waisumaga, bo?"
41 Taudi a gosoridi, a base be adi banagama adi banagama a riuedina, "Uma baneginama aitau? Tauna sive be rabama e riuedi be ta vovo teyeteyena."

5

Penama taugoma a kokuna
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

1 Yesu na tauwai muriwatanama mate a nagona Galili yawawinama nuago nevane, Gerasi banegidima adi dobue.
2 Raganine Yesu wagae ya dobidobina, inam dabudi taugoma guri adi gubae miemieninama ya verauna Yesu garone. Inam taugominama arua gewagewanama nopone.
3 Tauna guri adi gubaga ya miamia nagona. Be nam aitau teneteneginа da tokare ya vunugi be ya rauseini,
4 baninama ragan patapatanama tauna kaganama be nimanama seinie a panipanidina, be ya rakerakedina. Be kagane irama ya vava kotovidina. Tauna yai rewapana kauana, nam aitau teneteneginа da ya taiparapara.
5 Kupi da suara tauna oya debedigа be guri adi gubaga ya yogo nago da sabira ya ragau be ya nigonigo munagena.
6 Tauna madanie be raganine Yesu ya kitakitana, tauna ya manini ya nago da Yesu nogone tuapikanama dogae yai tutumidiri
7 be bonanama dosine ya riuna, "Yesu, Mamaitua sagasaga vavasaginama natunama! Tam aba garogue kwa goegoe? Mamaitua isane yàwai bagamna, nam kwa kovogigu!"

8 Tauḡoma nama ya riuna, baninama noḡone Yesu ya riuna da arua gewagewanama uma tauḡominama sibo ya dobi porena.

9 Dabudine Yesu tauḡoma yai taravirevirena, “Tam isamma nema?” Be tauna ya paribeena, “Taugu isaguma ‘patara’ be kè toi kauana.”

10 Be arua gewegewedima yaḡoro Yesu awai baḡana da nam wari dobue sibo ya riupore nawedina.

11 Dabudine bawa netarinama dosinama maida oya babane a yabayabana.

12 Naumeki da penama Yesu ai baḡana, “Kwa riupore nawemai bawa ḡarodie be kwai aninemai da nopodie ka saḡa.”

13 Naumeki da Yesu arua gewegewedima yai aninedi da tauḡoma a dobi pore be a naḡona bawa nopodie. Netari tabutabunama bawa sievinama 2 tausand nama dere boganaḡa a manini yovo be dakie a beku be yawawa nopone a tonedina.

14 Dabudine tauyosi aitauḡa bawa a raberabedina, a manini ḡoma meagaie be meagai diane, be uma varinama ai daberarina. Dabudine banaga a dobi a naḡona aba ya tubutubuḡana kitanama aubainama.

15 Be raḡanine taudi Yesu ḡarone a tavatavana, taudi tauḡoma penama ḡumnama tauna nopone miemienidima a kitana. Tauna yai gara be na noḡotama didimanine ya miamiana. Be taudi matabudi a nairana.

16 Taudi aitauḡa nama a kitakitana, banaga a riuedi da tauḡoma penama kokukokunama be bawa mate ḡarodie aba ya tubuḡana.

17 Vutuna aubainama taudi Yesu ai baḡa da adi dobuma sibo ya gosena.

18 Raḡanine Yesu waga nopone ya saḡasaḡana maika, tauḡoma penama a gosegose porena, tauna Yesu yai baḡana da sibo mate a naḡona.

19 Be Yesu nam i aninena, be ya riuna, “Kwa naḡo vadae, am damma ḡarodie be bada na raukiviverema be abaḡa ḡarome ya voivoiedina, nama kwa riuedina!”

20 Dabudine tauḡoma ya midisuḡu be ya naḡona Dekapolis noponaḡa, be Yesu aba tauna ḡarone ya voivoiena giuedima yai karena. Be banaga aitauḡa nama a vaivaiena, taudi a basena.

Jaeras natunama waivinama be waivi aitau Yesu na garama ya taukoni
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

21 Yesu wagae yawawa ya davu be ya nag̃ona noag̃o
nevane, dabudi yawawa diane patara dosinama tauna a
midi g̃uruvina. Inam dabudine
22 sinagog taurabenama tenag̃a isanama Jaeras ya tava
da e kitana be Yesu, naumeki da Yesu nog̃one tuapikane ya
raupari
23 be nuanama tabutabune yai bag̃e be ya riuna, “Taugu
natuguma waivinama g̃aubonama e gurigurina. Yàwai
bag̃amna da nimamma debane kwa boru da e yawasana be
e mianana.”
24 Naumeki da Yesu tauna mate nag̃o ai karena. Be patara
mate a nag̃o be Yesu a tauporeporena.
25 Be dabudine waivi tenag̃a waikosina vutuvutu ya
pag̃ona na modima 12 a kovina.
26 Tauna yai nuatoitoi kauana, be na purapurama
matabudi dogeta g̃arodie yawai yakaredina deg̃o e yawasana
kabe da yag̃oro ya kaikai guratena.
27 Rag̃anine tauna Yesu varinama ya vaivaiena, tauna
patara nopodie Yesu na garama ya taukonina,
28 baninama tauna ya nog̃otina, “Deg̃oda taugu Yesu na
garama yà taukoni g̃omena, taugu tokare yà yawasanana.”
29 Rag̃anine tauna Yesu na garama ya tautaukonina, dabu-
dine yai rag̃antenag̃e da kosina manimanininama yai kave
be tuninama mayanama ya dami da tauna na wainuatoitoie
ya yawasanana.
30 Inam dabudine Yesu mayanama ya dami da rewapana
g̃arone ya dobi porena. Naumeki da tauna yai tauvitare
patara g̃arodie yai taravira be ya riuna, “Aitau yau garama
ya taukonidi?”
31 Be na tauwai muriwatanama a paribee da a riuna, “Kwa
kita da patara ta midimidi g̃uruvim be ta tatau poreporemna.
Be nemanama da kwa riuriuna, ‘Aitau ya taukonigu?’ ”
32 Yesu yag̃oro ya waitau kitakitana da aitau ya voiana sibo
ya kitana.
33 Dabudine waivi ya katai munag̃e da g̃arone aba ya
tubug̃ana, vutuna aubainama tauna g̃arone ya verau be
naira ma gusuna Yesu kag̃apakane tuapikane ya raupari be
yaba matabuna yai mag̃ataridina.
34 Yesu waivi ya riuena, “Moumou, am waisumag̃ama
yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa nag̃ona, be am
wainuatoitoie kwa yawasanana!”
35 Dabudine Yesu yag̃oro ya giugiu be tautaug̃oma
g̃esaudima Jaeras tauna sinagog taurabenama na vadae be
a tava da Jaeras a riuena, “Natumma waivinama ya gurina.
Aba aubainama tauwai katakatai kwa tatai nuarag̃arag̃a?”

36 Yesu taudi aba a giugiuedina ya vaia yababedi be tauna Jaeras ya riuena, “Nam am noḡotama e beku be kwai sumaḡa ḡoma!”
37 Naumeki da Yesu nam aitau i anine da tauna mate ti naḡo, be tauna Pita, Jeims tasinama Jon taudiḡa mate a naḡona.
38 Raḡanine taudi sinagog taurabenama na vadae a tavatavana, dabudine Yesu e vaiena be banaga patara ai nuaboya be bonedima ḡavoḡa a ḡabaḡabana ya kitedina.
39 Yesu vada nopone ya saḡa be ya riuna, “Aba aubainama kowai nuaboya be ko ḡabaḡaba? Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ḡomana.”
40 Be taudi Yesu ai kwatekwatevena, vutuna aubainama tauna banegidima ya riupore dobiḡedi be tauna gomana tamana, tinana be na tauwai muriwatanama rabuiteḡa mate a naḡona deḡo gomana ya kenakenae.
41 Naumeki da Yesu gomana waivinama nimane ya kaididi be Hibru bonane ya riuena, “Talita kum!” Uma riunama baninama inam, ‘Moumou, yà riuriuemna, kwa midisuḡu!’
42 Dabudine gomana waivinama yai raḡantenaḡe da ya midisuḡu be naḡo yai karena. Inam gomeninama na modima 12. Raḡanine uma kauinama nama ya tubutubuḡana, taudi matabudi a base kauena.
43 Be Yesu ya riu vavasaḡedi da uma kauinama nam aitau tenaḡa sibo ai vari, be tauna ya riuedi da aiyaba sibo gomana a ute da ya kanina.

6

Yesu Nasaretma a tuaḡaiena
(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

1 Yesu inam dobunama ya gose be ya munaḡana na vadae na meagaie, be na tauwai muriwatanama mate ai muriwatanena.
2 Be Sabat ya tavatavana raḡanine, tauna sinagog nopone waikatakatai yai kare be banaga a riuna, “Uma tauḡominama uma kauidima deḡo ya ragaudi? Uma nuauyauyanama deḡo ya paḡo da tauna mataira mate e voivoiedi!
3 Tauna kabe Meri natuna tauwai kamda, be Jeims, Jousep, Judas be Saemon tuaḡedi? Be nuvunuvunama mate yodi ḡarode.” Vutuna aubainama taudi a tuaḡaiena.
4 Be Yesu taudi ya riuedina, “Peroveta dobu ḡesaudie ta vovo teyeteyena, be na meagaima banegidi be na banaga ḡomama be na vadama banegidima ta tuatuaḡaiena.”
5 Vutuna aubainama tauna inam dabudi nam aba matairidima i voiedina. Be nimane banaga raubisaḡa sidesidediḡa ya taukonidi be yai yawasanidina.

6 Be Yesu ya basedina, baninama taudi adi waisumaḡama ibewa.

Yesu na tauwai muriwatanama 12 ya riuporedina
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

7 Tauna tauwai muriwatana 12 ya yokoedi be ma turana ma turana ya riuporedina. Be tauna rewapana ya utedi da taudi arua gewegewedima ta tavu dobiḡedina.

8 Dabudine ya riu vavasaḡedi be ya riuna, “Ami vaḡaie nam aba ko ragaudi, nam kani, nam tana, nam mane bogemie. Be diḡona taunaḡa ko paḡo.

9 Be mate kaḡasuma ko kotedina, be nam kwama ḡidoidima mate ko ragaudi!”

10 Be mate ya riuedina, “Raḡanine deḡo vadane tai aninemi be ko saḡana, inam dabudine ko miana, naumeki da inam meagainama ko gose porena.

11 Be deḡoda banaga nam ta ḡoemi, naumeki da kaḡemima popokaudima ko rawakurukuruvidi, be inam meagainama ko gose porena, da dabudi taudi ta kita be ta kataie da taudime adi wavuma.”

12 Dabudine taudi a dobi a naḡo be a rauguguyana da banaga adi gewagewama sibo a kuvesidina.

13 Be mate banaga ḡarodie penama toitoi a tavu dobiḡedi, be oerie banaga sidesidedima toitoi tunidima a viredi be ai yawasanidina.

Jon tauwai babataito nema ya guri bakona
(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

14 Guyau Herod uma kauinama nama ya vaiena, baninama Yesu a katai vavasaḡe be varinama ya moramorabana. Vutuna aubainama tauna ya riuna, “Jon tauwai babataito ya guri be ya midisuḡu munaḡana. Vutuna aubainama tauna rewapana ya paḡo da uma matairidima e voivoiedina.”

15 Be ḡesaudima a riuriuna, “Tauna Elaija.” Be yaḡoro banaga ḡesaudima a noḡonoḡoti da, tauna maika bonideḡo perovetedima nama.

16 Raḡanine Herod nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Tauna inam Jon tauwai babataito, gadonama è tomna be gurie ya midisuḡu munaḡana.”

17 Be boni Herod tauiḡara ya riuedi da Jon a vunuḡi da seinie a pani be dibure a boruna. Herod nama ya voiana, baninama tauna tuaḡa ḡominama Pilip na waivima isanama Herodias ya naḡina.

18 Vutuna aubainama Jon Herod umanama ya riuriuena, “Inam nam i verena da tuaḡama na waivima kwa naḡi!”

19 Vutuna aubainama Herodias nuanama yai medina Jon
ḡarone da ya ḡoeḡoena sibo yai gurina. Be tauna nam
teneteneḡina da nama sibo ya voiana,
20 baninama Herod tauna Jon ya naire be ya raberabe
kauena, baninama ya kataie da Jon tauna banaga didi-
manina be tauḡoma babaunama. Be Herod tauna Jon na
giuma vaienama ya ḡoeḡoe kauena, avedi da tauna ya tatai
nuaraḡaraḡana, be yaḡoro na giuma vaienama ya ḡoeḡoena.
21 Dabudine Herodias keda ya banavina da Jon ei gurina.
Inam raḡanine Herod na kaba tubuḡama soine. Tauna soi
ya voiena gabegabeman adi babadama, iḡeiḡeridima adi
babadama be Galili babadidima mate aubaidima.
22 Dabudine Herodias natunama guguininama ya saḡa da
ya bigana, be Herod na warema mate nuedima ya paḡo
kauena. Dabudine Guyau Herod gomeninama ya riuena,
“Aba kwa ḡoeḡoena kwa paḡo? Taugu aiyaba kwa ḡoeḡoena
nama yà utemna.”
23 Ya sauga wape be ya riuna, “Aba kwai baḡena yà
utemna, avedi da yau waiguyauma be nevanama tokare yà
utemna.”
24 Dabudine gomana waivinama ya dobi ya naḡo be
tinanama yai taravire be ya riuna, “Dudua, aiyaba yài
baḡe?” Dabudine tinanama ya pribee be ya riuna, “Jon
tauwai babataito debanama yà ḡoeḡoena.”
25 Inam gomeninama guguininama yai raḡantenaḡe da ya
manini ya naḡona guyau ḡarone be na ḡoanama ya riuena.
“Taugu yà ḡoeḡoena tam yodi uma dabudi Jon debanama
teboe kwa boru be kwa uteguna.”
26 Be uma giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be
tauna nam teneteneḡina da gomana ya rawaḡaiḡaiena, ban-
inama tauna noḡone na warema matedie ya sauga wapana.
27 Vutuna aubainama guyau na taubodamama ya giu yaḡe
be ya riupore da Jon debanama e veraugena. Naumeki da
taubodama ya naḡo dibure be Jon gadonama ya tom,
28 da teboe ya boru be gomana guguininama ya ute da ya
kiroḡi be tinanama ya utena.
29 Raḡanine Jon na tauwai muriwatanama uma giunama a
vaivaiena, taudi a verau be tubuḡinama a kiroḡa nawe be a
dobona.

Yesu tautauḡoma 5 tausand yai kanidina (Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)*

30 Apasol Yesu ḡarone a tava munaḡa be yaba matabuna a
voivoiedi be awai katakataina tauna ai varina.

* **6:29:** Uma dabudine taudi tautauḡoma taudiḡa a siesievidina.

31 Dabudine banaga toitoi a sāgasagā be a yovoyovona, be
Yesu na tauwai muriwatanama nam teneteneginа da sibo
a mia be a kani. Vutuna aubainama tauna ya riuedina,
“Taumigа murigugа ko verau gabu wainuatugune be ragan
gaubonagа ko siperena!”
32 Dabudine taudigа wagae a nagonа gabu wainu-
atugutugune.
33 Be dabudine patara ta kitana be Yesu da na tauwai
muriwatanama mate a nagonagona, taudi a kitedi be a
kataiedina aubainama taudi meagai matabuna a gosedi da
nogodimа a tom be a tava dokana.
34 Raganine Yesu wagae ya gotagotanа, tauna patara dosi-
nama ya kitedi be ya raunuatoiedina, baninama taudi maika
sipu be nam taurabedi. Naumeki da tauna yaba matabuna
waikatakataidima yai karena.
35 Raganine ravi ya tavatavana, tauna na tauwai muri-
watanama garone a tava be a riuna, “Uma dobu wainua-
toitoinama be kaiteka suara e kovikovina.
36 Banaga kwa riupore nawedi meagaigа be meagai muri-
sairidie be mabidie adi kanima ta gimara be ta kanidi.”
37 Be Yesu ya riuedina, “Taumi koi kanidi!” Be tauwai
muriwatanama tauna a riuena, “Tam kwa goegoenа tauma
ka nago be Denari 200 vutuna ruvanama buredi ka gimara
be banaga kai kani bagibagidi, bo?”
38 Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taumi
buredi bisa garomie? Ko nago be ko kitedi!” Dabudine a
nogotа banavi be tauna a riuena, “Buredi 5 be iyana rabui.”
39 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedi da
banaga ta darigedinа, naumeki da taudi banaga a darigedi
be mui gidegidevidima debedie a miana.
40 Naumeki da banaga a daridarigana, darigidimа nopodie
banaga gesaudimа 100 be gesaudimа 50-nama a miana.
41 Dabudine Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da
gunuma yai kita sagа be Mamaitua yai kaiwe, be buredi
ya givedina, yodibe na tauwai muriwatanama ya utedi da
taudi a soiedi be banaga a utedina. Be iyana rabui mate ya
soiedina.
42 Banaga matabudi a kani da a kani siauana.
43 Be tauwai muriwatana buredi be iyana kanikani gosed-
ima a tama be posa matabudi 12 ai mogavudinа.
44 Tautaugomа aitaugа a kanikanina sievidima 5 tausand.

Yesu topa debanaga ya nagonagona
(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

45 Naumeki da Yesu waigapa na tauwai muriwatanama
ya riuedi da waga nopone a sagа da Yesu a gose be taudi

a nagonagɔ dokana Betsaidama maika, tauna patara ya riuporedina.
46 Murine tauna ya nagona oyae moiragi aubainama.
47 Raganine ravi na parate be waga yawawa poune ya midimidina, be Yesu taunaga gerese ya midimidina.
48 Tauna e kitana be na tauwai muriwatanama ma nuaboyedi a yareyarena, baninama sive dosinama ya kirogidi be a wewewesana. Ragantomtom suara 3 be 6-nama poudie be Yesu topa debanaga ya nagɔ be garodie ya tavana. Tauna sibo gaubonaga yai muridina,
49 be taudi a kita be ai nogotana kabe gagarua.
50 Be bonedima dosine a rasana, baninama taudi a naira kauana. Dabudine Yesu yai ragantenage be ya riuedina, "Nam nuemima e rovo! Inam taugu. Nam ko naira!"
51 Dabudine Yesu ya sagana waga nopone taudi garodie be sive yai nuatuguna. Be taudi a base kauena,
52 baninama taudi tautaugoma 5 tausand awai kanidina na banima nam ti kataiena, be debedima ya buana.

Yesu Genesaretma banaga sidesidedima yai yawasanidina (Mt 14:34-36)

53 Taudi yawawa a davu be a verauna Genesaret geresine a gota be ai anikana.
54 Raganine taudi waga a dobidobi porena, banaga Yesu a kita be a katai gomena.
55 Taudi Genesaret dobunama matabuna a nagɔ popoe be banaga sidesidedima ma ratiratidi a kiroga be degɔ degɔ Yesu ya nagonagona nama sida a kirokiroga tavaitedina.
56 Be Yesu degɔ meagai murisairidiga ya nagonagona, nama taudi banaga sidesidedima anikune gabudie a tavatavaitedina. Be taudi Yesu ai baga da tauna sibo yai aninedi da na garama isunama sibo a taukonina, be aitauga a tautaukonina, taudi a yawasanana.

7

Waikatakatai dosi poredie sagasaganama (Mt 15:1-9)

1 Parisi be tarawatu tauwai katakatai gesaudima aitauga Jerusalemga a tavatavana, matabudi Yesu garone a rawategeidi da
2 ta kitana be Yesu na tauwai muriwatanama gesaudima ma nimamiredi a kanikanina, inam waikatakatai dosi poredie sagasaganama adi tarawatuma nam ti kaiwatanina.
3 Parisi be Jius matabudi nam tima kanikani yababana, nogone nimedima ta kogedina, adi dosima adi waikatakataima poredie a pagopagona nama.

4 Rāganine anikune gabune be ta tavana, taudi nam ta
kani be nōgone nimedima ta raukōgana. Be taudi tarawatu
poredima gesaudima toitoi ta kaikai watanedina, maika
redu, tebo be gurewa kōgedima.
5 Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai
katakataidima Yesu ai taravirena, "Aba aubainama tam
am tauwai muriwatanama uma waikatakatainama dosi
poredie ya yovoyovona nam timawai muriwatane, be taudi
ma nimamiredi ta kanikanina?"
6 Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi waikaikaiyovu
banegimima. Aisaia tauna na waiperovetae ya riu kauana,
tauna umanama ya girugirumina,

'Uma banegidima mududigā ta riuriuna, 'Mamaitua', be
nopodima madanie.
7 Taudi nam teneteneginā da taugu ta rauduneegu, ban-
inama taudi tarawatu banaga a voivoiedina tawai
katakataidina, da inam kabe vutudi Mamaitua na
tarawatu.'

8 Taumi Mamaitua na riuvavasagama gavoe koya taurie be
banaga gōma adi waikatakataima ko vovo teyeteyedina."
9 Be ya riuedina, "Taumi koya katai gāgā be Mamaitua
na tarawatuma koya varie be taumigā ami vaivaie kowai
muriwatanedina.
10 Baninama Mousis ya riuna, 'Tamamma be tinamma kwa
viviredi!' be 'Aitau tamanama bo tinanama e kunukunurena
tauna gurie e miana.'
11 Be taumi ko riuriuna, degoda banaga yaba ya pagona
maika kani bo yaba gesaudima da tamanama bo tinanama
sibo ya sagudina, be tauna e riuriuedina, 'Uma Kor-
ban' - inam riunama baninama: Puyo Mamaitua taunāga
aubainama.
12 Taumi ami waikatakataima kadi taiye tauna nam tamana
bo tinanama ima sagusagudina.
13 Inam kededie waikatakatai ewai raudavudavuna, ba-
naga gesaudima gārodie be Mamaitua riunama e kawakawa
koakoana. Be yaba gesaudima a toi rereğedina mate ko
voivoiedina maika uma taudi."

Degō yabediga banaga nopodima tawai mira
(Mt 15:10-20)

14 Dabudine Yesu patara ya yoko munagedi garone be ya
riuedina, "Koi beavaiegu matabumi, be uma yabedima yodi
yà giuedina ko nogotidi!
15 Nam aiyaba gavoe tokare e saga banaga nopone be
ei mira, ibewa da aba banaga nopone e dobidobina, inam
vutuna taunāga ewai mirana."

16 (-)*

17 Rāganine Yesu patara ya gosedi be vada nopone ya sāgasagana, tauna na tauwai muriwatanama ai bāga da uma wainasinama baninama sibo ya giu yāgedina.

18 Be Yesu ya riuedina, “Taumi nam ko kataie, bo? Taumi sibo koya kataie da yaba gāvoe be banaga nopone e sāgasagana tokare nam ei mira.

19 Baninama inam nam nuapoune ima yovoyovona, ibewa da kapone da novegō e dobidobina.” Uma riunama nama Yesu ewai māgatarana da kani matabudi anikani.

20 Na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Aba banaga nopone e dobidobina, inam vutuna tauna ewai mirana.

21 Baninama banaga nopone nuapoune nogōta gewegewedima ta tavatavana, maika badara, danene, vunuga, turanama debane mui e porena,

22 waigogo be nogōta gesaudima gewegewedima tabu be tabu e voivoiedina, maika waikaikaiyovu, kaua waimata warewaredi bo waideba subesubedima, unura, boruwaidega, moraba be bua kauidima e voivoiedina.

23 Uma kauidima gewegewedima banaga nopone ta tavatavana, taudi vutudi banaga tawai mirana.”

Waivi na waisumagāma
(Mt 15:21-28)

24 Dabudine Yesu inam meagainama ya gose be ya nagona dobu dosine Taiya meagainama diane. Tauna vada nopone ya sāga be ya gōegōena da banaga nam sibo a kataie da tauna inam dabudine, be yagoro tauna nam i mia moisirina.

25 Gomana waivinama arua gewagewanama kokukokunama tinanama, Yesu varinama ya vaivaiena, yai ragantenagā ya verau Yesu nogone be tuapikane ya rauparina.

26 Waivi tauna eteni Gurik nama be meagai dosinama Ponitia nopone ya tubugana Siriama, waivi Yesu yai bāga da tauna natunama nopone penama sibo ya tavu dobigena.

27 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa gose da nogone seda ta kani doka. Nam i verena da seda adi kanima tà pago be dagadagasi gārodie tà pore nawe.”†

28 Waivi ya paribee be ya riuna, “Bada! Be yagoro dagadagasi vatara dibune miemienidima seda adi kanima kurekuredima tokare mate ta kanidina.”

29 Dabudine Yesu waivi ya riuena, “Nama kuya giuna aubainama, yodi tam kwa munāga am vadae, be dabudine

* **7:16:** Vers 16 inam umanama: Degoda beemima ta kenakenana, koi beavaia!
† **7:27:** ‘Seda’ inam Israel banegidima, be ‘dagadagasi’ inam eteni banegidima.

tokare kwa kita da penama natumma waivinama ya dobi porena."

30 Naumeki da waivi ya munaḡa vadae da e kitana be penama gomana waivinama ya dobi pore be gomeninama tauna na kaba kenae ya kenakenana ya kitana.

Yesu gumgum beanama potapotanama yai yawasanina

31 Dabudine Yesu Taiama be Saidonḡa ya dobi ya naḡona Dekapolis nopone Galili yawawinama paratine.

32 Dabudine banaga ḡesaudima tauḡoma beanama potapotanama be nam giugiuna a verauḡena Yesu ḡarone be ai baḡa da nimanama sibo tauḡoma tunine ya boruna.

33 Naumeki da patara nopodie be Yesu tauḡominama taunaḡa yai doka dobiḡe ḡavoe be nimarakurakunama tauḡoma beane ya sivudi, da nimanama kavisone yai vira be tauḡoma menanama ya taukonina.

34 Naumeki da Yesu gunume yai kita saḡa da yavutu bagibaginama ya taupore, be tauḡoma ya riuena, "Epata!" Inam riunama baninama 'Kwa nuaporaḡa'.

35 Inam raḡanine tauḡoma beanama ya raunuaḡari be mudune ya giu yaḡana.

36 Be Yesu banaga ya riu vavasaḡedi da nam aitau tenaḡa ta riue, be ya riuriu nonoḡedina, be taudi yaḡoro a giugiu watanena.

37 Be taudi aitauḡa a vaivaiena a base kaue be a riuna, "Tauna yaba matabuna ya voia kauedina. Tauna e voie da avedi beapotapotanama be ei beavaiana, be avedi gumgum be e giuna."

8

Yesu banaga 4 tausand yai kanidi
(Mt 15:32-39)

1 Nam dauna inam raḡanine, patara ḡesaunama dosinama mate ai rawateḡeidina. Be dabudine nam aiyaba i kenakenana da taudi sibo a kani, dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi ḡarone be ya riuna,

2 "Taugu uma banegidima è raunuatoiedina, baninama raḡan rabuiteḡa nopodie taudi taugu mate, be yodi nam aiyaba da ta kani.

3 Be deḡoda taudi ma kaniguridi yà riuporedina, tokare kedae ta raugurerena. Baninama banaga ḡesaudima madanie be a verauna."

4 Dabudine na tauwai muriwatanama a paribee be a riuna, "Uma mutuyua dobunama. Deḡo kani tà paḡo be uma banegidima tài kani bagibagidi?"

5 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi ḡaromie buredi
bisa?” Be taudi a riuna, “Buredi 7.”
6 Naumeki da Yesu patara ya riuedi da doḡae a miana. Be
dabudine tauna buredi matabudi 7 ya ragaudi, Mamaitua
yai kaiwe, ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedi da
taudi sibo a soiedina patara ḡarodie, be taudi nama a voiena.
7 Be taudi iyana ḡauḡaubodima bisaḡa mate a ragaudina.
Be Yesu inam iyenidima aubaidima yai kaiwa be na tauwai
muriwatanama ya riuedi da uma taudi mate ta soiedina.
8-9 Dabudine banaga sievinama 4 tausand nama a kani
da a kani siauana. Naumeki da na tauwai muriwatanama
kani kanikani gosedima posa matabudi 7 ai moḡavudina. Be
dabudine Yesu banaga ya riuriupore nawedina,
10 tauna waiḡapa na tauwai muriwatanama mate wagae a
saḡa be a naḡona Dalmatia distrik nopone.

Parisi mataira ai baḡena
(Mt 16:1-4)

11 Be Parisi ḡesaudima a tava Yesu ḡarone be waitar-
avirevirenama ai karena. Taudi a ḡoeḡoena sibo Yesu a
raurubuna, vutuna aubainama mara matairinama ai baḡe
da sibo ya voie be dabudi a kita be a kataie da Yesu tauna
Mamaitua ḡaronama.
12 Dabudine Yesu yavutu bagibaginama ya taupore be
ya riuna, “Aba aubainama yodi raḡaninama banegidima
mataira tawai baḡedi? Ibewa! Yà riuriu kauemina da nam
tokare mataira uma banegidima ḡarodie e tubutubuḡa.”
13 Naumeki da tauna ya gose poredi da waga nopone ya
saḡa munaḡa be yawawa a davu da noaḡo nevane a naḡona.

Tauwai muriwatana Yesu aba ya giugiuena nam ti kataiena
(Mt 16:5-12)

14 Tauwai muriwatana nuedima ya koana, buredi toitoi
kabe ti ragaragau da tenaḡa kavakava a paḡona ḡarodie
wagae.
15 Dabudine Yesu nuedima ya boru be ya riuedina, “Parisi
be Herod adi waikaikaiyovuma maika yist. Koi kita kauana!”
16 Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu
vivivire be a riuna, “Tauna nama ya riuna, baninama tauda
ḡarode nam buredi.”
17 Yesu ya kataiedi da taudi aba a giugiuena, vutuna
aubainama tauna yai taraviredi, “Aba aubainama ko riuri-
una da taumi ḡaromie nam buredi? Taumi yaḡoro nam ko
kita be ko kataie, bo? Taumi koya nuababaḡa, bo?

18 Taumi matemima e kenakenana be nam komawai kita,
beemima e kenakenana be nam komawai beavaia, bo? Be
ko noḡonoḡoti bo ibewa
19 da raḡanine taugu buredidima matabudi 5 è givedina
banaga 5 tausand aubaidima, be kani kanikani gosedima
posedima moḡamoḡavudima bisa koya ragau?" Be tauwai
muriwatana a paribee be a riuna, "Matabudi 12."
20 "Raḡanine taugu buredidima matabudi 7 è givedina
banaga 4 tausand aubaidima be kani kanikani gosedima
posedima moḡamoḡavudima bisa koya ragau?" Be taudi a
paribee be a riuna, "Matabudi 7."
21 Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taumi
yaḡoro nam koma katakataie, bo?"

Yesu taugoma matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 9:27-31; 20:29-34; Lk 18:35-43)

22 Raḡanine taudi Betsaidama a tavatavana banaga
ḡesaudima taugoma matapotapotanama ai doka verauge
Yesu ḡarone be ai baḡana da sibo ya taukonina.
23 Naumeki da tauna taugoma matapotapotanama nimane
ya kaididi da meagai a dobi pore be ḡavoe a naḡona. Dabu-
dine Yesu taugoma matanama ya kavisodi be nimanama
taugoma matane ya sivudi da yai taravire be ya riuna, "Aba
kwa kitakita bo ibewa?"
24 Be tauna ya tausugu be ya riuna, "Taugu banaga yà
kitekitedina be kitedima maika kai kabe ti naḡonaḡo."
25 Naumeki da Yesu nimanama taugoma matane ya sivu
munaḡedina. Dabudine taugoma matanama ya vere be yai
kita munaḡana, be yaba matabudi ya kita kauedina.
26 Be Yesu taugoma ya riupore da ya naḡona na vadae be
ya riuna, "Nam meagai banegidima kwa riuedi da aba ya
tubuḡana."

Pita Yesu yai maḡatarina
(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

27 Yesu be na tauwai muriwatanama mate Seseria-Pilipai
diane meagaidiḡa nama a naḡona. Da kedae be yai taraviredi
da ya riuna, "Banaga ta riuriu da taugu aitau?"
28 Be taudi a paribeena, "Banaga ḡesaudima ta riuriuna da
tam kabe Jon tauwai babataito, be ḡesaudima ta riuriuna da
tam kabe peroveta Elaija, be ḡesaudima ta riuriu da tam kabe
boni perovetedima."
29 Be tauna ya riuedina, "Be taumi nemanama ko
noḡonoḡoti bake da taugu aitau?" Be Pita ya paribeena,
"Tam Keriso, vutuna Mamaitua ya sausaugena ya riupore
yovoḡena."

30 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu
vavasaḡedi da nam aitau tenaḡa tai vari.

Yesu na wainuatoitoi be nema e guri bakona ya giuedina
(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

31 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama
waikatakataidima yai kare be ya riuedina, "Banaga
Natunama tokare ei nuatoitoina yaba toitoi ḡarodie be
babada dosidima, Parisi adi babadama be tarawatu tauwai
katakataidima, taudi matabudi ta tuaḡaie be tai gurina. Be
raḡan wairabuiteḡane tauna tokare e midisuḡu munaḡana."

32 Tauna uma kauidima ya giu kauedina, vutuna
aubainama Pita Yesu yai doka nawe ḡavoe be
riutuaḡaienama yai karena.

33 Be raḡanine Yesu yai tauvitare da na tauwai muri-
watanama ya kitedi be Pita ya riutuaḡaie be ya riuna, "Sei-
tan! Murigue kwa naḡo, tam am noḡotama nam Mamaitua
ḡarone tima yovoyovona be banaga ḡomae."

34 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama be patara ya
yokoedi ḡarone be ya riuedina, "Aitau waimuriwataneguma
e ḡoena, naumeki da na ḡoanama matabuna e gosedi, be na
korosima e kiroḡi da ei muriwataneguna.

35 Baninama deḡoda aitau tame am yawasanama kwa
kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa
kawa gewagewana, be tam aitau am yawasanama kuyai
utaena taugu be vari verenama kama taiye, tam tokare am
yawasanama kwa banavina.

36 Be deḡoda aitau dobu yabedima matabudi e ragaragaudi
be raḡanine e gurina, inam yabedima nema tauna ta sagu
bake da tauna yawasana kenakena nonoḡinama e paḡo?

37 Bo aba banaga ei utae da na yawasanama e paḡo
munaḡe?

38 Deḡoda banaga aitau taugu be riuguma giuenama
e tunitunimayaḡena, uma kimtinama nam waisumeḡidi
be gewagewa tauvoiedima nopodie, naumeki da tokare,
raḡanine Banaga Natunama Tamanama neneḡarine be anea
babau mate ta verauna, tauna mate e tuaḡaiena, baninama
noḡone ya tunimayaḡeguna aubainama."

9

1 Be Yesu na giuma ya kaiwatani da ya riuna, "Taugu yà
riuriu kauemina da taumi ḡesaumima yodi uma dabudi ko
midimidina, tokare nam ko guri naumeki da Mamaitua na
waiguyauma rewapana mate e verauna ko kitana."

Yesu kitanama ya boru vitarena
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

2 Raḡan 6 a kovikovina murine Yesu Pita, Jeims be Jon yai dokedi be a naḡona oya daudaunama debane, taudiḡa dabudine a tavana. Be dabudine taudi noḡodie matedie Yesu kitanama ya boru vitarena.
3 Be na garama a rawarawa keyekeyemidi be a ḡavora da a ḡavora kauana, nam aitau dobue teneteneḡina da nama e kawa ḡavori.
4 Dabudine tauwai muriwatana rabuiteḡa noḡodie be Elaija da Mousis a maḡatara be Yesu mate awai giuna.
5 Be Pita ya riuna, "Tauwai katakatai, ya vere kaua da tauda mate uma dabudi. Be agunai tauma kape rabuiteḡa ka keridi, da tenaḡa tam aubaimma, tenaḡa Mousis aubaina be tenaḡa Elaija aubainama."
6 Pita nama ya riuna, baninama tauna na banagama rabui mate a naira kauana, be Pita nam i kataie da aba sibo ya giue, vutuna aubainama ya giu yabayababana.
7 Dabudine giyou ya dobi be ya ruputawedina. Be inam giyounama nopone bona ya yovo be ya riuna, "Uma tauna taugu natuḡomiguma, tauna vutuna taugu nuaguma e paḡopaḡona, koi beavaie!"
8 Taudi ai raḡantenaḡe da aitau kitakita be nam aitau tenaḡa ti kitana, be ḡarodie Yesu taunaḡa.
9 Raḡanine taudi oya debane be a yovoyovona raḡanine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasaḡedi da matedie aba a kitakitana nam aitau tenaḡa tai vari, naumeki da Banaga Natunama gurie e midisuḡu munaḡana.
10 Taudi inam giudima a nuevidi be taudiḡa ai giu vivivira da, gurie midimidisuḡunama na banima aba.
11 Be taudi Yesu ai taravirena, "Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da, Elaija tokare e tava doka?"
12 Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Inam riukaua, Elaija tauna tokare e tava dokana, be tauna tokare yaba matabudi e kawa didimanidina. Be you, aba aubainama girugiruminama porane e riuriuna da Banaga Natunama tokare ei nuatoitoi kaua be ta tuaḡaiena?
13 Be yà riuriuemina da Elaija maiḡone ya tavana, be aba banaga a noḡonoḡotina, nama ḡarone a voiena, maika girugiruminama porane ya riuriuena nama."

Penama gomana taugominama ya kokuna
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

14 Raḡanine taudi a dobidobi munaḡana, tauwai muriwatana ḡidoidima mate ai rawateḡeidi be ta kitana be patara dosinama a midi ḡuruvidi be tarawatu tauwai katakataidima mate awai saḡasaḡana.

15 Dabudine banaga matabudi Yesu a kitakitana, taudi a
ḡosoridi da a manini ḡarone a naḡo be ai kaiwena.
16 Be Yesu yai taraviredi be ya riuna, “Taumi aba
aubainama taudi mate kowai saḡasaḡa?”
17 Naumeki da tauḡoma tenaḡa patara poune ya paribee be
ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu natuguma è veraugena
ḡarome. Tauna penama ya koku be ya kaue da nam ima
giugiuna.
18 Kana raḡanie penama gomana e vunuvunuḡina
raḡanine, tauna gomana doḡae ewai bekuna. Be tauna
kasampuropuro gayane ta dobidobina, da mokanama e
gidedi be tuninama ta badobadona. Be taugu am tauwai
muriwatanama èi baḡedina da sibo peneminama a tavu
dobiḡena, be taudi nam teneteneḡina.”

19 Be Yesu ya riuedina, “Taumi kimta nam waisumeḡimi!
Taugu taumi mate tà mia ḡaḡa be ami vitama yà kiroḡa
ḡaḡae? Gomana ko verauḡe ḡarogue.”
20 Naumeki da gomana a verauḡena Yesu ḡarone. Be
raḡanine penama Yesu ya kitakitana, tauna yai raḡantenaḡe
da gomana ya kawa kokeri be doḡae yai bekuna. Dabudine
gomana yai kunukunuvira be gayane kasampuropuro a
tavatavana.

21 Be Yesu gomana tamanama yai taravirena, “Raḡan bisa
tauna umanama ya voia?” Be gomana tamanama Yesu ya
paribee be ya riuna, “Raḡanine tauna ḡaubone da yodi.
22 Be penama raḡan matabuna gomana kai matane bo
upae yawai bekuna waigurinama aubainama. Be deḡoda
tam teneteneḡinama aba kwa voiena, naumeki da kwa
raunuatoiemai da kwa sagumai!”
23 Be Yesu ya riuna, “Aba aubainama kuya riuna, ‘Deḡoda
tam teneteneḡina’? Tauna aitau ewai sumaḡana, ḡarone
yaba matabuna teneteneḡinama.”
24 Naumeki da gomeninama tamanama yai raḡantenaḡe
da bonanama dosine ya riuna, “Taugu nam amawai sumaḡa
kauana, be kwa kaisagugu da yài sumaḡa guratana.”

25 Raḡanine Yesu e kitana be patara ya moramorabana,
vutuna aubainama tauna penama ya riutuaḡai be ya riuna,
“Penama beapotapota be gumgum penemima, yà riuriu
vavasaḡem da gomana kwa dobi pore be nam nopone kwa
saḡa munaḡa!”
26 Dabudine penama gomana ya kawa yogoyogo, ya kawa
kokeri gurate be gomana ya dobi porena. Be gomeninama
kitanama maika guri kabe i kenakena. Vutuna aubainama
banaga ḡesaudima a riuna, “Tauna ya gurina!”

27 Naumeki da Yesu gomana nimane ya kaididi da ya
soruwai midisuūu be ya midina.
28 Raāanine Yesu vada nopone ya saāasaāana murine, be
na tauwai muriwatanama taudiāa ai taravire be a riuna,
“Aba aubainama tauma penama nam ke tavu dobiē?”
29 Be Yesu ya paribeedi da ya riuna, “Nam aiyabae tokare
uma peneminama nama e tavu dobiē, ibewa da moiragi*
taunaāa.”

Yesu nema ya guri bakona ya giu munaēena
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

30 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate inam
dobunama a gose pore be Galili noponaāa a naāona. Be Yesu
nam i āoeāoena da aitau tenaāa sibo ya kataiedi da taudi
aikedae,
31 baninama tauna na tauwai muriwatanama yawai
katakataidina. Be ya riuedina, “Banaga Natunama tokare
ta boru dobiēena banaga nimedie. Taudi tai guri be raāan
rabuiteāa murine tauna e midisuūu munaāa.”
32 Dabudine na tauwai muriwatanama nam ti kataiena da
uma giunama baninama aba, be taudi waitaravirevirenama
a nairena uma giunama aubainama.

Aitau ya saāa gurata
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

33 Naumeki da taudi Kapeniamma a tava da vada nopone
a saāa a mia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina,
“Taumi kedae aba koyawai saāasaāae?”
34 Be taudi ai nuatuūutuūuna, baninama kedae taudi awai
saāasaāana da aitau poudie ya saāa gurata.
35 Dabudine tauna ya mia yovo da na tauwai muri-
watanama 12 ya yokoedi be ya riuedina, “Deāoda aitau
moraba e āoena, naumeki e kaue da e āaubo be banaga
matabudi adi taunoyama e tubuāana.”
36 Dabudine tauna gomana āaubonama nimane ya kaididi
be na tauwai muriwatanama poudie yai midirina. Be
gomeninama yai yaubabe, be ya riuedina,
37 “Aitau seda umanama maika kitedima tenaāa isague
ewai turanena, tauna taugu ewai turaneguna, be aitau taugu
ewai turaneguna, tauna tauriuporeguma ewai turanena.”

Aitau nam dà āavia tauna āarodama
(Lk 9:49-50)

38 Jon ya riuna, “Tauwai katakatai, tauma tauāoma tenaāa
kè kitana isame penama ya tavutavu dobiēedi be tauma

* **9:29:** Giruma ēesaudima a riuna: Moiragi be widina

kè riutuaḡaiena, baninama tauna nam tauda mate tama noyanoya tenaḡana."

39 Be Yesu ya riuna, "Nam ko riutuaḡaie! Baninama aitau da isague mataira e voivoiedina, tauna nam teneḡina da mainokomḡo raḡandie isaguma e kawa gewagewa,

40 baninama banaga aitau nam imawai ḡaviedana, tauna inam tauda turadama.

41 Taugu yà riuriu kauemina, deḡoda aitau isague upa e uteutemina, baninama taumi Keriso ḡaronama, tauna teneteneḡinama na maesama tokare e paḡona.

Raurubue dà gewagewama e tubutubuḡana
(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

42 "Be deḡoda aitau uma sededima tenaḡa ewai sumaḡegu be e kaue da gewagewa e voiena, ya verena da tauna yeku dosinama gadone ta pani be egasie ta pore nawena.

43 Deḡoda nimamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa douraka pore! Ya verena da nimamma tenaḡa mate yawasana nopone kwa saḡa be nam nimamma rabui mate da gienae kwa naḡo, dabudine kai karakarata watanine.

44 **(-)**†

45 Be deḡoda kaḡamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa douraka pore. Ya verena da kaḡamma tenaḡa mate yawasana nopone kwa saḡana be nam kaḡamma rabui mate da gienae ta pore nawem.

46 **(-)**‡

47 Deḡoda matamma e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa kaipore. Ya verena da matamma tenaḡa kwa kunavai be Mamaitua na waiguyauma nopone kwa saḡana, be nam matamma rabui mate da gienae ta pore nawemna.

48 Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri.

49 Be nama kai karakaratidima banaga matabudi tunidie ta yaraiedina.

50 "Buta inam yaba verenama, be deḡoda buta dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munaḡa? Buta ko paḡo nopomie be ami banagama mate subae ko miana."

---

† **9:44:** (Vers 44 inam banaga muriḡa baibol nopone a boru saḡena, noḡone nam i kenakenana. Vers 44 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri.) ‡ **9:46:** (Vers 46 inam banaga muriḡa baibol nopone a boru saḡena, noḡone nam i kenakenana. Vers 46 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri.)

10

Waigosaḡa waitaraviranama
(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

1 Naumeki da Yesu inam dobunama ya gose pore be ya naḡona Judia provinsnama nopone be upa Jodan ya davuna. Dabudine patara ḡarone a tava munaḡa be yai katakataidina tauna na vaivaie nama.
2 Be Parisi ḡesaudima Yesu ḡarone a tava be tauna raurubuna aubainama ai taravirena, “Kwa riuemai, tarawatu ewai anina bo ibewa da tauḡoma na waivima e riupore?”
3 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Mousis na tarawatuma nopone nema ya riu bakemi?”
4 Be taudi a riuna, “Mousis yai anina da tauḡoma waigosaḡa pepanama e girumi be waivi e riuporena.”
5 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Mousis inam tarawatunama ya girumina, baninama taumi noḡota poraḡa ḡarone debemima ya bado kauana.
6 Be pakane Mamaitua yaba matabuna yawai tubuḡidina raḡanine, tauna tauḡoma be waivi ya voiedina.
7 Vutuna aubainama tauḡoma tamanama be tinanama e gosedi be na waivima mate tai rawateḡeidina
8 da taudi tubuḡa tenaḡa ta tubuḡana. Vutuna aubainama taudi yodi nam tubuḡa rabui, ibewa da tenaḡa.
9 Naumeki da aba Mamaitua yawai rawateḡeidina nam aitau ei yamonedi!”
10 Raḡanine taudi a munaḡa vadae a tava be na tauwai muriwatanama uma giunama aubainama Yesu ai taravirena.
11 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Ai tauḡoma na waivima e gose be waivi ḡesaunama e naḡina, tauna na waivima debane mui e poreporena.
12 Be kauinama teneḡinama, deḡoda ai waivi na tauḡomama e gose be tauḡoma ḡesaunama e naḡina, tauna na tauḡomama debane mui e poreporena.”

Yesu be seda
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

13 Banaga ḡesaudima seda ḡauḡaubodima Yesu ḡarone a verauḡedi da tauna sibo ya taukonidina, be na tauwai muriwatanama inam banegidima a riutuaḡaiedina.
14 Be raḡanine Yesu nama ya kitakitana, tauna nuanama yai medi be na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Seda ḡauḡaubodima ko gosedi da ḡarogue ta verau be nam ko riutuaḡaiedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika uma sededima nama aubaidima.

15 Taugu yà riuriu kauemina da aitau nam Mamaitua na
waiguyauma i pagona, maika gomana gaubonama nama,
tauna tokare nam waiguyaunama nopone e saga."
16 Naumeki da Yesu seda ya tikedi da nimanama debedie
ya sivudi be yai aiainidina.

Waiguyau taugominama
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

17 Dabudine Yesu na nagoma yai kare munage be taugoma
tenaga ya manini tava da Yesu nogone be tuapikane ya
raupari be yai taravirena, "Tauwai katakatai veremma, aba
yà voie be yawasana kenakena nonogināma yà pago?"
18 Be Yesu ya riuena, "Aba aubainama kwawai isaguna
veregu? Nam aitau verena be Mamaitua taunaga.
19 Tam tarawatu poranama girugiruminama kuya kataied-
ina, Nam kwa vunuga! Nam am visarama bo am taugomama
debane mui kwa pore! Nam kwa danene! Nam kwa kaiyovu!
Nam kwa uta gigibu! Tamamma be tinamma kwa viviredi!"
20 Dabudine taugominama ya riuna, "Tauwai katakatai,
taugu gaubogue da yodi uma tarawatudima matabudi è
voteyeteyedina."
21 Yesu taugominama ya kita da nuanama ya pago be
ya riuna, "Yaba tenaga sibo kuya voiena. Kwa nago be
yaba matabudi garome kwa raugimaredi be inam manedima
banaga waikaruwagewagedima kwa utedi, be tam tokare
marae kwai guyauna. Yodibe kwa verau be kwai muri-
watanegu!"
22 Be ragānine uma riunama ya vaivaiena taugominama yai
nuaboya be ma nuaboyana ya nagona, baninama tauna yai
purapura kauana.
23 Yesu yai kita kwaviviro be na tauwai muriwatanama ya
riuedina, "Waiguyau banegidima garodie ya piripiri kaua da
tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saga."
24 Tauwai muriwatana uma riunama nama a vaivaiena,
taudi a gosoridina. Be Yesu ya riu munagana, "Seda,
Mamaitua na waiguyauma nopone sagānama ya piripiri
kauana.
25 Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e
sonaga, be maika nama waiguyau baneginama ya bagibagi
da ya bagibagi kauana da Mamaitua na waiguyauma nopone
e saga."
26 Dabudine tauwai muriwatana a gosori kauedi be adi
nogotama ya kovina. Be adi banagama adi banagama a
riuedina, "Yodi aitau tokare e yawasana?"
27 Yesu na tauwai muriwatanama ya kita dididi, ya
paribeedi be ya riuna, "Banaga garone nam teneteneginа

be Mamaitua ḡarone tauna teneteneḡinama da waiguyau banegidima e voiedi da tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saḡana."

28 Dabudine Pita ya riuna, "Be tauma yaba matabudi kè gosa poraḡa be tam kèi muriwatanemna!"

29 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu yà riuriu kauemina, aitau na vadama bo tuatuaḡanama, bo novunovunama, bo tinana, bo tamana, bo seda, bo sipi e gosedina taugu isague be vari verenama aubainama,

30 tauna yaba veredima toitoi yodi raḡanine e banavidina. Tauna tokare na vadama, tuatuaḡanama, novunovunama, tinatinanama, na sedama, be na sipima ta toi vavasaḡa, 100 be ei murina. Be raukivigewagewa mate be raḡan e tavana, tauna tokare yawasana kenakena nonoḡinama e paḡona.

31 Be toitoi yodi ta dokadokana tokare ta murina, be aitauḡa yodi ta murimurina tokare ta dokana."

Yesu nema e guri bakona raḡan wairabuiteḡanama ya giu munaḡena
(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

32 Yesu na tauwai muriwatanama mate taudi kedaḡa a saḡa a naḡonaḡona Jerusalemma, Yesu ya dokadokana be na tauwai muriwatanama muriḡa a saḡasaḡana nuedima ya karatina, be banaga aitauḡa awai muriwatanedina taudi a naira kauana. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi ḡavoe be ya riuedina da tauna ḡarone abaḡa ta tubuḡana,

33 "Koi beavaia! Tauda tà saḡa tà naḡona Jerusalemma, dabudine Banaga Natunama tokare ta boru dobiḡena pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima ḡarodie, taudi tokare ta etare be eteni banegidima nimedie ta boru nawena waigurinama aubainama.

34 Be taudi tokare tai varavara, ta kaviso, ta kwapu be tai gurina. Be raḡan wairabuiteḡane tauna tokare e midisuḡu munaḡana."

Jeims be Jon adi waibaḡama
(Mt 20:20-28)

35 Naumeki da Sebedi natunama Jeims be Jon Yesu ḡarone a tava be a riuna, "Tauwai katakatai, tauma ka ḡoeḡoena aubaimaima yaba tenaḡa kwa voiena."

36 Be Yesu ya riuna, "Aba ko ḡoeḡoena aubaimima yà voie?"

37 Taudi a paribee be a riuna, "Am waiguyauma na raḡanie kwai aninemai da tenaḡa kasaume e mia be tenaḡa senime."

38 Be Yesu ya riuedina, "Taumi nam ko kataiena aba kowai baḡena. Taumi teneteneḡina da taugu ḡoraḡoranama yà

tegona nama ko tego bo babataitonama* yà pagona nama ko pagɔ, bo?"
39 Taudi a paribee be a riuna, "Tauma teneteneginama!"
Dabudine Yesu ya riuedina, "Taumi tokare goragoranama ko
tegona be yà babataitona nama tokare ko babataitona.
40 Be kasaugue be senigue mieninama, inam tokare nam
taugu yài anina. Inam gabunama taudi aitaugɔ vinevined-
ima aubaidima Mamaitua ya vokaukauena."
41 Ragɔnine tauwai muriwatana gesaudima 10-nama a
vaivaiena, taudi nuedima yai medina Jeims be Jon garodie.
42 Vutuna aubainama taudi matabudi Yesu ya yokoedi
garone be ya riuedina, "Taumi koya kataiena da eteni
banegidima adi babadama eteni garodie tawai badababadana.
Be babadidima ai rewapana vavasagana aubainama da
taudi matabudi tawai badedina.
43 Uma kauinama nama taumi garomie nam e tubuga!
Be degoda aitau tenaga nopomie moraba e goena, naumeki
tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubugana.
44 Be aitau saga gurata e goena, naumeki da ei taunoyana
garomie.
45 Baninama avedi da Banaga Natunama ya verauna nam
banaga tauna aubainama ta noya, be tauna taudi aubaidima
e noyana, be na yawasanama ei utae da banaga toitoi e
kuvesidina."

Yesu Batimeus matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

46 Naumeki da Yesu be na tauwai muriwatanama a tavana
Jerikoma. Dabudine taudi be patara dosinama meagainama
a gose be taugoma matapotapotanama isanama Batimeus
keda diane ya mia be ya kigikigina, tauna inam Timias
natunama.
47 Ragɔnine tauna e vaiena be Nasaret Yesunama, tauna
ya yoko be ya riuna, "Yesu, Deivid natunama kwa raunua-
toiegu!"
48 Banaga toitoi a riupasakare be a riutuagaiena da sibo yai
nuatugɔna. Be dabudine tauna ya yoko gurata be ya riuna,
"Deivid natunama kwa raunuatoiegu!"
49 Dabudine Yesu ya midi kwasa be ya riuna, "Ko riue be
e verau!" Naumeki da taudi taugoma matapotapotanama
a yokoe be a riuena, "Nam kwai nuaboya! Kwa midisugu!
Tauna e yokoyokoemna."
50 Dabudine taugoma ya midisugu, na garama ya gose pore
be ya verauna Yesu garone.

* **10:38:** Uma babataitonama inam Yesu ya gurigurina ya giuena.

51 Yesu tauḡoma yai taravire be ya riuna, “Aba kwa ḡoeḡoena aubaimma yà voie?” Dabudine tauḡoma mat-apotapotanama ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu yà ḡoeḡoena yài kitana.”
52 Dabudine Yesu ya riuna, “Kwa naḡo, am waisumaḡama yai yawasanimna.” Naumeki be yai raḡantenaḡe da matanama yai kita munaḡa be Yesu yai muriwatanena kedaḡa.

11

Yesu Jerusalemma ya saḡana
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

1 Raḡanine Jerusalem diane a tavatavana, taudi a verauna Betpage be Beteni meagaidie oya isanama ‘Olip’ yauwane. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi
2 be ya riuedina, “Ko naḡona noḡomie meagaine, be raḡanine meagaine ko saḡasaḡana, dabudine ko kitana donki natunama a nigorina. Inam nam aitau i geru rubuena. Ko kuvesi be ko verauḡena uma!
3 Be deḡoda aitau ei taraviremina, ‘Aba aubainama umanama ko voivoie?’ da ko riuena, ‘Bada e ḡoeḡoena, raḡan ḡaubonaḡa be ka verauḡa munaḡena.’ ”
4 Naumeki da taudi a naḡona, kedae be vada noḡone donki natunama nigonigorinama a kitana. Raḡanine taudi a kuvekuvesina,
5 banaga ḡesaudima inam dabudine midimididima taudi ai taraviredina, “Aba aubainama donki natunama ko kuvekuvesi?”
6 Be taudi Yesu ya riuriuedina nama a paribeedina, vutuna aubainama taudi ai aninedi be a naḡona.
7 Taudi donki natunama Yesu ḡarone a tavaite be adi garama donki natunama debane a yesidi be Yesu debane ya miana.
8 Banaga toitoi adi garama a yesiyesidina maika banaga ḡesaudima kairugurugu wapue a taraḡa a tavaitedi be kedaḡa a yesidina.
9 Banaga aitauḡa a dokadokana be aitauḡa Yesu murine a saḡasaḡana a yogo be a riuna, “Hosana! Waiaiaininama, tauna vutuna Bada isane e veraverauna!
10 Mamaitua, tauma tamamaima guyau Deivid na waiguyauma e veraverauna kwai aiaini! Mamaitua ka kaisuḡum!”

11 Naumeki da Yesu Jerusalem nopone ya saḡa be ya naḡona tempol nopone, dabudine yaba matabudi ya kita

rovodina, be kaiteka ravi aubainama, tauna na tauwai muriwatanama 12 mate a dobi a nag̃ona Betenima.

Yesu damaya ya riutuag̃aie da nam e vota
(Mt 21:18-19)

12 Pomainama taudi Beteni a gose be a munamunag̃ana, be Yesu kani ya karatina.
13 Dabudine tauna ei kita nag̃ona be damaya ya kitana, ya kinikini. Naumeki da tauna ya nag̃ona kitanama aubainama deg̃oda banidima tima kenakena. Be rag̃anine damaya pakane e tavana be damayinama nam i banina be rugukavanag̃a ya kitana. Baninama damaya nam yodi na iri kaua da damayinama sibo ya bani.
14 Naumeki da Yesu damayinama ya riutuag̃aie be ya riuna, "Tam damayimma nam airag̃an kwa bani munag̃a!" Dabudine nama ya riuriuna na tauwai muriwatanama a vaiena.

Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobig̃edina
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

15 Rag̃anine taudi Jerusalemma a tavatavana, tauna tempol nopone ya sag̃a be banaga aitaug̃a a kunekune be a gimagimarana ya tavu dobig̃edina. Tauna mane taurabedima adi vatarama yai tauviredi be aitaug̃a kiu gabubu taurau gimaredima adi kaba miama mate yai tauviredina,
16 be nam aitau tenag̃a i anine da na taragaima e kirog̃a be tempol noponag̃a e nag̃o.
17 Taudi yai katakataidi be dabudine ya riuedina, "Giruma porane Mamaitua ya riuna, 'Taugu yau tempolma tai isana moiragi kana vadama dobu matabuna aubaidima.'
Be taumi koya voie da kabe 'taudanedanene adi gabu.' "
18 Naumeki da pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima uma kauinama a vaiena, vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da nema sibo Yesu ai guri bakena, be taudi a nairena, baninama patara matabudi na waikatakataima a basebasena.
19 Naumeki da ravi ya tava be Yesu na tauwai muriwatanama mate meagainama a dobi pore be a nag̃ona.

Waikatakatai damaya g̃arone
(Mt 21:20-22)

20 Pomainama rag̃anboiboi taudi a nag̃onag̃ona maika, kedae damaya waramine da damone matabuna ya pokina a kitana.
21 Dabudine aba ya tubutubug̃ana Pita ya nog̃oti be Yesu ya riuena, "Tauwai katakatai, damaya kuya riuriutuag̃aiena kwa kita, ya pokina!"

22 Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Koi sumāga
Mamaitua gārone!
23 Yà riuriu kauemina dēgoda aitau uma oyanama e ri-
uena, ‘Kwa midisugu be kwa pore nawem egasie!’ Be tauna
nopone nam e nogota bekubeku be ei sumāga da aba ya
riuriuena e tubugana, tokare teneteneginama aubainama e
tubugana.
24 Vutuna aubainama yà riuemina aba moiragie koi
bagena, koi sumāga da taumi kaite koya pago. Da inam
tokare taumi gāromima.
25 Rāganine ko midi da ko moiragi be ko nogoti da aitau
aba gāromie ya voia waigewana, naumeki da ko nogota
porena, yodibe tamemima marae tokare taumi mate ami
gewagewama e nogota porena.”
26 (-)*

Yesu na waibadama waitaraviranama
(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

27 Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalemma
a tava munāga be rāganine tauna tempol noponāga ya
nāgonagona, dabudine pirisi adi babadama, tarawatu
tauwai katakataidima be babada gēsaudima Yesu gārone a
tava,
28 da ai taravire be a riuna, “Tam aba waibadane
umanama yabedima kwa voivoiedi? Bo aitau uma
waibadanama ya utem?”
29 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taugu yau
waitaravirama tenāga yài taraviremi da ko paribeegu be
murigā da taugu yà riuemi da taugu aba waibadane uma
yabedima yà voivoiedi.
30 Ko riuegu! Jon degō dabudi waibada ya pago da yawai
babataito, Mamaitua gārone bo banaga gārodie?”
31 Dabudine taudigā ai sāgasāga be a riuna, “Nema tà
riu bako? Degoda tà riuna Mamaitua gārone, tauna tokare
umanama ei taraviredana, ‘Be aba aubainama da taumi Jon
nam koi sumage?’
32 Be degoda tauda tà riuna ‘banage’ taudi banaga a
nairedina, baninama banaga matabudi a nogonogotina da
Jon tauna peroveta.”
33 Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna,
“Tauma nam ke kataiena.” Dabudine Yesu ya riuedina,
“Taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma
yabedima yà voivoiedi.”

---

* **11:26:** (Giruma gēsaudima vers 26 baibol nopone a boru sagena. Vers 26 inam umanama: Degoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko nogota pore, naumeki da Mamaitua marae nam ami gewagewama e nogota pore. (Metiu 6:15 ko kitana))

12

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

1 Naumeki da Yesu wainasie banaga umanama ya riuedina, “Tauḡoma tenaḡa gureipi sipinama ya voie be ya gana kukuna. Naumeki da waen anibuyonama domnama ya keri be kweyaḡa vadanama mate ya kerina. Yodibe gureipi sipinama tausipi ḡesaudima nimedie ya boru da a raberabe be tauna vaḡaie ya naḡona.

2 Raḡanine gureipi taminama na raḡaninama ya tavatavana, tauna na taunoyama ya riupore nawena sipi taurabenama ḡarodie da na dariḡama sibo ya paḡona.

3 Be taudi a vunuḡi, a riḡa be nimakavakavanama a riupore nawena.

4 Naumeki da taupaka na taunoyama ḡesaunama ya riupore nawena ḡarodie, dabudine sipi taurabenama inam tauḡominama debanama a riḡa be a kaue da a kawa tunimayaḡina.

5 Be taupaka yaḡoro na taunoyama ḡesaunama ya riupore, be sipi taurabenama inam tauna a katigabana. Be taupaka banaga ḡesaudima mate toitoi ya riuporedi be ḡidoidima a riḡedi, be ḡidoidima a kati gabedina.

6 Be yodi tenaḡa kavakava a taugosena. Be inam tauna, taupaka natunama tauḡominama, tauna vutuna ewai nuapaḡoena. Naumeki da na damone tauna natunama ya riupore be ya riuna, ‘Yà noḡonoḡotina da taudi tokare natuguma ta vivirena!’

7 Be sipi taurabenama taudiḡa ai giu vivivira be a riuna, ‘Uma tauna tokare tamanama na buderima e paḡona, vutuna aubainama tài guri be buderinama tài buderie!’

8 Naumeki da taudi a vunuḡi be ai guri da gureipi sipinama nopone, be a pore dobiḡena.”

9 Dabudine Yesu yai taraviredi be ya riuna, “Sipi taupakinama tokare e verau be aba e voie? Tauna tokare e verau be sipi taurabedima ei guridi be gureipi sipinama banaga ḡesaudima e utedina.

10 Taumi riuwai noḡota poranama nopone girugiruminama koya sievi bo ibewa, da

‘Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaḡa a
pore kaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam
ti ḡoena.

Be Mamaitua yekunama poreporenama ya paḡo be ya voie
da na vadama e kerikerina yasinama ya tubuḡana.

11 Be inam kauinama Bada ya voie da uma kauinama
anikitanama ḡarode ya vere kauana.’ ”

12 Dabudine pirisi adi babadama, Jius babadidima be
tarawatu tauwai katakataidima a ḡoeḡoena da Yesu sibo a
vunuḡina, baninama mayedima a paḡo da Yesu taudi yawai
nasiedina. Be taudi patara a nairedina, vutuna aubainama
tauna a gose be a naḡo porena.

Teks tautaminama wainasinama
(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

13 Muriganama taudi Parisi be Herod na tauwai muri-
watanama ḡesaudima mate a riupore nawedi Yesu ḡarone be
waitaravirae Yesu a raurubu be a vaia kaue da Yesu aba sibo
ya vato waigewana.

14 Taudi Yesu ḡarone a tava be a riuna, "Tauwai katakatai,
tauma kè kataie da tam riukaue kwa giugiu. Am giue tam
nam banaga kuma nainairedina, baninama tam banaga nam
kuma siesievidi da taudi nema maika kitedi, be Mamaitua na
ḡoanama riukaue kwai katakataidina. Kwa riuemai, inam
naumeki bo ibewa da tauma Sisa ḡarone kai teks bo avedi?
Tauma kai maesa bo ibewa?"

15 Be dabudine Yesu adi noḡotama kaikaiyovudima ya
kataie be ya riuna, "Aba aubainama taumi ko rarau rubugu?
Sirinnama ko verauḡe be yà kita!"

16 Naumeki da Sirin a paḡo verauḡe ḡarone be Yesu yai
taraviredina, "Aitau noḡona be isanama Sirin bogane ta
kenakena?" Be a paribee be a riuna, "Uma Sisa noḡonama."

17 Be Yesu ya riuedina, "Naumeki da Sisa ḡaronama Sisa ko
ute, be Mamaitua ḡaronama Mamaitua ko ute!" Be dabudine
taudi Yesu a basena.

Gurie be midimidisuḡu munegināma waitaraviranama
(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

18 Jius nopodie dam ḡaubonama isanama Sadisi, a riuriuna
da banaga e guri be nam e midisuḡu munaḡa, taudi a verau
Yesu ḡarone, ai taravire be a riuna,

19 "Tauwai katakatai, Mousis uma tarawatunama
aubaimaima ya girumina, deḡoda banaga tauḡominama
ya guri be na visarama e gose porena nam waisedasedana,
naumeki da tasinama bo tuaḡanama sibo kaiyababinama
ya naḡi be seda sibo yai tubuḡana tuaḡanama gurigurinama
aubainama.

20 "Naumeki da tautauḡoma 7 a tubuḡana tina tenaḡa
ḡarone, be tauḡoma tautuaḡa waivi ya naḡi da nam ti
natunatuna be tauḡominama ya gurina.

21 Be tauḡoma wairabuinama inam kaiyababinama ya
naḡina, be tauna mate seda nam i tikedi be ya gurina,
kauinama teneḡinama tauḡoma wairabuiteḡanama ḡarone ya
tubuḡana.

22 Naumeki da tautauḡoma 7 kauinama namaḡa nam ti
natunatuna da a guri rovona. Naumeki da a gurigurina
damone inam waivinama ya guri ḡavutana.
23 Be raḡanine midisuḡu munaḡa na raḡanie uma waiv-
inama tautauḡoma 7 a naḡinaḡina, be inam waivinama
tokare aitau na waivi?"
24 Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taumi koya riu waige-
wana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko
katai kauena be Mamaitua na rewapanama mate nam ko
kataiena.
25 Raḡanine guri ta midisuḡu munaḡa, be taudi tokare
maika anea marae be tokare nam tai naḡi.
26 Be yodi guri kawakawa midisuḡunama na giuma taumi
Mousis na bukama koya sievi bo ibewa? Deḡo ya riuna
gedara rageragetinama nopone Mamaitua Mousis ya riuena
umanama, 'Taugu inam Eibraham, Aisik be Jeikob adi Ma-
maituama'.
27 Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, be
tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama. Taumi
naumeki koya bua kauana."

Riuvavasaḡa dosinama
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

28 Tarawatu tauwai katakataidima tenaḡa dabudine mate
adi giuma yawai beavaiena. Dabudine tauna e vaiena be
Yesu na giuma didimanine Sadisi adi giuma ya pariparibee-
dina. Vutuna aubainama tauna Yesu yai taravire be ya
riuna, "Riuvavasaḡa matabudi namaḡa, be deḡo tauna ya
saḡa vavasaḡa?"
29 Yesu ya paribee be ya riuna, "Riuvavasaḡa dosinama
tenaḡa inam umanama, 'Israel koi beavaia! Bada da Ma-
maituama, tauna taunaḡa Bada.
30 Bada Mamaitua nuanuamma e paḡo, nuanuamma
tabutabune, aruimma tabutabune, am noḡotama
tabutabune be am rewapanama tabutabune.'
31 Be riuvavasaḡa dosinama aniwai rabuinama inam
umanama, 'Turamma nuanuamma e paḡona maika tam kwa
ḡoeḡoe munaḡemna nama.' Nam deḡo aba riuvavasaḡidima
ti saḡa vavasaḡana maika uma taudi."
32 Tarawatu tauwai katakatainama Yesu ya riuena, "Inam
riukaua tauwai katakatai, kuya riuna maika da Bada tau-
naḡa Mamaitua be nam deḡo mamaitua ḡesaudi, ibewa da
tauna, taunaḡa.
33 Be banaga nuanama tabutabune, na noḡotama
tabutabune, be na rewapanama tabutabune Mamaitua
ei nuapaḡoe, be turanama ei nuapaḡoena maika tauname

ewai nuapagō munagēna nama. Uma riudima riuvavasagā rabui dosidima tà voteyeteyedina, taudi nam maika musara be puyo gēsaudima tà gabudi be Mamaitua tà uteutena nama."
34 Ragānine Yesu ya kataie da tauna na paribeama ya vere kauana, aubainama tauna tarawatu tauwai katakatainama ya riuena, "Tam kaiteka Mamaitua na waiguyauma diane kwa tavatavana." Inam dabudine nam aitau Yesu waitaravira munagēnama i gōena, baninama taudi a nairana.

Keriso aitau natuna?
(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

35 Ragānine Yesu tempol nopone yawai katakataina maika, tauna yai taravira be ya riuna, "Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna Deivid natunama?
36 Be Arua Babau Deivid nopone ya yovo be tauna gōminama umanama ya riuena,
'Mamaitua yau Badama ya riuena,
Kasaugue kwa miana naumeki da taugu am gāviama
kagāmma dibudie yà biridina'.
37 Deivid gōminama Keriso yawai isana: Bada! Be yodi nemanama da Keriso tauna Deivid natuna?" Dabudine patara dosinama ma nuaveredi Yesu awai beavaiena.

Yesu banaga nuedima ya boru da tarawatu tauwai katakataidima gārodie tai kita kauana
(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

38 Be ragānine Yesu yawai katakataidi be ya riuna, "Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima gārodie! Taudi ta gōegōena gara veredima ta kotedi be debagā ta rauguyaguyau nagōna be banaga taudi tai kaiwedina vivira māte.
39 Be taudi sinagog nopodie be soi nopodie gabu verediga be gabu dosidiga ta ragaragaudina.
40 Be taudi kaiyababa waikaruwagēwagēdima adi vadama be adi purapurama ta kwayekwayedina be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina. Taudi tokare kovoga dosinama ta banavina."

Kaiyababa na puyoma
(Lk 21:1-4)

41 Yesu tempol nopone mane adi kaba boruma diane ya mia be patara mane a boruboruna ya kitekitedina. Be banaga waimanedima toitoi a sagā be mane toitoi a biribiridina.
42 Be kaiyababa waikaruwagāwagānama ya sagā be mane dubedima gāugāubodima rabui ya biridina, inam peni tenagā na ruvama.

43 Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi da ḡarone
be ya riuedina, “Yà riuriu kauemina da uma kayababinama
waikaruwaḡawaḡanama tauna puyo ya moraba kauana
mane tanane ya suvekina, nam maika banaga ḡesaudima
nama.
44 Baninama banaga ḡesaudima mane ai maure be rag-
isidima a saḡa be a rarau puyoedi. Be kaiyababa
waikaruwaḡawaḡanama, tauna na manema ḡaubonama sibo
na kanima ya gimerina be ya raupuyoena.”

13

Yesu tempol kawa gewagewanama be raḡan damonama adi matairama ya giuedina
(Mt 24:1-14; Lk 21:5-6)

1 Raḡanine Yesu tempol ya gosegosena, na tauwai muri-
watanama tenaḡa ya riuna, “Tauwai katakatai, kwa kita!
Vada yekue kerikeridima kitedima a vere ḡaḡa.”
2 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Uma vadedima dosidima
ko kitekitedina. Nam ai yeku tenaḡa dabudine tokare na
gabue e kena. Matabudi tokare ta rawadabuririḡidina.”
3 Yesu oya Olip debane ya mia be tempol yauwanine yawai
kitanaḡo be Pita, Jeims, Jon be Endru moisirie be ḡarone a
tava da Yesu ai taravire be a riuna,
4 “Kwa riuemai, uma kauidima aba raḡanine ta tubuḡa be
abaḡa matairidima ta tubuḡa be ka kitedi da uma kauidima
ta tubutubuḡana?”
5 Be Yesu ya riuna, “Koi kita kaua da nam aitau ei kedadoka
waigewemi.
6 Banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, ‘Taugu
vutuna Keriso!’ Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka
waigewedina.
7 Be raḡanine iḡara guguridima maida ko vaie be madanie
varidima ko vaiedina, nam koi nuaboya! Uma kauidima
nama tokare ta tubuḡana, be nam ko noḡoti da inam raḡan
damona, ibewa!
8 Dobu da dobu tai kawa ḡasiḡasina, be waiguyau tu-
ranama waiguyau mate tai kawa ḡasiḡasina. Be dobu
matabuna yoyo be meiḡara tai verau tatena. Uma kauidima
matabudi ta tubuḡana maika gomana kaevounama e tubu-
tubuḡana tunimuyanama nama, inam tepa pakanama.
(Mt 10:17-22)
9 “Taumiḡa ko kita kauemina. Taumi tokare tapanimina
etara aubainama, taumi tokare sinagog nopodie ta riḡemina,
taumi tokare babada dosidima be guyaguyau noḡodie ko
midi be isague vari verenama ko riuedina.

10 Muriga da ragan damonama e tavana, be nogone vari
verenama ta rauguguyena dobu matabuna banaga garodie.
11 Raganine ta panimi be etara aubainama ta nawemina,
nam koi nuaboya dokadoka da nema sibo koya giu bako.
Raganinе inam raganinama e tavana giu aba da e uteutemina
ko giuena, baninama giu aba da ko giuena inam nam nuemie
tokare ko giu, ibewa da Arua Babau e giuna.
12 "Tautaugoma tasitasidi bo tuatuagedima ta biri do-
bigedi da tai guridina, be seda tametamedima kauinama
teneginama adi sedama garodie ta kauena, be seda nama adi
dosima mate tai kawa gasigasi be tai guridina.
13 Be banaga matabudi ta tuagaiemina, baninama taumi
taugu kowai sumageguna aubainama. Be aitau e midi
bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana.

Yaba gewagewanama waimatatuagainama e tubuga
(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

14 "Tausiava, uma giunama baninama ko katai kauena:
Taumi tokare ko kita da gewagewa waimatawarawara
vavasaginama dego nam sibo ya midi, be tokare e midina. Be
taudi aitauga Judiama miemienidima oyae sibo a nagona.
15 Be aitau da na vadama debane, be nam tauna
teneteneginа da tokare e dobi e nago na vadama nopone be
na purapurama e ragaudi.
16 Be nam aitau sipie be e munaga vadae na garama
ragaudima aubaina.
17 Inam ragandie waiwaivi bogebogedi be waitatau
vaudima garodie e gewagewa kauana.
18 Mamaitua garone ko moiragi da uma kauidima nam
bodubodue* ta tubuga,
19 baninama nuaboya inam ragandie ta tubugana e
gewagewa vavasagana, nam maika Mamaitua dobu pakane
yawai tubugie nama i tubuga rubuna, naumeki da yodi
ragandie ta tubugana. Tokare uma kauinama nama nam e
tubuga munaga.
20 Be degoda Bada inam ragandima nam sibo i taitupodi,
tokare nam aitau tenaga ya yawasana. Be baninama
tauna na banagama vinevinedima kadi taiye, tauna uma
ragandima ya taitupodina.
21 "Be inam ragandie degoda aitau e riuemina, Keriso
umanema! Bo noanema! Nam koi sumage!
22 Baninama Keriso kaikaiyovudi be peroveta kaikaiy-
ovudima tokare ta magatara be mataira be anibasa

* **13:18:** Gurik baibol nopone nam 'bodubodu' ima kenakenana. Be 'winter' e kenakenana, inam nam maika bodubodu be inam tururu ya moraba kauana, tokare teneteneginama ei gurimna.

kauidima ta voiedina, be deg̃oda Mamaitua na vinevinema banegidima mate tai kedadoka waigewedina.
23 Vutuna aubainama ko kita kaua, yaba matabuna è riu wainonog̃imina, murig̃a da inam rag̃andima ta tavana.

Yesu na kaba yovoma rag̃aninama
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)
24 "Be inam nuaboyedima rag̃andima muridie,
suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana munag̃a.
25 Be kipora gunume ta kuruva be gunuma rewapanidima matabudi e gusu waidaberaridina.
26 Be dabudine Banaga Natunama ta kitana giyou nopone e mag̃atara be e yovona ma rewapanina be neneg̃arinama dosinama mate.
27 Dabudine tauna na aneama e riuporag̃a da dobu kawa susunama 4, be dabudine Mamaitua na banagama vinevinedima ta rawateg̃eteg̃eidina dobu isudie da isudie be gunuma isudie da isudie.
(Mt 24:32-44; Lk 21:29-33)
28 "Naumeki ko gose da damaya kainama ei katakataimi! Rag̃anine damaya ragedima ta kini be rugudima ta gidagidavana, inam rag̃anine ko kataie da inam bodubodu rag̃aninama maida e tavatavana.
29 Uma kauinama teneg̃inama nama, rag̃anine taumi uma kauidima gewegewedima ko kitedi be ta tubutubug̃ana, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba verauma rag̃aninama kaiteka maida.
30 Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave naumeki da uma kauidima tokare matabudi ta tubug̃a dokana.
31 Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam airag̃an tai kave.

Bada na kaba verauma rag̃aninama nam aitau i kataiena
32 "Nam aitau tenag̃a rag̃an be awa i kataie rubuna da airag̃an inam rag̃aninama e tava. Nam ai anea marae bo Natunama taug̃ominama, be ibewa Tamaguma taunag̃a ya kataiena.
33 Be koi kita kaua be koi neneg̃ana, baninama nam ko kataiena da airag̃an inam rag̃aninama e tava.
34 Inam maika taug̃oma na taunoyama ya gosedi da na vadama a raberabe be tauna ya nag̃o poredina vag̃ai aubainama. Tauna na taunoyama tenag̃ag̃a adi noyama ya utedina, be matakeda taurabenama ya riue da ei neneg̃ana kauana.
35 Vutuna aubainama taumi rag̃an matabuna koi neneg̃ana, baninama taumi vada taupakinama na kaba

verauma nam ko kataiena da airaḡan e verau munaḡa, deḡoda ravie bo nubautuae bo raḡantomtom kamkam ta riuriue nama bo raḡanboiboi suara e tavatavana raḡanine!

36 Baninama deḡoda ei raḡantenaḡe be e tavana, nam ko kenakena be e kitemi.

37 Taugu aba yà riuriuemina, nama banaga matabudi yà riuriuedina, koi neneḡana!”

14

Yesu kana kasirama a tomtomna
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2)

1 Raḡan rabui muridie, da sibo Naḡopore be Buredi-Nam-Sasasanina soinama, be pirisi adi babada be tarawatu tauwai katakataidima taudi keda a wanewanena, be semoe Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo a vunuḡi be ai gurina.

2 Be taudi a riuna, “Nam soi nopone be nama tà voia, deḡoda banaga tokare kada iḡarama ta suruena.”

Waivi upa ḡabuḡabunama Yesu debane ya ḡinina
(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

3 Yesu tauna Betenima, tauḡoma isanama Saemon Kito, tauna na vadae Yesu ya miamiana. Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ḡabuḡabunama maesinama dosinama duginama ya kiroḡi be ya tavana. Inam upanama yaba isanama Nad a voiena. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ḡabuḡabunama Yesu debane ya ḡinina.

4 Dabudine banaga ḡesaudima nama a kitakitana, taudi adi banagama adi banagama a riuedina, “Aba aubainama upa ḡabuḡabunama ewai yakare?

5 Inam sibo a raugimare da mane Denari 300 be mainokoiḡo nama sibo a paḡo, be manenama banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo a utedina.” Be taudi bonedima bagibagine waivi a riu virevirena.

6 Be Yesu ya riuna, “Ko gosepore! Aba aubainama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ḡarogue.

7 Taumi raḡan ya toi kauana banaga waikaruwaḡewaḡedima mate ko miana, kana raḡanie ko ḡoeḡoena, nama ko sagudina. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tà mia nonoḡa.

8 Tauna aba verenama ya noḡonoḡotina nama, yodi ya voiena aubaiguma. Tauna upa ḡabuḡabunama tunigue ya ḡini wainonoḡina waikokoagiguma aubainama.

9 Taugu yà riuriu kauemina, dēgo dēgo dobu matabuna vari verenama ta rarau guguyena, be uma waivinama aba ya voivoiena noḡotinama tokare mate ta giu watanena."

Judas tauna Yesu ḡavia ḡarodie ya boru nawena
(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

10 Be dabudine Judas Iskariot tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopodie, be tauna ya dobi ya naḡo pirisi adi babadama ḡarodie da Yesu sibo nimedie ya boru nawena.

11 Taudi nuedima ya vere kauana da Judas aba e vatona ta vaiena, be taudi a sauga da mane tauna ta utena. Vutuna aubainama Judas keda ya wanewanena da Yesu sibo taudi nimedie ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Naḡopore soinama a kanina
(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

12 Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama yawai karena. Inam raḡanine sipu natunatudima Naḡopore soinama aubainama a vunuvunuḡana, be tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, "Dēgo dabudi kwa ḡoeḡoemaina ka naḡo be Naḡopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?"

13 Naumeki da na tauwai muriwatanama rabui ya riuporedi be umanama ya riuedina, "Ko naḡo meagai nopone be tauḡoma upa duginama e kirokiroḡina ko banavina, tauna vutuna koi muriwatane

14 da dēgo vadanama nopone e saḡana. Inam dabudine vada taupakinama umanama ko riuena, 'Tauwai katakatai umanama ya riuna: Dēgo gabunama taugu ware yau gabu da taugu be yau tauwai muriwatanama mate dabudi Naḡopore soinama ka kani?'

15 Be tauna vada nopone vatavatara rabui, be debane vatarine dabudine gabu dosinama yaba matabudi kawakawa nonoḡidima ei kataimina, be inam dabudine aubaidama ko vokaukauana."

16 Naumeki da tauwai muriwatana a naḡona, raḡanine taudi meagaie a tavatavana yaba matabuna Yesu ya riuriuedina nama a banavidina, dabudine taudi Naḡopore soinama a vokaukauena.

17 Naumeki da ravi ya tavatavana, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a tavana.

18 Be raḡanine taudi vatara debane a kanikani be Yesu ya riuedina, "Taugu yà riuriu kauemina, aitau tenaḡa poumie tokare taugu e boru dobiḡeguna. Tauna aitau taugu mate ka kanikanina, tauna vutuna."

19 Dabudine tauwai muriwatana nuedima yai poya be
tenatenaḡaḡa Yesu ai taravirena, “Bada, taugu teika?”
20 Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi 12 nopomie, aitau
tenaḡa na buredima taugu mate teboe kai gayo tenaḡedina,
tauna vutuna.
21 Be girugiruminama poranama e riuriuna maika nama
tokare Banaga Natunama e gurina, be ya gewagewa kauana
tauna baneginama ḡarone aitau Banaga Natunama e boru
dobiḡena! Ya verena da inam baneginama avedi sibo ya
tubuḡa!”

Bada na soima (Turiya)
(Mt 26:26-30; Lk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Naumeki da taudi a kanikanina maika, Yesu buredi
tenaḡa ya paḡo be moiragie yai kaiwana, ya giva da na
tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, “Ko paḡo! Uma
tauna taugu tubuḡiguma.”
23 Naumeki da Yesu keyaka ya paḡo Mamaitua ḡarone yai
kaiwa, be na tauwai muriwatanama ya utedi da keyekine a
rautegona.
24 Be Yesu ya riuna, “Uma tauna taugu kosiniguma e
rauḡinina waianina vaunama aubainama. Yodibe Mamaitua
banaga ei yawasanidina.
25 Taugu yà riuriu kauemina da taugu tokare nam waen
yà tego munaḡe, naumeki da Mamaitua na waiguyauma
nopone waen tegonama yài kare munaḡena.”
26 Naumeki da taudi kaisuḡu sarenama a sare be a naḡona
oya olipma.

Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e boviena
(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

27 Yesu ya riuedina, “Taumi matabumi tokare ko gosegu be
koi naḡo teḡateḡana, baninama girugiruminama porane ya
riuna da,

‘Mamaitua tokare tauyosi ei guri, be sipu matabudi tai
daberaridina.’

28 Be raḡanine gurie be yà midisuḡu munaḡana, taugu tokare
yà naḡo dokana Galilima, be muriḡa taumi.”
29 Pita ya riuna, “Avedi da ḡesaudima tokare ta gosemna, be
taugu tokare nam yà gosem.”
30 Dabudine Yesu Pita ya riuena, “Taugu yà riuriu kauemna
da manaka kupine muriḡa da kamkam raḡan aniwai
rabuinama e riuna, be tam tokare raḡan rabuiteḡa kwa
bovieguna da tam nam taugu ku kataieguna.”

31 Be Pita bonanama bagibagine ya riuna, “Taugu tokare
nam yà boviem, teneteneḡinama deḡoda tam mate tà gu-
rina!” Be tauwai muriwatanama ḡesaudima mate giunama
teneḡinama nama a giuna.

Yesu Getsemenima ya moimoiragina
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

32 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a naḡo
dobu isanama Getsemenima a tava be tauna ya riuedina,
“Uma dabudi ko miamia be taugu yà naḡo yà moiragina.”
33 Tauna na tauwai muriwatanama rabuiteḡa Pita, Jeims
be Jon yai dokedina. Dabudine tauna nuanama yai poya be
nuaboya noponama ya kukutomna,
34 be taudi ya riuedina, “Nuaboya nopogue ya moraba
kaua da ḡaubonaḡa èi guriguna. Be taumi uma dabudi ko
mia be ko taibanabanagigu be kowai neneḡana!”
35 Naumeki da tauna ya taunaḡo ḡaubonaḡa da moiragi
aubainama ya beku yovo doḡae be ya moiragina, deḡoda
teneteneḡina bo ibewa da tauna nam sibo ḡoraḡoranama e
veraverauna nopone ya naḡo.
36 Dabudine tauna ya moiragi be ya riuna, “Mamai,
Tamaguma, yaba matabuna tam ḡarome teneteneḡinama.
Be ḡoraḡoranama uma yà siguena ḡarogue kwa kaipore!
Naumeki da nam taugu yau ḡoanama yà voie be am ḡoanama
nama e tubuḡana!”
37 Dabudine tauna ya munaḡa na tauwai muriwatanama
ḡarodie, da e kitana be taudi a kenakenana. Naumeki da
Yesu Pita ya riuena, “Saemon, tam kwa kenakena, bo? Tam
nam tokare kuya mia da suara rovanama tenaḡa, bo?”
38 Be tauna taudi ya riuedina, “Koi neneḡana be ko moiragi
da nam raurubue ko beku! Arua e ḡoeḡoena, be tubuḡa e
vovo gwaḡagwaḡana.”
39 Naumeki da Yesu ya munaḡa be moiraginama
teneḡinama ya moiragina.
40 Raḡanine tauna na tauwai muriwatanama ḡarodie ya
tava munaḡa da e kitana be taudi yaḡoro a kenakenana,
baninama taudi yaḡoro matedima ya guri kauana. Be taudi
nam ti kataiena da aba sibo Yesu ḡarone a vato.
41 Be raḡan aniwai rabuiteḡane tauna ya tava munaḡa be
ya riuedina, “Taumi yaḡoro ko kenakena be ko sipesipere,
bo? Naumeki koya kenana! Raḡaninama kaiteka ya tavana,
ko kita, Banaga Natunama a boru dobiḡena gewagewa
banegidima nimedie.
42 Ko midisuḡu be tà naḡo, tauboru dobiḡeguma kaiteka
umanema ya tavana.”

Banaga Yesu a panina
(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

43 Dabudine Yesu yaḡoro ya giugiu be Judas tauna tenaḡa
tauwai muriwatana matabudi 12 nopodie, be ya tavana.
Dabudine banaga patara ḡesaudima mate nimedie kwatik-
wati be kwapu mate, taudi pirisi adi babadama, tarawatu
tauwai katakataidima be babada dosidosidima a riupored-
ina.
44 Be tauborudobiḡa patara umanama ya riuedi da tauna
tokare waimatarara aba e voiena, "Deḡo baneginama yàwai
suruvena, tauna vutuna ami ḡoanama, tauna ko pani be koi
doka nawena!"
45 Raḡanine Judas ya tavatavana, tauna waiḡapa didiman-
inama ya saḡa, ya naḡona Yesu ḡarone be ya riuna, "Tauwai
katakatai!" da yai suruvena.
46 Dabudine taudi Yesu a vunuḡi be a kaididi guratena.
47 Dabudine banaga tenaḡa diedie ya midimidina,
na kwatikwatima ya kaisuḡu be pirisi adi badama na
taunoyama beanama yai miarakana.
48 Dabudine Yesu ya riuedina, "Taumi kwapu be kwatik-
wati mate koya tavana taugu ko vunuḡigu, maika kabe
banaga taudanedanene, bo?
49 Taugu raḡan matabuna taumi mate tempol nopone
èwai katakataina, be taumi nam taugu ko vunuḡiguna. Be
girugiruminama porane e riuriuna naumeki da nama e
tubuḡana."
50 Dabudine tauwai muriwatana matabudi Yesu a gose-
pore be a naḡona.
51 Be inam raḡanine tauḡoma yaraginama tenaḡa nam aba
ḡesaunama i kotena, be gara ḡavoḡavorinama ya kote be Yesu
yawai muriwatanena. Raḡanine taudi tauna a kaikaididina,
52 tauna na garama ya gosaḡa be ma kavakavana naira ya
manini be ya naḡona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima ḡarodie
(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

53 Naumeki da Yesu ai doka nawena pirisi saḡasaḡa
vavasaḡinama na vadae, be dabudine pirisi adi babadama,
tauwai tarapiri babadidima be tarawatu tauwai
katakataidima matabudi ai rawateḡeidina.
54 Be Pita Yesu yawai muriwatane be muriḡa ya verave-
rauna, naumeki da ya saḡa ya naḡona anikaba etara gabuna
pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na vadae. Dabudine tauna
taubodama mate kai diane a mia be yawai kaimaririna.

55 Be pirisi adi babadama be waibabada matabudi riukaua
a wanewanena da nema sibo Yesu ai gurina, be nam aitau
ḡarone riukaua ti banavina.
56 Baninama banaga toitoi kaiyovue Yesu na kauama a
giugiuena, be adi giuma matabudi nam teneḡidi.
57 Be mate dabudine banaga ḡesaudima a midisuḡu be
kaiyovue Yesu na kauama umanama a giuena,
58 "Tauma kè vaiena umanama ya riuna, 'Taugu tokare
uma tempolnama banaga nimedie a kerikerina yà kati-
weina, be raḡan rabuiteḡa nopodie natabu yà keri mu-
naḡena, nam maika banaga nimedie a kerikerina nama.' "
59 Be yaḡoro adi giuma matabudi nam teneḡidi.
60 Naumeki da pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama banaga
noḡodie ya midisuḡu be Yesu yai taravirena, "Tam uma
banegidima adi giuma ta saḡesaḡedina ḡarome nam am
paribea, bo?"
61 Be Yesu naumeki da yai nuatuḡu be nam aba i giuena.
Dabudine pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama Yesu yai taravira
munaḡena, "Tam Keriso, Mamaitua Natuna, bo?"
62 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu vutuna!
Be taumi matabumi tokare Banaga Natunama Mamaitua
wairewapana vavasaḡinama nimanama kasaune e mia be
marae ma giyouna e veraverauna ko kitana."
63 Naumeki da pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na garama ya
sikedi* be ya riuna, "Tauma yodi nam matamata ḡesaudima
kama ḡoeḡoedina!
64 Yodi tauna na waidiboḡama koya vaiena. Be nema kowai
noḡota bako?" Be taudi matabudi ai anine da Yesu sibo gurie
a boruna.
65 Dabudine banaga ḡesaudima Yesu a kaviso be matanama
a suma da a riḡa be a riuna, "Yodi kwai peroveta kabe aitau
ya riḡam?" Naumeki da taubodama Yesu ai doka nawe be a
raunevaneva kauna.

Pita Yesu ya boviena
(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

66 Pita tauna yaḡoro anikaba etara gabunama dibune ya
miamiana, be pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na taunoyama
waivinama tenaḡa ḡarone ya tavana.
67 Raḡanine waivinama Pita e kitana be yawai kaimaririna,
tauna Pita ya kitadidi be ya riuna, "Tam mate Nasaret
Yesunama mate koya naḡonaḡona."

* **14:63:** Jius adi vaivaie gara sikasikanama, inam nuaboya be medi adi matairama, maika tauda boni dosi poredima a mogumogurana.

68 Be Pita ya bovie be ya riuna, “Taugu nam e kataiena tam aba kwa giugiue.” Be tauna matakedae be ya dobina doḡae.
69 Raḡanine taunoyanama waivinama ya kitakitana, taudi aitauḡa dabudi midimididima ya riu munaḡedina, “Tauna mate Yesu na tauwai muriwatanama!”
70 Be Pita ya bovi munaḡana, dabudine aitauḡa diedie midimididima Pita a riuena, “Inam riukaua, tam mate turedima, baninama tam mate Galili banagimma.”
71 Be Pita taudi ḡarodie ya sauga wapa be ya riuna, “Taugu yà riuriu kauana! Deḡoda taugu ama kaiyovu, naumeki da Mamaitua sibo ya kovoḡigu. Taumi aba tauḡominama ko giugiue, taugu nam e kataiena!”
72 Naumeki da yai raḡantenaḡe da kamkam raḡan aniwai rabuinama ya riuna. Dabudine Yesu nema ya giugiu bakona Pita ya noḡotina: “Muriḡa da kamkam raḡan aniwai rabuinama e riuna be tam tokare raḡan rabuiteḡa kwa boviegu da tam taugu nam ku kataieguna.” Dabudine Pita yai nuaboya kaua be ya ḡaba guratana.

15

Yesu Paelat ḡarone a verauḡena
(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

1 Naumeki da raḡanboiboi kupinaḡa, pirisi adi babadama, tauwai tarapiri babadidima mate, tarawatu tauwai katakataidima be waibabada matabudi ai rawateḡeidi be ai giu da aba ta voiena. Dabudine Yesu a pani be ai doka nawena Paelat ḡarone.
2 Naumeki da Paelat Yesu yai taravire be ya riuna, “Tam Jius adi guyau, bo?” Be tauna ya riuna, “Ee! Vutuna kuya vatona.”
3 Dabudine pirisi adi babadama yaba matabuna ḡarone Yesu ai wavuna.
4 Vutuna aubainama Paelat umanama Yesu yai taravirena, “Tam nam aba tokare kwa paribeedi, bo? Kuya vaie da yaba matabuna ḡarone tawai wavumna.”
5 Be yaḡoro Yesu nam aba giunama tenaḡa maika i vato rubuna. Vutuna aubainama Paelat ya basena.

Paelat ya riuna da Yesu tai gurina
(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39-40; 19:1, 16)

6 Be Naḡopore soinama modi matabuna nopodie Paelat tauna na vaivaima da banaga dibure miemienidima tenaḡa nama e kaikaiporena, deḡo baneginama ta ḡoeḡoena nama.
7 Be inam raḡanine tauḡoma isanama Barabas be banaga medimididima ḡesaudima iḡara nopone a rauvunuḡana mate dibure a miamiana.

8 Naumeki da patara a rawategeidi be Paelat ai bagana da nogone tauna nema ya voivoia bakona, nama sibo taudi aubaidima ya voiana.
9 Be Paelat taudi yai taraviredi be ya riuna, “Taumi ko goegoena Jius guyaunama taumi aubaimima yà kaipore, bo?”
10 Be Paelat ya katai kauena da pirisi adi babadama Yesu a veraugena tauna garone, baninama taudi a unurana.
11 Dabudine pirisi adi babadama patara a kawa nuagoregoredi be Paelat ai bagana da Barabas sibo ya kaiporena, be nam Yesu.
12 Naumeki da Paelat patara yai taravira munagedi be ya riuna, “Uma tauna kowai isana Jius guyaunama, yodi nema yà bake?”
13 Taudi a rasa be a riuna, “Kwa tuparatu!”
14 Be Paelat ya riuna, “Aba aubaina? Tauna aba gewagewanama ya voie?” Be taudi matabudi a rasa gurata be a riuna, “Kwa tuparatu!”
15 Naumeki da Paelat patara adi nuasubama aubainama Barabas ya kaiporena, be Yesu kwapue a rigа be taudi nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Tauigara Yesu ai kwatekwatevena
(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

16 Naumeki da tauigara Yesu ai doka sagena vadae, dego Paelat na kaba miae be tauigara gesaudima a riuedi da a rawategeidina.
17 Dabudine taudi gara gatugatunama Yesu ai kotena, be gedara a pipini be pinounama Yesu debane ai kunuboboena.
18 Be taudi Yesu waivaravarae ai kaiwe be a riuna, “Ebom, Jius guyauma!”
19 Naumeki da taudi kwapue Yesu debanama a rigа yabayababe, a kaviso, tuapikedie a raupari be a rauduneena.
20 Raganine taudi ai kwatekwateve ya kovikovina, taudi gara gatugatunama a kaipore, be tauna na garagomama ai kote munagena. Dabudine taudi ai doka dobigа nawena tuparatunama aubainama.

Yesu korosie a tuparatuna
(Mt 27:32-34; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

21 Be kedae taugoma tenaga isanama Saemon, tauna na sipie be ya sagasagana a banavina. Dabudine tauigaigara inam taugominama a segeri da Yesu na korosima e kirogina. Saemon tauna Sairin taugominama, tauna inam Alexanda be Rupas tamedima.

22 Naumeki da patara Yesu ai doka nawena gabu isanama
‘Golgota’, inam riunama baninama ‘debagarere’.
23 Dabudine taudi a ḡoeḡoena da waen be bunama muya
anibosonama isanama ‘Maera’ mate wairawateḡeinama
Yesu sibo ai tegona, be tauna nam i tegona.
24 Naumeki da tauiḡara Yesu korosie a tuparatu be na
garama ai kasiedina,* be aitau kasie yawai rewapanana,
tauna na ḡoanama garanama nama ya paḡopaḡona.
25 Be raḡanboiboi suara rovanama 9-okorokinama Yesu a
tuparatuna.
26 Dabudine Yesu debane kai ḡaubonama bogane a giruma
da aba aubainama Yesu a tuparatu. Taudi umanama a
girumana

JIUS ADI GUYAUMA!

27 Inam dabudine taudi taudanedanene rabui mate a
tuparatudina, tenaḡa Yesu kasaune be tenaḡa senine.
28 (-)†
29 Be banaga ḡesaudima noḡodiḡa a saḡasaḡa be a yovoy-
ovona, taudi debedima a kwadiedi da Yesu ai diboḡi be a
riuna, “Iyo! Tam godekai kuya riuna, ‘Tempol kwa katiwei
be raḡan rabuiteḡa nopodie kwa keri munaḡena.’
30 Yodi korosie kwa dobi be kwai yawasana munaḡem!”
31 Inam kauinama teneḡine pirisi adi babadama be
tarawatu tauwai katakataidima Yesu ai kwatekwateve be
adi banagama adi banagama a riuedina, “Tauna banaga
ḡesaudima yawai yawasanidina be yodi tauna nam tokare
ei yawasana munaḡe!
32 Yodi Keriso, Israel guyaunama, tà kita korosi bogane e
dobi be tài sumaḡe!” Be taudi aitauḡa taudanedanene rabui
Yesu mate a tupatuparatudina, taudi mate Yesu ai diboḡina.

Yesu ya gurina
(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

33 Dabudine suaratopu, be dobu yai kupikupina, naumeki
da ravi.
34 Be ravie 3-okoroki Yesu bonanama dosine umanama ya
riuna, “*Eli, Eli, lema sabaktani?*” Uma giunama baninama
inam umanama, “Yau Mamaituama, yau Mamaituama, aba
aubainama kuya gose poregu?”
35 Be banaga ḡesaudima dabudine diane a midimidina
nama a vaie be a riuna, “Koi beavaia! Tauna Elaija e
yokoyokoena!”

---

* **15:24:** Inam nam maika kasiḡoma. † **15:28:** (Giruma ḡesaudima vers 28 baibol nopone a boru saḡena. Vers 28 inam umanama: Dabudine riuwai noḡota poranama girugiruminama nama ya maḡatarana: Banaga Yesu a voiena maika kabe tarawatu tauwai kati kotovidima.)

36 Be dabudine tauḡoma tenaḡa anitaiyo ya paḡo, be ya manini, ya saḡa ya naḡo da waen ḡoraḡorane yai sonom da kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona, be dabudine a riuna, “Nakarua! Deḡoda Elaija e yovoyovona Yesu korosie be e dobiḡena tà kitana.”

37 Naumeki da Yesu bonanama dosine ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

38 Be gara tempol nopone matakedae waisaurinama ya nuasika poraḡa da ma nevana a kenana.

39 Be raḡanine tauiḡara adi badama dabudine Yesu noḡone ya midimidina, tauna Yesu bonanama ya vaie be ya kita da Yesu nema ya guri bakona, dabudine tauna ya riuna, “Riukaua, uma tauḡominama naumeki da tauna Mamaitua Natunama!”

40 Be dabudine waiwaivi ḡesaudima mate, taudi madanie be awai kitana, be taudi nopodie Meri Megdalin, Meri Jeims ḡaubonama be Joses tinedima be Salome.

41 Raḡanine Yesu tauna Galilima ya miamiana, uma waiwaividima matabudi Yesu awai muriwatane be tauna na ḡoanama nama a sagusaguna. Be waiwaivi toitoi ḡesaudima Yesu mate Jerusalemma a saḡasaḡana, taudi mate dabudine.

Yesu waikokoaginama
(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

42-43 Naumeki da ravi ya tavatava be Jousep tauna Arimatia tauḡominama ya tavana tauwai tarapiri nopodie, tauna mate tenaḡa be a vivivivirena. Tauna Mamaitua na waiguyauma ya veraverauna ya raberabena. Be inam raḡanine Sabat na vokaukauama raḡaninama, be pomai inam Sabat na raḡanima. Vutuna aubainama Jousep ma raudebatorana ya naḡona Paelat ḡarone be yai baḡana Yesu tubuḡinama aubainama.

44 Be Paelat nama ya vaie be ya base da Yesu tauna kaite ya gurina. Vutuna aubainama Paelat tauiḡara adi badama ya yokoe be yai taravirena, deḡoda Yesu kaite ya guri bo ibewa.

45 Be raḡanine Paelat tauiḡara adi badama na giuma ya vaie ya kovikovina, Jousep ya riuporena da tauna Yesu tubuḡinama e paḡona.

46 Naumeki da Jousep gara ḡavoḡavoridima ya gimara, yodibe Yesu tubuḡinama korosie ya kiroḡa dobiḡe be gara ḡavoḡavoridie ya sumana. Naumeki da guba yeku nopone voivoienama, dabudine Yesu yai kenana. Yodibe Jousep yeku yai raurie be guba matakedanama yai kenatomna.

47 Meri Megdalin be Meri Jousep tinanama taudi Jousep deḡo Yesu tubuḡinama yai kenana a kitana.

16

Yesu ya midisuḡu munaḡana
(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

1 Naumeki da Sabat ya kovi be murine, Meri Megdalin,
Salome, be Meri, Jeims tinanama, taudi bunama a gimarana
Yesu tubuḡine ḡininama aubainama.
2 Pomainama Sande raḡanboiboi suara ya tavatavana
nama, taudi a naḡona kokoagae.
3 Be kedae taudi adi banagama adi banagama mate ai giu
vivivira be a riuna, "Aitau tokare yeku kokoaga matakedane
e taurie aubaidama?"
4 Raḡanine taudi a tausuḡudi da ta kitana be yekunama
dosinama kaite ya raunuariana.
5 Raḡanine taudi kokoaga nopone a saḡasaḡana,
kasaudima yauwanine tauḡoma yaraginama gara
ḡavoḡavorinama ya kote be ya miamiana, a kita be a nairana.
6 Dabudine tauḡoma ya riuna, "Nam ko naira! Taugu
è kataiena taumi Nasaret Yesunama a tupatuparatuna ko
wanewanena. Tauna nam uma dabudi, tauna ya midisuḡu
munaḡana! Ko kita, umanema awai kenana gabunama.
7 Yodi ko naḡo be na tauwai muriwatanama be Pita mate
uma varinama ko riuedina: Bada Yesu kaite ya doka be
e naḡonaḡona Galilima, dabudine taumi tokare ko kitana,
noḡone ya riuriuemina nama."
8 Naumeki da waiwaivi kokoaga a dobi pore be a base be
ma nuagusugusudi a manini be a naḡona. Taudi nam aitau
ḡarone aba ti giuena, baninama taudi a naira kauana.

*Yesu ya maḡatarana**
(Mt 28:9-19; Lk 24:13-43; Jn 20:13-29; 21:1-23)

9 Raḡanine Sande raḡanboiboi Yesu gurie be ya
midimidisuḡu munaḡana, tauna Meri Megdalin ḡarone
penama matabudi 7 ya tavu dobiḡedina, tauna vutuna
ḡarone ya maḡatara dokana.
10 Naumeki da inam waivinama ya munaḡa be na ba-
nagama, aitauḡa ai nuaboya be a ḡabaḡabana ya riuedina.
11 Dabudine taudi ta vaiena be Meri ya riuna da Yesu ya
yawasana munaḡana, be tauna ya kitana, be yaḡoro taudi
nam ti sumaḡena.
12 Be uma kauinama murine, tauwai muriwatana rabui
kedaḡa a naḡonaḡo be Yesu kitanama ya boru vitare be
ḡarodie ya maḡatarana.
13 Dabudine taudi a munaḡa be adi banagama a riuedina,
be taudi yaḡoro nam ti sumaḡana.

---

* **16:8:** Giruma ḡesaudima nopodie vers 9-20 nam tima kenakenana.

14 Murīganama tauwai muriwatana matabudi 11 a
kanikani be Yesu ḡarodie ya maḡatarana. Tauna ya
ḡasiedina, baninama taudi nam nopodie waisumaḡa. Taudi
adi nopobadoma aubainama banaga ḡesaudima Yesu ya
midisuḡu munaḡana a giugiuena, be taudi yaḡoro nam ti
sumaḡedina.

Yesu tauwai muriwatana noya ya utedi be ya riuporedina dobu matabuna
(Mt 28:18-20; Lk 24:44-49)

15 Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, “Ko naḡo
dobu matabuna nopodiḡa be riu verenama ko rauguguyena
banaga ḡarodie!
16 Be aitau ei sumaḡa be e babataitona, tauna tokare e
yawasanana. Be aitau nam ei sumaḡa, Mamaitua tokare
tauna e kovoḡina.
17 Tauwai sumaḡa taudi tokare rewapana è utedi da
mataira ta voiedina. Taudi tokare isague penama ta tavu
dobiḡedi, be bona vaudima tabu be tabu ta giuedina.
18 Deḡoda taudi mota gewegewedima nimedie ta ragaudi
bo aniwai guri upedima ta tegodina, taudi tokare nam nema
ta bako. Be nimedima banaga sidesidedima tunidie ta
biridina, inam banegidima tokare ta yawasanana.”

Mamaitua Yesu e nawena marae
(Lk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Dabudine Bada Yesu na tauwai muriwatanama mate a
giugiu kovina murine, Mamaitua Yesu ya nawena marae be
Mamaitua kasaunama yauwane ya miana.
20 Naumeki da tauwai muriwatana dobu matabuna a naḡo
be a rauguguyana, be Bada tauna taudi mate a noyanoya be
mataira a voivoiedina. Be banaga taudi a kitedi da taudi adi
rauguguyama naumeki riukaua.

Luk

Luk ya girumana Tiopilas ḡarone

1 Kapore Tiopilas!* Banaga toitoi kaite a raurubu da voia
nopode a tubutubuḡana a girumidina.
2 Taudi voia pakane matedie a kitakitana be beedie a
vaivaiena a riuriuedina nama a girumidina.
3 Vutuna aubainama taugu uma voiedima è kita yaḡedi da
adi didimanae yà girugirumina tam aubaimma,
4 baninama tam sibo kuya kataie da aba awai
katakataimna inam matabudi riukaua.

Jon tau babataito na kaba tubuḡama

5 Yau giuma pakanama yai karena, inam Herod tauna Ju-
dia provins guyaunama. Inam raḡandie pirisi ya miamiana
isanama Sakaraias. Tauna Abia na waipirisima damnama†
nopone be na visarama Elisabet tauna Eron na waipirisima
damnama nopone ya tubuḡana.
6 Sakaraias be Elisabet taudi rabuidi yawasana didima-
nine a mianana Mamaitua noḡone, be Mamaitua na riu-
vavasaḡama matabudi a voteyeteyedina, be nam aba tenaḡa
ti voia waigewana.
7 Be taudi nam ti natunana, baninama Elisabet tauna yai
kaikaipokina, be taudi rabuidi ai rawadosina.
8 Raḡan tenaḡa Sakaraias Jerusalemma tempol nopone‡ ya
noyanoyana, baninama Abia na waipirisima damnama adi
noyama na raḡanima.
9 Inam damnama nopone Sakaraias a vinena§ da tauna
Bada na tempolma nopone e saḡa be piupiu e gabuna.
10 Naumeki da Sakaraias tempol nopone piupiu ya
gabugabuna maika, banaga ḡesaudima gabure a mia kwasa,
be a moimoiragina.
11 Sakaraias tempol nopone piupiu ya gabugabuna maika,
Bada na aneama piupiu oltanama diane ya maḡatarana,
Sakaraias kasaunama yauwane.

---

* **1:1:** Luk na Gospel matabuna inam leta ya girugirumina Tiopilas aubainama.
† **1:5:** Inam raḡandie pirisi damdima matabudi 24. Taparoro tenaḡa nopone
dam tenaḡa a noyanoyana, be taparoro ḡesaudie dam ḡesaudie a noyanoyana.
Dam 24 nopodie dam tenaḡa Abia na damma. (1 Stori 24:10, 19) ‡ **1:8:**
Jius ḡarodie tempol inam Mamaitua na vadama, anikaba taparoro be anikaba
moiragi aubainama, maika sinagog. Be tempol taunaḡa nopone a rarau puyona,
nam sinagog nopone. § **1:9:** 'Vine' inam umanama: Koukou nopone yeku a
biridina, be tenaḡa ḡavoḡavorina. Be aba pirisinama yeku ḡavoḡavorinama ya
paḡona, naumeki tauna piupiu ya gabuna. (Wainasi)

12 Sakaraias anea ya kitakitana, tauna ya ḡosori be ya naira kauana.
13 Be anea ya riuena, “Sakaraias, nam kwa naira! Mamaitua am moiragima ya paribeena, da am visarama Elisabet gomana tauḡominama tokare e tikana, be tam inam gomeninama kwai isana Jon.
14 Inam gomeninama tam ei nuaverem be banaga toitoi tai nuaverena inam gomeninama ya tubuḡana aubainama.
15 Baninama Bada matane tauna tokare banaga dosinama e tubuḡana. Tauna tokare nam waen bo upa bagibagidima e tegodi, ibewa. Be tauna tinanama kapone da nokoi ya naḡona Arua Babau noponama e moḡavuna.
16 Tauna Israel banegidima toitoi e verauḡa munaḡedina Bada adi Mamaituama ḡarone.
17 Be tauna Bada na kedadokadokama be tauna Elaija na aruama be na wairewapanama maika e noyana. Be tauna dosi nuedima e vitaredi da adi sedama nuedima ta paḡona.** Be banaga rawarawa ḡaiḡaidima nuedima e vitaredi da Mamaitua na nuauyauyama ta kataie be yawasana didimanine ta miana. Inam yabedima matabudi e voiedi, da banaga e vokaukauedina Bada na kaba verauma aubainama.”
18 Be Sakaraias anea ya riuena, “Nemanama yà kataie bake da tam kwa riuriu kaua? Baninama taugu yau visarama mate kaiteka kèi rawadosina.”
19 Dabudine anea Sakaraias ya paribee be ya riuna, “Taugu Geibriel. Taugu Mamaitua noḡone yà midimidina, tauna ya riuporeguna da uma riunama verenama yà riuriuemna,
20 be tam nam kui sumaḡeguna, aubainama yodi tam gumgum kwa miana naumeki da uma yabedima matabudi adi raḡan kaue ta tubuḡana.”
21 Banaga yaḡoro doḡae awai rabana da Sakaraias sibo ya dobina, be taudi a nuababaḡana aba aubainama Sakaraias tempol nopone e miamia gurata.
22 Tauna doḡae ya dobidobina raḡanine, nam aba i giuena, be matairaḡa ya voiena. Dabudi banaga a kataie da tauna mataḡomine rauboni ya kitana, be Sakaraias tauna naumeki da gumgum ya mianana.
23 Naumeki da tauna na noyama taparoronama ya kovikovina, tauna ya munaḡana na vadae.
24 Inam kauidima muridie tauna na visarama Elisabet ya boga be semoe ya miana naumeki da nawaravi 5 a kovina. Be Elisabet ya riuna,
25 “Bada na raukiviveree ya raunuatoiegu be yau tunimayaḡama ya kaiporena.”

** **1:17:** Bo: Dosi nuedima e vitaredina da maika seda adi noḡotama.

Anea Yesu na kaba tubuḡama ya giuena

26-27 Raḡanine Elisabet na nawaravima aniwai 6-nama murine, Mamaitua anea Geibriel ya riupore da ya naḡona matatapu isanama Meri ḡarone, tauna Jousep mate ai ḡoapaparana. Jousep tauna guyau Deivid na damma nopone. Taudi rabuidi Nasaret meagaine a mianana Galili provinsnama nopone.

28 Dabudine anea ya saḡa da Meri ya riuena, “Ebom tam waivima waiaiainimma, Bada ḡarome.”

29 Inam raḡanine Meri ya nuababaḡana be anea aba ya giugiuena tauna nam i kataiena, be tauna yawai nuanoḡonoḡotana da inam giudima banidima aba.

30 Be anea ya riuena, “Meri nam kwa naira! Tam Mamaitua kwawai nuavaina.

31 Tam tokare kwa boga be gomana tauḡominama kwa tikana, be inam gomeninama kwai isana Yesu.

32 Tauna tokare banaga dosinama be Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama natunama e tubuḡana. Be Yesu guyau Deivid na dame e tubuḡana aubainama Mamaitua Deivid na waiguyauma natunama Yesu e utena.

33 Be tauna Israel ḡarodie ei bada nonoḡana, be na waiguyauma nam e kovi.”

34 Be Meri anea yai taravirena, “Inam nemanama? Taugu tauḡoma nam mayanama e paḡona.”

35 Be anea ya paribee be ya riuna, “Arua Babau tokare e tava ḡarome be saḡasaḡa vavasaḡinama na rewapanama vagurunama e rupumna. Inam vutuna aubainama tam tokare gomana babaunama kwa tikana, tauna Mamaitua Natunama.

36 Kwa noḡoti da am dame Elisabet avedi yai rawadosina be gomana tauḡominama tokare e tikana. Banaga a riuna da tauna kaikaipoki be yodi Elisabet tauna kaite na nawaravima 6 a kovina,

37 baninama Mamaitua aba ya riuedina tokare matabudi ta tubuḡana.”

38 Be Meri ya riuna, “Taugu Bada na taunoyama, be aba kuya riueguna tokare naumeki da e tubuḡana.” Naumeki da anea Meri ya gose be ya naḡona.

Meri Elisabet ya vakitana

39 Inam kauinama murine Meri ya midisuḡu be ya naḡona oyae Judia provins nopone

40 Sakaraias na meagaie, Elisabet kitanama be waikaiwenama aubainama.

41 Be Elisabet Meri na waikaiwama ya vaivaiena raḡanine, tauna kapone gomana yai dagudagu be Elisabet noponama Arua Babau ya moḡavuna.

42 Be bonanama dosine ya riuna, “Waiwaivi nopodie tam
Mamaitua yai aiaina vavasagemna, tam be votamma mate!
43 Aina, taugu kamai banabanaga be aba aubainama
kitaguma kuya tava? Tam Bada tinanama be.
44 Taugu am waikaiwama è vaievaiena raganine, kapogue
gomana nuanama ya vere be ya potina.
45 Tam Mamaitua yai aiainimna, baninama kuyai sumaga
da Bada riunama garome e tubugana.”

Meri na kaisugusuguma sarenama

46 Meri ya riuna,
“Taugu Bada yà kaisugu
47 be nuaguma ya verena, baninama Mamaitua tauwai
yawasaniguma.
48 Taugu waivi kavakava be yagoro tauna ya nogotiguna.
Be yodi da nokoi ya nagona kimta da kimta tokare ta
riuna da riukaua taugu Mamaitua yai aiainiguna,
49 baninama Mamaitua tauna vutuna babau be wairewa-
pana vavasaginama tauna aubaiguma yaba dosinama
ya voiena.
50 Tauna na raunuatoima kimta be kimta aitaugа tauna ta
vivivivirena e utedina.
51 Tauna nimanama wairewapanine yaba dosidima ya
voiedina be banaga raurau guyaguyaudima yai daber-
aridina.
52 Tauna banaga wairewapanidima adi waibadae ya biri do-
bigedina, be banaga wainuatoitoidima ya biri tavaite-
dina.
53 Tauna banaga kanikaniguridima vere ya utedina, be ba-
naga waimauridima nimakavekavedima ya riupored-
ina.
54 Tauna na taunoyama Israel e saguda, e nogotida be e
raunuatoi nonogedana,
55 maika boni Eibraham be na damma ya riuedina nama.”
56 Meri Elisabet mate a miana nawaravi rabuitega, be
murига ya munagana na vadae.

Jon tauwai babataito na kaba tubugama

57 Yodi Elisabet na wainatunama raganinama ya tavana da
gomana taugominama ya tubugana.
58 Elisabet na banagama be na damma inam varinama
a vaie be matabudi nuedima ya vere kauana, baninama
Mamaitua tauna Elisabet ya raunuatoi kauena.
59 Be gomana na raganima aniwai 8-nama, inam raganine
taudi matabudi a tavana kopitom aubainama. Be taudi a
goegoena da gomana sibo tamanama isane ai isana Sakara-
ias.

60 Be tinanama ya riuna, “Ibewa! Tauna isanama Jon.”
61 Be taudi a riuna, “Aba aubaina? Tam am dame inam
nama isanama nam ima kenakenana.”
62 Dabudine taudi gomana tamanama waibuae ai taravire
da gomana isanama nema.
63 Dabudine Sakaraias anigiruma ya ḡoena da a ute be
bogane umanama ya girumana, “Tauna isanama Jon”, be
taudi inam isanama a basena.
64 Be yai raḡantenaḡe da Sakaraias ya giu munaḡa be
Mamaitua isanama ya kaisuḡusuḡuna.
65 Be na banagama inam kauidima a kitekitedina,
taudi Mamaitua na rewapanama a base be Judia provins
matabuna nopone inam yabedima banaga ai giugiuedina.
66 Banaga matabudi aitauḡa nama giudima a vaivaiedina,
taudi ai nuanoḡonoḡote be a riuna, “Uma gomeninama
tokare aba e tubuḡa, baninama yodi tà kitakitana da Ma-
maitua tauna mate.”

Sakaraias ei perovetana

67 Be Jon tamanama Sakaraias noponama Arua Babau yai
moḡavu be Mamaitua riunama yawai perovetaena.
68 “Bada Israel Mamaituanama yà kaikai suḡusuḡuna.
Tauna ya verauna na banagama kuvesidima be
waiyawasanidima aubainama.
69 Tauna na taunoyama Deivid na dame Tauwai yawasana
wairewapaninama ya riuporena tauda aubaidama,
70 maika boni Mamaitua peroveta ḡarodie ya giugiuna nama,
71 da tauna banaga aitau ta tuatuaḡaiedana bo dà ḡaviama
nimedie be tauna ei yawasanidana.
72 Tauna e rarau nuatoina waḡawaḡadama waḡewaḡedima
ḡarodie be riuwainoḡota babaunama e noḡotina
73 vutuna tauna tamadama Eibraham ḡarone boni ya
sausaugana nama.
74-75 Tauna dà ḡaviama adi rewapanae be ei yawasanidana
da tauda babaudama tà tubuḡa be nuadama torane
be didimana mate Mamaitua tai yaragena raḡan
matabuna.
76 Be tam yau gomanama tam tokare Mamaitua saḡasaḡa
vavasaḡinama na perovetama. Baninama tam tokare
kwa doka be Bada na kedama kwa sepana.
77 Tam banaga kwa riuedina da Mamaitua taudi ei yawasani-
dina, baninama yodi raḡan ya tavana da Mamaitua adi
gewagewama e noḡota poredina.
78 Baninama Mamaitua na raunuatoima dosinama kapoyan-
inama marae be ḡarode yovonama ewai karena,

79 da yana e yovoḡena aitauḡa guri na waikupikupie ta
miamiana ḡarodie. Be tauna ei dokeda be suba
kedanama ei kataidana.”
80 Naumeki da gomana ya moraba da arue yai rewa-
panana. Be tauna dobu kavakavane ya miana naumeki
da na raḡan kauama ya tavana, yodibe patara nopodie na
noyama yai karena Israel banegidima ḡarodie.

2

Yesu na kaba tubuḡama
(Mt 1:18-25)

1 Inam raḡandie Sisa Augastas na riuma ya boru da dobu
matabuna deḡo banaga ta miamiana, nama sensus ta voiena.
2 Noḡone nam sensus i kenakenana, be uma raḡandie
yodi sensus ai karena. Inam raḡanine Kwirinias tauna Siria
provins nopone yawai primiana.
3 Vutuna aubainama banaga matabudi a munaḡana adi
meagaie sensus aubaina.
4 Naumeki da Jousep mate tauna Nasaret meagainama
Galili provins nopone ya gose be ya naḡona Betliemma,
guyau Deivid na meagaie Judia provins nopone, baninama
Jousep tauna Deivid na damma nopone.
5 Be Jousep na ḡoapaparama Meri ma bogana, taudi a
naḡona sensus aubainama.
6 Be taudi Betliemma be gomana na kaba tubuḡama
raḡaninama ya tavana,
7 naumeki da Meri gomana kaevounama tauḡominama ya
tikana. Be barekie nam deḡo gabu i kenakenana aubainama,
tauna gomana garae ya paiwi be musara adi ḡobee yai
kenana.

Tauyosi be anea

8 Inam kupine sipu taurabedima wapue a miana be adi
sipuma a kitakita watanidina.
9 Be Bada na aneama ḡarodie ya dobi be Bada
neneḡarinama yai yanedi be taudi a naira kauana.
10 Dabudine anea ya riuedina, “Nam ko naira! Taugu
vari verenama yà yovoyovoḡena ḡaromie da tokare banaga
matabuna tai nuaverena,
11 baninama manaka Deivid na meagaie Tauwai yawasana
ya tubuḡana taumi aubaimima. Tauna Bada Keriso.
12 Taumi gomana umanama ko kitana, tauna a paiwi be
musara adi ḡobee e kenakenana, be inam nama ko kataiena
da inam tauna.”

13 Be yai raḡantenaḡe da anea damnama dosinama a
maḡatara be inam aneanama mate Mamaitua a kaisuḡusuḡu
be a riuriuna,
14 “Kawasaḡe be kaisuḡusuḡu Mamaitua ḡarone ta kena,
baninama tauna saḡasaḡa vavasaḡinama aubainama. Be
aitauḡa dobue didimanaḡa ta naḡonaḡona, Mamaitua taudi
na subama e uteutedina.”
15 Raḡanine anea tauyosi a gosedi be a munamunaḡana
marae, dabudine tauyosi adi banagama adi banagama a
riuedina, “Tà naḡo Betliemma be Bada ya riuriuedana ya
tubuḡana tà kitana.”
16 Naumeki da a naḡo makamakai da Jousep, Meri be
gomana musara adi ḡobee ya kenakenana a banavidina.
17 Taudi inam kauinama a kitakita kovina, murine anea go-
mana varinama ya riuriuedina, inam dabudi ai daberarina.
18 Be banaga matabudi aitauḡa tauyosi adi giuma a
vaivaiena, taudi a basena.
19 Be Meri tauna inam riudima nuane ya taudididi be
yawai nuanoḡonoḡotedina.
20 Naumeki da tauyosi a munaḡa be Mamaitua a kawa saḡe
be a kaisuḡuna yaba matabuna a kitakita be a vaivaiena
aubainama. Yaba matabuna anea ya riuriuedina, nama a
tubuḡana.

Yesu ai isa be a veraugena tempol nopone

21 Yodi gomana na raḡanima aniwai 8-nama, inam kopitom
raḡaninama ya tavana, be dabudine taudi gomana ai isana
‘Yesu’. Inam isanama anea Meri ya riu dokena, muriḡa da
Meri ya bogana.
22 Raḡanine Meri gomana tauḡominama ya tikana murine,
Mousis na tarawatuma e riuriuna ruvane Meri nam waiḡapa
i naḡona Mamaitua na vadae. Ibewa da ya miana da na
raḡanima 40 a kovina. Be murine Jousep be Meri Yesu a tika
saḡena Jerusalemma Bada waikatainama aubainama,
23 baninama Bada na tarawatuma umanama ya riuna,
“Banaga be musara tautauḡomidima kayevoudima matabudi
ko saḡedi be Bada ko utena.”
24 Be puyo bunebune rabui bo gabubu natunatudima rabui
mate a saḡedina Bada na tarawatuma ya girugirumina nama.

Simeon na kaisuḡusuḡuma sarenama

25 Inam raḡanine banaga tenaḡa Jerusalemma ya miami-
ana, isanama Simeon. Tauna yawasana didimanine ya
mia be Mamaitua ya vivivivirena be Arua Babau tauna
noponama ya moḡavu, be Israel tauwai yawasaninama ya
raberabena.

26 Be Arua Babau Simeon ya riuena da tauna nam sibo ya
guri naumeki da nōgone Bada na Kerisoma e kitana.
27 Naumeki da Meri be Jousep gomana Yesu a sāgena
tempol nopone da tarawatu aba ya riuriuedina voiedima
aubainama. Inam rāganine Arua Simeon yai doka nawena
tempol nopone.
28 Be dabudine Simeon nimane gomana ya tika be Ma-
maitua ya kaisuūsusūguna be umanama ya riuna,
29 "Naumeki Bada, yodi taugu am taunoyama nuasubae yà
gurina kuya riuriueguna nama,
30 baninama Tauwai yawasana kuya riuriuporena, yodi
matague è kitana.
31 Tauna dobu matabuna aubainama kuya riuporena.
32 Tauna dam matabudi e rawayanedi be tam ta kataiemna.
Be mate tauna e voie da am banagama Israel ta kawa
sāgedina."
33 Be Simeon gomana nema ya giugiu bakena, gomana na
dosima inam giudima a basedina.
34 Dabudine Simeon taudi yai aiainidi be gomana
tinanama Meri ya riuena, "Israel banegidima toitoi
adi yawasanae ta bekuna be toitoi adi yawasanae ta
midisuūguna, uma gomeninama kana taiye. Tauna Mamaitua
ewai matairena aubainama banaga toitoi ta riuvirevirena
35 be adi wainua nōgonōgotama tauna ei māgataridina.
Inam voiedima matabudi aubaidima tam tokare ta voiem
da kwai nuaboya kauana, maika kea gamgamnama kabe
nuapoume i midimidi."
36 Be peroveta waivinama poranama isanama Hana, tauna
mate dobudi tempol nopone. Tauna Panuel natunama be
Aser na damma nopone. Hana na badama mate ai nāgi be a
mianana modi 7
37 murine tauna yai kaiyababana. Be yodi tauna na
suarama 84 be kupi da suara tempol nopone ya miamiana.
Be nam airāgan tempol i gose rubuna. Tauna na noyama ya
widiwidina be ya moimoiragina.
38 Naumeki da Simeon gomana na dosima mate a giugiuna
rāganine, Hana ya sāga da Mamaitua ya kaisuūsuū be
banaga aitauūa Jerusalem na Tauwai yawasanama a rabe-
rabena ūarodie gomana na kauama ya giuedina.

A munāgana Nasaretma

39 Rāganine Jousep be Meri yaba matabuna Bada na
tarawatuma ya riuriuena a voia rovodina, murine taudi a
munāgana adi meagaie Nasaretma, Galili provins nopone.

40 Dabudine gomana ya moraba be yai rewapanana, be
nuauyauya noponama ya mogavu be Mamaitua na rauki-
viverema tauna garone ya kenana.

Gomana Yesu tempol nopone

41-42 Naumeki da Yesu na suarama 12, be na dosima mate a
nagona Jerusalemma Nagopore soinama aubainama. Inam
taudi adi vaivaima aubainama, taudi modi matabuna ta
nagonagona Jerusalemma, inam soinama aubainama.
43 Raganine inam soinama ya kovikovina murine, taudi
nago munaga meagaie ai karena, be gomana Yesu ya mia
kwasana Jerusalemma, be na dosima taudi nam ti kataiena.
44 Taudi ai nogotana kabe na banagama mate ti nagonago
naumeki da a nago ravina. Be ravie gomana wanenama ai
karena na dosima be na banagama gesaudima garodie.
45 Be taudi gomana nam ti banavina aubainama wai-
wanawana a munagana Jerusalemma.
46 Ragan aniwai rabuitegane taudi gomana tempol nopone
a banavina. Yesu tauna tauwai katakatai poudie ya mia be
tauna taudi mate awai giuna be yawai beavaiedina.
47 Be banaga matabudi aitauga gomana a vaivaiena, na
kataima be na paribeama a base kauena.
48 Raganine na dosima a banavina, nuedima yai medi be
tinanama ya riuena, "Taukui, aba aubainama umanama
kuya voia garomaie? Tamamma rabuigu ma nuaboyamai kè
wanewanemna."
49 Be tauna ya riuedina, "Aba aubainama koya
wanewanegu? Taumi sibo koya kataie da taugu
Tamagomiguma na vadae yà miamiana."
50 Be gomana aba ya riuriuena, taudi na giuma baninama
nam ti kataiena.
51 Naumeki da tauna na dosima ya voteyeteyedi be taudi
mate a nagona Nasaretma, be tinanama inam giudima
matabudi nuane ya taudididina.
52 Be Yesu tauna na nuauyauyama be na suarama a
moraba tenagana, be na wainuapagoma Mamaitua garone
be banaga garodie mate.

3

Jon tauwai babataito na giuma
(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Jn 1:19-28)

1 Raganine Sisa Tiberius tauna na waibadae ya miana na
modima 15, be inam raganine Pontis Paelat tauna Judia
provins primianama, be Herod tauna Galili provins na
guyauma be tasinama Pilip, tauna Ituraia be Trakontis adi
guyauma, be Lisanias tauna Abilene guyaunama.

2 Be Hanas be Kaiyapas taudi pirisi dosidima.
Inam banegidima adi waibadama rag̃anine, Jon tauna
dobu kavakavane ya miamiana be Mamaitua na riuma ya
yovona, Sakaraias natunama Jon g̃arone.
3 Jon ya nag̃ona upa Jodan dianama matabuna nopodie
be banaga g̃arodie ya rauguguya be ya riuriuna, "Ami
gewagewama ko gosedi be ko babataito da Mamaitua ami
gewagewama e nog̃ota poredina."
4 Jon yaba matabuna nema peroveta Aisaia na bukae
ya girugirumidina, nama ya voiedina. Peroveta Aisaia
umanama ya riuna,
"Banaga dobu kavakavane e yokoyokona,
'Bada na kedama ko sepa, keda ko kawa didimanidina Bada
na kaba verauma aubainama.
5 Gaugauba matabudi ko g̃uruvidi be oya matabudi debedima
ko keri waiwapudina.
Be yawasana barebaredima ko kawa didimanidi be keda
pikepikedima ko keri yag̃oyag̃otidina.
6 Yodibe banaga* matabudi Mamaitua nema ei yawasana
bakedina ta kitana.' "
7 Banaga g̃umnama a dobina Jon g̃arone babataito
aubainama, be tauna ya riuedina, "Taumi maika
mota sarama natunatudima! Taumi aitau ami wainua
nog̃onog̃otama ya voie da Mamaitua na kovog̃ama ko nag̃o
pore, wa?
8 Nog̃one ko munag̃a da ami yawasanama ko vitaredi be
yawasana banidima veredima koi mag̃ataridi da banaga ta
kitedina, be nam ko nog̃ota munag̃emi be ko riuna, 'Tauda
Eibraham natunatunama aubainama g̃arode nam tokare
gewagewa aba e tubug̃a.' Yà riuriuemina da Mamaitua
sibo i g̃oena, tokare teneteneg̃inama kaua yekudie seda yai
tubug̃idina Eibraham aubainama.
9 Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be ai kaig̃a
nam banidima veredi matabudi e tarag̃a porag̃a be e gabu-
gorudina."
10 Dabudine banaga g̃umnama a riuna, "Yodi aba tà voie?"
11 Be Jon ya paribeedina, "Aitaug̃a g̃aromie kwama rabui,
tenag̃a turamma nam waikwamana kwa utena, be kani mate
nama ko voiena."
12 Teks tautaminama mate a verauna babataito
aubainama be ai taravirena, "Tauwai katakatai, tauma
aba ka voie?"
13 Be Jon ya riuedina, "Teks a riuriuemina na ruvae nama
ko ragauna be nam ko tausag̃e."

* **3:6:** Bo: Banaga be musara

14 Be banaga igeigeridima mate ai taravirena, “Tauma
nema ka voie bako?” Be tauna ya riuedina, “Nam ba-
naga ko raukivi gewegewedi be nam ko riu waigusudi be
adi waiyabama ko pago avedi, taumi ami maesama inam
naumeki ewai nuasubemina.”
15 Dabudine banaga matabudi Tauwai yawasana a raber-
abena, be awai nogotana da kabe Jon tauna vutuna Tauwai
yawasana.
16 Be tauna umanama ya riuedina, “Taugu upakavakavae
yàwai babataitomina be banaga murigue e veraverauna,
tauna banaga dosinama be wairewapana vavasagināma, be
taugu nam veregu da na kagasumama yà kaipore. Tauna
tokare Arua Babaue be kaie ei babataitomina.
17 Tauna banaga vere be gewagewa e vinevinedina maika
raisi. Raisi tauna e tutu, be sive nopone e gini be sive
mui e suve be gavoe e dobidobina be baninama gavoe e
dobidobina. Murigа tauna banidima e ragaragaudina, be
muinama kai karakaratine e gabu gorudi be ta karakara
nonogana.”
18 Be giu gesaudima mate Jon na rauguguyae banaga ya
sagudi da adi yawasanama a vitaredina. Nama tauna riu
verenama ya rauguguyena.
(Mt 14:3-5; Mk 6:17-20)
19 Jon patara nopodie guyau Herod ya riuvirevirena, ban-
inama tasinama na visarama Herodias ya kwayana be na
gewagewama gesaudima mate aubainama.
20 Vutuna aubainama Herod Jon dibure ya boru be you, na
gewagewama ya taipotona.

Yesu na babataitoma raganinama
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Jn 1:32-34)
21 Murigа da Herod Jon dibure ya boruna, nogone Jon
banaga matabudi yai babataito rovodi be Yesu mate yai
babataitona. Be Yesu ya moimoiragina raganine, mara ya
nuaporaga
22 be Arua Babau ya yovona Yesu garone maika kiu
gabubu. Be marae bona ya dobina, “Tam taugu natuguma
nuaguma kwa pagopagona, be taugu yawai nuaverena tam
garome.”

Yesu tamanama reresinama
(Mt 1:1-17)
23 Yesu tauna na suarama 30 be patara nopodie na noyama
yai karena. Banaga ai nogotana Yesu kabe Jousep natuna, be
Jousep tauna Eli natunama,
24 be Eli tauna Matat natunama, be Matat tauna Livai
natunama, be Livai tauna Melki natunama, be Melki tauna
Janai natunama, be Janai tauna Jousep natunama,

25 be Jousep tauna Matatias natunama, be Matatias tauna
Amos natunama, be Amos tauna Naum natunama, be Naum
tauna Esli natunama, be Esli tauna Nagai natunama,
26 be Nagai tauna Mat natunama, be Mat tauna Matatias
natunama, be Matatias tauna Simei natunama, be Simei
tauna Josek natunama, be Josek tauna Joda natunama,
27 be Joda tauna Joanan natunama, be Joanan tauna
Resa natunama, be Resa tauna Serubabel natunama, be
Serubabel tauna Sealtiel natunama, be Sealtiel tauna Neri
natunama,
28 be Neri tauna Melki natunama, be Melki tauna Adi
natunama, be Adi tauna Kosam natunama, be Kosam tauna
Elmadam natunama, be Elmadam tauna Er natunama,
29 be Er tauna Josua natunama, be Josua tauna Elieser
natunama, be Elieser tauna Jorim natunama, be Jorim tauna
Matat natunama, be Matat tauna Livai natunama,
30 be Livai tauna Simeon natunama, be Simeon tauna Juda
natunama, be Juda tauna Jousep natunama, be Jousep tauna
Jonam natunama, be Jonam tauna Elaiakim natunama,
31 be Elaiakim tauna Melea natunama, be Melea tauna
Mena natunama, be Mena tauna Matata natunama, be
Matata tauna Natan natunama, be Natan tauna Deivid
natunama,
32 be Deivid tauna Jese natunama, be Jese tauna Obed
natunama, be Obed tauna Boas natunama, be Boas tauna
Salmon natunama, be Salmon tauna Nason natunama,
33 be Nason tauna Aminadab natunama, be Aminadab
tauna Admin natunama, be Admin tauna Arni natunama,
be Arni tauna Esron natunama, be Esron tauna Peres natu-
nama, be Peres tauna Juda natunama,
34 be Juda tauna Jeikob natunama, be Jeikob tauna Aisik
natunama, be Aisik tauna Eibraham natunama, be Eibra-
ham tauna Tara natunama, be Tara tauna Nahor natunama,
35 be Nahor tauna Seruk natunama, be Seruk tauna Ragu
natunama, be Ragu tauna Palek natunama, be Palek tauna
Eber natunama, be Eber tauna Sala natunama,
36 be Sala tauna Kainam natunama, be Kainam tauna
Arpaksad natunama, be Arpaksad tauna Sem natunama, be
Sem tauna Noa natunama, be Noa tauna Lamek natunama,
37 be Lamek tauna Metusala natunama, be Metusala tauna
Inok natunama, be Inok tauna Jaret natunama, be Jaret
tauna Malaleel natunama, be Malaleel tauna Kainan natu-
nama,
38 be Kainan tauna Enos natunama, be Enos tauna Set
natunama, be Set tauna Adam natunama, be Adam tauna
Mamaitua natunama.

4

Seitan Yesu ya raurubuna
(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

1 Yesu Arua Babau noponama ya moḡavu be Jodan ya gose
porena. Arua tauna yai doke be a naḡona dobu kavakavane
na raḡanima 40.
2 Inam dabudine Diaboro Yesu ya raurubuna.

Inam raḡandie Yesu tauna nam aiyaba i kani rubuna,
naumeki da raḡan 40 a kovikovina, Yesu tauna kani ya
karatina.
3 Be Diaboro Yesu ya riuena, “Deḡoda tam Mamaitua
Natunama, naumeki da uma yekunama kwa riue da ei
rawaburedi.”
4 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Girugiruminama po-
ranama umanama ya riuna, ‘Banaga nam buredi ḡomae e
mia.’ ”
5 Dabudine Diaboro yai doka nawena oya daudaunama
debane, be dobu matabuna na waiguyauma yai kataina.
6 Be Diaboro Yesu ya riuena, “Uma rewapanidima be
uma yabedima waimatakanikanidima matabudi Mamaitua
taugu ya uteguna. Vutuna aubainama aitau yà ḡoeḡoena
nama yà utena.
7 Be deḡoda tam taugu kwa rauduneeguna, inam yabedima
matabudi tam yà utemna.”
8 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Girugiruminama po-
ranama umanama ya riuna,
‘Bada, am Mamaituama taunaḡa kwa raudunee, be ḡarone
kwa noyana.’ ”
9 Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemma
tempol daudaunama debane, be ya riuena, “Deḡoda tam
riukaua Mamaitua Natunama, naumeki da uma dobudine
kwa potina,
10 baninama girugiruminama poranama umanama ya
riuna,
‘Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna.
11 Be nimedie ta kaisuḡum da nam yekue kaḡamma kwai
tutu.’ ”
12 Be Yesu ya paribeena, “Girugiruminama poranama mate
umanama ya riuna, ‘Bada, am Mamaituama nam kwa rau-
rubu.’ ”
13 Raḡanine Diaboro na raurubuma ya kovikovina,
naumeki da tauna Yesu ya taugosena raḡan ḡaubonaḡa.

Yesu Galili provins nopone na noyama yai karena
(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 Arua Babau na wairewapanae Yesu ya munaḡana Galili
provins nopone, be banaga matabudi inam dabudi tauna a
giugiuena.
15 Be tauna taudi sinagog nopone yai katakataidi be taudi
tauna isanama a kaisuḡusuḡuna.

Yesu Nasaretma a tuaḡaiena
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

16 Be Yesu ya naḡona Nasaretma deḡo ya moramorabe. Be
Sabat raḡanine ya naḡona sinagog nopone maika nema Sabat
matabuna ya voivoiana nama. Be tauna ya midisuḡu da
girugiruminama sievinama aubainama.
17 Peroveta Aisaia na bukama tauna a ute be ya tapa da
deḡo giruma ya riuna,
18 “Bada Aruinama nopogue, baninama tauna ya
vineguna da riukaua yà rarau guguyena banaga
waikaruwaḡewaḡedima ḡarodie.
Be tauna ya riuporeguna da banaga panipanidima yà riuedi
da ta kuvesidina. Be banaga matapotepotedima tai
kita munaḡa. Taugu è yovona banaga adi banagama
ta rarau kivi gewegewedina yài ḡakedina.
19 Be tauna ya riuporegu da yà giugiuna, yodi raḡan ya
tavana da Bada na banagama ei yawasanidina.”
20 Dabudine Yesu buka ya gudu be taunoya ya ute munaḡe
da ya miana, be sinagog nopone banaga matabudi matedima
Yesu ḡarone.
21 Dabudi Yesu giu yai kare be ya riuedina, “Manaka inam
riudima koya vaivaiedina, baninama ya tubuḡana.”
22 Be banaga matabudi Yesu isanama a kaisuḡusuḡu, be
taudi Yesu na giuma veredima aubainama a basena. Be
taudi a riuna, “Tauna Jousep natunama! Be nemanama da
umanama e giugiu?”
23 Be Yesu ya riuedina, “Taugu è kataiena da uma riunama
tokare ko riueguna, ‘Dogeta kwai yawasana munaḡem!’ Be
mate ko riueguna, ‘Tauma kè vaiem be Kapeniamma yaba
kuya voivoiedina, nama uma dabudine am meagaie kwa
voiedi.’ ”
24 Be tauna ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, peroveta
na dobue banaga na giuma vaienama nam tima ḡoeḡoena.
25 Taugu yà riukauemina, peroveta Elaija na raḡanie ba-
naga nam ti sipisipina, baninama modi 3 ½ marakapo ya
karatana. Be inam raḡanine Israel nopone kaiyababa toitoi
a miamiana.
26 Be Bada nam Elaija i riupore i naḡona inam
kaiyababidima ḡarodie, ibewa be ya riupore ya naḡona

kaiyababa ḡesau ḡarone. Inam kaiyababinama tauna Sarepama miemieninama dobu isanama Saidon nopone.
27 Be peroveta Elisa na raḡanie Israel nopone banaga toitoi sida kito ragaragaudima be inam dobudine Bada nam aitau tenaḡa i yawasanina be Naeman Siriaḡa tavatavanama taunaḡa yai yawasanina."
28 Sinagog nopone banaga matabudi inam riunama nama a vaivaiena raḡanine, taudi nuedima yai medi kauana.
29 Dabudine taudi a midisuḡu da Yesu a soru dobiḡe da a nawena daki debane meagai diane. Dabudine kabe tauna dakie ta kiroḡa pore.
30 Be Yesu patara nopodiḡa ya dobi be ya naḡona.

Yesu na rewapanama yai maḡatarina
(Mk 1:21-28)

31 Dabudine Yesu ya dobi ya naḡona Kapeniam meagaine Galili provins nopone. Be Sabat raḡandie tauna banaga yawai katakataidina.
32 Be banaga na waikatakataima a basena, baninama na waikatakataima yai rewapana kauana.
33 Be sinagog nopone banaga penama kokukokunama, tauna bonanama dosine ya yogo be ya riuna,
34 "Ei! Nasaret Yesumma, tam aba ḡaromaie kwa ḡoeḡoe? Tam kuya verauna kwa kawa gewagewamai, bo? Taugu è kataiena tam aitau. Tam Babaumma Mamaitua ḡaronama."
35 Be Yesu ya riutuaḡaie be ya riuna, "Kwai nuatuḡu be inam baneginama kwa dobi pore!" Dabudine penama banaga ya dobi pore be ya gosena, be nam banaga i kawa gewagewana.
36 Banaga matabudi a ḡosoridi be adi banagama mate a giu yabayababa be a riuna, "Uma aba giudima nama? Tauna na rewapanae penama e riuedi be ta dobidobina."
37 Be inam dobunama matabuna Yesu varinama a vaiena.

Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

38 Yesu tauna sinagog ya gose be ya naḡona Saemon na vadae. Be inam dabudine Saemon rawanama tauna poyapoya dosinama ya paḡona be taudi Yesu ai baḡa da tauna e saguna.
39 Dabudine tauna diane ya midi be poyapoya ya riutuaḡaiena, be poyapoya visara ya gose porena. Be yai raḡantenaḡe da visara ya midisuḡu be taudi adi kanima ya vokaukauena.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidina
(Mt 8:16-17; Mk 1:32-39)

40 Be ravi ya tavatavana rāganine, banaga toitoi adi banagama sida tabu be tabu ragaragaudima a verauḡedina Yesu ḡarone, be tauna banaga tenatenaḡaḡa nimane ya taikonidi be yai yawasanidina.
41 Be mate penama toitoi ma yogoyogodi banaga a dobi poredi be a riuriuna, "Tam Mamaitua Natunama!" Be Yesu taudi ya riutuaḡaiedina da nam ta giu, baninama taudi a kataiena da tauna Keriso.
42 Raḡan ya tomna da Yesu inam dobunama ya gose pore be dobu wainuatuḡune ya naḡona. Be banaga tauna a wanewanena, be a banavina rāganine, taudi a ḡoeḡoe da tauna nam sibo ya gose poredi.
43 Be Yesu taudi ya riuedina, "Taugu meagai ḡesaudie mate yà naḡo be Mamaitua na waiguyauma yà rauguguyena. Baninama Mamaitua ya riuporeguna vutuna aubainama."
44 Be tauna Galili be Judia sinagog nopodiḡa ya rarau guguya naḡona.

5

Yesu na tauwai muriwatanama yokoedima yai karena (Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

1 Raḡan tenaḡa Yesu tauna Genesaretma yawawa* diane ya midimidina. Be banaga tauna a midi ḡuruvi be Mamaitua riunama a vaibeavaiena.
2 Be tauna waga rabui ya kitedina gerese a midimidina, be tauwai sagida adi wagama a gosedi da adi sagidama a koḡekoḡedina.
3 Yesu Saemon na wagae ya saḡa be yai baḡana da waga sibo ya tauriena topae, yodibe tauna ya mia yovo wagae be banaga yai katakataidina.
4 Raḡanine na giuma ya kovikovina, tauna Saemon ya riuena, "Waga kwa dobiḡe topa poune be ami sagidama koi dawe dobiḡedi be iyana ko konedi!"
5 Be Saemon ya paribeena, "Bada, tauma kupi daudaunama sagida kè raurubu rereḡa da nam aba ke kona rubuna, be tam am riuma aubainama da yà raurubu munaḡana."
6 Raḡanine a rarau rubu munaḡana, iyana toitoi a konedi be sagida ḡaubonaḡa sibo a nuagigina.
7 Be taudi adi banagama waga ḡesaune a raumataḡuiedina da taudi sibo a verau be a sagudina. Naumeki da adi banagama a verau a sagudi da iyana waga rabui ai moḡavudina, be waga ḡaubonaḡa sibo a monuna.
8 Be Saemon Pita uma kauinama ya kitakitana tauna tuapikane ya raupari Yesu noḡone be ya riuna, "Bada,

* **5:1:** 'Yawawa' inam topa dosinama maika egasi.

kwa gosegu be gavoe kwa nago, baninama taugu banaga gewagewaguma!”
9 Tauna nama ya giuna, baninama tauna na banagama mate a base be a nairana iyana toitoi a vunugana aubainama.
10 Be nama Saemon na banagama Jeims be Jon, Sebedi natunatunama. Be Yesu Saemon ya riuena, “Nam kwa naira! Yodibe nokoi ya nagona tam banaga toitoi kwa konedina.”
11 Raganine barabarae adi wagama a sorusoru tavaitedina, taudi yaba matabuna a goseporedi be Yesu ai muriwatanina.

Yesu taugoma kito pagopagonama yai yawasanina
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Ragan tenaga Yesu tauna meagai tenaga nopone ya miamiana be taugoma tenaga ya verauna tuninama kito ya mogavuna. Inam taugominama Yesu ya kitakitana, tauna Yesu nogone ya raupari be yai bagana, “Bada, tam degoda kwa goena, naumeki da kwai yawasanigu.”
13 Be Yesu ya riuena, “Naumeki, taugu yà goegoena, kwa yawasana!” Dabudine Yesu nimanama yai yoyo be ya taukonina. Be yai ragantenage da sida kito taugoma ya gosena.
14 Be Yesu inam taugominama ya riu vavasagena, “Nam aitau kwa riue. Be kwa nago da pirisi garone be tauna e kaiviramna. Be murine Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Inam kedane banaga tokare ta kitam be ta kataiena da tam kuya yawasana munagana.”
15 Be yagoro da Yesu varinama ya moraba be ya daberarana. Be banaga toitoi Yesu waibeavaienama be ei yawasanidina aubainama a tavatavana.
16 Be Yesu banaga ya gosedi be ya nagona dobu wainuatoitoine moiragi aubainama.

Yesu taugoma tuera pagopagonama yai yawasanina
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

17 Ragan tenaga Yesu yawai katakataina be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima† taudi mate a mia be awai beavaiena. Inam banegidima meagai matabudi Galili provins be Judia provins nopodiga be Jerusalemga a verau be awai beavaiena. Be Bada na rewapanama Yesu garone vutuna aubainama tauna sida yawai yawasanidina.
18 Naumeki da banaga gesaudima taugoma tuera pagopagonama ratiratinama a kiroga verauge da kabe vadae ta sage be Yesu nogone tai kena.

† **5:17:** Tarawatu tauwai katakataidima taudi nam Yesu na tauwai muriwatana.

19 Be taudi nam teneteneḡina da vadae sibo a saḡa, baninama patara ya moraba kauana. Vutuna aubainama taudi vada debane a saḡa be vada debane gaura a voie da tauḡoma ma ratiratina ai dawe dobiḡena patara poudie Yesu noḡone.
20 Raḡanine Yesu adi waisumaḡama ya kitakitana, tauna ya riuna, “Tauḡoma, am gewagewama è noḡota porena.”

21 Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima umanama wainua noḡonoḡota ai karena, “Uma aitau baneginama nama ewai diboḡa, wa? Tauna e ḡoeḡoena da Mamaitua gabunama e paḡo, bo? Mamaitua taunaḡa tokare gewagewa e noḡota poredina, be nam aitau ḡesau.”
22 Be Yesu taudi adi wainua noḡonoḡotama ya kataiedina aubainama yai taraviredina, “Aba aubainama taumi inam yabedima nuemie kowai nuanoḡonoḡotedi?
23 Aba riunama ya tekateka, ‘Am gewagewama è noḡota porena’ bo ‘Kwa midisuḡu be kwa naḡo?’
24 Be yodi yài kataimi be ko kita da Banaga Natunama dobue rewapana ḡarone e kenakenana da gewagewa e noḡota poredina.” Naumeki da Yesu tauḡoma tuera paḡopaḡonama ya riuena, “Yà riuriuemna, kwa midisuḡu, am gunima kwa paḡo be kwa naḡona am vadae.”
25 Yai raḡantenaḡe tauḡoma noḡodie ya midisuḡu da na gunima ya paḡo be ya naḡona na vadae, Mamaitua isanama ya kaisuḡusuḡuna.
26 Dabudi banaga matabudi a base be taudi mate Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡuna. Be matabudi a ḡosoridi be a riuna, “Manaka tauda kaua dosinama tè kitana.”

Yesu Livai ya yokoena (Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

27 Uma kauinama murine Yesu ya dobi be ya naḡonaḡo da teks tautaminama isanama Livai ya kitana. Livai tauna na kaba noyae ya miamiana, be Yesu tauna ya riuena, “Kwai muriwatanegu!”
28 Naumeki da Livai ya midisuḡu be yaba matabuna ya gosedi be Yesu yai muriwatanena.

29 Dabudine Livai na vadae soi dosinama ya voiena Yesu aubaina, be teks tautamidima toitoi be banaga ḡesaudima mate dabudine a kanikanina.
30 Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riusinḡaḡayedi be a riuna, “Aba aubainama taumi teks tautamidima be gewagewa banegidima mate ko kanikani be ko tegotego?”

31 Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Banaga
yawayawasanidima taudi nam dogeta tima ḡoeḡoena, be
banaga sidesidedima taudi dogeta ta ḡoeḡoena.
32 Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, ibewa
da banaga gewegewedima yà riuedi da adi noḡotama ta
vitaredina.”

Widina waitaraviraviranama
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

33 Be taudi Yesu a riuena, “Jon na tauwai muriwatanama
be Parisi adi tauwai muriwatanama matabudi kana raḡanie
ta widiwidina be ta moimoiragina, be tam am tauwai muri-
watanama taudi ta kanikani be ta tegotego yabayababana.”
34 Be Yesu ya riuedina, “Naḡivau tauḡominama‡ taumi mate
ko miamiana raḡanine, taumi nam ko voie da naḡinaḡi kadi
warema ta widina.
35 Be raḡan e tavana da naḡivau tauḡominama ḡavoe ta
nawena, inam raḡanine taudi ta widinana.”
36 Yesu uma wainasinama mate ya riuedina, “Nam aitau
gara vaunama e sika be e naḡo gara poranama mate e popo
tenaḡe. Be deḡoda nama sibo i voiana, gara vaunama tokare
e kawa gewagewana, be gara vaunama nam gara poranama
mate tai rawateḡeidi be teneteneḡina.
37 Be nam aitau waen§ vaunama waen poranama kouk-
ounama nopone e ḡini. Baninama deḡoda nama e voiana,
inam tokare waen vaunama koukou e surasari be waen e
rauḡinina. Be koukou ta gewagewana.
38 Ibewa da waen vaunama koukou vaudie ko ḡinidina.
39 Be aitau waen poranama ya tegotegona, waen vaunama
nam ima ḡoeḡoena, baninama tauna e riuriuna, ‘Waen
poranama ya vere kauana, nam waen vaunama maika.’ ”

6

Sabat waitaraviraviranama
(Mt 12:1-8; Mk 2:23–3:6)

1 Sabat tenaḡa Yesu be na tauwai muriwatanama mate a
naḡona wapue yaḡoda sipine be na tauwai muriwatanama
yaḡoda a ragaudi da a vukudi be a kanikanidina.
2 Be Parisi ḡesaudima nama a kitakitana taudi a riuna,
“Taumi Sabat raḡanine inam yabedima nam sibo koya
voivoiedi, be aba aubainama taumi yodi ko voivoiedi?”
3 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya kataie bo
ibewa da boni Deivid na banagama mate kani ya karatidi be
aba a voie?

‡ **5:34:** ‘Naḡivau tauḡominama’ inam Yesu. § **5:37:** Waen vaunama tauna ya raupuropuro kauana, vutuna aubainama tokare koukou poranama e sura sarina.

4 Tauna ya nāgona Mamaitua na vadama nopone be buredi
Mamaitua waikatainama ya ragaudi be na banagama mate
ya utedi be a kanidina. Be tarawatu e riuriu da pirisi taudiga
inam buredinama ta kanina be nam banaga ḡoma."
5 Dabudine Yesu Parisi ya riuedina, "Banaga Natunama
Sabat ewai badena."

Yesu Sabat rāganine banaga yai yawasanina
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

6 Sabat ḡesaune Yesu ya nāgona sinagog nopone be yawai
katakataina. Be tauḡoma tenāga dabudine mate, tauna
nimanama kasaunama tuera pāḡopaḡonama.
7 Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima maida a tava
be keda a wanewanena da aiyabae be Yesu sibo ai wavuna.
Vutuna aubainama taudi Yesu a kitakita watanina da tauna
Sabat rāganine banaga sibo yai yawasani bo ibewa, yodibe
taudi sibo a samanina.
8 Be Yesu tauna ya kataiena da taudi aba awai
nuanoḡonoḡotena, be tauna tauḡoma nimanama tuera
pāḡopaḡonama ya riuena, "Kwa midisuḡu be patara noḡodie
kwa midi!" Dabudi tauḡoma ya midisuḡu be ya midina.
9 Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, "Taugu taumi yài tar-
aviremina, dà tarawatuma aba e riuriuedana tà voie Sabat
rāganine? Yaba veredima tà voiedi bo yaba gewegewedima
tà voiedi, banaga tài yawasanidi bo tà kawa gewegewedi?"
10 Be Yesu banaga matabudi ya kita vireviredi be tauḡoma
patara noḡodie midimidinama ya riuena, "Nimamma kwai
yoyo!" Be tauḡoma nama ya voiena be nimanama matabuna
ya vere munāḡana.
11 Be taudi nuedima yai medi kaua be adi banagama mate
ai giuna da aba sibo a voiena Yesu ḡarone.

Yesu apasol 12 ya vinedina
(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19; Ap 1:13)

12 Inam kauidima muridie rāḡan ḡesaune Yesu ya saḡa
ya nāgona oya debane moiragi aubainama, be Mamaitua
ḡarone kupi ya moiragi rāḡanina.
13 Be rāḡanboiboi tauna na tauwai muriwatanama ya riu
gogonidi da ḡarone a tavana, be taudi nopodie tautauḡoma
matabudi 12 ya vinedina. Be uma banegidima 12 tauna yai
isedina 'Apasol'.
14 Umanama banegidima ya vinedina:
Saemon (yai isana 'Pita')
be tasinama Endru,
be Jeims,
Jon,
Pilip,

Batolomiu,
15 Metiu,
Tomas
be Jeims (tauna Alpius natunama)
be Saemon ḡesau tauna awai isana ‘Selot’,
16 be Judas (tauna Jeims natunama),
be Judas Iskariot, tauna vutuna muriḡa Yesu ya boru dobiḡena.

Yesu yawai katakatai be banaga yawai yawasanidina (Mt 4:23-25)

17 Yesu na apasolma mate a yovoyovo munaḡana raḡanine, taudi dobu wapuwapune a midina, be tauwai muriwatana toitoi be banaga toitoi Judiaḡa be Jerusalemḡa a tavana, be Taia be Saidon geresinama banegidima mate
18 a tavana Yesu vaienama be adi sidama ei yawasanidina aubainama. Be banaga aitauḡa penama kokukokudima, taudi mate yai yawasanidina.
19 Be banaga matabudi a rarau rubuna da Yesu sibo a taukonina, baninama rewapana tauna ḡarone ya dobi be banaga matabudi yawai yawasanidina.

Wainuavere be wainuatoitoi giudima (Mt 5:1-12)

20 Yesu na tauwai muriwatanama ya kitedi be ya riuna,
“Taumi nuemima e verena waikaruwaḡewaḡemima, baninama Mamaitua na waiguyauma inam taumi ḡaromima.
21 Taumi nuemima e verena aitauḡa yodi kani ko gurigurina, baninama tokare ko kani siauana.
Taumi nuemima e verena aitauḡa yodi ko ḡabaḡabana, baninama tokare ko kwatevana.
22 Taumi nuemima e verena deḡoda banaga ta tuaḡaiemi, ta boru dobiḡemi, ta kunuremi be isemima ta kawa gewagewana, baninama Banaga Natunama kana taiye.
23 “Inam kauidima ta tubutubuḡana raḡanine, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Be inam banegidima tametamedima boni nama peroveta ḡarodie a voivoiana.
24 “Ko kita kauana taumi aitauḡa yodi kowai guyauna, baninama taumi ami nuasubama inam naumeki koya paḡona.
25 Be taumi aitauḡa yodi ko kanikani siauana, ko kita kauana, baninama taumi tokare kani e karemina.
Be aitauḡa yodi ko kwatekwatevana, ko kita kauana, baninama taumi tokare koi nuaboya be ko ḡabana.

26 Ko kita kauana deg̃oda banaga matabudi taumi isemima
ta kaikai sug̃una, baninama inam banegidima
tametamedima nama boni peroveta kaikaiyovudima
isedima a kaikai sug̃usug̃udina.

Am g̃aviama kwai nuapag̃oedina
(Mt 5:38-48; 7:12a)

27 "Be taumi aitaug̃a ko vaivaieguna yà riuemina, ami
g̃aviama nuemima e pag̃ona. Be aitaug̃a ta tuatuag̃aiemina,
g̃arodie vere ko voiena.
28 Aitaug̃a tawai tara tautauemina, naumeki da koi aiainidina! Be aitaug̃a ta raukivi gewegewemina aubaidima ko
moiragina!
29 Deg̃oda aitau nevakaumma e rig̃ana, kwa gose da
nevakaumma g̃esaunama mate e rig̃a. Deg̃oda aitau am
rupuma e kaiporena, naumeki da am kwamama mate kwa
utena!
30 Aitau aba yai bag̃ena, naumeki da kwa ute! Be aitau am
waiyabama e pag̃ona, nam kwa riue be e ute munag̃em.
31 Taumi aba ko g̃oeg̃oena banaga g̃aromie sibo a voiena,
taumi nama taudi g̃arodie ko voiena!
32 "Banaga g̃esaudima tawai nuapag̃oemina, be taumi
deg̃oda taudig̃a koi nuapag̃oedina, inam nam i verena,
tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima
nama adi voiama.
33 Be banaga g̃esaudima vere g̃aromie ta voivoie, be taumi
deg̃oda taudig̃a vere g̃arodie ko voiena, inam nam i verena,
tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima
nama adi voiama.
34 Be aitaug̃a aba koya utedi be taumi ko nog̃onog̃otina da
tai g̃are munag̃emina, inam naumeki be tokare nam maesa
ko banavi! Baninama inam kauinama teneg̃inama nama
gewagewa banegidima ta voivoiana.
35 "Be taumi ami g̃aviama sibo koyai nuapag̃oedina, be
yaba vered̃ig̃a g̃arodie ko voiedina, be banaga yaba ko utedi
be nam murine ko nog̃onog̃oti da ta ute munag̃emi. Deg̃oda
nama ko voiana, tokare ami maesama dosinama ko pag̃ona,
be taumi Mamaitua sag̃asag̃a vavasag̃inama natunatunama
ko tubug̃ana. Baninama avedi da banaga kanikanitokudima
be gewegewedima be Mamaitua yag̃oro e rarau kiviverena
g̃arodie.
36 Vutuna aubainama taumi ko raunuatoina maika
tamemima marae e rarau nuatoina nama.

Nam koi wavu
(Mt 7:1-5)

37 "Nam turamma kwai wavu da tokare Mamaitua nam
tam ei wavum. Be nam turamma kwai tara tautaue, da tam

tokare Mamaitua nam ei tara tautauem. Ami banagama adi gewagewama ko noḡota poredina, be nama taumi tokare ami gewagewama Mamaitua e noḡota porena.

38 Ko pairu be Mamaitua e pairuemina. Tauna moḡamoḡavunama e utemina be e nuaḡiniḡinina. Vutuna aubainama ruva dosine ko rauruvana, baninama Mamaitua inam ruvanama teneḡine e ruvemina."

39 Be Yesu tauna uma wainasinama mate ya riuedina, "Tauḡoma matapotapotanama banaga ḡesau matapotapotanama nam ei doke. Deḡoda, rabuidi dome ta bekuna.

40 Tauwai muriwatana nam aitau e saḡa gurata da na tauwai katakataima ei muri, be raḡanine tauna ai katakatai be ya kovina, inam raḡanine tauna na tauwai katakataima maika e tubuḡana.

41 "Aba aubainama turamḡa matane vunavuna kwa kitakita, be tam matame kaitupo nam kuma kitakita?

42 Tam matame kaitupo nam kuma kitakitana, be nema turamma kwa riu bake be matane vunavuna kwa kaipore, wa? Tam banaga kaikaiyovumma! Noḡone tam matame kaitupo kwa kaipore da kwai kita kaua, yodibe turamma matane vunavuna kwa kaiporena.

Kai be votanama
(Mt 7:16-20; 12:33-35)

43 "Kai verenama votanama nam gewegewedi be kai gewagewanama votanama nam veredi.

44 Kai votane kwa kita be kwa kataie da inam kai verena bo kai gewagewana. Nam aitau tokare damaya votanama yaguru bogane e ragau. Be nam aitau tokare mabeko votanama gedara nopone e ragau.

45 Inam kauinama teneḡinama nama banaga verenama, nuanama verenama aubainama, yaba veredima ewai tubuḡidina. Be banaga gewagewanama yaba gewegewediḡa ewai tubuḡidina. Baninama banegidima nopodima noḡota ya moḡavu da mududie ta giugiuna.

Vada taukeridima rabui
(Mt 7:24-27)

46 "Aba aubainama ko riuriueguna, 'Bada, Bada', be taugu yà riuriuemina ko vaivaiena be nam koma voivoie?

47 Deḡoda aitau e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, taugu yài kataimi da tauna umanama:

48 Tauna maika banaga na vadama e kerikerina. Tauna dom ya keri ya yovo gurata da yeku debane tuatua yai midirina. Be raḡanine kabaita ya dobi be upa vada ya

kamoga rerege be vadanama nam i dagudaguna, baninama tuatua doga nopone a yovo guratana, yeku debane.

49 Be aitau riuguma ya vaie be nam i voiena, tauna maika banaga na vadama e kerikerina, be tauna tuatua doga debane yai midirina. Be ragaanine kabaita vada ya kamokamogina, yai ragantenage da vada dogae ya ravuse be ya gewagewana."

7

Yesu Rom adi torima matanama na taunoyama yai yawasanina
(Mt 8:5-13; Jn 4:43-54)

1 Ragaanine Yesu inam banegidima garodie ya giugiu rovona, naumeki da tauna ya nagona Kapeniamma.

2 Dobudine Rom banegidima igeigeridima matabudi 100 be taudi adi torima matanama na taunoyama, nuanama taupagonama ya sida kauana, be gaubonaga sibo ya guri.

3 Ragaanine Rom adi torima matanama Yesu varinama ya vaivaiena, dabudine tauna Jius babadidima ya riuporedina da taudi sibo Yesu ai baga da ya verau be na taunoyama sibo yai yawasanina.

4 Be taudi Yesu garone a tavatavana ragaanine, tauna ai baga gurate be a riuna, "Tori matanama sibo kuya saguna, tauna banaga vere kaukauinama,

5 baninama ama banagama nuedima e pagopagona, be tauna taunaga dà sinagogma ya kerina."

6 Naumeki da Yesu taudi mate a nagona.

Yesu tauna kaiteka vada diane ya tavatava be Rom adi torima matanama na banagama ya riuporedi da Yesu sibo umanama a riuena, "Bada nakarua, nam aubaiguma kwa noya gurata, taugu nam veregu da yau vadae kwa saga.

7 Be yau banagaga è riuporedina, baninama taugu nam veregu da tam garome sibo è verau. Riuga kwa riu be yau taunoyama e yawasanana.

8 Taugu è kataiena tam tokare riuga kwa riu be e tubugana, baninama taugu mate waibada dibune yà miamiana be garogue banaga igeigeridima ta miamiana. Be ragaanine yau tauigarama tenaga yà riunena, 'Kwa nago', be tauna e nagonagona. Be gesau yà riuena, 'Kwa verau', be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama yà riuena, 'Uma kwa voie', be tauna e voivoiena."

9 Ragaanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna Rom adi torima matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai muriwatanena ya riuedina, "Yà riuriuemina

da nam airaḡan Israelma aitau na waisumaḡama dosinama umanama maika deḡo e banavi rubuna."
10 Dabudine tori matanama na banagama a munaḡana vadae, be a kita da taunoya ya yawasana munaḡana.

Kaiyababa natunama taugominama ya gurina be Yesu ya kawa midisugu munaḡena

11 Naumeki da Yesu ya mia raḡan ḡaubonaḡa be ya naḡona meagai isanama Nain, be na tauwai muriwatanama be patara dosinama mate a naḡona.
12 Raḡanine taudi meagai kedanama matane a tavatavana, dabudine patara dosinama inam meagaine kaiyababa natunama tenaḡa ḡominama gurigurinama a kiroḡi be a dobina.
13 Raḡanine Bada inam kaiyababa ya kitakitana, tauna ya raunuatoie be ya riuena, "Nam kwa ḡaba!"
14 Naumeki da Yesu maida ya tava da guri kebeninama ya taukonina, be guri taukiroḡinama dabudi a midina. Be Yesu ya riuna, "Yaraga, yà riuriuemna, kwa midisuḡu!"
15 Inam raḡanine taugoma gurigurinama ya midisuḡu be giu yai karena. Be Yesu inam taugominama tinanama ya ute munaḡena.
16 Be banaga matabudi a ḡosoridi be Mamaitua isanama a kaisuḡu be a riuna, "Peroveta dosinama poude ya maḡatarana be Mamaitua ya tavana sagudama aubainama."
17 Be Yesu varinama ya daberarana Judia provins nopone be dianama mate.

Yesu be Jon tauwai babataito
(Mt 11:2-19)

18 Jon na tauwai muriwatanama inam yabedima matabudi a tubutubuḡana Jon ai varina.
19 Be Jon na tauwai muriwatanama rabui ya riuedi da a tava ḡarone be ya riuporedina, da taudi Yesu sibo umanama ai taravirena, "Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ḡesau ka rabe?"
20 Raḡanine Yesu ḡarone a tavana taudi a riuena, "Jon tauwai babataito ya riuporemaina da uma waitaraviranama tam kai taravirem, 'Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ḡesau ka rabe?' "
21 Inam raḡanine Yesu tauna banaga toitoi adi sidama dosidie da ḡauḡaubodie yai yawasanidi be penama banaga nopodie ya tavu dobiḡedina be banaga matapotepotedima ai kita munaḡana.
22 Be Yesu Jon na tauwai muriwatanama ya paribeedina, "Ko munaḡa be aba koya kitakitana, be koya vaivaiena,

vutuna Jon koi varina: Banaga matapotepotedima ai kitana, banaga tuera ragaragaudima a noḡona, banaga kito ragaragaudima a verena, banaga beapotepotedima ai beavaiana, banaga guriguridima a midisuḡu munaḡana, be vari verenama banaga waikaruwaḡewaḡedima ḡarodie yà rarau guguyedina.
23 Nuavere tauna aitau nam ḡarogue ima noḡonoḡota bekubekuna."
24 Jon na tauwai muriwatanama a naḡona, be muridie Yesu patara nopone Jon na kauama ya giuena, "Boni dobu kavakavane koya naḡona Jon ḡarone, be aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga na noḡotama gwaḡanama maika vagara sive ya kwadikwadiena kitanama aubainama koya naḡo, bo?
25 Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita? Banaga gara verenama kotekotenama sibo koya kita, bo? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima be purapura vereveredima ḡarodie, taudi guyau na vadae miemienidima.
26 Bo aiyaba koya noḡonoḡotina sibo koya kita, peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemina, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam maika peroveta ḡesaudima.
27 Inam tauna vutuna girugiruminama porane umanama e riuriuna,
'Taugu tauwai noyanoya yà riupore dokena muriḡa tam, be
tauna am kedama e sepana.'
28 Be yà riuriuemina, Waiwaivi banaga a tiketikedina nopodie nam aitau Jon e saḡapore. Be kamai banabanaga Mamaitua na waiguyauma nopone, tauna vutuna Jon ya saḡaporena."
29 Be raḡanine banaga matabudi be teks tautaminama Jon na rauguguyama a vaivaiena, taudi matabudi a noḡotina da Mamaitua na giuma riukaua, vutuna aubainama Jon taudi yai babataitodina.
30 Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Mamaitua na ḡoanama na kedama a tuaḡaiena, aubainama Jon na waibabataitoma a tuaḡaiena.
31 Be Yesu yaḡoro ya giugiuna, "Yodi taumi kimtimima nema yài ruvaruva bakemi? Taumi aiyaba maika?
32 Taumi maika seda debadebae tawai digirina. Be taudi adi banagama mate tawai riu sinḡaḡayana. 'Tauma naḡi digirinama kèi digirie be taumi nam ko bigana, be tauma guri digirinama kèi digirie be taumi nam ko ḡabana.' Taumi raḡan matabuna nama ko riuriu tuatuaḡaina.
33 Be raḡanine Jon ya tavana, taumi kauinama teneḡinama koya voivoiena. Tauna ya widiwidina be waen nam i tegotegona, be taumi ko riuriuna, 'Tauna penama ḡarone.'

34 Be Banaga Natunama ya tava da e kanikani be e
tegotegona da taumi ko riuriuna, ‘Ko kita, tauna banaga
kanikani dobidobinama be waen tegotego dobidobinama.
Be teks tautamina be gewagewa tauvoiedima taudi tauna na
banagama.’
35 Mamaitua na nuauyauyama natunatunama ḡarodie,
tokare tà kitana deḡo tauna riukaua. Banaga tauriu
sinḡaḡayena, bo taugu be Jon.”

Yesu waivi na gewagewama ya noḡota porena

36 Parisi tenaḡa Yesu ya kokonena na vadae kani
aubainama. Naumeki da Yesu Parisi na vadae ya naḡo be
ya kena girigirina* kani aubainama.
37 Be uma meagaine waivi na yawasanama gewage-
wanama ya miamiana. Be raḡanine Yesu Parisi na vadae a
kanikanina, varinama tauna ya vaivaiena, naumeki da upa
ḡabuḡabunama duginama maesinama dosinama ya kiroḡi
verauḡena.
38 Be tauna ma ḡabaḡabana Yesu kaḡanama diane ya midi
be matasurune Yesu kaḡanama yai butedi, be debavuvuḡine
Yesu kaḡanama ya ravusidina, be kaḡanama yai suruvedi be
upa ḡabuḡabunama kaḡane ya ḡinina.
39 Be Yesu taukokonenama uma kauinama nama ya ki-
takitana, tauna yai nuanoḡonoḡotana, “Deḡoda uma banag-
inama tauna riukaua peroveta, naumeki da tauna tokare
sibo ya kataie da uma aba waivinama tauna e tautaukoni,
be tauna sibo ya kataie da uma waivinama tauna waivi
gewagewanama.”
40 Be Yesu tauna ya riuena, “Saemon, taugu yà ḡoeḡoena
aba yà riuemna.” Be tauna ya riuna, “Naumeki, tauwai
katakatai, kwa giu!”
41 “Mane taupakinama tenaḡa banaga rabui loun ya uted-
ina. Banaga tenaḡa Denari 500 be ḡesau tauna Denari 50.
42 Be taudi rabuidi nam mane da mane taupakinama sibo
a ute munaḡe, vutuna aubainama mane taupakinama taudi
adi bukinma ya boaporena. Yodi tam kwa noḡonoḡotina
deḡo tauna nuanama ya vere kaua?”
43 Be Saemon ya paribeena, “Taugu è noḡotina agunai
banaga aitau 500 Denari boaboaporenama.” Be Yesu ya
riuna, “Tam kuya riukauana.”
44 Dabudine Yesu yai tautinamuri waivi ḡarone be Saemon
ya riuena, “Uma waivinama kuya kita? Taugu am vadae è
saḡa be nam upa ku utegu da kaḡaguma sibo è koḡana, dà

* **7:36:** Jius adi kastamma ta kenagirigiri be ta kanikanina.

vaivaima e riuriuna nama, be tauna matasurune kaḡaguma ya koḡedi be debavuvuḡine kaḡaguma ya ravusidina.
45 Tam nam kui suruveguna waikaiwa aubainama, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna raḡanine è saḡasaḡana kaḡaguma waisuruvenama yai kare be nam i gosena.
46 Tam nam debague oeri ku ḡinina, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna kaḡague upa ḡabuḡabunama ya ḡinina.
47 Vutuna aubainama yà riuriuemna da tauna na gewagewama matabudi Mamaitua ya noḡota poredina. Vutuna aubainama taugu nuanama yà paḡopaḡo kauena. Be aitau da na gewagewama ḡaubonama Mamaitua ya noḡota porena, vutuna aubainama tauna na wainuapaḡoma ḡaubonama taugu ḡarogue."
48 Dabudine Yesu waivi ya riuena, "Am gewagewama è noḡota poredina."
49 Be banaga ḡesaudima taudime ai taraviravira munaḡedi be a riuriuna, "Uma tauna aitau, banaga adi gewagewama e noḡonoḡota poredi?"
50 Be Yesu waivi ya riuena, "Am waisumaḡama yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa naḡona."

8

Yesu na tauwai muriwatanama waiwaividima
1 Dabudine a miana raḡan bisanama be Yesu na apasolma 12 mate a naḡona meagai dosidie be ḡauḡaubodie da Mamaitua na waiguyauma riunama verenama ya rarau guguyena.
2 Be Yesu waiwaivi ḡesaudima penama be sida ragaragaudima yai yawasanidina. Inam waiwaividima taudi mate Yesu ai muriwatane be a naḡonaḡona. Taudi isedima Meri awai isana Megdalin,* penama matabudi 7 tauna a dobi porena,
3 be Joana, tauna Kusa na visarama, be tauna guyau Herod na bisnisma taurabenama, be Susana be waiwaivi ḡesaudima mate. Inam waiwaividima adi kanie be adi manee Yesu be na tauwai muriwatanama a sagusagudina.

Taukuma wainasinama
(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)
4 Raḡan tenaḡa patara dosinama meagai da meagai a verau be Yesu ḡarone ai rawateḡeidina, be tauna uma wainasinama ya riuedina,
5 "Tauḡoma tenaḡa ya dobi ya naḡo da pesi yai yaraiedina. Raḡanine pesi yawai yaraiedina, ḡesaudima keda poune a ravusedina, be banaga a vagudegudedi be kiu a kanidina.

* **8:2:** 'Megdalin' inam meagai isanama.

6 Be ḡesaudima yeku debedie a ravusedina. Be raḡanine a
gogo tavana, matabudi a pokina, baninama doḡa noponama
nam subasubana.
7 Be ḡesaudima gedara nopodie a ravusedi da gedara mate
a gogo tenaḡana be gedara pesi ya yavanidi da pesi nam ti
gogona.
8 Be ḡesaudima doḡa verenama debane a ravusedi be a
gogo kauana be banidima a biridina ya toi kauana, be pesi
tenaḡaḡa banidima 100." Be Yesu bonanama dosine ya
riuna, "Deḡoda beemima ta kenakenana, koi beavaia!"
9 Be tauwai muriwatana Yesu ai taravirena, "Bada, inam
wainasinama baninama aba?"
10 Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Mamaitua
na waiguyauma semosemodima yàwai kataimina da na
waiguyauma yodi nema e veraverau bakona ko kataiena. Be
banaga ḡesaudima taudi wainasi taunaḡa ta vaivaiena,
aubainama taudi matedie ta kitakitana be nam tima kitakita
kauena,
ta vaivaiena be nam tima katakataiena.
11 "Be wainasi baninama inam umanama: Pesi inam
Mamaitua riunama.
12 Pesi keda debane ravuravusedima, inam maika banaga
Mamaitua riunama ta vaivaiena, be muriḡa Diaboro e tava
be Mamaitua riunama nopodie e kaikaiporaḡana, da taudi
nam tai sumaḡa be ta yawasana.
13 Pesi yeku debane ravuravusedima, inam maika ba-
naga raḡanine Mamaitua riunama ta vaivaiena, taudi ma
nuavereveredi inam riunama ta paḡopaḡona. Be taudi
nam waramidi, vutuna aubainama raḡan ḡaubonaḡa tai
sumaḡana, be raḡanine raurubu e tavatavana taudi adi
waisumaḡe ta bekuna.
14 Be pesi gedara nopodie ravuravusedima, inam maika
banaga Mamaitua riunama ta vaivaiena, be muriḡa nuaboya
be waiguyau be tubuḡa na wainuaverema adi waisumaḡama
ta yavayavanidina da taudi tokare nam ta bani.
15 Be pesi doḡa verenama debane ravuravusedima, inam
maika banaga nopodima veredima be didimanidima, be
raḡanine taudi giu ta vaivaiena, taudi ta kaididi be ta rabe
da e votavotana."

Kodam wainasinama
(Mk 4:21-25)

16 "Nam aitau kodam e gabu be e ruputawa bo anikaba
kena dibune e boru. Tauna kodam ḡavoe ei midiri da banaga
ta saḡasaḡana ta kitana.
17 Deḡoda yaba matabuna yodi ko ruputawedina, be tokare
ta maḡatara munaḡana. Am noḡota be am kauama semose-
modima mate tokare banaga matabudi ta kataiedina.

18 Vutuna aubainama koi beavaia kauana, baninama
deg̃oda aitau yau giuma ya pag̃opag̃ona, g̃esau debane mate
tokare e utena. Be deg̃oda aitau yau giuma nam i pag̃ona be
e nog̃onog̃otina da ya pag̃ona, be ibewa da tokare matabudi
e kaiporag̃ana."

Yesu tinanama be tasitasinama
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

19 Yesu tinanama be tasitasinama taudi a verauna Yesu
g̃arone be nam g̃arone ti tavana, baninama patara ya mora-
bana.
20 Dabudine banaga tenag̃a Yesu ya riuena, "Tinamma
be tasitasimma dog̃ae ta midimidi be ta g̃oeg̃oena da ta
kitamna."
21 Be Yesu ya riuna, "Tinaguma be tasitasiguma taudi
aitaug̃a Mamaitua riunama ta vaivaie be ta voivoiena."

Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

22 Rag̃an tenag̃a Yesu na tauwai muriwatanama mate
wagae a sag̃a be ya riuedina, "Yawawa dosinama tà davu
be tà nag̃o noag̃o nevane." Naumeki da a nag̃ona.
23 Taudi yawawa a davudavuna maika Yesu ya kenana, be
kaibitibiti yai rag̃antenag̃e da ya tavana be waga noponama
upa ya mog̃avu be waga g̃aubonag̃a da sibo ya monuna.
24 Be tauwai muriwatana a nag̃o be Yesu a taig̃osori be
a riuena, "Bada, Bada g̃aubonag̃a da tà gurina!" Be tauna
ya midisug̃u be sive be rabama ya riutuag̃aiedi, da taudi ai
nuatug̃utug̃u be daumora ya kenana.
25 Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Taumi
ami waisumag̃a bo ibewa?" Be taudi a g̃osoridi be a
basena be adi banagama adi banagama a riuedina, "Uma
baneginama aitau? Tauna sive be upa e riuedi be ta vovo
teyeteyena."

Penama banaga a kokuna
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

26 Be taudi wagae a nag̃ona Geresin adi dobue. Umag̃o
Galili provins be noag̃o nevane.
27 Be Yesu kag̃anama gerese ya boruboru dobig̃ena
rag̃anine, meagaie taug̃oma tenag̃a ya verauna Yesu g̃arone.
Be taug̃ominama penama bonideg̃o a kokuna, be tauna ma
kovakovana ya nag̃onag̃ona be nam vadae i miamiana. Be
tauna guri adi gubae† ya miamiana.
28-29 Be inam taug̃oma Yesu ya kitakitana rag̃anine, tauna
ya yogo be Yesu nog̃one ya bekuna. Dabudine Yesu penama

† **8:27:** Israel taudi nam guri ti dobodobodina, be taudi gubae a sivusivudina, maika Yesu.

ya riue da tauḡoma ya dobi porena. Be tauna bonanama dosine ya riuna, “Yesu, Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama Natunama, aba ḡarogue kwa ḡoeḡoe? Yàwai baḡamna da nam gewagewa ḡarogue kwa voie.”

Raḡan toitoi penama tauḡoma yai babari be na ḡoane nama ya nawenawena. Be banaga tauna nimanama be kaḡanama a rauseini be a raberabena. Be yaḡoro tauna ya rakedi be penama tauḡoma ya nawena dobu wainuatoitoine.

30 Yesu yai taravirena, “Tam isamma nema?” Be tauna ya paribeena, “Taugu isaguma Patara”, baninama penama toitoi nopone a saḡana.

31 Be penama awai baḡana da Yesu nam taudi sibo ya riuedi da dom nam dibuboruborune sibo a naḡo.

32 Inam dabudine bawa netarinama oya babane a yabayabana. Be penama Yesu ai baḡa da tauna sibo yai aninedi da bawa nopodie sibo a naḡona. Be Yesu yai aininedina.

33 Dabudine penama banaga a dobi pore be bawa nopodie a naḡona da bawa netarinama dere boganaḡa a manini yovo da a naḡona yawawa dosine be a tonedina.

34 Bawa tauyosidima inam kauinama nama a kitakitana, taudi a manini a naḡona. Be taudi banaga matabudi ai varidina adi meagaie be meagai diane mate.

35 Dabudine banaga a dobi a naḡo da kaua aba ya tubutubuḡana sibo a kitana. Be raḡanine Yesu ḡarone a tavatavana, taudi tauḡoma penama dobidobi porenama Yesu kaḡane ya miamiana a kitana. Be tauḡoma yai gara kaua be na noḡotama verene ya miamiana, be taudi nama a kitakitana a nairana.

36 Be banaga aitauḡa kauinama a kitakitana, taudi banaga ḡesaudima ai varidina da tauḡoma penama kokukokunama ya yawasana munaḡana.

37 Dabudine Geresin banegidima Yesu ai baḡana da tauna sibo inam dobunama ya gose be ya naḡo poredina, baninama taudi a naira da a naira kauana. Naumeki da Yesu waga nopone ya saḡa be ya munaḡana.

38 Tauḡoma penama dobidobi porenama Yesu yawai baḡana da mate sibo a naḡona. Be Yesu ya riupore be umanama ya riuena,

39 “Kwa munaḡa am vadae da Mamaitua aba ḡarome ya voivoiena banaga kwai varidina!” Dabudine tauḡoma ya naḡo be meagai nopone banaga matabudi ya riuedina da Yesu aba tauna ḡarone ya voiena.

Jaeras natunama waivinama
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

40 Be Yesu ya tavatava munaḡana raḡanine, banaga patara
tauna ai kaiwena, baninama taudi matabudi tauna a raber-
abena.
41 Dabudine tauḡoma isanama Jaeras, tauna sinagog tau-
rabenama. Tauna ya tava be Yesu noḡone tuapikane ya
raupari be yai baḡa guratena da sibo na vadae ya saḡana,
42 baninama natunama waivinama tenaḡa ḡominama na
suarama 12 be tauna ḡaubonaḡa da e gurina.

Be Yesu ya naḡonaḡona raḡanine, patara tauna a midimidi
ḡuruḡuruvina.
43-44 Dabudine waivi tenaḡa Yesu murine ya tava be na
garama isunama ya taukonina, baninama tauna waikosina
vutuvutu ya paḡona modi 12 a kovina. Be tauna bonika
na purapurama matabudi dogeta ḡarodie yawai yakaredina,
be nam aitau i yawasanina. Be raḡanine Yesu na garama
isunama ya tautaukonina, yai raḡantenaḡe da waikosina
vutuvutu yai kavena.

45 Dabudine Yesu yai taravirana, “Aitau ya taukonigu?”
Be matabudi a bovina, vutuna aubainama Pita ya riuna,
“Bada, banaga a midi ḡuruvim be ta biubiu suriḡimna. Be
nemanama da kwa riuriuna ‘Aitau ya taukonigu?’ ”
46 Be Yesu ya riuna, “Taugu è kataiena da aitau ya tauko-
niguna, baninama rewapana ya dobi poreguna.”
47 Raḡanine waivi mayanama ya paḡo da nam teneteneḡina
da sibo yai moisiri, vutuna aubainama tauna ma tunigusug-
usuna Yesu noḡone ya bekuna. Be patara noḡodie waivi Yesu
ya riuena da aba aubainama Yesu ya taukoni, yodi tauna ya
yawasana munaḡana.
48 Be Yesu tauna ya riuena, “Moumou, am waisumaḡama
yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa naḡona.”

49 Yesu yaḡoro ya giugiu be sinagog taurabenama na
vadae banaga miemieninama ya tava da Jaeras ya riuena,
“Natumma ya gurina, tauwai katakatai nam kwai sinasina.”
50 Be Yesu nama ya vaivaiena, tauna Jaeras ya riuena,
“Nam kwai nuaboya, kwai sumaḡa be tauna tokare e
yawasanana.”

51 Be taudi Jaeras na vadae a tavana raḡanine, Yesu banaga
ya riuedina da nam aitau tauna mate vadae ta saḡa. Pita,
Jon, Jeims be gomana na dosima taudiḡa Yesu mate vadae a
saḡana.
52 Be banaga matabudi gomana ai nuaboye be a
ḡabeḡabena. Be Yesu ya riuedina, “Nam ko ḡaba, tauna
nam i gurina, e kenakena ḡomana.”
53 Dabudine banaga matabudi Yesu ai kwatekwatevena,
baninama taudi a kataie da gomana ya gurina.

54 Rāganine ya tavutavu dobīgedina, tauna gomana ni-
mane ya kaididi be ya riuna, “Gomana, kwa midisugu!”
55 Dabudine gomana aruinama ya tava munāga be ya
midisugūna. Be Yesu taudi ya riuedina, “Yodi kani ko ute
be e kani!”
56 Be tauna na dosima nuedima ya mosari kauana. Be aba
ya tubutubugana Yesu taudi ya riuedina da nam aitau sibo a
riue.

9

Yesu apasol 12 ya riuporagana
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

1 Yesu apasol 12 ya riuedi da a rawategeidi be tauna
rewapana be waibada ya utedina, da taudi penama ta tavu
dobīgedi be banaga sidesidedima tai yawasanidina.
2 Yodibe ya riuporedina da taudi Mamaitua na
waiguyauma ta rauguguye, be banaga sidesidedima tai
yawasanidina.
3 Be tauna ya riuedina, “Ami nagoe nam aba ko pago. Nam
digona, nam tana, nam kani, nam mane be nam kwama
gesaunama mate ko pago.
4 Be rāganine ai meagaie ko sagasagana taumi vada tenaga
nopone ko miana, naumeki da ami kaba nagoma rāganine
inam meagainama ko gosena.
5 Be degoda banaga taumi nam tai aninemi, naumeki
da kagemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam
meagainama ko goseporena. Dabudine taudi ta kataie da
taudi tokare Mamaitua matane inam wavunama taudime ta
pago munagena.”
6 Naumeki da tauwai muriwatana meagai da meagai
nopodīga a nago be vari verenama a rarau guguye, be
banaga dobu matabuna awai yawasanidina.

Herod na nuababagama
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

7 Inam rāganine Herod, tauna Galili provins guyaunama,
be uma kauidima nama a tubutubugana, tauna ya vaiedi be
ya nuababagana, baninama banaga gesaudima a riuriuna da
Jon tauwai babataito ya guri be ya midisugu munagana.
8 Be banaga gesaudima a riuriuna da peroveta Elaija
ya magatara munagana, be banaga gesaudima a riuriuna
da bonidego perovetedima tenaga ya guri be ya midisugu
munagana.
9 Be Herod ya riuna, “Jon gadonama è tomna, be inam
yodi aitau baneginama varinama yà vaivaie?” Be tauna ya
goegoena da sibo Yesu ya kitana.

Yesu tautaugoma 5 tausand yai kanidina
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jn 6:1-14)

10 Be apasol a tavatava munagana raganine, taudi yaba matabuna a voivoiedina Yesu ai varina. Tauna wainuatugune yai dokedi be a nagona meagai isanama Betsaidama.
11 Raganine patara nama a vaivaiena taudi ai muriwatanedina. Be Yesu taudi yai aninedina, be Mamaitua na waiguyauma taudi ya giuedina, be aitaugа yawasana a goegoena naumeki da yai yawasanidina.
12 Raviravi Yesu na apasolma 12 a tava be a riuena, "Banaga kwa riuporagа da ta nago meagaigа be meagai murisairine da taudi kani be garavu ta banavidina, baninama uma dobunama wainuatoitoinama."
13 Be Yesu ya riuedina, "Taumi koi kanidi!" Be taudi a paribeena, "Nema kai kani bakedi? Tauma buredi 5 kavakava be iyana rabui garomaie, bo nema kwa nogonogotа bake? Tauma ka nago be kani ka gimara uma banegidima aubaidima, bo?"
14 Dabudine tautaugoma a kitaruvedi da 5 tausand. Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Banaga ko darigedi da 50 50 ta miana."
15 Naumeki da taudi nama a voia be banaga matabudi a miana.
16 Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da gunume yai kitasagа be Mamaitua yai kaiwe da ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedina, be taudi a soiedi da banaga a utedina.
17 Be banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be tauwai muriwatana kani kanikanigosedima a tama da posa 12 ai mogavudinа.

Pita yai magatarana da Yesu tauna Tauwai yawasana
(Mt 16:13-21; Mk 8:27-31)

18 Ragan tenagа Yesu taunagа ya moimoiragi be na tauwai muriwatanama taudi tauna mate. Be tauna taudi yai taraviredina, "Banaga ta riuriu da taugu aitau?"
19 Be taudi a paribeena, "Banaga gesaudimа ta riuriuna da tam kabe Jon tauwai babataito, be gesaudimа ta riuriuna da tam kabe peroveta Elaija, be banaga gesaudimа ta riuriuna da tam bonidego perovetedima guriguridima tenagа kabe i midimidisugu munagа."
20 Be tauna ya riuedina, "Be taumi nema kowai nogotа bako, taugu aitau?" Be Pita ya paribeena, "Tam Tauwai yawasana, Mamaitua ya riupore yovogemnа."
21 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasagedinа da nam aitau sibo a riue.

22 Be ya riuna, “Banaga Natunama tokare ei nua-
toitoina yaba toitoi ḡarodie be babada dosidima be pirisi
adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi
matabudi Banaga Natunama tokare ta tuaḡaie be tai gurina.
Be raḡan wairabuiteḡane Mamaitua e kawa midisuḡu mu-
naḡena.”

Yesu waimuriwatanenama ya giuena
(Mt 16:24-28; Mk 8:27-31)

23 Be Yesu banaga matabudi ya riuedina, “Deḡoda aitau
waimuriwataneguma e ḡoena, naumeki da na ḡoanama
matabudi e gosedi, be raḡan matabuna na korosima e kiroḡi*
be ei muriwataneguna.

24 Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa
raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewage-
wana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai
utaena, am yawasanama tokare kwa banavina.

25 Deḡoda aitau dobu yabedima matabudi e ragaragaudina
be yaḡoro tauna na yawasanama e gewagewana, inam
yabedima tauna tokare nam tai yawasani.

26 Deḡoda aitau, taugu e tunimayaḡegu bo riuguma e
tunimayaḡena, naumeki da tokare Banaga Natunama tauna
Tamanama neneḡarine be anea babau neneḡaridie e dobina,
tauna mate inam baneginama e tunimayaḡena.

27 Be taugu riukaua yà riuriuemina, ḡesaumima yodi uma
ko midimidina, taumi tokare nam ko guri, naumeki da
Mamaitua na waiguyauma ko kitana.”†

Yesu kitanama ya boru vitarena
(Mt 17:1-8; Mk 9:2-10)

28 Naumeki da inam giudima a kovikovina murine, raḡan
aniwai 8 ne Yesu tauna Pita, Jon be Jeims yai dokedi be a
naḡona oya debane moiragi aubainama.

29 Be Yesu ya moimoiragina maika, tauna noḡonama
kitanama ya boru vitare be na garama ya ḡavora be ya
rawakeyekeyemina.

30-31 Yai raḡantenaḡe da tautauḡoma rabui, Mousis be Elaija
ma neneḡaridi a maḡatara be Yesu mate a giugiuna. Taudi
Yesu nema Jerusalemma e guri bako be uma dobunama e
naḡo porena, vutuna a giugiuena.

32 Be Pita na banagama mate a yadoyadona. Be a
ḡosoḡosoridina raḡanine, taudi Yesu ma neneḡarina be tau-
tauḡoma rabui, tauna mate a midimidina a kitekitedina.

---

* **9:23:** Korosi kiroḡinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina. † **9:27:** Inam pentekost.

33 Be rāganine tautauḡomidima Yesu a gosegosena, dabudine Pita ya riuna, “Bada, ya vere kauana da tauma yodi uma dobudine. Agunai kape rabuiteḡa ka keridina, tenaḡa tam aubaimma be tenaḡa Mousis aubainama be tenaḡa Elaija aubainama.” Be Pita tauna nam i kataiena aba ya giugiuena, be tauna ya giugiu yabayababana.

34 Be Pita yaḡoro ya giugiuna maika, giyou ya dobi da vagurune ya rupu tawedina. Be rāganine giyou ya sumasuma tawedina, taudi a naira kauana,

35 be giyou nopone bona ya dobi be ya riuna, “Uma tauna taugu natuguma be taugu è vinena, aubainama tauna bonanama ko vaiena!”

36 Bona yaḡoro ya giugiuna maika, taudi ta kitana be Yesu taunaḡa ya midimidina. Be tauwai muriwatana inam rāganine aba taudi a kitakitana, a nuevina be nam aitau ti riuedina.

Penama gomana taūḡominama ya kokuna
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

37 Pomainama taudi oya debane be a yovoyovo munaḡana rāganine, patara dosinama taudi ḡarodie a tavana.

38 Patara nopodie tauḡoma tenaḡa tauna ya rasa be ya riuna, “Tauwai katakatai, yàwai baḡamna da yau gomanama uma kwa kita, taugu natuguma tauḡominama tenaḡa ḡominama.

39 Penama kana rāganie yau gomanama e vunuḡi be e kawakawa rasarasa be e kawakawa kokerina, be tauna gayane kasampuropuro ta dobidobina. Inam peneminama natuguma nam airāḡan ima gosegosena, be natuguma tuninama e kawakawa gewagewana.

40 Be taugu am tauwai muriwatanama èi baḡedina da taudi sibo penama a tavu dobiḡena, taudi a raurubu be nam teneteneḡina.”

41 Be Yesu ya paribeena, “Taumi banegimima beapotepotemima, nam waisumeḡimi, taumi mate tà mia ḡaḡa be ami vitama yà kiroḡa ḡaḡae? Natumma kwa verauḡe uma dabudine!”

42 Be gomana ya veraverauna rāganine, penama tauna yai beku doḡae be ya kawa kokerina. Dabudine Yesu penama ya riutuaḡaie be gomana yai yawasanina, yodibe tamanama ya ute munaḡena.

43 Be banaga matabudi Mamaitua na rewapanama dosinama aubainama a basena.

Yesu e gurina ya giu munaḡena
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Yesu yaba matabuna ya voivoiedina banaga yaḡoro a base-basena maika, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina,
44 “Koi beavaia kaua da aba yodi yà riuemina. Banaga Natunama ta boru dobiḡena banaga nimedie raukivigewegewenama aubainama.”
45 Be na tauwai muriwatanama inam giunama, baninama nam ti kataiena. Giu baninama semosemonama da taudi nam sibo a kataie. Be inam giunama aubainama taudi Yesu sibo ai taravirena, be a nairana.

Aitau ya saḡa gurata?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)
46 Raḡan tenaḡa Yesu na tauwai muriwatanama ai saḡasaḡana da poudie aitau ya saḡa gurata.
47 Be Yesu adi wainua noḡonoḡotama ya kataiena, vutuna aubainama gomana ḡaubonama ya riue da diane ya midi
48 be taudi ya riuedina, “Aitau uma gomeninama ḡaubonama taugu isague ewai turanena, naumeki da tauna ewai turaneguna, be aitau taugu ewai turaneguna, naumeki da tauna tauriuporeguma mate ewai turanena. Vutuna aubainama aitau taumi poumie na yawasanama ya yovona, tauna ya saḡa guratana.”
49 Be Jon ya riuna, “Bada, tauma tauḡoma kè kitana, tauna isame penama ya tavutavu dobiḡedina, be tauma kè riutuaḡaiena, baninama tauna nam tauda mate tama noyanoya tenaḡana.”
50 Be Yesu ya riuna, “Nam ko riutuaḡaie, baninama tauna deḡoda taumi nam ami ḡavia, naumeki da tauna taumi turemima.”

Samaria banegidima Yesu a tuaḡaiena
51 Naumeki da Yesu na raḡanima maida ya tavatavana da tauna sibo ya munaḡana marae, vutuna aubainama na noḡotama ya vitare da Jerusalem naḡonama ya noḡota didina.
52 Be tauna tauwai noyanoya ya riupore dokedina, da taudi a naḡona Samaria meagaine da Yesu na kaba verauma aubainama sibo a vokaukauana.
53 Be banaga dabudine nam ti aninena, baninama tauna ya naḡonaḡona Jerusalemma.‡
54 Be raḡanine na tauwai muriwatanama Jeims be Jon nama a kitakitana, taudi a riuna, “Bada, naumeki bo ibewa da tauma sibo kai marae kè riue be ya yovo da uma banegidima sibo ya kara gorudi, Elaija ya voiana maika?”
55 Be Yesu yai tauvitara be ya riutuaḡaiedina.
56 Naumeki da taudi a naḡona meagai ḡesaune.

‡ **9:53:** Jius adi ḡaviama Samaria banegidima.

Yesu waimuriwatanenama na piripirima
(Mt 8:18-22)

57 Raḡanine taudi kedaḡa a naḡonaḡona, be tauḡoma tenaḡa Yesu ya riuena, “Tam deḡo kwa naḡona, taugu yài muriwatanemna.”

58 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Inam naumeki be uma kwa noḡoti, kiudobo§ taudi adi gaure adi kaba miama, be kiu adi noḡie adi kaba miama, be Banaga Natunama nam deḡo na gabu kaua da tauna e sipere.”

59 Be Yesu tauḡoma ḡesaunama ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” Be tauna ya riuna, “Bada, noḡone kwa gosegu da yà naḡo be tamaguma yà dobona.”

60 Be Yesu ya paribeena, “Banaga guriguridima kwa gosedi da taudiḡa adi gurima ta dobo munaḡedina, be tam kwa naḡo be Mamaitua na waiguyauma e veraverauna, vutuna kwa rauguguyena!”

61 Be banaga ḡesau Yesu ya riuena, “Bada, taugu yài muriwatanemna, be noḡone kwa gosegu da yà naḡo be yau dosima yài kaiwedina.”

62 Be Yesu ya riuena, “Deḡoda aitau yabiyabi** e paḡopaḡo be ei tautinamurina, tauna nam teneteneḡina da Mamaitua na waiguyauma nopone e noya.”

10

Yesu na tauwai muriwatanama 72 ya riuporaḡana*

1 Uma kauinama murine Bada banaga ḡesaudima matabudi 72 ya vinedina, be tauna deḡo meagaidiḡa naḡonama ya noḡonoḡotina, nama inam banegidima ma turana ma turana ya riupore nawe dokedina inam meagaidiḡa.

2 Be tauna umanama ya riuedina, “Sipi taupakinama koi baḡa da tauna taunoya ḡesaudima e riuporaḡa da taumi ta sagumina, baninama inam dabudine maura ya morabana be taunoya a raubisaḡana.

3 Naumeki, ko naḡo! Taugu yà riuriuporemina sipu natunatudima maika musara ḡasiḡasidima nopodie.

4 Nam pausi ko ragau, nam tana, nam kaḡasuma ḡesaudima mate, be nam kedae banaga mate koi boruboru!

5 “Raḡanine vada nopone ko saḡana, noḡone ko riuna, ‘Suba uma vadane.’

§ **9:58:** Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna dobira muserinama be gaure ta miamiana maika kiudobo. ** **9:62:** Yesu ya riuna: ‘Plow’, baninama kuya waiplow be kuyai tautinamurine, tokare am noyama e barabarana, maika yabiyabi taupaḡonama, deḡoda ei tautinamurine, waga naḡonama baraḡa e naḡona, be am ḡoanama dobune nam kwa tava. * **10::** Giruma ḡesaudima ta riuriuna da 70.

6 Be dẽgoda inam dabudine suba baneginama e mianana,
naumeki da ami subama tauna ḡarone e kena, be dẽgoda
tauna nam suba banegina, naumeki da ami subama e verau
munaḡana ḡaromie.
7 Raḡanine dẽgo meagaine koya tava be dẽgo vadane koya
saḡana, naumeki da vadane ko miana, be dabudi ko kani be
ko tego gogonana, baninama taunoya sibo adi maesama a
pagõ. Be taumi nam koi vadasaḡa!
8 "Taumi dẽgo meagaie ko tava be banegidima tai aninem-
ina, naumeki da aba ta uteutemina, vutudiḡa ko kanina!
9 Be banaga sidesidedima koi yawasanidi be ko riuedina
da Mamaitua na waiguyauma raḡaninama e tavatavana.
10 Be taumi dẽgo meagaine ko tava, be inam meagainama
banegidima nam tai aninemi, naumeki da ko nagõ kedae be
ko riuna,
11 'Tauma ami meagaima popokaunama kaḡamaima ya
patipatina ḡaromie ka vava yasayasaina, be ko noḡoti
da taumi tokare nam ko yawasana, baninama Mamaitua
na waiguyauma raḡaninama ya tavatava be taumi koya
tuaḡaiena.'
12 Taugu yà riuriuemi da etara raḡanine Mamaitua inam
meagainama e kovoḡa guratena, nam maika Sodom.
13 "Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kaua! Ban-
inama dẽgoda taugu sibo meagai Taiya be Saidon nopodie
voia dosidima sibo è voiedina maika taumi ḡaromie è voied-
ina nama, naumeki da taudi bonika sibo noḡota viravira a
pagõ, be adi gewagewama nuaboyanama a mogurena.
14 Etara raḡanine Mamaitua taumi e kovoḡa guratemina,
nam maika Taiya be Saidon.
15 Be taumi Kapeniam banagimima, kowai noḡotana
tokare ko nagõ marae, bo? Ibewa, Mamaitua taumi tokare
banaga guriguridima adi gabue e kidipore nawemina."
16 Be Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riue-
dina, "Aitau da taumi ami giuma e vaivaiena, naumeki
da tauna taugu yau giuma e vaivaiena. Be aitau da e
tuatuaḡaiemina, naumeki da tauna taugu e tuatuaḡaieguna,
be aitau da taugu e tuatuaḡaieguna, naumeki da tauna
tauriuporeguma e tuatuaḡaiena."

Yesu na tauwai muriwatanama 72 a tava munaḡa be Yesu yai nuaverena
(Mt 11:25-27; 13:16-17)

17 Be raḡanine banegidima taudi 72 a tavatava munaḡana,
taudi ai nuavere kaua be a riuna, "Bada, tam isame penama
mate tauma a voteyeteyemaina."

18 Be Yesu ya riuedina, “Taugu Seitan è kitana marae ya
beku be ya yovona maika keama.
19 Taugu rewapana è utemina da ḡavia na rewapanama
matabuna ko vaisubana, be mota be rikarikau debedie koi
vutuḡa be ko vamutudina. Be nam aba tokare e kawa
gewegewemi.
20 Be nam penama ta vovo teyeteyemina aubainama koi
nuavere, avedi. Be taumi koi nuaverena, baninama isemima
marae girugirumidima ta kenakenana aubainama.”
21 Inam raḡanine Yesu noponama Arua Babaue nuavere
ya moḡavu be ya riuna, “Mamai, tam mara be dobu
Badanama, yà kaisuḡumna, baninama uma kauidima kuya
semodina da nuauyauya be katai banegidima ḡarodie nam
kui maḡataridina. Be tam banaga koekoedima ḡarodie kuyai
maḡataridina. Mamai, inam naumeki, tam am ḡoanama
ruvane.”
22 “Tamaguma yaba matabuna taugu ya uteguna. Be
nam aitau i kataiena da Natunama aitau, Tamanama tau-
naḡa ya kataiena. Be nam aitau i kataiena da Tamanama
aitau, Natunama taunaḡa ya kataiena, be Natunama
aitauḡa ya vinevinedina ḡarodie ewai maḡataridina da tauna
Tamanama aitau.”
23 Be Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie yai tauvitare
be taudiḡa ya riuedina, “Taumi uma kauinama koya kitaki-
tana, nama banaga ta kitana, naumeki da nuedima e verena,
24 baninama boni peroveta toitoi be guyaguyau a ḡoeḡoena
da sibo uma kauinama a kitana, maika taumi yodi ko
kitakitana nama, be nam ti kitana. Taudi a ḡoeḡoena da
sibo uma giunama a vaiena, maika taumi yodi ko vaivaiena
nama, be nam ti vaiena.”

Samaria baneginama verenama wainasinama

25 Raḡan tenaḡa tarawatu tauwai katakatainama ya verau
da Yesu ya raurubu be ya riuna, “Tauwai katakatai, aba yà
voie be yawasana kenakena nonoḡinama yà paḡo?”
26 Yesu ya riuena, “Tarawatu nema e riuriu bako? Tam
nema kwa katakatai bake?”
27 Be tauḡoma ya paribeena, “Bada, am Mamaituama
nuanuamma e paḡona, nuanuamma tabutabune, aruimma
tabutabune, am noḡotama tabutabune be am rewapanama
tabutabune. Be turamma nuanuamma e paḡona maika
nema tam kwa ḡoeḡoe munaḡemna nama.”
28 Yesu ya riuena, “Tam kuya riu kauana, inam vutuna
raḡan matabuna kwa voie be yawasana kwa paḡona.”
29 Be tauname ya gudutara munaḡe be Yesu ya riuena,
“Naumeki, be yau banagama aitauḡa?”

30 Yesu gututue tauna ya paribeena, “Raḡan tenaḡa
tauḡoma Jerusalemma be ya dobi ya naḡonaḡona Jerikoma.
Be kedae banaga danedanenedima inam tauḡominama a
vunuḡi da na garama a kaiporaḡa be a riḡa da ya raugurere
be a gose da a naḡo porena.
31 Naumeki da pirisi inam kedanaḡa ya dobi ya
naḡonaḡona. Be raḡanine tauna e kitana be tauḡominama ya
kenakenana, naumeki da keda dianaḡa ya dobi be ya naḡo
ḡomana.
32 Be murine Livait dobudine ya dobina. Be kauinama
teneḡinama ya kita be tauna mate keda dianaḡa ya dobi be
ya naḡo ḡomana.
33 Be Samaria tauḡominama kedanaḡa ya dobi be ya
naḡonaḡo da tauḡominama ḡarone ya dobina. Be raḡanine
tauḡominama nama e kitana, be ya raunuatoiena.
34 Naumeki da ya naḡo ḡarone ya tava be oeri be waen
kerone ya ḡinidi be garae keronama ya panidina. Yodibe ya
kiroḡi da na donkima ragane yai geru da yai doka nawena
barekie, be dabudi ya rabena.
35 Naumeki da pomainama Samaria tauḡominama Denari
rabui ya ragaudi be bareki taurabenama ya ute be ya riuena
da inam tauḡominama sibo rabe kauena, be deḡoda mane
nam teneḡina, naumeki da taugu yà tava munaḡana raḡanine
tam yài maesimna.”
36 Be Yesu tauḡoma yai taravirena, “Be yodi nema kwa
noḡonoḡota bake, uma banegidima rabuiteḡa be deḡo
baneginama taudanedanene a vunuvunuḡina ewai turane?”
37 Dabudine tarawatu tauwai katakatainama ya paribee be
ya riuna, “Aitau da inam tauḡominama ya sagusaguna, inam
tauna vutuna turanama.” Be Yesu ya riuena, “Tam kwa naḡo
be nama kwa voia watanana!”

Mata be Meri

38 Yesu na tauwai muriwatanama mate a naḡonaḡona
Jerusalemma be kedae meagaie a tavatavana, dabudine
waivi isanama Mata, tauna Yesu ya kokone da taudi vadae
a saḡana.
39 Be tauna tasinama isanama Meri, tauna Yesu kaḡane ya
mia be na giuma yawai beavaiena.
40 Be Mata taunaḡa ya youyouvoa guratana, vutuna
aubainama tauna Yesu ḡarone ya verau be ya riuena, “Bada,
tam kuya kataie bo ibewa da tasiguma ya gosegu be tauguḡa
yà youyouvoana. Kwa riue be e kaisagugu.”
41 Be Bada ya paribee be ya riuna, “O Mata, tam
yaba matabudi kwawai nuaboyedi be taudi ta kawakawa
nuaraḡaraḡamna.

42 Be yaba tenaḡa yodi Meri ya vinena, tauna vutuna ya
vere kauana, be nam aitau tauna ḡarone e kaipore."

11

Moiragi waikatakatainama
(Mt 6:9-13; 7:7-11)

1 Raḡan tenaḡa Yesu gabu ḡesaune ya moimoiragina. Be
ya moimoiragi kovina murine, na tauwai muriwatanama
tenaḡa ya riuna, "Bada, moiragi kwai kataimai da tauma
nama sibo kè moiragina, maika Jon na tauwai muri-
watanama yai katakataidina nama."
2 Yesu ya riuedina, "Raḡanine ko moiragina, umanama ko
riu:
Mamai, dobu matabuna isamma babaunama sibo a vivirena.
Tam am waibadama sibo ya verau.
3 Ama kanima raḡan patapatanama sibo kuya utemai.
4 "Bada, ama gewagewama kwa noḡota poredi maika tauma
ama banagama ḡaromaie gewagewa a voivoiedina ka
noḡonoḡota poredina nama.
Be nam raurubue kwai dokemai.
5 Dabudine Yesu ya riuedina, "Deḡoda tam aitau turamma
risine kupi poune ku naḡo be ku riuena, 'Yau tura, buredi
rabuiteḡa kwa utegu,
6 baninama turaguma yodi vaḡaie ya tava be taugu nam
ḡarogue aba da sibo è ute.'
7 Be turamma vada nopone i paribeem be i riuna, 'Nam
kwa taiḡosoḡosorigu, taugu yau sedama mate matakeda kè
gudu be ka kenakenana, tokare nam aiyaba yà utem.' "
8 Dabudine Yesu ya riuna, "Taugu yà riuriuemina da
turamma nam i ḡoena da sibo ya midisuḡu be kani ya
utem. Be am waibaḡa dobidobima aubainama tauna tokare
e midisuḡu da kani e utemna.
9 "Vutuna aubainama yà riuriuemina, koi baḡa be e utem-
ina, ko wane be ko banavina, ko raupewapewa be ḡaromie e
kaiporena.
10 Baninama aitau ewai baḡana, tokare e paḡona, be
aitau e wanewanena, tokare e banavina, be aitau e rarau
pewapewana, tokare ḡarone e kaiporena.
11 "Nam ai gomana kani* i ḡabeḡabe be tamanama yeku i
utena, ibewa.
12 Be nam ai gomana pou i ḡabeḡabe be tamanama
rikarikau i utena, ibewa.
13 Yodi uma ko noḡoti, avedi da taumi banaga
gewegewemima be yaḡoro yaba veredima natunatumima

* **11:11:** Gurik bonane ya riuna: Buredi. Buredi inam Jius adi kanima, maika tauda dà kanima kaire.

ko uteutedina. Vutuna aubainama Tamemima marae tauna teneteneg̃inama da aitaug̃a Arua Babau tawai bag̃ena, tokare e utedina."

Yesu be penama adi guyauma
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 Yesu penama ya tavu dobig̃ena. Be uma peneminama banaga ya koku be ya miamiana tauna gumgum. Be inam penama taug̃oma ya gosegosena rag̃anine, taug̃oma giu yai kare munag̃ena, be banaga matabudi a basena.

15 Dabudine banaga g̃esaudima a riuna, "Yesu tauna Belsebul isane penama e tavutavu dobig̃edina. Be Belsebul tauna penama adi guyauma."

16 Be banaga g̃esaudima taudi Yesu raurubunama aubainama awai bag̃ana da sibo mara matairinama ya voie be taudi sibo a kita be ai kawa riukaue da tauna naumeki Mamaitua g̃aronama.

17 Be Yesu ya kataie da taudi aba awai nuanog̃onog̃otena, aubainama tauna umanama ya riuedina, "Deg̃o dobunama tenag̃a e darig̃a munag̃ena, tokare taunag̃a e kawa gewagewa munag̃ena. Be deg̃o vadanama ei mia g̃inanana, tokare taunag̃a ei yamona munag̃ena.

18 Deg̃oda Seitan na banagama mate tai g̃inana munag̃edina, tauna tokare na waiguyauma e kawa gewagewa be nam ei rewapana. Umanama yà riuriuna, baninama taumi ko riuriuna da taugu kabe Belsebul isane penama è tavutavu dobig̃edi.

19 Be deg̃oda taugu Belsebul isane, penama è tavutavu dobig̃edina, naumeki da yodi taumi Parisi ami tauwai muriwatanama taudi aitau isane penama ta tavutavu dobig̃edi? Taumi ami tauwai muriwatanama tawai mag̃atarana da taumi ko kaikaiyovuna!

20 Be deg̃oda taugu Mamaitua nimarakurakune† penama yà tavutavu dobig̃edina, inam anikitanama Mamaitua na waiguyauma g̃aromie ya tavana.

21 Deg̃oda banaga wairewapaninama ma madana na gabuma e bodabodamena, naumeki da na purapurama tokare ta kena kauana.

22 Be deg̃oda banaga wairewapana vavasag̃inama e tava be inam baneginama e vunug̃i be na madama na kaba waisumag̃edima e ragaudina, inam rag̃anine banaga wairewapana vavasag̃inama taubodama na purapurama e ragaudi be na banagama e soiedina.

23 "Deg̃oda tauna aitau nam taugu mate, tauna inam taugu ewai g̃avieguna. Be mate tauna aitau nam taugu mate kama

† **11:20:** 'Mamaitua nimarakurakunama', baninama inam Arua Babau. Metiu 12:28 ko kitana.

noyanoya tenaḡana, tauna inam yau noyama e kawakawa gewagewana.

Penama na kaba tava munaḡama
(Mt 12:43-45)

24 "Be penama banaga e dobidobi porena raḡanine, tauna dobu pokine e naḡo be na kaba siperema gabunama e wanena. Be deḡoda gabu nam e banavi, tauna tokare e riuna, 'Taugu yà munaḡana yau vadae, deḡo e veraveraue dabudi.'
25 Raḡanine tauna e tava munaḡa da vada kavakavanama, kawakawa verenama be waiwaisianama e kenakenana e kitana,
26 inam raḡanine tauna e munaḡa be penama ḡesaudima, matabudi 7 ei dokedina. Be inam penemidima a gewagewa vavasaḡana, nam maika noḡone. Be taudi matabudi inam vadanama nopone ta saḡa be banaga nopone ta miana. Inam raḡanine banaga na yawasanama e gewagewa vavasaḡana, nam maika noḡone."

Riukaua na wainuaverema
27 Raḡanine Yesu inam nama ya giugiuna maika, waivi patara nopodie bonanama dosine Yesu ya riuena, "Nuavere tauna aitau tam ya tikam be yai susumna."
28 Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuena, "Naumeki aba kuya riuena, be nuavere dosinama taudi aitauḡa Mamaitua riunama ta vaivaie be ta voivoiena."

Jona na matairama
(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

29 Be patara ya moramorabana raḡanine, Yesu ya riuna, "Taumi uma kimtimima kimta gewegewemima. Taumi matairaḡa kitanama ko ḡoeḡoena, be nam tokare mataira ko kita da Jona na matairama taunaḡa tokare ko kitana.
30 Jona taunaḡa yai matairana Ninive aubaidima, teneḡinama nama Banaga Natunama tokare ei matairana taumi kimtimima aubaimima.
31 "Etara raḡanine dobu Saba guyaunama waivinama taumi kimtimima mate ko midisuḡu munaḡana raḡanine, tauna tokare e riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya naḡona, baninama boni Saba guyaunama tauna dobu damone, be ya tavana, Solomon na nuauyauyama vaienama aubainama, be yodi uma dobudine banaga tenaḡa Solomon ya saḡa porena be tauna na giuma nam komawai beavaiena.
32 Etara raḡanine Ninive meagainama banegidima taumi kimtimima mate ko midisuḡu munaḡana raḡanine, taudi ta riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya naḡona, baninama boni Jona ya rarau guguyana, be Ninive banegidima a vaie be taudi noḡota vitara a paḡona, be yodi uma dobudine

banaga tenaḡa Jona ya saḡa porena, be tauna na giuma nam komawai beavaiena.

Tubuḡa na kodamma
(Mt 5:15; 6:22-23)

33 "Nam aitau kodam e gabu be e semo, bo tebo dibune e boru. Ibewa, tauna kodam ḡavoe ei midiri da banaga ta saḡasaḡana ta kitana.
34 Matamma inam tunimma na kodamma. Deḡoda matamma verenama, naumeki da tunimma matabuna yanayananama, be deḡoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina.
35 Be yodi kwa kita kaua da yana ḡarome nam ei kupikupi.
36 Deḡoda tam tunimma matabuna yanayananama, be nam tunimma aiyabinama ei kupikupi, naumeki da tunimma matabuna e yanana maika kabe kodam neneḡarinama ḡarome i yanayanana."

Waisumaḡa kaikaiyovudima
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

37 Raḡanine Yesu na giuma yawai kovina, Parisi tenaḡa tauna ya kokonena na vadae kani aubaina. Naumeki da Yesu ya saḡa da ya mia be ya kanikanina.
38 Be Parisi tauna ya basena, baninama Yesu tauna nimanama nam i koḡa be ya kanikanina.
39 Be Yesu Parisi ya riuena, "Taumi Parisi raḡan matabuna ami raudunema mataira kitekitedima kowai sumaḡedi be kowai muriwatanedina,‡ be taumi nopomima gewagewa ya moḡavuna. Taumi maika keaka be tebo tauridima ko koḡekoḡedina be nopodie mira yaḡoro ta kenakenana.
40 Taumi koya bua kauana! Koya kataie bo ibewa da Mamaitua ḡavoe be nopoe raudunedima tauna ya voiedina?
41 Taumi nopomima ko koḡedi be ami yawasanama ko kawa didimanidina, yodibe yaba matabuna inam e verena.
42 "Taumi Parisi ko kita kaua! Baninama yaba matabuna koi rawadamdamdi da matabudi 10 be dam tenaḡa Mamaitua ko uteutena, be kani anitai dinidima mate.§ Be taumi banaga ḡesaudima ḡarodie nam komawai rabaraba kauana be Mamaitua nuemima nam ima paḡopaḡona. Taumi yaba matabudi sibo koya voiedina!
43 "Taumi Parisi, ko kita kauana! Baninama sinagog nopone gabu verediḡa ko ḡoeḡoedina, be taumi ko ḡoeḡoena da debae banaga tai kaiwemina banaga dosidima maika."

‡ **11:39:** Mataira ḡavoe inam 'religious signs', maika raḡan matabuna tà saḡa be taparoroe tà voivoiana. § **11:42:** Jius adi kanima anitai dinidima inam yaba ḡauḡaubodima maika buta.

44 Be Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Taumi Parisi, gewagewa ḡaromie! Baninama taumi maika kokoaga nam waimatairidi banaga nam ti kataie be debanaḡa ta naḡo yababa be adi yawasanama ta kawakawa gewegewedina.”
45 Dabudine tarawatu tauwai katakatainama tenaḡa Yesu ya riuena, “Tauwai katakatai, uma yabedima kwa giugiuedina, tauma mate kwa biribiri dobiḡemaina.”
46 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Taumi tarawatu tauwai katakataidima, taumi mate ko kita kauana! Baninama taumi banaga vita koi kiroḡidi be ta kirokiroḡa rereḡedina, be taumi nam airaḡan koma sagusagu rubudina.
47 Ko kita kauana! Baninama boni taumi waḡewaḡemima peroveta ai guridina, be taumi kowai aninedina.
48 Taumi ko noḡonoḡotina da aba waḡewaḡemima a voivoiedina, inam naumeki, baninama taudi peroveta a vunuḡidi be taumi yodi adi kokoagama koi kitedi be kowai nuaverena.
49 Vutuna aubainama Mamaitua na nuauyauyae ya riuna, ‘Taugu peroveta be apasol yà riuporaḡana be ḡesaudima tai guridina, be ḡesaudima ta raukivigewegewedina.’
50 “Raḡan pakane da yodi banaga peroveta ai guridina be kosinidima a dararona aubainama, taumi kimtimima tokare kovoḡa ko paḡona.
51 Peroveta matabudi Eibol ya naḡo da Sakaraias, tauna olta be tempol poudie ai guridina. Inam banegidima awai guridina kadi taiye naumeki da taumi tokare Mamaitua e kovoḡimina, baninama peroveta awai guridina taumi kowai aninedina aubainama.
52 “Taumi tarawatu tauwai katakataidima, ko kita kauana! Baninama taumi riukaua kiḡinama koya paḡo be ko semosemona, vutuna aubainama taumi nam tokare marae ko naḡo. Be banaga ḡesaudima taudi marae naḡonama ta ḡoeḡoena, be taumi ko gudugududina.”
53 Dobudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima nuedima yai medi be bonedima bagibagine awai sinasinana,
54 da Yesu aba giunama gewagewanama sibo ya vato be a vunuḡina.

12

Yesu na tauwai muriwatanama ya riu wainoḡotidi be ya duḡudina
(Mt 10:26-31)

1 Raḡan ḡaubonaḡa be patara ya morabana tausand bisanama be adi banagama mate awai vaguda munaḡana. Be Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie giu yai kare da ya duḡudi be ya riu wainoḡotidina, “Ko rabe munaḡemi be

nam Parisi adi kauama ko ruvedi. Taudi ta voivoiana kabe banaga veredi, be ibewa. Baninama taudi adi waikaikaiy-ovuma maika sida* ewai raudavudavuna.
2 Be rag*a*n e veraverauna e tavana, inam rag*a*nine uma yabedima rupurupudima tokare ta mag*a*tarana, be yaba semosemodima tokare banaga matabudi ta kataiedina.
3 Be aiyaba kupie ko giuedina, tokare banaga matabudi yanae ta vaiedina, be aiyaba turemima mate waimoisirie koi kasavena, tokare patare ta giue be banaga matabudi ta vaiena.
4 "Yau bana, taugu yà riuriuemina, banaga tubug*a* taunag*a* tauwai gurinama nam ko nairedi, tokare nam aba g*e*sau ta voie.
5 Taugu yà riuriuemina da aitau ko nairena. Mamaitua ko nairena, baninama ko gurina murine, tauna deg*o*d*a* e g*o*en*a*, tauna rewapana g*a*rone da tokare gienae e porag*a* nawemina. Vutuna aubainama yà riuriuemina da tauna taunag*a* ko naire!
6 "Kiu g*a*ug*a*ubodim*a* matabudi 5 maesidima 20 Toea. Be nam ai kiu tenag*a* Mamaitua nuanama i koana.
7 Avedi debavuvug*i*mim*a* be inam matabudi Mamaitua ya sievidina. Vutuna aubainama nam ko naira, taumi nog*o*timim*a* ya moraba kauana, nam kiu g*a*ug*a*ubodim*a* maika.

Yesu na matamatama
(Mt 10:19-20, 32-33; 12:32)

8 "Be yà riuriuemina da aitau taugu ei mag*a*tarigun*a* banaga matedie, naumeki da taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yai mag*a*tarin*a*.
9 Be aitau taugu e bovieguna banaga matedie, naumeki taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yà boviena.
10 Deg*o*d*a* aitau Banaga Natunama g*a*rone e riu viravirana, naumeki da taugu tokare yà nog*o*t*a* porena, deg*o*d*a* tauna nog*o*t*a*porag*a* e g*o*en*a*. Be deg*o*d*a* aitau Arua Babau g*a*rone ei dibog*a*n*a*, avedi da tauna nog*o*t*a*porag*a* e g*o*eg*o*en*a*, be taugu tokare nam yà nog*o*t*a* pore.
11 "Taumi taugu kowai sumag*e*gun*a* aubainama, deg*o*d*a* banaga ta veraug*e*min*a* sinagog nopone etaremima aubainama, nam ko naira bo ko riuna, 'Nema tà gudutara bako?'
12 baninama inam rag*a*nine tokare Arua Babau tauna giu e utemi be nama ko giuna."

Waiguyau baneginama buabuanama wainasinama

* **12:1:** Gurik nopone inam 'leaven'. 'Leaven' maika sida, baninama ewai raudavudavu be e moramorabana.

13 Banaga tenāga patara nopodie Yesu ya riuena, “Tauwai
katakatai, tuāgaguma kwa riue da tauna dosi gagasidima e
soiedi da tauna be taugu.”
14 Be Yesu ya riuena, “Badam, tam aitau ya riuem da taugu
ami purapurama soienama yài tarapiriedi?”
15 Be Yesu taudi ya riuedina, “Ko kita kaua da gāromie
nam purapura matabudi koi gogo, baninama taumi nam
teneteneginа da inam purepuredie yawasana ko banavi!”
16 Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Rāgan
tenāga purapura baneginama na sipima ya maurana.
17 Be inam baneginama tauna ya nogota munāgena,
‘Taugu yodi aba yà voie? Taugu yau gabuma nam
teneteneginа da yau maurama yài damdi.’
18 Dabudine tauna ya riuna, ‘Taugu è kataiena yodi aba yà
voiena. Yau kanima vadedima yà kati weidi be vada dosidiga
yà keridi. Be dabudine yau maurama be yau purapura
matabudi yài damdina.
19 Be dabudine taugu yà riu munāgeguna, Ya vere kauana,
yodi aba yài nuaboye? Taugu yabedima veredima matabudi
è gōegōedina yodi è ragaudina modi toitoi ruvedima. Yodi
taugu yà sipere, yà kani, yà tego be yài nuaverena.’
20 “Be Mamaitua ya riuena, ‘Tam bua! Manaka kupine
am yawasanama yà kaiporena, be aubaimma kuya vovo
kaukauana tokare aitau e ragaudi?’
21 “Inam kauinama teneginama nama tauna aitau dobue
maurama ewai damna garone e tubugana, be tauna nam
Mamaitua garone na maurama imawai damna, ibewa.”

Nam koi nuaboya
(Mt 6:19-21, 25-34)

22 Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taugu
yà riuriuemina da nam tubugimima na yawasanama
aubainama koi nuaboya, aba sibo koya kani bo aba sibo koya
kote tunimima aubainama.
23 Baninama yawasana nogotinama inam ya moraba
vavasagana, nam maika kani, be tunimima nogotinama
inam ya moraba vavasagana, nam maika gara.
24 Kiu gayogayo ko kitedi! Taudi nam tima sipisipina, be
nam kani timawai damna. Be yagoro Mamaitua ewai kanid-
ina. Be taumi nogotimima inam ya moraba vavasagana, nam
maika kiu.
25 Tam aitau da inam yabedima kwawai nuaboyedina,
tokare kwa mia watana, bo?
26 Be taumi degoda inam yabedima gaugaubodima nam
teneteneginа da ko voiedi, naumeki da yaba gesaudima mate
nam koi nuaboyedi!

27 “Nanari dobire ta gogogogona ko kitedi. Taudi nam
tima noyanoyana be gara nam tima voivoiedina. Be yà
riuriuemina, avedi da guyau Solomon na garama vered-
ima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenaḡa i vere
vavasaḡana nanari maika.
28 Be yodi berana ta gogo be Mamaitua ewai garedina ko
kitekitedina, be pomai kaie ta gabu gorudina. Teneḡinama
nama Mamaitua tokare teneteneḡinama da taumi ei garem-
ina! Taumi ami waisumaḡama ya ḡaubo kauana!
29 Be mate kani be tego nam koi nuaboyedi!
30 Dobu banegidima nam waiwaisumeḡidi inam yabedima
tawai nuaboyedina. Taumi Tamemima marae ya kataie da
inam yabedima ko ḡoeḡoedina.
31 Be taumi noḡone Mamaitua na waiguyauma ko wane
dokena. Yodibe tauna inam yabedima matabudi e utemina.
32 “Taumi inam taugu yau yosima damnama ḡaubonama,
nam koi nuaboya, baninama Tamemima tokare na
waiguyauma e utemina.
33 Ami purapurama ko raugimaredi be mane banaga
waikaruwaḡewaḡedima ko utedina. Deḡoda nama ko
voiana, tokare marae ami waiguyauma verevavasaḡinama
ko paḡona, be inam waiguyaunama nam airaḡan e kovi.
Be nam aitau ami waiguyauma e danene bo kwarikwari ta
kanidi.
34 Baninama taumi ami waiguyauma vere vavasaḡidima
deḡo ta kenakenana, taumi ami noḡotama be nuemima
tabutabunama inam dabudine ta kenakenana.

Ko vokaukaua be koi rabana Yesu aubainama
(Mt 24:45-51)

35 “Raḡan matabuna ko vokaukaua wainonoḡa da ami
kodamma ko gabudi be koi rabana,
36 maika taunoya adi badama soie† ya naḡo be ta raber-
abena da e verau munaḡana, be raḡanine e tava munaḡa
be e raupewapewana taudi waiḡapa ta dobi be matakeda ta
kaiporena.
37 Raḡanine Bada e verau munaḡa be na taunoyama a
vokaukaua be tauna a raberabena e kitedina, inam raḡanine
nuavere dosinama taunoya ḡarodie. Taugu yà riuriu kauem-
ina inam raḡanine Bada na taunoyama e riuedi da taudi ta
mia be tauna na taunoyama adi kanima e soiena.
38 Inam raḡanine, taunoya avedi da kenavauvaue bo
nobautuae, taudi yaḡoro a vokaukaua be tawai rabana.
Be Bada e verau munaḡa da e kitana be na taunoyama a

† **12:36:** Yesu ya riuna: ‘Wainaḡi soinama’, baninama Israel nopone wainaḡi soinama ya dau kauana, be nam aitau I kataiena da airaḡan soi e kovi.

vokaukauana be awai rabana, inam rag̃anine naumeki da nuavere dosinama taudi g̃arodie.

39 "Uma ko nog̃oti, deg̃oda vada taupakinama sibo taudanene na kaba tavama rag̃aninama i kataiena, naumeki da tauna tokare na gaburama ya bodame be baneginama nam na vadae ya sag̃a be ya danene.

40 Be taumi mate nama ko vokaukauana, baninama Banaga Natunama na verauma rag̃aninama taumi nam koma nog̃onog̃otina da tauna e tava, inam rag̃anine tauna e tavana."

41 Be Pita yai taravira be ya riuna, "Bada, uma wainasinama taumag̃a aubaimaima kuya giue bo banaga g̃esaudima mate?"

42 Be Yesu ya paribeena, "Aba è riuriuemina, yodi nema ko nog̃onog̃ota bake? Aba taunoyanama waisumeg̃ina be nuanuauyauyanama, da bada inam taunoyanama e vine be tauna na banagama ei badedi be adi kanima e soiena?

43 Rag̃anine Bada e verau munag̃a be na taunoyama inam noyanama e voivoiena e kitana, naumeki da nuavere dosinama inam taunoyanama g̃arone.

44 Yà riuriu kauemina da tokare Bada inam taunoyanama e vine da Bada na purapurama matabudi ei badedina.

45 Be deg̃oda taunoya tauname e riu munag̃e be e riuna, 'Yau Badama bonika deg̃o ya nag̃ona be nam ima veraverau munag̃ana.' Inam rag̃anine tauna na banagama g̃esaudima rig̃edima ei karena, dabudine tauna e kanikani be e tegotego koakoa be e tego buana.

46 Inam rag̃anine taunoya e miamia nuababag̃a be Bada e verauna rag̃anine, tauna e dourakaraka be banaga nam waiwaisumeg̃idi g̃arodie e boru nawena.

47 Be taunoya Bada na g̃oanama ya kataiena, be nam i vokaukauana bo Bada na g̃oanama nam i voivoiena, naumeki da tauna tokare kovog̃a dosinama e pag̃ona.

48 "Be deg̃oda taunoya aitau Bada na g̃oanama nam i kataiena be aba ya voia waigewana, tauna tokare kovog̃a g̃aubonama e pag̃ona. Deg̃oda Mamaitua banaga yaba toitoi ya uteutena, tauna tokare inam baneginama g̃arone yaba toitoi e ragaudina. Be Mamaitua banaga aitau yaba toitoi nimane ya biridi be e raberabedina, naumeki da inam baneginama yaba toitoi Mamaitua e ute munag̃ena.

Yesu kana taiye darig̃a e tubug̃ana
(Mt 10:34-36)

49 "Taugu è yovona kai karakaratinama dobue è yovog̃ena, be yà nog̃onog̃otina da kainama kaiteka e karatina.

50 Taugu tokare babataito‡ bagibaginama yà pagona, be
ma nuaboyagu naumeki da yà raudamoena.
51 Taumi ko nogonogoti da taugu dobue è yovona suba è
yovoge, bo? Ibewa, nam suba be darigа.
52 Yodi be nokoi e nagona vada tenagа nopone banaga 5
tai kawa darigа munagana. Banaga rabuitegа rabui mate tai
sagasagana, be banaga rabui rabuitegа mate tai sagasagana.
53 Tametamedima, natunatudima tautaugomidima mate tai
sagasagana, be natunatudima tautaugomidima, tametamed-
ima mate tai sagasagana, be tinetinedima, natunatudima
waiwaividima mate tai sagasagana, be natunatudima wai-
waividima, tinetinedima mate tai sagasagana. Be rawanama
visara mate tai sagasagana, be visara rawanama mate tai
sagasagana."

Yodi raganine matairidima
(Mt 16:2-3)

54 Be Yesu banaga ya riuedina, "Taumi giyou ko kita be
egasigа e nagonagona, inam raganine ko riuriuna, 'Yodi
kusana e gogona', be nama e tubutubugana.
55 Be degodа sive oyagа e yovoyovona, inam ko riuriuna,
'Yodi komra e tomna', be nama e tubutubugana.
56 Taumi banaga kaikaiyovumima! Taumi mataira
gunume be dobue kitawairuvedima koya kataiena. Be aba
aubaina yodi ragandima matairidima kitawairuvedima nam
koma siasiava kauedi?

Am gewagewama kwa kawa didimani dokena
(Mt 5:25-26)

57 "Taumi koi tarapiri munagemi da dego tauna didimana
be riukaua.
58 Degodа banaga tam e panim be e nawemna etara
aubainama, naumeki da kedae kwa raurubu da am gewage-
wama kwa kawa didimana dokena. Inam raganine nam
etara tauwai badenama e riuem be dibure kwa nago.
59 Taugu yà riuriuemna da tam tokare nam dibura kwa
dobi pore naumeki da Toea damonama kwa kaigavutina."

13

Nuenuemima nam ko vitaredi, tokare ko gurina

1 Inam raganine banaga aitaugа dabudi a tavatavana, taudi
Yesu garone ai magatarana da Galili provins banegidima
gesaudima taudi musare Mamaitua garone a rarau puyona
maika, Paelat na tauigarama inam banegidima ai guridina.

‡ **12:50:** Uma babataitonama, baninama Yesu ya gurigurina ya giuena.

2 Be Yesu ya riuedina, “Taumi ko noḡonoḡotina da inam
banegidima nama ai nuatoitoi be a gurina adi gewagewama
ya moraba kaua, nam banaga ḡesaudima maika, bo?
3 Ibewa, nam nama. Yà riuriuemina da nuemima nam ko
vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina.
4 Bo banaga matabudi 18 ko noḡotidi, taudi raḡanine
Siloamma be vada debedie ya beku be yai guridina.
Taumi ko noḡonoḡotina da noa banegidima nama a gurina
adi gewagewama ya moraba kaua, nam maika banaga
ḡesaudima Jerusalemma nama, bo?
5 Ibewa, nam nama. Yà riuriuemina da nuemima nam ko
vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina.”

Damaya nam votavotana wainasinama

6 Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina,
“Tauḡoma tenaḡa na sipie damaya ya midimidina. Be
inam tauḡominama ya naḡona damaya banidima aubaidima,
be nam i banavidina.
7 Vutuna aubainama tauna sipi taurabenama ya riuena,
‘Taugu modi rabuiteḡa nopodie èi veraverauna damaya
banidima wanedima aubainama, be nam airaḡan banidima
e banavidina. Vutuna aubainama kwa taraḡa pore! Aba
aubainama doḡa ewai yakare?’
8 “Be sipi taurabenama ya riuna, ‘Bada, kwa gosepore da
modi tenaḡa nopone taugu yà keri dobona.
9 Be deḡoda modi ḡesau nopone e banina, inam naumeki.
Be ibewa, naumeki da kwa taraḡa porena.’ ”

Yesu Sabat raḡanine waivi yai yawasanina

10 Sabat raḡanine Yesu sinagog tenaḡa nopone yawai
katakataina.
11 Be inam dabudine waivi tenaḡa nopone penama ya saḡa
be ya voie da tauna ya sida kauana modi 18 a kovina, be nam
teneteneḡina da sibo ya didimana munaḡa.
12 Raḡanine Yesu inam waivinama ya kitakitana, tauna ya
riue da ḡarone ya tava be ya riuena, “Waivi, yodi am sidama
ya kovina.”
13 Naumeki da Yesu nimanama waivi debane ya boru be
yai raḡantenaḡe da waivi ya didimana munaḡa be Mamaitua
isanama ya kaisuḡuna.
14 Be sinagog taurabenama nuanama yai medi kauana,
baninama Yesu tauna Sabat raḡanine banaga yai yawasan-
ina. Dabudine sinagog taurabenama banaga ya riuedina,
“Raḡan matabudi 6 ta kenakenana, inam noya na raḡanima.
Inam raḡandie ko verauna waiyawasana aubainama be nam
Sabat raḡanine!”

15 Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Taumi kaikaiy-
ovumima! Matabumi Sabat rāgandie ami yosima nam
komawai kanidi, bo?*
16 Be uma waivinama Eibraham natunama, be Seitan ya
pani be ya rabena modi 18 a kovina. Be yodi aba aubainama
Sabat rāganine nam sibo èi yawasani?”
17 Inam nama ya riuriuna rāganine, na ḡaviama
banegidima debedima ya suba kauana. Be banaga
ḡesaudima nuedima ya vere kauana, baninama tauna yaba
matabudi veredima ya voivoiedina aubainama.

Yauḡana pesinama be yist wainasinama
(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)
18 Yesu ya riuna, “Mamaitua na waiguyauma nema maika
kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko kataie?
19 Inam maika pesi ḡaubonama† banaga ya paḡo be na sipie
ya kuma be ya gogo ya moraba da kai dosinama ya tubuḡana.
Be kiu a verau be ragane a rarau noḡina.”
20 Be Yesu ya riu munaḡana, “Mamaitua na waiguyauma
nema maika kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko
kataie?
21 Inam maika yist waivi ya paḡo, parawa toitoi nopodie
ya biridi, da ya gwada be parawa ya sasanana.”

Matakeda ḡuririnama
(Mt 7:13-14, 21-23)
22 Yesu tauna Jerusalemma ya naḡonaḡona, be kedae
meagaiḡa banaga yawai katakataidina.
23 Be banaga tenaḡa Yesu yai taravirena, “Bada, inam
riukaua da banaga raubisaḡa tokare ta yawasana, bo?”
Be Bada ya riuedina,
24 “Ko kaivavasaḡe da matakeda ḡuririne ko sonaḡana,
baninama banaga toitoi ta rarau rubuna da ta sonaḡana, be
tokare nam teneteneḡina.
25 Baninama rāganine vada taupakinama e midisuḡu be
matakeda e guduna, dabudine taumi doḡae ko midi be
matakedae ko raupewapewa be ko riuna, ‘Bada, matakeda
aubaimaima kwa kaipore.’ Be tauna tokare umanama
e paribeemina, ‘Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi
aikedae be koya tava?’
26 Dabudine taumi ko riuna, ‘Bada, tauma tam mate
tè kanikani be tè tegotegona, be ama meagaiḡa kuyawai
katakatai naḡona.’

---

* **13:15:** Bo: Taumi matabumi Sabat rāgandie ami oks bo donki ko kuvesidi be upae ko nawedi be kowai tegodina. † **13:19:** Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ḡesau, tauna kai, nam taitai.

27 Be tauna e riu munaḡemina, ‘Kaite naumeki è riuemina.
Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi aikedae be koya
tava? Ko naḡo ḡavoe! Taumi nam uma dabudine ko saḡa,
gewagewa tauvoienama.’
28 “Dabudine taumi ko ḡaba gurata be gadigadimima ko
sanadididina. Be dabudine taumi tokare Eibraham, Aisik,
Jeikob be peroveta matabudi Mamaitua na waiguyauma
nopone ta soisoina ko kitedina, be taumi tokare Mamaitua
ei poraḡa dobiḡemina.
29 Be Banaga dobu matabuna nopone tokare ta verauna,
Mamaitua na waiguyauma nopone ta mia be Mamaitua na
soima ta kanina.
30 Naumeki da yodi ko kita, aitauḡa yodi ta dokadokana,
taudi tokare tai murina, be aitauḡa yodi tawai murina, taudi
tokare ta dokana.”

Yesu Jerusalem ewai nuaboyena
(Mt 23:37-39)

31 Inam raḡaninama teneḡine Parisi a verau Yesu ḡarone
be a riuena, “Tam uma dobunama kwa dobi pore be kwa
naḡona wari kedae, baninama guyau Herod e ḡoeḡoena ei
gurimna.”
32 Be Yesu umanama ya paribeedina, “Ko naḡo be inam
dakonama ko riuena, taugu manaka be pomai penama
banaga nopodie yai dobidina, be banaga sidesidedima yai
yawasanidina, be mainokomḡo yau raḡanima e kovina.
33 Be yodi taugu naumeki da yau noyama yà voiedina,
manaka, pomai, be mainokomḡo mate, baninama nam i
verena da peroveta wari kedae e guri, ibewa da Jerusalemḡa
nopone.
34 “O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai gurid-
ina. Mamaitua banaga e riuriu poraḡana ḡaromie, be taumi
ko rarau yekudina! Raḡan ya toi kauana taugu è raurubu
da è rawateḡeteḡeimina kamkam natunatunama mapenama
dibune e rawarawa teḡeidina maika, be taumi nam ko ḡoena.
35 Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma e gosena.
Be taugu yà riuriuemina taumi nam ko kita munaḡegu,
naumeki da raḡan e veraverauna e tavana, inam raḡanine
taumi tokare umanama ko riuna, ‘Isanama tà kaisuḡu, tauna
vutuna Bada isane e veraverauna!’ ”

14

Yesu Parisi na vadae taugoma yai yawasanina

1 Sabat tenaḡa Yesu ya naḡona Parisi dosinama na vadae
kani aubainama, be banaga tauna a kitakita watanina,

2 baninama Yesu noḡonama yauwanine tauḡoma
kaḡanama be nimanama sasasanidima ya miamiana.
3 Be Yesu Parisi be tarawatu tauwai katakataidima yai
taraviredina, “Inam naumeki bo ibewa da Sabat raḡanine
banaga tài yawasanina?”
4 Be taudi nam aba ti riuena. Naumeki da Yesu inam
tauḡominama ya taukoni da yai yawasani be ya riupore
nawena.
5 Dabudine Yesu inam banegidima ya riuedina, “Tam aitau
tenaḡa natum bo am kauma kaikaivainama Sabat raḡanine
dome i kuruvana, tam Sabat raḡanine aubainama tokare
nam kuya soru tavaite, bo?”
6 Be taudi nam teneteneḡina da tauna sibo a paribee.

Ḡaubomunaḡa waikatakatainama

7 Raḡanine Yesu e kitana be ware gabu veredigḡa a vinevine-
dina, tauna uma wainasinama ya riuedina,
8 “Raḡanine aitau soie e kokonemna, nam kwa naḡo be
guni poune kwa mia! Baninama deḡoda banaga ḡesaunama
ya kokonena ya saḡa vavasaḡana nam maika tam e veraver-
auna e tavana.
9 Inam raḡanine taupaka tokare tam e riuemna, ‘Kwa naḡo
ḡavoe, inam banaga dosinama na gabuma.’ Dabudine tam
kwa tunimayaḡa be doḡae kwa dobina.
10 “Vutuna aubainama raḡanine aitau soie e kokonemna,
naumeki da kwa naḡo be doḡae kwa miana! Be
taukokonemma e riuemna, ‘Yau tura, kwa saḡa guni poune
kwa mia!’ Inam raḡanine tam tokare ta kawa saḡemna.
11 Baninama aitauḡa ta kawakawa saḡe munaḡedina, taudi
tokare e biri dobiḡedina. Be aitauḡa ta biribiri dobiḡa
munaḡedina, taudi tokare e kawa saḡedina.”
12 Dabudine Yesu taupaka ya riuena, “Tam kani
kwa vokaukauena raḡanine, nam am banagama bo
tuatuaḡamma, am damma bo am banagama waiguyaudima
kwa kokonedi, avedi, baninama taudi tokare tam ta
kokonaḡaremna.
13 Be tam kani kwa vokaukauena raḡanine, banaga
waikaruwaḡewaḡedima be nuakududima be tuera ragara-
gaudima be matapotepotedima, taudi kwa kokonedina.
14 Inam raḡanine tam nuavere dosinama kwa paḡona,
baninama taudi nam aba ḡarodie da ta kokonaḡarem. Be
didimana banegidima guriguridima ta midimidisuḡu mu-
naḡana raḡanine, Mamaitua tam ei maesimna.”

Soi dosinama wainasinama
(Mt 22:1-10)

15 Dabudine tauḡoma tenaḡa Yesu mate a mia da a kanikanina, nama giunama e vaiena be tauna Yesu ya riuena, “Nuavere taudi aitauḡa Mamaitua na waiguyauma nopone ta mia tenaḡa be ta kanina.”

16 Be Yesu tauna ya riuena, “Raḡan tenaḡa banaga tenaḡa ya soisoina, be soinama nopone banaga toitoi ya kokonedina.

17 Raḡanine soi ya vokaukaue ya kovina, da na taunoyama ya riupore da na warema riuedima aubainama. Be taunoya ware ya riuedina, ‘Ko verau! Yaba matabudi kè vokaukaua rovodina.’

18 Be ware matabudi a raugudutaraḡa da kabe adi noyama ti kenakena. Ware dokadokanama ya riuna, ‘O ebom, taugu yodi ḡoma yau doḡama è gimeri be yà naḡonaḡona kitanama aubainama. Tokare nam yà verau!’

19 Be ḡesaunama ya riuna, ‘O ebom, taugu yau kauma kaikaivaidima 10 è gimara be yodi yà naḡonaḡona yà raurubudina, aubainama da nam yà verau.’

20 Be waiḡesaunama ya riuna, ‘O ebom, taugu yodi ḡoma èi naḡina, vutuna aubainama da nam yà verau.’

21 “Dabudine taunoya ya munaḡa be riudima matabudi na badama ḡarone yai maḡataridina. Naumeki be na badama nuanama yai medi kaua be na taunoyama ya riuena, ‘Kwa naḡo makai meagai dosinama nopone keda dosidie be kedasoraḡa be banaga waikaruwaḡewaḡedima be banaga tunidima nuakududima be tuera ragaragaudima be matapotepotedima taudi kwai doka verauḡedina.’

22 Naumeki da, taunoya yaba matabudi ya voia kovidi be ya riuna, ‘Bada yaba matabuna kuya riuriueguna è voiedina, be yaḡoro gabu e kenakenana.’

23 Be bada na taunoyama ya riuena, ‘Kwa naḡo diadiaḡa be banaga kwa segeridi be ta verau da yau vadama tai moḡavuna!’

24 Taugu yà riuriuemina da taudi aitauḡa noḡone è kokonedi be a gudugudu tarana nam aitau tenaḡa yau soima kaninama e sanarubu.”

Yesu waimuriwatanenama na giuma
(Mt 10:37-38)

25 Inam raḡanine patara dosinama Yesu mate a naḡonaḡona. Be tauna yai tautinamuri ḡarodie be ya riuedina,

26 “Deḡoda aitau waimuriwataneguma e ḡoena, inam naumeki, be deḡoda tamanama, tinanama, na waivima, natunatunama, tuatuaḡanama, tasitasinama, nuvunuvunama bo tauname na yawasanama ei nuapaḡo guratedina,

nam maika taugu, tauna nam teneteneḡin*a* da taugu yau tauwai muriwatana.
27 Be deḡod*a* aitau nam na korosima e kiroḡi* be ei muriwatanegu, tauna nam teneteneḡin*a* da taugu yau tauwai muriwatana.
28 "Deḡod*a* tam aitau vada dosinama kerinama kwai nuanoḡonoḡoten*a*, noḡone tam kwa mia be kwa kita da mane teneteneḡin*ama*, naumeki da vada kwa kerina.
29 Baninama deḡod*a* vada pakanama kerinama kwai karena be nam teneteneḡin*a* da kwai kovi, inam raḡ*a*nine banaga matabuna tokare vada ta kita be ta kwatevem
30 be ta riuna, 'Uma baneginama vada kerinama yai karena, be nam teneteneḡin*a* da ei kovi.'
31 "Bo deḡod*a* guyau tenaḡ*a*, na tauiḡ*arama* 10 tausand mate muriḡ*a* da ta naḡon*a* iḡ*ara* aubainama, tauna noḡone e mia be ei nuanoḡonoḡot*a* da tauna teneteneḡin*a* bo ibewa da guyau ḡesau na tauiḡ*arama* 20 tausand mate tai iḡ*ara*.
32 Be deḡod*a* e noḡoti be nam teneteneḡin*a*, naumeki da taudi madanie be banaga e riuporedina guyau ḡesau ḡarone suba waibaḡen*ama* aubainama.
33 Inam kauinama teneḡin*ama* nama tam aitau am ḡoan*ama* matabudi nam kwa gosaḡ*a*, tam nam teneteneḡim da yau tauwai muriwatana.
(Mt 5:13; Mk 9:50)
34 "Buta inam yaba verenama. Be deḡod*a* buta dininama e gewagewana,† tokare nema kwa voia bake da e dini munaḡ*a*?
35 Inam butanama nam sipi bo mui waidamnama mate tai rawateḡei be teneteneḡin*a*,‡ ibewa, inam butanama nam na noyama aba, tokare banaga ta pore kaiyatina. Deḡod*a* beemima ta kenakenana, naumeki da koi beavaia kauana."

15

Sipu kwakokwakonama wainasinama
(Mt 18:12-14)
1 Dabudine teks tautamina be gewagewa banegidima ḡesaudim*a* mate Yesu waibeavaienama a tavana.

---

* **14:27:** Korosi kiroḡin*ama* inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina. † **14:34:** Anikunee banaga ḡesaudim*a* mane dosinama paḡon*ama* a ḡoen*a* aubainama, buta gimori mate ai rawateḡeidin*a*, vutuna aubainama buta ya gewagewana. Deḡod*a* tauda tà ḡoen*a* maika buta verenama, naumeki da tauda dà yawasanama nam tài mira. ‡ **14:35:** Jius banegidima buta sipie ta boruboruna, sipi ta gogo kauana aubainama. Be mui waidamne mate ta boruboruna da mui e bova kaua da muriḡ*a* sipie ta boruna aubainama.

2 Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima momodu ai
kare be a riuna, “Uma baneginama ko kita, tauna banaga
gewegewedima ei aninedi be mate ta kanikanina.”
3 Vutuna aubainama Yesu uma wainasinama ya riuedina,
4 “Deḡoda tam aitau am sipuma 100 be tenaḡa i kwakona,
tam tokare aba sibo kuya voie? Tam tokare sipu 99 gabu
verene kwa gosaḡa be kwa naḡo da tenaḡa kwa wanena, be
kwa banavi da naumeki.
5 Be kwa banavina raḡanine, tam ma nuavereverem
ragame kwa boru
6 be kwa kiroḡa nawe munaḡena am vadae. Be dabudine
am banagama kwa riu gogonidi be kwa riuedina, ‘Tài nua-
vere tenaḡana, baninama yau sipuma ya kwako be è banavi
munaḡena.’
7 Yà riuriuemina da uma kauinama teneḡinama nama
marae, deḡoda banaga gewagewanama tenaḡa na noḡotama
e vitarena, tauna debane tokare nuavere dosinama e
tubuḡana. Be nam banaga 99 maika, taudi noḡota vitara
nam tima ḡoeḡoena, baninama taudi ta noḡonoḡotina da
kabe banaga didimanidi.

Sirin taitaikuruvinama wainasinama

8 “Bo waivi tenaḡa ḡarone sirin matabudi 10. Be deḡoda
tenaḡa i taikuruvina, tauna tokare aba sibo ya voie? Tauna
kodam ya gabu, be vada ya rauḡiriḡiri be yai wanawana
kauana, ya banavi da naumeki.
9 Be ya banavina raḡanine, na banagama ya riu gogonidi be
ya riuedina, ‘Tài nuavere tenaḡana, baninama yau sirinma
taitaikuruvinama è banava munaḡena.’
10 Yà riuriuemina da uma kauinama teneḡinama nama
deḡoda gewagewa baneginama tenaḡa na noḡotama e vitare-
dina, tokare Mamaitua na aneama tai nuavere kauana.”

Tauḡoma kwakokwakonama wainasinama

11 Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Tauḡoma
tenaḡa be natunatunama tautauḡomidima rabui.
12 Be tauḡoma natunama tautasinama tauna tamanama ya
riuena, ‘Mamai, taugu yau sikerema kwa utegu.’ Naumeki
da tamanama mane ya sikeredi da tauna na sikerema ya
utena.
13 “Naumeki da raḡan ḡaubonaḡa be gomana tautasinama
na sikerema ya ragaudi be ya naḡona wari dobue. Be
dabudine bua na miae ya mia be na sikerema matabuna yai
yakaredina.
14 Raḡanine na sikerema matabuna yai kovina murine,
inam dobunama meiḡara raḡaninama ya tavana, be tauna
wainuatoitoi yai karena.

15 Vutuna aubainama tauna ya nagona inam dobunama baneginama garone noya aubainama. Naumeki da dobunama baneginama tauna ya riupore nawena na bawama rabedima aubainama.
16 Dabudine taugoma kani ya karati be bawa adi kanima sibo ya kanina, be yosi taupakinama nam i aninena.

17 “Inam raganine taugoma nogota debane ya sagasagana, be tauna ya riuna, ‘Tamaguma garone taunoya toitoi be taudi garodie kani ya toi vavasagana, be nam tima kanikani rovodina, be taugu uma dabudi yà miamia kanigurina.
18 Taugu yà midisugu be yà munagana tamaguma garone be yà riuena: Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua garone be tam garome.
19 Taugu nam teneteneginigu da ta riueguna tam natum; be kwa voiegu da maika am taunoyama tenaga.’

20 “Dabudine taugoma ya midisugu be ya munagana tamanama garone. Tauna yagoro madanie be tamanama yawai kita da gomana ya kita be nuanama yai poya kauana. Naumeki da tauna ya manini natunama garone da natunama ya tika be yai suruvena.
21 Be natunama tamanama ya riuena, ‘Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua garone, be tam garome. Taugu nam teneteneginigu da ta riueguna tam natum.’

22 “Be tamanama na taunoyama ya riuedina, ‘Waigapa ko nago be gara verenama ko pago be natuguma koi garana. Be rin nimane ko boru be kagasuma kagane ko boruna.
23 Kau natunama momomoninama koi guri da tà soi be tài nuaverena.
24 Baninama uma natuguma tauna ya gurina, be yodi ya yawasana munagana, tauna ya kwakona, be yodi è banavi munagena.’ Naumeki da soi ai karena.

25 “Inam raganine gomana tautuaga tauna yagoro sipie. Be tauna ya munamunagana vadae. Be tauna vada diane ya tava da e vaiena be banaga a saresare be a bigabigana.
26 Naumeki da taunoya tenaga ya yokoe be yai taravirena, ‘Aba e tubutubuga?’
27 Be taunoya ya riuna, ‘Tasimma ya tava munagana, aubainama tamamma kau natunama momomoninama yai gurina. Baninama natunama ya banavi munagena aubainama, be nam aba gewagewanama i banavina.’

28 “Dabudine gomana tautuaga nuanama yai medi kaua be nam vadae nagonama i goena. Vutuna aubainama tamanama ya dobi be ya riuwai nuabigabigana.
29 Be tauna tamanama ya riuena, ‘Kwa kita, taugu suara toitoi aubaimma è noya guratana be nam airagan, am riuma

è rawāgaigāiena. Be taugu nam airāgan musara gāubonama* ku ute rubugu da yau banagama mate kei nuaverena,
30 be natumma inam am mane be yaba matabuna yai yakaredina toretore waiwaividima gārodie. Be yodi ya tavatava munāgana tam kau natunama momomoninama tauna aubainama kuyai gurina.'
31 "Be tamanama ya riuna, 'Taukui, tam rāgan matabuna taugu mate tà miamiana, be yaba matabuna taugu gāroguma, inam tam gāromma.
32 Be yodi inam ya verena da tauda tà soi be tài nuaverena, baninama tasimma ya guri, be yodi ya yawasana munāgana. Tauna ya kwakona, be yodi è banava munāgena."

16

Stoa taurabenama kaikaiyovunama wainasinama

1 Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Stoa taupakinama gārone stoa taurabenama ya miamiana. Be banaga stoa taupakinama a riuena da tauna na stoama taurabenama mane ya danedanenedina.
2 Dabudine stoa taupakinama yodi stoa taurabenama ya yokoe be ya riuena, 'Inam aba giunama gārome è vaie? Am noyama kuya voivoiena yà kita. Tam nam airāgan yau stoama kwa rabe munāge.'
3 "Be stoa taurabenama taunāga ya riu munāgena, 'Aba yodi yà voie, bada yau noyama ya kaiporena aubainama? Taugu nam wairewapanigu da noya dosinama yà voiedi, be banaga kigiedima taugu è tunimayāgana.
4 Yodi è kataiena aba yà voie da banaga gesaudima ta rabeguna yau noyama e kovikovina rāganine.'
5 "Naumeki da stoa taurabenama banaga aitauga stoe awai bukinna banegidima ya riuedi da gārone a tavana. Be dokadokanama ya riuena, 'Am bukinma bisa yau badama gārone?'
6 Be tauna ya paribeena, 'Oeri duramdima 100.' Be stoa taurabenama ya riuena, 'Am bukinma pepanama kwa pago, be kwa girumina 50.'
7 Be murine gesau ya riuena, 'Tam, am bukinma bisa yau badama gārone?' Be tauna ya riuna, 'Wit begidima 1 tausand.' Be stoa taurabenama ya riuena, 'Am bukinma pepanama kwa pago be kwa girumina 800.'
8 "Be stoa taupakinama tauna na stoama taurabenama kaikaiyovunama ya basena, baninama stoa taurabenama na nuauyauyae na yawasanama kedanama ya voivoiena

* **15:29:** Gurik bonane ya riuna: 'Goat gāubonama'

aubainama." Be Yesu ya riuna, "Uma dobunama natunatunama mane mate waitureninama a katai kauena, nam yana natunatunama maika,

9 vutuna aubainama yà riuriuemina, banaga ḡesaudima manee gewagewa ta voivoiedina, be taumi ami manee banaga ko sagudi da bada ta banavina. Inam taudi taumi ami banagama, be tokare mane e kovina raḡanine, taumi marae tai aninemina.

10 "Deḡoda tam yaba ḡauḡaubodie be vere kwa voiedina, naumeki da tam teneteneḡinama tokare yaba dosidie vere kwa voiedina. Be deḡoda tam yaba ḡauḡaubodie nam vere kwa voiedi, naumeki da tam tokare nam teneteneḡina da yaba dosidie vere kwa voiedi.

11 Deḡoda taumi dobu yabedima nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaḡemi be mara yabedima e utemi.

12 Be deḡoda taumi banaga ḡesaudima adi purapurama nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaḡemi be purapura e utemi.

13 "Nam ai taunoya teneteneḡina da babada rabui ḡarodie ei yaraga. Deḡoda e ḡoena, naumeki da noḡone badanama e tuaḡaie be murine badanama e ḡoena, bo noḡone badanama e ḡoena, murine badanama e tuaḡaiena. Taumi nam mane be Mamaitua ḡarodie koi yaraga tenaḡa!"

Mousis na tarawatuma be Yesu riunama
(Mt 11:12-13; 5:18, 31-32; Mk 10:11-12)

14 Raḡanine Parisi uma riudima a vaivaiedina, taudi Yesu ai kwatekwatevena, baninama mane nuedima ya paḡona aubainama.

15 Be Yesu taudi ya riuedina, "Taumi banaga matedie ko voivoia munaḡemina da kabe veremi, be Mamaitua taumi nuemima noponama ya kataiena. Yaba banaga e noḡonoḡotina da kabe yaba dosidi, be inam yabedima Mamaitua matane a gewagewa vavasaḡana.

16 "Noḡone taumi Mousis na tarawatuma be peroveta adi girumama ḡaromie a kenakenana. Raḡanine Jon tauwai babataito ya tavatavana, dabudine taudi adi raḡanima ya kovina. Be dabudine vari verenama Mamaitua na waiguyauma riunama yà rarau guguyena. Be banaga matabudi ta rarau rubuna da Mamaitua na waiguyauma nopone sibo a saḡana.

17 Mara be dobu teneteneḡinama da ta samoana, be Mamaitua na tarawatuma, avedi da ḡauboḡominama be tokare nam e samoa.

18 "Aitau na visarama e gose be waivi ḡesaunama e naḡina, tauna na waivima debane mui e poreporena. Be deḡo tauḡominama na waivima e tuaḡaie be e gosena, be wari

taugoma inam waivinama e nagina, tauna turanama debane mui e poreporena."

Purapura baneginama be Lasares

19 Be Yesu ya riuna, "Ragan tenaga purapura baneginama tauna na garama waimatakanikanidima ya kotekotedina maesidima dosidima. Be vada maesadonanama nopone ya miamiana. Be dabudine na purapurama damnama a kenakenana. Be tauna ragan matabuna yawai nuaverena.

20 Be na vadama matakedane taukigikigi wainuatoitoinama ya kenakenana, tauna isanama Lasares. Be tauna tuninama kerokero ya mogavuna.

21 Be Lasares tauna ya kena be yawai nogotana da purapura baneginama na kanima kurekuredima sibo ya kanidina. Be dagadagasi a tavana da keronama a remoremodina.

22 Naumeki da ragan tenaga Lasares ya guri be anea a kiroga nawe da Eibraham diane ya miana. Murine purapura baneginama ya guri be a dobona.

23 Be banaga guriguridima aruidima adi gabue tauna ma tunimuyana ya miamiana. Be ei kitasagana be madanie Eibraham be diane Lasares ya miamiana ya kitedina.

24 "Dabudine ya yokona, 'Mamai Eibraham, kwa raunuatoiegu be Lasares kwa riupore da upa nimarakurakune ei buta be e yovo da menaguma ei subana, baninama taugu yàwai nuatoitoina uma kai menamenane.'

25 "Be Eibraham ya riuna, 'Natuguma, tam am raganie kwa nogoti! Yaba matabudi vereveredima tam garome, be Lasares tauna yaba matabuna ya marumaruabiedina. Vutuna aubainama yodi Lasares nuanuanama e subasubana, be tam kwawai nuatoitoina.

26 Be yaba gesaudima mate inam, tam be tauma poude sigugu dosinama e kenakenana. Vutuna aubainama banaga garome veraunama ta goegoena be nam teneteneginа. Be kauinama teneginama nama banaga tauma garomaie veraunama ta goegoena be nam teneteneginа.'

27 "Naumeki da purapura baneginama ya riuna, 'Inam naumeki mamai, be yàwai bagamna da Lasares kwa riupore nawena tamaguma na vadae

28 da tasitasiguma 5 nuedima e boru da taudi nam uma tunimuya dosi kaukauinama gabune ta verau, maika taugu.'

29 "Be Eibraham ya riuna, 'Tasitasimma taudi Mousis be peroveta riudima garodie da tai beavaiedina.'

30 "Be purapura baneginama ya riuna, 'Ibewa mamai Eibraham, inam nam teneteneginа, be degoda banaga gurigurinama sibo i midisugu munaga be i nagona garodie, inam raganine taudi tokare adi nogotama a vitaredina.'

31 “Be Eibraham ya riuna, ‘Deḡoda taudi Mousis be peroveta adi giuma nam tai beavaiedi, naumeki da tokare banaga gurigurinama sibo i midisuḡu munaḡana, taudi yaḡoro nam ai sumaḡe.’ ”

17

Gewagewa be waisumaḡa
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

1 Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina: “Raḡan matabuna yaba ḡesaudima banaga ta raurubudi da gewagewa ta voivoiedina. Be taumi aitauḡa ami banagama raurubue ko biridi be gewagewa ta voivoiedina, ko kita kauana.

2 Deḡoda tam aitau yau banagama bo yau sedama gewagewae kwa biri nawedina, ya verena da tam gadome sibo yeku dosinama a pani be egasie sibo a pore nawemna. Be nam i verena da Mamaitua tokare kovoḡa dosinama e utem.

3 Vutuna aubainama aba ko voivoiena, ko kita kauana. Deḡoda tauwai sumaḡa ḡesau gewagewa e voivoiena, naumeki da kwa riutuaḡaiena. Be deḡoda tauna na noḡotama e vitarena, naumeki da na gewagewama kwa noḡota porena.

4 Be deḡoda ḡarome gewagewa 7 ya voiedina raḡan tenaḡa nopone, be e noḡota vitara be raḡan 7 e verau ḡarome be e riuna, ‘Ebom, taugu gewagewa ḡarome è voiedina’, naumeki da na gewagewama kwa noḡota poredina.”

5 Be apasol Bada a riuena, “Ama waisumaḡama kwai morebi!”

6 Be Bada ya paribeedi be ya riuna, “Deḡoda taumi ami waisumaḡama ḡaubonama yauḡana pesinama maika, inam teneteneḡinama da tokare uma kainama mobiri ko riuena, ‘Kwa nuakamoḡa ma waramim be egasie kwa pore nawem!’ Be tauna tokare e voteyeteyemina.

Taunoya adi noyama

7 “Deḡoda tam aitau sibo ḡarome taunoya be tauna ya suasuata bo sipu ya raberabedina. Be raḡanine na noyama yai kovi be ya tavana vadae, tam tokare umanama kuya riu bo ibewa, ‘Yodi kwa mia be kwa kani’?

8 Ibewa, tam agunai tokare umanama kuya riuna, ‘Taunoya, yau kanima kwa raubuka’, be muriḡa sibo kuya riuna, ‘Yau kanima kwa vokaukaue be yà kanina. Be raḡanine taugu yà kani be yà tego rovona, murine tam kwa mia da kwa kani be kwa tegona.’

9 Inam raḡanine bada bonanama na taunoyama ya voteyeteyena aubainama, tokare ei kaiwe bo ibewa? Ibewa!

10 Inam nama taumi, rāganine yaba matabuna Mamaitua
e riuriuemi be ko voivoiedina, naumeki da taumi umanama
ko riuna, ‘Tauma taunoya yababa. Naumeki da ama noyama
kè voiena.’ ”

Yesu tautaugoma 10 yai yawasanidina

11 Yesu ya nanāgona Jerusalemma maika, tauna Samaria
be Galili provins poudiga ya nāgonagona.
12 Be rāganine meagaie ya tavatavana, dabudi tautaugoma
kito ragaragaudima matabudi 10 Yesu gārone a tavana da
gavoe a midi be bonedima dosine a yokona,
13 “Yesu, Bada, kwa raunuatoiemai!”
14 Yesu ya kitedi be ya riuedina, “Ko nago pirisi gārodie
be koi kataiemina!”* Naumeki da taudi pirisi gārodie a
nāgonagona maika, taudi kedae a vere munāgana.
15 Dabudine taugoma tenāga ya kita munāge da tauna ya
yawasanana, naumeki da ya munāga be bonanama dosine
Mamaitua isanama ya kaisugusugu na.
16 Be inam taugominama Yesu kāgapakane nogone ya beku
da ya raudunee be yai kaiwena. Be inam taugominama,
tauna Samaria baneginama.
17 Be dabudine Yesu ya riuna, “Banaga matabudi 10 a
yawasanana, be banaga gesaudima 9 dego?
18 Aba aubainama uma madani baneginama taunāga Ma-
maitua waikaiwenama ya tava, be gesaudima ibewa?”
19 Be Yesu inam taugominama ya riuena, “Kwa midisugu be
kwa nago, am waisumāgama yai yawasanimna.”

Mamaitua na waiguyauma be Banaga Natunama na rāganima†

(Mt 24:23-28, 37-41)

20 Be Parisi Yesu ai taravirena, “Airāgan Mamaitua na
waiguyauma e verau?” Be Yesu umanama ya paribeedina,
“Mamaitua na waiguyauma nam aiyaba maika e verau be
tokare ko kita,
21 be nam aitau e riuna, ‘Ko kita, umanema’ bo ‘Ko
kita noanema.’ Baninama Mamaitua na waiguyauma inam
nopomie.”‡
22 Dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina,
“Rāgan e veraverauna e tavana rāganine, taumi koya gōegoe
guratena da Banaga Natunama na rāganima sibo koya ki-
tana, be tokare nam ko kita.

---

* **17:14:** Rāganine uma sidanama banaga ya pāgona, tauna nam teneteneginа
da banaga gesaudima mate ta mia. Be rāganine sida a verena, nogone pirisi e
kita dokedi be ei aninedina da taudi banaga mate ta miana. † **17:19:** ‘Banaga
Natunama na rāganima’ inam rāganine Bada Yesu e verau munāgana. ‡ **17:21:**
‘Mamaitua na waiguyauma nopomie’ bo ‘poumie’.

23 Inam rāgandie banaga tokare ta riuemina, ‘Ko kita, Keriso umanema!’ bo ‘Ko kita, Keriso noanema!’ Be nam ko nāgo bo koi muriwatanedi!
24 Banaga Natunama na rāganima ei rāgantenāge be keama maika e kidi be gunuma matabuna e yana porena.
25 Be noāgone tauna ei nuatoitoi guratana be uma kimtinama banegidima tauna ta tuāgaiena.

26 “Banaga Natunama na rāganima inam Noa na rāganie maika:
27 Banaga a kanikani, a tegotego, awai nāgi be awai nāgidina. Nama a voivoia be Noa waga ak nopone ya sāgana, be kabaita ya tubuāga da banaga matabudi yai guridina.

28 “Bo Banaga Natunama na rāganima inam Lot na rāganie maika: Banaga a kanikani, a tegotego, a gimagimara, awai kawa gimagimara, a kumakuma be a vadavada kerina.
29 Inam rāganine Lot Sodom ya gosena, be kai menanama be yeku monamonaunidima isedima salfa marae a kuruva dobi be banaga matabudi ai guri rovodina.
30 Inam kauidima teneāgidima nama banaga tokare ta voivoiedi be Banaga Natunama e māgatarana.
31 Inam rāganine aitau da vada debane kuya miamia be am purapurama vada nopone, nam kwa nāgo be kwa ragau. Be aitau da sipie, nam vadae yaba kuya gosagosaāgana kwa noāgotidi!
32 Lot na visarama āgarone aba ya tubuāgana ko noāgoti!
33 Aitau na yawasanama dobue e raberabena, tokare na yawasanama āgarogue e kawa gewagewana. Be aitau na yawasanama ewai utaena, naumeki da yawasana āgarogue ya banavina.
34 Yà riuriuemina, inam kupine gunie banaga rabui ta kenakena be tenāga tokare ta nawena, be āgesau e kena kwasana.
35 Banaga rabui ta rarau riti be tenāga e kaiporena be āgesau e mia kwasana.”
36 (-)§

37 Be na tauwai muriwatanama ai taravirena, “Bada, uma kauidima deāgo dabudi ta tubuāga?” Be tauna ya riuedina, “Deāgo musara gurinama e kenakenana, dabudine nabo-duba** ta rawateāgeidina.”

---

§ **17:36:** Vers 36 inam banaga muriāga baibol nopone a boru sāgena, noāgone nam i kenakenana. Vers 36 inam umanama: Banaga rabui sipie, be tenāga yà kaipore be āgesau e mia kwasana.

** **17:37:** ‘Naboduba’ inam maika kiu isanama ‘vulture’. Taudi musara deāgo e gurina be waiāgapa ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara deāgo dabudi e kenakenana.

18

Kaiyababa be tauwai tarapiri wainasinama

1 Naumeki be Yesu na tauwai muriwatanama wainasi ya
riuedi be yai katakataidi da taudi rāgan matabuna sibo a
moimoiragina, be nam a tunituaḡai.
2 Tauna uma wainasinama ya riuedina, “Meagai tenaḡa
nopone tauwai tarapiri ya miamiana. Tauna Mamaitua nam
i nainaire be banaga nam i vivivivіredina.
3 Be inam meagaine kaiyababa mate ya miamiana. Tauna
tauwai tarapiri ḡarone ya verau be yawai baḡana, ‘Kwa
kaisagugu, baninama tauwai wavuguma rāgan matabuna
ewai ḡavieguna.’
4 Be kaiyababa rāgan bisanama tauwai tarapiri yai baḡana
be nam i sagu rubuna. Be rāgan tenaḡa tauwai tarapiri
tauname ya riu munaḡena, ‘Avedi taugu Mamaitua nam ama
nainairena bo banaga nam ama vivivivіredina,
5 be uma kaiyababinama e riuriu ḡasakirieguna, vutuna
aubainama naumeki da yà kaisaguna, muriḡa be waiverav-
erau e kawa nuaḡaroguna.’ ”
6 Be Bada ya riuna, “Tauwai tarapiri gewagewanama
nema ya riu bakona, taumi koya vaie?
7 Taumi ko noḡonoḡotina Mamaitua na vinevinema
banegidima kupi da suara sagu ta ḡabeḡabena, nam adi
nuaboyae e sagudi, bo? Bo tokare nuatauḡa e sagudi, bo?
8 Ibewa! Tauna waiḡapa adi nuaboyae e sagudina. Be
rāḡanine Banaga Natunama e tava munaḡana dobue, tauna
tokare banaga waisumeḡidima e banavidi bo ibewa?”

Parisi be teks tautaminama wainasinama

9 Banaga aitauḡa ta noḡonoḡotina da taudi kabe banaga
veredi, be banaga ḡesaudima ta kitakita tuaḡaiedina. Vutuna
aubainama Yesu uma wainasinama inam banegidima ya
riuedina:
10 “Rāgan tenaḡa banaga rabui a saḡa a naḡona tempol
nopone moiragi aubainama, tenaḡa Parisi be ḡesau teks
tautaminama.
11 Be Parisi taunaḡa ya miditeḡa be tauname aubainama ya
moiragi be ya riuna, ‘O Mamaitua, yàwai kaiwemna da taugu
nam ama noḡonoḡota munaḡegu be ama danedanenena,
be taugu yau visarama debane nam mui ama poreporena,
banaga ḡesaudima maika. Yàwai kaiwemna da taugu nam
noa baneginama teks tautaminama maika.
12 Taugu wiki tenaḡa nopone rāgan rabui yà widiwidinana
be yau purapurama yà rawadamdamdi da matabudi 10 be
tenaḡa tam yà uteutemna.’

13 “Be teks tautaminama tauna noa madanie ya midimidina nam ḡaubonaḡa noḡonama i tausuḡuna marae. Tauna nimane nuakadanama ya rauriḡa be ya riuna, ‘O Mamaitua, kwa raunuatoiegu, taugu gewagewa banegiguma.’
14 Taugu yà riuriuemina, Mamaitua teks tautaminama ya kawa didimani be ya naḡona na vadae, be Parisi ibewa. Baninama banaga aitau tauname e kawakawa saḡe munaḡena, tokare Mamaitua tauna e boru dobiḡena. Be banaga aitau tauname e boruboru dobiḡa munaḡena, tokare Mamaitua tauna e kawa saḡena.”

Yesu be seda ḡaugaubodima
(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Banaga ḡesaudima Yesu ḡarone adi sedama a veraveraugedina da sibo yai aiainidina. Be na tauwai muriwatanama nama a kitekitedina, taudi a riutuaḡaiedina.
16 Be Yesu seda ya riuedi da ḡarone be ya riuna, “Seda ko gosedi da ḡarogue ta verauna, be nam koi ḡakedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika umanama sededima aubaidima.
17 Uma ko noḡoti, aitau da nam Mamaitua na waiguyauma e paḡo gomana ḡaubonama maika, naumeki da tauna inam waiguyaunama nopone nam e saḡa.”

Purapura baneginama
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 Jius adi badama tenaḡa Yesu yai taravirena, “Tauwai katakatai veremma, aba yà voie da yawasana kenakena nonoḡinama yà paḡo?”
19 Be Yesu ya riuena, “Aba aubainama kwawai isaguna vere? Nam aitau verena be Mamaitua taunaḡa.
20 Tam riuvavasaḡa kuya kataiedi bo ibewa? Nam monaḡemma debane mui kwa pore, nam kwa vunuḡa, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu, tamam be tinamma kwa viviredi!”
21 Be tauḡoma ya paribee be ya riuna, “Raḡanine taugu vaugue da yodi uma riudima matabudi è vovo teyeteyedina.”
22 Be Yesu nama riunama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Yaḡoro yaba tenaḡa tam kwa gosegosena. Tam yaba matabudi ḡarome kwa gimaredi be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima kwa utedina, be tam marae kwai purapurana. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna!”
23 Be raḡanine tauḡoma uma riunama ya vaivaiena, tauna yai nuaboya kauana, baninama tauna yai purapura kauana aubainama.

24 Yesu inam tauḡominama ya kita be ya riuna, “Pura-
pura banegidima taudi Mamaitua na waiguyauma nopone
saḡanama ḡarodie ya piripiri kauana.
25 Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e
sonaḡana, be nama purapura baneginama tauna Mamaitua
na waiguyauma nopone saḡanama ya bagibagi da bagibagi
kauana.”
26 Be banaga aitauḡa nama a vaivaiena ai taravirana,
“Tauma kè noḡoti da purapura banegidima kabe ta naḡona
marae. Be yodi deḡoda purapura banegidima nam ta
yawasana, naumeki da nam aitau tokare e yawasana, bo?”
27 Be Yesu ya paribeedina, “Aiyaba banaga ḡarodie nam
teneteneḡina, Mamaitua ḡarone inam teneteneḡinama.”
28 Dabudine Pita ya riuna, “Aiyo! Tauma yaba matabudi
kè gosedina tam waimuriwatanemma aubainama.”
29 Dabudine Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, aitau
da na meagaima bo na dosima bo tuatuaḡanama bo na vis-
arama bo na sedama ya gosedina Mamaitua na waiguyauma
aubainama,
30 naumeki da tauna yawasana veredima toitoi yodi
raḡandie e banavidina. Be mate tokare yawasana kenakena
nonoḡinama e veraverauna e paḡona.”

Yesu nema ya guri bakona raḡan wairabuiteḡanama ya giu munaḡena
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34; Lk 9:22, 44)

31 Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi
ḡavoe be ya riuedina, “Tauda tà saḡa tà naḡonaḡona
Jerusalemma be dabudine yaba matabudi Banaga Natu-
nama ḡarone ta tubuḡana, nema boni peroveta a girugiru-
mina nama:
32 Jius taudi Banaga Natunama eteni banegidima nimedie
ta boruna. Be taudi tai varevare, ta ḡasie, ta kaviso
33 be dabudine ta kwapu be tai gurina. Be raḡan
wairabuiteḡane tauna e midisuḡu munaḡana.”
34 Be tauwai muriwatana uma yabedima Yesu ya giugiue-
dina banidima taudi nam ti kataiedina. Be uma riudima
semosemodima, vutuna aubainama taudi nam ti kataiedina.

Yesu banaga matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

35 Raḡanine Yesu Jeriko meagainama diane ya tavatavana,
dabudine tauḡoma matapotapotanama keda diane ya mia be
mane ya kiḡikiḡiena.
36 Be raḡanine e vaiena be banaga patara dianaḡa a
naḡonaḡona, naumeki da tauna yai taravirana, “Aba e
tubutubuḡa?”

37 Taudi a riuena, “Yesu Nasaretma ya verau be e
nagonagona.”
38 Dabudine tauna ya yoko be ya riuna, “Yesu, Deivid
natunama, kwa raunuatoiegu!”
39 Be aitaugа a dokadokana a riutuagаie be a riuna,
“Kwai nuatugu!” Be tauna ya rasa guratana, “Yesu, Deivid
natunama, kwa raunuatoiegu!”
40 Dabudine Yesu ya midi kwasa be banaga ya riuedi
da taugoma matapotapotanama sibo a veraugena garone.
Be raganine taugoma maida ya tavatavana, Yesu tauna yai
taravirena,
41 “Aba kwa goegoena yà voie aubaimma?” Be tauna ya
riuna, “Bada, taugu yà goegoena sibo èi kitana.”
42 Be Yesu ya riuena, “Kwai kita! Am waisumagama yai
yawasanimna.”
43 Be yai ragantenage da taugoma matanama yai kitana.
Dabudine tauna Yesu yai muriwatane be Mamaitua isanama
ya kaisugуna. Inam raganine banaga matabudi nama a
kitakitana, taudi mate Mamaitua isanama a kaisugusugуna.

19

Yesu be Sakias

1 Be Yesu Jerikoma ya tava be ya nagonagona.
2 Be dabudi banaga tenaga isanama Sakias, tauna teks
tautaminama banegidima adi badama, be tauna purapura
baneginama.
3 Tauna ya goegoena Yesu sibo ya kitana, tauna nema
maika kitana, be nam Yesu i kitana, baninama tauna banaga
tuponama be patara ya moraba kauana aubainama.
4 Vutuna aubainama tauna ya manini doka be kai damaya
ya sagaina Yesu kitanama aubainama, baninama Yesu inam
kedanaga ya veraverauna aubainama.
5 Raganine Yesu dego Sakias ya miamiae dabudi ya tavata-
vana, tauna ya midi kwasa da ya kitasage be ya riuna,
“Sakias, kwa yovo makai! Taugu manaka tam am vadae yà
miana.”
6 Naumeki da Sakias ya dobi makai be ma nuavereverena
Yesu yai kaiwena.
7 Banaga matabudi umanama kauinama a kitakitana
raganine, taudi a momodu be a riuna, “Uma baneginama
yodi gewagewa baneginama garone e miana.”
8 Dabudine Sakias ya midisugu be Bada ya riuena, “Bada,
yau purapurama nevedima banaga waikaruwagewagedima
ya utedina. Be degoda aitau garone kaiyovue yaba tenaga è

pag̃opag̃ona, naumeki da debane rabui be rabui yà taipoto be yà ute munag̃ena."

9 Naumeki da Yesu tauna ya riuena, "Manaka kuvesa uma vadane ya sag̃ana, baninama Sakias tauna yodi ewai mag̃atara munag̃ena da tauna Eibraham natunama.

10 Banaga Natunama ya verauna, baninama tauna banaga kwakokwakodima e wanedi be ei yawasanidina."

Taunoya mane a ragaudina wainasinama
(Mt 25:14-30)

11 Dabudine banaga awai beavaia be awai nog̃otana da Mamaitua na waiguyauma kabe vutuna i tavatava, baninama Yesu kaiteka Jerusalem diane ya tavana aubainama. Vutuna aubainama Yesu wainasi g̃esaunama ya riuedina adi nog̃otama kawa didimaninama aubainama.

12 Naumeki da Yesu ya riuna, "Guyau tenag̃a natunama ya nag̃o wari dobue be waiguyau ya pag̃ona, yodibe ya munag̃ana.

13 Vutuna aubainama guyau na taunoyama matabudi 10 ya riuedi be mane isanama Mina* matabudi 10 ya utedi be ya riuedina, 'Mane ko noyedi da ta toina, murig̃a da yà tava munag̃ana.'

14 Be na dobuma banegidima tauna a tuag̃aie be riu murine a riupore be Sisa a riuena, 'Tauma inam baneginama nam kama g̃oeg̃oena g̃aromaie ei bada.'

15 "Be tauna yag̃oro na waibadama ya pag̃o be ya munag̃ana na dobue. Dabudine na taunoyama aitaug̃a mane ya uteutedina ya riuedi da g̃arone a tavana, baninama tauna ya g̃oeg̃oena da sibo ya kataiena, da tenag̃ag̃a mane bisa a voiedi.

16 Naumeki da taunoya dokadokanama ya tava be ya riuna, 'Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 10.'

17 Be na Badama ya paribeena, 'Ya vere kauana, tam taunoya veremma. Baninama tam mane g̃aubonama be kuya noya kauena, vutuna aubainama rewapana yà uteutemna da tam meagai 10 kwai badedina.'

18 "Naumeki da taunoya wairabuinama ya verau be ya riuna, 'Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 5.'

19 Be na badama ya paribeena, 'Tam yodi rewapana yà uteutemna da meagai 5 kwai badedina.'

20 "Naumeki da taunoya g̃esau ya verau be ya riuna, 'Bada, am manema garae è suma be è semosemona umanema,

* **19:13:** Mina inam Gurik banegidima adi manema isanama.

21 baninama tam banaga ḡasiḡasimma aubainama è
nairemna. Yaba nam tam ḡarom be kwa ragaragaudina, tam
nam kusipina be kwa ragaragaudina.'
22 "Bada na taunoyama ya riuena, 'Tam taunoya gewage-
wamma, tam aba kuya riuriueguna, nama tam yà etaremna.
Tam kwa noḡonoḡotina da taugu kabe banaga gewagewagu
be yaba taugu nam ḡarogu be yà ragaragaudina, be taugu
nam e sipina be yà ragaragaudina.
23 Be aba aubainama yau manema nam banike ku boru?
Taugu yodi è tava munaḡana, yau manema anitai potonama
mate sibo è paḡona.'
24 "Dabudine tauna banaga aitauḡa diane a midimidina ya
riuedina, 'Inam taunoyanama gewagewanama ḡarone mane
ko paḡo be ko naḡo da taunoya aitau ḡarone mane 10, tauna
ko utena!'
25 Be banaga Bada a riuena, 'Bada, tauna kaite mane 10 ya
ragaudina!'
26 "Be tauna ya paribeedina, 'Yà riuriuemina, aitau yaba†
ḡarone e taipotona, naumeki tauna yaba ḡesaudima mate yà
utena, be aitau da ḡarone yaba nam i taipotona, naumeki
da tauna avedi da ḡaubonama ḡarone, be taugu yaḡoro yà
kaiporedina.
27 Be yodi aitauḡa yau ḡaviama nam ti ḡoeḡoena da taugu
sibo ḡarodie èi bada, ko verauḡedi uma dabudi be noḡogue
koi guridina!' "

Yesu Jerusalem nopone e saḡana
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

28 Be Yesu nama ya giugiuna murine, tauna ya doka ḡome
be ya saḡa ya naḡona Jerusalemma.
29 Tauna oya Olip, diane meagai Betpage be Betanima ya
tavatavana, dabudine na tauwai muriwatanama rabui ya
riuporedi
30 be ya riuna, "Ko naḡo noḡomie meagaine. Be raḡanine
meagaie ko saḡasaḡa, dabudi ko kitana donki natunama
a nigorina. Inam donkinama natunama nam aitau i geru
rubuena, vutuna ko kuvesi be ko verauḡena!
31 Be deḡoda aitau ei taraviremina, 'Aba aubainama ko
kuvekuvesi?', naumeki da ko riuena, 'Bada e ḡoeḡoena.' "
32 Naumeki da taudi a naḡo be aba Yesu ya riuriuedina,
nama a banavidina.
33 Raḡanine taudi donki natunama a kuvekuvesina, tau-
paka ya riuedina, "Aba aubainama ko kuvekuvesi?"
34 Be taudi a riuna, "Bada e ḡoeḡoena."

† **19:26:** 'Yaba' inam puyo Mamaitua ya uteutedana.

35 Taudi ai doka nawe Yesu ḡarone be adi garama donki
debane a yesidi be Yesu a boru tavaitena donki debane.
36 Be raḡanine tauna kedaḡa ya naḡonaḡona, banaga adi
garama kedaḡa a yesidina.
37 Raḡanine tauna oya Olip isune ya tavatavana, na
tauwai muriwatanama matabudi bonedima dosine Ma-
maitua isanama kaisuḡusuḡunama ai karena, baninama
mataira matabudi a kitekitedina aubainama.
38 Be taudi a riuna,
"Guyau isanama tà kaisuḡu, tauna Bada isane e verave-
rauna!"
39 Dabudine Parisi ḡesaudima patara nopone Yesu a ri-
uena, "Tauwai katakatai, am tauwai muriwatanama kwa
riutuaḡaiedi!"
40 Be Yesu ya riuna, "Yà riuriuemina, deḡoda taudi tai
nuatuḡuna, naumeki da yeku tokare ta yogona."

Yesu ya ḡabana Jerusalem aubainama

41 Be raḡanine Jerusalem diane ya tava be meagainama ya
kitakitana, Yesu ya ḡabana Jerusalem aubainama
42 be ya riuna, "Taumi manaka sibo suba koya paḡona, be
yodi ya semona aubainama, taumi nam ko kita.
43 Tokare raḡan e tavana da ami ḡaviama ta verau be ta
babavivirimi be ta vaḡuruvimina.
44 Be taudi tokare taumi be ami sedama mate tai mi-
agudemina. Be ami ḡaviama tokare nam aiyaba ta taugose.
Uma yabedima ḡaromie ta voiedina, baninama taumi Ma-
maitua na kaba verauma mayanama nam ko paḡona."

Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiḡedina
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)

45 Dabudine Yesu ya naḡona tempol nopone be banaga a
kunekunena ya tavu dobiḡedi
46 be ya riuedina, "Girugiruminama porane umanama ya
riuna, 'Taugu yau vadama inam moiragi kana vadama' be
taumi ko voivoiena da kabe anidanene gabuna.
47 Be raḡan matabuna tauna tempol nopone yawai
katakataina. Be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai
katakataidima be babada ḡesaudima mate a rawateḡeidi be
a rarau rubuna da sibo Yesu ai gurina.
48 Be taudi nam deḡo aniwai gurinama kedanama ti ba-
navina da sibo ai guri, baninama banaga matabudi tauna
na giuma nuedima ya paḡo be yaḡoro awai beavaiena.

20

Aitau waibada Yesu ya ute?
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

1 Raḡan tenaḡa Yesu tempol nopone banaga yawai
katakataidi be vari verenama ya rarau guguyena, be pirisi
adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima be babada
ḡesaudima mate a rawateḡeidi be a saḡana Yesu ḡarone,
2 be a riuena, “Kwa riuemai, tam aba waibadana be uma
yabedima kwa voivoiedi,* bo aitau uma waibadanama ya
utem?”
3 Yesu ya paribeedina, “Be taugu mate taumi yai tar-
aviremina, ko riuegu,
4 Jon na waibadama aitau ya ute be yawai babataito,
Mamaitua bo banaga?”
5 Dabudine taudiḡa ai saḡasaḡa be a riuna, “Deḡoda tà
riuna, ‘Mamaitua ḡarone’, tauna tokare ei taraviredana, Be
aba aubainama nam Jon koi sumaḡe?
6 Be deḡoda tà riuna, ‘Banage’, tokare banaga matabudi
yekue ta kati gabadana, baninama banaga matabudi ta
noḡonoḡotina da Jon tauna Mamaitua na perovetama.”
7 Vutuna aubainama taudi a riuna, “Tauma nam ke
kataiena Jon waibada aikedae ya paḡo.”
8 Be Yesu ya riuedina, “Naumeki, taugu mate nam yà ri-
uemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.”

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

9 Yesu banaga uma wainasinama ya riuedina, “Raḡan
tenaḡa banaga sipi ya voie be gureipi ya kumedina. Be ba-
naga ḡesaudima ḡarodie sipi ya gosepore da taudi a rabena,
be tauna ya naḡona wari kedae be ya mia guratana.
10 Be gureipi taminama na raḡanie, tauna na taunoyama
tenaḡa ya riuporena sipi taurabenama ḡarodie da na badama
na dariḡama sibo ya paḡona. Be sipi taurabenama taunoya a
riḡa be nimakavakavanama a riupore munaḡena.
11 Dabudine bada na taunoyama ḡesau ya riuporena, be
sipi taurabenama inam taunoyanama mate a riḡa be yaba
ḡesaudima mate a voie da tauna a kawa tunimayaḡi be
nimakavakavanama a riupore munaḡena.
12 Naumeki be bada na taunoyama wairabuiteḡanama ya
riuporena. Be tauna mate a vunuḡi da ai kero be a rubu
dobiḡena.
13 “Dabudine gureipi sipinama taupakinama ya riuna,
‘Yodi aba yà voie? Agunai natuguma tauḡominama, nu-
aguma e paḡopaḡo kauena, tauna yà riupore be taudi ta kita
be dabudine ta vivirena.’

* **20:2:** Pirisi nuedima yai medina, baninama Yesu tempol nopone banaga a kunekune be ya tavu dobiḡedina aubainama.

14 Be rag̃anine sipi taurabedima tauna a kitakitana, ai giu
vivivirana, ‘Tauna tokare tamanama na buderima e pag̃ona,
aubainama tà vunug̃i be tauda tài buderiena.’
15 Naumeki da tauna sipie be a pore dobig̃e be ai gurina.
“Be yodi taumi aba ko nog̃onog̃oti, sipi taupakinama aba e
voie sipi taurabedima g̃arodie?
16 Tauna tokare e yovo be sipi taurabedima ei guridi be
gureipi sipinama waria e utedina.”
Be rag̃anine banaga Yesu nama ya riuriuna a vaivaiena,
taudi a riuna, “Uma riunama tokare nam e tubug̃a!”
17 Be Yesu ya kitadididi be yai taraviredina, “Deg̃oda
taugu ama kaikaiyovu, naumeki girugiruminama poranama
nopone riu uma ya girugirumina, baninama aba,
‘Vada taukerinama taudi yekue vada a kerikerina,
be yeku tenag̃a a pore kaiyatina, baninama taudi ai nog̃otana
kabe inam yeku gewagewana.
Be Mamaitua inam yekunama porepore kaiyatinama ya
pag̃o be ya voie da na vadama yasinama ya tubug̃ana.’
18 Be banaga matabudi ta beku be uma yekunama debane
ta ravusedina, taudi tokare tai mia gorugorudina. Be
yekunama banaga aitau debedie e ravusena, taudi tokare ei
mia mutumutudina.”†
19 Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai
katakataidima a g̃oeg̃oena waig̃apa sibo Yesu a vunug̃ina,
baninama mayedima a pag̃o da tauna taudi yawai nasiedina.
Be taudi banaga a nairedina.

Teks waitaraviranama
(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

20 Be taudi Yesu a kitakita watanina, be taukita watan-
inama banegidima a riuporag̃ana. Taudi a voivoiana da
maika kabe banaga veredi be a raurubuna da sibo Yesu a
kaiyovue da aba sibo ya vato waigewana, yodibe babada
dosidima g̃arodie a nawena etarenama aubainama.
21 Dabudine taukita wataninama Yesu ai taravirena,
“Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da tam rag̃an
matabuna kwa giugiu be kwawai katakataina matabuna
riukaua. Be tam banaga nam kuma nainairedi, be Mamaitua
na kauama matabuna kwa giugiuena inam riukaua.
22 Kwa riuemai, inam naumeki bo ibewa da tauma Sisa
g̃arone kai teks?”
23 Be Yesu ya kataiena da taudi a g̃oeg̃oena da sibo a
kaiyovuena, be Yesu ya riuedina,

† **20:18:** Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuag̃aiena, taunag̃a tokare e vunug̃a
munag̃ena, be guri murine Yesu tokare aruinama e doumutuna.

24 “Sirin koi kataigu! Aitau noḡona be isanama sirin
bogane ta kenakena?” Be taudi a paribeena, “Sisa noḡonama
be isanama ta kenakenana.”
25 Dabudine Yesu ya riuedina, “Naumeki da Sisa ḡaronama
Sisa ko utena, be Mamaitua ḡaronama Mamaitua ko utena!”
26 Inam raḡanine taudi nam teneteneḡina da Yesu sibo a
kaiyovue be aba ya vato waigewa. Be taudi dabudine na
giuma a base be ai nuatuḡutuḡuna.

Midisuḡu munaḡa waitaraviranama
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 Jius nopodie dam ḡaubonama isanama Sadisi. Taudi
a riuriuna da banaga e guri be nam tokare e midisuḡu
munaḡa. Taudi a verau Yesu ḡarone be ai taravirena,
28 “Tauwai katakatai, Mousis ya giruma be ya riuna,
deḡoda tauḡoma ya guri be na visarama e goseporena
nam waisedasedana, naumeki da tasinama tuaḡanama
kaiyababinama sibo ya naḡi be seda yai tubuḡana tuaḡanama
aubainama.
29 Deḡoda tautauḡoma 7 dam tenaḡa nopone be
dokadokanama waivi ya naḡi da nam ti natuna be tauḡoma
ya gurina,
30 naumeki da tauḡoma wairabuinama
31 inam kaiyababinama ya naḡina. Be namaḡa da tauḡoma
aniwai 7-nama ḡarone ya dobina. Be yaḡoro nam ti natu-
nana.
32 Muriḡa waivinama mate ya gurina.
33 Yodi nemanama? Midisuḡu munaḡa na raḡanie uma
waivinama tautauḡoma 7 a naḡinaḡina, tokare aitau na
waivi?”
34 Be Yesu ya riuedina, “Banaga uma raḡandie ta miami-
ana, naumeki taudi tawai naḡina.
35 Be Mamaitua na banagama gurie ta midisuḡu mu-
naḡana raḡanine, taudi Mamaitua na dobuma ḡesaune ta mia
nonoḡana, be inam raḡanine taudi nam tai naḡi.
36 Be nam ta guri munaḡa, ibewa, be taudi ta miana maika
anea. Taudi Mamaitua na sedama, baninama taudi gurie be
a midisuḡu munaḡana aubainama.
37 “Be taumi Mousis na gutuma gedara kodekoderinama
ko noḡoti. Inam dabudine Mousis mate yai kataidana da ba-
naga gurie be ta midisuḡu munaḡana, baninama Mamaitua
umanama Mousis ya riuena, ‘Taugu Eibraham, Aisik be
Jeikob adi Mamaituama.’‡
38 Dabudine tà kataie da Mamaitua nam banaga
guriguridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga

‡ **20:37:** (Exodus 3:6) Eibraham, Aisik be Jeikob taudi a gurina, be aruidima yawayawasanidima marae.

yawayawasanidima adi Mamaituama. Baninama taune yaba matabudi ta yawayawasanana."

39 Dabudi tarawatu tauwai katakataidima ḡesaudima Yesu a riunena, "Tauwai katakatai, tam kuya giu kauana."

40 Inam raḡanine nam aitau teneteneḡina da sibo ai taravira munaḡe, matabudi a nairana.

Keriso tauna aitau natuna?
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

41 Be yodi Yesu yai taraviredina, "Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna kabe guyau Deivid natuna?

42 Be buka Salamo nopone Deivid tauna ya riuna,

'Bada yau Badama ya riuena, Kasaugue kwa mia.

43 Be taugu am ḡaviama yà vaḡaḡaridi be kaḡamma dibune yà
biridina maika guni.'

44 Be yodi tà kita da Deivid Keriso ya riuena 'Yau Badama', be yodi nemanama da Keriso Deivid natuna?"

Yesu tarawatu tauwai katakataidima nuedima ya boruna
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

45 Dabudine banaga matabudi awai beavaia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina,

46 "Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima ḡarodie. Taudi gara veredima ta kotedi be ta rarau guyaguyau naḡona, be adi ḡoanama banaga debae taudi tai kaiwedina, be sinagog nopodie bo soi nopodie taudi gabu vereḍiḡa ragaudima ta ḡoeḡoedina.

47 Be taudi kaiyababa waikaruwaḡewaḡedima adi vadama ta danedanenedi be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina da banaga kabe ta kitedi be ta basedi. Inam nama banegidima taudi tokare kovoḡa dosinama ta banavina."

21

Kaiyababa na puyoma
(Mk 12:41-44)

1 Be Yesu yawai kita be mane banegidima ya kitekitedina tempol nopone mane a boruboruna.

2 Be tauna kaiyababa waikaruwaḡawaḡanama mate ya kitana, penipeni dubedima rabui ya biridina.

3 Dabudine Yesu ya riuna, "Yà riuriuemina da uma kaiyababinama waikaruwaḡawaḡanama tauna na puyoma ya moraba kauana, nam maika banaga ḡesaudima nama.

4 Baninama taudi ḡesaudima mane ai maurena, be tautaugosedima a raupuyoedina. Be kaiyababa tauna na manema

ḡaubonama sibo na kanima ya gimarana, be matabuna ya raupuyoena."

Yesu tempol kawa gewagewanama be raḡan damodima adi matairama ya giuedina
(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

5 Yesu na tauwai muriwatanama ḡesaudima a riuna da tempol kitanama ya vere vavasaḡana, baninama banaga tempol yeku waimatakanikanidie ai siana, be puyo veredima mate a raupuyoedina Mamaitua ḡarone. Be Yesu ya riuna,

6 "Yodi uma yabedima matabudi ko kitekitedina, be raḡan e tavana uma yabedima matabudi tai kavena. Nam ai yeku tenaḡa tokare na gabue e kena."

7 Be taudi ai taravirena, "Tauwai katakatai, airaḡan uma kauidima ta tubuḡa be aba matairidima ka kitedi be ka kataie?"

8 Be Yesu ya riuna, "Ko kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi, baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, 'Taugu vutuna Keriso, be raḡan damonama ya tavana.' Be nam koi muriwatanedi!

9 Be raḡanine ḡavia bo iḡara riudima ko vaiedina, nam ko naira! Inam yabedima matabudi ta tubuḡa dokana, be raḡan damonama tokare nam e tava makai."

10 Be na giuma ya kaiwatani be ya riuna, "Tokare dobu turanama dobu mate, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ḡasiḡasina.

11 Be dobu ḡesaudie yoyo dosidima ta tubuḡana, be meiḡara be guriguri raḡandima ta tavana. Be yaba wainua nainairidima be mataira dosidima gunume ta tubuḡana.

12 "Muriḡa da uma kauidima ta tubuḡana noḡone, banaga taumi ta vunuḡimi be ta raukivi gewegewemina. Be etare ta biri nawemina, sinagog banegidima be guyaguyau be babada dosidima noḡodie, da taumiḡa ko gudutaraḡa munaḡemina. Be dabudine taumi dibure ta biri nawemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama.

13 Inam kauidima ta tubutubuḡana raḡanine, taumi taugu aubaiguma koi matamatana.

14 Be taumi nema sibo koya giu bakona, nam yodi koi nuaboye.

15 Baninama taugu tokare giu be nuauyauya yà utemi da ami ḡaviama nam teneteneḡina da ami giuma ta riḡa bo ta mediemi.

16 Taumi ami dosiḡomama, tuatuaḡemima, ami damma be ami banagama taudi tokare ta biri dobiḡemina. Be ḡesaumima tokare taudi tai gurimina.

17 Be banaga matabudi ta tuaḡaiemina, baninama taumi
taugu kowai sumaḡeguna aubainama.
18 Be taumi deba vuvuḡimima nam tenaḡa tokare e beku
waiyakare, vutuna aubainama nam koi nuaboya.
19 Ko midi bagibaginaḡa da aruimima koi yawasanina.

Yesu Jerusalem nema e gewagewa bakona ya giuena
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

20 "Taumi ko kitakita be iḡara banegidima Jerusalem ta
midi kwa vivirona, inam raḡanine ko kataie da ḡaubonaḡa
Jerusalem ta kawa gewagewana.
21 Dabudine aitauḡa Judiama, taudi sibo a naḡona oyae.
Be aitauḡa Jerusalem nopone, taudi sibo a dobi a naḡona.
Be aitauḡa Jerusalem diane miemienidima, taudi nam sibo a
saḡa Jerusalem nopone.
22 Baninama inam biwa raḡaninama e tavana, boni per-
oveta a girugirumina, ruvane nama e tubuḡana.
23 Inam raḡandie tokare waiwaivi bogebogedima be wai-
tatau vaudima ḡarodie e gewagewa kauana, baninama
inam raḡanine tokare wainuatoitoi dosinama e tubuḡana
dabudine, baninama Mamaitua nuanama yai medi kauana
banegidima ḡarodie aubainama.
24 Dabudine banaga ḡesaudima tai guridina, be ḡesaudima
ta ragaudi be dobu matabuna nopodie dibure ta biri nawed-
ina. Be eteni banegidima taudi Jerusalem ta vagudagudana,
naumeki da adi raḡanima boruborune e kovina.

Yesu na kaba yovoma raḡaninama
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

25 "Be inam raḡandie mataira ta tubuḡana suara, nawaravi
be kipora bogedie. Be dobu matabuna tokare wainuatoitoi
dosinama ta banavina, be banaga matabudi egasi* gavasi-
nama be rabaminama e rawanapedina.
26 Inam raḡanine banaga tokare naira e kawa raugur-
eredina, baninama taudi ta nainaira kauana da aiyabaḡa
ḡesaudima gewegewedima dobue ta tubuḡana. Be rewapana
matabudi gunume ta rawadaberaridina.
27 Yodibe Banaga Natunama ma giyouna e yovona, rewa-
pana be neneraḡinama dosinama mate, be banaga matabudi
tokare ta kitana.
28 Be inam yabedima matabudi ta tubuḡana raḡanine nam
ko naira, be taumi ko tausuḡumi be koi nuaverena, baninama
raḡan ya tavana, da taugu yà yovoyovona yài yawasanimina
aubainama."

---

* **21:25:** Baibol nopone raḡanine ḡesaudie riu 'egasi' inam nam egasi ḡoma, be
inam banaga dobu matabuna.

Damaya kainama na waikatakataima
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

29 Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Damaya
kainama be kai ḡesaudima mate ko noḡotidi!
30 Taumi kai ta kinikinina raḡanine ko kitedi be ko
kataikataiena da inam bodu raḡaninama e tavatavana.
31 Be inam kauinama teneḡinama nama raḡanine inam
kauidima ta tubutubuḡana ko kitekitedina, dabudine ko
kataie da Mamaitua na waiguyauma raḡaninama e tavata-
vana.
32 Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei
kave be inam kauidima matabudi Jerusalemma ta tubuḡana.
33 Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam
airaḡan ei kave!

Nam ko mia nuababaḡa!

34 “Ko kita kauemi da kanidobidobi be tegobua bo dobu
yawasanidima nuaboyedima nam ta taimatakoekoemi,
deḡoda raḡan damonama ei raḡantenaḡe be ei ḡosorimina.
35 Baninama inam raḡaninama tokare banaga matabudi
dobue e kamotidina maika kwaro!
36 Vutuna aubainama taumi koi neneḡana be raḡan
matabuna ko moiragi da taumi tokare teneteneḡinama da
uma kauidima ta tubutubuḡana, nopodiḡa ko naḡo be
Banaga Natunama noḡone ko midina, be nam tokare ko
tunimayaḡa.”
37 Yesu suare tempol nopone yawai katakataina, be kupie
ya dobi be ya naḡonaḡona oya Olip debane, kena aubainama.
38 Be banaga matabudi raḡantomtom a naḡona tempol
nopone tauna waibeavaienama aubainama.

22

Judas Yesu kana ḡaviama nimedie ya boru dobiḡena
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Jn 11:45-53)

1 Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavata-
vana, isanama ‘Naḡopore soinama’.
2 Pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima,
taudi Yesu waigurinama kedanama a wanewanena nema
sibo ai guri bakena, be taudi banaga a nairedina.
3 Be Judas, tawai isana ‘Iskariot’, tauna nopone Seitan ya
saḡana. Tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopodie.
4 Vutuna aubainama tauna ya naḡona pirisi adi babadama
be babada ḡesaudima mate ai tarapiri da nema sibo tauna
Yesu ya boru dobiḡa bakena ḡarodie.
5 Be taudi nuedima ya vere kaua be ai aninana da Judas
sibo mane a utena.

6 Naumeki da Judas mate yai aninana da tauna inam
noyanama e voiena. Be keda ya wanewanena da patara
matakoedie sibo Yesu ya boru dobiḡena.

Naḡopore soinama
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

7 Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavana.
Be inam raḡanine dam matabudi adi sipuma tenaḡaḡa ai
guridina Naḡopore soinama aubainama.

8 Dabudine Yesu tauna Pita be Jon ya riuporedi be ya riuna,
“Ko naḡo be Naḡopore soinama ko vokaukaue be tà kanina.”

9 Be taudi ai taravirena, “Deḡo dabudi kwa ḡoeḡoemaina
soi ka vokaukaue?”

10 Be tauna ya riuedina, “Taumi ko naḡo be raḡanine
meagaie ko tavatavana, dabudine banaga ko banavina upa
duginama e kirokiroḡina. Inam baneginama koi muri-
watane da na vadae ko tavana.

11 Be vada taupakinama ko riuena, ‘Tauwai katakatai
umanama ya riuemna: Deḡo ware adi gabu da taugu be yau
tauwai muriwatanama mate Naḡopore soinama ka kani?’

12 Be tauna vada vatavatara rabui nopone be debane
vatarine dabudine gabu dosinama be yaba matabuna
kawakawa nonoḡidima tauna ei kataimina. Be inam dobu-
dine kani ko vokaukauena.”

13 Dabudine taudi a naḡo be Yesu ya riuriuedina yabedima
nama a banavidina, naumeki da Naḡopore soinama taudi a
vokaukauena.

Bada na soima
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Naumeki da soi na raḡanima ya tavatavana, Yesu na
apasolma mate a miana kani aubainama.

15 Dabudine tauna ya riuedina, “Nuaguma ya poyapoya
vavasaḡena da uma Naḡopore soinama taumi mate sibo tè
kanina, be muriḡa da taugu yài nuatoitoina.

16 Baninama yà riuriuemina da taugu Naḡopore soinama
nam airaḡan yà kani munaḡe naumeki da uma soinama ban-
inama e maḡatarana Mamaitua na waiguyauma nopone.”

17 Be ya giugiuna murine Yesu keyaka ya paḡo, yai kaiwa
be ya riuna, “Uma ko paḡo be ko soiena!

18 Baninama yà riuriuemina da yodi be nokoi ya naḡona
taugu nam waen yà tego munaḡe naumeki da Mamaitua na
waiguyauma e tavana.”

19 Be tauna buredi ya paḡo, yai kaiwa, ya giva da ya
utedi be ya riuna, “Uma taugu tubuḡiguma yà uteutemina.
Yodi be nokoi e naḡona uma ko voiena taugu aninoḡotiguma
aubainama.”

20 Be kani murine keyaka ya pag̃o be ya riuna, “Uma keyekinama inam waianina vaunama, baninama kosiniguma e raug̃inina taumi aubaimima.

21 “Be banaga aitau tokare e boru dobig̃eguna, be tauborudobig̃eguma tauna mate yodi uma dabudine tà miamiana.

22 Banaga Natunama tokare e gurina, inam naumeki. Be aitau da ya boruboru dobig̃ena, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina.”

23 Dabudine apasol taudig̃a ai taraviravira munag̃edina, da aitau uma kauinama e voie.

Aitau ya sag̃a gurata?

24 Dabudine apasol waisag̃asag̃a ai karena, da aitau poudie ya sag̃a gurata.

25 Be Yesu ya riuedina, “Dobu guyaguyaudima adi banagama g̃arodie awai badabadana, be banaga a riuedi be taudi awai isedina ‘Raukivivere banegimima’.

26 Be taumi nam sibo nama! Banaga dosinama nopomie tauna sibo maika gomana, be ami badama tauna sibo maika taunoya.

27 Aba taumi ko nog̃onog̃oti, aitau ya sag̃a gurata? Banaga e mia be e kanikanina, bo kani tausoienama? Banaga e mia be e kanikanina, tauna ya sag̃a guratana! Be taugu poumie maika taunoya.

28 Taumi banagimima taugu yau wainuatoitoie koya riu vaivaiteguna.

29 Vutuna aubainama taugu rewapana yà uteutemina da taumi koi badana, taugu yau waiguyauma, Tamaguma ya uteuteguna nopone.

30 Dabudine taumi tokare ko kani be ko tegona yau waiguyauma nopone. Be taumi waibadae ko mia be Israel damnama 12 taumi tokare ko etaredina.”

Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e boviena
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

31 Be Bada ya riuna, “O Saemon! Seitan Mamaitua yai bag̃ana da matabumi e raurubumi be e darig̃emina maika banaga raisi banidima be muidima ta daridarig̃edina nama, taumi veree be e nawemina gewagewae.

32 Be taugu aubaimma è moiragina da am waisumag̃ama nam e beku, be rag̃anine am nog̃otama e verau munag̃ana g̃arogue, naumeki da tam am banagama kwa voiedi da tai rewapanana.”

33 Be Pita ya riuna, “Bada, taugu è vokaukauana da tam mate tà nag̃ona dibure be tam mate tà gurina.”

34 Be Yesu ya riuna, “Yà riuriuemna Pita, tam manaka
rāgan rabuitēga kwa bovieguna da tam nam ku kataieguna,
murigа da kamkam e riuna.”
35 Dabudine Yesu yai taraviredina, “Boni taugu è riu-
poremina, be nam mane, nam tana be nam kagasuma mate,
inam raganine taumi aba koya maruabie bo ibewa?” Be
taudi a riuna, “Ibewa!”
36 Dabudine ya riuedina, “Be yodi na tabu, aitau garone
mane bo tana da e pagona. Be aitau garone kwatikwati
ibewa, naumeki da tauna na rupue kwatikwati e gimerina,
37 baninama girugiruminama poranama nopone a giru-
mina taugu aubaiguma, ‘Taudi tauna a voiena maika kabe
tauvunuvunuga.’ ”
38 Be apasol a riuna, “Bada, uma kwa kita, kwatikwati rabui.”
Be tauna ya riuna, “Inam nakarua!”

Yesu oya Olip debane ya moimoiragina
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

39 Yesu vada ya dobi pore be na kaba nagoe ya nagona
oya Olip debane. Be na tauwai muriwatanama mate ai
muriwatanena.
40 Be raganine taudi Yesu garone a tavatavana, tauna ya
riuedina, “Ko moiragi da nam raurubue ko beku!”
41 Dabudine na tauwai muriwatanama ya gosedi be ya
nago da yeku ruburubunama ruvane nama, be tuapikane
dogae ya raupari da ya moiragi
42 be ya riuna, “Mamai, taugu nam ama goegoena
goragoranama yà sigue, be naumeki da tam am goanama yà
voiena, be nam taugu yau goana.”
43 Dabudine anea marae ya yovo be ya kawa rewapanina.
44 Yesu na nuaboyama ya moramoraba guratana, vutuna
aubainama tauna ya moiragi gurata, be poya kosina maika
a tositosina dogae.
45 Dabudine ya midisugu munaga be ya nagona na tauwai
muriwatanama garodie da e kitana be taudi matabudi ai
nuaboya kaua be a kenakenana.
46 Be tauna ya riuedina, “Aba aubainama ko kenakena? Ko
midisugu be ko moiragi da taumi nam raurubue ko beku!”

Banaga Yesu a vunugina
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-11)

47 Yesu tauna yagoro ya giugiu be banaga toitoi a tavana,
be apasol 12 nopodie apasol tenaga isanama Judas, tauna
inam banegidima yai dokedokedina, be Judas tauna ya sага
da Yesu yai suruvena.

48 Be Yesu ya riuena, “Judas, tam Banaga Natunama
waisuruvae kwa boruboru dobiḡe, bo?”
49 Be raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama nama
kauinama a kitakitana, taudi a riuna, “Bada, kwa
ḡoeḡoemaina tauma ama kwatikwatima ka kwadiedi, bo?”
50 Naumeki da tauḡoma tenaḡa kwatikwati ya kwadie be
pirisi adi badama na taunoyama beanama kasaunama yai
miarakana.
51 Be Yesu ya riuna, “Avedi! Ko gose pore!” Dabudine Yesu
inam tauḡominama beanama ya taukoni be yai yawasanina.
52 Be Yesu pirisi adi babadama, tempol babadidima be
banaga adi babadama ḡesaudima mate ya riuedina, “Taumi
kwapu be kwatikwati koya kiroḡa be koya verauna tau-
danedanene ko vunuḡi, bo?
53 Taugu raḡan matabuna taumi mate tempol nopone tè
miamiana, be dabudine taumi nam ko vunuḡiguna. Be
naumeki da yodi taumi ami raḡanima. Yodi tadiwanawana*
na waibadama raḡaninama.”

Pita Yesu e boviena
(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

54 Dabudine taudi Yesu a pani be a nawena pirisi adi
badama na vadae. Be Pita muriḡa yai muriwatanedina.
55 Be inam banegidima taudi pirisi na vadama diane
anikaba etare, dabudi kai a dena be diane a miamiana, be
dabudine Pita mate diedie ya miamiana.
56 Be taunoya waivinama tenaḡa e kitana be Pita kai diane
ya miamiana, dabudine ya kita yaḡeyaḡe be ya riuna, “Kaua
tauḡominama mate Yesu murinaḡa ya naḡonaḡona!”
57 Dabudine tauna ya bovi be ya riuna, “Ibewa! Taugu
Yesu nam e kataiena!”
58 Be a mia da raḡan ḡaubonaḡa be banaga ḡesau e kitana
be ya riuna, “Tam mate Yesu turanama!” Be Pita ya riuna,
“Ei, nam taugu!”
59 Naumeki da a taumia raḡan ḡaubonaḡa be tauḡoma
ḡesau ya riu gurata be ya riuna, “Ee, riukaua inam tauna
mate Yesu yawai muriwatanena, baninama tauna Galili
provins baneginama!”
60 Be Pita ya riuna, “Ei badam, tam aba kwa giugiuena
taugu nam e kataiena.” Be Pita yaḡoro nama ya giugiu be
kamkam ya riuna.
61 Dabudine Bada yai tautinamuri be Pita ya kitadidina.
Inam raḡanine Pita Yesu na giuma uma ya noḡotina, ‘Tam

* **22:53:** Baibol nopone ‘tadiwanawana’ e giugiuena, inam baninama penama bo Seitan adi rewapanama.

rāgan rabuitēga kwa bovieguna da tam nam taugu ku kataieguna, murīga da kamkam e riuna.'
62 Be dabudine Pita ya dobi doōgae be ya ōgaba da ya ōgaba guratana.

Yesu a nawena tauwai tarapiri babadidima† ōgarodie
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

63 Be banaga aitauōga Yesu taukita wataninama taudi Yesu waivarevarenama be rīōganama ai karena.
64 Taudi Yesu matanama a suma be a riuriuena, "Kwai peroveta da aitau kabe ya rīōam."
65 Be taudi ōgasi gewegewedima toitoi mate tauna a riuriuena.
66 Rāōgantomtom babada a rawateōeidina, taudi inam pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be banaga adi babadama. Yodibe Yesu ai doka verauōena ōgarodie.
67 Yodibe taudi Yesu ai taravirena, "Kwa riuemai, tam Keriso, bo?" Be tauna ya paribeedi be ya riuna, "Deōoda taugu yà riuemina, taumi tokare nam koi sumaōegu,
68 be deōoda taugu taumi sibo èi taraviremina, taumi nam tokare koya paribeegu.
69 Be yodi da nokoi ya nāōona Banaga Natunama Mamaitua wairewapana vavasaōinama nimanama kasaune e miana."
70 Dabudine taudi matabudi ai taravirena, "Tam Mamaitua Natuna, bo?" Be tauna ya riuedina, "Taumi aba ko vatovatona, vutuna taugu."
71 Be taudi a riuna, "Tauma yodi nam matamata ōesaudima kama ōoeōoedina, baninama tauma matabumai kè vaiena tauna aba ya vatona."

23

Yesu a nawena Paelat be Herod ōarodie
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

1 Dabudine banaga matabudi borue a midisuōu be Yesu a nawena Paelat ōarone.
2 Be dabudi taudi waiwavunama ai karena be a riuna, "Tauma kè vaie da uma baneginama tauna banaga yawai doka waigewedi, be ya riuna da nam sibo Sisa ōarone ai teks, be mate tauna ya riuna da taunaōa guyau be Keriso."
3 Vutuna aubainama Paelat Yesu yai taravirena, "Tam Jius adi guyau, bo?" Be tauna ya riuna, "Vutuna kwa vatovatona."

† **22:62:** Tauwai tarapiri babadidima inam banaga adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be pirisi adi babadama tauna boru yawai badena.

4 Be Paelat, pirisi adi babadama be patara ya riuedina,
“Taugu nam aba gewagewanama uma baneginama gãrone
e banavina.”
5 Be taudi a riu vavasagãna, “Tauna Jius nopone na
waikatakataima, aubainama banaga nuedima ya sorusoru
viviridina. Tauna Galili nopone waikatakatai yai karena da
uma dobudine ya tavana.”
6 Ragãnine Paelat e vaiena be banaga Galili provins a
vatovatona, dabudine tauna yai taravidedina, “Tauna Galili
provins banegina, bo?”
7 Be dabudine e vaiena be Yesu Herod na waiguyauma*
nopone, naumeki da tauna ya riuporena Herod gãrone.
Baninama inam ragãnine tauna Jerusalemma ya miamiana
aubainama.
8 Ragãnine Herod Yesu ya kitakitana, tauna nuanama ya
vere kauana, baninama tauna bonidegõ be ya gõegõena sibo
Yesu ya kitana. Baninama Yesu yaba toitoi yawai tubugidina
ya vaiena, vutuna aubainama Herod yawai nogõotana Yesu
sibo mataira ya voie be tauna ya kitana.
9 Be Herod giu toitoi Yesu yai taravirevirena, be Yesu nam
i paribeena.
10 Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai
katakataidima a midisugu be Yesu ai wavu vavasagena.
11 Be Herod na tauigãrama mate Yesu ai varavara be a
raukivi gewagewa kauena. Be Herod gara waimata kanikan-
inama Yesu yai kote be ya riupore nawe munagena Paelat
gãrone.
12 Inam ragãnine Paelat be Herod ai turana kauana. Be
nogõone taudi awai mia taurina.

Paelat ya riuna da Yesu e gurina
(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39–19:16)

13 Paelat, pirisi adi babadama, babada gesaudima be ba-
naga ya rawategeidi
14 be ya riuedina, “Taumi uma baneginama koya verauge
gãrogue be koya riuna da tauna banaga ya sorusoru vivirid-
ina, be taugu nogõomie è etare be è banavi da taumi ami
waiwavuma matabudi nam banidi.
15 Be teneginama Herod nama, be ya riupore munagena
gãrode, baninama tauna nam aiyaba i banavina da Yesu sibo
ai guri.
16 Vutuna aubainama taugu yodi tauna yà kovogi be yà
riupore da e nagõna.”

* **23:7:** Herod na waiguyauma inam Galili provins nopone be Paelat na waiguyauma inam Judia provins nopone.

17 (-)†

18 Be banaga matabudi a rauyogo tenāga be a riuna, “Koi guri, be Barabas ko kaiporena tauma ama ḡoanama!”

19 Be Barabas tauna dibure a boruna, baninama tauna meagai nopone iḡara dosinama yai kare, be banaga yai gurina.

20 Be Paelat banaga ya riu munaḡedina, baninama tauna ya ḡoeḡoena Yesu sibo ya kaiporena aubainama.

21 Be taudi Paelat a rauyogoe be a riuriuna, “Kwa tuparatu, kwa tuparatu!”

22 Be Paelat raḡan wairabuiteḡanama ya riu munaḡedina, “Be uma baneginama aba gewagewanama ya voie? Taugu nam aba e banavina da yài guri! Taugu yà kovoḡi be yà riupore be e naḡona.”

23 Be taudi a mia rasarasa be a ḡoeḡoena sibo Yesu a tuparatuna korosie. Be taudi yaḡoro a rasarasana.

24 Dabudine Paelat nuanama ya vitare da banaga adi ḡoanama nama e voiena.

25 Be tauḡoma meagai nopone iḡara yai kare be banaga yawai gurina, tauna dibure be Paelat ya riupore da ya naḡona, banaga adi ḡoanama ruvane. Be tauna Yesu taudi nimedie ya boru da adi ḡoanama nama a voiena.

Yesu a tuparatuna korosie
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

26 Dabudine Yesu ai doka dobiḡe da a nawenawe, be kedae tauḡoma tenāga a banavina isanama Saemon, tauna Sairin meagainama tauḡominama. Tauna sipie be ya munamunaḡana meagaie. Naumeki da tauna a vunuḡi be korosi ai kiroḡina, be tauna Yesu ya sagu da korosi ya kiroḡina.

27 Be patara dosinama tauna murinaḡa a naḡonaḡona, be nopodie waiwaivi mate, be taudi Yesu ai nuaboye be a ḡabaḡabana.

28 Dabudine Yesu yai tautinamuri be ya riuedina, “Taumi Jerusalem waiwaivimima nam ko ḡabegu, be taumi be ami sedama mate ko ḡaba munaḡemina!

29 Baninama raḡan ta tavana da taumi ko riuna, ‘Nuavere dosinama waiwaivi kaikaipokidima ḡarodie be aitauḡa nam ti bogana be susudie nam seda ti susurubudina.’

30 Inam raḡanine banaga oya ta riuedina, ‘Debamaie ko beku da ko dobotawamai!’ Be oya ḡauḡaubodima ta riuedina, ‘Ko ruputawamai!’

† **23:17:** Vers 17 inam banaga muriḡa baibol nopone a boru saḡena, noḡone nam i kenakenana. Vers 17 inam umanama: Soi matabuna nopodie Paelat dibura banegidima tenāḡaḡa e kaikaiporaḡana.

31 Dēgoda taugu kai gidegideviguma ḡarogue nama banaga ta voivoiana, naumeki da banaga maika kai pokidima ḡarodie tokare aba e tubuḡa?"
32 Be tauiḡaiḡara banaga gewegewedima rabui mate ai doka tenaḡedina waiguridima aubainama.
33 Raḡanine taudi dobu isanama 'Debagarere' dabudi a tavatavana, taudi korosie Yesu a tutuna, be banaga gewegewedima rabui mate. Tenaḡa Yesu kasaunama yauwane be tenaḡa seninama yauwane.
34 Be Yesu ya riuna, "Mamai kwa noḡota poredi, baninama taudi nam ti kataiena aba ta voivoiena!" Be tauiḡara Yesu na garama a kasiedina.
35 Be banaga patara dabudine a midi be yaba matabuna a kitekitedina. Be babada Yesu ai kwatekwateve be a riuriuna, "Banaga ḡesaudima yai yawasanidina, be yodi taunaḡa ei yawasana munaḡe dēgoda tauna Keriso, Mamaitua na vinevinema!"
36 Be tauiḡaiḡara mate waikwatekwatevenama, aubainama taudi waen wairurunama ai tego be a riuna,
37 "Dēgoda tam Jius adi guyauma, naumeki da kwai yawasana munaḡem!"
38 Be kai ḡaubonama bogane a girumana raḡan rabuiteḡa, Gurik bonane, Letin bonane be Hibru bonane be a riuna:

UMA TAUNA JIUS ADI GUYAUMA

be korosi bogane a tutuna Yesu debane.
39 Be gewagewa tauḡominama tenaḡa dabudi ya dawedawena yai diboḡi be ya riuna, "Tam Keriso da kwai yawasanim be kwai yawasanimai!"
40 Be gewagewa baneginama ḡesaunama turanama ya riutuaḡaie be ya riuna, "Tam wainuatoitoi teneḡinama kwa paḡopaḡona maika Yesu, vutuna aubainama tam Mamaitua sibo kuya vivirena nam kuyai diboḡi,
41 baninama tauda tà gurina dà gewagewama aubaidima inam naumeki, be tauna nam aba gewagewanama i voiena da sibo ya guri."
42 Be dabudine ya riuna, "Yesu tam am waiguyauma nopone kwa saḡasaḡana raḡanine, kwa noḡotiguna."
43 Be Yesu ya riuena, "Yà riuriu kauemna da tam manaka taugu mate paradaisie‡ tà miana."

Yesu ya gurina
(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

44-45 Naumeki be suaratopunama suara ya duba be dobu matabuna yai kupikupina, be nama ya kenana da ravie

‡ **23:43:** 'Paradaisi' inam banaga aitauḡa Yesu tawai sumaḡe be ta gurigurina, dobudine ta naḡona.

nama be dobu ya yana munaḡa. Inam raḡanine gara tempol nopone matakeda awai saurina poune ya nuasika poraḡa§ da ma nevana a kenana.
46 Be Yesu bonanama dosine ya riuna, “Mamai, aruiguma nimame yà boruboruna!” Tauna nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.
47 Dabudine Rom adi badama aba a tubutubuḡana nama ya kitakitana, tauna Mamaitua isanama ya kaisuḡu be ya riuna, “Naumeki riukaua, uma tauna inam didimana baneginama.”
48 Be banaga matabudi a veraverauna Yesu tuparatunama kitanama aubainama, raḡanine aba ya tubutubuḡana nama a kitekitedina, taudi ai nuaboya kaua be nimedima nuakadedie a biridi be a munaḡana.
49 Dabudi Yesu na banagama matabudi be waiwaivi Galilima be awai muriwatanena, taudi mate ḡavoe a midi be yaba matabudi a tubutubuḡana a kitekitedina.

Yesu waikokoaginama
(Mt 27:57-61; Mk 15:24-47; Jn 19:38-42)

50 Dabudine tauḡoma tenaḡa isanama Jousep. Tauna tenaḡa tauwai tarapiri badanama, be tauna na yawasanama verenama be didimaninama. Be tauna
51 Mamaitua na waiguyauma ya raberabena da sibo ya tavana. Be inam baneginama tauna na banagama yaba matabudi a giugiuedi be a voivoiedina tauna nam i aninedina. Tauna Jius meagaine, isanama Arimatiama, be ya verauna.
52 Naumeki be tauna ya naḡona Paelat ḡarone be Yesu tubuḡinama aubainama yai baḡana.
53 Yodibe ya kiroḡa dobiḡe da garae ya suma be kokoaga guba voivoienama nopone ya boruna, noḡone nam aitau inam kokoagine ti boru rubuna.
54 Inam raḡaninama vokaukaua na raḡanima, be Sabat raḡaninama ḡaubonaḡa e tava.
55 Be dabudine waiwaivi aitauḡa Yesu Galili provins nopone ai muriwatane be a veraverauna, taudi Jousep ai muriwatane da kokoagae be nema Yesu tubuḡinama e boru bakena, vutuna kitanama aubainama.
56 Dabudine waiwaivi a munaḡana vadae da upa be bunama ḡabuḡabudima a vokaukauedina Yesu tubuḡinama aubainama. Be Sabat raḡanine taudi a siperena, adi tarawatuma e riuriuna nama.

§ **23:44-45:** Gara ya nuasikana, vutuna aubainama tauda yodi nam tempol bo pirisi bo musara tà raupuyo Mamaitua ḡarone. Baninama Yesu ya gurina, be yabedima matabudi a kovina. Be yodi tauda didimaninama Mamaitua ḡarone tà naḡo ḡomana.

24

Yesu e midisuḡu munaḡana
(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)

1 Sande raḡantomtom waiwaivi upa be bunama ḡabuḡabudima voivoia wainonoḡidima a kiroḡa be a naḡona kokoagae.*

2 Be taudi kokoagae a tavatavana, ta kitana be kokoaga matakedanama yeku waimiditomnama ya rawakui da ḡavoe ya naḡona.

3 Naumeki da taudi kokoaga nopone a saḡana, be Bada Yesu tubuḡinama nam dabudine.

4 Be taudi uma kauinama awai riu nuababaḡe be tautauḡoma rabui, adi garama waimatakanikanidima, ai raḡantenaḡe da diedie a maḡatarana.

5 Dabudine waiwaivi a naira kaua be noḡodima doḡae ya yovona, be tautauḡoma rabui a riuna, "Aba aubainama taumi banaga yawayawasaninama banaga guriguridima nopodie ko wanewane?

6 Tauna nam uma dobudi. Ya midisuḡu munaḡana. Tauna boni taumi mate Galilima be nema ya riuriu bakemina, vutuna ko noḡoti!

7 Tauna umanama ya riuna, 'Mamaitua ya ḡoena da Banaga Natunama banaga gewegewedima nimedie ta boru nawe da korosie ta tuparatuna. Be tauna raḡan wairabuiteḡane e midisuḡu munaḡana.' "

8 Dabudine waiwaivi riunama a noḡotina

9 be kokoaga a gose pore da a munaḡana apasol 11 be tauwai muriwatana ḡesaudima mate ḡarodie. Be waiwaivi yaba matabudi tauwai muriwatana a riuedina.

10 Inam waiwaividima taudi Meri Magdalin, Joana be Meri tauna Jeims tinanama. Taudi be waiwaivi ḡesaudima mate uma kauidima apasol a riuedina.

11 Be apasol ai noḡotana waiwaivi adi riuma kabe kaiyovu aubainama, taudi nam ti sumaḡedina.

12 Dabudine Pita ya midisuḡu, ya manini be kokoagae ya naḡona. Be tauna ya raudune yovo da garaḡa ya kitedina be nam aba ḡesau. Naumeki da ya munaḡana vadae, be ya nuababaḡana aba ya tubuḡa.

Tautauḡoma rabui Emausma a naḡonaḡo be Yesu ya maḡatarana
(Mk 16:12-13)

13 Inam raḡaninama teneḡine tautauḡoma rabui taudi a naḡonaḡona meagaie, uma meagainama isanama Emaus.

* **24:1:** Uma kokoaginama inam guba nopone.

Be inam meagaine da Jerusalem na madanima inam 10 kilomita.
14 Be taudi ma turana yaba matabudi Jerusalemma a tubutubuḡana awai giugiuedina.
15 Dabudine taudiḡa awai giugiu naḡo be Yesu ya tava da taudi mate a naḡonaḡona.
16 Be taudi Yesu a kitana be nam ti kataiena da tauna aitau.
17 Be Yesu ya riuedina, “Taumi aba kowai giugiu naḡoe?” Naumeki da taudi ma nuaboyedi a midi kwasa
18 be tauḡoma tenaḡa isanama Kleopas, tauna Yesu ya riuena, “Tamḡa Jerusalem nopone nam ku kataie da aba a tubuḡa uma raḡandie?”
19 Be Yesu ya riuna, “Aba yabedi?” Be taudi a paribeena, “Yaba matabuna Nasaret Yesunama ḡarone a tubutubuḡana, vutuna ka giugiuedina. Tauna peroveta be na giuma be na voiama matabudi ai rewapana kauana yai maḡataridina, Mamaitua be banaga matedie.
20 Pirisi adi babadama be tauma ama babadama ai utaena Rom ḡarodie da korosie a tuparatu be ya gurina.
21 Be tauma kè noḡotana da tauna kabe Israel damnama ei yawasanidi, be uma kauidima a tubuḡana yodi raḡan rabuiteḡa a kovina.
22 Be manaka waiwaivi ḡesaudima ḡaromaie a riuwai nuababaḡimaina, baninama taudi raḡan tomtom a naḡona kokoagae
23 be Yesu tubuḡinama nam ti banavina. Be taudi a verau munaḡa be a riuna da anea ḡarodie a maḡatara be a riuna da Yesu ya yawasanana.
24 Naumeki da tauma ama banagama ḡesaudima a naḡo kokoagae a tavana, be aba waiwaivi a riuriuena nama a kitana. Taudi Yesu nam ti kitana.”
25 Dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Taumi buebuemima. Aba aubainama peroveta a riuriuna taumi nam koi sumaḡedi?
26 Keriso tauna uma yabedie ei nuatoitoina muriḡa be e naḡona na neneḡarae.”
27 Be dabudine Yesu peroveta adi giuma girugiruminama poranama nopone, matabudi tauna na kauama a giugiuena, taudi ya giu waibatedina. Tauna Mousis na bukae giu yai karena da peroveta ḡesaudima ḡarodie ya tavana.

28 Be taudi meagai diane a tavatavana raḡanine, Yesu ya voie da kabe i dokadoka.
29 Be taudi a riu vavasaḡena, “Suara ya kovina, kaiteka kupi, tauma mate tà miana!” Naumeki da tauna adi vadae ya saḡa be dabudi a miana.

30 Be raḡanine kani aubainama dabudi Yesu buredi ya paḡo, da Mamaitua yai kaiwe, yodibe ya giva da ya utedina.
31 Be dabudine taudi matedima ya kaya be Yesu a kataiena, be inam dabudine yai raḡantenaḡe da tauna ya samoana.
32 Inam dabudine taudiḡa ai giugiu be a riuna, “Kwa noḡonoḡoti bo ibewa raḡanine kedae girugirumidima poranama ya giuedi be nuadama kai maika ya karatina.”
33 Inam raḡaninama teneḡine taudi a midisuḡu be a naḡona Jerusalemma apasol 11 be ḡesaudima mate ḡarodie.
34 Be taudi raḡanine Jerusalemma vadae a saḡasaḡana, dabudine tauwai muriwatana inam banegidima rabui a riuedina, “Bada riukaua ya midisuḡuna, tauna Saemon ḡarone ya maḡatarana.”
35 Dabudine tautauḡomidima rabui aba kedae ḡarodie ya tubutubuḡana tauwai muriwatana ai varidina. Be mate taudi ai varidina da Yesu buredi ya givagivana raḡanine, taudi a kataiena da tauna aitau.

Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie ya maḡatarana
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23; Ap 1:6-8)

36 Taudi inam kauinama yaḡoro a giugiue be Yesu tauna ḡominama poudie ya raumidire be ya riuedina, “Suba ḡaromie e kenana.”
37 Be taudi a ḡosoridi be naira nopodima ya moḡavuna, baninama taudi ai noḡotana kabe ḡaḡarua ti kitakita.
38 Be tauna ya riuedina, “Taumi aba aubainama ko nainaira be nopomima e vovo raḡaraḡa?
39 Nimagu be kaḡaguma ko kitedi be ko kataie da inam taugu. Be ko taukonigu da ko kataiegu da taugu nam ḡaḡarua, baninama ḡaḡarua taudi nam visiḡodi bo turiḡidi taugu maika.”
40 Yesu nama ya riuriuna, naumeki da tauna nimana be kaḡanama yai kataidina.
41 Inam raḡanine taudi nuedima ya vere kaua be a mosamosari koena be nam ti sumaḡena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Kani ḡaromie e kenakena bo ibewa da taugu yà kani?”
42 Be taudi iyana gabugabunama nevanama a utena.
43 Be tauna ya paḡo be matedie ya kanina.
44 Dabudine Yesu ya riuedina, “Dokane taugu taumi mate raḡanine be è riuemina da yaba matabudi Mousis na tarawatuma, peroveta be Salamo nopodie a girugirumidina taugu aubaiguma, nama yodi ta tubutubuḡana.”
45 Dabudine Yesu taudi noḡota ya saḡudi da taudi girugiruminama poranama a noḡoti be a kataiena,

46 be ya riuedina, “Girugiruminama porane umanama
a girumina: Keriso ei nuatoitoi be rāgan wairabuitēgane
guriguridima nopodie tauna e midisugu munāgana.
47 Be tauna na rewapanae nōgota vitara be nōgota porāga
dobu matabudi nopodie ta rauguguyedina. Be rauguguya
inam Jerusalemma tai karena.
48 Be taumi inam kauidima matabudi adi matamatama.
49 Taugu Tamaguma aba ya riuriueguna,† tokare yà riu-
porena taumi ḡaromie. Be taumi Jerusalem meagaine ko
miana, naumeki da Mamaitua na rewapanama ko pāgona.”

Yesu e nāgonagona marae
(Mk 16:19-20; Ap 1:9-11)

50 Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama Jerusalem
meagaine be yai doka nawedina Betenima. Dabudine tauna
nimanama ya kaisugudi be na tauwai muriwatanama yai
aiainidina.
51 Be tauna yawai aiainidina maika, Mamaitua tauna ya
nawena marae.
52 Be tauwai muriwatana tauna a raudunee be nuedima ya
vere vavasāgana, be ma mosaridi a munāgana Jerusalemma.
53 Be rāgan matabuna taudi tempol nopone a mia be
Mamaitua isanama a kaikai sugusugūna.

† **24:49:** Baninama, inam da tauna Arua Babau e riuporena.

Jon

Riu yai rawabanagana

1 Boni pakane murigā da dobu ya tubugāna, Riu taunagā
ya kenakenana. Be Riu tauna Mamaitua mate. Be inam
Riunama vutuna tauna Mamaitua.
2 Inam Riunama tauna boni pakane Mamaitua mate a
miamiana.
3 Inam Riune yaba matabudi a tubugāna. Be tauna ibewa,
yaba yodi ta kenakenana tokare nam a tubugā.
4 Tauna gārone yawasana ya kenakenana. Be inam
yawasaninama vutuna banaga adi kodamma.
5 Be inam kodamnama tadiwanawanae e yanayanana, be
tadiwanawana nam teneteneginā da inam kodamnama sibo
ya suragaba.
6 Be Mamaitua banaga tenagā ya vinena isanama Jon,
7 be ya riu pore da banaga gārodie inam kodamnama e
giuena, be inam giune banaga matabudi sibo ai sumagā.
8 Jon tauna nam kodam. Ibewa, tauna ya verauna ko-
damnama e rauguguyena.
9 Riukaua kodamnama ya veraverauna dobue, vutuna
banaga ewai yanedina.
10 Tauna vutuna dobu be yaba matabuna ya voiedina. Be
tauna dobue ya miamiana ragānine, banaga yagoro tauna a
nuababagēnā.
11 Tauna ya yovona na dobue, na banaga gomama gārodie,
be taudi nam ti aninena.
12 Be aitaugā tauna ai anine be isane awai sumagāna, taudi
vutudi yai aninedi da Mamaitua natunatunama a tubugāna.
13 Taudi nam banaga kosinine ti tubugāna. Be taudi nam
tubugā na goane bo banaga na goane ti tubugāna, ibewa da
Mamaitua gārone a tubugā vitarana.
14 Riu yai rawabanaga be gārode dobue ya miana. Tauna
raukivivere be riukaua noponama ya mogāvuna. Be Ma-
maitua na nenegārama matabuna nuanuanama Natunama
tenagā gominama ya uteutena tauma kè kitana.
15 Jon inam baneginama vutuna ya rauguguye be ya riuna,
“Uma baneginama vutuna boni umanama è riuriuemina,
‘Banaga murigue e veraverauna tauna ya sagā vavasagāna,
nam maika taugu. Baninama murigā da taugu è tubugāna,
tauna boni nama miemieninama.’ ”
16 Be na raukiviveree tauna vere toitoi tabu be tabu ya
utedana,

17 raukivivere be riukaua Yesu Kerisoe a verauna. Be
Mousis tauna tarawatu taunaga ya utedana.
18 Nam aitau airagan Mamaitua i kita rubuna, be Natu-
nama tenaga gominama tauna vutuna Mamaitua, Tamanama
nuanuane miemieninama, vutuna Mamaitua garode yai
magatarina.

Jon tauwai babataito Keriso varinama e rarau guguyena
(Mt 3:1-2; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

19 Jerusalemma Jius babadidima taudi pirisi be Livait
banegidima a riupore nawedina Jon garone, da ai taravire
be sibo a kataiena tauna aitau.
20 Be Jon riukaue ya paribeedi be ya riuna, "Taugu nam
Tauwai yawasana."
21 Dabudine taudi ai taravira munagena, "Be tam aitau?
Peroveta Elaija, bo?" Be tauna ya riuna, "Ibewa." Be taudi
ai taravira munagena, "Mamaitua ya sausaugena peroveta
ragan damone e tavana, vutuna tam, bo?" Be tauna ya riuna,
"Ibewa."
22 "Be yodi tam aitau? Tam giu baninama kwa ute yagemai
be tauma ka pago da ka munage be tauriuporemaima kai
varidina. Tam nema kwa nogonogota bakem, tam aitau?"
23 Be tauna ya paraibeedi be peroveta Aisaia na giue ya
riuedina,
"Taugu vutuna banaga dobu kavakavane bonanama dosine
umanama e riuriu, 'Bada na kedama ko kawa didi-
mani.' "
24 Dabudine Parisi adi banagama a riuriuporedina Jon
waitaravirenama aubainama.
25 Taudi Jon ai taravire be a riuna, "Degoda tam nam Keriso
bo Elaija bo Mamaitua peroveta ya sausaugena, naumeki da
aba aubainama tam yodi banaga kwawai babataitodi?"
26 Be Jon ya paribeedi be ya riuna, "Taugu upae yàwai
babataitona be banaga tenaga poumie nam ko kataiena,
27 tauna vutuna tokare murigue e tavana, be taugu nam
veregu da tauna na kagasumama yà kaiporaga."
28 Inam kauidima matabudi Betenima a tubugana, upa
Jodan be noago nevane. Inam dabudine Jon banaga yawai
babataitodina.

Mamaitua Na Sipuma Yesu

29 Pomainama Jon Yesu ya kitana, garone ya veraverauna,
be Jon ya riuna, "Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na
Sipuma. Banaga sipu natunama ta vunugi be ta tipatipana,
nama Mamaitua Na Sipuma yai utaena da banaga adi
gewagewama dobue e koga poredina.
30 Uma baneginama vutuna boni taugu umanama è ri-
uriuemina, 'Banaga murigue e veraverauna, tauna ya saga

vavasaḡana, nam maika taugu. Baninama muriḡa da taugu è tubuḡana, tauna boni nama miemieninama.'
31 Noḡone taugu nam e kataiena da aitau Keriso, be taugu è verau be upae banaga èi babataitodina da tauna Israel banegidima ḡarodie e maḡatarana."
32 Be Jon umanama ya riuna, "Taugu è kitana Arua Babau marae be ya yovona kiu gabubu maika, be Yesu debane ya miana.
33 Noḡone taugu nam e kataiena da tauna Keriso be Mamaitua taugu upae waibabataito aubainama ya riuriuporeguna raḡanine, umanama ya riueguna, 'Tam tokare Arua kwa kitana e yovo be banaga aitau debane e miana, tauna vutuna tokare Arua Babaue ei babataitona.'
34 Taugu uma kauinama nama è kitana Yesu ḡarone ya tubuḡana. Vutuna aubainama yà riuriu kauemina da tauna vutuna Mamaitua Natuḡominama."

Yesu tauwai muriwatana dokenama

35 Pomainama Jon ya tava munaḡa be na tauwai muriwatanama rabui mate a midimidina.
36 Be raḡanine Jon e kitana be Yesu dianaḡa ya naḡonaḡona, inam dabudine tauna ya riuna, "Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na Sipuma."
37 Be Jon na tauwai muriwatanama rabui inam riunama a vaivaiena raḡanine, taudi Yesu ai muriwatanena.
38 Dabudine Yesu yai tautinamuri da taudi ya kitedi be yai taraviredina, "Aba ami ḡoana?" Be taudi a paribee be a riuna, "Rabai, tam deḡo dabudine am kaba mia?" (Giu 'Rabai' baninama inam 'Tauwai katakatai')
39 Be Yesu ya riuedina, "Ko verau ko kita." Naumeki da 4 okoroki nama taudi tauna mate a naḡona na kaba miae be dabudine a mia kupina.
40 Inam tauwai muriwatanidima rabui, be tauḡoma tenaḡa isanama Endru, tauna Saemon Pita tuaḡanama.
41 Dabudine Endru aba ya voiena inam noḡone ya naḡo tasinama Saemon ya wane, be ya riuena, "Tauma Mesaia kè banavina." Mesaia baninama inam Keriso.
42 Naumeki da Endru Saemon yai doka verauḡena Yesu ḡarone, be Yesu Saemon ya kita be ya riuena, "Tam Saemon, Jon natunama be yodi tokare yài isamna 'Kipas' inam baninama 'Pita'."*
43 Pomainama Yesu Galili naḡonama yai taina. Be kedae tauna Pilip ya banavi be ya riuena, "Kwai muriwatanegu!"
44 Pilip tauna Betsaida baneginama maika Endru be Pita.

* **1:42:** Riu 'kepas' be 'Pita', inam baninama 'yeku'.

45 Naumeki da Pilip Nataniel ya banavi be ya riuena,
“Tauma Tauwai yawasana kè banavina. Inam Nasaret
Yesunama Jousep natunama. Tauna vutuna Mousis na
tarawatue be peroveta adi bukae a girugirumina.”
46 Be Nataniel yai taravirena, “Tam aitau ya riuem da
tokare Nasaretma† vere e tubuga?” Be Pilip ya riuena, “Kwa
verau be kwa kita.”
47 Be Yesu e kitana, be Nataniel tauna garone ya ver-
averauna. Dabudine Yesu ya riuna, “Uma riukaua Israel
baneginama, tauna nam kaiyovu nopone ima kenakenana.”
48 Dabudine Nataniel Yesu yai taravirena, “Tam nem-
anama taugu kuya katai bakegu?” Be Yesu ya paribeena,
“Taugu tam kai damaya pakane è kitamna, murīga da Pilip
ya riuem be koya verauna.”
49 Dabudine Nataniel Yesu ya riuena, “Tauwai katakatai,
tam riukaua Mamaitua Natunama, be Israel guyaunama
tam.”
50 Be Yesu ya riuena, “Tam kai damaya pakane è kitam
be è riuemna aubainama kuyai sumaga, bo? Be nam inam
vutunaga, tam yaba gesaudima dosidima mate tokare kwa
kitedina.
51 Be yà riuriu kauemina da taumi tokare ko kitana mara
e nuaporaga be Mamaitua na aneama ta sagasaga be ta
yovoyovona Banaga Natunama garone.”

2

Matakopa soinama Keinama

1 Ragan wairabuitegane matakopa soinama Keina mea-
gaine ya tubugana Galili provins nopone. Be Yesu tinanama
mate dabudine.
2 Yesu be na tauwai muriwatanama mate a kokonedina
inam soinama aubainama.
3 Be waen ya kovina raganine, Meri Yesu ya riuena,
“Banaga adi waenma ya kovina.”
4 Be Yesu ya riuna, “Tam be taugu dà noyama dabudine
nam ima kenakenana. Taugu yau ragānima nam i tavana.”
5 Dabudine Yesu tinanama taunoya ya riuedina, “Aba
tauna e riuriuemina, naumeki da ko voiena.”
6 Inam dabudine vaivai raukogānama kadi dugima
matabudi 6 a midimidina. Dugidima a moraba vavasagana,
tenatenagaga 100 lita ruvanama.
7 Be Yesu taunoya ya riuedina, “Uma dugidima matabudi
upa koi mogavudina.” Naumeki da taudi dugi upa ai mogavu
taritaridina.

† **1:46:** Peroveta a riuriuna da Tauwai yawasana tokare Betliemma e tubugana,
be nam Nasaretma.

8 Yodibe taudi ya riuedi da upa dugi nopone a redu be soi
taupakinama a utena. Yesu aba ya riuriuena, nama taudi a
voiena.
9 Be soi taupakinama upa e tego rubuna be upa yai
rawawaenna. Be soi taupakinama nam i kataiena da uma
waennama aikedae be ya tava, be taunoya aitauḡa upa tau-
redunama, taudiḡa a kataiena. Dabudine soi taupakinama
naḡivau tauḡominama ya riue da ḡarone ya tava
10 be umanama ya riuena, "Tam waen dinidininama vu-
tuna sibo kuya soi dokena, be ware a tegotego buana murine,
tam waen ḡesaudima tometomedima sibo kuya soiedina.
Tam aba aubainama waen verenama kuya rabe kwase be
yodi kuya dobiḡe?"
11 Uma inam Yesu mataira pakanama voienama yai karena
Keina meagaine, Galili provins nopone. Inam kedane tauna
neneḡarinama yai maḡatari be na tauwai muriwatanama ai
sumaḡena.
12 Matakopa soinama murine Yesu be tinanama, tasitasi-
nama be na tauwai muriwatanama mate a naḡona Kape-
niam meagaine. Be taudi dabudine a taumiana raḡan
bisanama.

*Yesu tempol nopone taukune banegidima ya tavu do-
biḡedina*
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Lk 19:45-48)
13 Be Naḡopore soinama raḡaninama ya tavatavana
aubainama, Yesu ya saḡa ya naḡona Jerusalemma.
14 Be dabudine tempol nopone taukune banegidima ya
kitedina, taudi kau, sipu be kiu bunebune a gimagimaredina.
Be mane tauwai sensinama banegidima mate ya kitedina
dabudine a miamiana.
15 Dabudine Yesu kwapu taie ya voie, yodibe taukune, sipu,
kau mate, matabudi tempol nopone be ya tavu dobiḡedina.
Be mate mane tauwai sensinama banegidima adi vatarama
ya rika be mane doḡae yai yaraiedina.
16 Be taudi aitauḡa kiu bunebune a rarau gimaredina ya
riuedina, "Uma yabedima ko nawedi ḡavoe! Tamaguma na
vadama nam ko voie da anikune gabunama e tubuḡa!"
17 Uma kauinama ya tubutubuḡana raḡanine, na tauwai
muriwatanama aba giruma porane a girugirumidina vutuna
a noḡotina: "Taugu am vadama nuaboyanama nopogue kai
maika e vakivakina."
18 Dabudine Jius babadidima Yesu a riuena, "Mataira kwa
voie be tauma ka kita be ka kataie da tam ḡarome rewapana
e kenakenana, aubainama uma kauidima kwa voivoiedina."
19 Be Yesu taudi ya riuedina, "Uma tempolnama ko katiwei
be taugu raḡan rabuiteḡa nopodie tokare yà keri munaḡena."

20 Be Jius a paribee be a riuna, “Uma tempolnama modi
matabudi 46 nopodie a kerina. Be tam nema rāgan rabuitegа
nopodie kwa keri munāgа bake?”
21 Be Yesu aba tempolnama ya giugiuena, inam tauna
tubuāgа ḡominama ya giugiuena.
22 Be Yesu ya guri be ya midimidisuḡu munāgana raḡanine,
na tauwai muriwatanama uma giudima Yesu ya vatovatod-
ina a noḡotidina. Be taudi Yesu na giuma be girugiruminama
poredie aba a riuriuena ai sumāgedina.
23 Raḡanine Yesu Jerusalemma Naḡopore soinama nopone
ya miamiana maika, tauna mataira toitoi ya voiedina,
dabudine banaga toitoi mataira a kitedi be Yesu isane ai
sumāgana.
24 Be Yesu inam banegidima adi yawasanama nemanama,
tauna ya kataiedina, vutuna aubainama tauna nam i
sumāgedina.
25 Tauna nam i ḡoeḡoena da aitau tenāgа ya naḡo tauna
ḡarone be banaga adi yawasanama sibo ya giue, baninama
tauna kaite banaga nopodima matabuna ya kataiedina.

3

Nikodimas Yesu ḡarone ya tavana

1 Raḡan tenāgа Nikodimas tauna Yesu ḡarone ya tavana.
Nikodimas tauna Parisi, Jius adi badama tenāgana.
2 Tauna kupie giu aubainama Yesu ḡarone ya verau
be ya riuna, “Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da
tam Mamaitua ya riuporemna tauma waikatakataimaima
aubainama. Baninama am matairama tawai maḡatarana da
tam Mamaitua ya riuporemna.”
3 Be Yesu ya paribee be ya riuena, “Yà riuriu kauemna,
deḡodа tam nam kwa tubuḡа vitara, Mamaitua na
waiguyauma nopone tokare nam kwa saḡа.”
4 Dabudine Nikodimas ya riuna, “Deḡodа banaga kaite ya
moraba poraḡana, tauna tokare nema e tubuḡа vitara bako?
Nema tinanama kapone e saḡа munāgа bako be e tubuḡа
vitara?”
5 Be Yesu ya paribee be ya riuena, “Yà riuriu kauemna,
banaga upae be Arua Babaue nam e tubuḡа vitara, tauna
tokare Mamaitua na waiguyauma nopone nam e saḡа.
6 Tubuḡа yawasaninama inam banage e tubutubuḡana, be
yawasana arue inam Arua Babaue e tubutubuḡana.
7 Taugu è riuna da tam sibo kuya tubuḡа vitarana, be inam
riunama nam ei basem.
8 Sive e manimaninina na ḡoane nama e naḡonaḡona. Tam
gugurinama kwa vaivaiena, be deḡo yai kare be aikedae e

naḡonaḡona nam ku kataiena. Inam kauinama teneḡinama nama aitau da Arue e tubutubuḡana, tam tokare nam kwa kataie."

9 Be Nikodimas Yesu yai taravirena, "Uma kauinama nema tokare e tubuḡa bako?"

10 Be Yesu ya riuna, "Tam Israel adi tauwai katakataima be uma kauinama nam ku kataie, bo?

11 Taugu yà riuriu kauemna, tauma aba kè katakataiena vutuna ka giugiuena, be aba kè kitekitedina kawai maḡataridina. Be yaḡoro taumi banegimima tauma ama giuma nam komawai aninedina.

12 Taugu dobu kauidima è giuemi be nam koi sumaḡedina, vutuna aubainama anikitanama mara yawasanidima yà giuedina, be taumi tokare nam koi sumaḡa.

13 Nam aitau marae i naḡo rubuna, ibewa da Banaga Natunama taunaḡa noteḡo ya yovona.

14 Boni Mousis dobu kavakavane mota brons voivoienama kai bogane yai dawena. Inam kauinama teneḡinama nama Banaga Natunama tokare kai bogane tai dawena,

15 be aitauḡa tauna tawai sumaḡena, taudi tokare yawasana kenakena nonoḡinama ta paḡona,

16 baninama Mamaitua dobu nuanama ya paḡo vavasaḡena aubainama, nuanuanama Natunama tenaḡa ḡominama yai utaena. Be aitauḡa tauna tawai sumaḡena, taudi tokare nam ta kodena, ibewa da yawasana kenakena nonoḡinama ta paḡona.

17 Mamaitua nam dobu kovoḡinama bo kawa gewagewanama aubainama Natunama i riuporena, ibewa da tauna dobu waiyawasaninama aubainama ya riuporena.

18 "Aitau da tauna ewai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama nam imawai tara tautauena. Be aitau da tauna nam imawai sumaḡena, Mamaitua inam baneginama kaite yai tara tautaue be e miamiana, baninama inam baneginama Mamaitua Natunama tenaḡa ḡominama isanama nam i sumaḡena aubainama.

19 "Baninama uma aubainama waitaratautau ya tubuḡana: Yana dobue ya yovona be banaga tadiwanawana a ḡoe vavasaḡena, nam maika yana, baninama taudi adi voiama matabudi gewegewedima aubainama.

20 Banaga aitauḡa gewagewa ta voivoiedina taudi yana nam tima ḡoeḡoena. Inam banegidima tokare nam yana nopone ta verau, baninama taudi ta nainairana deḡoda adi gewagewama tima maḡatara aubainama.

21 Be banaga aitauḡa da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi

taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na ḡoanama ta voivoiedina."

Jon be Yesu

22 Inam kauidima muridie Yesu na tauwai muriwatanama mate a naḡona Judia provinsnama nopone be dabudine taudi raḡan bisanama a rautapa miana be banaga awai babataitodina.
23 Inam raḡanine Jon mate tauna Salim diane Aionma yawai babataitona, baninama dabudine upa dosinama aubainama. Be banaga raḡan matabuna a tavatavana babataito konorinama.
24 Uma kauinama noḡone ya tubuḡana, muriḡa da Jon dibure a boru nawena.
25 Naumeki da raḡan tenaḡa vaivai raukoḡanama debane waikawa riuriu ya nuasarina Jon na tauwai muriwatanama be Jius baneginama tenaḡa mate.
26 Jon na tauwai muriwatanama a verau tauna ḡarone be a riuena, "Tauwai katakatai, tauḡoma noḡone Jodanma be noaḡo nevane tè banavi be tam kuya riuna tauna Tauwai yawasana, tauna vutuna yodi banaga ewai babataitodina. Be banaga matabudi tauna ḡarone ta naḡonaḡona."
27 Be Jon ya paribeedi be ya riuna, "Mamaitua marae tauna banaga tenatenaḡaḡa adi noyama e vinevinedina.
28 Taumi koya kataiena da taugu patare è riuemina da taugu nam Tauwai yawasana. Mamaitua taugu ya riuporeguna da Bada na kedama yà kawa didimanina, inam vutunaḡa.
29 Waivi tokare e naḡona na ḡoapaparama ḡarone. Be waivi na ḡoapaparama ḡarone e tavatavana raḡanine, tauḡoma turanama tokare nuanama e vere kauana. Be tauḡoma turanama inam taugu.
30 Tauna banaga dosinama e tubuḡana, be taugu naumeki da yà ḡaubona.
31 "Tauna marae be ya yovona aubainama, tauna yaba matabuna ya saḡa poredina. Be taugu dobu banegiguma, vutuna aubainama taugu yau noḡotama na ruvae yaba yà giugiuedina. Be tauna marae be ya yovona, vutuna aubainama tauna ya saḡa vavasaḡana.
32 Tauna marae yaba ya kitekitedi be ya vaivaiedina, vutudi ya riuedana. Be banaga raubisaḡa tawai sumaḡena.
33 Be banaga aitauḡa da tauna na giuma tawai sumaḡena, taudi tawai kawa riukauana da Mamaitua tauna riuriu kauinama.
34 Be Mamaitua banaga ya riuriuporena, tauna Mamaitua riunama e giugiuena, baninama tauna noponama Mamaitua Aruinama yai moḡavu taritarina.

35 Tamanama Natunama nuanama ya pagõ kaue be yaba
matabuna Natunama nimane ya biridina.
36 "Aitau da Mamaitua Natunama ei sumagẽna, tauna
yawasana kenakena nonogĩnama ya pagõna. Be aitau da
Mamaitua Natunama e tuatuagãaiena, tauna tokare nam
yawasana e banavi, baninama Mamaitua na medima tauna
gãarone tokare e kena nonogãana."

4

Yesu be Samaria waivinama
1 Parisi ta vaiena be Yesu ya nagõ be banaga toitoi yai
babataitodi be tauna awai muriwatanena, be na tauwai
muriwatanama a toi kauana, nam maika Jon.
2 Be Yesu tauna nam banaga iwai babataitodina, ibewa,
tauna na tauwai muriwatanama taudigãa banaga awai ba-
bataitodina.
3 Ragãanine Yesu e vaiena be tauna aba ya voivoiena, Parisi
kaite a kataiena, vutuna aubainama tauna Judia ya gose be
ya munagãana Galilima.
4 Tauna Galili nagõnama aubainama Samaria kedanagãa ya
nagõna.
5 Naumeki da tauna Samaria nopone meagai isanama
Saikama ya tavana. Boni Jeikob natunama Jousep dogãa ya
utena, Saika meagainama diane.
6 Inam dabudine Jeikob na upama domnama e kenake-
nana. Suaratopu nama Yesu ya babara siauana aubainama,
inam upanama diane ya mia be ya siperena.
7 Dabudine Samaria waivinama ya tavana upa redunama
aubainama, be Yesu inam waivinama ya riuena, "Upa kwa
utegu be yà tego."
8 Be Yesu na tauwai muriwatanama taudi inam dabudine
nam mate. Taudi a nagõna meagaie kani gimeridima
aubainama.
9 Dabudine Samaria waivinama Yesu ya base be ya riuena,
"Tam Jius banegimma be taugu Samaria waiviguma, be aba
aubainama tam taugu kwa riuriueguna da upa yà utem?"
Tauna nama ya riuna, baninama Jius banegidima nam
airagãan Samaria banegidima mate tiwai rawategẽeidina.
10 Dabudine Yesu ya paribee be ya riuena, "Degõoda tam
Mamaitua na puyoma sibo ku kataiena, naumeki da taugu
mate sibo kuya kataieguna, inam ragãanine tam tokare kuyai
bagãagu be yawasana upanama sibo è utem be kuya tegona."
11 Dabudine waivi ya riuna, "Bada, tam anirau redu
gãarome nam ima kenakenana da upa kwa redu, dom ya dau
kauana. Yawasana upanama nema kwa redu bake?

12 Waḡawaḡadama waḡedima Jeikob uma upanama ya uteutemaina, tam tauna kuya saḡapore, bo? Jeikob be na sedama be na yosima mate uma upanama a tegotegona."

13 Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, "Aitauḡa uma upane ta tegotegona, taudi tokare nuedima e raukasakasa munaḡana,

14 be aitau da upa taugu yà ute be e tegona, tauna nam airaḡan nuanama e raukasakasa munaḡa. Be uma upanama taugu yà ute be tauna nopone bigabiga maika e manini watanana, be yawasana kenakena nonoḡinama e paḡona."

15 Dabudine waivi ya riuena, "Inam upanama kwa utegu da nam airaḡan nuaguma e raukasakasa munaḡa be uma dabudine upa redunama aubainama nam yài veraverau."

16 Be Yesu inam waivinama ya riuena, "Kwa naḡo be am tauḡomama kwa riue be mate ko verauna."

17 Dabudine waivi ya riuna, "Ai, taugu nam ei naḡina." Be Yesu ya riuena, "Inam riukaua,

18 be tam noḡone tautauḡoma 5 kuya naḡidina, be tauḡoma yodi vadae kuya gose be kuya verauna inam nam tam am tauḡoma."

19 Dabudine waivi ya riuna, "Taugu yodi è kataie da tam peroveta.

20 Tauma tamatamamaima uma oyanama debane Mamaitua a rarau duneena. Be taumi Jius ko riuriuna da Jerusalem inam vutuna aniraudune gabunama, be dabudine banaga sibo Mamaitua a rauduneena."

21 Be Yesu waivi umanama ya riuena, "Aba yà riuriuena, kwai sumaḡena, raḡan e veraverauna e tavana, inam raḡanine banaga uma oyanama debane Tamadama ta raudunee bo Jerusalemma ta rauduneena, inam nam aiyaba, inam matabuna naumeki.

22 Taumi Samaria banegimima Mamaitua ko rarau duneena nam ko katai kauena. Be tauma kè katai kaue be ka rarau duneena, baninama Tauwai yawasana tokare Jius ḡarodie be e verauna.

23 "Be raḡan e veraverauna e tavana, vutuna yodi ya tavana. Arua Babau na rewapanama banaga nopodie e noyanoyana da taudi riukaue Tamadama Mamaitua ta rauduneena. Tamadama Mamaitua inam nama rauduneenama e ḡoeḡoe kauena.

24 Baninama Mamaitua tauna Arua, vutuna aubainama taurauduneenama taudi naumeki da Arue be riukaue ta rauduneena."

25 Dabudine waivi Yesu ya riuena, "Taugu è kataiena da Tauwai yawasana tawai isana Keriso, tauna e veraverauna.

Tauna e tavana raḡanine, tokare yaba matabudi ḡaromaie e giu waibatedina."
26 Dabudine Yesu ya riuna, "Inam vutuna taugu, yodi tam mate tàwai giuna."
27 Inam raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama a tava munaḡa da ta kitana be Yesu inam waivinama mate awai giuna, dabudine taudi a base kauena. Be nam aitau Yesu i taravirena da tauna aba inam waivinama ḡarone ya ḡoeḡoe, bo aba aubainama inam waivinama mate awai giu.
28 Dabudine waivi upa duginama ya gose pore da ya munaḡana meagaie be banaga umanama ya riuedina,
29 "Ko verau be tauḡoma tenaḡa ko kita. Tauna abaḡa boni è voivoiedina matabuna ya giuedina. Tauna agunai Tauwai yawasana?"
30 Naumeki da banaga meagai a gose pore be a naḡona Yesu ḡarone.
31 Inam kauidima a tubutubuḡana maika, tauwai muriwatana Yesu a riuena da tauna kani sibo ya kanina.
32 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Taugu yau kanima e kenakenana yà kanina, taumi nam ko kataiena."
33 Dabudine tauwai muriwatana ai giu vivira be a riuna, "Banaga aitau agunai muriḡa ya tava, be kani ya utena."
34 Be Yesu ya riuedina, "Taugu yau kanima inam tauriuporeguma na ḡoanama yà voiena, be noya ya uteuteguna yai kovina.
35 Taumi ko riuriuna da nawaravi 4 ta kovi be muridie maura e ravusana. Be yodi ko kita, maura kaiteka ya tavana.
36 Maura taurawatupanama, taudi tokare adi maesama verenama ta paḡona. Be maura ta rawarawa tupatupana inam giunama, baninama taudi banaga ta veraverauḡedina Mamaitua na waiguyauma nopone. Be taukuma be maura taurawatupanama, taudi rabuidi tokare tai nuavere tenaḡana.
37 Inam riunama 'Banaga ḡesau taukuma, be banaga ḡesau maura taurawatupanama', inam riukaua.
38 Avedi da taumi nam ko sipina, be taugu è riuporemina da maura ko rawatupetupedina. Banaga ḡesaudima a noyana be taumi nonoḡinama ko rawatupatupana."
39 Dabudine Samaria banegidima toitoi inam meagaine Yesu ai sumaḡena, baninama waivi umanama ya giuna aubainama, "Taugu abaḡa boni è voivoiedina, matabuna tauna ya giuedina."
40 Be Samaria banegidima Yesu ḡarone a tavatavana raḡanine, taudi Yesu ai baḡana da mate sibo adi meagaie a miana. Naumeki da Yesu taudi mate raḡan rabui kavakava a miana.

41 Be Yesu na rauguguyama kana taiye banaga riba ai
sumaḡana.
42 Dabudine taudi waivi a riuena, “Noḡone tauma am
giuma aubainama kèi sumaḡana, be yodi tauma mabi-
maie tauna na giuma kè vaie be kèi sumaḡana, yodi
kè kataiena da tauna riukaua Tauwai yawasana dobu
matabuna aubainama.”

Yesu gabeman natunama taugominama yai yawasanina
(Mt 8:5-13; Lk 7:1-10)

43 Be raḡan rabui muridie Yesu inam meagainama ya gose,
be ya naḡona Galilima.
44 Ko noḡoti da Yesu boni ya riuna da peroveta na dobu
ḡomae nam tima vivivivirena.
45 Tauna Galilima ya tavatavana raḡanine, Galili
banegidima ai aninena, baninama taudi na voiama
dosidima Jerusalemma Naḡopore soinama nopone a
kitedina aubainama.
46 Be Yesu na vaḡaie ya munaḡana Keinama deḡo maiḡone
upa ya voie be yai rawawaenna. Be inam meagaine gabe-
man tenaḡa ya miamiana, tauna natunama taugominama
Kapeniamma ya sida kauana.
47 Inam taugominama e vaiena be Yesu Judiaḡa ya verave-
rauna Galilima. Naumeki da tauna Yesu yai baḡana da tauna
na vadae sibo ya naḡo be natunama yai yawasanina, inam
gomeninama ḡaubonaḡa da sibo ya gurina.
48 Be Yesu ya riuena, “Taumi sibo koyawai sumaḡana, be
nam mataira kitanama koyawai rabe.”
49 Be gabeman ya riuna, “Bada, kwa verau makai muriḡa
da natuguma e gurina.”
50 Be Yesu gabeman ya riuena, “Kwa naḡo natumma ya
yawasana.” Be gabeman Yesu aba ya riuriuena yai sumaḡe
be ya naḡona.
51 Gabeman tauna ya munaḡa ya naḡonaḡo be na
taunoyama kedae a banavi be a riuena, “Natumma ya
yawasanana.”
52 Dabudine gabeman taudi yai taraviredina da suara aba
gomana ya yawasana. Be taudi gabeman a paribee be a
riuna, “Maiḡo suaratopu 1 okoroki poyapoya gomana ya
gosena.”
53 Be dabudine gomana tamanama e noḡotina be maiḡo
inam suerinama nama ruvane Yesu ya riuna, “Natumma ya
yawasanana.” Dabudine tauna be na vadama noponama
banegidima mate, matabudi Yesu ai sumaḡena.
54 Uma inam mataira aniwai rabuinama Yesu Galili
provinsne ya voiena.

5

Yesu topa diane taugoma kaga nuakudunama yai yawasanina

1 Uma kauinama muridie Yesu ya saga ya nagona
Jerusalemma Jius adi soima aubainama.
2 Be Jerusalem gananama bogane matakeda tenaga, inam
Sipu adi matakedama. Be inam matakedanama diane topa
ya midimidina, Hibru bonane tawai isana Betesda. Be
inam topanama dianaga banaga sidesidedima adi vaguruma
kerikeridima matabudi 5 a midimidina.
3 Be vagurudima nopodie anikaba miae banaga sidesided-
ima toitoi a miamiana. Banaga gesaudima matapotepote-
dima, gesaudima kaga nuakudukududima, be gesaudima
nuakudukududima.
4 Taudi awai rabana da upa sibo yai burukwakwakwana.*
5 Be nopodie banaga tenaga dabudine kaganama ya nu-
akuduna modi 38 a kovina.
6 Yesu inam taugominama dogae ya kenakenana ya kitana,
be ya vaie da inam taugominama sida bonidego ya pagona.
Dabudine Yesu inam taugominama yai taravirena, "Tam
yawasana kwa goegoe bo ibewa?"
7 Be taugoma ya paribee be ya riuena, "Bada, topa ewai
dagudaguna raganine, taugu nam aitau turagu da ya sagugu
be topae sibo è nago. Taugu topae nagonama yàwai taina
raganine, banaga gesaunama kaite e dokadoka gomena."
8 Dabudine Yesu taugoma ya riuena, "Kwa midisugu, am
duyama kwa pago be kwa nago."
9 Inam dabudine yai raganteneage da taugoma ya
yawasanana, be na duyama ya pago da ya nagona. Inam
kauinama Sabat raganine ya tubugana,
10 vutuna aubainama Jius babadidima taugoma ya
yawayawasanana umanama a riuena, "Manaka Sabat!
Tarawatu e riuriuna tam am duyama nam kwa kirogi!"
11 Be taugoma ya paribeedi be ya riuna, "Banaga tauwai
yawasaniguma tauna ya riueguna, 'Am duyama kwa kirogi
be kwa nago.' "
12 Be taudi taugominama ai taravirena, "Inam ai banaga
nama ya riuem da tam am duyama sibo kuya kirogi, wa?"
13 Be taugoma nam i kataiena aitau tauna yai yawasani,
baninama Yesu patara nopodie ya rausonage be ya nagona.

---

* **5:4:** Gurik baibol gesaudima vers 4 umanama a girumina: Ragan gesaudie Bada na aneama ya yovo topa nopone be upa ya voie be yawai burukwakwakwana. Murine aitau da ya poti doka be topae ya nagona, tauna ya yawayawasanana, avedi da sida nema maika kitanama, be yagoro ya yawasanana.

14 Murigãnama Yesu inam taugominama tempol nopone ya
banavi be ya riuena, “Yodi kuya kita, tam kuya yawasanana.
Nam gewagewa kwa voia munagẽ, da tokare nam kai
matane kwa nagõ.”
15 Naumeki da taugõma ya nagõ be Jius babadidima yai
varidina da Yesu tauna yai yawasanina.

Yesu na voiama aubainama ya gudutarana

16 Yesu Sabat ragãndie noya ya voivoiedina. Vutuna
aubainama Jius babadidima tauna raukivigewegewenama
ai karena.
17 Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu Tamaguma ragãn
matabuna na noyama è voivoiena naumeki da yodi. Vutuna
aubainama taugu mate yà noyanoyana.”
18 Uma giudima aubainama Jius a rarau rubu guratana da
sibo Yesu ai gurina, nam Sabat tarawatunama waikatikotov-
inama taunagãa debane, ibewa be mate tauna ya riuriuna
da Mamaitua inam tauna Tamagõminama. Be inam kauine
tauna kabe Mamaitua i ruvaruva.
19 Be Yesu umanama ya paribeedina, “Taugu yà riuriu
kauemina da Mamaitua Natunama nam tokare mabine aba
e voiedi, ibewa. Tauna Tamanama abagãa ya voiedi be ya
kitakitana, vutudigãa tauna e voivoiedina.
20 Baninama Tamanama Natunama nuanama ya pagõna
aubainama, yaba matabudi ya voivoiedina nama tauna
Natunama yai katai be e voivoiedina. Be Natunama tokare
voia gẽsaudima dosidima mate e voiedi be ko basedina, be
nam banaga waiyawasaninama taunagãa.
21 Tamanama banaga gurie be e kawakawa midisugu
munagẽdina, be kauinama teneginama nama Natunama na
gõane banaga gurie be e kawa midisugu munagẽdi, be
yawasana ta pagõpagõna.
22 Be Tamanama etara matabudi Natunama nimane ya
biridina
23 da banaga matabudi sibo Natunama a vivirena
Tamanama ta vivivivirena maika. Be aitaugãa Natunama
nam tima vivivivirena, taudi Tamanama mate nam tima
vivivivirena, baninama Tamanama tauna vutuna Natunama
ya riuporena.
24 “Taugu yà riuriu kauemina aitaugãa da yau giuma
ta vaivaie, be tauriuporeguma tawai sumagẽna, taudi
yawasana kenakena nonogĩnama kaite a pagõna, be nam
tokare ta nagõ gienae. Taudi gurie be a davuna yawasanae.
25 “Be mate yà riuriu kauemina da ragãan e veraverauna
e tavana, vutuna yodi ya tavana. Inam ragãanine banaga
guriguridima taudi taugu Mamaitua Natunama bonaguma

tai beavaiena, be aitauga bonaguma ta vaivaiena, taudi tokare yawasana ta pagona.

26 Taugu nama è riuemina, baninama Tamaguma tauna vutuna yawasana pakanama, be inam yawasaninama tauna nopone e kenakenana. Be tauna ya voie da Natunama mate nopone inam yawasaninama e kenakenana.

27 Be tauna rewapana Natunama ya utena da banaga e etaredina, baninama tauna vutuna Banaga Natunama.

28 Nam ko base da ragan e veraverauna e tavana, inam raganine banaga kokoagae kenekenedima matabudi tokare Mamaitua Natunama bonanama ta vaie be ta midisugуna.

29 Be aitauga vere a voivoiena, taudi ta midisugu be ta yawasana nonogana. Be aitauga gewagewa a voivoiena, taudi ta midisugu be gienae ta nagona, inam vutuna adi kovogama.

30 Taugu nam nuague yaba ama voivoiedina, ibewa da Tamaguma yaba ewai aninedina ruvane, nama yà voivoiedina. Vutuna aubainama yau rauetarama inam didimaninama, baninama tauriuporeguma ya riuriueguna, ruvane nama banaga yà etaetaredina, be nam taugu yau goane.

Yesu tauwai matematenama

31 "Degoda taugume yai matamata munagegуna, tokare yau giuma nam tai kawa riukaue.

32 Be taugu è kataiena da tauwai matemateguma gesau tauna taugu e giugiueguna, inam matabuna riukaua.

33 Taumi boni tauwai noyanoya koya riupore nawedina Jon garone, be tauna garodie taugu ya giueguna inam matabuna riukaua.

34 Taugu Jon na giuma yà riuriu wainogotimina da taumi yawasana ko banavina. Be taugu yau matamatama inam nam banaga goma.

35 Jon tauna kodam maika ya yanayanana, be taumi na yanae ami goanama ruvane ragan gaubonaga koyawai nuaverena.

36 Jon aubaiguma aba ya giugiuemina, inam matabuna ya verena. Be taugu yau matamatama vere vavasagidima inam voia dosidima, Tamaguma ya uteuteguna yà voivoiedina. Inam voiedima dosidima tawai magatarana da taugu Tamaguma ya riuporeguna.

37 Be Tamaguma tauriuporeguma tauna mate aubaiguma riukaue e giugiuna. Be taumi nam airagan bonanama ko vaie bo nogonama ko kitana.

38 Tauna ya riuporeguna be taumi nam koi sumagegуna, vutuna aubainama na giuma nopomie nam tima kenakenana.

39 “Taumi buka poredima ko sievidi be kowai nu-
anoḡonoḡotedina da kabe yawasana kenakena nonoḡinama
dabudine ko banavi. Be inam bukanama taugu e giugiue-
guna,
40 taumi sibo ḡarogue koya verau be yawasana koya
paḡona. Be taumi debemima ya bado kauana.
41 “Deḡoda taumi ko kawa saḡegu bo ibewa, inam giudima
taugu ḡarogue nam banibiribiridi,
42 baninama taugu è kataiena da taumi nopomie Ma-
maitua nam komawai nuapaḡoena.
43 Taugu Tamaguma isane ḡaromie è yovona, be taumi
nam koi anineguna. Be deḡoda banaga ḡesau tauname isane
ḡaromie e tavatavana, taumi kowai aninena.
44 Vutuna aubainama taumi nam teneteneḡina da koi
sumaḡegu, baninama taumi ami banagama ta kawa
saḡemina, vutuna ko ḡoeḡoe guratena. Be Mamaitua sibo
taumi ya kawa saḡemina, taumi nam koma ḡoeḡoena.
45 “Be taugu tokare Tamaguma ḡarone nam ya samanimi.
Taumi ami voiama maika kabe Mousis kowai muriwatane be
kowai sumaḡe. Be Mousis tauna tokare Tamaguma ḡarone e
samanimina,
46 be deḡoda taumi Mousis koi sumaḡena, naumeki da
taugu mate sibo koyai sumaḡeguna, baninama Mousis na
bukae taugu mate ya giueguna.
47 Be deḡoda tauna aba ya girugirumidina nam koi
sumaḡedi, naumeki da taugu yau giuma tokare nema koi
sumaḡa bakedi?”

6

Yesu banaga 5 tausand ei kanidina
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

1 Raḡan bisanama muridie Yesu wagae ya geru be yawawa
Galilima ya davu be ya naḡona noaḡo nevane gerese. Be
inam yawawinama isanama ḡesau ta riuriuna: Taiberias
yawawinama.
2 Be patara dosinama Yesu ai muriwatanena, baninama
tauna mataira dosidima banaga sidesidedima ḡarodie ya
voivoiedina aubainama.
3 Dabudine Yesu tauna ya saḡa ya naḡona oyae be na
tauwai muriwatanama mate a miana.
4 (Be Naḡopore soinama raḡaninama kaiteka maida ya
tavatava be uma kauidima a tubuḡana.)
5 Be Yesu patara ya kitedi be tauna ḡarone a saḡasaḡana,
dabudine tauna Pilip ya riuena, “Kani deḡo tà gimara be uma
banegidima tai kanidi?”

6 Tauna nama ya riuna Pilip raurubunama aubainama, be
Yesu kaite ya katai munaḡena da tauna tokare aba e voiena.
7 Be Pilip ya paribee be ya riuna, “Ai Bada, deḡoda tauda
ḡarode 200 Denari sibo i kena be kani sibo tè gimarana,
yaḡoro uma patarinama matabuna tokare nam tei kanidi be
teneteneḡina.”
8 Dabudine Saemon Pita tuaḡanama Endru ya riuna,
9 “Uma gomeninama tauḡominama ḡaubonama, tauna
ḡarone buredi 5 be iyana rabui ta kenakenana. Be inam nam
teneteneḡina uma patara ya moraba kauana.”
10 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina,
“Banaga matabudi ko riuedi da ta mia.” Naumeki da banaga
matabudi mui debedie a miana. Be tautauḡoma sievinama 5
tausand* nama.
11 Naumeki da tauna buredi ya ragaudi, da Mamaitua yai
kaiwe be patara ḡarodie buredi ya soiedina. Be murine
kauinama teneḡinama nama iyana ya voiena. Be banaga
matabudi a kani da a kani siauana.
12 Be banaga a kanikani kovina murine, Yesu na tauwai
muriwatanama ya riuedina, “Yodi ko naḡo be kani kanikani
gosedima matabudi ko rawateḡeteḡeidi, nam i verena da
kani tai yakaredi.”
13 Naumeki da taudi buredi kanikani gosedima matabudi
a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 12 ai moḡavudina.
14 Be raḡanine banaga uma matairinama nama a kitaki-
tana, taudi a riuna, “Tauna vutuna riukaua da peroveta boni
a riuriuena yodi ya tavana.”
15 Yesu ya kita da taudi a ḡoeḡoena da tauna sibo a
kawa guyau makaiena. Vutuna aubainama Yesu taunaḡa ya
rausonaḡe be oya debane ya naḡona.

Yesu upa debanaḡa ya naḡona
(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

16-17 Naumeki da ravi ya tavana, be Yesu na tauwai
muriwatanama ḡarodie nam i tava munaḡana. Vutuna
aubainama taudi a dobi be a munaḡana gerese. Be dabudine
wagae a geru da yawawa a davu be a naḡona Kapeniamma.
18 Taudi a taunaḡo ḡaubonaḡa be sive dosinama yai ravusa
be rabama yai karena.
19 Inam raḡanine ta kitana be Yesu topa debanaḡa ya
babara be ḡarodie ya naḡonaḡona. Dabudine taudi a naira
kauana,
20 be tauna ya riuedina, “Taugu! Nam ko naira!”

* **6:10:** Tautauḡoma taudiḡa sievinama 5 tausand. Be waiwaivi seda mate nam ti sievidina, taudi mate a kanina.

21 Dabudine tauwai muriwatana a ḡoeḡoena da tauna sibo
a soru tavaitena wagae. Be yai raḡantenaḡe da waga kaite
noaḡo nevane gerese ya midimidina.
22 Pomai raḡanboiboi patara muridie a gosegosedina, taudi
Yesu a raberabena, baninama taudi maiḡo ravie a kita da
waga tenaḡa kavakava dabudine ya midimidina be tauwai
muriwatana taudiḡa inam wagane a geru da a naḡona, be
nam Yesu mate.
23 Be waga ḡesaudima Taiberiasḡa a veraverauna a tava
da deḡo Bada buredi yai aiaini be banaga a kanikanina,
dabudine a ḡotana.
24 Raḡanine patara ta kitana be Yesu be na tauwai muri-
watanama mate taudi nam dabudi, naumeki da inam
wagedie a geru be a munaḡana Kapeniamma Yesu wane-
nama aubainama.

Yesu tauna yawasana kaninama

25 Raḡanine taudi noaḡo nevane a tava be Yesu a bana-
banavina raḡanine, taudi ai taravire be a riuena, “Tauwai
katakatai, tam nema kuya verau bako?”
26 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Maiḡo taugu èi
kani siauemina, aubainama taumi taugu ko wanewaneguna.
Be yau voiama dosidima aba tawai maḡataridina yaḡoro
taumi nam koma katakataiena. Be inam voiedima tawai
maḡatariguna da Mamaitua taugu ya riuporeguna.
27 Taumi nam kani ḡoma aubainama ko noyanoya, avedi,
inam tokare ta bova be tai kavena. Be taumi yawasana
kaninama ko wanena, vutuna tokare e kena nonoḡana.
Yodibe Banaga Natunama yawasana kenakena nonoḡinama
è utemina, baninama Tamadama Mamaitua tauna vutuna
yai aninena.”
28 Be taudi ai taravire be a riuna, “Mamaitua aba e
ḡoeḡoena ka voie?”
29 Be Yesu ya riuna, “Mamaitua na ḡoanama inam aitau ya
riuriuporena tauna koi sumaḡena.”
30 Be taudi a riuena, “Aba matairinama kwa voie da tauma
ka kita, yodibe kai sumaḡemna.
31 Maika girugiruminama porane ya riuna da Mousis
waḡawaḡadama mara kaninama ya utedi be a kanina dobu
kavakavane a babababarana raḡanine.”
32 Be Yesu ya riuna, “Ibewa, yà riuriu kauemina da inam
nam Mousis mara kaninama i utedina. Ibewa da Tamaguma
marae miemieninama ya utedina be yodi tauna mara kani
ḡominama e uteutemina.
33 Be mara kani ḡominama inam tauna aitau marae be ya
yovona da banaga matabuna dobue ei yawasanidina.”

34 Be taudi a riuna, “Bada, inam kaninama rag̃an patapatanama kwa utemai.”
35 Be Yesu ya riuna, “Yawasana kaninama inam vutuna taugu! Be aitaug̃a g̃arogue ta veraverauna, taudi nam airag̃an kani e karatidi, be aitaug̃a tawai sumag̃egung̃a, taudi nam airag̃an nuedima e raukasakasa.
36 Be taumi ko kitakitaguna, be yag̃oro nam komawai sumag̃egung̃a.
37 Be taudi aitaug̃a Tamaguma ya uteuteguna, taudi tokare g̃arogue ta verauna, be taugu tokare nam yà riutuag̃aiedi.
38 Taugu marae be è yovona tauriuporeguma na g̃oanama yà voiena aubainama, be nam taugu.
39 Be Mamaitua na g̃oanama inam umanama, tauna aitaug̃a taugu ya uteuteguna nam tenag̃a maika yà viri yakasi, ibewa da rag̃an damone taudi tokare gurie be yà kawa midisug̃u munag̃edin̈a.
40 Tamaguma na g̃oanama inam banaga aitaug̃a Mamaitua Natunama ta kita be tawai sumag̃en̈a, taudi tokare yawasana kenakena nonog̃inama ta pag̃on̈a, be rag̃an damone taudi gurie be yà kawa midisug̃u munag̃edin̈a.”
41 Inam rag̃anine Jius banegidima momodu ai karena, baninama Yesu ya riuna da tauna vutuna kani marae, be ya yovona.
42 Be taudi a riuna, “Uma tauna Yesu, Jousep natunama. Na dosima tauda tè kataiedina. Be nemanama da tauna e riuriuna, ‘Taugu marae be è yovona.’ ”?
43 Be Yesu ya riuedina, “Momodu ko gose pore!
44 Nam aitau teneg̃inama da tokare g̃arogue e verau. Be Tamaguma tauriuporeguma aitaug̃a e veraveraug̃edin̈a g̃arogue, taudi tokare g̃arogue ta verauna. Be taudi vutudi tokare rag̃an damone gurie be yà kawa midisug̃u munag̃edin̈a.
45 Baninama girugiruminama porane peroveta umanama a riuna, ‘Taudi matabudi Mamaitua tokare ei kataidina.’
Be aitaug̃a Tamaguma bonanama tawai beavaie be riunama ta pag̃opag̃on̈a, taudi tokare g̃arogue ta verauna.
46 Nam aitau tenag̃a Tamadama i kita rubuna. Ibewa da taugu Mamaitua g̃arone be è yovona, tauguag̃a Tamadama è kitana.
47 “Yà riuriu kauemina, aitau da taugu ewai sumag̃egung̃a, tauna kaite yawasana kenakena nonog̃inama ya pag̃on̈a.
48 Yawasana kaninama inam vutuna taugu!
49 Taumi wag̃ewag̃emima boni dobu kavakavane mana a kanikanina, yag̃oro a gurina.
50 Be aitau uma kaninama marae yovoyovonama e kanina, tauna tokare nam e guri.

51 Be taugu vutuna yawasana kaninama marae be è yovona. Be aitau da inam kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoḡana. Be inam kaninama vutuna taugu tubuḡa ḡomiguma yai utaena, da dobue banaga ta yawasanana aubainama."
52 Dabudine Jius banegidima ai saḡasaḡa gurata be a riuna, "Nemanama da uma baneginama tubuḡinama e uteda be tà kani?"
53 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Yà riuriu kauemina, deḡoda Banaga Natunama tubuḡinama nam taumi ko kani be kosininama nam ko tego, taumi nopomie yawasana ibewa.
54 Be aitau da tubuḡa ḡomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna yawasana kenakena nonoḡinama kaite ya paḡona. Be raḡan damone tokare gurie be yà kawa midisuḡu munaḡedina.
55 Baninama taugu tubuḡa ḡomiguma inam vutuna kani kaua. Be kosiniguma inam vutuna tego kaua.
56 Be aitau da tubuḡa ḡomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna taugu nopogue be taugu tauna nopone.
57 Tamaguma yawayawasaninama ya riuriuporeguna na rewapanae taugu yà miamiana. Teneḡinama nama aitauḡa taugu ta kanikaniguna, taudi tokare yau rewapanae ta miana.
58 Be taugu vutuna kani kaua marae be è yovona. Taumi waḡewaḡemima boni mana a kanikanina, taudi a gurina. Be aitau uma kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoḡana."
59 Yesu inam giudima matabudi Kapeniamma sinagog nopone banaga yai katakataidina.

Tauwai muriwatana toitoi Yesu na waikatakataima a tuaḡaie be a gosena

60 Be raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama toitoi nama giudima a vaivaiedina, taudiḡa ai giu vivira be a riuna, "Uma waikatakatainama nam i vere kauana, aitau tokare e paḡo?"
61 Dabudine Yesu ya kataie da na tauwai muriwatanama tauna na giuma aubainama a momomomoduna, naumeki be ya riuedina, "Taugu yau giuma ami waisumaḡama e kawakawa gewagewa, bo?
62 Be Banaga Natunama marae e munamunaḡana ko kitana raḡanine, taumi nema ko noḡota bako?
63 Mamaitua Aruinama† tauna vutuna yawasana kenakena nonoḡinama banaga e uteutedina. Tubuḡa taunaḡa

† **6:63:** Gurik baibol nopone 'Arua' taunaḡa e kenakena, nam 'Mamaitua Aruinama'.

nam yawasana e utemi. Be taugu yau giuma aba è riuriuemina, inam vutuna Mamaitua Aruinama, yawasana e uteutemina.
64 Be yaḡoro taumi ḡesaumima nam komawai sumaḡeguna." Yesu tauna noḡone ya kataiedina da aitauḡa tauna nam timawai sumaḡena, be aitau tauna tokare e boru dobiḡena.
65 Be Yesu giu yai kare munaḡe be ya riuna, "Vutuna aubainama noḡone è riuemina da nam aitau teneḡinama da tokare ḡarogue e verau. Be Tamaguma aitau rewapana e uteutena, tauna tokare ḡarogue e verauna."
66 Uma giune Yesu na tauwai muriwatanama toitoi tauna a gose be ai naḡo teḡateḡana.
67 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 a miamia kwasana yai taraviredi be ya riuna, "Taumi nemanama? Taumi mate naḡo ko ḡoeḡoe, bo?"
68 Be Saemon Pita Yesu ya paribee be ya riuna, "Bada, aitau ḡarone ka naḡo? Tam yawasana kenakena nonoḡinama riudima tamḡa ḡarome ta kenakenana,
69 be tauma kawai sumaḡemna be kè kataiena da tam vutuna Mamaitua na Babau vinevinema."
70 Dabudine Yesu ya riuna, "Taumi 12 taugu è vinemina be nopomie tenaḡa tauna Seitan na taunoyama."
71 Tauna inam Judas ya giugiuena. Be tauna Saemon Iskariot natunama. Be avedi da Judas tauwai muriwatana 12 nopodie, be tauna yaḡoro Yesu ya boru dobiḡena.

7

Yesu tasitasinama
1 Inam kauidima muridie Yesu Galili noponaḡa ya bababababara naḡona. Be tauna Judia naḡonama nam i ḡoena, baninama inam dabudine Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.
2 Be Kapekape soinama raḡaninama maida ya tavatavana aubainama,
3 Yesu tasitasinama tauna a riuena, "Tam Galili sibo kuya gose be kuya naḡona Judiama soie, be dabudine patare sibo mataira kuya voiedi be am tauwai muriwatanama sibo a kitedina.
4 Tam deḡoda kwa ḡoeḡoena banaga matabudi ta kataiemna, naumeki da patara matedie mataira dosidima kwa voiedina, be nam kwa miamia yababa."
5 Taudi nama a riuna, baninama avedi da Yesu tasitasiḡominama taudi mate Yesu nam ti sumaḡena.

6 Vutuna aubainama Yesu taudi ya riuedina, “Taugu yau
rag̃an yag̃ama nam i tavana. Be taumi naumeki da ami g̃oane
nama ko nag̃ona.
7 Banaga tokare nam ta tuag̃aiemi, be taugu ta tuat-
uag̃aieguna, baninama taugu yà riuriuedina da adi voiama
a gewagewana.
8 Naumeki taumi ko nag̃o soie, be taugu inam nam ama
nag̃onag̃ona, baninama yau rag̃an yag̃ama yag̃oro nam i
tavana aubainama.”
9 Naumeki da Yesu Galilima ya mia kwasana.
10 Be tasitasinama taudi a nag̃onag̃ona soie rag̃anine, tauna
mate murig̃a moisirig̃a ya nag̃ona soie. Be nam patare i
taimag̃atarina.
11 Be soi nopone Jius babadidima Yesu a wane be a
riuriuna, “Uma baneginama tauna deg̃o?”
12 Be inam dabudine patara dosinama taudi kasave
mareg̃a Yesu awai giugiuena. Banaga g̃esaudima a riuna,
“Tauna banaga verenama”. Be g̃esaudima a riuna, “Ibewa,
tauna banaga e biribiri waideg̃edina.”
13 Be nam aitau tenag̃a debanama i tora be patare i
giu guratana, baninama taudi Jius babadidima a nairedina
aubainama.

Yesu banaga ewai katakataidina

14 Soi g̃aubonag̃a da sibo ya kovina, Yesu ya sag̃a ya nag̃o
tempol nopone be waikatakatai yai karena.
15 Dabudine Jius banegidima tauna a base be a riuna,
“Uma baneginama tauna nam aikedae i girumana. Be
nemanama da uma yabedima matabudi ya kataiedi?”
16 Be Yesu taudi ya riuedina, “Aba yàwai katakataimina
inam nam taugu nuague ama waikatakataimina. Ibewa da
inam tauriuporeguma tauna na waikatakataima.
17 Be aitau da Mamaitua na g̃oanama voienama e g̃oeg̃oena,
tauna tokare e kataie da inam waikatakatainama Mamaitua
na waikatakatai, bo taugume yau waikatakatai.
18 Banaga aitau da na nog̃ote e giugiuna, inam baninama
tauna e rarau rubuna da banaga tauna kabe ta kawa sag̃e. Be
tauna aitau da tauriuporenama kawa sag̃enama aubainama
e giugiuna, tauna inam banaga verenama, be tokare nam
g̃arone gewagewa ta banavi.
19 Mousis tarawatu ya utemina, be nam aitau tenag̃a inam
tarawatudima kumawai muriwatanedina. Aba aubainama
taugu waiguriguma ko g̃oeg̃oe? Taumi inam tarawatu kowai
kati kotovina.”
20 Dabudine banaga Yesu a riuena, “Tauma nam tam
waigurimma ke riuena, tam agunai penama ya kokumna.”

21 Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu Sabat rāganine
tauḡoma tenāga èi yawasani be taumi nuemima yai medina.
22 Be you, taumi mate Sabat rāganine ko noyanoyana.
Taumi Mousis na tarawatuma ruvane seda tautauḡomidima
ḡarodie kopitom ko voivoiedina. Be inam vaivainama
novemai Eibraham ḡarone be ya saḡana, muriḡa da Mousis
tarawatu ya yovoḡena.
23 Deḡoda gomana Sabat rāganine kopitom e paḡona, inam
naumeki Mousis na tarawatuma na ruvae. Nama teneḡine
taugu yodi banaga Sabat rāganine èi yawasanina, yodi nem-
anama? Be aba aubainama yodi ḡarogue ko medimedi?
24 Inam kauidima ko kita yaḡedi da nam voia ḡavoe kitak-
itanama, vutuna ko kitakita wairuva. Avedi, be didimanae
yaba ko kita wairuvedi be muriḡa da ko giuedi.”

Yesu tauna Tau waiyawasana, bo?

25 Inam giudima aubaidima Jerusalem banegidima
ḡesaudima a riuna, “Uma baneginama vutuna waigurinama
ta riuriue, bo?
26 Tauna yodi umanema patare e giugiuna, be taudi nam
aba ḡarone tima riuriuena. Agunai tauda dà babadama a
banavi da tauna naumeki Tauwai yawasana.
27 Be inam nemanama? Uma baneginama tauda tè
kataiena da tauna aikedae be ya tavana. Be Tauwai
yawasana aikedae be e tavana nam aitau i kataiena.”
28 Yesu tauna yaḡoro tempol nopone yawai katakataina
maika, tauna bonanama dosine ya riuna, “Inam riukaua
taumi koya kataiena da taugu aitau be aikedae è tavana.
Taugu nam yau ḡoane uma dabudine e tavana. Ibewa da
Tamaguma ya riuporeguna, be tauriuporeguma riukaua e
miamiana, be taumi tauna nam ko kataiena.
29 Be taugu tauna è kataiena, baninama taugu tauna
ḡarone be è yovona. Tauna ya riuporeguna.”
30 Umanama giudima debedie taudi a rarau rubuna da
sibo a vunuḡina, be nam ti vunuḡina, baninama na raḡan
yaḡama nam i tavana aubainama.
31 Be patara nopodie banaga toitoi Yesu ai sumaḡe be
a riuna, “Tauwai yawasana e tavana rāganine, mataira
ḡesaudima dosidima uma baneginama ya voivoiedina nama
tokare e voiedi, bo? Vutuna aubainama uma tauna naumeki
vutuna.”
32 Dabudine patara kasave Yesu awai giugiuena, Parisi a
vaiedina. Vutuna aubainama taudi be pirisi adi babadama
mate porisiman a riuporedina da Yesu sibo a vunuḡi be a
panina.

33 Be Yesu ya riuna, “Taugu taumi mate rag̃an g̃aubonag̃a
tà miana, murig̃a be yà munag̃ana tauriuporeguma g̃arone.
34 Taumi tokare ko waneguna be nam ko banavigu, bani-
nama deg̃o taugu yà miamiae, dabudi taumi tokare nam ko
tava.”
35 Dabudine Jius babadidima adi banagama adi banagama
mate a riuna, “Inam baneginama deg̃o nag̃onama ewai tai?
Agunai tauna uma dobunama e gose be e nag̃ona wari dobue
da nam tà kita munag̃e. Agunai tauna Jius banegidima ai
daberaridi be wari dobue ta miamiana g̃arodie e nag̃ona. Bo
Gurik banegidima g̃arodie e nag̃o be ei katakataidina.
36 Tauna ya riuna, ‘Taumi tokare ko wanegu be nam ko
banavigu be deg̃o yà miamiana, dabudi taumi tokare nam
ko tava’. Uma giudima banidima aba?”

Yesu yawasana watutunama e uteutedana

37 Soi rag̃aninama dosinama damone Yesu ya midisug̃u
be bonanama dosine ya riuna, “Aitau da nuamma e rarau
kasakasana kwa verau g̃arogue be upa yà utem be kwa
tegona.
38 Aitau da taugu ewai sumag̃eguna, inam baneginama
nopone yawasana watutunama e manini dobina maika
girugiruminama porane ya riuriuna nama.”
39 Yesu upa ya giuena inam Arua e giugiuena, be taudi
aitaug̃a tauna tawai sumag̃ena tokare e utedina. Inam
rag̃anine Arua yag̃oro nam i yovona, baninama Yesu yag̃oro
dobue ya miamiana, tauna nam gurie i midisug̃u be i nag̃ona
marae.

Banaga a darig̃a munag̃edina

40 Be banaga umanama giudima a vaivaiedina, dabudine
g̃esaudima a riuna, “Riukaua da inam taug̃ominama tauna
vutuna peroveta Mamaitua ya sausaugena rag̃an damone e
tavana, vutuna yodi ya tavana.”
41 Be banaga g̃esaudima a riuna, “Tauna Tauwai
yawasana.” Be g̃esaudima a riuna, “Ibewa, Tauwai
yawasana nam tokare Galilima be e verau,
42 baninama girugiruminama porane e riuriuna da
Tauwai yawasana tauna guyau Deivid na damma nopone e
tubug̃ana. Be tauna tokare Deivid na meagaie Betliemma be
e verauna.”
43 Naumeki da Yesu kana taiye banaga adi nog̃otama
ruvedie nama a darig̃a munag̃edina.
44 Banaga g̃esaudima a g̃oeg̃oena da sibo a vunug̃ina, be
nam aitau tenag̃a nimanama Yesu tunine i boru rubuna.
45 Naumeki da porisiman a tava munag̃ana Parisi be pirisi
adi babadama g̃arodie. Be inam babadidima porisiman ai

taraviredi be a riuna, “Aba aubainama Yesu nam ko vunuḡi be ko pani verauḡe?”

46 Be porisiman a riuna, “Uma baneginama na giuma ai rewapana kauana, nam aitau airaḡan nama i giu rubu be ke vaiena.”

47 Be Parisi a riuedina, “Taumi mate yodi tauna kowai murinaḡonaḡo, bo? Tauna inam banaga tauboru waideḡedima.

48 Ami babadama be tauma Parisi ko kitamai, inam tauḡominama kawai muriwatane, bo?

49 Ibewa, be uma pataridima buebuedima tarawatu nam ti kataiena, vutuna aubainama tokare Mamaitua ei tara tautauedina.”

50 Dabudine Parisi tenaḡa isanama Nikodimas, tauna vutuna boni Yesu ḡarone ya tavatavana, tauna ya midisuḡu be ya riuna,

51 “Tauda dà tarawatuma nema e riuriu bakeda? Banaga tà kovoḡa yababe, bo noḡone tà etara doke be muriḡa tà kovoḡi?”

52 Dabudine na banagama a paribee be a riuna, “Tam mate Galili banegim, bo? Girugiruminama porane kwa sievi be kwa kita da nema e riu bakem. Nam airaḡan peroveta Galiliḡa tokare e verau.”

53 Naumeki da ai daberaridi be tenatenaḡaḡa a naḡona adi vadae.

8

Waivi na banagama debedie mui ya poreporena

1 Be Yesu tauna ya naḡona oya olip debane.

2 Pomainama raḡanboiboi tauna ya munaḡana tempol nopone be dabudine patara a rawateḡeidina. Naumeki da tauna ya mia be waikatakataidima yai karena.

3 Tauna dabudi ya giugiuna maika, tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taudi waivi tenaḡa a kita banavina, tauna na banagama debedie mui tauporenama. Vutuna aubainama taudi a verauḡena Yesu ḡarone. Be waivinama a riue da patara noḡodie ya midi

4 be taudi Yesu a riuena, “Tauwai katakatai, uma waivinama na banagama debedie mui ya porepore be kè banavina.

5 Nema kwa noḡonoḡota bake? Mousis na tarawatuma e riuriuna da umanama waivinama tauma sibo kè rauyeku be ya gurina.”

6 Be inam babadidima taudi keda a wanewanena da Yesu sibo aba ya vato waigewa be inam giudie sibo ai wavuna.

Be Yesu ya raudune yovo be nimarakurakune doḡa debane yawai girugirumana.
7 Be taudi yaḡoro waitaravira awai borudidina. Naumeki da Yesu ya tausuḡu be ya riuedina, “Tam aitau da gewagewa nam ku voia rubuna, naumeki da tam banegimma yeku kwa rubu dokena.”
8 Dabudine tauna ya raudune munaḡa be doḡa debane waigirugiruma yai kare munaḡena.
9 Raḡanine waivi tauwai wavunama nama giunama a vaivaiena, naumeki da tenatenaḡaḡa ai naḡo teḡeteḡedina, be babada poredima taudi inam a doka ḡomedina. Be Yesu inam waivinama mate taudiḡa a gose poredina.
10 Naumeki da Yesu ya tausuḡu be waivinama yai taravirena, “Tauwai wavumama aikedae a naḡo? Taudi nam ti rauyekum, bo?”
11 Be waivi ya riuna, “Ibewa Bada.” Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu mate nam tokare yà rauyekum. Kwa naḡona, be nam gewagewa kwa voie munaḡe!”

Yesu tauna dobu na yanama

12 Yesu patara ḡarodie giu yai kare munaḡa be ya riuna, “Taugu vutuna dobu na yanama. Aitau da taugu ewai muriwataneguna, tauna tokare nam tadiwanawanae ei suratou naḡo. Ibewa da tauna nopone yana e kenana, inam raḡanine yawasana e banavina.”
13 Be Parisi taudi a paribee be a riuna, “Tam inam kaiyovue tamḡa aubaimma kwa giugiu raukosoḡaiḡai.”
14 Be Yesu taudi ya riuedina, “Deḡoda taugume aubaiguma sibo è giu raukosoḡaiḡaina, inam yaḡoro riukaua. Baninama taugu aikedae è verau be aikedae yà naḡonaḡona taugu è kataiena, be taumi nam ko kataiena.
15 “Taumi ko etaetareguna inam banaga ḡoma ami noḡotama ruvane ko etaetareguna. Be taugu nam aitau ama etaetarena.
16 Be deḡoda taugu banaga etaredima è ḡoena, taugu yau rauetarama tokare didimanae è voiena, baninama Tamaguma tauriuporeguma murigue e midimidina, be nam taugūga ama miamiana.
17 Taumi ami tarawatuma e riuriuna da raḡanine matamata rabui giu teneḡinama ta vatona, inam giunama banaga tokare nam ta riuwai kaikaiyovu.
18 Taugu inam matemie yodi aubaiguma yà giugiuna, be wairabuiguma inam Tamaguma tauna vutuna tauriuporeguma.”
19 Dabudine taudi Yesu a riuena, “Yodi tamamma deḡo?” Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi taugu Tamaguma

mate nam ko kataiemaina. Dēgoda taugu sibo ko kataieguna, taumi tokare Tamaguma mate koya kataiena."

20 Yesu tauna tempol nopone dēgo mane aniborunama gabune, dabudi ya midi be inam yabedima matabudi yai katakataidina. Be nam aitau Yesu i kaididi be i pani nawena, baninama tauna na rāgan yāgama yāgoro nam i tavana.

21 Be Yesu inam babadidima ya riu munāgedina, "Taugu tokare yà nāgona, be taumi ko waneguna be ami gewagewae tokare ko gurina. Be dēgo yà nāgonagona, taumi tokare nam dabudi ko tava."

22 Be Jius babadidima a riuna, "Yodi agunai waiguri munāgenama ewai nuanoōgonoōgotena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, 'Dēgo yà nāgonagona, taumi tokare nam dabudi ko tava'. Bo inam giunama baninama aba?"

23 Dabudi Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuedina, "Taumi inam uma dobunama ḡaronama, be taugu ibewa. Taugu inam note banagiguma.

24 Vutuna aubainama è riuemina da taumi tokare ami gewagewae ko gurina. Be taugu inam vutuna taugu. Be dēgoda nam koi sumāgegu, taumi tokare naumeki da ami gewagewae ko gurina."

25 Be taudi a riuena, "Tam aitau?" Be Yesu ya riuedina, "Kaite yà riuriuemina, taugu inam vutuna taugu.

26 Taumi ami voiama debane nema sibo è riuriu bakemina, be tokare nam nama yà voia. Be tauna aitau tauriuporeguma riukaua da tauna e miamiana. Tauna vutuna aba e riuriueguna ruvane, nama dobue banaga yà riuriuedina."

27 Be banaga dabudine taudi nam ti kataiena da tauna inam Tamanama ya giugiuena.

28 Vutuna aubainama Yesu ya riuna, "Rāganine taumi Banaga Natunama ko kaisūgu be koi dawena, inam rāganine taumi tokare ko kataiegu da taugu vutuna taugu. Be taugu nam yau ḡoane yaba ama giugiuedina, ibewa da Tamaguma nema ewai katakataiguna ruvane, nama yà giugiuedina.

29 Tauriuporeguma tauna rāgan matabuna taugu mate be nam ima gosegoseguna, baninama taugu rāgan matabuna na ḡoanama yà voiedi be tauna ewai nuaverena."

30 Banaga toitoi uma giudima a vaivaiena, taudi Yesu ai sumāgena.

Riukaua banaga e kuvesidina

31 Taudi aitauga Yesu awai sumāgena, tauna ya riuedina, "Dēgoda yau waikatakataima ko kaidididi be ko voteyeteyedina, taumi riukaua da yau tauwai muriwatanama.

32 Inam rāganine taumi riukaua ko kataie be riukaua taumi e kuvesimina."

33 Be taudi a paribee be a riuena, “Nemanama kwa riuriuna da kwa kuvesimai? Tauma Eibraham na damma, nam aitau ḡarone kamawai yaragana, riukaua nema e kuvesa bakemai?”
34 Be Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, aitau da gewagewa e voivoiena, tauna gewagewa ḡarone ewai yaragana.
35 Be aitau da gewagewa ḡarone ewai yaragana, tauna Mamaitua na damma nopone nam na waibadama ima kenakenana. Be Mamaitua Natuḡominama tauna na waibadama e kenakena watanana.
36 Vutuna aubainama deḡoda Mamaitua Natuḡominama e kuvesimina, taumi naumeki da kuvekuvesimima ko miana.
37 Taugu è kataiena taumi Eibraham na damma, be yaḡoro taumi waiguriguma kowai taina, baninama taugu yau giuma taumi nopomie nam ima kenakenana aubainama.
38 Taugu Tamaguma ḡarone yaba è kitekitedina vutudi yà riuriuemina. Be taumi tamemima aba ya riuriuemina, vutuna koi muriwatanena.”
39 Be taudi a riuna, “Tauma tamamaima Eibraham.” Be Yesu ya riuna, “Ibewa, Eibraham inam nam taumi tamemi. Deḡoda taumi sibo tamemima, Eibraham naumeki da tauna yaba ya voivoiedina ruvane, nama sibo koya voiedina.
40 Taugu riukaua Mamaitua ḡarone è vaie be è riuriuemina be yaḡoro da taumi vunuḡiguma kowai taina. Eibraham tauna tokare nam nama ya voia.
41 Taumi ami voiama ewai maḡatarana da taumi tamaḡomimima inam banaga ḡesau, be tauna na voiama kowai muriwatanena.”
Be taudime a gudutaraḡa munaḡedi be a riuna, “Tauma Tamaḡomimaima inam Mamaitua be nam keda sedamai.”
42 Be Yesu ya riuedina, “Ibewa, Mamaitua inam nam taumi tamemi. Taumi deḡoda sibo tamemima Mamaitua, naumeki da taumi koyai nuapaḡoeguna, baninama taugu Mamaitua ḡarone be è yovona. Be taugu nam mabigue è yovona, ibewa da tauna ya riuporegu be è yovona.
43-44 Taumi tamemima Diaboro, vutuna aubainama taugu yau giuma koya nuababaḡena, be taugu aba yà giugiuedina, taumi nam koma vaivaiedina. Taumi tamemima na ḡoanama vutudi kowai muriwatanedina. Tauna boni pakane da yodi tauna taurau vunuḡa. Baninama tauna riukaua e tuatuaḡaie be nopone nam riukaua ima kenakenana. Tauna taukaikaiyovu be kaiyovu Tamanama, tauna naumeki na yawasanama vutuna.
45 Vutuna aubainama taugu raḡanine riukaua yà giugiuena, taumi nam taugu komawai sumaḡeguna.

46 Aba gewagewane taumi tokare koi wavugu? Deḡoda
taugu yà riuriu kauana, naumeki da taumi sibo koyai
sumaḡeguna.
47 Tam aitau da Mamaitua ḡaronama, tam tauna riunama
kwa vaivaiena. Be deḡoda riuguma nam kuma vaivaiena,
inam anikitanama tam nam Mamaitua ḡarona."

Yesu tauna Eibraham e saḡa porena

48 Be Jius babadidima a riuena, "Tam maiḡone aba kè ri-
uem? Tam gewagewa banegimma be penama ya kokumna!"
49 Be Yesu ya riuna, "Taugu nam penama i kokuguna,
ibewa da taugu Tamaguma yà vivivivirena, be taumi taugu
nam koma vivivivireguna.
50 Taugu nam ama kawakawa saḡe munaḡeguna, ibewa
da Tamaguma Mamaitua tauna e kawakawa saḡeguna, be
tauna vutuna yaba matabuna taukita wairuvanama.
51 Taugu yà riuriu kauemina, Tam aitau da riuguma kwa
voteyeteyedina, tam nam airaḡan tokare guri e taukonim."

52 Dabudine Jius babadidima tauna a riuena, "Yodi kè vaia
kauemna da tam riukaua penama ya kokumna. Tam kuya
riuna da aitau riumma e voteyeteyedina, guri nam airaḡan
tokare tauna e taukoni. Be you, Eibraham be peroveta taudi
a gurina.
53 Tam nema maika kitam? Tamadama Eibraham be
peroveta taudi a gurina, tam kwa saḡa poredi, bo?"

54 Dabudine Yesu ya riuna, "Deḡoda taugume yà kawa saḡe
munaḡeguna, inam kawasaḡenama nam baniboruboruna.
Taugu Tamaguma e kawakawa saḡeguna, tauna vutuna
taumi ko riuriuna ami Mamaituama.
55 Be taumi tauna nam ko kataiena. Be taugu tauna è
kataiena. Deḡoda taugu sibo è riuna taugu nam tauna
e kataiena, inam raḡanine taugu tokare banaga kaikaiy-
ovuguma è tubuḡana taumi maika. Be inam nam nama!
Taugu tauna è kataie be riunama yà vovo teyeteyena.

56 "Tamemima Eibraham ya noḡonoḡotina da yau kaba
verauma raḡaninama e kitana, aubainama tauna nuanama
ya mosarina. Be inam raḡaninama tauna kaite ya kita be yai
nuaverena."
57 Be Jius Yesu a riuena, "Tam am suarama ḡauboḡominama
nam 50 ku paḡona. Be nemanama da kwa riuriuna tam
Eibraham kuya kita?"

58 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Riukaua yà riuriuem-
ina, muriḡa da Eibraham ya tubuḡana, taugu miemieniguma
nama yà miamiana."

59 Inam giunama debane taudi yeku a ragaudi da Yesu sibo
a rauyekuna. Be tauna tempol ya dobi pore, da ya rausonaḡe
be ya naḡona.

9

Yesu tauḡoma matapotapotanama yai yawasanina

1 Naumeki da Yesu ya babababara naḡo, be tauḡoma
matapotapotanama ya kitana. Be inam tauḡominama mat-
apotapotanama tauna nama ya tubuḡana.
2 Be Yesu na tauwai muriwatanama tauna ai taravirena,
“Tauwai katakatai, gewagewa aikedae ya tava be uma
tauḡominama ya voie da ma matapotapotana ya tubuḡa?
Tauname na gewagewa bo na dosima adi gewagewa?”
3 Be Yesu ya riuedina, “Ibewa, nam tauna na gewagewa
bo dosi adi gewagewa. Uma kauinama ya tubuḡana da inam
tauḡominama ḡarone Mamaitua na rewapanama ei maḡatari
be tà kitana.
4 Raḡan yodi e yanayanae tauriuporeguma na noyama tà
voiena. Be kupi e veraverauna e tavana, inam raḡanine nam
aitau tokare noya e voie be teneteneḡina.
5 Taugu dobue yà miamiana maika, taugu vutuna dobu na
yanama.”
6 Raḡanine nama ya riuriuna, tauna doḡae ya kaviso be
nimane kavisonama ya voie da dogodogo ya tubuḡana, be
dogodogonama tauḡominama matanama debane ya rodana.
7 Yodibe ya riuena, “Yodi kwa naḡo kwa siguna Silom
topane.” (isa ‘Silom’ baninama inam ‘Riupore’). Naumeki
da tauḡoma ya naḡo be ya sigusiguna murine, matanama yai
kita be ya verau munaḡana.
8 Tauna na banagama be banaga ḡesaudima taudi noḡone
a kitana da tauna taukiḡikiḡi matapotapotanama. Dabudine
taudi a riuna, “Inam tauḡominama vutuna kabe taukiḡikiḡi
matapotapotana, bo?”
9 Be banaga ḡesaudima a riuna, “Ee, inam tauna”. Be
ḡesaudima a riuna, “Ibewa, inam waria, be kitanama maika
tauna.” Be tauḡominama ya riu raukosoḡaiḡai be ya riuriuna,
“Inam vutuna taugu.”
10 Be taudi a riuna, “Aitau matamma yai yawasani?”
11 Be inam tauḡominama taudi ya riuedina, “Tauḡoma
tenaḡa tawai isana Yesu, tauna dogodogo ya voie da matague
ya roda be ya riuegu da Silom topane è siguna. Naumeki da
è naḡo è sigusiguna murine, taugu èi kitana.”
12 Be banaga inam tauḡominama a riuena, “Baneginama
yodi deḡo?” Be tauna ya riuedina, “Bai, taugu nam e
kataiena.”

13 (-)

14 Inam kauinama Sabat rāganine Yesu ya voiena. (v13) Vutuna aubainama taudi inam tauḡominama noḡone matapotapotanama ai doka nawena Parisi ḡarodie.

15 Be dabudine tauḡoma nema be yai kita bakona, vutuna Parisi tauna ai taravirevirena. Be tauḡominama ya paribeedi be ya riuedina, “Tauna dogodogo matague ya roda, da murine è sigu, yodibe taugu èi kitana.”

16 Dabudine Parisi ḡesaudima a riuna, “Inam tauḡominama tauna Sabat nam ima vivivivirena. Inam kauine tauma kè kataiena da Mamaitua nam tauna i riuporena.” Be ḡesaudima a riuna, “Gewagewa baneginama mataira dosidima tokare e voiedi, bo?” Naumeki da Parisi inam giudima debedie taudi a dariḡa munaḡedina.

17 Dabudine taudi inam tauḡominama noḡone mata potapotanama ai taravira munaḡe be a riuena, “Tam aba kwa noḡonoḡoti, inam baneginama matamma yawai yawasanidina, tauna aitau?” Be tauḡoma ya riuna, “Tauna agunai peroveta.”

18 Be Jius babadidima taudi inam tauḡominama nam ti sumaḡena da tauna noḡone matapotapotana. Vutuna aubainama taudi na dosima a riuedi da a tava,

19 yodi be ai taraviredina, “Uma taumi natumi, bo? Tauna matapotapotanama nama ya tubuḡa, bo? Yodi nemanama da matanama yai kita?”

20 Dabudine na dosima a riuna, “Ee, inam tauma natumaima be tauna matapotapotanama nama ya tubuḡana.

21 Be yodi nemanama da yai kitana tauma nam ke kataiena. Tauna koi taravire be e riuemina, tauna ya morabana.”

22 Tauḡoma na dosima nama a riuna, baninama taudi Parisi a nairedina aubainama. Baninama Parisi taudi noḡone adi ogama a taraḡina da banaga aitau e riuna, ‘Yesu tauna Tauwai yawasana’, inam rāganine baneginama tokare sinagog nopone be tà tavu dobiḡena.

23 Inam kauinama aubainama na dosima a riuna, “Tauna koi taravire be e riuemina, tauna kaite ya morabana.”

24 Naumeki da taudi inam tauḡominama rāgan wairabuinama a riue da ya saḡa munaḡa be a riuena, “Tam Mamaitua sibo kuya vivire be tauma riukaua sibo kuya riuemaina, baninama tauma ke kataie da Yesu tauna gewagewa baneginama.”

25 Dabudine inam tauḡominama ya riuna, “Taugu nam e kataiena tauna gewagewa banegina bo ibewa. Be aba è kataiena inam taugu mataguma potapotanama be yodi èi kitana.”

26 Dabudine Parisi tauḡoma matapotapotanama ai taravira
munaḡe be a riuena, “Nema yai yawasana bakem? Aiyaba
ya voie?”
27 Be tauḡominama ya riuna, “Taugu kaite è riuemina
be taumi nam kowai beavaiana. Yodi aba aubainama ko
ḡoeḡoena ko vaia munaḡe? Taumi mate tauna waimuriwata-
nenama ko ḡoeḡoe, bo?”
28 Dabudine taudi inam tauḡominama a kunure be a ri-
una, “Tam inam baneginama na tauwai muriwatanama, be
tauma inam Mousis na tauwai muriwatanama!
29 Mamaitua Mousis ḡarone ya giuna, vutuna tauma kè
kataiena. Be inam tauḡominama aikedae be ya tavana tauma
nam ke kataiena.”
30 Be tauḡoma ya riuna, “Taumi ko nuanua babaḡana inam
naumeki, taugu mate nam e kataiena tauna deḡo be ya tava,
be mataguma yai yawasanina, inam vutuna è kataiena.
31 Tauda matabuda tè kataiena da gewagewa banegidima
adi waibaḡama Mamaitua nam ima vaivaiena. Ibewa da
aitauḡa tauna ta vivivivire be na ḡoanama ta voivoiena, taudi
adi waibaḡama tauna e vaivaiena.
32 Boni pakane da yodi nam aitau tenaḡa ke vaie da banaga
ma matapotapotana tubutubuḡinama i yawasana rubuna.
33 Uma baneginama tauna riukaua da Mamaitua
ḡaronama, be deḡoda ibewa, tauna nam teneteneḡina da
umanama kauinama tokare ya voie.”
34 Be Parisi a riuena, “Tam kuya tubutubuḡe gewagewa
ya kaididimna naumeki da yodi. Be yodi tauma kwai
katakataimai, bo?” Naumeki da taudi inam tauḡominama
sinagog nopone be a tavu dobiḡena.

Banaga nam waisumeḡidi taudi matedima ya potana

35 Yesu ya vaie da Parisi inam tauḡominama sinagog
nopone be a tavu dobiḡena. Be Yesu raḡanine inam
tauḡominama ya banabanavina ya riuena, “Tam Banaga
Natunama kwawai sumaḡe bo ibewa?”
36 Dabudine inam tauḡominama ya riuna, “Bada, inam
aitau? Kwa riuegu be yài sumaḡe.”
37 Be Yesu ya riuna, “Tam vutuna yodi kwa kitakitana, be
ḡarome e giugiuna.”
38 Naumeki da inam tauḡominama ya riuna, “Bada, yàwai
sumaḡana.” Dabudine tauna ya rauduneena.
39 Be Yesu ya riuena, “Taugu è yovona dobue banaga wait-
arapiriedima aubainama, da banaga matapotepotedima tai
kitana, be banaga waikitedima taudi ta noḡonoḡotina da
kabe tiwai kita, ibewa da taudi matedima ya potana.”

40 Be Parisi ḡesaudima dabudi a midimidina nama a vaivaiena, taudi a riuna, “Aiyaba, tauma mate matamaima ya pota, bo?”
41 Be Yesu ya riuedina, “Deḡoda taumi sibo ko riuna, ‘Tauma matamaima ya potana’, inam raḡanine taugu tokare è sagumi da gewagewa nam ḡaromie ya kena. Be yodi taumi ko riuriuna da taumi matemima ewai kitana, vutuna aubainama taugu tokare nam yà sagumi, be ami gewagewama naumeki da nama ta kenana.”

10

Tauyosi verenama

1 Yesu ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, banaga aitau sipu adi ganama matakedane nam e saḡa be tauna gana boganaḡa e raukai saḡana, inam baneginama tauna taudanedanene.
2 Be tauyosi tauna matakedaḡa be e saḡasaḡana sipu ḡarodie.
3-4 Be matakeda taurabenama tauna matakeda e kaiporena tauyosi aubainama. Be tauyosi tauna na sipuma tenaḡaḡa isedima e vatodi be tauna bonanama ta vaie, yodibe tauna ewai doka dobiḡedina. Be sipu tauna tawai muriwatanena, baninama tamedima bonanama a vaia maraḡamena.
5 Be banaga tabunama bonanama ta vaiena, taudi tokare naira ta naḡona, baninama tauna bonanama nam ti maraḡamena.”

6 Taudi aitauḡa inam wainasinama nama a vaivaiena, taudi wainasi baninama nam ti kataiena da Yesu aba ya giugiue.
7 Naumeki da tauna wainasinama, baninama ya giu yaḡedina, “Yà riuriu kauemina, taugu vutuna sipu adi matakedama.
8 Be banaga ḡesaudima noḡogue tavetavedima, taudi inam banaga danedanenedima, vutuna aubainama sipu taudi bonedima a vaia nuababaḡedina.
9 Be matakeda inam vutuna taugu. Aitau nopogue e saḡa be e naḡona gana nopone, tauna tokare yawasana e banavina, tauna tokare e mia genuana be kani nonoḡinama e kanina.
10 Taudanedanene e tavana, tauna sipu e danenedi, e vunuḡidi be e kawa gewegewedina aubainama e tavana. Be taugu è tavana sipu yài yawasanidina aubainama, be taudi yawasana verenama tai maurena, be nam aba ta maruabie.

11 “Taugu vutuna tauyosi vereguma. Be tauyosi verenama
na yawasanama tokare ei utaena sipu waiyawasanidima
aubainama.
12 Be tauyosi mane aubainama e vovo bagibagina, inam
tauna nam tauyosi verena, be tauna nam sipu tamedi.
Baninama tabei ta tavatavana rag̃anine, inam taunoyanama
na yawasanama aubainama naira e nag̃ona. Dabudine tabei
tokare sipu tai retedi be tai daberaridina.
13 Inam taug̃ominama naira e nag̃ona, baninama tauna
mane aubainama e noyanoyana, be nam sipu imawai nu-
aboyedina.
14-15 “Taugu tauyosi vereguma. Taugu Tamaguma è
kataiena, be tauna taugu ya kataieguna, teneg̃inama
nama taugu yau sipuma è kataiedina, be taudi taugu a
kataieguna. Be taudi waiyawasanidima aubainama taugu
yau yawasanama yài utaena.
16 Be taugu yau sipuma g̃esaudima gana g̃esaudie ta miami-
ana, taudi mate yà sag̃edina gana nopone. Da taudi mate
taugu bonaguma ta vaie be adi banagama mate dam tenag̃a
ta tubug̃ana, yodibe taudi tauyosi tenag̃a vagurune ta miana.
17 “Taugu yau yawasanama yài utae be ya pag̃o munag̃ena,
vutuna aubainama Tamaguma ewai nuapag̃oeguna.
18 Be nam aitau tokare yau yawasanama e pag̃o pore!
Ibewa da taugume yau g̃oane yau yawasanama yài utaena.
Taugu rewapana g̃arogue e kenakenana da yau yawasanama
yài utaena, be rewapana g̃arogue da yà pag̃o munag̃ena.
Nama Tamaguma ya riu vavasag̃eguna.”
19 Inam nama ya giugiuna rag̃anine, Jius banegidima
dabudine ai kawa darig̃a munag̃ana,
20 be banaga toitoi a riuna, “Tauna ya bua kauana, penama
ya kokuna. Aba aubainama kowai beavaie?”
21 Be banaga g̃esaudima a riuna, “Tauna na giuma vaien-
ama nam banaga penama kokukokuna maika. Baninama
penama nam teneteneg̃ina da banaga matapotapotanama ei
yawasani.”

Jius banegidima Yesu a tuag̃aiena

22 Tururu rag̃anine Jerusalemma tempol soinama
rag̃aninama ya tavana,
23 be tempol nopone gabu isanama ‘Solomon na wagap-
atae’* dabudine Yesu ya bababababara nag̃ona.
24 Be Jius banegidima tauna a midig̃uruvi be a riuena, “Tam
Tauwai yawasana teika da kwa riu g̃omemai. Be nam kwa
kawa nuarag̃arag̃a guratemai.”

* **10:23:** Uma wagapatanama inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

25 Be Yesu ya riuna, “Taugu maiḡoka è riuemina, be nam
komawai sumaḡeguna. Mataira dosidima Tamaguma isane
yà voivoiedina taudi tawai maḡatariguna,
26 be yaḡoro taumi nam komawai sumaḡana, baninama
taumi nam taugu yau sipu.
27 Taugu yau sipuma taudi bonaguma vaienama a
kataiena, be taugu taudi è kataiedi be tawai muriwatane-
guna.
28 Be taugu yawasana kenakena nonoḡinama taudi yà
uteutedina, da taudi tokare nam airaḡan gienae ta naḡo. Be
nam aitau tokare e kwayagu be teneteneḡina.
29 Baninama Tamaguma tauna yai rewapana vavasaḡana
nam maika aitau ḡesau. Tauna vutuna sipu ya uteguna, be
nam aitau tokare tauna nimane e kwaya be teneteneḡina.
30 Tamaguma be taugu, tauma tenaḡa.”

31 Naumeki da Jius banegidima yeku a tama munaḡedi da
Yesu sibo a rauyekuna.
32 Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu mataira dosidima
toitoi Tamaguma na rewapanae è voiedi be koya kitedina.
Yodi deḡo matairinama debane taumi rauyekuguma kowai
tai?”
33 Be Jius banegidima a riuena, “Tauma nam inam
matairidima aubaidima rauyekumna kamawai taina, ibewa
da tam am waidiboḡama aubainama rauyekuma kawai
taina. Tam banaga ḡoma be kwa riuriu munaḡemna da tam
kabe Mamaitua.”
34 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Koya kataie bo ibewa
da ami bukama porane a giruma be umanama a riuna,
‘Taugu è riuemina da taumi dobu mamaituedima.’ ”
35 Be giruminama poranama aba e riuriuena inam riukaua!
Avedi da Mamaitua riunama Israel babadidima ḡarodie ya
riupore yovoḡena, be yaḡoro tauna yai isedina ‘mamaitua’.
36 Be yodi taugu yà riuriuna da taugu Mamaitua Natunama
be aba aubainama taumi ko medimediegu? Taugu nam
amawai diboḡana. Taugu Tamaguma ya vinegu be ya
riupore yovoḡeguna dobue.
37 Deḡoda taugu Tamaguma na voiama nam yà voiedi,
naumeki da nam koi sumaḡegu.
38 Be deḡoda yau giuma mate nam koi sumaḡe, naumeki da
mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo koya kitedi be
koyai sumaḡana. Inam raḡanine taumi tokare ko kataie da
Tamaguma taugu nopogue, be taugu Tamaguma nopone.”

39 Dabudine Jius banegidima a rarau rubu munaḡana da
Yesu sibo a vunuḡina, be taudi tauna a viri yakasi be ya naḡo
poredina.

40 Inam kauinama murine Yesu upa Jodan ya davu be
ya munaḡana deḡo boni Jon banaga yawai babataitodie,
dabudine ya miana.
41 Be banaga toitoi a tava be a riuna, “Jon tauna nam
airaḡan voia dosidima i voia rubudina, be tauna uma bane-
ginama ya giugiuena inam matabuna riukaua.”
42 Vutuna aubainama inam dabudine banaga toitoi Yesu ai
sumaḡena.

11

Lasares ya gurina

1 Beteni meagaine tauḡoma tenaḡa isanama Lasares tauna
ya sida kauana, be nuvunuvunama rabui mate a miamiana.
Tauna nuvunuvunama isedima Meri be Mata.
2 Uma Merinama tauna vutuna upa ḡabuḡabunama Yesu
kaḡane ya ḡini be debavuvuḡine ya ravusina. Tauna vutuna
nuvunama ya sidana.
3 Vutuna aubainama inam waiwaividima rabui Yesu na
riuma a riupore be a riuna, “Bada, turamma nuamma
taupaḡonama ya sidana.”
4 Raḡanine Yesu inam varinama ya vaivaiena, tauna ya
riuna, “Inam sidanama tokare nam Lasares ei guri. Ibewa
da inam sidane Mamaitua neneḡarinama ei maḡatarina, be
inam neneḡarine Mamaitua Natunama e kawa saḡena.”
5 Yesu, tauna Mata, Meri be Lasares ewai nuapaḡoedina,
6 be yaḡoro tauna nam i naḡo makaina ḡarodie. Tauna
raḡan rabui ya miana be muriḡa da ya naḡona ḡarodie.
7 Naumeki da raḡan rabui a kovina murine, Yesu na tauwai
muriwatanama ya riuedina, “Yodi tà munaḡana Judiama.”
8 Be na tauwai muriwatanama tauna a riuena, “Tauwai
katakatai, maiḡone kuya kita! Inam dabudine Jius baba-
didima rauyekumma awai taina. Be yodi tam dabudi kwa
munaḡa, bo?”
9 Be Yesu ya paribeedina, “Raḡan e yanayanae tauda noya
tà voiena. Banaga raḡan e yanayanae ta babarana tokare
nam kaḡedima tai tutu, baninama taudi dobu yanayanane
keda ta kitakita kauena.
10 Be kupie taudi tokare kaḡedima tai tutuna, baninama
nam yana.”
11 Be na giuma ya kaiwatani be ya riuedina, “Turadama
Lasares ya kena nuakoana, be taugu yà naḡonaḡona ḡarone
taiḡosorinama aubainama.”
12 Be na tauwai muriwatanama a riuna, “Bada, deḡoda
tauna ima kenakena, inam tokare sida e yawasanana.”

13 Be Lasares tauna ya gurina, vutuna Yesu ya giugiue
be na tauwai muriwatanama ai noḡotana kabe tauna kena
ḡoma i giugiue.
14 Vutuna aubainama Yesu taudi ya riu ḡomedi be ya riuna,
“Lasares ya gurina.
15 Be taumi aubaimima nuaguma ya verena da nam ḡarone
e tavana. Yodi inam keda ḡesaunama e kenakenana da taumi
tokare koi sumaḡana. Yodi tà naḡona tauna ḡarone.”
16 Dabudine Tomas awai isana ‘Raḡaraḡa’ tauna tauwai
muriwatana ḡesaudima ya riuedina, “Naumeki, matabuda tà
naḡo be tauna mate tà guri tenaḡana.”
17 Yesu Betenima ya tavatavana, tauna ya vaie da Lasares
ya guri be kokoagae ya kenana raḡan 4 a kovina.
18 Beteni da Jerusalem nam madani i dauna,
19 vutuna aubainama banaga toitoi Meri be Mata
nuadubuedima aubainama a tavana Betenima, taudi
nuvudima ya kovina aubainama.
20 Dabudine Mata e vaiena be Yesu ya veraverauna
ḡarodie, naumeki da ya dobi ya naḡona Yesu verau bodebo-
denama aubainama. Be Meri tauna vadae ya mia kwasana.
21 Be Mata Yesu ya riuena, “Bada, deḡoda tam maiḡone
uma dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri.
22 Be taugu è kataiena deḡoda yodi aba kwai baḡena,
Mamaitua tokare e utemna.”
23 Be Yesu tauna ya riuena, “Nuvumma tokare e midisuḡu
munaḡana.”
24 Be Mata ya riuna, “Taugu è kataiena da raḡan damone
midisuḡu munaḡa raḡanine tauna tokare e midisuḡuna.”
25 Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu vutuna midisuḡu
munaḡa be yawasana. Aitauḡa da tawai sumaḡeguna, taudi
avedi da a gurina, be yaḡoro tokare ta yawasanana.
26 Be banaga miemienidima aitauḡa taugu tawai
sumaḡeguna, taudi tokare nam airaḡan ta guri. Inam
giunama kwawai sumaḡe bo ibewa?”
27 Be Mata ya riuna, “Bada, taugu yàwai sumaḡana da tam
vutuna Tauwai yawasana Mamaitua Natunama, dobue kuya
yovona.”
28 Nama ya giugiu rovona murine, tauna ya munaḡana
vadae tasinama Meri ḡarone be mareḡa ya riue da ḡavoe
be ya riuena, “Tauwai katakatai ya tava be e ḡoeḡoena e
kitamna.”
29 Be Meri inam giunama ya vaivaiena, tauna waiḡapa ya
midisuḡu makai be ya naḡona Yesu ḡarone.
30 Mata deḡo Yesu ya banabanavie, inam dabudine Yesu ya
miamiana be nam meagaie i tavana.

31 Jius banegidima Meri a miamia roguena, dabudine a
kita da Meri vadae be ma girigirina ya dobi makaina. Dabudine taudi a noḡotina da Meri kabe nuvunama kokoagine
ḡaba aubainama i naḡonaḡo, naumeki da taudi ai muriwatanena.
32 Raḡanine Meri Yesu ḡarone ya tavatavana, tauna ya
raupari be ya riuna, “Bada, deḡoda tam maiḡone uma
dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri.”

33 Yesu e kitana be Meri ya ḡabaḡabana, be Jius banegidima
Meri a miamia roguena taudi mate a ḡabaḡabana. Inam
raḡanine Yesu medi noponama ya karati be nuanama ya
gewagewana.
34 Dabudine Yesu taudi yai taraviredi be ya riuna, “Lasares
deḡo dabudine koyai kokoagi?” Be taudi a riuna, “Bada, tà
naḡo be kwa kita.”
35 Naumeki da Yesu ya ḡabana.
36 Be banaga dabudine a midimidina taudi a riuna, “Ko
kita, Lasares tauna nuanama ya paḡo kauena.”
37 Be ḡesaudima a riuna, “Uma tauḡominama banaga mat-
apotapotanama yai yawasanina, be aba aubainama tauna
Lasares varinama ya vaia yababe be ya guri?”

Yesu, Lasares ya guri be ya kawa midisuḡu munaḡena

38 Dabudine Yesu medi noponama ya kara munaḡe be
kokoagae ya tavana. Lasares kokoaginama inam gubae. Be
gubanama gayane yeku dosinama ai miditomna.
39 Be Yesu ya riuna, “Yeku ko taurie ḡavoe e naḡo!” Be Mata
ya riuna, “Bada, yodi tokare pana e morabana, baninama
tauna kokoagae ya kenana raḡan 4 a kovina.”
40 Be Yesu ya riuena, “Taugu è riuem bo ibewa da tam kwai
sumaḡana tokare Mamaitua neneḡarinama kwa kitana.”
41 Dabudine taudi Yeku a raurie da ḡavoe ya naḡo, yodibe
Yesu gunuma ya kitasaḡe be ya riuna, “Mamai, yàwai kaiwemna da tam taugu bonaguma kuya vaiena.
42 Taugu è kataiena da tam raḡan matabuna taugu
bonaguma kwa vaivaiena, be uma banegidima ta midimidina, taudi kadi taiye taugu bonaguma dosine yà riuna da
taudi sibo a vaie be ai sumaḡa da tam taugu kuya riuporeguna.”
43 Yesu nama ya giugiu kovina, tauna bonanama dosine ya
riuna, “Lasares, kwa dobi!”
44 Naumeki da tauḡoma gurigurinama gubae be ya dobina.
Tauna nimanama, kaḡanama, debanama be tuninama
matabuna garae sumasumanama. Naumeki da Yesu ya
riuna, “Gara ko kuvesa poredi be e naḡona!”

Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomna waigurinama aubainama

45 Jius banegidima toitoi Meri nuadubuenama aubainama
a tavatavana, taudi Yesu aba ya voivoiena a kita be tauna ai
sumaḡena.
46 Be banaga ḡesaudima taudi a naḡo be Yesu aba ya
voivoiena Parisi ḡarodie ai samanina.
47 Dabudine pirisi adi babadama be Parisi ai rawateḡeidina
Sanedrion waiborunama aubainama. Be dabudine taudi a
riuna, "Yodi aba tà voie? Uma tauḡominama mataira toitoi e
voivoiedina.
48 Deḡoda tauda tà kita yababena, banaga matabudi tokare
tauna tai muriwatanena. Inam raḡanine tauiḡara Romḡa
tokare ta verau, be dà tempolma be dà dobuma ta kawa
gewegewedina."
49 Naumeki da tauḡoma tenaḡa isanama Kaiyapas, tauna
pirisi adi badama inam modinama nopone. Tauna ya
midisuḡu be ya riuna, "Taumi buebuemima,
50 nam aiyaba ko kataiena. Ya verena da inam baneginama tenaḡa sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo tè
yawasanana."
51 Inam giunama nam Kaiyapas nuane i giu yababana,
ibewa. Be tauna pirisi adi badama ya miamiana inam modinama nopone, vutuna aubainama tauna yai perovetana da
Yesu sibo ya gurina Jius banegidima matabudi aubaidima.
52 Be nam Jius taudiḡa, ibewa da Mamaitua na sedama
dobu matabuna nopone a daberara be ta miamiana, taudi
mate aubaidima tauna e guri be e rawateḡeidi da taudi
tenaḡa ta tubuḡana.
53 Naumeki da inam raḡanine be nokoi ya naḡona taudi
Yesu na kasirama tomnama ai karena da sibo ai gurina.
54 Vutuna aubainama Yesu nam patara nopodie i noya
munaḡana, tauna ya gosedi be ya naḡona Epreim meagaine.
Inam meagainama dobu kavakavanama diane, be dabudine
tauna na tauwai muriwatanama mate a miana.
55 Naumeki da Naḡopore soinama raḡaninama maida
ya tavatavana aubainama, banaga toitoi Israel nopone
miemienidima a rauria be a saḡa a naḡona Jerusalemma.
Baninama muriḡa da Naḡopore soinama sibo ya tavana, be
noḡone taudi adi vaivaima da sibo a sigu dokana.
56 Dabudine taudi a ḡoeḡoena da Yesu sibo a kitana.
Vutuna aubainama taudi tempol dianaḡa a midi babara be
adi banagama adi banagama ai taraviredi be a riuriuna,
"Aba ko noḡonoḡoti, Yesu tokare soie e saḡa bo ibewa?"
57 Inam dabudine pirisi adi babadama be Parisi, taudi
adi giuma bagibaginama a boruna da aitau Yesu e kitana,

waiḡapa taudi ḡarodie ei maḡatarana. Yodibe tauna ta vunuḡina.

12

Meri upa ḡabuḡabunama Yesu kaḡane ya ḡinina
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

1 Raḡan 6 a kenakenana muriḡa da Naḡopore soinama e tavana. Be Yesu tauna ya naḡona Betenima Lasares na vadae, tauna vutuna ya gurina be Yesu ya kawa midisuḡu munaḡena.

2 Dabudine Yesu na kanima a vokaukauena. Naumeki da Mata kani ya tebodi be Yesu, Lasares be banaga ḡesaudima mate gunie a miamiana ya ute nawedina.

3 Be Meri dabudine upa ḡabuḡabunama* ya paḡo da Yesu kaḡanama debane ya ḡini be deba vuvuḡine Yesu kaḡanama ya ravusina. Be inam upanama isanama 'Nad' be maesinama dosinama. Be inam vadanama noponama matabuna ḡabuḡa ya kaiyaḡotina.

4 Be Yesu na tauwai muriwatanama tenaḡa isanama Judas Iskariot, tauna vutuna tokare Yesu e boru dobiḡena, tauna umanama ya riuna,

5 "Inam upanama ḡabuḡabunama maesinama ya moraba kauana!† Taumi sibo koya raugimare be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo koya utedina."

6 Judas nam banaga waikaruwaḡewaḡedima i noḡotidi be inam giunama i vatona, ibewa da tauna banaga danedanenenama, aubainama nama ya giuna. Baninama Judas tauna mane taurabenama be wari raḡan tauname aubainama mane nevedima ya rarau soru poraḡana.

7 Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Nam Meri kwa tainuaraḡaraḡa, kwa gose pore. Tauna umanama ya voiana inam ya kawa nonoḡiguna waikokoagiguma aubainama.

8 Banaga waikaruwaḡewaḡedima raḡan matabuna taumi mate ko miamiana. Be taugu nam tokare taumi mate tà mia gurata."

9 Taudi dabudine yaḡoro a kanikanina, be patara dosinama a kataie da Yesu tauna Lasares na vadae ya miamiana. Vutuna aubainama a verauna kitanama aubainama, be nam Yesu taunaḡa, Lasares mate kitanama aubainama a verauna, baninama tauna ya gurina, be Yesu yai yawasani munaḡena.

10 Inam kauinama aubainama pirisi babadidima adi ogama a taraḡina da Lasares mate sibo ai gurina.

---

* **12:3:** Gurik baibol ya riuna: Inam upanama ḡabuḡabunama na vitama inam ½ kilo nama. † **12:5:** Be upanama maesinama inam maika modi tenaḡa nopone ta bagibagi be maesinama ta paḡopaḡona ruvanama.

11 Baninama tauna kana taiye banaga toitoi Jius baba-
didima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

Yesu Jerusalemma ya sag̃a ya nag̃onag̃o be banaga ai nuaverena
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-10; Lk 19:28-40)

12 Pomainama banaga soi aubainama a tavatavana, taudi
a vaie da Yesu ya sag̃asag̃ana Jerusalemma.
13 Vutuna aubainama banaga toitoi garamo a ragaudi da
a dobi a nag̃ona veraubodenama aubainama, be bonedima
dosine a yogo be a riuriuna,
"Hosana, waiaiaininama tauna vutuna Bada isane e verav-
erauna! Israel guyaunama waiaiaininama!"
14 Yesu donki natunama ya banavi be debane ya miana,
maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,
15 "Jerusalem‡ banegimima nam ko naira, ko kitana ami
guyauma donki natunama ya gerue be g̃aromie e
veraverauna."
16 Yesu na tauwai muriwatanama uma kauidima nog̃one
nam ti kataiedina. Be Yesu marae ya sag̃a ya nag̃onag̃ona
murine, girugiruminama porane aba a riuriuedina, vutudi
Yesu na tauwai muriwatanama a nog̃otidina, be a kataie da
nog̃one aba awai perovetaena yodi a tubug̃a be a kitana.
17 Be maig̃one Lasares ya guri da kokoagae ya kenakenana.
Be Yesu Lasares gurigurinama kokoagae ya riue, be ya kawa
midisug̃u munag̃e da ya dobina. Inam rag̃anine banaga toitoi
dabudi mate, be Yesu aba ya voie be a kitakitana, taudi inam
varinama ai daberarina.
18 Be banaga toitoi inam varinama a vaiena. Vutuna
aubainama taudi garamo a ragaudi be a dobi a nag̃ona Yesu
nag̃obodenama aubainama.
19 Dabudine Parisi taudi adi banagama adi banagama a
riuedina, "Yodi aba tà voie? Banaga matabudi Yesu tawai
muriwatanena."

Yesu nema e guri bakona ya giuena

20 Inam soinama nopone dabudine Gurik banegidima
g̃esaudima mate inam soinama aubainama a tavana.
21 Taudi a verauna Pilip g̃arone. (Pilip tauna Betsaida
baneginama Galili provins nopone.) Be taudi Pilip ai bag̃a
be a riuna, "Yau tura, tauma Yesu kitanama ka g̃oeg̃oena."
22 Naumeki da Pilip ya nag̃o Endru yai vari be rabuidi a
nag̃ona Yesu riunama aubainama.

‡ **12:15:** Gurik bonane ya riuna: 'Saion natunama waivinama'. Saion, baninama inam oya, be natunama inam meagai inam oyanama debane e kenakenana. Be meagainama isanama inam 'Jerusalem'.

23 Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Yodi rag̃an ya tavana da Banaga Natunama neneg̃arinama e mag̃atarana.
24 Yà riuriu kauemina, deg̃oda pesi nam dog̃a nopone ko kuma be e guri, inam tokare kitanama teneg̃inama nama e kenakenana. Be deg̃oda pesi dog̃a nopone kwa kuma be e gurina, inam rag̃anine tokare e gogo tava be baninama toitoi e sivudina.
25 Aitau da tauname na yawasanama ewai nuaboyena, tokare na yawasanama e kawa gewagewana. Be aitau da uma dobune nam na yawasanama imawai nuaboyena, tauna tokare yawasana kenakena nonog̃inama e pag̃ona.
26 Aitau aubaiguma noya e g̃oeg̃oena, naumeki da ei muriwataneguna. Deg̃o yà nag̃onag̃o bo yà miamiana, tauna taugu mate. Be Tamaguma inam banegidima aitaug̃a aubaiguma ta noyanoyana, tokare e kawa sag̃edina.
27 “Be yodi taugu èi nuaboya kauana be nema yà riu bako? Umanama yà riu bo avedi, ‘Mamai, kwa sagugu da uma nuaboyanama nam yà sigue.’ Ibewa, nam nama yà riu, baninama inam vutuna aubainama uma dobudine è yovona.
28 Taugu umanama yà riuna, ‘Mamai, tamg̃a isamma kwa kawa sag̃e munag̃emna.’ ” Naumeki da bona marae ya dobi be ya riuna, “Taugu kaiteka isaguma è kawa sag̃e munag̃eguna be yodi yà voia munag̃ena.”
29 Inam rag̃anine patara bona a vaivaiena, banaga g̃esaudima a riuna, “Inam parere.” Be g̃esaudima a riuna, “Ibewa, inam anea Yesu g̃arone e giugiuna.”
30 Dabudine Yesu ya riuna, “Taumi anisagumima aubainama inam bonanama ya dobina, nam taugu.
31 Yodi rag̃an ya tavana da Mamaitua dobu ei tarapirie be dobunama tauwai badenama e tavu dobig̃ena.
32 Be taudi korosie tawai daweguna rag̃anine, taugu yau banagama matabudi yà veraug̃edina g̃arogue.”
33 Inam giudima tauna ya vatodina da banaga sibo a kataie da tauna tokare nema e guri bakona.
34 Dabudine banaga a riuna, “Tauma tarawatu nopone kè kataiena da Tauwai yawasana tauna tokare e mia nonog̃ana. Be yodi nemanama da kwa riuriuna, ‘Banaga Natunama tokare korosie tai dawe? Banaga Natunama inam aitau?’ ”
35 Be Yesu ya riuedina, “Taugu vutuna ami yanama, be taugu tokare nam taumi mate tà mia gurata. Vutuna aubainama yodi rag̃an daumorine taumi inam yananama noponag̃a ko babarana. Inam kedane tadiwanawana tokare nam e rupu tawemi. Baninama aitaug̃a tadiwanawana noponag̃a ta babababarana, taudi keda nam tima kitakitana, taudi ta nag̃onag̃ona aikedae ta tavana nam ti kataiena.

36 Taumi yana yodi ḡaromie e miamiana maika, naumeki
da taumi yananama koi sumaḡena, inam raḡanine taumi
tokare yana natunatunama ko tubuḡana." Be Yesu na
giuma yawai kovina, murine tauna ya gosedi be ya naḡo
waimatapoviedina.

Jius babadidima yaḡoro da nam timawai sumaḡana

37 Yesu mataira toitoi Jius matedie ya voiedina, be taudi
yaḡoro nam ti sumaḡena,
38 baninama peroveta Aisaia aba ya riuriuena nama a
tubuḡana. Tauna umanama ya riuna,
"Bada, aitau tokare ama giuma ei sumaḡe? Be aitau ḡarodie
tokare am rewapanama kwai maḡatari?"
39 Be mate Aisaia gabu ḡesaune umanama ya riuna,
40 "Mamaitua taudi matedima be nuedima yai potedina,
inam kedane taudi matedie nam aba sibo a kita, bo nuedie
nam aba sibo a kataie
da nuedima a vitaredi be sibo ei yawasanidi."
41 Aisaia nama ya riuna, baninama tauna kaite Yesu
neneḡarinama ya kita be ya giuena.
42 Be yaḡoro banaga toitoi be Jius babadidima toitoi mate
Yesu ai sumaḡena. Be taudi Parisi a nairedina, baninama
deḡoda sinagog nopone be tima tavu dobiḡedi. Vutuna
aubainama taudi nam ti maḡatara munaḡedina da taudi
tauwai sumaḡa,
43 baninama taudi a ḡoeḡoena da Mamaitua sibo ya kawa
saḡedina. Be adi ḡoana kauama inam sibo banaga taudi a
kawa saḡedina.
44 Dabudine Yesu bonanama dosine ya riuna, "Ba-
naga aitau taugu ewai sumaḡeguna, inam nam tauguḡa
imawai sumaḡeguna, ibewa da tauriuporeguma mate ewai
sumaḡena.
45 Be deḡoda aitau taugu ya kitaguna, inam tauriu-
poreguma kaite ya kitana.
46 Taugu è yovona dobu waiyananama aubainama. Be
aitau taugu ewai sumaḡeguna, tauna tokare nam tadi-
wanawanae e mia.
47 "Be aitau da yau giuma e vaivaiedina be nam e
voteyeteyedi, taugu nam yodi tauna yài tarapirie, baninama
taugu nam dobu waitarapirienama aubainama e yovona,
ibewa da taugu dobu waiyawasaninama aubainama è
yovona.
48 Be aitau da taugu e riuriu tuatuaḡaiegu be yau giuma
nam ei aninedi, tauna tokare kovoḡa e banavina. Baninama
raḡan damone taugu yau giuma tokare tauna ta etarena.

49 Taugu nam nuague ama giugiu yababana, ibewa da
Tamaguma tauriuporeguma tauna ya riu vavasagegu*n*a da
taugu aba yà giuena.
50 Be taugu è kataiena da tauna na giuma ewai kataimina
da taumi yawasana kenakena nonoǧine ko tavana. Vutuna
aubainama Tamaguma aba ya riuriueguna, ruvane nama yà
giugiuna."

13

Yesu na tauwai muriwatanama kaǧedima e koǧekoǧedina

1 Naumeki da Naǧopore Soinama raǧaninama ǧaubonaǧa
da sibo ya tavana. Be Yesu tauna kaite ya kataiena da
na raǧanima ya tavana da uma dobunama e gose be e
munaǧana Tamanama risine. Dabudine tauna na tauwai
muriwatanama yai kataidi da tauna ewai nuapaǧo kaued-
ina.
2 Ravie kani na raǧanie Diaboro kaite Judas Iskariot,
nopone noǧota gewagewanama ya boruna da Yesu e boru
dobiǧena, Judas tauna vutuna Saemon natunama.
3 Be Yesu ya kataiena da Tamanama rewapana matabuna
tauna nimane ya boruna da yaba matabudi ei badedina. Be
mate tauna ya kataiena da tauna Mamaitua ǧarone be ya
yovona, be yodi e munamunaǧana.
4 Vutuna aubainama Yesu kani nopone ya midisuǧu da
na kwamama ya kaipore, be taweri ya paǧo da bogane yai
rauvirina.
5 Yodibe tauna disi ya paǧo da nopone upa ya ǧini be
na tauwai muriwatanama kaǧedima ya koǧedi be inam
tawerine kaǧedima ya ravusidina.
6 Be raǧanine Yesu Saemon Pita ǧarone ya tavatavana, Pita
ya riuena, "Bada umanema nama da tam taugu kaǧaguma
kwa koǧa?"
7 Be Yesu tauna ya riuena, "Taugu yodi aba yà voivoiena
baninama tam nam ku kataiena, be tokare kwa kataie da
baninama aba."
8 Be Pita ya riuna, "Avedi, nam airaǧan kaǧaguma kwa
koǧedi!" Be Yesu ya paribeena, "Deǧoda taugu kaǧamma
nam yà koǧa, tam taugu nam yau tauwai muriwatana."
9 Be Saemon Pita ya riuna, "O Bada, deǧoda nama,
naumeki da nam kaǧaguǧa kwa koǧedi, be nimaguma be
debaguma mate kwa koǧedina."
10 Be Yesu ya riuena, "Banaga aitau da tuninama
matabuna topa nopone ya yovo be ya sigu ǧomana, inam
baneginama kaǧanama taunaǧa tokare e koǧedina, bani-
nama tauna kaite ya sigu be verenama e miamiana. Be

taumi inam koya sigu be veremima ko miamiana, be ḡesaumima nam veremi."

11 Yesu nama ya riuna, baninama tauna kaite ya kataie da aitau tokare tauna e boru dobiḡena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, 'Ḡesaumima nam veremi'.

12 Raḡanine taudi kaḡedima ya koḡakoḡa kovina, tauna na kwamama ya kote munaḡe da ya munaḡa na gabue ya mia be yai taraviredina, "Taugu aba yodi è voiena baninama koya kataie bo ibewa?

13 Taumi ko riuriueguna 'Tauwai katakatai' be 'Bada'. Be inam ko riuriu kauana, baninama inam vutuna taugu.

14 Be yodi koya kita, taugu ami Badama be ami Tauwai katakataima be yaḡoro kaḡemima è koḡedina. Vutuna aubainama taumi taumiḡa ami banagama ami banagama mate kaḡemima sibo nama koya koḡedina.

15 Taugu yodi mataira verenama è voie be koya kitana, be taumi nama sibo koya voiana,

16 baninama taunoya tauna nam tokare na badama e saḡa pore, be mate tauwai noyanoya tauna nam tokare tauriuporenama e saḡa pore.

17 Yodi taumi uma yabedima koya kitedi be koya kataiedina, be deḡoda ko voiedina, taumi tokare waiaiaina ko banavina.

18 "Taugu nam matabumi ḡaromie uma yabedima ama giugiuedina, ibewa da taugu è vinemina aubainama tenatenaḡaḡa ami yawasanama è kataiedina. Be girugiruminama porane aba a riuriuena inam riukaua, taudi a riuna, 'Banaga aitau da yau kanima nevanama ya kanina, tauna vutuna ya midi vitare be yai ḡavieguna.'

19 Uma kauinama muriḡa da e tubuḡana yodi yà riuriu wainonoḡimina, be tokare e tubuḡana raḡanine, dabudine koi sumaḡa da taugu vutuna Tauwai yawasana.

20 Taugu yà riuriu kauemina, aitau da yau tauwai noyanoyama ei aninena, tauna inam taugu ewai anineguna. Be aitau da taugu ei anineguna, tauna inam tauriuporeguma ewai aninena."

Judas Yesu e boru dobiḡena
(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

21 Yesu nama ya riuriuna murine, tauna noponama nuaboya ya moḡavu be ya riuna, "Yà riuriu kauemina, nopomie tenaḡa tokare taugu e boru dobiḡeguna."

22 Dabudine tauwai muriwatana tenatenaḡaḡa turanama turanama matanama ya kita be a nuanua babaḡana da Yesu aitau e riuriue.

23 Be taudi nopodie tenaḡa Yesu tura kaukauinama tauna
Yesu diane ya miamiana.
24 Naumeki da Saemon Pita inam baneginama Yesu diane
miemieninama mamareḡa ya riu kasave be ya riuena, “Bada
kwa riue, aitau tauna e riuriue?”
25 Dabudine inam baneginama Yesu diane miemieni-
nama ya kekera naḡo Bada diaḡomine be mamareḡa ya riu
kasavena, “Bada, aitau tokare tam e boru dobiḡem?”
26 Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa kita be taugu raḡanine
buredi riku nopone yai gayo be banaga aitau yà utena, inam
baneginama vutuna taugu e boru dobiḡeguna.” Naumeki da
Yesu buredi riku nopone yai gayo be Judas Iskariot ya utena.
Tauna vutuna Saemon natunama.
27 Raḡanine Judas buredi ya paḡo be ya kanikanina,
Seitan Judas nopone ya saḡana, dabudine Yesu Judas ya
riuena, “Tam aba voienama yodi kwawai nuanoḡonoḡotena,
naumeki da waiḡapa kwa voiena.”
28 Be ḡesaudima dabudine a kanikanina nam ti kataiena
aba aubainama Yesu nama Judas ya riue.
29 Be Judas tauna mane taurabenama. Vutuna aubainama,
na banagama ḡesaudima ai noḡotana kabe Yesu Judas i
riuriupore nawe soi kanima gimerinama aubaina, bo mane
banaga waikaruwaḡewaḡedima kabe e utedi.
30 Dabudine Judas ya dobi be kupiḡa ya naḡona.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e boviena

31 Raḡanine Judas ya dobi be ya naḡonaḡona murine Yesu
ya riuna, “Yodi raḡan ya tavana da taugu Banaga Natunama
neneḡariguma e maḡatarana. Be abaḡa taugu ḡarogue ta
tubutubuḡana raḡanine, Mamaitua neneḡara dosinama e
paḡona.
32 Inam raḡanine Mamaitua tokare waiḡapa banaga ei
kataidi da Banaga Natunama tauna ya saḡa vavasaḡana.
33 Yau sedama, noḡone nema Jius babadidima è riuriued-
ina, nama yodi taumi yà riuriuemina, da taugu tokare taumi
mate nam tà mia gurata. Taumi tokare ko waneguna, be
deḡo taugu yà naḡonaḡona, dabudi taumi tokare nam ko
tava.
34 Be yodi riuvavasaḡa vaunama yà utemina inam: Ami
banagama ami banagama nuemima ta paḡona, nema taugu
yàwai nuapaḡoemina nama.
35 Deḡoda koi nuapaḡo vivirana, inam raḡanine banaga
matabudi tokare ta kataiemi da taumi taugu yau tauwai
muriwatanama.”
36 Dabudine Saemon Pita Yesu yai taravirena, “Bada, tam
deḡo kwa naḡonaḡo?” Be Yesu ya riuna, “Taugu deḡo yà

nagonagona, dabudi tam yodi nam kwa tava be tenegina, be tokare tam dabudine kwa tavana."
37 Be Pita ya riuna, "Bada, aba aubainama dabudine yodi nam yà tava? Taugu yodi inam teneteneginama da tam mate tà gurina."
38 Be Yesu tauna ya riuena, "Tam kuya nogoti da tenegināma taugu mate tà gurina. Be taugu yà riuriu kauemna da tam tokare ragan rabuitega taugu kwa bovieguna, murīga da kamkam e riuna.

14

Yesu tauna vutuna keda
1 "Nam koi nuaboya, Mamaitua koi sumage, be mate taugu koi sumagegunа.
2 Tamaguma na vadae gabu toitoi ta kenakenana, be taugu yodi dabudine yà nagonagona ami gabuma yà vokaukauedina. Be degoda gabu sibo ibewa, taugu tokare nam e riuemi.
3 Be ragānine yà nago be gabu yà vokaukaua rovona murine, taugu tokare yà verau munaga be matabumi yai doka nawemina yau kaba miae. Be dabudine matabuda tokare tà mia tenagana.
4 Be taugu degо yà nagonagona kedanama taumi koya kataiena."
5 Be Tomas Yesu ya riuena, "Bada, keda nema ka kataie bake? Tauma nam ke kataiena tam aikedae kwa nagonago."
6 Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Taugu vutuna Keda, Riukaua be Yawasana. Be nam aitau tokare Tamaguma gārone e tava be teneteneginа, ibewa da taugue tokare Tamaguma gārone ko tavana.
7 Degoda taumi ko katai kaueguna, taumi tokare Tamaguma mate sibo koya kataiena. Taumi yodi da nokoi ya nagona Tamaguma koya kataiena, baninama tauna kaite koya kitana."
8 Dabudine Pilip ya riuna, "Bada, Tamamma kwai kataimai, yodibe nuamaima e verena."
9 Be Yesu ya riuna, "Pilip, taugu noya èwai karee da yodi taugu ragān matabuna taumi mate tè miamiana, be yagoro tam nam ku kataieguna da taugu aitau. Be aba aubainama kwa riuriuna, 'Tamamma kwai kataimai'? Banaga aitau da taugu ya kitaguna, inam Tamaguma ya kitana.
10 Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam kwawai sumage bo ibewa? Abaga yà giugiuedina inam nam nuague ama giugiu yababedina, ibewa da Tamaguma nopogue e miamiana, tauna vutuna na noyama e voivoiedina.

11 Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam naumeki kwai sumaḡena. Be deḡoda ibewa, naumeki da mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo kuya kitedi be kuyai sumaḡana.

12 “Yà riuriu kauemina, aitau ewai sumaḡeguna, tauna tokare voia dosidima taugu è voivoiedina, teneḡidima nama tauna e voiedina. Be nam inam vutudiḡa, ibewa da tauna tokare voia dosi vavasaḡidima mate e voiedina, nam maika taugu è voivoiedina nama. Baninama taugu Tamaguma ḡarone yà naḡonaḡona aubainama.

13 Be aiyaba taugu isague koi baḡena, taugu tokare yà voiena, Tamaguma isanama kawa saḡenama aubainama.

14 Be taugu isague aba koi baḡaguna, tokare yà voiena.

15 Taumi deḡoda koi nuapaḡoeguna, taugu aba è riuriu vavasaḡemina, tokare ko voteyeteyedina.

Yesu ya saugana da Arua Babau e riupore yovoḡena

16 “Taugu tokare Tamaguma yài baḡa da tauna tokare ami tausaguma ḡesau e riupore yovoḡe

17 be taumi mate ko mia nonoḡana, tauna vutuna Riukaua Aruinama. Be dobu banegidima taudi nam teneteneḡina da tauna tai anine be adi tausaguma e tubuḡa, baninama taudi nam Arua tima wanewanena da sibo a kataie. Be taumi tauna koya kataiena, baninama inam Aruinama yodi taumi mate ko miamiana, be tokare tauna nopomie e miana.

18 Taugu nam tokare yà gose pore yababemi seda kedekededima maika. Ibewa, taugu tokare yà verau munaḡana ḡaromie.

19 Raḡan ḡaubonaḡa dobu banegidima tokare nam ta kita munaḡegu. Be taumi tokare ko kita munaḡeguna. Taugu yà yawasana munaḡana, aubainama taumi mate tokare ko yawasanana.

20 Taugu yà guri be yà midisuḡu munaḡana raḡanine, dabudine taumi tokare ko kataie da taugu Tamaguma nopone. Be taumi taugu nopogue, be taugu taumi nopomie.

21 Tauna aitau yau riuvavasaḡama e vovo teyeteyedina, tauna vutuna taugu ewai nuapaḡoeguna. Be tauna ewai nuapaḡoeguna aubainama, Tamaguma be taugu tokare tauna kai nuapaḡoena, be ḡarone taugu yà maḡatarana.”

22 Dabudine Judas ḡesau (nam Judas Iskariot), tauna Yesu ya riuena, “Bada, aba aubainama taumaḡa ḡaromaie kwa maḡatara be nam dobu banegidima ḡarodie?”

23 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Aitau ewai nuapaḡoeguna, tauna yau giuma matabuna tokare e voteyeteyedina. Be Tamaguma inam baneginama ei nuapaḡoe, be

tauma inam baneginama ḡarone ama kaba miama kai tubuḡi be dabudine ka miana.
24 Be aitau nam imawai nuapaḡoeguna, tauna yau giuma tokare nam e voteyeteyedi. Inam giudima nam nuague amawai tubuḡidi be ama giugiuedina, ibewa da Tamaguma tauriuporeguma tauna uma giudima ya utegu be yà giugiuedina.
25 Taugu yodi yaḡoro taumi mate tà miamiana, aubainama uma kauidima yà giugiuedina.
26 Taugu isague Tamaguma tokare tausagu Arua Babau e riupore yovoḡena ḡaromie. Be tauna tokare yaba matabuna ei katakataimina, be abaḡa è giugiuedina tokare tauna e riuwai noḡotimina.
27 "Taugu yà naḡonaḡona be yau subama nopomie yà boruna. Taugu yau subama inam nam dobu banegidima suba ta voivoiena maika, vutuna aubainama nam ko naira bo koi nuaboya.
28 Taugu è riuemina da taugu yà naḡona, be tokare yà verau munaḡana ḡaromie. Deḡoda nuemima tabutabune sibo koi nuapaḡoeguna, taumi sibo nuemima ya verena da taugu yà naḡonaḡona Tamaguma ḡarone. Baninama tauna ya saḡa guratana nam maika taugu.
29 Uma kauidima muriḡa da ta tubuḡana yodi yà riuriu wainonoḡimina, be tokare ta tubuḡana raḡanine, dabudine koi sumaḡa da taugu aba è riuriuemina inam matabudi riukaua.
30 "Be yodi nam gavogavo ima kenakenana da tà giu gurata, baninama uma dobunama kana guyauma kaiteka maida e tavatavana. Tauna nam na rewapanama ḡarogue ima kenakenana.
31 Taugu Tamaguma aba ya riuriuena, vutuna yà voiena. Yodibe dobu banegidima tokare ta kataie da taugu Tamaguma yàwai nuapaḡoena. Ko midisuḡu tà naḡo.

15

Yesu tauna vutuna waen kainama
1 "Taugu vutuna waen kainama, be Tamaguma tauna waen taukumanama.
2 Be waen ragedima ḡesaudima nam votevotedi, tauna ewai miaraka poraḡana. Be raga ḡesaudima votevotedima, tauna e tomtom vuneḡidina da taudi ta vota kauana.
3 Be taugu yau waikatakataie Tamaguma kaite taumi ya tom vuneḡimi be koya verena.
4 Taumi naumeki da taugu nopogue ko miana, be taugu taumi nopomie yà miana. Baninama deḡoda waen raganama e nuagasi poraḡana inam raganama tokare nam e

vota. Be teneḡinama nama deḡoda taumi nam nopogue ko mia, taumi tokare nam ko vota.

5 “Taugu vutuna waen kainama, be taumi waen ragedima. Aitau da taugu nopogue e miana, be taugu tauna nopone yà miana, tauna tokare e vota kauana. Be deḡoda taumi ko gosegu be ḡavoe ko midi teḡana, taumi tokare nam ko vota rubu.
6 Be aitau nopogue nam e mia, tauna inam waen raganama ta tom pore be ta pokipokina maika. Inam ragedima pokipokidima tokare ta ragaudi be kai matane ta gabu gorudina.
7 Deḡoda taumi nopogue ko mia nonoḡa be riuguma taumi nopomie e kenana, taumi aba kowai baḡena, tokare ko banavina.
8 Taumi ko votavota kauana raḡanine, Tamaguma neneḡarinama tokare dabudi e maḡatarana. Inam kedane banaga tokare ta kataie da taumi taugu yau tauwai muriwatanama.

9 “Tamaguma nema taugu yai nuapaḡo bakeguna, nama taumi yàwai nuapaḡoemina. Be yodi inam wainuapaḡone ko miana!
10 Deḡoda taugu yau riuvavasaḡama ko voteyeteyedina, taumi tokare yau wainuapaḡoe ko miana, nema taugu Tamaguma na riuvavasaḡama è voteyeteyedi be na wainuapaḡoe yà miamiana nama.
11 Taugu nama yà riuriuemina da nuavere taugu nopogue kenakenanama, teneḡinama taumi nopomima e moḡavuna.

12 “Be taugu yau riuvavasaḡama inam uma: Ami banagama ami banagama nuemima ta paḡona, nema taugu yàwai nuapaḡoemina nama.
13 Wainuapaḡo dosinama inam umanama: Banaga deḡoda na yawasanama ei utae be na banagama aubaidima e gurina, inam vutuna wainuapaḡo dosi vavasaḡinama inam baneginama ya voiena.
14 Be taumi deḡoda yau riuvavasaḡama ko voteyeteyedina, taumi vutuna taugu yau banagama.
15 Boni taugu è riuriuemina, taumi taunoya. Be taunoya tauna na badama aba e voivoiedina, tauna nam ima katakataiedina. Vutuna aubainama yodi yà riuriuemina, taumi taugu yau banagama, baninama taugu Tamaguma aba ya riuriueguna, matabudi taumi è riuemina.
16 Taumi nam taugu ko vineguna, be taugu taumi è vinemina da ko naḡo be ko votana. Be inam votedima tokare ta kena nonoḡana. Yodibe aba isague koi baḡena, Tamaguma tokare e utemina.

17 Yà riuriu vavasaḡemina da ami banagama ami banagama mate koi nuapaḡona.

Dobu banegidima tokare ta tuaḡaiemina

18 "Deḡoda dobu banegidima taumi ta tuaḡaiemina, dabudine ko noḡoti da taugu noḡone a tuaḡai dokeguna.

19 "Deḡoda taumi sibo dobu ḡaronama, taudi tokare ai nuapaḡoemina. Be ibewa da taumi nam dobu ḡarona, baninama taugu è vinemina da inam dobunama ko dobi porena. Vutuna aubainama dobu banegidima ta tuatuaḡaiemina.

20 Be banaga taudi kaite taugu ta raraukivi gewegeweguna. Be noḡone aba è riuriuemina, vutudi ko noḡotidi: 'Taunoya tauna nam tokare na badama e saḡapore.' Vutuna aubainama taumi mate tokare nama ta raukivi gewegewemina. Be deḡoda banaga yau giuma sibo ti vovo teyeteyedina, naumeki da taumi mate ami giuma tokare a voteyeteyedina.

21 Be taumi taugu ḡaroḡaroguma aubainama, banaga tokare taumi ta raukivi gewegewemina. Baninama taudi tauriuporeguma nam ti kataiena.

22 Taugu ḡarodie è maḡatara be Tamaguma riunama è giuena. Be taudi yaḡoro da ḡarogue nama ta voivoiana, vutuna aubainama taudi ḡarodie naumeki da gewagewa e kenakenana. Be deḡoda taugu ḡarodie nam sibo e yovo be e giu, taudi tokare nam gewagewa ḡarodie ya kena.

23 Aitau taugu e tuatuaḡaieguna, tauna Tamaguma mate e tuatuaḡaiena.

24 Taugu ḡarodie mataira dosidima è voiedina, nam aitau deḡo nama matairidima i voia rubudina. Be taudi inam matairidima a kitedina, be yaḡoro da Tamaguma be taugu ta tuatuaḡaiemaina, vutuna aubainama taudi ḡarodie gewagewa e kenakenana. Be deḡoda taugu sibo mataira dosidima voiedima ibewa, taudi tokare nam gewagewa ḡarodie ya kena.

25 Be adi tarawatuma bukane umanama ewai perovetana, 'Taudi nam aba gewagewanama ḡarogue ti banavina be a tuaḡai yababeguna.'
Inam giudima yodi ta maḡamaḡatarana.

26 "Taugu tokare tausagu yà riupore yovoḡena ḡaromie. Tauna vutuna Riukaua Aruinama. Tauna Tamaguma ḡarone e yovo be taugu yau voiama e giuedina.

27 Be taugu noya èwai karee da yodi taumi mate tè naḡonaḡona. Aubainama taumi mate yau voiama banaga ḡesaudima ḡarodie ko giuedina.

16

1 "Uma kauidima matabudi noḡone è riuemina da taumi
ami waisumaḡe tokare nam ko beku.
2 Taumi tokare sinagog nopodie be ta tavu dobiḡemina. Be
raḡan e veraverauna e tavana, banaga tokare tai gurimina,
baninama taudi tawai noḡotana kabe Mamaitua na ḡoanama
ti voivoie.
3 Taudi inam kauidima nama ta voiedina, baninama Tam-
aguma be taugu taudi nam ti kataiemaina.
4 Uma giudima noḡone taugu nam e riu dokemina, ban-
inama taugu yaḡoro taumi mate tè miamiana aubainama.
Be yodi uma kauidima yà riuriu wainonoḡimina, be inam
kauidima ta tubuḡana raḡanine, aba è riuriuemina vutudi
tokare ko noḡotidina.

Arua Babau na noyama

5 "Taugu yodi yà naḡonaḡona tauriuporeguma ḡarone.
Be nam aitau kui taraviregu be ku riuna, 'Tam deḡo kwa
naḡonaḡo?'
6 baninama taugu è riuemina aubainama, taumi koyai
nuaboyana.
7 Be taugu yà riuriu kauemina, ya verena da taugu yà
naḡona, be deḡoda nam yà naḡo, tausagu tokare nam e yovo.
Be taugu yà naḡona raḡanine, tausagu tokare yà riupore
yovoḡena ḡaromie.
8 Tausagu e yovona raḡanine, tauna tokare dobu
banegidima matedima e viriḡaridi da taudime adi
gewagewama ta kitedina, be mate tauna didimana
kedanama be Mamaitua na etarama ei kataidi da ta
kataiedina.
9 Be banaga nam timawai sumaḡeguna, taudi tokare
tausagu ei kataidi da inam vutuna gewagewa.
10 Be taugu yà naḡonaḡona Tamaguma ḡarone. Inam
raḡanine taumi tokare nam ko kita munaḡegu, vutuna
aubainama tausagu tauna didimana kedanama tokare ba-
naga ei kataidina.
11 Be mate tauna banaga ei kataidi da Mamaitua tokare
banaga matabudi adi gewagewama aubaidima e etaredina,
nema Mamaitua kaite dobu guyaunama etarenama yai
karena maika.
12 "Taugu giu ḡesaudima toitoi mate sibo è riuemina, be
taumi nam teneteneḡimi da uma giudima matabudi yodi ko
ragaudi.
13 Vutuna aubainama Riukaua Aruinama e yovona
raḡanine, tauna tokare riukaua matabuna ei kataimina.
Tauna nam tokare nuane e giu yababa, ibewa da aba ḡarogue

e vaivaiena, vutuna e giuedina. Be mate yaba ḡesaudima muriḡa da ta tubuḡana, tauna ei maḡatara dokedina.
14 Tauna yaba matabudi ḡarogue e ragaudi be taumi ḡaromie ei maḡataridina. Inam kedane tauna isaguma e kawakawa saḡena.
15 Yaba matabudi Tamaguma ḡaronama, inam taugu ḡaroguma, vutuna aubainama taugu umanama è riuna, 'Arua yaba matabudi ḡarogue e ragaudi be taumi ḡaromie ei maḡataridina'.

Tauwai muriwatana tokare tai nuavere munaḡana

16 "Raḡan ḡaubonaḡa tokare nam ko kita munaḡegu. Be raḡan bisanama muridie* taumi tokare ko kita munaḡeguna."
17 Be na tauwai muriwatanama ḡesaudima taudi adi banagama adi banagama mate ai giu be a riuna, "Uma giunama baninama aba, tauna ya riuna, 'Raḡan ḡaubonaḡa tokare nam ko kita munaḡegu. Be raḡan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaḡeguna'. Be mate ya riuna, 'Taugu yà naḡonaḡona Tamaguma ḡarone', inam giunama baninama aba?"
18 Be riu ḡesau ya riuna, 'Raḡan ḡaubonaḡa' inam giunama baninama aba? Tauna na giuma aba ya giugiuedina tauda nam te kataiedina."
19 Yesu ya kataie da taudi a ḡoeḡoena uma giudima aubaidima tauna sibo ai taravirena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, "Taumi aba è giugiuemina, vutudi ko nuanua babaḡedi, bo? Taugu è riuna, 'Raḡan ḡaubonaḡa tokare nam ko kita munaḡegu. Be raḡan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaḡeguna'.
20 Yà riuriu kauemina da taumi tokare koi nuaboya be ko ḡabana. Inam raḡanine dobu banegidima tokare tai nuaverena. Taumi tokare koi nuaboya guratana, be murine koi nuavere kauana.
21 Inam kauinama maika waivi gomana e suru be e tepatepana nama. Be gomana e tubuḡana raḡanine nuaboya e kovina, inam raḡanine waivi nuanama e verena, baninama banaga vaunama dobue ya tubuḡana.
22 Inam kauinama teneḡinama nama taumi ḡaromie. Yodi ami nuaboyama raḡaninama ya tavana, be tokare ko kita munaḡeguna raḡanine, taumi koi nuaverena. Be inam wainuaverenama nam aitau tenaḡa tokare ḡaromie e paḡo pore.

---

* **16:16:** Raḡan bisanama muridie inam kokoagae be e midisuḡu munaḡana ya giuena.

23 Inam rag̃anine taumi tokare nam koi bag̃agu, ibewa. Taugu aba yà riuemina inam, taugu isague Tamaguma koi bag̃a be tauna ami g̃oanama e utemina.
24 Nog̃one be ya sag̃a da yodi nam airag̃an isague aiyaba koi bag̃a rubuna. Be yodi yà riuriuemina da koi bag̃a be taumi ami g̃oanama e utemina, inam rag̃anine taumi tokare nuemima e vere vavasag̃ana.

Yesu dobu na rewapanama ya vaisubana

25 "Taugu inam yabedima matabudi wainasie è giugiuemina. Be rag̃an e veraverauna e tavana, inam rag̃anine taugu tokare nam wainasie yà giuemi, ibewa da taugu giu didimanidie Tamaguma na kauama g̃aromie yà giuedina.
26 Inam rag̃anine taugu nam taumi aubaimima Tamaguma yài bag̃a. Ibewa da taumig̃a aubaimima Tamaguma koi bag̃ana taugu isague,
27 baninama taumi kowai nuapag̃oegu be kowai sumag̃eguna da taugu Mamaitua g̃arone be è yovona. Vutuna aubainama Tamaguma nuanama ko pag̃opag̃ona.
28 Taugu Tamaguma g̃arone be è yovona dobue, be yodi taugu dobu yà gose pore be yà munamunag̃ana Tamaguma g̃arone."
29 Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama tauna a riuena, "Yodi tam nam wainasie kuma giugiuna, ibewa da giu didimanidie kwa giugiu yag̃ana.
30 Yodi tauma kè kita be kè kataie da tam banaga adi nog̃otama matabudi kuya kataiedina, be nam aitau tokare kwai taravire be na nog̃otama tam e riuem. Uma kauinama aubainama tauma kawai sumag̃emna da tam Mamaitua g̃arone be kuya yovona."
31 Be Yesu ya riuedina, "Yodi koyai sumag̃a!
32 Be rag̃an e veraverauna kaiteka ya tavana, taumi matabumi tokare ko gosegu be naira koi nag̃o teg̃ateg̃ana, be Tamaguma tauna yag̃oro taugu mate.
33 Uma kauidima matabudi è riuwai nonog̃imina, taumi taugu nopogue ko miana, inam rag̃anine suba taumi nopomie e kenana. Uma dobune taumi tokare piripiri ko banavidina, be nam koi nuaboya! Baninama taugu dobu rewapanidima matabuna è vaisubedina."

Yesu ya moiragina

17

Yesu tauname aubainama ya moiragina

1 Dabudine Yesu na giuma yawai kovina murine, tauna mara ya kitasag̃e be umanama ya moiragina, "Mamai, rag̃an

ya tavana yodi natumma neneḡarinama kwai maḡatarina. Inam kedane natumma tam neneḡarimma ei maḡatarina.

2 Baninama tam natumma rewapana kuya utena da tauna banaga matabudi ei badedina. Be banaga aitauḡa tam natumma nimane kuya biribiridina, tauna yawasana kenakena nonoḡinama taudi e utedina.

3 Be yawasana kenakena nonoḡinama kedanama inam umanama: Banaga sibo a kataiem da riukaua Mamaituanama inam vutuna tam. Be mate sibo a kataie da Yesu Keriso tam kuya riuporena, yodibe taudi sibo ai sumaḡena.

4 Taugu noya matabuna tam kuya uteuteguna dobue è voia rovodina, inam kedane am rewapanama èi maḡatarina.

5 Mamai, yodi taugu noḡome kwa voiegu da neneḡara dosinama nopone yà saḡa be yà miana, maika boni tè miamiana nama, muriḡa da dobu ya tubuḡana.

Yesu na tauwai muriwatana aubaidima ya moiragina

6 “Tam uma banegidima dobue a miamiana, be yodi nimague kuya biridina. Be taudi ḡarodie taugu tam èi maḡatarimna. Taudi noḡone tam ḡaromma, be yodi kuya uteguna, taudi am giuma a paḡo be a kaidididina.

7 Be yodi taudi a kataiena da yaba matabudi kuya uteuteguna, inam tam ḡarome be ta yovoyovona.

8 Am giuma taugu è riuedina, be giunama taudi a paḡona. Be taudi a katai kauena da taugu tam ḡarome be è yovona. Be mate taudi ai sumaḡana da tam taugu kuya riuporeguna.

9 “Taugu nam dobu banegidima aubaidima amawai baḡamna, ibewa da taudi aitauḡa kuya uteuteguna aubaidima yà moimoiragi be yàwai baḡamna, baninama taudi tam ḡaroḡaromma aubainama.

10 Yaba matabudi taugu ḡarogue inam tam ḡaroḡaromma, be yaba matabudi tam ḡarome inam taugu ḡaroḡaroguma. Be taudie taugu neneḡariguma e maḡatarana.

11 Taugu taudi uma dobune yà gosegosedina, baninama taugu yà saḡasaḡana ḡarome. Mamai Babaumma, yàwai baḡamna da taudi aitauḡa kuya uteuteguna taudi isamma na rewapanae kwa rabe kauedina. Be kwa voiedi da taudi tenaḡa ta tubuḡana, maika tam be taugu tauda tenaḡa.

12 Be taugu taudi mate kè miamiana raḡanine, inam isanama teneḡine taugu è rabe kauedina. Be nam aitau tenaḡa e kawa gewagewana. Be tenaḡa vinevinenama aubainama tauna wari keda ya watanina, da aba awai perovetaena ruvane ya tubuḡana.

13 “Yodi taugu yà saḡasaḡana ḡarome. Be taugu taudi mate kè miamiana raḡanine, yaba toitoi taudi è giuedina

da nuavere nopogue kenakenanama, taudi nopodima e moḡavuna.
14 Taugu riumma taudi è utedina. Vutuna aubainama
dobu banegidima taudi a tuaḡaiedina, baninama taudi
maika taugu, tauma nam dobu ḡarona.
15 Taugu nam yodi amawai baḡamna da taudi dobue be
kwa nawedi ḡavoe, ibewa da yàwai baḡamna da gewagewa
Tamanama na rewapanama nam taudi e kawa gewegewedi.
16 Taudi maika taugu, tauma nam dobu ḡarona.
17 Am riukaue kwa voiedi da taudi banaga babaudima ta
tubuḡana. Be inam riukauinama vutuna tam riumma.
18 Tam taugu kuya riuporeguna dobue, be nama taugu
taudi yà riuriuporedina dobue.
19 Taudi kadi taiye taugume ei uta munaḡeguna ḡarome,
inam kedane taudi mate riukaua na rewapanae tokare
banaga babaudima ta tubuḡana. Yesu tauwai muriwatana
ḡesaudima mate aubaidima ya moiragina.
20 “Mamai, taugu nam uma taudiḡa aubaidima amawai
baḡamna. Ibewa da taudi adi rauguguye aitauḡa da muriḡa
tai sumaḡeguna mate aubaidima yàwai baḡamna
21 da taudi matabudi tenaḡa ta tubuḡana, maika tam be
taugu tauda tenaḡa. Mamai, kwa voiedi da taudi nopode
ta miana, maika tam taugu nopogue, be taugu tam nopome.
Inam kedane dobu banegidima tokare ta kita be tai sumaḡa
da tam taugu kuya riuporeguna ḡarodie.
22 Tam neneḡara taugu kuya uteuteguna, vutuna taudi è
utedina da taudi tenaḡa ta tubuḡana maika tauda tenaḡa,
23 taugu taudi nopodie be tam taugu nopogue. Be taudi
tenaḡa ta tubuḡana raḡanine, dobu banegidima tokare ta
kataie da tam taugu kuya riuporeguna. Be mate ta kataie
da tam nema taugu kwawai nuapaḡo bakeguna, nama taudi
aitauḡa kuya uteuteguna, kwawai nuapaḡoedina.
24 Mamai, muriḡa da dobu ya tubuḡana tam nuamma è
paḡona aubainama neneḡara dosinama kuya uteguna. Be
taugu yà ḡoeḡoena da taudi aitauḡa taugu kuya uteuteguna,
taudi taugu mate ka mia tenaḡa, be yau neneḡarama ta
kitana.
25 “Mamai, tam didimana Mamaituamma, be dobu
banegidima nam ti kataiemna. Taugu tam è kataiemna be
uma tauwai muriwatanidima taudi a kataiena da tam kuya
riuporeguna.
26 Taudi ḡarodie taugu tam yàwai maḡatarimna. Nama yà
voivoiana, baninama tam kwawai nuapaḡo gurateguna, be
taugu yà ḡoeḡoena inam wainuapaḡonama taudi nopodie e
kena, be taugu taudi nopodie yà miana.”

18

Yesu a vunuḡina
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

1 Yesu ya moimoiragina murine, tauna na tauwai muri-
watanama mate upa Kidron a davu be a naḡona noaḡo
nevane sipi nopone.
2 Be Judas tauborudobiḡa, tauna inam gabunama ya
kataiena, baninama Yesu raḡan toitoi na tauwai muri-
watanama mate inam dabudine a naḡonaḡona.
3 Naumeki da pirisi be Parisi taudi Yesu vunuḡinama
aubainama banaga iḡeiḡeridima be tempol taubodamenama
Judas a utena da tauna ei doka nawedina Yesu ḡarone,
vunuḡinama aubainama. Be inam banegidima adi kodam be
adi madama a ragaudina, yodibe Judas yai dokedi be inam
sipine a tavana.
4 Yesu ya kitedi be ya kataiena da yodi aba ḡarone e
tubuḡana, naumeki da tauna ya naḡo ḡarodie be yai taravire-
dina, "Aitau ko wanewane?"
5 Be taudi a paribee be a riuna, "Tauma Nasaret Yesunama
ka wanewanena." Be Yesu ya riuna, "Tauna vutuna taugu."
Be Judas tauborudobiḡa, tauna mate tauiḡara nopodie ya
midimidina.
6 Be raḡanine taudi ta vaiena be Yesu ya riuna, "Tauna
vutuna taugu", inam raḡanine tauiḡara a beku be tauridie
a ravusedina.
7 Dabudine Yesu yai taravira munaḡedina, "Aitau ko
wanewane?" Taudi a paribea munaḡe be a riuna, "Tauma
Nasaret Yesunama ka wanewanena."
8 Be Yesu ya riuna, "Kaite è riuemina da tauna vutuna
taugu. Be deḡoda taumi taugu koma wanewanegu, naumeki
da yau tauwai muriwatanama nam nema ko bakedi."
9 Tauna nama ya riuna, baninama aba noḡone ya ri-
uriuena, nama ya tubuḡana. Noḡone Yesu umanama ya
riuna, "Nam aitau tenaḡa kuya uteuteguna taugu e kawa
gewagewana."
10 Dabudine Saemon Pita kwatikwati ya soru pore, be
pirisi adi badama na taunoyama tenaḡa isanama Marukas
beanama kasaunama yai miarakana.
11 Be Yesu Pita ya riuena, "Kwatikwati kwa boru pore! Tam
kuya kataie bo ibewa da taugu yodi Tamaguma na ḡoanama
aubainama naumeki da ḡoraḡoranama yà siguena."

Yesu a nawena Anas ḡarone
(Mt 26:57-75; Mk 14:53-72; Lk 22:54-71)

12 Naumeki da tauiḡara adi babadama mate be tempol
taubodamenama taudi Yesu a pani be

13 nogone a nawe dokena Kaiyapas botianama* Anas
gārone. Inam modinama nopone Kaiyapas tauna pirisi adi
badama.
14 Kaiyapas tauna vutuna boni Jius babadidima gesaudima
umanama ya riuedina, "Ya verena da inam banegi-
nama tenāga sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo tè
yawasanana."

Pita Yesu ya boviena

15 Saemon Pita be tauwai muriwatana gesaunama mate
taudi Yesu awai muriwatanena. Be pirisi adi badama inam
tauwai muriwataninama ya kataiena, aubainama tauna
Yesu mate a sāgana pirisi na vadae.
16 Be Pita tauna dogae matakeda diane ya mia kwasana.
Dabudine tauwai muriwatana vadae sāgasagā dokanama ya
dobi munāga, be waivi matakeda taurabenama ya riue be
Pita vada nopone ya sāgana.
17 Inam rāganine waivi matakeda taurabenama tauna Pita
yai taravire be ya riuna, "Tam mate agunai Yesu na tauwai
muriwatanama." Be Pita ya riuena, "Ibewa, nam taugu!"
18 Dobu ya tururuna aubainama, taunoya kai a suve be
taudi tempol taubodamenama mate kai a midi kwaviviro be
a marimaririna. Be Pita tauna mate dabudi ya midi be kai
ya marimaririna.

Pirisi adi badama Yesu e etarena

19 Taudi kai a marimaririna maika, pirisi adi badama Yesu
ya etare be ya riuena, "Am tauwai muriwatanama aitaugā?
Be aiyabagā banaga kwawai katakataidi?"
20 Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, "Taugu yaba
matabudi patara matedie è giugiuedina. Taugu sinagog be
tempol nopodie dego banaga awai rawategeidie dabudine
èwai katakataina. Be nam airāgan moisirie aba e giuedina.
21 Yodi aba aubainama kwawai taraviregu? Banaga
gesaudima aitaugā awai beavaieguna, taudi kwai taraviredi
be ta riuemna."
22 Dabudine tempol taubodamenama tenāga Yesu ya
raunevakau be ya riuena, "Tam aitau ya riuem da pirisi adi
badama gārone nama kwa riuriu?"
23 Be Yesu ya paribee be ya riuna, "Degoda taugu aiyaba
è vato waigewana, naumeki da kwa riu, taugu aiyaba
gewagewanama è vato. Be degoda ibewa, aba aubainama
kuya raunevakaugu?"
24 Dabudine Anas Yesu ma panipanina ya riupore nawena
pirisi adi badama Kaiyapas gārone.

---

* **18:13:** Kaiyapas tauna Anas natunama ya nagina.

Pita Yesu raɡan aniwai rabuinama be aniwai rabuiteɡanama ya boviena

25 Saemon Pita kai ya marimaririna maika banaga ɡesaudima ai taravire be a riuena, “Tam mate agunai Yesu na tauwai muriwatanama.” Be Pita ya bovi munaɡa be ya riuena, “Ibewa, nam taugu!”

26 Dabudine pirisi adi badama na taunoyama ɡesaunama, tauɡoma beanama waimia rakanama tauna na damma baneginama. Inam taunoyanama tauna Pita ya riuena, “Taugu sipie tam mate è kitemna.”

27 Dabudine Pita ya bovibovi munaɡana murine, kamkam ya riuna.

Paelat Yesu ya etarena
(Mt 27:11-26; Mk 15:1-15; Lk 23:1-5, 13-25)

28 Raɡanboiboi kupinaɡa Jius babadidima Yesu tauna Kaiyapas ɡarone, be ai doka nawena Rom gabemannama isanama Paelat ɡarone. Be Jius taudi nam ti ɡoena da tai mira munaɡedi. Vutuna aubainama taudi nam Paelat na vadae ti saɡana. Baninama deɡoda tai mira munaɡedina, taudi tokare Naɡopore soinama nam ta kani.

29 Vutuna aubainama Paelat doɡae ya dobi be taudi yai taraviredina, “Tauna na gewagewama aba, be kowai wavu?”

30 Be taudi Paelat a riuena, “Tauna banaga gewagewanama, vutuna aubainama kè verauɡena ɡarome.”

31 Be Paelat taudi ya riuedina, “Koi doka nawe be ko etarena taumi ami tarawatuma na ruvae.” Be Jius babadidima tauna a paribee be a riuena, “Tauma tam am waibadama dibune ka miamiana, vutuna aubainama nam ama rewapanama ima kenakenana da banaga kai guri.”

32 Uma giudima inam nema Yesu e guri bakona noɡone ya giugiuedina, ruvane nama a tubuɡana.

33 Dabudine Paelat ya munaɡa na vadae, be na tauiɡarama ya riuedi da Yesu ai doka saɡena ɡarone. Yodibe Paelat Yesu yai taravirena, “Tam Jius adi guyau, bo?”

34 Be Yesu ya riuena, “Tam am wainua noɡonoɡotama ruvane taugu kwawai taraviregu, bo banaga a giugiuna ruvane kwawai taraviregu?”

35 Be Paelat ya paribee be ya riuna, “Taugu nam Jius banegigu, da banaga adi noɡotama ruvane sibo èi taravirem. Tam am banagama be pirisi adi babadama taudi a verauɡemna ɡarogue. Aba aubaina? Aba gewagewanama tam kuya voie?”

36 Be Yesu ya riuena, “Taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana. Deɡoda dobue i kenana, yau taunoyama tokare murigue a midi be iɡara ai tubuɡina.

Inam rāganine Jius banegidima tokare nam sibo a vunuūgigu be a panigu. Vutuna aubainama taugu è riuemna da taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana."

37 Dabudine Paelat ya riuna, "Tam naumeki riukaua guyau, bo?" Be Yesu ya riuena, "Inam riukaua, taugu guyau, inam vutuna aubainama è tubugana. Taugu è yovona dobue da riukaua yà giuena banaga gārodie, be aitaugā riukaua gārogāronama taudi bonaguma ta vaivaiena."

38 Dabudi Paelat yai taravire be ya riuna, "Riukaua inam aiyaba?" Paelat nama ya riuriuna, tauna ya dobi munagā doğae be Jius babadidima ya riuedina, "Uma baneginama tauna nam aiyaba i voia waigewana da yà etare.

39 "Be taumi ami vaivaima e kenakenana da Nagopore soinama rāganine, dibura baneginama tenagā yà kaikaiporena. Taumi ko gōeğoena Jius guyaunama yà kaipore, bo?"

40 Be taudi matabudi bonedima dosine a yogo munagā be a riuna, "Nam tauna! Tauma ka gōeğoena Barabas kwa kaiporena." Be Barabas tauna igāra tauwai karenama.

19

Paelat Yesu Jius nimedie ya boruna tuparatunama aubainama

1 Dabudine Paelat na tauigārama ya riuedi, da Yesu kwapue ai madarouna.

2 Be taudi gedara a pinou da Yesu debane ai mieni be a viriididina. Taudi gara gatugatunama Yesu ai kote,

3 yodibe taudi gārone a sagā da ai varavara be a riuriuna, "Ebom, Jius adi guyauma." Be taudi nimedie nogōnama a rigāna.

4 Dabudine Paelat ya dobi munagā be Jius banegidima ya riuedina, "Taugu uma baneginama yà yovoyovogā munagēna gāromie, be yà riuriuemina da taugu nam aiyaba gewagewanama gārone e banavina."

5 Naumeki da Yesu vadae be ya dobina. Tauna gara gatugatunama waikotenama be debane gedara boruborunama. Be Paelat ya riuna, "Inam baneginama umanema."

6 Dabudine pirisi adi babadama be tempol taubodamenama Yesu a kitakitana rāganine, taudi bonedima dosine a yogo be a riuna, "Kwa tuparatu! Kwa tuparatu!" Be Paelat ya riuedina, "Taumi ko tuparatu, taugu nam aiyaba gewagewanama tauna gārone e banavina."

7 Be Jius babadidima a riuna, "Tauma ama tarawatuma e riuriuna da tauna e gurina, baninama tauna e riuriu munagēna da tauna kabe Mamaitua Natuna."

8 Be Paelat inam giunama nama ya vaivaiena, tauna ya
naira kaua
9 be ya munaḡana vadae. Dabudine tauna Yesu yai taravire
be ya riuna, “Tam aikedae be kuya tava?” Be Yesu nam
Paelat i paribeena.
10 Dabudine Paelat ya riuna, “Tam nam ḡarogue giu kuma
ḡoeḡoe, bo? Taugu ḡarogue rewapana e kenakenana da tam
yà riuporem kwa naḡo bo yà tuparatumna, inam vutuna
kuya kataie bo ibewa?”
11 Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, “Mamaitua inam
rewapaninama ya utemna, vutuna aubainama naumeki da
taugu am waibadama dibune yà miamiana. Deḡoda ibewa,
taugu tokare nam am waibadama dibune e mia. Be aitau
da taugu nimame ya boruguna, tauna na gewagewama ya
moraba vavasaḡana.”
12 Inam dabudine be nokoi ya naḡona Paelat ya rarau rubu
guratana da Yesu sibo ya raukaigose be ya naḡona. Be Jius
babadidima bonedima dosine a riuna, “Deḡoda tam inam
baneginama kwa kaipore be e naḡona, naumeki da tam nam
Sisa turana, baninama banaga aitau e riuna, ‘Taugu guyau’,
inam baneginama tauna Sisa na ḡaviama.”
13 Paelat inam nama giunama ya vaivaiena, tauna Yesu yai
doka dobiḡa munaḡena. Yodibe anikaba etara gabunama
tawai isana ‘Gasana’, be gasana debane anikaba mia ya
midimidina. Dabudine Paelat ya mia be etara yai karena.
Hibru bonane inam gabunama tawai isana ‘Gabata’.
14 Uma kauidima matabudi suaratopu a tubuḡana,
Naḡopore soinama na vokaukauama raḡanine. Be Paelat
banaga ya riuedina, “Ami guyauma umanema.”
15 Dabudine taudi a yogo be a riuna, “Kwa nawe ḡavoe!
Kwa tuparatuna.” Be Paelat ya riuna, “Uma inam taumi ami
guyauma, be yà tuparatu, bo?” Be pirisi adi babadama a ri-
una, “Tauma nam aba guyaunama ḡaromaie ima miamiana.
Sisa taunaḡa tauma ama guyauma.”
16 Naumeki da Jius adi ḡoanama aubainama Paelat tauna
Yesu tauiḡara nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Naumeki da tauiḡara Yesu a nawena.
17 Yesu tauname na korosima ya kiroḡi be a naḡona gabu
Hibru bonane tawai isana ‘Golgota’. Riu ‘Golgota’ inam
baninama ‘debagarere’.
18 Inam dabudine taudi Yesu a tuparatuna. Be Yesu diane
banaga rabui mate a tuparatudina. Tenaḡa Yesu kasaunama
yauwanine, be tenaḡa seninama yauwanine.

19 Be Paelat kai ḡaubonama bogane ya giruma be Yesu debane, korosi bogane ya tutuna. Tauna inam kainama bogane umanama ya girumina:

NASARET YESUNAMA, JIUS ADI GUYAUMA

20 Inam giunama tauna Hibru bonane, Letin bonane, be Gurik bonane ya girumidina. Taudi Yesu Jerusalem meagainama diane a tuparatuna, vutuna aubainama Jius banegidima toitoi inam girumidima a siesievidina.

21 Be pirisi adi babadama inam giruminama a riutuaḡaie be Paelat a riuena, “Nam nama kwa giruma, umanama kwa girumana: ‘Inam baneginama ya riuna da tauna kabe Jius adi guyauma.’ ”

22 Be Paelat ya riuna, “Aba è girumina, inam è girumina.”

23 Naumeki da tauiḡara matabudi 4 Yesu a tupatuparatuna murine, taudi Yesu na garama a ragaudi da a soiedi be taudi matabudi inam garedima a ragaudina. Be gara tenaḡa dibune ya kotekotena ya vere kauana, be inam garanama a rautenaḡe da a voiena be nam popopona,

24 vutuna aubainama taudi a riuna, “Uma garanama nam tà sika. Tauda tài kasie be aitau kasie ei rewapanana, tauna inam garanama e paḡona. Inam kauine girugiruminama porane aba awai perovetaena nama yodi a tubuḡana.” Girugiruminama porane umanama ya riuna, “Taudi yau garama a soiedina be ḡesau ai kasiena.” Inam kauinama yodi tauiḡara ai tubuḡina.

25 Be korosi diane waiwaivi matabudi 4 a midimidina. Tenaḡa inam Yesu tinanama, be ḡesau inam Yesu tinanama tasinama, be Meri Klopas na visarama, yodibe Meri Megdalin.

26 Dabudi Yesu e kitana be tinanama be tura kaukauinama tauna diane a midimidina. Naumeki be tinanama ya riuena, “Waivi, inam tauna yodi tam natumma.”

27 Be turanama ḡarone ya riuena, “Inam tauna yodi tam tinamma.” Dabudine inam tauwai muriwataninama tauna na vadae Meri yai doka nawe be dabudine ya rabena.

Yesu ya gurina
(Mt 27:45-50; Mk 15:33-37; Lk 23:44-46)

28 Uma kauidima murine Yesu ya kataie da na noyama yodi ya kovina. Be girugiruminama porane aba awai perovetaena, nama e tubuḡana. Dabudine Yesu ya riuna, “Nuaguma ya raukasakasana.”

29 Inam dabudine waen ḡoraḡoranama duginama ya midimidina. Be banaga anitaiyo kai isune a pani be waen ḡoraḡoranama nopone ai sonom be Yesu mudune a boruna.

30 Be Yesu inam waennama gōragōranama ya tegotegona rāganine, tauna ya riuna, “Yodi matabuna ya kovina.” Dabudine iwanama ya taukotovi be aruinama Tamanama nimane ya boru be ya gurina.
31 Inam kauidima Nagopore soinama vokaukauinama rāganinama nopone a tubugana. Be pomainama inam Sabat rāganinama dosinama. Jius babadidima taudi nam ti gōegōena da Sabat nopone banaga tubugidima korosie sibo a kena. Vutuna aubainama taudi Paelat ai bagana da inam banegidima korosie kagedima sibo ai miakotovidi be tubugidima a kaiporagana.
32 Naumeki da tauigara inam banegidima aitaugа Yesu mate a tupatuparatudina, kagedima ai mia kotovidina.
33 Be taudi Yesu ta kitana be tauna ya gurina, vutuna aubainama tauna kaganama nam ti mia kotovidina.
34 Be tauigara tenaga keae Yesu girigirinama ya tiretiremina, yai ragantenage da kosina upa mate a dobina.
35 Tauna aitau uma kauidima ya kitedi be ya giuedina, inam matabudi riukaua. Inam baneginama ya kataiena da aba e giugiuedina, matabudi inam riukaua, vutuna aubainama tauna ōaromie ewai matematena da taumi mate koi sumagana.
36 Uma kauidima a tubugana da girugiruminama porane aba awai perovetaena nama a tubugana. Girugiruminama poranama umanama ya riuna: “Nam turigināma tenaga maika tokare e nuakotova.”
37 Be girugiruminama gesaune umanama ya riuna, “Taudi tokare inam baneginama a tiretiremina ta raubigena.”

Yesu ai kokoagina
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

38 Inam kauidima muridie Jousep Arimatia taugominama, tauna Paelat yai bagana Yesu tubugināma pagonama aubainama. Jousep tauna Yesu na tauwai muriwatanama. Tauna Jius babadidima ya nairedina aubainama, tauna moisirie Yesu yawai sumagena. Be Paelat Jousep yai anine da tauna Yesu tubugināma ya kaipore be ya nawena.
39 Be Nikodimas tauna ya sagu be mate a nagona. Nikodimas tauna vutuna dokane kupie Yesu ōarone ya tavana. Be tauna bunama toitoi* ya veraugedina Yesu tuninama viredima aubainama.
40 Taudi adi waikokoagama vaivainama ruvane Yesu garae bunama mate a sumana.

* **19:39:** Gurik baibol ya riuna: 34 kg. Be bunama isedima Mera be Alois rawarawategeidima.

41 Be Yesu dẽgo a tupatuparatuna gabunama diane, dabudi
sipi. Be inam sipine kokoaga gabunama vaunama, be inam
kokoagine nam aitau ti kokoaga rubuna.
42 Be Nãgopore soinama rãganinama kaiteka maida
ya tavatavana, aubainama taudi Yesu inam kokoagine
ai kokoagina, baninama inam kokoaginama maida
aubainama.

20

Kokoaga kavakavanama
(Mt 28:1-10; Mk 16:1-11; Lk 24:1-12)

1 Be Sande rãganboiboi kupinãga Meri Megdalin ya nãgona
kokoagae. Be dabudine tauna e kitana be yeku matakeda
waimiditomnama ai rawakui be ãgavoe ya nãgona.
2 Dabudine tauna ya manini da ya munãga be Saemon
Pita be Yesu tura kaukauinama ya banavidi be ya riuedina,
"Banaga Bada tubuginama kokoagae a kaipore be aikedae a
boruna taugu nam e kataiena."
3 Dabudine Pita be tauwai muriwatana ãgesaunama mate a
manini a nãgona kokoagae.
4 Taudi a manimanini be Pita turanama tauna ya manini
raukosoãgaiãgai da kokoagae ya tava dokana.
5 Tauna ya rauduru be kokoaga nopone yai kita sãga be
gara ya kitedina a kenakenana. Be nam kokoaga nopone i
nãgona.
6 Be tauna murine Saemon Pita ya manimaninina ya tava
da kokoaga nopone ya nãgona. Dabudine tauna gara ya
kitedina a kenakenana
7 be gara ãgesau Yesu debanama a sumasumana, inam
garanama nokunoku yãgenama, taunãga ãgavoe ya kenake-
nana ya kitana.
8 Dabudine Pita turanama kokoagae tavatava dokanama,
tauna mate kokoaga nopone ya sãga da gara nama ya kitedi
be yai sumãgana.
9 Be girugiruminama porane ya riuna da Tauwai
yawasana tokare e guri be e midisuũgu munãgana. Be
taudi inam riunama yãgoro nam ti kataiena.

Yesu tauna Meri Megdalin ãgarone ya magatarana

10 Dabudine tauwai muriwatana rabui taudi a munãgana
adi vadae,
11 be Meri tauna kokoaga diane ya midi be ya ãgabagabana.
Be tauna ma ãgabagabana kokoaga nopone ei kita sãgana,
12 be anea rabui ya kitedina, adi garama a ãgavoãgavorana.
Taudi dẽgo Yesu ya kenakenae, dabudine a miamiana,

tenaga Yesu kaganama yauwanine be tenaga debanama yauwanine.

13 Dabudine anea Meri ai taravire be a riuena, “Aba kwa gabegabe?” Be Meri ya riuedina, “Bada tubugināma kokoagae be banaga a nawe da dego a boruna, taugu nam e kataiena.”
14 Inam nama ya giugiuna murine tauna yai tautinamuri da murine Yesu ya midimidina ya kitana. Tauna ya kitana, be yagoro nam i kataiena da inam tauna Yesu.
15 Be Yesu ya riuena, “Tam aba kwa gabegabe? Aitau kwa wanewane?” Be Meri yai nogotana kabe sipi taurabena, vutuna aubainama tauna ya riuena, “Tura, tam degoda Bada tubugināma kuma kirokirога nawe, naumeki da kwa riuegu dego kuya boru da taugu yà nago be yà veraugena.”
16 Be Yesu ya riuena, “Meri!” Dabudine Meri ya midi vitare Yesu garone be ya riuna, “Tauwai katakatai!”*
17 Be Yesu tauna ya riuena, “Nam kwa taukonigu! Baninama taugu yagoro nam Tamaguma garone e nagona. Be yodi tam kwa nago tasitasiguma garodie be kwa riuedina, ‘Taugu yà munamunagana Tamaguma garone, be taumi mate Tamemima. Tauna yau Mamaituama, be taumi mate ami Mamaituama.’ ”
18 Naumeki da Meri Megdalin vari ya munagena tauwai muriwatana garodie be ya riuna, “Taugu Bada è kitana!” Be Bada aba tauna ya riuriuena, vutudi taudi yai varidina.

Yesu na tauwai muriwatanama garodie ya magatarana

19 Inam ragāninama teneginе Sande ravikupikupie tauwai muriwatana taudi Jius babadidima a nairedina aubainama, taudi adi matakedama a babagavi be vada nopone a miamiana. Be yai ragantenage da taudi poudie Yesu ya midi magatara be ya riuna, “Suba garomie e kena!”
20 Tauna nama ya riuriuna murine, tauna nimanama be girigirinama tauwai muriwatana yai kataidina. Dabudine taudi a kita be nuedima ya vere kauana.
21 Dabudine Yesu ya riu munagana, “Suba garomie e kena! Tamaguma ya riuriuporeguna nama, taumi yà riuriuporemina.”
22 Dabudine Yesu taudi debedie yavutu gayane ya suve pore be ya riuna, “Arua Babau ko pagona!
23 Taumi aitaugа adi gewagewama ko nogota poredina, naumeki da Mamaitua taudi adi gewagewama e nogota

* **20:16:** Gurik baibol ya riuna: Dabudine Meri ya midi vitare Yesu garone, be Hibru bonane ya riuna, “Raboni!” ‘Raboni’ inam baninama ‘Tauwai katakatai’.

poredina. Be degoda banaga adi gewagewama ko kaidididina, nama tokare Mamaitua taudi adi gewagewama e kaidididina."

Yesu Tomas ḡarone ya maḡatarana

24 Yesu tauwai muriwatana ḡarodie ya maḡatarana raḡanine, Tomas tauna nam dabudi mate. Tomas tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopodie, be tawai isana 'RaḡaraḡaA'.

25 Vutuna aubainama tauwai muriwatana ḡesaudima Tomas a riuena, "Tauma Bada kè kitana." Be Tomas taudi ya riuedina, "Taugu tokare nam yài sumaḡa. Noḡone taugu tutu kividima yà kitedi be nimague tutu gabudima yà taukonidi, be girigirinama a tiretiremina yà taukoni, yodibe yài sumaḡana."

26 Wiki tenaḡa murine, tauwai muriwatana taudi a rawateḡei munaḡedi da matakeda a babaḡavi be vada nopone a miamiana, be Tomas mate dabudine. Be yai raḡantenaḡe da Yesu taudi poudie ya raumidire be ya riuna, "Suba ḡaromie e kena!"

27 Dabudine tauna Tomas ya riuena, "Nimatabaguma kwa kitedi be kwa taukonidi. Be girigiriguma kwa taukoni. Nam kwa noḡota bekubeku be kwai sumaḡana."

28 Dabudine Tomas tauna ya riuena, "Tam yau Badama be yau Mamaituama!"

29 Inam raḡanine Yesu Tomas ya riuena, "Tam yodi kuya kitaguna, vutuna aubainama kuyai sumaḡana. Be nuavere taudi aitauḡa nam ti kitaguna be yaḡoro awai sumaḡana."

Jon na bukama ya girumina baninama uma

30 Yesu boni mataira dosidima toitoi na tauwai muriwatanama matedie ya voiedina. Be mataira ḡesaudima nam buka nopone ti girumidina.

31 Be mataira uma bukanama nopone a girumidi be ta kenakenana, taudi vutudi ko kitedi be koi sumaḡa da Yesu tauna vutuna Tauwai yawasana, Mamaitua Natunama. Be raḡanine tauna koi sumaḡena, taumi tokare tauna isane yawasana ko banavina.

21

Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie ya maḡatara munaḡana

1 RaḡaA bisanama muridie Galili yawawinama* diane Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie ya maḡatara munaḡana. Inam kauinama umanama ya tubuḡana.

* **21:1:** Galili yawawinama isanama ḡesau inam 'Yawawa Taiberias'.

2 Raḡan tenaḡa Galili yawawinama geresine tauwai muri-
watana ḡesaudima ai rawateḡeidina. Taudi inam Saemon
Pita, Tomas (tawai isana Raḡaraḡa), Nataniel (tauna Galili
nopone Keina meagainama baneginama), yodibe Sebedi
natunatunama be tauwai muriwatana ḡesaudima rabui
mate.
3 Dabudine Saemon Pita na banagama ya riuedina, “Taugu
yà naḡo yài sagidana.” Be na banagama a riuna, “Tauma
mate tà naḡo tài sagidana.” Naumeki da taudi wagae a saḡa
be a naḡona. Be inam kupine taudi ai sagida raḡanina, be
nam aiyaba ti vunuḡa rubuna.
4 Be raḡanboiboi kupinaḡa Yesu gerese ya raumidirena.
Taudi a kitana be nam ti kataiena da tauna Yesu.
5 Be tauna bonanama dosine taudi yai taraviredi be ya
riuna, “Yau bana, iyana koya vunuḡa bo ibewa?” Be taudi
a riuna, “Ibewa!”
6 Dabudine Yesu ya riuna, “Ami sagidama kasaumima
yauwanine ko pore be dabudi tokare iyana ko koned-
ina.” Naumeki da taudi Yesu aba ya riuriuedina, nama a
voiana. Inam raḡanine, taudi iyana toitoi a konedina, vutuna
aubainama taudi nam teneteneḡina da sagida sibo wagae a
soru tavaite.
7 Inam raḡanine Yesu tura kaukauinama, tauna Pita ya
riuena, “Inam Bada!” Be Saemon Pita raḡanine nama
giunama ya vaivaiena, tauna na garama ya kotedi da topae
ya poti dobi be ya yaka naḡona barabarae.
8 Be tauwai muriwatana ḡesaudima taudi wagae a mu-
naḡana gerese. Be geresa inam maida† aubainama taudi
sagida a soru ḡome be a naḡona.
9 Be taudi gerese a ḡotaḡotana raḡanine, taudi kai ya
karakaratina a kitana. Be kaipou debane iyana be buredi
a gabudi be a kenakenana a kitedina.
10 Dabudine Yesu ya riuedina, “Iyana koya
vunuvunuḡidina ḡesaudima ko verauḡedi.”
11 Naumeki da Saemon Pita wagae ya poti tava da sagida
ya paḡo be ya soru nawena barabarae. Sagida nopone iyana
dosidima sievidima 153, be yaḡoro sagida nam i nuagigina.
12 Dabudine Yesu ya riuedina, “Ko verau be ko kani.” Be
nam aba tauwai muriwataninama Yesu i taravira rubu be i
riuna, “Tam aitau.” Baninama taudi matabudi a kataiena da
tauna Bada.
13 Naumeki da Yesu buredi be iyana ya ragaudi be taudi ya
utedina.

† **21:8:** Gurik baibol ya riuna: 100 mitas.

14 Yesu ya guri be ya midisuūgu munaḡana murine,
uma inam raḡan aniwai rabuiteḡanama na tauwai muri-
watanama ḡarodie ya maḡatarana.

Yesu Pita ya riuena, "Yau sipuma kwai kani bagibagidina"

15 Naumeki da a kanikani rovona murine, Yesu Saemon
Pita ya riuena, "Saemon, Jon natunama, tam naumeki
kwawai nuapaḡo gurategu, nam am banagama kwawai nua-
paḡoedina maika, bo?" Dabudine Pita ya paribee be ya riuna,
"Ee Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paḡopaḡona."
Dabudine Yesu ya riuena, "Yau sipuma natunatudima kwai
kani bagibagidina."

16 Be Yesu raḡan aniwai rabuinama ya riu munaḡana,
"Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaḡo
gurategu, bo?" Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, "Ee
Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paḡopaḡona."
Dabudine Yesu ya riuena, "Yau sipuma kwa rabedina."

17 Naumeki da Yesu raḡan aniwai rabuiteḡanama ya riu
munaḡena, "Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai
nuapaḡoegu, bo?" Inam raḡanine Pita yai nuaboyana,
baninama Yesu raḡan aniwai rabuiteḡanama ya riuna, 'Tam
naumeki kwawai nuapaḡoegu, bo?'. Dabudine Pita ya
paribee be ya riuna, "Bada, tam yaba matabudi kuya
kataiedina. Be kuya kataiena da tam nuaguma kwa
paḡopaḡona." Dabudine Yesu ya riuena, "Yau sipuma kwai
kani bagibagidina.

18 "Yà riuriu kauemna da tam raḡanine vaume am tanama
kuya paḡo be am ḡoane nama kuya naḡonaḡona. Be kwai
rawadosina raḡanine, nimamma tokare banaga kwa utedi,
da taudi nimame ta kaididi be adi ḡoane nama tai dokem be
ko naḡona.‡ Avedi da tam inam dobunama naḡonama nam
kuma ḡoeḡoena, be yaḡoro tai dokem be ko naḡona."

19 Yesu nama Pita ya riuena, baninama tauna tokare
nema e guri bakona, vutuna ya giuena. Inam kedane
Pita tokare Mamaitua isanama e kawa saḡena. Be Yesu
nama ya giugiuna murine, tauna Pita ya riuena, "Kwai
muriwatanegu!"

20 Dabudine Pita yai tautinamuri da Yesu tura
kaukauinama ya kitana, tauna muridiḡa ya veraverauna.
Tauna vutuna noḡone Naḡopore soinama a kanikani be ya
raukekera naḡo Yesu ḡarone be ya riuna, "Bada, aitau tokare
e boru dobiḡem?"

21 Be Pita Yesu tura kaukauinama ya kitakitana raḡanine,
tauna Yesu ya riuena, "Bada uma tauna nemanama?"

‡ **21:18:** Inam giunama, baninama Pita nema tokare korosie ta tuparatu bakena, vutuna Yesu ya giuena.

22 Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Tam nam am noyama aba tauna ḡarone ima kenakenana. Deḡoda taugu è ḡoena, tauna tokare yawayawasaninama e miamia be yà verau munaḡana. Be tam taugu kwai muriwataneguna.”
23 Inam riunama tauwai muriwatana a vaia waigewa be taudi tauwai sumaḡa ḡesaudima ḡarodie inam giunama ai daberari be a riuriuna, “Yesu tura kaukauinama tokare nam e guri.”

Be inam nam nama. Yesu nam i riuna tura kaukauinama tokare nam e guri. Ibewa, be tauna umanama Pita ya riuena, “Tam nam am noyama aba tauna ḡarone ima kenakenana. Deḡoda taugu e ḡoena, tauna tokare yawayawasaninama e miamia be yà verau munaḡana.”

24 Inam tauwai muriwataninama tauna vutuna inam yabedima matabudi ya kitedi be ya girumidina. Tauda matabuda tè kataiena da yaba matabudi tauna ya girugirumidina inam riukaua.
25 Yesu yaba ḡesaudima toitoi mate ya voiedina. Be deḡoda inam yabedima matabudi sibo ti giruma rovodina, taugu è noḡotina da buka tokare dobu matabuna ya moḡavu taritarina.

Apasol Adi Voiama

Luk e girugiruma munaḡana Tiopilas ḡarone

1 Kapore Tiopilas! Yau letama noḡone è girugirumina,* inam matabuna Yesu aba pakane ya voivoiedina be yawai katakataina taudi vutuna è girumidina.

2 Yesu na noyama yai kare be yaba toitoi ya voiedina, naumeki da Mamaitua ya nawena marae. Vutudi matabudi è girumidina.

Muriḡa da ya naḡona marae, be noḡone na apasolma vinevinedima Arua Babaue ya riuwai noḡotidina da muriḡa aba ta voiena.

3 Yesu ya gurina murine inam apasoldima ḡarodie ya maḡatarana raḡan toitoi da taudi ta kataie da tauna ya yawasanana. Raḡan 40 nopone namaḡa ya voivoiana be Mamaitua na waiguyauma ḡarodie ya giugiuena.

(Lk 24:47-52)

4 Be raḡan tenaḡa tauna na apasolma mate a rawateḡeidi be ya riu vavasaḡedina, “Nam Jerusalem ko gose be koi raba da Tamaguma puyo e riupore yovoḡena maika noḡone ya riuriuna nama e voiena. Taugu uma yabanama noḡone è riuemina.

5 Jon banaga upae yai babataitodina, be raḡan ḡaubonaḡa taumi Arua Babaue ko babataitona.”

Yesu ya naḡonaḡona marae
(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

6 Adi wairawateḡeie taudi Yesu ai taravirena, “Bada, tam yodi Israel waiguyau kwa ute munaḡedi, bo?”

7 Be tauna ya riuedina, “Tamaguma na rewapanae tauna inam raḡaninama ya vinena, be taumi nam ami noyama aba ima kenakenana da ko kataie.

8 Be Arua Babau ḡaromie e yovona raḡanine, taumi tokare rewapana ko paḡo da taumi taugu yau matamatama, Jerusalem, Judia be Samaria nopodie, be dobu matabuna.”

9 Raḡanine umanama ya riuriuna, matedie Mamaitua tauna Yesu ya kaisuḡu nawe be giyou ya suma be nam ti kita munaḡena.

10 Be tauna nema ya saḡa ya naḡo bakona, taudi yaḡoro gunuma a kitakita be, tautauḡoma rabui adi garama ḡavoḡavoridima, ai raḡantenaḡe diedie a raumidiredi

11 be a riuna, “Taumi mani-Galili aba aubainama uma dabudi ko midi be gunuma ko kitakita? Uma Yesunama yodi

* **1:1:** Noḡone letanama inam Luk na gospelma. Luk 1:1-4 kwa kitana.

Mamaitua garomie ya pago nawena marae, tauna nema koya kita be ya saga ya nagonagona marae, nama tokare e yovo munagana."

Judas epaiyanama

12 Dabudine taudi oya isanama Olip, a gose be a munagana Jerusalemma. Uma oyanama Jerusalem diane, na madanima kilomita tenaga.

13 Be raganine taudi a munamunagana, taudi vada tenaga be nopone vatavatara rabui be debane vatarine a sagana. Dabudine adi kaba mianama. Be banaga dabudine taudi Pita, Jon, Jeims, Andru, Pilip, Tomas, Batolomiu, Metiu be Jeims tauna Alpius natunama, be Saemon tauna awai isana 'Selot' be Judas tauna Jeims natunama.

14 Uma banegidima ragan matabuna a mia be a moimoiragina. Nopodie waiwaivi gesaudima mate, be Meri Yesu tinanama, be Yesu tasitastinama mate.

15 Be inam ragandie dabudine tauwai sumaga matabudi 120 be Pita tuatuaganama† nopodie ya midisugu be ya giuna,

16 "Yau bana, dokane Arua Babau Deivid ya riuena da banaga tenaga Yesu e boru dobigena. Be nama Deivid girugiruminama porane ya girumina. Be yodi uma riunama ya tubugana. Be uma baneginama tauna Judas. Be tauna Yesu tauvunugināma yai keda dokedina.

17 Be uma baneginama nogone Yesu tauna ya vinena da tauna tauda mate tè noyana.

18 Judas Yesu borudobigenama aubainama mane a utena. Be uma manene doga ya gimeri. Be dabudine tauna debane ya beku be ya kati sari be tinagenama a daberarana.

19 Be banaga matabuna Jerusalem nopone uma varinama a vaiena, vutuna aubainama uma dogānama adi bonae ai isana 'Akeldamak'. Inam baninama 'kosina dogānama'.

20 Uma kauinama ya tubugana, baninama buka Salamo nopone ya girugirumina nama, "Na kaba mianama e kavakava be nam aitau nopone e mia"! Banaga gesau na noyama gabunama sibo ya pago"

21-22 "Vutuna aubainama taugoma gesau tà goegoena da tauna tauda mate Yesu ya midimidisugu munagana tài matematena. Tauna aitau tauda mate tè nagonagona, Jon yawai babataitona raganine, naumeki da Mamaitua Yesu ya nawena marae."

23 Naumeki da banaga rabui a vinedi. Jousep awai isana Basabas be awai isaisana Jastas be Mataias.

† **1:15:** Inam dabudine 'tuatuaganama', baninama nam tuatuaga gomina, be 'Christian brothers'.

24 Be dabudine a moiragina, “Bada, tam banaga matabudi
nopodima kuya kataiena. Naumeki kwai kataimai da uma
rabui nopodie dẽgo tauna kuya vine
25 da tauna sibo apasol noyanama ya pãgo, baninama
Judas uma noyanama ya gose pore be ya nãgona na kaba
miae.”‡
26 Naumeki da taudi yeku rabui bogedie inam banegidima
isedima a girumidi da koukou nopone a biridina. Yodibe
banaga tenãga yai matapota be koukou nopone yeku tenãga
ya pãgo da e kitana be Mataias isanama yeku bogane.
Naumeki da Mataias apasol 11 nopodie ya sãgana.

2

Arua Babau e yovoyovona

1 Rãganine Jius adi soima isanama Pentekost* rãganinama
ya tavatavana, tauwai sumãga matabudi gabu tenãga ai
rawatẽgeidina.
2 Be yai rãgantenãge da gavasa marae be ya yovona
maika kaibitibiti gugurinama, be a miamiana vadanama
noponama yai mõgavuna.
3 Dabudine taudi yaba a kitana maika kai menanama ya
daberara be tenatenãgãga debediga ya mia nãgona.
4 Be matabudi Arua Babau nopodima ya mõgavu, be taudi
bona da bona giudima ai karena, maika Arua Babau ya
uteutedina nama.
5 Jerusalemma Jius banegidima toitoi a miamiana, Ma-
maitua a vivivivirena, be uma Jiusdima dobu gesaudie
miemienidima mate a tavana.
6 Be rãganine uma gavasinama a vaivaiena, naumeki taudi
gabu tenãga a rawatẽgeidi be taudi a basedina da Yesu na
tauwai muriwatanama bona be bona a giugiuedina.
7 Be taudi a base kaue be a riuna, “Uma taudi Galili
banegidima,
8 be nemanama da tauda tenãgãga dà bonae dà bonae ta
giugiu be tà vaivaiena?
9 Tauda matabuda dobu gesaudie be tè tavana, inam
Paritia, Midia, Elam, Mesopotamia banegidima, Judia, Kapa-
dosia, Pontus, Eisia,
10 Pirigia, Pampilia, Ijipt, Libia Sairin diane be Rom.
11 Rom banegidima taudi Jius be eteni banegidima ai rawa-
jiusna. Be Kereti be Arebia banegidama mate tà miamia,

‡ **1:25:** Judas ya guri be ya nãgona gienae, baninama giena inam gewagewa gabunama. * **2:1:** Gurik adi bonae “Pentekost” inam namba 50. Taudi nama awai isana, baninama Nãgopore soinama murine rãgan matabudi 50 da Pentekost soinama ai karena.

be matabuda Mamaitua na kauama dosidima dà bonae dà bonae taudi ta giugiuedina tauda tà vaivaiedina."

12 Yaḡoro taudi a base be a nuababaḡa be awai giu vivivirana, "Uma kauinama baninama aba?"

13 Be banaga ḡesaudima ai varevaredi be a riuna, "Uma banegidima waen a tego guratena, vutuna aubainama a buana."

Pita na rauguguyama

14 Dabudine Pita be apasol 11 a midisuḡu be Pita bonanama dosine banaga ya riuedina, "Taumi Jius be aitauḡa Jerusalemma ko miamiana, koi beavaia kaua be aba yà giuena!

15 Uma banegidima nam ti tego buana taumi ko noḡonoḡotina maika, baninama yodi 9 okoroki raḡanboiboi.

16 Ibewa, be girugiruminama porane peroveta Joel aba ya giugiuena yodi e tubutubuḡana. Joel ya giuna umanama:

17 'Mamaitua ya riuna, Raḡan damodie taugu tokare yau
Aruama yà ḡini poraḡana banaga matabudi ḡarodie.
Be natunatumima tautauḡomidi be waiwaividima taudi
tokare tai perovetana. Be ami tautauḡomama vaudima
tokare matedie yaba ta kitedina maika rauboni, be
ami banagama poredima taudi rauboni ta kitedina.

18 Be inam ragandie yau taunoyama tautauḡomidima, be
waiwaividima matabudi ḡarodie yau aruama yà ḡini
poraḡa da taudi tokare tai perovetana.

19 Be taugu mataira gunume be dobue yà voiedina, kosina,
kai be basu mate.

20 Suara ei kupikupina be nawaravi e sabana maika
kosina be muriḡa da Bada na raḡanima dosinama
waimatakanikaninama e tavana.

21 Aitauḡa Bada ḡarone sagu tawai baḡena, taudi tokare ei
yawasanidina.'

22 "Israel banagimima, uma riudima ko vaiedi: Nasaret Yesunama, tauna Mamaitua ḡarone be ya yovona ḡaromie. Be taumi sibo koya kataiena da Mamaitua tauna ya riuporena, baninama Mamaitua rewapana Yesu ya utena da voia dosidima be mataira ya voiedina.

23 Be yaḡoro taumi banaga nam waisumeḡidi koya riuedi da tauna korosie a tuparatuna. Be nama Mamaitua na ogama.

24 Be Mamaitua Yesu ḡarone guri tunimuyana be nuaboyanama ya kaipore be ya kawa midisuḡu munaḡena. Baninama guri nam teneteneḡina da Yesu ya kaididi.

25 Baninama Deivid tauna Yesu na kauama umanama ya giuena:

‘Bada rāgan matabuna ewai dokeguna è kitana, baninama
tauna taugu mate da taugu nam yà vabeku.
26 Vutuna aubainama nuaguma ya vere be yau giuma be yau
sarema mosari mate.
Be avedi da taugu yà gurina, yāgoro è kataiena da matabuna
inam naumeki be yài nuaverena.
27 Baninama tam tokare aruiguma nam guriguridima adi
gabue kwa gose, be tam nam kui aninana da am
Taunoya babauma e bova.
28 Tam yawasana kedanama kuyai kataigu be tam taugu
mate da nopoguma mosari ya mōgavuna.’

29 “Yau bana, naumeki da guyau Deivid na kauama yà riu
gomemina. Deivid ya guri da a dobona be na kokoagama
yāgoro yodi gārode e kenakenana.
30 Tauna peroveta, vutuna aubainama tauna ya kataiena
da na damma nopone tokare Mamaitua na waiguyauma ba-
naga tenāga e utena, baninama Mamaitua ya sauga wapana
da nama e voiana.
31 Vutuna aubainama Deivid yai perovetana da Keriso e
midisugu munāgana, be tauna nam guriguridima adi gabue
i gose be tuninama i bovana.

32 “Tauma matabumai matamata da Mamaitua uma
Yesunama gurie ya kawa midisugūna
33 be na rewapanae ya kawa sage be kasaune yai mienina.
Murine tamanama Arua Babau ya utena maika nogone ya
riuriuna nama. Be Yesu tauna tauma gāromaie e ginigini
porena, vutuna yodi taumi ko kitakita be ko vaivaiena.
34 Be Deivid nam marae i nāgona, be yāgoro umanama ya
riuna,
‘Mamaitua taugu yau Badama† ya riuena, Kasaugue kwa
miana
35 naumeki da taugu am gāviama yà vagagaridi be
kagamma dibune yà biridina maika guni.’
36 Vutuna aubainama Israel banegimima matabumi ko
kataie da uma Yesunama koya tupatuparatuna Mamaitua
tauna vutuna ya voie da yodi tauna Bada be Tauwai
yawasana.”

Banaga toitoi nuedima a vitaredi be ekalesia ya tubugana

37 Rāganine banaga umanama a vaivaiena, nuedima ya
karati be Pita be aposels gesaudima a riuedina, “Tuat-
uagamaima, yodi aba ka voie?”

† **2:34:** Deivid na Badama inam Yesu Keriso.

38 Be Pita ya paribeedi, “Tenatenaḡaḡa nuenuemima ko vitaredi be ko babataitona Yesu Keriso isane da ami gewagewama e noḡota pore be Mamaitua puyo Arua Babau e utemina.
39 Baninama Mamaitua ya riu vavasaḡana da nama e voiena. Vutuna aubainama uma puyonama inam taumi be ami sedama mate aubaimima, be banaga ḡesaudima madanie aitauḡa Bada dà Mamaituama e yokoedina.”
40 Be giu toitoi ḡesaudima mate Pita ya riuwai noḡotidi be ya duḡudina, “Mamaitua ko gose da ei yawasanimi, da nam uma damnama adi yawasanama barebaredima adi kovoḡama ko paḡo.”
41 Yodi taudi aitauḡa riunama a paḡopaḡona, taudi a babataitona. Inam raḡanine banaga sievinama 3 tausand nama adi banagama waisumeḡidima nopodie a saḡana.
42 Be apasol adi waikatakataima a vaivaia nonoḡedi be a raberabedina, be taudi a turituriya be moiragie matabudi awai rawateḡeidina.
43 Be matabudi nopodima naira ma vivirina ya moḡavu be mate apasol voia dosidima be mataira toitoi a voivoiedina.
44 Be banaga tauwai sumaḡa matabudi a rawateḡeidi be yaba matabuna ḡarodie teneteneḡinama a ragaudina,
45 be taudi doḡa be purapura a gimaredi da mane a paḡo be adi banagama waikaruwaḡewaḡedima a utedina.
46 Raḡan matabuna tempol nopone taudi awai rawateḡedina, be adi vadama nopodiḡa taudi ma nuaveredi buredi a giva be a kanikanina.
47 Be taudi Mamaitua a kaikai suḡu be banaga ḡesaudima nuedima a paḡopaḡona. Be raḡan matabuna Bada banaga ḡesaudima yawai yawasanidina ya saḡedina adi banagama nopodie.

3

Pita banaga tuera paḡopaḡonama yai yawasanina

1 Raḡan tenaḡa ravie suara 3 okoroki inam moiragi raḡaninama aubainama, Pita be Jon a saḡa a naḡonaḡona tempol nopone.
2 Be tempol nopone matakeda tenaḡa ya kenakenana isanama ‘Verekaua’. Be raḡan matabuna banaga dabudine tuera ya tubuḡena a kiroḡi be inam matakedanama diane ai mieni be aitauḡa tempol nopone a naḡonaḡona ḡarodie mane ya kiḡikiḡiedina.
3 Raḡanine Pita be Jon tempol nopone ḡaubonaḡa sibo a saḡana, be tauna ya kitedi be mane aubainama ya kiḡiedina.

4 Dabudi Pita be Jon tauna a kitadidi be Pita ya riuna, “Kwa kitamai!”
5 Naumeki da, taugoma ya kitedi be yawai nogotana da aiyaba sibo garodie ya pagona.
6 Be Pita ya riuna, “Silva be gold nam garogue be aiyaba garogue, vutuna tam yà utemna. Nasaret Yesu Kerisonama isane: Kwa midisugu be kwa nago!”
7 Dabudine nimanama kasaune ya kaididi be ya soru waimidisugu na. Be inam raganine taugoma kaganama be kaga matabiwanama ai rewapana munagana
8 be tauna kagane ya poti be nago yai karena. Naumeki da taudi mate a nagona tempol nopone, be tauna tempol noponaga ya nago be yai potipoti be Mamaitua isanama ya kaikai sugusugu na.
9 Be banaga matabudi inam taugominama a kitana ya nago be Mamaitua isanama ya kaikai sugusugu na.
10 Be banaga tauna a kitakitana a kataigome da tauna baneginama ragan matabuna tempol nogone matakeda isanama ‘Verekaua’. Dabudine ya mia be mane ya kigikigi dobidobina. Be banaga matabudi a gosoridi be a base da aba garone ya tubugana.

Pita na rauguguyama wairabuinama

11 Naumeki da taukigikigi Pita be Jon ya kaidididi be banaga matabudi a base kauena be a manini taudi garodie gabu isanama ‘Solomon na wagapatama’.*
12 Raganine Pita nama e kitedina be ya riuedina, “Israel banegimima, taumi aba ko basebase be ko kitakitamai da tauma kabe uma baneginama kè kawa nago ama rewapanae bo ama voteyateyama Mamaitua garone?
13 Mamaitua, nogone tamatamadama Eibraham, Aisik be Jeikob awai sumagena, tauna na taunoyama Yesu ya kawa sagena. Uma Yesunama taumi koyai utaena waigurinama aubainama. Be avedi da Paelat ya goegoena sibo ya riupore ya nagona be taumi koya raukosogaigaina.
14 Tauna banaga babaunama be didimana vavasagina ma be taumi nam ko goegoena da tauna sibo ya yawasana be taumi banaga tauwai gurinama tauna aubainama Paelat koyai baga da ya yawasanana.
15 Taumi yawasana tauveraugenama koyai gurina. Be Mamaitua gurie yai yawasanina be tauma uma kauinama na matamatama.
16 “Be uma taugominama matabumi ko kitakita be ko katakataiena, tauma ama waisumagama Yesu isane

* **3:11:** Uma wagapata inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

aubainama, Yesu isane yai rewapanana. Yesu uma waisumeḡinama ya utena da tauna ya yawasanana da yodi matabumi ko kitakitana.
17 “Be yodi yau banagama, taugu è kataiena da taumi ami babadama mate bua maika koya voivoiana.
18 Be umanama Mamaitua na giuma yai maḡatarina, baninama noḡone peroveta matabudi ḡarodie ya riuna da tokare na Kerisoma ei nuatoitoina.
19 Vutuna aubainama nuemima ko vitaredi be Mamaitua ḡarone ko naḡo da tauna ami gewagewama e kaiporaḡa be nuemima e subana.
20 Dabudine Tauwai yawasana ya vinevinena e riuporena ḡaromie. Uma tauwai yawasaninama tauna Yesu.
21 Tauna marae e miana, naumeki da raḡan e tava da Mamaitua yaba matabuna e rawavau munaḡedina, baninama inam nama dokane tauna na babau perovetama ḡarodie ya riuna.
22 Be Mousis mate ya riuna nama, ‘Bada ami Mamaituama tauna tokare nopomie peroveta tenaḡa e vinena maika taugu. Tauna raḡanine yaba matabuna e giugiuemina, taumi koi beavaiena!
23 Be aitau tenaḡa tauna nam ei beavaie naumeki da Mamaitua tokare tauna e tavu dobiḡe be e kawa gewagewana.’
24 Be Pita na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Be peroveta ḡesaudima taudi mate a riuna da uma kauidima tokare ta tubuḡana, maika yodi uma raḡandie ta tubutubuḡana nama. Inam perovetedima taudi Samuel be ḡesaudima murine a tubutubuḡana.
25 Be taumi inam perovetedima adi sedama, vutuna aubainama Mamaitua boni ami dosima ḡarodie riuwai noḡota ya boruna, inam taumi mate aubaimima nama ya riuna. Be Mamaitua na riuwai noḡotama inam umanama Eibraham ḡarone ya boruna, ‘Tokare am dame peroveta tenaḡa e tubuḡana. Be taune taugu dam matabudi dobue yài aiainidina.’
26 “Vutuna aubainama Mamaitua na taunoyama gurie ya kawakawa midisuḡu munaḡena, noḡone ya riupore yovoḡena taumi ḡaromie. Be inam taunoyanama e voiemi da ami gewagewama ko gose poredina, yodibe tauna ei aiainimina.”

4

Pita be Jon tauwai tarapiri babadidima[*] ḡarodie a veraugedina

[*] **4::** Section heading footnote kwa kitana, Luk 22:63 nopone.

1 Pita be Jon yaḡoro banaga ḡarodie a giugiuna maika,
pirisi, Sadisi be tempol taurabedima adi badama Pita be Jon
ḡarodie a tavana.
2 Taudi nuedima yai medina, baninama Pita be Jon banaga
awai katakataidi be a riuriuedina da Yesu gurie ya midisuḡu
munaḡana aubainama, tokare banaga matabudi gurie be ta
midisuḡu munaḡana.
3 Vutuna aubainama a panidi be ravi aubainama dibure a
biridina naumeki da raḡan ya tom.
4 Be banaga toitoi Pita na giuma a vaivaiena ai sumaḡana.
Be yodi tauwai sumaḡa tautauḡoma sievinama ya tausaḡana
5 tausand.
5 Naumeki da pomainama Jius adi babadama be babada
dosidima be tarawatu tauwai katakataidima ai rawateḡeidi
be ai boruna Jerusalem nopone.
6 Banaga uma borune, Anas tauna pirisi adi badama,
Kaiyapas, Jon, Alexanda be tautauḡoma ḡesaudima pirisi adi
badama na dame banegidima mate.
7 Taudi Pita be Jon poudie ai midiridi be ai taraviredina,
“Aba rewapanine bo aba isane taumi uma kauinama koya
voie?”
8 Dabudine Pita noponama Arua Babau ya moḡavu be
ya riuedina, “Jius babadimima be babada dosimima koi
beavaia.
9 Tauma manaka kowai taravireviremaina, voia vere-
nama banaga tuera paḡopaḡonama ḡarone ya tubuḡana
aubainama. Taumi kowai taravireviremaina da aiyabae
uma baneginama ya yawasana.
10 Naumeki da ka riuemi be taumi be Israel banagimima
matabumi ko vaie. Nasaret Yesu Kerisonama taumi koya
tupatuparatuna, tauna Mamaitua gurie ya kawa midisuḡu
munaḡena, tauna isane uma baneginama yodi ya yawasana
be noḡomie e midimidina.
11 ‘Tauna yekunama vutuna taumi vada taukerinama koya
tuaḡaiena, be yekunama Mamaitua ya voie da na
vadama yasinama ya tubuḡana’.
12 “Nam aitau tenaḡa tokare ei yawasanimi, baninama
dobu matabuna nopone nam ai isa ima kenakenana da isane
yawasana tai baḡe, ibewa da Yesu taunaḡa isane.”
13 Raḡanine Pita be Jon adi raudebatorama a kitakitana,
taudi a base kauedina, baninama taudi a kataiena da Pita
be Jon taudi nam giruma kaua banegidi, be taudi banaga
yababa. Taudi a kataiena da uma banegidima noḡone Yesu
mate naḡonaḡodima.

14 Be yodi taudi ta kitana be banaga waiwai yawasaninama tauna diedie mate a midimidina. Vutuna aubainama taudi nam teneteneḡina da sibo ḡarodie aba a giue.
15 Naumeki be Sanedrion nopone be a riupore dobiḡedi be babada taudiḡa ai tarapiri vivirana.

16 Be taudiḡa ai taravira munaḡedina, "Uma banegidima nema tà bakedi? Jerusalem banegidima matabudi a kataiena da uma banegidima mataira dosinama a voiena, be tauda nam teneteneḡina da tà boviedi.
17 Be uma kauinama tà riutuaḡaie da nam banaga ḡarodie e daberara, vutuna aubainama uma banegidima nuedima tà boru da nam aitau ḡarone Yesu isane ta giu munaḡa."
18 Dabudine Pita be Jon a riuedi da Sanedrion nopone a saḡa munaḡa be a riu vavasaḡedina da nam sibo Yesu isane a giu bo ai katakatai rubu.

19 Be taudi a paribeedi be a riuna, "Taumiḡa ko kaivira da Mamaitua matane deḡo tauna ya vere. Mamaitua riunama ka voie bo taumi riumima ka voie?
20 Tauma nam teneteneḡina da aba ke kitakitana be ke vaivaiena giuenama ka gose."

21 Naumeki da a riuwai nainairidi be a gosedi da a naḡona, baninama taudi nam ti kataiena da nema sibo a kovoḡa bakedi. Be banaga matabudi inam matairinama dosinama aubainama, Mamaitua isanama a kaikai suḡusuḡuna,
22 baninama uma tauḡominama tuera paḡopaḡonama tauna nama ya tubuḡena naumeki da yodi na suarama 40 be ya saḡa porena.

Tauwai sumaḡa raudebatora aubainama a moimoiragina

23 Raḡanine Pita be Jon a riuriuporedina, taudi a munaḡana adi banagama tauwai sumaḡa ḡarodie be yaba matabuna pirisi adi babada be babada dosidima aba a giugiuedina, nama ai maḡataridina.
24 Raḡanine adi banagama nama a vaivaiena, taudi a rawateḡeidi be a moiragina Mamaitua ḡarone, "Bada dosimma, tam mara, dobu, egasi be nopodie yaba matabuna kuya voiedina.
25 Tauma tamamaima Deivid, tam taunoyama, tam Arua Babaue kuya voie da tauna umanama ya giuna,

'Eteni banegidima aba aubainama ta medimedi? Inam banegidima aba aubainama taudi am kasirama ta tomtom yababe? Inam kasirinama kavakavanama.

26 Dobu guyaguyaudima a midi be babada dosidima a rawateḡeidi da Bada be na vinevinema tawai ḡaviedina.'

27 “Riukaua, Herod, Pontis Paelat, eteni banegidima be
Israel mate uma meagaine a rawategeidi be am taunoyama
babauna Yesu kuya vinevinena ai gaviena.
28 Be taudi aba am rewapanae be am goanama oganama
kuya tarataragina da sibo ya tubugana, nama yodi a voiena.
29 Be Bada, yodi adi raukivigewagewama garomaie kwa
nogoti be kwa voiemai da tauma am taunoyama riumma
raudebatorae ka giue.
30 Nimamma kwai yoyo waiyawasana aubainama da
mataira be voia dosidima kwai tubugidina am taunoyama
babaunama Yesu isane.”
31 Raganine moiragi ya kovikovina taudi dego awai rawa-
tegeidina gabunama yai tauyoyona. Be taudi matabudi
Arua Babau yai mogavudi be taudi Mamaitua riunama ma
raudebatoredi a giuena.

Tauwai sumaga adi purapurama a darigedina

32 Tauwai sumaga banegidima matabudi nuenuedima be
adi nogotama tenaga. Be nam aitau tenaga i riuna taunaga
na purapura, ibewa da matabudi ai sagu vivirana.
33 Dabudine apasol ma rewapana vavasagidi Bada Yesu ya
guri ya midisuguna awai matematena. Be Mamaitua sagu
dosinama matabudi garodie ya riupore yovogena.
34 Be dabudine nam aitau poudie aba i maruabiena,
baninama kana raganie aitaugа dogа be vada garodie, a
raugimaredi be mane
35 apasol garodie a sivudina. Be aitau aba ya marumaru-
abiena, nama mane a utedina.
36 Maika Jousep tauna Livai damnama nopone be
Saiprasma ya tubugana be apasol tauna awai isaisana Ba-
nabas. Isa Banabas baninama inam ‘taurau dugu’.
37 Tauna dogа yawai badena ya gimare be manenama ya
veraugena apasol garodie darigenama aubainama.

5

Ananaias be Sapira

1 Taugoma tenaga isanama Ananaias, be na visarama
Sapira, tauna mate adi dogama tenaga ya gimare da
2 mane isunama tauna aubainama ya kaididi kwasena be
mane isunama apasol ya utedina. Be na visarama Sapira
tauna mate yai aninana.
3 Be Pita ya riuena, “Aba aubainama Seitan kuyai anine
da nopomma yai mogavu be Arua Babau garone kuya kaiy-
ovu be dogа kuya gimagimarena manenama isudima tam
aubaimma kuya rabe kwasedi?

4 Tam sibo doḡa kuya rabe kwasena bo doḡa kuya gimarena murine, mane sibo kuya rabe kwasena. Be aba aubainama uma kauinama nopome kuyai nuanoḡonoḡote be nama kuya voia? Tam nam banaga ḡarone ku kaiyovuna, ibewa da Mamaitua ḡarone kuya kaiyovuna."
5 Raḡanine Ananaias nama giunama ya vaivaiedina, tauna ya beku be ya gurina. Be banaga aitauḡa inam nama kauinama a vaivaiena, taudi a naira kauana.
6 Raḡanine Ananaias ya gurigurina, dabudine yarayaraga a tava da a suma be a kiroḡa nawe da a dobona.
7 Suara ruvanama 3 awasnama a kovina murine, Ananaias na visarama ya tava be nam i kataiena da aba ya tubuḡa.
8 Pita yai taravirena, "Kwa riuegu, doḡa koya gimagimarena manenama, naumeki umanama, bo?" Be waivi ya riuna, "Ee, inam naumeki nama."
9 Be Pita ya riuena, "Aba aubainama taumi koyai anina da Bada Aruinama koya raurubu? Banaga am tauḡomama a dobodobona, taudi matakedae tawai rabana da tam mate ta kiroḡa dobiḡemna."
10 Naumeki da waivi yai raḡantenaḡe da Pita kaḡane ya beku be ya gurina. Dabudine yarayaraga a saḡa vadae, ta kitana be waivi ya gurina. Naumeki da a kiroḡa dobiḡe be na tauḡomama diane a dobona.
11 Be Mamaitua na damma matabudi be banaga ḡesaudima aitauḡa inam riunama a vaivaiena, taudi a naira kauana.

Apasol banaga toitoi ai yawasanidina

12 Apasol mataira be voia dosidima toitoi a voiedina banaga ḡarodie. Be tauwai sumaḡa matabudi kana raḡanie Solomon na wagapatae awai rawateḡeidina,
13 be banaga ḡesaudima nam waisumeḡidi taudi wairawateḡei a naira be yaḡoro banaga ḡesaudima a vivivivira kauedina.
14 Be tautauḡoma be waiwaivi ḡesaudima mate Bada awai sumaḡena, inam damnama nopone a saḡana.
15 Taudi banaga sidesidedima a kiroḡa nawedi kedae da vatara be guni debedie ai kenedina. Nama a voiana, baninama Pita ya veraverauna vagurunama sibo ya taukonidina.
16 Patara ḡesaudima Jerusalem diane meagaidima mate a rawateḡeidi, be banaga sidesidedi be banaga nopodie arua gewegewedima miemienidima mate a tavaitedina, be matabudi ai yawasanidina.

Apasol a raukivi gewegewedina

17 Dabudine pirisi adi badama be na banagama Sadisi mate taudi nopodima unura ya moḡavuna.
18 Taudi Apasol a panidi be dibure a biridina.

19 Be kupie Bada na aneama dibura matakedanama ya
kaipore da yai doka dobiḡedi be ya riuedina,
20 “Ko naḡo, tempol nopone ko midi be uma yawasani-
nama vaunama, matabuna banaga ko riuedi!”
21 Raḡanine uma riunama a vaivaiena, taudi raḡantomtom
a naḡo tempol nopone be waikatakatai ai karena.
Pirisi adi badama be na banagama mate a tavana raḡanine,
taudi boru isanama Sanedrion a voiena Israel babadidima
mate. Dabudine banaga a riuporedina dibure, apasol
waidokedima aubainama.
22 Raḡanine taudi dibure a tavatavana apasol nam ti
banavidina, vutuna aubainama a munaḡa be babada ḡarodie
ai maḡatara
23 be a riuna, “Dibura matakedanama gudugudu
yaḡenama be taurabenama matakedae a midimidina. Be
matakeda kè kaikaiporena raḡanine, nam aitau tenaḡa ke
banavina.”
24 Raḡanine tempol taurabenama adi bada be pirisi adi
babadama uma riunama a vaivaiena, taudi a nuababaḡa be
nam ti kataiena aba tokare e tubuḡa.
25 Dabudine banaga tenaḡa ya tava be ya riuna, “Tau-
tauḡoma dibure koya sivusivudina, taudi yodi tempol no-
pone ta midi be banaga tawai katakataidina.”
26 Dabudine tempol taurabedima adi badama mate a naḡo
be apasol a verauḡedina. Be nam ti segeridina, baninama
taudi a nairana banaga tima rauyekudi aubainama.

Apasol Sanedrion noḡodie nam giu ti nairana

27 Taudi apasol a verauḡedina Sanedrion noḡodie da pirisi
adi badama ei taravireviredina.
28 Be tauna ya riuna, “Kè riu vavasaḡemina da taumi nam
sibo Yesu isane koyai katakatai. Be taumi yaḡoro koyawai
katakatai da uma riunama yodi Jerusalem noponama ya
moḡavuna, be ko riuriuna da uma baneginama ya gurina
wavunama tauma kabe ka kiroḡi.”
29 Be Pita apasol ḡesaudima mate a riuna, “Tauda Ma-
maitua sibo tè voteyeteyena, be nam banaga.
30 Taumi Yesu kai bogane koyai gurina, be tamatamadama
adi Mamaituama tauna gurie be kawa midisuḡu munaḡena.
31 Be Mamaitua na rewapanae Yesu ya kawa midisuḡu da
tauna Bada be Tauwai yawasana ya tubuḡana, baninama
taune Mamaitua ya voie da Israel banegidima adi noḡotama
ta vitaredi be adi gewagewama e noḡota poredina.
32 Tauma be Arua Babau inam kauidima kadi mata-
matama. Be aitauḡa Mamaitua a vovo teyeteyena, naumeki
da taudi Arua Babau ya utedina.”

Gamaliel na raukurama

33 Raḡanine taudi umanama giunama a vaivaiena taudi
nuedima yai medi kaua be waiguridima a ḡoena.
34 Be Parisi tenaḡa isanama Gamaliel, tauna tarawatu
tauwai katakatainama be banaga matabudi tauna a vivi-
vivirena. Naumeki da tauna Sanedrion nopone ya midisuḡu
be ya riuedi da apasol doḡae a dobiḡedina raḡan ḡaubonaḡa.
35 Dabudine na banagama ya riuedina, "Israel babadim-
ima taumi ko kita kaua da aba uma banegidima ḡarodie ko
voiena.
36 Dokane nama tauḡoma isanama Tudas ya naḡomidisuḡu
be ya riuna da tauna kabe banaga dosina, be banaga
sievinama 400 nama ai muriwatanena. Be raḡanine tauna
awai gurina, naumeki da tauwai muriwatana ai daberaridi
be yaba matabuna ya kovina.
37 Be murine, Galili tauḡominama isanama Judas, tauna
sensus raḡandie ya naḡomidisuḡu be banaga kourunama yai
doka waigewedina. Be tauna mate ai gurina, be na tauwai
muriwatanama mate ai daberaridina.
38 "Vutuna aubainama yodi yà rarau kuremina da uma
tautauḡomidima ko gose poredi be ta naḡo. Baninama
deḡoda adi noyama banage, tokare noyanama e bekuna,
39 be deḡoda Mamaituae, taumi tokare nam teneteneḡina
da uma tautauḡomidima ko riutuaḡaiedi deḡoda taumi Ma-
maitua kowai ḡaviena." Naumeki da inam babadidima taudi
Gamaliel na raukurama a voteyeteyena.
40 Dabudine apasol ai doka saḡedi da kwapue a riḡedi,
be a riu vavasaḡedina da nam Yesu isane ta giu munaḡa.
Naumeki da a raukai gosedi be a naḡona.
41 Dabudine apasol ma nuavereveredi Sanedrion a
gose porena, baninama Mamaitua ya vinedina da taudi
teneteneḡinama da tai nuatoitoina Yesu isanama aubainama.
42 Be raḡan matabuna tempol be banaga adi vadama
nopodiḡa waikatakatai nam ti gosena, be a rarau guguyana
da Yesu tauna Tauwai yawasana.

6

Taunoya 7 a vinedina

1 Inam raḡandie, tauwai muriwatana sievinama ya
moramorabana. Be Grik Jiusdima ai riusinḡaḡayana Hibru
Jius ḡarodie, baninama Gurik Jiusdima adi kaiyababama a
kitakita poredina, raḡanine kani a soisoiedina nopone.
2 Vutuna aubainama 12 apasol tauwai muriwatana ai
rawateḡeidi be a riuna,
"Nam i vere da tauma kani ka soisoi koe be Mamaitua
riunama ka gose.

3 Vutuna aubainama, yau bana, koi kita wanawana da
tautauḡoma 7, aitauḡa koya kataiedina Arua Babau be nu-
auyauya nopodima ya moḡavuna ko ragaudi da taudi uma
noyanama ta paḡo be ta voiena.
4 Be tauma naumeki da ama noyama moiragi be rau-
guguya ka kaididina."

5 Dabudine banaga matabudi apasol adi giuma ai anine be
taudi uma banegidima a vinedina: Stepen, tauna tauḡoma
noponama waisumaḡa be Arua Babau ya moḡavu; be Pilip,
Porokurus, Nikanor, Timon, Pamenas be Nikolas, tauna
Antiok baneginama, be tauna yai rawajiusna.
6 Uma tautauḡomidima apasol ḡarodie a verauḡedi be taudi
aubaidima a moiragi be nimedima debedie a sivudina.

7 Naumeki da Mamaitua riunama ya daberarana. Tauwai
muriwatana Jerusalem nopone sievidima ya morabana, be
pirisi toitoi mate Yesu ai sumaḡena.

Stepen a panina

8 Stepen tauna Mamaitua na wainuapaḡo be na rewa-
panama noponama ya moḡavuna. Be tauna mataira be voia
dosidima banaga ḡarodie ya voiedina.
9 Be raḡan tenaḡa Jius sinagog nopone isanama 'Libatine',
banegidima taudi Stepen a riuvirevirena. Dabudine Jius
ḡesaudima, Sairin be Alexandria be Silisia be Eisia provins
banegidima mate Stepen a riuvirevirena.
10 Be Arua Babau Stepen noḡota verenama ya utena da
taudi nam teneteneḡina da na giuma sibo a riḡa.

11 Vutuna aubainama taudi waimoisirie banaga a ragaudi
be a riuedina da sibo umanama a giuna, "Tauma kè vaiena
da Stepen, Mousis be Mamaitua ya riuwai gewegewedina."
12 Uma giunama debane banaga, babada dosidima be
tarawatu tauwai katakataidima a kawa nuamedimedidina.
Vutuna aubainama Stepen a pani be a verauḡena Sanedrion
babadidima noḡodie.
13 Be taudi tauwai matamata kaikaiyovudima a voiedi da
taudi a riuna, "Uma baneginama raḡan matabuna tempol be
tarawatu e riuriu tuatuaḡaiedina.
14 Baninama tauma kè vaiena da tauna umanama ya
riuna, 'Uma Nasaret Yesunama tauna tokare uma gabunama
e kawa gewagewana be Mousis tarawatu ya riuriuedana
matabudi e vitaredina.' "
15 Banaga matabudi Sanedrion nopone a miamiana Stepen
a kitadidi be taudi a kitana da noḡonama maika kabe anea
noḡona.

7

Stepen Sanedrion ḡarodie ya giuna

1 Pirisi adi badama Stepen ya riuena, “Uma banegidima
aba ḡarome ta giugiuena, riukaua, bo?”
2 Be Stepen ya paribeedina, “Tamatamaguma be tu-
atuaḡaguma koi beavaiegu! Mamaitua ma neneḡarina
tauna tamadama Eibraham ḡarone ya maḡatarana tauna
Mesopotamiama ya miamiana raḡanine. Muriḡa da ya naḡo
be Haranma ya miana.
3 Be Mamaitua tauna ya riuena, ‘Am dobu be am ba-
nagama kwa gosedi be kwa naḡona deḡo dobunama yai
kataimna dabudine!’
4 Dabudine tauna dobu isanama Kaldea ya gose be
ya naḡona Haranma, dabudine ya miana. Be raḡanine
tamanama ya gurina, murine Mamaitua ya riuporena uma
dabudine, deḡo yodi taumi ko miamiaena.
5 Be nam deḡo gabu ḡaubonaḡa i ute rubuna. Be Ma-
maitua ya saugana da wari raḡan uma dobunama tauna be
na damma muriḡa e utedina. Avedi da Eibraham nam i
natunana, be Mamaitua nama ya riuena.
6 Be Mamaitua umanama ya riuena: ‘Tokare tam am
damma taudi vaḡavaḡai dobu ḡesaune be inam dobunama
banegidima tai taunoyedi be ta raukivi gewegewedina modi
400 nopodie.
7 Be taugu uma dobunama banegidima yà kovoḡidina,
baninama tam am banagama awai taunoyedina. Be raḡan
muriḡa inam dobunama ta gose be taudi uma dabudine yau
noyama ta voiena.’
8 Naumeki da Mamaitua kopitom riuwai noḡotinama
Eibraham ya utena. Vutuna aubainama raḡanine Aisik
ya tubuḡana, be raḡan aniwai 8-nama nopone tamanama
Eibraham Aisik ḡarone kopitom ya voiena. Be muriḡa,
Aisik natunama Jeikob ḡarone kopitom ya voiena, be Jeikob
natunatunama 12 ḡarodie kopitom ya voiedina. Be uma
banegidima 12 taudi dede* pakanama ai karena.
9 “Be dede pakanama banegidima taudi Jousep a nurena.
Vutuna aubainama Ijipt banegidima ḡarodie a raugimarena.
Be Mamaitua tauna mate,
10 be na wainuatoitoie ya sagu da nuauyauya dosinama ya
utena be Jousep tauna adi guyauma Pero ya tatai nuavaina.
Be vutuna aubainama guyau Pero ya voie da Jousep Ijipt be
na vadama† tauna yai badedina.

* **7:8:** Israel damnama adi dedema pakanama, dabudine ai karena. † **7:10:** Uma vadanama inam guyau adi vadama awai isana ‘palace’. Palace inam vada dosi yababinama, be banaga toitoi ta miamiana.

11 “Naumeki da Ijipt be Kanan nopodie meiḡara dosinama
ya tubuḡa be banaga ai nuatoitoi kauana be tamatamadama
nam kani ti banavidina.
12 Raḡanine Jeikob e vaiena be Ijiptma witi ya kenakenana,
naumeki da tamatamadama ya riupore nawedina dabudine.
Nam airaḡan Ijiptma ti naḡonaḡo rubuna, naumeki da inam
raḡanine naḡona.
13 Adi naḡoma wairabuine Jousep tuatuaḡanama be ta-
sitasinama ya riuedina da tauna aitau be dabudine guyau
Pero Jousep na damma ya kataiedina.
14 Naumeki da Jousep tuatuaḡanama be tasitasinama
ya riuporedina da tamanama Jeikob na banagama mate
matabudi ta veraugedina. Be na damma sievinama
matabudi 75.
15 Naumeki da Jeikob ya naḡona Ijiptma, dabudine tauna
be tamatamadama a gurina.
16 Be taudi tubuḡidima a verau munaḡedi Sikemma be
dabudine gubae a biridina. Uma gubanama Sikemma,
boni Eibraham manee ya gimerina Hemor natunatunama
ḡarodie.

17 “Muriḡa da Mamaitua na saugama ya boruboruna
raḡaninama sibo ya tavana, be Mamaitua ya riuna, ‘Yodi
taugu aba Eibraham è sausaugena, ḡaubonaḡa yà voiena.’ Be
Ijipt nopone dà banagama Israel banegidima sievidima ya
moraba kauana.
18 Naumeki da guyau Pero ya guri be murine tauḡoma
ḡesau Ijiptma guyau ya tubuḡana be tauna Jousep nam i
kataiena.
19 Be tauna dà dosima kadi kasirama ya tom be ya raukivi
gewegewedina be ya segeridi da seda wawaidima ai poraḡa
dobiḡedi da sibo a gurina.

20 “Inam raḡandie Mousis ya tubuḡana, be Bada matane
tauna nam kamai gomagomana. Be tauna nawaravi
rabuiteḡa tamanama na vadae a rabena.
21 Be muriḡa nam teneteneḡina da vadae a semo, naumeki
da a dobiḡe be a nawena. Be guyau Pero natunama waiv-
inama ya banavi be ya yosina maika kabe natuḡomina.
22 Be Mousis Ijipt adi katai be adi nuauyauyama matabudi
ya ragaudina, be na giuma be yaba ya voivoiedina matabudi
ai rewapana kauana.

23 “Raḡanine Mousis na suarama 40 a kovikovina, tauna
nopone noḡota ya saḡa da na banagama, Israel banegidima,
e vakitekitedina.
24 Be Mousis e kitana be Ijipt tauḡominama tenaḡa Israel
tauḡominama ya raraukivi gewegewena. Naumeki da Mousis

ya midi ḡaḡari be turanama biwanama ya paḡo be Ijipt tauḡominama ya kati gabana.
25 Mousis yai noḡotana, ‘Israel banegidima sibo a kataie
da Mamaitua taugu ya riuporeguna taudi waiyawasanidima
aubainama.’ Be taudi nam ti kataiena.
26 “Pomainama tauna e tava e kitana be Israel banegidima
rabui taudiḡa awai kawa ḡasiḡasina. Dabudine tauna yai
sasarana be ya riuna, ‘Ei! Turamma mate aba aubaina kowai
kawa ḡasiḡasi?’
27 “Be tauḡoma iḡara tauwai karenama tauna Mousis ya
biusuriḡi be ya riuna, ‘Tam aitau ya voiem da tauma kwawai
bademai be kwawai tara piriemai?
28 Tam maiḡo Ijipt tauḡominama kuya vunuḡi be manaka
kwa ḡoeḡoena taugu kwa vunuḡigu, bo?’
29 Raḡanine Mousis uma giunama ya vaivaiena, tauna
naira Ijipt ya gose be ya naḡona dobu isanama Midian. Inam
dabudine ware ya miamiana, be na sedama tautauḡomidima
rabui ya tikedina.
30 “Modi 40 a kovina murine dobu kavakavane anea
Mousis ḡarone ya maḡatarana gedara kodekoderinama
menanama nopone, oya isanama Sainai diane.
31 Raḡanine Mousis uma matairinama ya kitakitana, tauna
ya base be ya naḡona diane kita yaḡenama aubainama.
Dabudine be Bada bonanama ya vaiena:
32 ‘Taugu tametamemima Eibraham, Aisik be Jeikob adi
Mamaituama.’ Be Mousis tauna naira ya kawa gusugusu be
Mamaitua kitanama ya nairana.
33 “Naumeki da Bada Mousis ya riuena, ‘Am kaḡasumama
kwa kaiporaḡa, baninama gabu inam kwa midimidina,
tauna doḡa babaunama.
34 Taugu è kitana nema Ijipt banegidima yau banagama
a raukivi gewagewa bakedina. Taugu yau banagama a
yakeyakei be a ḡabaḡabana è vaiedina. Be yodi è yovona
yài yawasanidina. Be yodi tam kwa verau be yà riupore
nawemna Ijiptma.’
35 Naumeki nama Mamaitua ya voie da Mousis banaga
ei dokedi be ei yawasanidina, baninama nama Mousis na
giuma Mamaitua anea ya utena gedara nopodie. Be taudi
Mousis a tuaḡaie be a riuena, ‘Tam aitau yai aninem da
tauma kwai bademai bo kwai tara piriemai?’
36 Be yaḡoro tauna Ijiptma yai doka dobiḡedi be voia do-
sidima be mataira Ijiptma be egasi sabasabane‡ ya voiedina.
Be muriḡa modi 40 nopodie dobu kavakavane voia dosidima
be mataira ya voiedina.

‡ **7:36:** ‘Egasi sabasabana’ inam egasi ḡoma isanama, be nam egasi sabasabana.

37 "Be uma Mousisnama tauna Israel banegidima ya riuedina, 'Taumi ḡomimima ḡaromie tokare Mamaitua peroveta tenaḡa ei tubuḡina maika taugu.'
38 Be raḡanine tamatamadama taudi dobu kavakavane awai rawateḡeina, Mousis ya naḡona oya Sainai debane be anea tauna ḡarone yawasana riunama ya giuena.
39 "Be tamatamadama taudi nam ti voteyeteye be a tuaḡaiena. Be taudi nopodie awai nuanoḡonoḡotana da sibo a munaḡana Ijiptma.
40 Be taudi Eron a riuena, 'Kokoitau aubaimaima kwa voiedi da taudi ama mamaituama be taudi sibo ai dokemaina, baninama tauma nam ke kataiena da Mousis Ijiptma yai doka dobiḡemai be tauna aikedae ya naḡo.'
41 Dabudine taudi kokoitau a voiena kitanama maika kau natunama. Be taudi a puyo be nuedima ya vere kauana, baninama nimedie yaba ai tubiḡina aubainama.
42 Be Mamaitua ya mia tautauriedi be ya voie da adi gewagewama yai rewapana be gewagewa banaga yai dokedi da gunuma kiporidima ta rauduneedina. Peroveta na bukae ya girugirumina nama:
'Taumi Israel banegimima dobu kavakavane modi 40 koya miana. Be nopone taumi aitau aubainama tipa be puyo koya verauḡedi? Taugu aubaigu, bo?
43 Ibewa, taumi ami kokoitauma koya voiedi be ko rarau duneedina. Be taumi Molok na kapema koya keri be Repan§ na kiporama matairinama koya voie be koyai midirina.
Vutuna aubainama taugu yà riuporemi be ko naḡo kwasana Babilon be murine.'
44 "Dobu kavakavane tamatamadama taudi kape babaunama** ḡarodie anitaparoro aubainama. Be inam kapenama babaunama tamatamadama a voiena maika Mamaitua Mousis kape aruinama yai kataiena, be ya riuena da nama sibo ya voiena.
45 Naumeki da tamatamadama adi raḡanie Josua mate uma kapenama a kiroḡa saḡena raḡanine eteni adi gabuma a kwayedina. Baninama Mamaitua eteni ya tavu dobiḡedina. Be kape babaunama dabudine ya kenana naumeki da Deivid na raḡanima ya tavana.
46 "Be Mamaitua Deivid ḡarone ya raukiviverena, vutuna aubainama Deivid na ḡoanama da sibo Jeikob na Mamaituama na tempolma ya voiena,
47 be ibewa aubainama da Solomon tempol ya kerina Mamaitua aubainama.

§ **7:43:** 'Molok' be 'Repan' taudi kokoitau isedima. ** **7:44:** 'Kape babaunama' inam 'tent' bo 'tabernacle'.

48 Be yaḡoro banaga vada ta kerikeridie Mamaitua
saḡasaḡa vavasaḡinama nam e mia, maika boni peroveta ya
riuriuna nama:
49 "Bada ya riuna,
'Mara inam yau kaba miama be yau kaba waibadama be
dobu inam yau kaḡamesuama, be tam vada nema
maika kitanama aubaiguma kwa keri? Bo deḡo dobu-
dine yau kaba sipere?
50 Taugu uma yabedima matabudi nimague è voiedina!'
51 "Taumi banaga debabadobadomima. Taumi nu-
enuemima be beemima madanie be nam Mamaitua ḡarone,
maika eteni banegidima. Taumi raḡan matabuna Arua
Babau kowai ḡakena maika tametamemima.
52 Ami dosima peroveta matabudi a raukivi gewegewed-
ina. Be aitauḡa didimana baneginama na kaba verauma
a giugiuena, taudi mate ai guridina. Be uma didimana
baneginama vutuna taumi yodi koya boru dobiḡe be koyai
gurina.
53 Anea Mamaitua na tarawatuma a verauḡedina ḡaromie
be taumi nam ko voteyeteyena."

Stepen a rauyekuna

54 Raḡanine umanama giudima a vaivaiena, taudi nuedima
yai medi kaua be mokedima a sanadididina.
55 Be Stepen noponama Arua Babau ya moḡavu be marae
yai kita saḡa da Mamaitua neneḡarinama be Yesu Mamaitua
kasaune ya midimidina ya kitedina,
56 be ya riuna, "Ko kita, taugu mara ya kaiporena yà kitak-
itana be Banaga Natunama Mamaitua kasaune e midimid-
ina."
57 Dabudine taudi arasa be beedima a viri tomdi be
matabudi Stepen a puri
58 da meagai dosine be a soru dobiḡena ḡavoe. Dabudine
rauyekunama ai karena. Be tauwai matamata kaikaiy-
ovudima adi garama tauḡoma, isanama Sol, kaḡapakane ai
damdi da tauna e rabedina.
59 Be Stepen yekue a riḡariḡana raḡanine, tauna ya moiragi
be ya riuna, "Bada Yesu, aruiguma kwa paḡo!"
60 Dabudine tuapikane ya beku be bonanama dosine ya ri-
una, "Bada, uma gewagewanama ḡarodie nam kwa noḡoti!"
Nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

8

1 Be Sol ya riuna da na rauvunuḡama ya vere kauana.

Mamaitua na damma raukivi gewegewedima yai karena

Inam rāganinama teneḡine Jerusalemma raukivi gewagewa dosinama Mamaitua na damma ḡarodie ya tubuḡana. Be dabudi tauwai sumāḡa matabudi ai daberaridina Judia be Samaria nopodiḡa be apasol taudiḡa Jerusalem nopone a mia kwasana.

2 Tautauḡoma Mamaitua tauwai sumaḡenama taudi Stepen a dobo be a ḡaba guratena.

3 Be dabudine Sol Mamaitua na damma kawa gewegewedima yai karena. Tauna vada da vada ya naḡo be tautauḡoma be waiwaivi ya soru dobiḡedi be dibure ya biridina.

Pirip Samaria nopone

4 Naumeki da tauwai sumāḡa aitauḡa a dabedaberarana dobu matabuna a naḡo be Mamaitua na giuma a rauguguya nawena.

5 Pirip ya dobi be ya naḡona Samaria meagainama nopone, be dabudine Yesu Tauwai yawasana na kauama ya rauguguyena.

6 Be tauna mataira ya voivoiedina, banaga a kitedi be na giuma ai beavaia kauena.

7 Baninama arua gewegewedima banaga a gosedi be ma raserasedi a dobina. Be Pirip banaga toitoi tuera be kito ragaragaudima yai yawasanidina.

8 Vutuna aubainama inam meagaine nuavere dosinama ya kenana.

Saemon gweribarabarau

9 Noḡonenama tauḡoma isanama Saemon tauna ginauri* meagai nopone ya voiedi be Samaria banegidima matabudi tauna a basebasena, be tauna ya seḡaseḡara munaḡena da kabe banaga dosina.

10 Be banaga matabudi, banaga dosidi be banaga ḡoma, tauna awai muriwatanena, be a riuriuna, "Uma tauḡominama Mamaitua na rewapanama ḡarone, be uma rewapaninama yai rewapana vavasaḡana."

11 Be taudi awai muriwatanena, baninama Saemon na ginaurie rāganinama daudaunama yawai basedina.

12 Be rāganine Pirip riu veredima Mamaitua na waiguyauma be Yesu Keriso ya rarau guguyedina, dabudine tautauḡoma be waiwaivi a babataitona.

13 Be Saemon mate yai sumāḡa be ya babataitona. Be deḡo Pirip ya naḡonaḡona tauna yai muri watane, be mataira be voia dosidima aubaidima ya base kauedina.

14 Rāganine apasol Jerusalemma ta vaiena be Samaria banegidima Mamaitua na giuma a paḡopaḡona, naumeki da taudi Pita be Jon a riupore nawedina ḡarodie.

* **8:9:** 'Ginauri' inam magic matabuna.

15 Raḡanine taudi a dobidobina, naumeki da aubaidima a
moiragi da sibo Arua Babau a paḡona,
16 baninama Arua Babau yaḡoro nam aitau tenaḡa i paḡona
be taudi Yesu isane a babataito ḡomana.
17 Dabudine Pita be Jon nimedima debedie a biridi be
banaga Arua Babau a paḡona.
18 Raḡanine Saemon e kitana be apasol nimedima banaga
debedie a biridi be taudi Arua a paḡopaḡona, naumeki da
tauna ḡarodie mane yai yoyo be ya riuna,
19 "Uma rewapaninama taugu mate ko utegu da taugu
nimaguma banaga debedie yà boruboruna raḡanine taudi
Arua Babau ta paḡona."
20 Be Pita ya paribeena, "Tam am manema mate ko naḡo
gienae, baninama tam kwa noḡonoḡoti da Mamaitua na
puyoma kabe manee kwa paḡo.
21 Tam am gabuma uma noyanama nopone nam ima
kenakenana, baninama Mamaitua matane tam nopomma
nam didimanina.
22 Vutuna aubainama am noḡotama kwa vitaredi be inam
gewagewanama kwa kuvesa pore da Bada ḡarone kwa
moiragi da tauna uma noḡotidima gewegewedima nopome e
noḡota poredina, be deḡoda Bada am gewagewama e noḡota
poredina.
23 Baninama taugu yà kitakitamna da nopome ḡora ya
moḡavu be gewagewa dosinama ya panimna."
24 Be Saemon ya paribee be ya riuna, "Bada ḡarone
aubaiguma ko moiragi da uma gewegewedima giudima koya
riuriueguna nam ḡarogue ta tubuḡa."

25 Raḡanine Pita be Jon Bada na giuma a rarau guguya
kovina, taudi a munaḡana Jerusalemma. Be kedae taudi riu
verenama a rauguguyedina Samaria meagaidima nopodiḡa.

Pirip be Itiopia taugominama

26 Bada na aneama Pirip ya riuena, "Kwa midisuḡu
be yavaragwae yauwanine kwa naḡo. Kwa naḡo keda
Jerusalemma be Gasama naḡonaḡonama dabudi kwa dobi!
Uma kedanama inam mutuyuae be banaga nam tima miami-
ana."
27 Naumeki tauna ya midisuḡu be ya naḡo be kedae tauna
Itiopia baneginama ya banavina. Uma baneginama tauna
tauḡoma kaikaivainama be tauna banaga dosinama be
Kandake na manema taurabenama. Kandake tauna Itiopia
banegidima adi guyauma waivinama. Inam tauḡominama
kaikaivainama Mamaitua rauduneenama aubainama
Jerusalemma ya naḡona,

28 be yodi tauna ya munamunaḡana na dobue. Tauna na
tureirama† debane ya mia be peroveta Aisaia na bukama ya
siesievina.
29 Be Arua Pirip ya riuena, “Kwa naḡo be noa seroitnama
dianaḡa kwai naḡonaḡo.”
30 Dabudine Pirip ya manini ya naḡo tureira diane be e
vaiena be tauḡoma peroveta Aisaia na bukama ya siesievi
be Pirip tauḡoma yai taravirena, “Aba kwa siesievina kwa
katakataie bo ibewa?”
31 Be tauḡoma ya paribeena, “Ibewa, nema yà katai
bake deḡoda banaga nam aitau e giu waibategu?” Vutuna
aubainama tauna Pirip ya riue da tureira debane ya saḡa be
diane ya miana.
32 Be tauḡoma girugiruminama poranama girugirumi-
nama ya siesievina mudu gabunama umanama ya riuna:
‘Banaga tauna ai doka nawena waigurinama aubainama
maika sipu tawai doka nawedina adi kaba waig-
uridima gabune.
Be nema sipu natunama deba vuvuḡinama ta tom be ewai
nuatuḡutuḡuna, nama tauna yai nuatuḡutuḡuna.
33 Be banaga tauna a raukivi gewegewe be a boru
yovoḡa vavasaḡena. Be raḡanine tauna ya yovoyovo
vavasaḡana Mamaitua ya kaisagu be na yawasanama
dobue ya kaipore be ya nawena.
Be yodi nam aitau teneteneḡina da natunatunama e sievidi.’
34 Tauḡoma kaikaivainama Pirip yai taravirena, “Kwa
riuegu peroveta aitau e giugiue? Taunaḡa e giugiu munaḡe,
bo aitau?”
35 Dabudine Pirip giu yai kare be tauḡoma kaikaivainama
Aisaia na bukama ya siesievina nopone dabudine yai kare
be Yesu varinama verenama ya ya giu waibatena.
36 Naumeki da taudi a naḡonaḡo da upae a tavana, be
dabudine tauḡoma kaikaivainama ya riuna, “Kwa kita upa
umanema. Naumeki bo ibewa da sibo è babataito?”
37 Be Pirip ya riuena, “Deḡoda tam nuamma
tabutabune kwai sumaḡana, inam naumeki.” Be tauḡoma
kaikaivainama ya paribee be ya riuna, “Taugu yàwai
sumaḡana da Yesu Tauwai yawasana tauna naumeki
Mamaitua Natunama.”‡
38 Naumeki da tauḡoma kaikaivainama tureira ya riu-
tuaḡaie da ya midi kwasana, be dabudine tauna be Pilip a
naḡona upae, be Pirip tauḡoma yai babataitona.
39 Raḡanine taudi upae be a tavatava munaḡana Bada
Aruinama yai raḡantenaḡe da Pirip ya nawena. Naumeki

† **8:28:** ‘Hosi’ inam tureiranama adi kaba soruma. ‡ **8:37:** Gurik baibol ḡesaudie uma versnama 37 nam ima kenakenana.

tauḡoma kaikaivainama nam Pirip i kita munaḡena, be tauna ma mosarine ya naḡona.

40 Naumeki da Pirip Asdod meagaine ya maḡatara be tauna meagai matabudi nopodiḡa ya babara naḡo be vari verenama ya rarau guguyena, naumeki da Seseriama ya tavana.

9

Sol na yawasanama ya vitarena
(Ap 22:3-16; 26:9-20)

1 Inam raḡaninama teneḡine Sol yaḡoro nuanama yai medi kaua be ya riuna da Bada na tauwai muriwatanama ei guridina. Vutuna aubainama tauna ya naḡo pirisi adi badama ḡarone

2 be yai baḡana da pirisi adi badama leta sibo ya girumidina sinagog Damaskasma aubaidima da sinagog banegidima sibo Sol a sagu be Yesu na kauama tauwai muriwatanenama, tautauḡomidi be waiwaividima a banavidi da sibo a vunuḡidi, a panidi be muriḡa Sol sibo ya verauḡedina Jerusalemma.

3 Raḡanine Sol Damaskas meagainama diane ya tavatavana, yana marae yai raḡantenaḡe be

4 yai yana kwa vivirona be dabudine ya beku da doḡae ya ravuse da e vaiena be bona marae ya riuna, “Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?”

5 Sol yai taravirana, “Tam aitau, Bada?” be Yesu ya paribeena, “Taugu Yesu vutuna kwa raraukivi gewegewegguna.

6 Yodi kwa midisuḡu be kwa naḡona meagaie, be dabudine ta riuem da aba kwa voiena.”

7 Tautauḡoma Sol mate naḡonaḡodima, dabudine a midi be ai nuadau kwasana, baninama taudi bona a vaiena be nam aitau ti kitana.

8 Naumeki Sol ya midisuḡu munaḡa da sibo yai kitana be matanama yai kupikupi da nam aba i kita. Naumeki da nimane a kaididi nawena Damaskasma.

9 Be ma matapotapotana, nama ya miana raḡan rabuiteḡa be tauna nam aiyaba i kani bo i tego rubuna.

10 Damaskas nopone tauwai muriwatana tauḡoma tenaḡa isanama Ananaias ya miamiana. Be Bada ya maḡatara da ya yoko be ya riuna, “Ananaias!” Be tauna ya riuna, “Bada, taugu umanema.”

11 Be Bada ya riuena, “Kwa midisuḡu be kwa naḡo keda tawai isana ‘Keda-Didimana’. Be kwa naḡona Judas na vadae be dabudine Tasus tauḡominama isanama ‘Sol’ kwa wanena. Tauna dabudine e moimoiragina,

12 be matane rauboni ya kitana da tauḡoma isanama
‘Ananaias’ vadae ya saḡana, be nimanama debane ya birid-
ina da tauna matapotapotanama kabe iwai kita munaḡa.”
13 Dabudine Ananaias ya paribee be ya riuna, “Bada,
uma tauḡominama na kauama toitoi è vaiedina, da tauna
voia gewegewedima toitoi ya voiedina am banagama
Jerusalemma ḡarodie.
14 Be yodi pirisi adi babadama rewapana a ute be uma
dabudine tauna ya tavana da aitauḡa tam isame tawai
sumaḡana sibo ya vunuḡidi be ya panidina.”
15 Be Bada ya riuena, “Kwa naḡo, baninama uma
tauḡominama è vinena yau noyama anivoienama, da
tauna isaguma e kiroḡi be ei babarina eteni banegidima,
guyaguyau be Israel banegidima ḡarodie.
16 Be taugu yài kataina da tauna nema ei nuatoitoi bakona,
taugu isaguma aubainama.”
17 Dabudine Ananaias ya naḡo da vadae ya saḡa be
nimanama Sol debane ya sivudi be ya riuna, “Tuai Sol,
Bada Yesu, vutuna kedae ya maḡatarana raḡanine, tam uma
dobudine kuya veraverauna, tauna ya riuporeguna ḡarome
da tam kwai kita munaḡa be Arua Babau nopomma ei
moḡavumna.”
18 Be yai raḡantenaḡe da yaba kitanama maika kabe
iyana veveḡinama matane i bekubeku, dabudine be yai kita
munaḡana. Naumeki da Sol ya midisuḡu be ai babataitona.
19 Tauna ya kanikanina, dabudine tuninama ya bagibagi
munaḡana.

Sol Damaskasma rauguguya yai karena

Sol tauwai muriwatana mate Damaskasma raḡan
bisanama a taumiana.
20 Be dabudine tauna synagog nopodie rauguguya yai
karena da Yesu tauna Mamaitua Natunama.
21 Be aitauḡa dabudine tauna a vaivaiena, taudi a nu-
ababaḡa be ai taravirana, “Uma tauḡominama vutuna kabe
tauwai sumaḡa Jerusalem nopone i vunuvunuḡidi? Be uma
dabudine ya tavana da tauwai sumaḡa kabe e panidi be e
veraugedi pirisi adi babadama ḡarodie.”
22 Naumeki da Sol na rauguguyama yawai rewapana
be tauna Jius banegidima Damaskasma miemienidima ya
tainuababaḡidina, baninama tauna yai kataidi da Yesu tauna
Tauwai yawasana, be taudi nam teneteneḡidi da sibo a
riuḡare munaḡe.
23 Raḡan toitoi muridie be Jius banegidima ai rawateḡeidi
be oga a taraḡina da Sol sibo ai gurina.

24 Be Sol adi ogama ya vaiena. Be taudi kupi da suara
meagai ganaganakukunama kededima matedie a bodabo-
damana da Sol sibo a vunuḡi be ai gurina.
25 Be kupi tenaḡa tauwai muriwatana taudi Sol siriga
nopone a boru be garigari bogane gaure ai dawe dobiḡena.

Sol ya naḡona Jerusalemma

26 Raḡanine Sol ya naḡona Jerusalemma be e raurubuna
da Yesu tauwai muriwatanenama sibo ya rawakapudina, be
taudi matabudi Sol a naire be nam ti sumaḡena da tauna
tauwai muriwatana.
27 Be Banabas tauna Sol yai doka saḡena apasol ḡarodie be
na gututuma ya riuedi da nema kedae tauna Bada Yesu ya
kita be mate ai giuna. Be muriḡa tauna Damaskasma Yesu
isane nam ma nairina i rauguguyana.
28 Dabudine taudi Sol mate Jerusalemma a miana be ma
raudebatorana Bada Yesu isanama ya rarau guguyena.
29 Be tauna Jius banegidima Gurik bonane taugiunama
mate a giu be ai saḡasaḡana. Be taudi a ḡoeḡoena da sibo
Sol ai gurina.
30 Be raḡanine tauwai sumaḡa nama a vaivaiena, taudi Sol
ai doka dobiḡena Seseriama be dabudine a riupore nawena
Tasusma.
31 Naumeki da dabudine Mamaitua na damma, Judia,
Galili be Samaria nopodiḡa ḡarodie suba ya kenana. Be taudi
ai rewapana be a miana Mamaitua a vivivivirena. Be Ma-
maitua na damma sievinama ya moramorabana, baninama
Arua Babau ya duḡudina.

Pita Aneas yai yawasanina

32 Pita dobu matabuna ya bababababara naḡona. Raḡan
tenaḡa tauna ya naḡona Lidama, banaga babaudima vakite-
dima aubainama.
33 Dabudine tauna tauḡoma isanama Aneas ya banavina.
Inam tauḡominama tuera ya paḡo be na kaba kenae ya
kenana modi sievinama 8 a kovina.
34 Be Pita ya riuena, “Aneas! Yesu Keriso ewai yawasan-
imna. Kwa midisuḡu be am gunima kwa nokudi.” Naumeki
da tauna waiḡapa ya midisuḡuna.
35 Be Lida be Saron banegidima matabudi Aneas a kitaki-
tana, naumeki da nuedima a vitarena Bada ḡarone.

Pita waivi gurigurinama ya kawa midisuḡuna

36 Jopa meagaine tauwai muriwatana waivinama tenaḡa
isanama Tabita ya miamiana. Tauna isanama Gurik bonane
a vitare da Dokas. Tauna raḡan matabuna vere ya voivoied-
ina, be banaga waikaruwaḡewaḡedima ya sagusagudina.

37 Raḡan tenaḡa tauna ya sida be ya gurina. Naumeki da banaga ḡesaudima tubuḡinama a koḡana, baninama adi vaivaima nama. Be vada vatavatara rabui nopone be debane vatarine a boruna.
38 Jopa tauna Lida meagainama diane. Be raḡanine tauwai muriwatana ta vaiena be Pita tauna Lidama, naumeki da taudi tautauḡoma rabui a riuporedina, be taudi Pita ai baḡa be a riuena, “Naumeki bo ibewa da tam yodi sibo kuya verauna ama meagaie”
39 Naumeki da Pita ya midisuḡu be taudi mate a naḡona. Raḡanine tauna dabudi ya tavatavana, taudi Pita ai doka saḡena debane vatarine. Be kaiyababa matabudi ma ḡabeḡabedi Pita ḡarone a tava, be kwama be gara, Dokas ya popopopodina ai kataina raḡanine, tauna ma mienina.
40 Dabudine Pita matabudi ya tavu dobiḡedi be tuapikane ya raupari be ya moiragina. Naumeki da tauna guri ḡarone yai tauvitare be ya riuna, “Tabita, kwa midisuḡu!” Dabudine matanama yai kita be Pita ya kitakitana raḡanine, tauna ya midisuḡu be ya miana.
41 Nimane ya kaididi be ya soru waimidisuḡuna. Be muriḡa Pita banaga babaudima be kaiyababa ya yokoedi da Tabita yawayawasaninama ḡarodie ya verauḡena.
42 Inam kauinama Jopa nopone banaga matabudi a vaiena, be banaga toitoi Bada ḡarone ai sumaḡana.
43 Be Pita Jopama ya miana raḡan toitoi Saemon mate. Saemon tauna musara kopidima taukwaridima.*

10

Konilias Pita ya kokonena

1 Seseria meagainama nopone Rom tauḡoma isanama Konilias ya miamiana. Tauna iḡeiḡeridima adi debama awai isana ‘Itali Deba’ adi torima matanama.
2 Tauna na sedama mate yawasana verene a miana banaga Mamaitua tauwai sumaḡenama maika. Tauna banaga waikaruwaḡewaḡedima ya sagusagu kauedi be raḡan matabuna Mamaitua ḡarone ya moimoiragina.
3 Raḡan tenaḡa 3 okorokinama, be tauna Mamaitua na aneama matane ya kitana kabe raubonie i kitakita, be anea ya saḡa be ya riuena, “Konilias!”
4 Konilias ma nairina ya kita kwase be ya riuna, “Bada, aiyaba?” Be anea tauna ya riuena, “Am moiragi be am waisaguma waikaruwaḡawaḡa banegidima ḡarodie Mamaitua nam nuanama i koana.

* **9:43:** Tauna musara kopidima ya kwaridi be gara ya voivoiedina.

5 Be yodi tautauḡoma ḡesaudima kwa riuporaḡa nawedina
Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauḡena.
6 Tauna Saemon musara kopidima taukwaridima mate ta
miamiana, tauna na vadama egasi diane."
7 Raḡanine anea na giuma ya kovikovina, naumeki da
ya naḡona. Dabudine Konilias na taunoyama rabui be na
tauiḡarama tenaḡa ya riupore nawedina Pita ḡarone. Be uma
tauiḡerinama na yawasanama verene ya miamiana banaga
Mamaitua tauwai sumaḡenama maika.
8 Inam dabudine Konilias yaba matabuna ya tubu-
tubuḡana yai varidi be ya riupore nawedina Jopama.

Pita mataḡomine rauboni ya kita be ya naḡona Konilias ḡarone
(Ap 11:5-12)

9 Pomainama suaratopu be taudi meagai diane a
tavatavana maika, Pita ya naḡona vada debane* moiragi
aubainama.
10 Dabudine tauna kani ya karati be ya ḡoeḡoena da sibo
aiyaba ya kani. Be raḡanine tauna na kanima vadae a
vovo kaukauena maika, tauna yaba matane ya kitana kabe
raubonie i kitakita.
11 Tauna e kitana be mara kedanama ya nuaporaḡa
be yaba kitanama maika rupu dosinama kawa susunama
matabudi 4, kawa susudie a ragaudi be awai dawe dobiḡena
dobue, ya kitana.
12 Be inam rupunama nopone dobu museridima tabu be
tabu a miamiana. Musara kaḡedima 4, musara daredared-
ima be kiu.
13 Dabudine bona ya riuena, "Pita, kwa midisuḡu, inam
museridima kwai guridi be kwa kanidi!"
14 Be Pita ya paribeena, "Ibewa Bada, nam teneteneḡina!
Baninama inam museridima tauma ama waiyawama be
nam airaḡan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna."
15 Dabudine bona aniwai rabuinama ya riu munaḡana,
"Deḡo yabanama Mamaitua ya riuna da am waiyawama be
yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna aubainama tam
nam kwa riuna 'yau waiyawa'."
16 Uma kauinama raḡan rabuiteḡa nama ya tubuḡana,
muriḡa be rupu a paḡo nawena marae.
17 Raḡanine Pita uma kauinama ya kitakitana, yaḡoro
baninama yawai nuanoḡonoḡote be tautauḡoma Konilias
ya riuriuporedina, taudi Saemon na vadama a banavi be
matakedae vada noḡone a midina.

---

* **10:9:** Israel vadedima taudi debatabetabedima, banaga adi kaba waimiamiama.

18 Taudi a riu rubu be ai taravira da Saemon awai isaisana
Pita dobudine e miamia bo ibewa.
19 Pita matagomine rauboni ya kitakitana, baninama
yagoro yawai nuanogonogote be Arua ya riuena, "Saemon,
tautaugoma rabuitega tam konorimma a tavana,
20 vutuna aubainama kwa midisugu, kwa dobi kwa nago
be taudi mate ko nagona, be nam kwa nogota bekubeku,
baninama taugu è riuporedina."
21 Pita ya dobi be tautaugoma ya riuedi, "Taugu vutuna ko
wanewaneguna, aba aubainama koya verau?"
22 Dabudine tautaugoma a paribee be a riuna, "Tauma
banaga igeigeridima adi torima matanama, isanama Konilias
garone be kè verauna. Tauna banaga didimanae be Ma-
maitua tauvivirenama be Jius banegidima matabudi tauna
ta vivivivirena. Be anea babau ya riuena da tauna tam sibo
yai doka nawem na vadae be aba sibo kuya giue da tauna ya
vaiena."
23 Naumeki da Pita tautaugoma yai doka sagedi vadae,
kani ya utedi be dabudi a kenana. Be pomainama Pita ya
midisugu be tautaugoma mate a nagona. Be tuatuaganama
gesaudima Jopama mate a nagona.

Pita yodi Konilias na vadae
(Ap 11:13-17)

24 Be mainokomgo raganine taudi Seseriama a tavana. Be
Konilias na damma be na banaga kauama ya rawategeidi da
awai raba be Pita na banagama mate a tavana.
25 Raganine Pita vada nopone ya sagasagana, Konilias ya
nago bode da kagane ya beku be ya rauduneena.
26 Be Pita ya soru waimidisugu be ya riuena, "Kwa
midisugu taugu banaga goma maika tam."
27 Dabudine Pita Konilias rabuina vada noponaga a giugiu
nagona, be banaga toitoi Pita a miamia rabena, ya banavid-
ina.
28 Be Pita ya riuedina, "Taumi koya kataiena da Jius
banegidima nam teneteneginа da eteni banegidima mate tai
rawategeidi bo ta vakitekitedi. Be yodi Mamaitua yai kataigu
da tauna banaga matabuna nuanama e pagopagona, be nam
Jius taudiga. Vutuna aubainama taugu nam yà riuna banaga
gesaudima kamai banabanaga.
29 Vutuna aubainama raganine tam yau riuma kuya riu-
porena, taugu nam nuaguma i ragaragana, be naumeki da
è verauna. Be yodi yài taraviremna: Aba aubainama kuya
riuegu da è verau?"
30 Dabudine Konilias ya paribee be ya riuna, "Ragan 4 a
kovina taugu yau vadae è mia be suara 3 okorokinama taugu

è moimoiragina. Be yai rag̃antenag̃e da taug̃oma na garama waimatakanikaninama nog̃ogue ya midi

31 be ya riuna, ‘Konilias! Mamaitua am moiragima ya vaiena be am waisaguma waikaruwag̃awag̃a banegidima g̃arodie Mamaitua nuanama nam i koana.

32 Be yodi tautaug̃oma g̃esaudima kwa riuporag̃a nawedina Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka veraug̃ena. Tauna Saemon musara kopidima taukwaridima mate ta miamiana, tauna na vadama egasi diane.’

33 Vutuna aubainama taugu am riuma waig̃apa è riuporena be ya vere kauana da tam kuya verauna. Be yodi tauma matabumai kèi rawateg̃eimaina, Mamaitua matane be kawai rabana da aba Bada ya riuriuemna kwa giue da ka vaiena.”

Pita vari verenama eteni banegidima ya riuedina

34 Dabudine Pita giu yai karena, “Yodi taugu è katai kauena da Mamaitua banaga matabuna nuanama e pag̃opag̃ona, be nam Jius taudag̃a.

35 Be banaga aitaug̃a dobu matabuna Mamaitua ta vivivivire be voia didimanidima ta voivoiedina, taudi Mamaitua ewai aninedina.

36 Taumi kaite koya kataiena da Mamaitua riu ya riuporena Israel banegidima g̃arodie da tauna suba ya voiena. Be uma riunama, vari verenama Yesu Keriso ya rauguguyena. Be Yesu banaga be yaba matabuna ewai badedina.

37 Be uma kauidima Judiama a tubug̃ana, be taudi Galilima ai karena Jon na rauguguyama be na waibabataitoma rag̃aninama murine.

38 Inam rag̃anine Mamaitua Arua Babau be rewapana, Nasaret Yesunama g̃arone ya g̃ini porena. Dabudine Yesu ya babara nag̃o be voia veredima ya voivoiedina be banaga aitaug̃a Diaboro yawai badedina naumeki Yesu yai yawasanidina, baninama Mamaitua tauna g̃arone.

39 “Be Yesu yaba matabuna Jius adi dobue be Jerusalem nopone ya voivoiedina, tauma adi matamatama. Be tauna vutuna Korosi bogane ai dawe be ai gurina.

40 Be Mamaitua rag̃an aniwai rabuiteg̃ane gurie ya kawa midisug̃u munag̃e be ya kawa mag̃atarina banaga g̃arodie da a kitana.

41 Be nam banaga matabudi ti kitana, be tauwai matamata aitaug̃a Mamaitua nog̃one ya vinevinedina, taudig̃a a kitana. Be uma banegidima Mamaitua ya vinevinedina inam tauma. Be tauna gurie ya midisug̃u munag̃a be murine tauma tauna mate kè kani be kè tegona.

42 Be tauna ya riu vavasaḡemaina da tauma banaga ḡarodie
ka rauguguya be ka riuedi da tauma kè katai kauena da
tauna banaga yawai yawasanidi be guriguridima adi taurau
etarama.
43 Peroveta matabudi tauna a giugiuena da tauna vutuna,
aitau Yesu isane tawai sumaḡana, tokare Mamaitua adi
gewagewama e noḡota porena Yesu isane."

Eteni banegidima Arua Babau a paḡona

44 Raḡanine Pita yaḡoro umanama ya giugiuna, Arua Babau
ya yovona taudi aitauḡa dabudi awai beavaiana ḡarodie.
45 Be Jius nopone aitauḡa tauwai sumaḡa banegidima
Pita mate a veraverauna, taudi a base kauena baninama
Mamaitua puyo Arua Babau eteni banegidima ḡarodie ya ḡini
porena.
46 Taudi a vaie da inam dabudine eteni banegidima bona
ḡesaudima nam adi kaba kataiedi a giugiuedi be Mamaitua
isanama a kaikai suḡusuḡuna.
Dabudine Pita ya riuna,
47 "Taugu è noḡotina da uma banegidima sibo upae tèi
babataitodina be nam aitau e riutuaḡaiedi, baninama taudi
kaite Arua Babau a paḡona maika tauda."
48 Vutuna aubainama Pita ya riuna da taudi Yesu Keriso
isane sibo ai babataitodina. Naumeki da taudi Pita ai baḡana
da tauna taudi mate sibo a taumiana raḡan bisanama.

11

Pita na kauama Jerusalemma yai maḡataridina
(Ap 10:9-48)

1 Apasol be tauwai sumaḡa matabudi Judia nopone ta
vaiena be eteni banegidima mate Mamaitua riunama a
paḡona.
2 Be Pita Jerusalemma ya tavana raḡanine, Jius nopodie
aitauḡa tauwai sumaḡa banegidima taudi Pita mate ai
saḡasaḡa
3 be a riuna, "Tam aba aubainama kuya naḡo eteni
banegidima adi vadae be mate koya kanikani?"
4 Dabudine Pita yaba matabuna ya tubutubuḡana ya giu
yaḡedi be ya riuna,
5 "Taugu Jopa meagaine è moimoiragi be rauboni mata
ḡomae kitakitanama è kitana. Taugu marae yaba kitanama
maika rupu dosinama è kitana. Be inam rupunama kawa-
susune a ragaudi be ai dawe dobiḡena noḡo ḡomigue.
6 Taugu rupu yà kitana be nopone dobu museridima tabu
be tabu a miamiana, musara yosiyosi, dobira museridima,
musara daredaredima be kiu.

7 Dabudine taugu bona è vaie be ya riuna, ‘Pita, kwa
midisuūgu, kwai guridi be kwa kanidi!’
8 Be taugu è paribeena, ‘Ibewa Bada, nam teneteneēgina!
Baninama inam museridima tauma ama waiyawama be
nam airaāgan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna.’
9 Dabudine bona marae aniwai rabuinama ya riu mu-
naāgana, ‘Deōgo yabanama Mamaitua ya riuna da am
waiyawama be yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna
aubainama tam nam kwa riuna ‘yau waiyawa’.’
10 “Uma kauinama raāgan rabuiteāga nama a tubuāgana,
muriāga be matabuna a paōgo nawena marae.
11 Naumeki be tautauōgoma rabuiteāga inam vadane deōgo
taugu è miamiae a tavana. Be taudi inam Seseriama be a
riupore verauēgedina ēgarogue.
12 Be Arua ya riueguna, ‘Nam kwa noōgota bekubeku
be taudi mate ko naōgo!’ Naumeki be taugu inam tau-
tauōgomidima 6 mate kè naōgo be Konilias na vadae kè saāgana.
13 Be dabudine tauna ya riuemaina da anea ya kitana, na
vadae ya midimidina be anea tauna ya riuena, ‘Tautauōgoma
ēgesaudima kwa riuporaāga nawedina Jopama, be Saemon
tawai isaisana Pita tai doka verauēgena.
14 Tauna riu e verauēge be inam riune tam am vadama
banegidima mate ko yawasanana.’
15 “Raāganine taugu giu èwai karena, Arua Babau ēgarodie
ya yovona maika dokane Pentekost raāganine tauda ēgarode
ya yovoyovona nama.
16 Dabudine Bada aba ya riuriuena è noōgotina, ‘Jon tauna
upae yai babataitona be taumi tokare Arua Babaue ko
babataitona.’
17 Vutuna aubainama deōgoda Mamaitua eteni banegidima
puyo teneēginama ya utedina, maika tauda ya uteutedana
nama, baninama Bada Yesu Tauwai yawasana tèwai
sumaēgena aubainama, naumeki da taugu nam teneteneēgina
da Mamaitua yài ēgake.”
18 Raāganine Jius nopone aitauāga tauwai sumaāga
banegidima umanama a vaivaiena, naumeki da adi
waisaāgasaāgama dabudi ya kovi be Mamaitua isanama a
kaisuūgu be a riuna, “Riukaua, Mamaitua eteni banegidima
mate ya voiedi da ta noōgota vitara be yawasana ta paōgona.”

Kuristen banegidima Antiok nopone*

19 Raāganine Stepen awai gurina, tauwai sumaāga ēgesaudima
raukivigewegewedima ai kare be toitoi a daberara be ai

* **11:18:** Yesu tauwai muriwatanenama taudi isedima ‘Kuristen’.

nagɔ tegetegedina Ponitia, Saipras be Antiok paratidima. Be dabudine taudi riu verenama Jius taudiga ai varidina.

20 Be gesaudima, Saipras be Sairin tautaugomidima taudi a nagona Antiokma be dabudine taudi eteni banegidima mate garodie Bada Yesu varinama verenama a rauguguyena.

21 Be taudi Bada na rewapanae banaga sievidima toitoi ai sumaga be nuedima a vitarena Bada garone.

22 Uma varinama Mamaitua na damma matabudi Jerusalemma a vaiena, vutuna aubainama taudi Banabas a riuporena Antiokma.

23 Raganine Antiokma ya tavatavana tauna Mamaitua na wainuapagoma votanama ya kita be nuanama ya vere kauana. Be tauna ya dugudi da taudi sibo Bada mate a miana nuedima tabutabune.

24 Banabas tauna banaga verenama, be tauna noponama Arua Babau be waisumaga ya mogavuna, vutuna aubainama tauna banaga toitoi ya veraugedina Bada garone.

25 Dabudine tauna ya nagona Tasusma, Sol wanenama aubainama.

26 Be ragaanine ya banabanavina, tauna yai doka veraugena Antiokma. Naumeki da modi tabutabunama taudi rabuidi Mamaitua na damma mate Antiokma a mia, be banaga toitoi awai katakataidina. Inam ragaanine tauwai muriwatana Antiokma ai isedina 'Kuristen banegidima.'

Agabas na waiperovetama

27 Inam ragandie peroveta gesaudima Jerusalemma be a yovona Antiokma.

28 Be poudie tenaga isanama Agabas, tauna ya midisugu be Arua Babaue ya riuna da tokare dobu matabuna meigara dosinama e tubugana. Naumeki da Klaudias† na waibadama ragaanine meigara ya tavana.

29 Vutuna aubainama Kuristen matabudi Antiokma ai oga da taudi sibo tauwai sumaga Judiama a sagudina. Be tauwai muriwatana tenatenagaga sibo a kaigurate da sibo ai saguna.

30 Naumeki da nama a voiana be adi puyoma Banabas be Sol a utedi da a ragau nawedina Jerusalemma, tauwai sumaga babadidima garodie.

12

Jeims ai gurina, be Pita dibure a boruna

1 Inam ragaanine nama guyau Herod tauwai sumaga gesaudima ya vunugidi be ya raukivi gewegewedina.

† **11:28:** 'Klaudias' tauna Rom adi Sisama. Na waibadama modi 41 da 54 AD.

2 Tauna Jon tuaḡanama Jeims kwatikwatie yai gurina.
3 Be raḡanine Herod e kitana be Jius nuedima ya vere
kauana tauna na voiama aubainama, vutuna aubainama
Pita mate ya vunuḡi be ya panina. Uma kauinama Buredi-
Nam-Sasanina soinama nopone ya tubuḡana.
4 Naumeki da Herod Pita ya pani da dibure ya boru, yodibe
banaga 16 ya riupore nawedi* da taudi sibo Pita a kita
watanina. Be Herod na ogama ya taratarāgina da Naḡopore
soinama murine tauna sibo Pita ya dobiḡe patare da sibo ya
etarena.
5 Naumeki da Pita dibure a rabena, be Mamaitua na
damma tauna aubainama Mamaitua ḡarone a moimoirag-
ina.

Pita dibura ya dobi porena

6 Pomainama sibo Herod Pita ya dobiḡena etarenama
aubainama be manakanama kupine Pita banaga
iḡeiḡeridima rabui poudie ya kenakenana. Be tauna seini
rabui a raupaniedina, tenaḡa kasaune be tenaḡa senine.
Be inam seinidima teneḡidie isudima banaga iḡeiḡeridima
nimedie a panidina. Be dibura matakedane taubodama a
midimidina.
7 Be yai raḡantenaḡe da Bada na aneama ya raumidire
be Pita na kaba kenama dobunama ya yanana. Be tauna
Pita girigirinama ya riḡa da ya taiḡosori be ya riuena,
“Kwa midisuḡu makai!” Naumeki be seinidima nimane a
nuaporaḡana.
8 Dabudine anea ya riuena, “Am gara be am kaḡasumama
kwa kotedi!” Be Pita nama ya voiena. Dabudine anea
ya riuena, “Yodi am kwamama kwa kote be kwai muri-
watanegu!”
9 Naumeki be Pita anea yai muriwatane be dibura a dobi
porena. Be tauna nam i kataiena da aba anea ya voivoiana,
naumeki baniḡominama vutuna ya tubutubuḡana, be tauna
yai noḡotana kabe rauboni matae kitakitanama i kitakita.
10 Taudi taubodama noḡone be murine ai muridi be
a dobina meagai kedanama matane, matakeda irama
boruborune a dobi be matakeda mabine ya nuaporaḡa be
anea Pita mate ḡavoe a dobi be kedaḡa a naḡonaḡo be anea
yai raḡantenaḡe da Pita ya gosena.
11 Be raḡanine Pita na noḡotama ya tava munaḡana, tauna
ya riuna, “Yodi è katai kauena da riukaua. Bada na aneama
ya riuporena da taugu Herod na rewapanae be Jius adi
ogama gewegewedie yai yawasaniguna.”

* **12:4:** Gurik nopone inam umanama: Be tauna banaga iḡeiḡeridima damdima 4, be dam tenatenaḡaḡa nopone banaga sievinama 4 Herod Pita ya riuporena ḡarodie.

12 Naumeki da tauna na noḡotama ya yana, be ya naḡona Meri na vadae. Meri, tauna Jon tawai isaisana Mak tinanama, be banaga toitoi na vadae ai rawateḡeidi be a moimoiragina.
13 Naumeki da Pita matakedae ya raupewapewa be taunoya waivinama isanama Roda, tauna matakeda kaiporenama aubainama ya verauna.
14 Be raḡanine Pita bonanama ya vaivaiena, tauna nuanama ya vere kaua be matakeda kaiporenama nuanama ya koa be ya manini ya munaḡa be ya riuna, “Pita matakedae e midimidina”.
15 Be taudi a riuena, “Tam kuya bua, bo?” Be tauna ya riu raukosoḡaiḡaina, aubainama taudi a riuna, “Agunai Pita keyaunama.”

16 Be Pita yaḡoro ya rarau pewapewana. Dabudine taudi matakeda a kaipore, be Pita ta kitana be nuedima ya mosarina.
17 Be Pita nimane ya raukati tawedina da sibo ai nuatuḡuna. Dabudine tauna, nema Bada dibure be ya dobiḡa bakena ya gututuena. Be ya riuna, “Uma kauinama Jeims be tuatuaḡanama ḡesaudima mate koi varidi!” Naumeki da tauna ya dobi munaḡa be wari kedae ya naḡona.

18 Raḡanboiboi taubodama a nuababaḡa be nuedima ya rovo be a riuna, “Pita nema ya bako?”
19 Be Herod ya ḡoeḡoedina sibo Pita a nawena ḡarone, taudi nam ti banavina. Vutuna aubainama tauna taubodama yai taravireviredi, be dabudine tauna banaga ḡesaudima ya riuedi da taudi taubodama tai guridina.

Herod na gurima raḡaninama

Dabudine Herod Judia ya gose be ya naḡona Seseriama, be dabudine ya miana.
20 Be Herod tauna Taiya be Saidon banegidima ḡarodie nuanama yai medi kaua. Vutuna aubainama taudi adi babadama a riuporedina Herod ḡarone. Be taudi Herod na vadama taurabenama, isanama Blastas ai turane be a riuena da tauna guyau Herod ya riue da tauna sibo suba ya voiena, baninama taudi inam guyaunama na dobue kani sibo a paḡopaḡona.
21 Vutuna aubainama Herod raḡan ya vine da deḡo raḡanine sibo patara ḡarodie sibo ya giuna. Naumeki da tauna na waiguyauma garedima ya kotedi be na kaba miae ya mia, be na giuma yai karena.
22 Na giuma poune be banaga bonedima dosine a riuna, “Inam mamaitua bonanama, nam banaga ḡoma!”

23 Vutuna aubainama Bada na aneama yai rag̃antenag̃e da Herod ya kati waibakoko be motamota noponama a kani rovo da ya gurina, baninama tauna nam Mamaitua i vivirena aubainama.
24 Be Mamaitua riunama ya moraba be ya daberarana.
25 Rag̃anine Banabas be Sol adi noyama Jerusalemma awai kovina, naumeki taudi, Jon awai isaisana Mak, mate a munag̃ana.

Pol na vag̃aima debanama tenag̃a

13

*Banabas da Sol a vinedi be a riuporedi**
1 Antiokma Mamaitua na damma nopodie peroveta be tauwai katakatai a miamiana. Taudi isedima Banabas, Simeon awai isaisana Niga, Lusias tauna Sairin baneginama, Manaen tauna guyau Herod mate a moraba tenag̃ana, be Sol.
2 Rag̃anine taudi Bada awai yarage be a widiwidinana, Arua Babau ya riuedina, "Banabas be Sol aubaiguma g̃avoe ko vinedina, baninama taudi è vinedina da yau noyama ta voiena."
3 Be dabudine taudi a widina be a moiragina. Murine nimedima debedie a biridi be a riuporedina.

Banabas be Sol Saipras bonabonane a tavana be barau Elimas
4 Sol be Banabas taudi Arua Babau ya riuporedina aubainama, taudi rabuidi a dobi a nag̃ona Selusiama, be dabudine taudi kukakukae a nag̃ona Saiprasma.
5 Rag̃anine taudi Salamisma a tavana, taudi Mamaitua riunama a rauguguyena Jius adi sinagogma nopodie. Be dabudine taukaisagudima Jon-Mak mate.
6 Taudi Saipras bonabonanag̃a a babara nag̃ona, naumeki da Paposma a tavana. Dabudine taudi Jius taug̃ominama a banavina, tauna peroveta kaikaiyovunama be banaga barabaraunama isanama Bar-Yesu.
7 Be tauna inam primia Sergius Polas turanama. Sergius Polas tauna banaga nuanuauyauyanama be tauna Banabas be Sol ya riuedi da na vadae a sag̃ana, baninama tauna Mamaitua riunama vaienama ya g̃oeg̃oena aubainama.
8 Be taubarabarau, Gurik bonane ta riuriuna Elimas, tauna taudi adi giuma ya riuriu tuatuag̃aiedina, baninama tauna ya g̃oeg̃oena da primia Sol be Banabas adi giuma nam sibo yai sumag̃edi.

* **13::** Uma gutututunama Sapta 11:30 isunama, uma dobudine yai kare munag̃ena.

9 Be Sol tawai isana Pol, tauna Arua Babau noponama ya mogavu be taubarabarau ya kitadidi
10 be ya riuna, "Tam Diaboro natunama, tam nopomma kaiyovu be gewagewa ya mogavuna, tam yaba matabudi veredima kwawai gaviedi, be ragan patapatanama tam Bada riunama didimanidima kwa kawakawa barebaredina.
11 Vutuna aubainama tam yodi Bada e kovogim da tam matamma e potana, be ragan bisanama nam suara matanama kwa kita." Inam raganine kupi be tadiwanawana ya ruputawa be tauna ya pomnagona da aitau sibo ya banavi da nimane ya kaididi be sibo yai dokena.
12 Raganine primia aba ya tubutubugana ya kitakitana, tauna Bada na waikatakataima ya basena aubainama yai sumagana.

Pol be Banabas a nagona Antiokma Pisidia provins nopone

13 Raganine Pol na banagama mate Papos a gosena, dabudine taudi kukae a nagona Perga meagaine, Pampilia provins nopone. Be inam dobudine Jon ya gosedi be ya munagana Jerusalemma.
14 Be taudi Pergama be a nagona Antiok meagaine Pisidia provins nopone.

Be Sabat raganine taudi a nago sinagog nopone be a miana.
15 Dabudine sinagog babadidima tarawatu be peroveta adi bukama a sievidina, be murine taudi Banabas be Pol ai bagedi be a riuedina, "Taumi tuatuagamaima, degoda taumi raudugu giunama banaga aubaidima garomie teika, naumeki da ko giu!"

16 Dabudine Pol ya midisugu da nimanama ya kaisugu be giu yai karena, "Taumi Israel banegimima be aitaugа Mamaitua kowai sumagena, koi beavaia.
17 Israel banegidima adi Mamaituama tamatamadama ya vinedi be ya voiedi da banaga damnama ya morabana, be taudi vagavagai Ijiptma a miana. Be Mamaitua na rewapanama dosi vavasagine tauna Ijiptma be yai doka dobigedina.
18 Be taudi modi 40 nopone, avedi da taudi Mamaitua a kawakawa nuagoragorana, be yagoro tauna ya rabedina dobu kavakavane.
19 Be murigа tauna dam dosidima 7 Keinan dobune ya kawa gewegewedi be adi dobuma na banagama Israel banegidima ya utedi be ai buderiena.
20 Uma kauidima matabudi modi 450 nopodie a tubutubugana. Be uma kauidima muridie Mamaitua taurau etara ya utedina naumeki da peroveta Samuel na raganie.

21 Be inam rāganine taudi guyau a gōena. Vutuna
aubainama Mamaitua Sol ya utedina, tauna Kis natunama,
Benjiman damnama nopone. Be tauna modi 40 nopone yai
guyauna.
22 Be Mamaitua Sol ya kaipore be e paiyanama Deivid
ya vine da taudi adi guyauma. Be Mamaitua Deivid na
kauama umanama ya giuena: 'Taugu Deivid, Jese natunama
è banavina. Tauna taugōminama nuaguma e nogōnogotina
maika, be tauna yaba matabuna yà gōegōedina tokare e
voiedina.'
23 "Naumeki da uma baneginama na dame, Tauwai
yawasana Yesu ya riupore dobigena Israel banegidima
garodie, baninama nogone ya riuriuna maika.
24 Murига da Yesu ya tavana, nogone Jon nogota viravira
be babataito ya rauguguyena Israel banegidima garodie.
25 Rāganine Jon na noyama yawai kovina tauna ya riuna:
'Taumi ko nogonogotina da taugu aitau? Agunai taumi
ko nogonogotina kabe taugu Tauwai yawasana, be ibewa.
Tauna murigue e veraverauna e tavana, be taugu nam
veregu da na kagasumama yà kaiporaga.'†
26 "Taumi tuatuagaguma Eibraham natunatunama, be
aitaugа Mamaitua kowai sumagena, koi beavaia. Mamaitua
yawasana varinama verenama uma ya riuporena tauda
aubaidama.
27 Jerusalem taumieninama be adi babadama mate taudi
Yesu a nuababagena. Taudi Yesu a vunugina, be taudi Yesu a
vunuvunugina rāganine, dabudine taudi peroveta adi giuma,
Sabat patapatanama a siesievidina, a magatara.
28 Be avedi da nam aba gewagewanama Yesu garone ti
banavina, be yagoro taudi Paelat ai baga da tauna sibo Yesu
yai gurina.
29 "Be rāganine taudi kauidima matabudi peroveta a
giugiuedina a voia kovina, naumeki da taudi kai bogane a
kirogа dobigе be gubae‡ a boruna.
30 Be Mamaitua gurie ya kawa midisuguna.
31 Be taudi aitaugа tauna mate Galilima be Jerusalemma
a nagonagona, taudi garodie ragan toitoi ya magatarana. Be
inam banegidima taudi yodi tauna na matamatama, banaga
garodie.
32 "Be yodi tauma vari verenama kai varimina: Aba
Mamaitua Tamatamadama ya riuriuedina,
33 tauna yodi tauda natunatudima aubaidama
yai magatarina, baninama tauna Yesu gurie ya

† **13:25:** Uma giunama tauna maika dà waikaiwama: Tinagemma sibo è gadoi.
‡ **13:29:** Uma gubanama taudi guri adi kaba sivudima.

kawa midisuguna. Salamo wairabuinama nopone girugiruminama umanama:
'Tam taugu Natuguma, be taugu tam Tamagomimma.
Manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.'
34 Be mate Mamaitua umanama ya riuna: 'Taugu yaba babau be kenakena nonogidima yà utemina maika boni Deivid è riuriuena nama.'
35 Vutuna aubainama wari babae mate ya riuna umanama: 'Tam nam kui aninana da am vinevinema Babaunama e bova.'
36 Be Deivid na raganie tauna Mamaitua na goanama ya voivoiedina, be murine tauna ya guri be tubuginama tamatamanama diedie a dobo, be ya bovana.
37 Be uma baneginama Mamaitua gurie ya kawakawa midisuguna, tauna nam i bovana.

38 "Vutuna aubainama yau bana, yodi ka rarau guguyana garomie da taumi ko katai kaua da uma baneginama tauna teneteneginama da ami gewagewama e nogota poredina.
39 Be Mousis na tarawatuma nam tenetenegina da tokare ami gewagewama e nogota pore be taumi e kawa didimanimi. Be aitaugа Yesu koi sumagena, tauna ami gewagewama e nogota poredina be taumi e kawa didimanimina.
40 Ko kita kaua da aba peroveta a riuriuedina nam garomie ta tubuga. Peroveta umanama a riuna:
41 'Taumi waidibogа banegimima, ko kita, ko base be ko gurina,
baninama taumi ami raganie taugu noya yà voiena, be uma noyanama, avedi da aitau e riuemina, be taumi tokare yagoro nam koi sumaga.' "

42 Raganine Pol be Banabas sinagog a dobidobi porena, banaga Pol be Banabas a riuedina da Sabat gesaune sibo a verau munagа be uma yabedima sibo garodie a giu munagedina.
43 Taparoro murine Jius be eteni banegidima toitoi Pol be Banabas kedagа ai muriwatanedina. Be taudi aitaugа Bada awai sumagena, Pol mate adi giuma ai sumagedina. Be Pol be Banabas banaga a riu guratedi da taudi sibo Mamaitua waimuriwatanenama a kaiguratena.

Pol ya nagona eteni banegidima garodie

44 Sabat gesaune anikitanama meagai banegidima matabudi a rawategeidina, Bada riunama vaienama aubainama.
45 Be Jius banegidima nama ta kitana be banaga toitoi a veraverauna, dabudine taudi a unura be Pol na giuma a riutuatuagaie be ai varavarana.

46 Be Pol be Banabas ma raudebatoredi a paribeedina,
“Tauma Mamaitua riunama kabe taumi ḡaromie ka giue
doke, be anikitanama taumi ko tuatuaḡaiena, be yawasana
kenakena nonoḡinama nam koma ḡoeḡoena aubainama,
tauma yodi ka gosemi be ka naḡona eteni ḡarodie.
47 Baninama Bada umanama ya riuemaina:
‘Taugu è voiemna da tam eteni banegidima adi yanama, da
tam yawasana kwa kiroḡa nawena, naumeki da dobu
damone.’ ”
48 Raḡanine eteni nama a vaivaiena, taudi nuedima ya
vere kaua be Bada riunama a kaisuḡusuḡuna. Be aitauḡa
Mamaitua ya vinedi da yawasana kenakena nonoḡine ta
tavana, naumeki da taudi ai sumaḡana.
49 Be Bada riunama ya daberara be inam dobunama yai
moḡavuna.
50 Be Jius banegidima, taudi tauwai sumaḡa waiwaividima
isedima dosidima, be meagai babadidima mate a kawa
nuamedimedidina. Be dabudine taudi adi dobue Pol be
Banabas a raukivi gewegewedi be a tavu dobiḡedina.
51 Vutuna aubainama Pol be Banabas popokau kaḡedie a
vayasayasaidina ḡarodie,§ be a naḡona Ikoniumma.
52 Dabudine tauwai sumaḡa mosari be Arua Babau
nopodima ya moḡavuna.

14

Pol be Banabas Ikonium nopone

1 Ikoniumma Pol be Banabas a naḡona Jius adi sinagogma
nopone. Be dabudine adi rauguguyama yai rewapana
kauana, vutuna aubainama Jius be eteni banegidima ya toi
kauana ai sumaḡana.
2 Be Jius aitauḡa waisumaḡa nam ti ḡoeḡoena, taudi eteni
banegidima a kawa nopogedegederidina tauwai sumaḡa
ḡarodie.
3 Pol be Banabas dabudine a taumia gurata be ma deba-
toredi Bada Yesu isane a giugiuna. Be Bada rewapana ya
utedi da taudi mataira be voia dosidima a voiedina. Dabu-
dine banaga a kita da Bada riunama wainuapaḡopaḡonama
inam riukaua.
4 Inam meagaine banaga taudiḡa a dariḡa munaḡedi da
ḡesaudima Jius a riu sagusagudina be ḡesaudima apasol a riu
sagusagudina.
5 Vutuna aubainama Jius be eteni banegidima adi
babadama mate a rawateḡeidi da apasol adi kasirama a
tomna da sibo a raukivi gewegewedi be a rauyekudina.

§ **13:51:** Popokau ya vayasayasaina, baninama deḡoda nam yawasana ta banavi, inam taudiḡa adi wavuma.

6 Raḡanine taudi adi kasirama a tomtomna ta vaivaiena,
taudi a naḡo moisiriedi be a naḡona Listra be Derebe meagai-
die, Likonia provins nopone. Be inam meagaidie be meagai
diane,
7 dabudine vari verenama a rauguguyena.

Pol Listrama a rauyekuna

8 Listra nopone tauḡoma kaḡa nuakudunama ya miami-
ana. Tauna nama ya tubuḡena, be nam airaḡan i bababa bara
rubuna.
9 Tauna Pol na giuma ya vaivaiena. Be Pol tauna ya
kitadidi be raḡanine e kitana, be nopone yawai sumaḡana da
tauna sibo ya yawasanana,
10 naumeki da Pol bonanama dosine ya riuena, "Kaḡame
kwa midisuḡu!" Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya poti be
naḡo yai karena.
11 Raḡanine patara Pol aba ya voivoiena nama a kitakitana,
taudi Likonia bonane a yogo be a riuna, "Uma mamaitued-
ima yodi a dobina, ai rawabanaga ḡomana kitedima maika
tauda!"
12 Be Banabas ai isana 'Sus' be Pol ai isana 'Hemes',
baninama tauna taugiugiu.
13 Be Sus na pirisima* tauna meagai diane be kau tau-
tauḡomidima be berana duriduridima ya verauḡedi meagai
kedanama matane be na banagama mate a ḡoeḡoena da Pol
be Banabas sibo a puyodina.
14 Raḡanine apasol Banabas be Pol nama a vaivaiena, taudi
adi garama a sikedi† be a manini a naḡona patara nopodie be
bonedima dosine
15 a riuna, "Tautauḡoma, aba aubainama umanama ko
voivoia? Tauma banaga ḡoma maika taumi. Tauma vari
verenama kè verauḡena ḡaromie da uma bariawidima nam
banibiribiridi, ko gose poredi be ami yawasanama ko vitare-
dina Mamaitua miamia nonoḡinama ḡarone. Baninama
tauna mara, dobu be egasi be yaba matabudi nopodie ya
voiedina.
16 Boni tauna banaga matabudi ya gosedi be adi ḡoane
nama a naḡonaḡona.
17 Be yaḡoro tauna yai kataimi da tauna e miamiana,
baninama ḡaromie na kiviverema ya voivoiedina. Tauna
kusana gunume ya utemi be ya voie da ami kanima a
gogogogo kauana, be maura ya uteutemi da taumi nuemima
ya vereverena."

---

* **14:13:** Inam pirisi tauna Sus na taurau sewasewama. † **14:14:** Adi garama a sikedina, baninama taudi ai nuaboyana aubainama.

18 Uma giunama ya kovikovina, banaga ḡaubonaḡa a
rautamtamḡotana. Be yaḡoro ya piripiri kauana da sibo a
riutuaḡaiedina puyo aubainama.
19 Dabudine Jius banegidima ḡesaudima Antiok be Ikoni-
umḡa tavetavedina adi giue patara a kawa nopogedeged-
eridina. Vutuna aubainama matabudi Pol a rauyeku be a
soru dobiḡena meagai diane, baninama taudi ai noḡotana
kabe i guriguri.
20 Be raḡanine tauwai muriwatana a midi kwavivirona,
tauna ya midisuḡu be ya munaḡana meagaie. Pomainama
tauna Banabas mate a naḡona Derebema.

*Pol be Banabas a munaḡana Antiokma Siria Provins no-
pone*

21 Inam meagaine taudi vari verenama a rauguguye be
banaga toitoi a voiedi da taudi Bada ai muriwatanena.
Dabudine taudi a munaḡana Listra, Ikonium be Antiokma.
22 Dabudine taudi tauwai muriwatana a duḡudi be a
kawa debatoredi be a riuedi da taudi adi waisumaḡe nama
sibo a miana, be taudi a riuedina, "Tauda muriḡa da Ma-
maitua na waiguyauma nopone tà saḡana, be noḡone tauda
ḡoraḡoranama tà siguena."
23 Be inam meagaidie a naḡonaḡona nopodie, Pol be Ban-
abas, Mamaitua na damma nopodie, adi babadama a vined-
ina. Be muriḡa taudi a moiragi, a widina be Bada ḡarone ai
maḡataridina, baninama tauna vutuna awai sumaḡena.
24 Naumeki da taudi Pisidia provins noponaḡa a naḡonaḡo
da taudi Pampilia provinsne a tavana.
25 Dabudine taudi Pega meagaine Mamaitua riunama a
rarau guguya kovina raḡanine, taudi a dobi a naḡona Atalia
meagaine.
26 Naumeki da dabudine kukakukae a munaḡa Antiokma.
Inam meagaine noḡone tauwai sumaḡa taudi Banabas be
Pol Mamaitua nimane a biridina, be tauna e sagudi da
uma noyanama ta voiena, vutuna noyanama umanema yodi
damonama.
27 Adi kaba tava munaḡe tauwai muriwatana matabudi a
rawateḡeidi be yaba matabudi Mamaitua eteni ḡarodie ya
voivoiedina ai varidina. Mamaitua yodi eteni adi kedama
ya kaipore da taudi ai sumaḡana.
28 Naumeki da taudi inam dabudine tauwai muriwatana
mate a mia watanana.

15

Tauwai sumaḡa adi boruma dosinama Jerusalemma

1 Tautauḡoma ḡesaudima taudi Judiaḡa a yovona Antiokma.
Be dabudine tauwai sumaḡa umanama awai katakataidina,
“Deḡoda taumi nam kopitom ko paḡo maika Mousis ya
riuriuna nama, taumi tokare nam yawasana ko paḡo.”
2 Uma giudima aubaidima Pol be Banabas taudi mate ai
saḡasaḡana. Vutuna aubainama tauwai sumaḡa Antiokma
taudi Pol, Banabas be tauwai sumaḡa ḡesaudima a vinedi da
taudi sibo a naḡona Jerusalemma. Be dabudine taudi apasol
be babada uma kauinama sibo a giuena.
3 Naumeki da, Mamaitua na damma taudi a riupore nawe-
dina. Be kedae Ponitia be Samaria nopodiḡa a naḡo be dabu-
dine Pol be Banabas banaga tauwai sumaḡa a riuriuedina
da eteni banegidima adi yawasanama a vitaredina. Be uma
varinama aubainama tauwai sumaḡa matabudi nuedima ya
verena.
4 Raḡanine taudi Jerusalemma a tavatavana, dabudine Ma-
maitua na damma, apasol be babada taudi Pol be Banabas
adi banagama mate ai kaiwedi be a rabedina. Dabudine
Pol be Banabas Jerusalem banegidima, Mamaitua yaba
matabuna ya voivoiedina, a riuedina.
5 Dabudine Parisi nopodie tauwai sumaḡa ḡesaudima a
midisuḡu be a riuna, “Tauwai sumaḡa eteni nopodie, taudi
naumeki da kopitom ta paḡo be Mousis na tarawatuma ta
voteyeteyena.”
6 Dabudine apasol be babada ai boru be kopitom
kauinama a giu guratena.
7 Dabudine ai tarapiri guratana be muriḡa Pita ya
midisuḡu be ya riuedina, “Yau bana! Taumi koya kataie
da dokane poumie Mamaitua ya vinegu da taugu mudugue
eteni banegidima vari verenama sibo a vaie be ai sumaḡana.
8 Be Mamaitua nopo matabudi ya kataiedina, be tauna
yai kataiguna da eteni banegidima yai aninedina, baninama
Arua Babau ya utedina maika tauda.
9 Be tauna nam i voie da taudi tabu be tauda tabu,
baninama tauna nopodima ya koḡedina, adi waisumaḡama
aubainama.
10 Vutuna aubainama taumi nam sibo tauwai sumaḡa koya
kawa nuaraḡeraḡedi, baninama tamatamadama bo tauda
nam teneteneḡina da uma vitanama tokare te kiroḡi. Deḡoda
nama ko voiana, taumi Mamaitua ko rarau rubuna da tauna
nuanama ei medina.
11 Ibewa nam nama, tauda tài sumaḡa da Bada Yesu na
raukiviveree tè yawasanana. Be teneḡinama nama eteni
banegidima.”
12 Be borue banaga matabudi ai nuatuḡutuḡu be Banabas
be Pol adi giuma awai beavaiedina nema Mamaitua mataira

be voia dosidima taudie eteni ḡarodie ya voivoiedina ai maḡataridina.

13 Raḡanine adi giuma awai kovina, dabudine Jeims ya
riuna, “Yau bana, koi beavaiegu!
14 Saemon tauda kaite ya riuedana da Mamaitua na
damma eteni nopodie ya vinedina.
15 Be peroveta adi giuma a girugirumina mate teneḡinama,
umanama a girumina:
16 ‘Raḡan muriḡa taugu yà verau munaḡa be Deivid na
kapema pupunama yà keri munaḡena.
Be deḡo dobudima nuanuakotovidima, taugu yà rawa vau
munaḡedina.
17 Nama taugu yà voie da Israel banegidima tautaugosedima
be eteni matabudi taugu è vinevinedina, taudi Bada
tai muriwatanena.
Nama Bada ya riuna. Tauna uma yabedima ya voiedina.
18 Be inam kauidima yà giugiuemina, boni banaga a kataied-
ina.’
19 Vutuna aubainama taugu è noḡotina umanama: Deḡoda
eteni banegidima aitauḡa Bada tawai sumaḡena, naumeki da
nam sibo tè tainuaraḡeraḡedi.
20 Be tauda sibo leta tè girumidi be tè riuedi da taudi
kani raurauobedima nam ta kani be nam ta rauwaivi
yabayababa. Deḡoda tai naḡina, inam naumeki adi visav-
isarama taudiḡa mate, be nam waiwaivi ḡesaudima mate.
Be taudi nam musara gadonama kikikinama bo kosina ta
kanidi,
21 baninama Mousis na tarawatuma boni da yodi meagai
da meagai ta rauguguye be Sabat patapatanama sinagog
nopodie ta siesievidina.”

Eteni waiwaisumeḡidima adi letama

22 Naumeki da dabudine apasol, babada be Mamaitua na
damma matabudi, nopodie taudi tautauḡoma ḡesaudima a
vinedi da a riupore nawedina Antiokma Pol be Banabas
mate. Taudi Judas awai isaisana Basabas, be Saelas a
vinedina. Taudi rabuidi tauwai sumaḡa nopodie tauwai
kedadoka.
23 Naumeki da apasol uma letanama taudi mate a riupore
nawedina:
“Kapore eteni banegimima aitauḡa kowai sumaḡana.
Tauma tuatuaḡemima apasol be babada, tauma uma
letanama kè girumina taumi tauwai sumaḡa Antiok, Siria
be Silisiama ḡaromie.
24 “Tauma kè vaiena da tauma ama damma nopone
banaga ḡesaudima taudi adi giue a tainuaraḡeraḡemi be a

tainuaboyemina. Be tauma nam ke riuedina da nama sibo a voia.
25 Vutuna aubainama tauma matabumai kèi aninana, da tautauḡoma ḡesaudima kè vinedi be taudi tauma ama banagama Banabas be Pol mate kè riuporedina ḡaromie.
26 Uma tautauḡomidima taudi adi yawasanama ai utaedina dà Badama Yesu Keriso aubainama.
27 Tauma Judas be Saelas ka riuriuporedina da aba letae kè girugirumina, taudi mududie ta giu yaḡemina.
28 "Arua Babau be tauma kèi anina da nam vita debemie ka boru. Be taumi sibo uma yabediḡa koya voiedina:
29 Kani raurauobedima nam ko kanidi be kosina bo musara gadonama kikikinama nam ko kanidi. Be nam ko rauwaivi yabayababa. Deḡoda koi naḡina, inam naumeki ami visavisarama taudiḡa mate, be nam waiwaivi ḡesaudima mate. Deḡoda uma yabedima ko gosedina, taumi tokare naumeki.
"Ebom matabumi be ko mia kaua."
30 Dabudine tautauḡoma a riuporedi be a dobi a naḡona Antiokma. Raḡanine taudi dabudi a dobidobina, naumeki da banaga matabudi ai rawateḡeidi be leta a utedina.
31 Dabudine banaga leta a sievi be nuedima ya verena duḡu giudima aubainama.
32 Judas be Saelas taudi peroveta be adi giue a duḡudi be a voiedi da ai rewapanana.
33 Taudi dabudine a rautapa miana, muriḡa be taudi tuatuaḡedima ai aiainidi be suba mate a riupore munaḡedina aitauḡa a riuriuporedina ḡarodie.
34 (-)*
35 Be Pol be Banabas taudi Antiokma a mia kwasa be taudi banaga ḡesaudima mate Bada na giuma awai katakatai be a rarau guguyena.

Pol na vaḡaima wairabuinama

Pol be Banabas ai yamonedina

36 A mia raḡan bisanama be Pol Banabas ya riuena, "Agunai tà munaḡa meagai matabudi nopodiḡa deḡo Bada riunama tè rarau guguyedina, dabudi dà banagama tà vakitekitedi da taudi nema ta naḡonaḡo bako."
37 Dabudine Banabas ya ḡoeḡoena da Jon awai isaisana Mak taudi mate sibo a naḡona.
38 Be Pol ya noḡoti da nam i verena da taudi Mak mate ta naḡo, baninama tauna noḡone Pampiliama ya gose poredina. Be tauna nam taudi mate ti noyana.

* **15:34:** Gurik baibol nopone vers 34 nam ima kenakenana. Be inam umanama: Be Saelas dabudine ya mia kwasana.

39 Dabudine taudi uma kauinama aubainama ai kawa
riuriu vavasag̃a be ai daberaridina. Naumeki da Banabas
Mak yai doke be kukakukae a davuna Saiprasma.
40 Be Pol tauna Saelas yai doke be a nag̃ona. Be tauwai
sumag̃a a moiragi da Mamaitua Pol be Saelas e rabedina.
41 Taudi Siria be Silisia nopodig̃a a nag̃o be Mamaitua na
damma matabudi a voiedi da ai rewapanana.

16

Timoti, Pol be Saelas mate a nag̃ona

1 Tauna Debe be Listrama ya tavana. Dabudine
tauwai muriwatana isanama Timoti ya miamiana. Tauna
tinananama Jius baneginama be tauna tauwai sumag̃a, be
tamanama tauna Gurik baneginama.
2 Tauwai sumag̃a matabudi Listra be Ikonium nopodie
taudi a riuna da Timoti tauna banaga verenama.
3 Vutuna aubainama Pol ya g̃oeg̃oena da Timoti mate
sibo a nag̃ona. Inam dabudine Jius a miamiana be Pol
kopitom Timoti g̃arone ya voiena, baninama Jius banegidima
kadi taiye, baninama taudi matabudi a kataiena da Timoti
tamanama tauna Gurik baneginama.
4 Murig̃a taudi meagai da meagai a nag̃o be apasol be
babada Jerusalem nopone abag̃a awai aninedina, nama
banaga a riu nawedina da taudi yabedima nama sibo a
voteyeteyedina.
5 Naumeki da Mamaitua na damma a voiedi da adi
waisumag̃ama yai rewapana be banaga rag̃aninama patap-
atanama sievinama ya moramorabana.

Mamaitua Pol ya riupore nawena Masedoniama

6 Pol na banagama mate taudi Pirigia be Galesia provins
noponag̃a a nag̃onag̃ona, baninama Arua Babau ya riu-
tuag̃aiedina da taudi nam Mamaitua na giuma Eisia provins
nopone sibo a rauguguye.
7 Rag̃anine taudi Misia provinsne a tavatavana, taudi
a raurubu da Bitinia provinsne sibo a nag̃ona, be Yesu
Aruinama ya riutuag̃aiedina.
8 Dabudine taudi Misia ai muri be a dobi a nag̃ona Troas
meagaine.
9 Inam kupine Pol rauboni matae kitakitanama ya kitana.
Tauna Masedonia baneginama ya kitana, nog̃one ya midi
be yawai bag̃ana, “Kwa verau Masedoniama be kwa sagu-
maina!”

10 Uma rauboninama murine tauma* waiɡapa kè
vokaukauana Masedonia naɡonama aubainama, baninama
tauma kè noɡoti da Mamaitua ya yokoemaina da inam
dabudine sibo vari verenama kè rauguguyena banaga
ɡarodie.

Lidia na yawasanama ya vitarena

11 Tauma Troas kè gose be kukakukae kè naɡona Samotres.
Be pomainama kè davuna Neapolisma.
12 Dabudine da tauma kè naɡona Pilipi. Inam Masedo-
nia adi meagaima dosinama be Rom banegidima adi kaba
miama. Be dabudine tauma raɡan bisanama kè miana.
13 Be Sabat raɡanine tauma kè dobi kè naɡona upae meagai
kedanama matane. Dabudine tauma kè noɡoti da Jius adi
kaba moiragima gabunama† sibo kè banavina. Tauma kè
mia be waiwaivi aitauɡa dabudi awai rawateɡeina ɡarodie
kè giuna.
14 Dabudine waivi tenaɡa isanama Lidia tauna Mamaitua
tauraduneenama. Tauna Tayatira meagaine be gara gatu-
gatunama taurau gimaredima. Be tauna uma giunama ya
vaivaiedina, Bada tauna nuanama ya vitare be Pol aba ya
giugiuedina yawai beavaia kauedina.
15 Dabudine tauna be na vadama banegidima matabudi
ai babataitodina. Muriɡa tauna yai baɡamaina, "Deɡoda
taumi ko noɡotina da taugu naumeki Bada yàwai sumaɡena,
naumeki da ko verau be taugu mate tà miana yau vadae."
Dabudine tauna nuamaima ya riu vitarena.

Pol be Saelas dibure a biridina

16 Raɡan tenaɡa tauma kè naɡona Jius adi kaba moirag-
ima gabune. Be kedae taunoya waivinama kè banavina,
tauna nopone koitiri aruinama. Be inam aruinama tauna
kaua nam anikaba kataiedi tauna yawai maɡataridina.
Be uma waivinama taupakinama taudi mane dosinama a
paɡopaɡona na koitirima aubainama.
17 Uma waivinama tauma Pol mate yai muriwatanemai be
bonanama dosine umanama ya riuriuna, "Uma banegidima
taudi Mamaitua saɡasaɡa vavasaɡinama na taunoyama, be
taudi yawasana kedanama ta riuriuemina."
18 Uma kauinama raɡan matabuna namaɡa ya voivoiana.
Be raɡan tenaɡa Pol tuninama ya tuaɡai da yai tautinamuri
be koitiri aruinama ya riuena, "Yesu Keriso isane yà riuriu
vavasaɡemna: Uma waivinama kwa dobi pore!" Inam
dabudine arua waivi ya dobi porena.

---

* **16:10:** Uma dabudine be nokoi ya naɡona riu "tauma" yai karena, baninama dabudine Luk mate. † **16:13:** Deɡo meagaidima nam sinagog, Jius doɡae awai rawateɡeidina moiragi aubainama.

19 Raḡanine waivi taupakinama ta kitana be adi manema
anivoienama kedanama ya kovina, naumeki da taudi Pol
be Saelas a vunuḡidi be a soru nawedina anikune gabune
etaredima aubainama.
20 Taudi a verauḡedina meagaie gewagewa tauwai tara-
piriedima ḡarodie a verauḡedi be a riuna, “Uma tau-
tauḡomidima taudi Jius banegidima, da meagaima ta
kawakawa gewagewana.
21 Baninama taudi vaivai tabudima tawai katakataidana,
be tauda nam naumeki da tài aninedi be tà voiedi, baninama
tauda Rom banegidama.”

22 Be dabudine patara ai rawateḡeidi da Pol be Saelas a
mediedina. Be gewagewa tauwai tarapiriedima taudi Pol be
Saelas adi garama a sikedi be tautauḡoma ḡesaudima a riuedi
da taudi a kwapudina.
23 Be taudi a kwapudina raḡan ya riba kaua be dibure a
sivudi be dibura taubodamenama a riue da e rabe kauedina.
24 Uma riunama aubainama taubodama dibura nopo
vavasaḡine ya biridi be kaḡèdima kaie yai ḡavitadididina.

25 Kupi poune nama Pol be Saelas a moimoiragi be a sare-
sarena Mamaitua ḡarone. Be dibura banegidima ḡesaudima
taudi awai beavaiedina.
26 Yai raḡantenaḡe da yoyo dosinama ya tubuḡa be dibura
vadanama matabuna ya gusu da dibura matakededima
matabudi a nuaporaporaḡa be seini banaga a panipanidina
matabudi a nuakuvesana.
27 Be dibura taubodamenama ya ḡosori da e kitana be
dibura matakededima matabudi a nuaporaporaḡana, dabu-
dine tauna yai noḡotana dibura banegidima matabudi kabe
naira ti naḡonaḡo. Vutuna aubainama tauna na kwatikwa-
tima ya soru tavaite be ya ḡoeḡoena sibo taunaḡa yai guri
munaḡena.
28 Be Pol bonanama dosine ya riuna, “Nam kwai guri
munaḡem! Tauma matabumai uma.”

29 Dabudine tauna kodam ya riuwane be ya manini naḡona
vada nopodiḡa be Pol da Saelas noḡodie ma nairina ya
rauduneedina.
30 Dabudine yai doka dobiḡedi be yai taraviredina, “Yau
bana, aba yà voie be yawasana yà banavi?”
31 Be taudi a paribeena, “Bada Yesu kwai sumaḡe be tam
kwa yawasanana. Tam be am vadama banegidima mate.”
32 Be Pol da Saelas Bada riunama tauna be na vadama
banegidima mate a riuedina.
33 Be inam raḡanine kupie tauna yai dokedi da kerodima ya
koḡedi be waiḡapa tauna be na sedama mate ai babataitod-
ina.

34 Dabudine taubodama yai doka nawedina na vadae
be adi kanima ya vokaukauena. Be tauna na sedama
mate mosari nopodima ya moḡavuna, baninama taudi yodi
Mamaitua tawai sumaḡena.
35 Pomainama raḡan ya tom da gewagewa tauwai tara-
piriedima babadidima taudi tauwai kwapu banegidima a
riuporedina dibura taubodamenama ḡarone be umanama a
riuena, “Inam banegidima kwa kaiporaḡa be ta naḡona.”
36 Naumeki da dibura taubodamenama uma riunama
Pol ya riuena, “Gewagewa tauwai tarapiriedima a riuna
da taumi sibo è kaiporemi. Vutuna aubainama yodi ma
nuasubemi ko naḡo!”
37 Be Pol tauwai kwapu ya riuedina, “Avedi da tauma Rom
banegimaima be taudi nam ti katai kauemaina, be mate
nam ama gewagewama ti kataie be patara nopodie a kwapu
yababemai be dibure a birimaina. Be yodi taudi ta ḡoeḡoena
moisirie ta kaiporemai, bo? Ibewa! Nam nama. Taudi
ḡomidima sibo a verau be ai doka dobiḡemaina.”
38 Be tauwai kwapu inam giudima gewagewa tauwai
tarapiriedima ḡarodie ai maḡataridina. Raḡanine taudi ta
vaiena be Pol da Saelas taudi Rom banegidima, dabudine
taudi a naira kauana.
39 Naumeki da taudi a verau da Pol be Saelas ai kaiwedi be
ai baḡedi da sibo meagai a gose pore be a naḡona. Naumeki
da taudi dibure be ai doka dobiḡedina.
40 Raḡanine Pol be Saelas dibura a dobidobi porena taudi
a naḡona Lidia na vadae. Dabudine taudi tauwai sumaḡa a
banavidi da a duḡudi be muriḡa taudi a naḡona.

17

Rauguguya be raukivigewagewa Tesalonaika nopone

1 Raḡanine taudi a babara naḡona Ampipolis be Apolonia
meagaidima, a gosedi be Tesalonaikama a tavatavana, dabu-
dine Jius adi sinagogma a kitana.
2 Naumeki da Pol tauna nopone ya naḡona maika noḡone
na kaba voiama nama. Sabat rabuiteḡa nopodie tauna
banaga mate buka poredima girugirumidima ai tarapiriedi
3 be ya giugiu waibatedina da Tauwai yawasana ei nua-
toitoi be gurie e midisuḡu munaḡana yawai maḡataridina.
Tauna umanama ya riuriuna, “Uma Yesunama taugu
ḡaromie yà rarau guguyena tauna Tauwai yawasana”.
4 Naumeki da Jius banegidima ḡesaudima ai sumaḡa be Pol
be Saelas ai muriwatanedina. Be teneḡinama nama Gurik
banegidima Mamaitua taurauduneenama toitoi be waiwaivi
isanaḡonaḡodima bisanama.

5 Be Jius banegidima a unurana, vutuna aubainama banaga adi yawasanama gewegewedima anikune gabune a rawateḡeidina, be taudi iḡara inam meagaine ai karena. Taudi a naḡo Jeison na vadae a saḡana. Taudi Pol be Saelas a wanewanedina da sibo a dobiḡedina banaga ḡarodie.

6 Be taudi a wana rereḡedina aubainama, Jeison be tauwai sumaḡa ḡesaudima a soru dobiḡedina meagai babadidima noḡodie, be bonedima dosine a riuna, "Uma tautauḡomidima taudi gewagewa dobu matabuna a voivoiedina be yodi uma a tavana.

7 Be Jeison ya riuedi da na vadae ya saḡedina. Be taudi Sisa na giuma a rawaḡaiḡaiedi be a riuna da banaga ḡesaunama, tauna guyau, isanama Yesu."

8 Raḡanine taudi umanama giudima a vaivaiedina, patara be meagai babadidima ma medidi a naḡo midisuḡuna.

9 Dabudine babada Jeison na banagama mate a riuedi da mane bisa a ḡoeḡoedina nama ai maesa be a riuporedi da a naḡona.

Pol be Saelas a naḡona Berea meagaine

10 Raḡanine kupi ya tavatavana tauwai sumaḡa Pol be Saelas a riupore nawedina Bereama. Dabudine a tavatavana, taudi Jius adi sinagogma nopone a naḡona.

11 Be banaga dabudi Bereama miemienidima taudi banaga veredima, nam Tesalonaika banegidima maika. Baninama taudi raḡan matabuna Mamaitua riunama nuedima tabutabune a vaivaie be a paḡopaḡona. Dabudine taudi girugiruminama poranama raḡan patapatanama a kitakita yaḡedina, da aba Pol ya riuriuedina inam riukaua bo ibewa.

12 Be Jius banegidima toitoi be Gurik waiwaividi be tautauḡomidima isanaḡonaḡodima toitoi matabudi ai sumaḡana.

13 Raḡanine Jius banegidima Tesalonaikama ta vaiena be Pol Mamaitua riunama Bereama ya rarau guguyena, taudi mate dabudi a naḡo be patara a kawa nopogedegederidina.

14 Naumeki da tauwai sumaḡa Pol waiḡapa a riupore nawena gerese, be Saelas be Timoti Bereama a mia kwasana.

15 Be tautauḡoma aitauḡa Pol awai dokena taudi mate a naḡona, naumeki da Aten paratinama. Be Pol na giuma a munaḡena Bereama da Saelas be Timoti ta riuedi be yaḡiyaḡina Pol murine ta naḡona.

Pol Aten nopone

16 Raḡanine Pol yaḡoro Saelas be Timoti Atensma ya raberabedina, tauna yai nuaboya kauana, baninama e kitana be meagai noponama kokoitau ya moḡavuna.

17 Tauna Jius be Gurik tauwai sumāga banegidima mate
sinagog nopone ai tarapirina, be rāgan patapatanama
anikune gabune aitauga a tavatavana mate awai tarapirina.
18 Dabudine tautaugoma nuanuauyauyedima Epikuria be
Stoiki damdima, taudi Pol umanama a riu virevirena, "Inam
baneginama giugiu buabuanama aba e giue?" Be banaga
gesaudima a riuna, "Anikitanama maika tauna wari dobu
mamaituedima e giugiuedina." Nama taudi a riuna, bani-
nama Yesu tauna gurie be ya midisugu munāgana, vutuna
Pol ya rarau guguyena.
19 Dabudine taudi Pol ai doka nawena Areopagas oy-
anama* debane be a riuena, "Tauma sibo kè kataie da uma
waikatakatainama vaunama aba tam kwai katakataiedi?
20 Tam am giuma vaiedima ditabu beamaie ta yovoy-
ovona. Vutuna aubainama tauma ka goegoena da am giuma
pakanama sibo kè katai kauena."
21 Naumeki Aten banegidima be vagavagai matabudi
dabudi miemienidima taudi nam aba noyanama ti
voivoiena, be taudi rāgan matabuna a miaboni be giu
vaudima a giugiuedi be awai beavaiedina.
22 Dabudine Areopagas oyane adi kaba waiborue dabu-
dine Pol ya midisugu be ya riuna, "Yau bana! Taugu
yà kitakitana da taumi bariawa tabu be tabu ko rarau
duneedina, maika kabe Mamaitua.
23 Taugu ami meagaiga è bababababara nago rāganine, taugu
olta tenāga è banavina da debane umanama a girumana:
UMA OLTANAMA TAUNA MAMAITUA NAM KATAKATAIENA TAUNA
AUBAINAMA. Taumi uma Mamaituanama nam ko kataiena
be ko rarau duneena. Tauna vutuna yodi yà rauguguyena
gāromie.
24 "Inam Mamaituanama, tauna dobu be nopone yaba
matabuna ya voiedina. Be tauna mara be dobu ewai
badedina, be tauna nam vada banaga nimedie a voivoiedina
nopodie ima miamiana.
25 Be banaga nam teneginа da tauna tai kani be ta rabe,
baninama tauna nam aba gārode ima goegoena. Ibewa!
Tauna vutuna yaba matabuna e raberabedina, be tauna
yawasana, yavutu be yaba matabudi e uteutedina.
26 Tauna taugoma tenāga pakane yai tubugina be taune
dam matabudi dobue yai tubugidina, baninama ya goena da
banaga sibo dobu matabuna a miana. Be tauna banaga adi
rāganima ya vinedi be adi kaba miama dego dabudine sibo a
miana mate ya vinedina.

* **17:19:** 'Areopagas' inam oya debane, be Aten banegidima nuanuauyeuyedima adi kaba waiboruma gabunama.

27 “Nama Mamaitua e voivoiana, baninama tauna e
gōeḡoena da banaga ta wane be tai suratou gurata da ta
banavina. Be tauna tauda diade be nam i naḡo poredana.
28 Baninama taune tà yawayawasana, tà naḡonaḡo be tà
miamiana. Be ami sarema taubiridima ḡesaudima taudi
umanama a vatovatodina, ‘Tauda tauna natunatunama.’
29 Vutuna aubainama tauda deḡoda Mamaitua Natunatu-
nama, naumeki da tauda nam sibo tèi noḡotana Mamaitua
tauna kokoitau, banaga adi nuauyauyae gold, siruva bo
yekue a sarisaridina maika.
30 Dokane Mamaitua bua ya kita poredina, be yodi banaga
dobu matabuna e riuriuedina da nuedima ta vitaredina,
31 baninama tauna raḡan ya vinena da airaḡan tauna
dobue banaga matabudi adi voiama ruvane ei tarapiried-
ina. Be tauna tauḡoma tenaḡa ya vinena da tauna uma
kauinama ei badena. Uma baneginama Mamaitua gurie ya
kawa midisuḡu munaḡena, da matabuda sibo tè kataiena da
Mamaitua uma noyanama tauna ya utena.”
32 Raḡanine taudi gurie midimidisuḡu muneḡinama a
vaivaiena, dabudine ḡesaudima taudi ai kwatekwateve be
ḡesaudima a riuna, “Tauma ka ḡoeḡoena uma riunama wari
raḡan kwa giu munaḡe be ka vaiena.”
33 Naumeki da Pol ya gosedi be ya naḡona.
34 Be tautauḡoma bisanama na giuma ai sumaḡe be ai
muriwatanena. Taudi nopodie tauḡoma tenaḡa isanama
Dionisus, tauna Areopagas oyanama baneginama. Be ḡesau
tauna waivinama isanama Damaris, be ḡesaudima mate.

18

Pol Korint nopone

1 Uma kauidima muridie Pol Aten ya gose pore be ya
naḡona Korint.
2 Inam dabudine Jius tauḡominama isanama Akwila ya
banavina, tauna Pontasma ya tubuḡana. Tauna na waivima
Prisila mate maiḡo ḡoma Italima be a tavana, baninama Sisa
Klaudias ya riu vavasaḡana da Jius banegidima Romma ta
gosena. Be Pol ya naḡona kitedima aubainama.
3 Be na noyama teneḡinama maika taudi. Vutuna
aubainama taudi mate a mia be parai a voivoiedina vada
aubaidima.
4 Be Sabat matabudi sinagog nopone yawai tarapirina, be
ya rarau rubuna da Jius be Gurik banegidima sibo nuedima
a vitaredina.
5 Raḡanine Saelas be Timoti Masedoniama be a tavana,
dabudine Pol parai voienama ya gose be raḡan matabuna

Mamaitua riunaga ya giugiu nonogena, be Jius garodie yawai magatarana da Yesu tauna naumeki Tauwai yawasana.
6 Be Jius taudi tauna na giuma a riu virevire be a kunurena. Vutuna aubainama tauna na garae popokau ya rawakurukuruvidi* be ya riuedina, "Degoda yawasana nam ko banavi, inam taumiga ami wavuma. Be wavumima taumiga ko pago munagena be nam taugu yau wavu. Yodi be nokoi ya nagona taugu yà nagona eteni garodie."
7 Naumeki da Pol sinagog ya dobi pore be ya nagona Taitos Jastas na vadae sinagog diane. Inam baneginama tauna Mamaitua tauraudunеenama.
8 Krispas sinagog tauwai badenama be na vadama banegidima matabudi Bada ai sumagena. Be Korint banegidima toitoi nama a vaivaiena, taudi mate ai sumaga be a babataitona.
9 Kupi tenaga Pol Bada ya kitana, be Bada umanama ya riuena, "Nam kwa naira, tam naumeki da kwa giugiuna, nam kwai nuatugutugu,
10 baninama taugu tam mate, be nam aitau tokare e midisugu be e raukivi gewegewem. Baninama yau banagama toitoi uma meagaine ta miamiana."
11 Naumeki da Pol modi tenaga be nawaravi 6 dabudi ya mia be Mamaitua riunama banaga yawai katakataidina.
12 Galio tauna Akaia provins nopone yawai primiana raganine, dabudine Jius banegidima a rawategeidi da Pol a vunugi be a veraugena etara aubainama.
13 Taudi Pol ai wavu be a riuna, "Uma taugominama tauna banaga nuedima ya riu vitaredi da taudi Mamaitua a rarau dunee be isanama a kaikai sugуna. Be tauma ama tarawatuma nam nama ima kenakenana."
14 Dabudine Pol gaubonaga sibo giu yai karena be Galio Jius ya riuedina, "Taumi Jius koi beavaia! Degoda uma baneginama gewagewa i voiena, naumeki da taugu sibo bonemima è pagona.
15 Be uma kauinama tauna ya voiena, inam taumi ami waikatakataima na ruvae be ami tarawatuma isedie. Vutuna aubainama uma kauidima taumiga koi tarapiriedi be nam taugu yau noyama dabudi ima kenakenana."
16 Vutuna aubainama tauna anietara vadane be ya tavu dobigedina.
17 Dabudine Jius banegidima matabudi sinagog tauwai badenama Sostenes a vunugi be Galio nogone a riga yabayababena. Be Galio nam aba i riuena.
Pol ya munagana Antiokma.

* **18:6:** Popokau ya rawakurukuruvina, baninama adi gewagewama ya ute munagedina.

18 Be tauna Korintma ya mia guratana. Murīga na banagama yai kaiwedi be kukakukae, Prisila be Akwila mate a nagona Siriama. Murīga da ya geruna tauna Kenkeriama debanama a maku porena, na saugama† Mamaitua gārone aubainama.
19 Taudi Epesesma a tava be dabudine Pol Prisila be Akwila ya gosedi be ya nagona sinagog nopone be Jius banegidima mate ai tarapirina.
20 Dabudine Jius banegidima tauna ai bagana da mate a taumia gurata be tokare sibo ya nagona. Be tauna ya tuagaina.
21 Naumeki da yai kaiwedi be ya riuedina, "Degoda Mamaitua e goeguna, naumeki da tokare yà verau munagana." Be dabudine tauna Epeses ya gose be kukakukae ya nagona.
22 Ragānine tauna Seseriama ya tavana, tauna ya sagana Jerusalemma Mamaitua na damma waikaiwedima aubainama, be murīga tauna ya dobi ya nagona Antiokma.

Pol na vagaima wairabuitegānama

Apolos ya nagona Epesesma

23 Pol dabudine Antiokma ya taumia guratana. Murīga uma dobunama ya gose be tauna ya babara nagona meagai da meagai, Galesia be Pirigia provinsdima nopodīga, be tauwai muriwatana matabudi ya voiedi da taudi ai rewapanana.
24 Inam ragānine Jius taugominama tenaga isanama Apolos, ya verauna Epeses meagaine. Tauna Alexandriama ya tubugana, be tauna taugiuyagayaga be girugiruminama poranama tauna ya katai kauena.
25 Be tauna Bada Yesu na yawasanama kedanama a giu kauena. Be na giuma vaiedima ai rewapana vavasagana. Avedi da tauna Jon na babataitoma taunaga ya kataiena, be yagoro Yesu na kauama ya giu yageyagedina.
26 Tauna ma raudebatorana sinagog nopone ya giuna. Ragānine Prisila be Akwila tauna na giuma ta vaiena be taudi a riue be ai doka nawena adi vadae. Be dabudine taudi Mamaitua na yawasanama kedanama Apolos a giu yagena.
27 Ragānine Apolos Akaia nagonama ya waitaina, naumeki tauwai sumaga Epesesma taudi leta a girumina Akaiama tauwai sumaga gārodie da ragānine Apolos dabudine e tavana inam taudi nimedie. Apolos na kaba tavama ragānine, tauna tauwai sumaga ya sagu kauedina, waikatakatai puyonama tauna gārone aubainama.

† **18:18:** Ragānine banaga Mamaitua gārone a sausaugana, taudi debedima nam ti tomtomna. Be ragānine sauga ya kovikovina, naumeki da debedima a makumaku poredina.

28 Be na giuma wairewapana vavasagidie Jius banegidima
adi giuma patara nopodie ya rigedina, be tauna girugiru-
minama porane garodie yai magatarana da Yesu tauna
naumeki Tauwai yawasana.

19

Pol be Jon tauwai babataito na tauwai muriwatanama

1 Raganine Apolos tauna Korintma ya miamiana maika,
Pol tauna oya tauridiga kedanama ya pagona, naumeki
da Epesesma ya dobina. Dabudine tauwai muriwatana
gesaudima ya banavidi
2 be yai taraviredina, "Taumi koyawai sumagana ragani-
ne, Arua Babau koya pago bo ibewa?" Be taudi a paribeena,
"Ibewa, tauma nam airagan dego Arua Babau riunama ke
vaia rubuna."
3 Naumeki da Pol ya riuna, "Be taumi aba babataitonama
koya pago?" Be taudi a paribeena, "Jon na waibabataitoma."
4 Dabudine Pol ya riuna, "Jon na waibabataitoma inam
taudi aitauga adi nogotama ta vitavitaredina aubaidima.
Tauna banaga ya riuedina da, banaga murine e veraver-
auna, tauna tai sumagena, inam tauna Yesu."
5 Taudi umanama giunama a vaivaiena, taudi Bada Yesu
isane a babataitona.
6 Raganine Pol nimanama debedie ya biribiridina, dabu-
dine Arua Babau garodie ya yovona. Naumeki da taudi bona
tabu be tabu giuedima ai kare be awai perovetana.
7 Inam tautaugomidima sievinama 12 nama.
8 Pol nawaravi rabuitega nopodie tauna ya nagona sina-
gog nopone, be Mamaitua na waiguyauma banaga garodie
ma raudebatorana yawai magataridi be nuedima ya riuriu
vitaredina.
9 Be banaga gesaudima taudi a raukosogaigai be nam ti
sumagana. Be patara nogodie riu gewegewedie Bada na
yawasana kedanama a riuedina. Vutuna aubainama Pol
taudi ya gosedi be tauwai sumaga gesaudima ya ragaudi
garone, be ragan matabuna Tiranus na waikatakataima
vadane awai tarapirina.
10 Uma kauinama nama ya kena nonogana da modi rabui
a kovina, vutuna aubainama Jius banegidima matabudi
be Gurik aitauga Eisia provins nopone miemienidima
matabudi Bada riunama a vaiena.

Banaga ginauri bukedima a gabu gorudina

11 Be Epeses nopone Mamaitua rewapana Pol ya ute da
tauna mataira dosi vavasagidima ya voiedina.

12 Banaga taudi Pol na agesi be na garama a ragaudina, be
banaga sidesidedima debedie a biridi da a yawasana be arua
gewegewedima taudi a dobi poredina.
13 Be Jius banegidima ḡesaudima taudi ginauri tauvoien-
ama a babaranaḡo be a rarau rubuna da arua gewegewed-
ima banaga a kokukokudina ḡarodie sibo Yesu isane a
tavu dobiḡedina. Taudi umanama a riuna, “Yà riuriu
vavasaḡemna da Yesu, vutuna Pol e rarau guguyena, tauna
isane inam baneginama kwa dobi pore.”
14 Naumeki da Jius pirisidima adi badama isanama
Skeva, tauna na sedama tautauḡomidima matabudi 7, taudi
umanama kauidima a rarau rubudina.
15 Be arua gewagewanama ya riuna, “Taugu Yesu be Pol è
kataiedina, be taumi aitau?”
16 Dabudine banaga arua gewagewanama kokukokunama
ya raupoti, ya vunuḡidi da ya riḡa yabayababedi be taudi ma
kovekovedi be ma kosikosinidi naira a manini dobina.
17 Jius be Gurik banegidima matabudi Epesesma
miemienidima uma kauinama a vaie be taudi matabudi
a naira kaua be Bada Yesu isanama a kaisuḡusuḡuna.
18 Be banaga toitoi aitauḡa awai sumaḡana, taudi a verau
be adi voiama gewegewedima patara matedie a riu kuveku-
vesidina.
19 Be banaga toitoi aitauḡa ginauri voivoiedima taudi
matabudi adi ginaurima moiragidima bukedima a rawa-
teḡeidi be patara matedie a gabu gorudina. Be raḡanine
taudi buka maesidima a sievidi, da mane sievinama ya saḡa
vavasaḡana, siruva 50 tausand nama.
20 Umanama kauidie Bada riunama yai rewapana, ya
moraba be ya daberarana.
21 Inam kauidima muridie Pol Jerusalem naḡonama yai
nuanoḡonoḡotena da tauna Masedonia be Akaia nopodiḡa
sibo ya naḡona. Be tauna ya riuna, “Taugu yà naḡona
Jerusalemma, be muriḡa yà naḡona Romma.”
22 Naumeki da tauna tausagunama rabui, Timoti be Eras-
tas ya riupore nawe dokedina Masedoniama. Be Pol tauna
dabudi Eisia provins nopone ya taumia guratana.

Iḡara Epeses nopone ya tubuḡana

23 Naumeki da inam raḡanine banaga ḡesaudima a med-
ina Bada na yawasanama kedama aubainama, be taudi
waikawa riuriu dosinama ai tubuḡina.
24 Tauḡoma tenaḡa isanama Demetrias, tauna na noyama
inam siruvae purapura ya voivoiedina. Tauna siruvae
tempol ḡauḡaubodima ya voivoiedina, kitedima kokoitau
waivinama isanama Aretemis na tempolma maika. Uma

vadedima ḡaugaubodima banaga a gimara da a ragaudi be a naḡonaḡona. Tauna noya toitoi banaga ya utedi da taudi siruvae yaba tabu be tabu a voivoiedi be yabedie a rarau manena.

25 Naumeki da Demetrias tauna na taunoyama be tausagudima ḡesaudima mate, matabudi ya rawateḡeidi be ya riuedina, “Yau bana, koya kataiena da tauda uma noyane, mane dosinama dà kaba paḡoma.

26 Be taumi koya kita be koya vaiena da uma baneginama Pol banaga toitoi nuedima ya riu vitaredina, baninama tauna ya riuna da mamaitua banaga nimedie voivoiedima inam taudi nam Mamaitua. Uma kauinama nam Epeses taunaḡa nopone i giuena, be Eisia provinsnama matabuna nopone nama ya giugiuna.

27 Uma giunama sabine yodi dà manema anipaḡonama kedanama ewai kavena. Be ḡesau inam umanama: Banaga tokare Aretemis na vadama ta noḡota tuatuaḡaiena be Aretemis ḡominama tauna Eisia be dobu matabuna nopone isanama dosinama banaga a rarau duneena, be yodi Pol e kawakawa kerebuna.”

28 Raḡanine na banagama nama a vaivaiena, taudi nuedima yai medi kaua be ma yogoyogodi a riuna: “Epeses Aretemisnama tauna saḡasaḡa vavasaḡinama.”

29 Dabudine meagai banegidima a tava yabayababa be kedae taudi Gaiyas be Aristakas mate a soru waimaninidi be a naḡona aniwai boru gabune, be nuedima ya raḡaraḡana. Taudi rabuidi Masedonia banegidima be Pol na varoroma.

30 Pol ya ḡoeḡoena sibo ya naḡona patara nopodie be tauwai muriwatana nam ti aninena.

31 Be mate provins babadidima dosidima aitauḡa tauna na banagama riu a riuporena ḡarone da tauna nam sibo ya naḡo aniwai boru gabune.

32 Dabudine banaga matabudi a nuababaḡa be banaga ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena, be ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be banaga toitoi nam ti kataiena aba aubainama inam dabudine a tava.

33 Be Judia banegidima Alexanda a biusuriḡa nawena, patara noḡodie ai midiri da tauna aubaidima sibo ya giuna. Be Alexanda nimanama ya kaisuḡu da Jius adi gudutarama sibo banaga ḡarodie ya voiena,

34 be banaga ta kitana be tauna Jius baneginama, naumeki da banaga matabudi suara awas rabuinama nopodie a yogotenaḡa be a riuriuna, “Epeses Aretemisnama tauna saḡasaḡa vavasaḡinama!”

35 Dabudine meagai tauwai badenama ya riutuaḡaiedi be umanama ya riuna, “Banaga dobu matabuna a kataiena da

tauda Epeses banegidama, tauda Aretemis* na tempolma be yeku Aretemis maika kitanama marae be kurukuruvinama mate taurabedima.
36 Nam aitau tokare uma giunama e riutuaḡaie be teneteneḡina, vutuna aubainama taumi matabumi koi nuatuḡutuḡu be nam ko voia yabayababa.
37 Taumi uma tautauḡomidima rabui koya saḡe yababedina. Taudi nam aba da kaba raudunema vadane ti danene bo riu gewegewedie da mamaituama waivinama ti riuena.
38 Deḡoda Demetrias be na taunoyama uma banegidima sibo ti wavudina, tauda babada ta miamiana da taudi ta etaredi be dabudine tai kawa wavuwavuna.
39 Be deḡoda taumi giu ḡesaudima ḡaromie tima kenana, naumeki da tokare boru dosine ko giuedina.
40 Aba da manaka ya tubutubuḡana inam aninaira, tauda tokare uma kauinama aubainama tai wavudana. Be nam deḡo dà giuma verena da tokare tà gudutara. Be tauda nam dà giuma baniboruboruna da tokare tà riuedi."
41 Uma giudima ya giugiu koviedina, tauna boru yai yamonedina.

20

Pol Epeses ya gose be ya nāḡona Troasma

1 Rāḡanine iḡara ya kovikovina, dabudine Pol tauwai sumaḡa ya rawateḡeidi be ya duḡudina. Naumeki da yai kaiwedi be ya gosedi da ya nāḡona Masedoniama.
2 Inam dobudima tauna ya nāḡo rovoedi be banaga ya duḡuduḡudina. Naumeki da Grisma* ya tavana.
3 Dabudine nawaravi rabuiteḡa ya mianana, be tauna ya ḡoeḡoena sibo ya nāḡona Siriama. Be Jius banegidima tauna kana kasirama a tomtomna, vutuna aubainama Pol ya munaḡana Masedoniama.
4 Inam vaḡaine banaga bisanama Pol mate ai vararona. Taudi isedima Sopata, tauna Berea banaginama Pirus natunama, Aristakas be Sekundas, taudi Tesalonaika banegidima, Gaiyas tauna Debe baneginama, be Timoti, Taikikas be Tropimas, taudi Eisia banegidima.
5 Uma banegidima matabudi taudi a doka be Troasma a raberabemaina.
6 Be Buredi-Nam-Sasanina soinama murine tauma kukakukae kè davuna Pilipi. Be raḡan 5 muridie kèi rawateḡeimaina banaga ḡesaudima mate Troasma. Dabudine tauma raḡan 7 kè miana.

Eutikas gurie a kawa midisuḡu munaḡena.

---

* **19:35:** 'Aretemis' tauna kokoitau waivinama. * **20:2:** 'Gris' inam Gurik banegidima adi dobuma.

7 Raḡan Sande tauma kèi rawateḡeimaina turiya aubainama. Pol ḡarodie ya rarau guguyana, be tauna pomainama na naḡoma aubainama, tauna ya giuna da nubautua.
8 Tauma vada vatavatara rabuiteḡa, be vatara aniwai rabuiteḡane tauma kèi rawateḡeimaina. Be inam dabudine kodam toitoi a karakaratana.
9 Be tauḡoma tenaḡa yaraginama isanama Eutikas tauna windoe ya miamiana, be tauna matanama ya yadoyadona kena aubainama. Be Pol tauna yaḡoro ya giugiuna. Be raḡanine tauḡominama ya kenakena nuakoana, tauna windoe be ya kuruva dobi da doḡae ya ravusena. Be raḡanine ta kaisuḡu kabe da tauna kaite ya gurina.
10 Pol ya dobi da nimane ya tika be banaga ya riuedina, “Koi nuatuḡu, tauna yawayawasaninama.”
11 Naumeki da tauna ya saḡa ya munaḡana vada nopone. Dabudine taudi a turiya be murine Pol ya giu watanana da raḡan ya tomna. Naumeki da tauna ya naḡona.
12 Dabudine banaga tauḡoma yaraginama ai doka nawena vadae yawayawasaninama, be taudi nuedima ya vere kauana.

Pol ya naḡona Miletma

13 Tauma kè doka be kè naḡona wagae. Be kukakukae kè naḡona Asosma. Be tauma Pol sibo kèi geruna, be baninama tauna kaḡanaḡa naḡonama ya ḡoena aubainama, tauna ya riuemaina da tauna Asosma kai geruna.
14 Raḡanine tauna Asosma ya banavimaina, naumeki da kèi geru be kè verauna Mitilenema.
15 Be pomainama tauma kukakukae kè naḡona Kiosma. Be mainokomḡo tauma Samosma kè ḡotana be mainokommai raḡanine tauma Miletma kè tavana,
16 baninama Pol tauna ya ḡoeḡoena da tauma sibo Epesesma kè naḡona, be Pentekost raḡaninama maida aubainama, tauna nam ei kabikabikoa be yawai paparanana da Jerusalemma e saḡa makaina, muriḡa da Pentekost.

Pol Epeses babadidima yai kaiwedina

17 Tauma Miletma be Pol riu ya riuporena Epesesma Mamaitua na damma babadidima ḡarodie da taudi sibo a verauna.
18 Raḡanine taudi a tavatavana tauna ya riuedina, “Taumi koya kataiena taugu pakane uma dabudine è tavana Eisia provins nopone be nema taumi mate raḡan matabuna tè mia bakona

19 be Bada èi yaragena. Taugu voyaḡote be ma matasurugu
Bada èi yaragena, avedi da Jius a rarau rubuguna, baninama
Jius banegidima yau kasirama a tomtomna.
20 Taumi koya kataiena da taugu nam ai giu tenaḡa e
kaididi kwasena. Ibewa da giu matabudi anisagumima è
rauguguya rovoedina ḡaromie. Taugu patare be vada da
vada èi katakataimina.
21 Taugu Jius be Gurik banegidima è riuedina da taudi
matabudi nuedima ta vitaredi Mamaitua ḡarone, be tai
sumaḡana tauda da Badama Yesu Tauwai yawasana ḡarone.

22 "Be taugu yodi Arua e sorusoruguna da yà naḡona
Jerusalemma. Be dabudine nam e kataiena da aba ḡarogue
e tubuḡa.
23 Be taugu è kataiena da taudi ta panigu be ta raukivi
gewegeweguna, baninama nama meagai matabuna Arua
Babau ya riuriueguna.
24 Be inam naumeki, taugu nam guri ama nainairena, be
tenaḡa, yau yawasanama kedanama be yau noyama Bada
Yesu ya uteuteguna, yà raudamoedina. Uma noyanama
inam Mamaitua na raukiviverema varinama verenama
taugu yàwai matematena.

25 "Be yodi taugu è kataiena da taumi matabumi ḡaromiḡa
è naḡo be Mamaitua na waiguyauma è rarau guguyena, nam
aitau tenaḡa tokare e kita munaḡegu.
26 Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina: Deḡoda tam
aitau nam yawasana kwa banavi, inam nam teneḡinama da
taugu koi wavugu,
27 baninama taugu Mamaitua na ḡoanama matabudi è
riuemina, be nam aba riunama e kaididi kwasena.

28 "Vutuna aubainama yodi ko kita kaua munaḡemi be
banaga matabuna Mamaitua na dame. Uma banegidima
matabudi tauna natunama kosinine ya gimeridina. Be Arua
Babau ya vinemi da taumi Mamaitua na yosima taukita
watanidima.
29 Taugu è kataiena da raḡanine taugu yà gosemina tokare
tabei ta saḡa nopomie be yosi ta kawa gewegewedina.
30 Be mate taumi ḡomimima poumie tokare tautauḡoma
ḡesaudima ta midisuḡu be Mamaitua riunama ta vitaredi da
tauwai muriwatana tai doka godabarimi be taumi taudi koi
muriwatanedina.
31 Vutuna aubainama ko kita kaua be ko noḡoti da taugu
modi rabuiteḡa nopodie kupi da suara raḡan patapatanama
taugu ma matasurugu yawasana kedanama èwai kataimina.

32 "Yodi yà rarau kaigosemina Mamaitua nimane be ri-
unama na wainuapaḡopaḡoma, vutuna e voiemi da koi

rewapana be yawasana kenakena nonoḡinama e utemina. Taumi babau banegimima matabumi.

33 “Taugu nam aitau ḡarone gold bo siruva bo gara ei kwinena.
34 Taumi matabumi koya kataiena da nimaguma uma, taugu yau ḡoana be yau varoroma adi ḡoanama è voiedina.
35 Be yaba matabudi è voivoiedie taumi èi kataimi da umanama noyedima dosidie taumi banaga gwaḡegwaḡedima sibo koya sagudina. Ko noḡoti da Bada Yesu tauna umanama ya riuna: ‘Waiuta na wainuaverema dosi vavasaḡinama, nam paḡo na wainuaverema maika.’ ”

36 Raḡanine tauna nama ya riuriuna, tauna tuapikane ya raupari be matabudi a moiragina.
37 Dabudine matabudi a ḡaba be Pol a tika be ai suruvena.
38 Aba ya kawa nuaboyedina inam uma riudima, taudi noḡonama nam ta kita munaḡe. Naumeki da taudi Pol mate a naḡo tenaḡana wagae. Be dabudine Pol ya gosedi be ya naḡona.

21

Pol ya munaḡana Jerusalemma

1 Raḡanine tauma kè gosedina, tauma kukakukae kè naḡona Kosma. Be pomainama tauma kè naḡona Rodus, dabudine da kè naḡona Patarama.
2 Dabudine tauma waga kè banavina tauna ya nanaḡona Poitia, naumeki da tauma wagane kè geruna.
3 Tauma Saipras kè kitakitana senimaima yauwanine kè gose be tauma kè naḡo ḡomana Siria provins nopone be Taiama kè ḡotana, baninama dabudine waga taragai yai dobidina.
4 Naumeki da inam waganama kè dobi pore be dabudine tauwai muriwatana ḡesaudima kè banavidi da taudi mate dabudi raḡan 7 kè miana. Uma tauwai muriwatanidima Arue Pol a riuena da tauna nam sibo ya saḡa ya naḡo Jerusalemma.
5 Be tauma ama naḡoma raḡaninama ya tavatavana, naumeki da tauma meagai kè gose be ama vaḡaima kèi kare munaḡena. Be tauwai muriwatana, adi visavisarama be adi sedama matabudi meagai kè gosedi da kè dobi be kè naḡo tenaḡana gerese. Be dabudine tauma tuapikamaie kè raupari be kè moiragina.
6 Be murine kèi kaiwedi da tauma wagae kè saḡana, be taudi a munaḡana meagaie.

7 Be Taiama dabudine ama vaḡaima kèi kare munaḡena, naumeki da Petolemaisma kè ḡotana. Dabudine tauwai sumaḡa kèi kaiwedi be taudi mate kè miana raḡan tenaḡa.
8 Pomainama kè midisuḡu munaḡana, naumeki da Seseriama kè tavana. Be Pilip tauna vari verenama tauraguguyenama na vadae kè miana. Tauna tenaḡa tauwai kaisagu 7 nopodie.
9 Tauna natunatunama guguinidima matabudi 4 taudi Mamaitua riunama a giugiuena maika peroveta.
10 Tauma dabudi kè mianana raḡan bisanama, be peroveta isanama Agabas tauna Judiama be ya yovona.
11 Naumeki da ḡaromaie ya verau be Pol na boretaima ya paḡo be taunaḡa nimanama be kaḡanama boretaine ya panidi be ya riuna, "Arua Babau ya riuna umanama, 'Jius banegidima Jerusalemma uma boretainama tamanama umanama ta pani be eteni nimedie ta boruna.' "
12 Tauma umanama kè vaivaiena, naumeki da dobunama banegidima be tauma Pol kèi baḡa guratena da nam sibo ya saḡa ya naḡo Jerusalemma.
13 Be Pol ya paribeedi be ya riuna, "Aba aubainama taumi ko ḡabaḡaba be taugu kowai nuaboyagu? Taugu è vokaukauana da Jerusalem nopone ta panigu bo tai guriguna, Bada Yesu isanama aubainama."
14 Raḡanine tauma nam teneteneḡina da ke riutuaḡaie, naumeki da tauma kèi nuatuḡutuḡu be kè riuna, "Naumeki, Bada na ḡoanama nama e tubuḡana."
15 Uma kauidima muridie tauma kè vokaukaua be kè saḡa, kè naḡona Jerusalemma.
16 Tauwai sumaḡa ḡesaudima Seseriama mate kèi varorona, naumeki da Manason na vadae a saḡemaina da dabudine sibo kè miana. Manason tauna Saipras tauḡominama be tauna tauwai muriwatana poranama.

Pol Jerusalemma ya tavana

17 Raḡanine tauma Jerusalemma kè tavatavana, tauwai sumaḡa ma nuaveredi ai doka nawemaina adi vadae.
18 Be pomainama Pol be tauma ḡesaumaima kè naḡona Jeims kitanama aubainama. Be Mamaitua na damma babadidima matabudi mate dabudi a tavana.
19 Pol matabudi yai kaiwedi be na noyae yaba matabudi Mamaitua eteni ḡarodie ya voivoiedina yai maḡataridina.
20 Be taudi umanama riunama a vaivaiena raḡanine, taudi Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡuna. Be dabudi taudi Pol a riuena, "Tuai, yodi kwa kita Jius banegidima sievinama tausand toitoi ai sumaḡana. Be matabudi taudi yaḡoro tarawatu mudurabidima.

21 Be yodi banaga ḡesaudima taudi umanama a riuena, ‘Tam Jius matabudi eteni nopodie miemienidima kabe kuwai katakataidi be Mousis na tarawatuma kabe ti gosegose. Tam kabe ku riuedina da adi sedama nam kopitom ta paḡo bo nam Mousis na tarawatuma na vaivaie ta mia.’
22 Yodi aba tà voie? Taudi tokare ta vaie da tam kuya tavana.
23 “Vutuna aubainama tauma aba ka riuemna kwa voiena. Uma dabudine tautauḡoma 4 taudi sauga a voiena Mamaitua ḡarone.
24 Inam tautauḡomidima kwa ragaudi be taudi mate nopomima ko kawa vere munaḡena.* Be tam adi puyoma kwa gimara be tokare taudi debedima ta makudina. Dabudine banaga matabudi ta kita da uma giudima matabudi inam nam riukaua. Be yaḡoro tam tarawatu kwawai muriwatanena.
25 “Be eteni nopodie aitauḡa awai sumaḡana, tauma adi letama kè girumidi da taudi kani raurauobedima nam ta kanidi be kosina bo musara gadonama kikikinama nam ta kanidi. Be nam ta rauwaivi yabayababa. Deḡoda tai naḡina, inam naumeki adi visavisarama taudiḡa mate, be nam waiwaivi ḡesaudima mate.”
26 Dabudine pomainama Pol inam tautauḡomidima ya ragaudi be tauna taudi mate nopodima a kawa vere munaḡedina. Dabudine taudi a naḡona tempol nopone be Pol pirisi ya riuedina da yodi sauga adi raḡanima a kovina, be raḡan 7 muridie taudi tenatenaḡaḡa nopokawa vere puyodima ta verauḡedina.

Pol tempol nopone a vunuḡina

27 Raḡan 7 ḡaubonaḡa sibo a kovina, Jius banegidima ḡesaudima Eisiama miemienidima, taudi Pol tempol nopone a kita be taudi banaga matabudi a kawa nopogedegederidi da tauna a vunuḡina.
28 Be taudi bonedima dosine a riuna, “Yau bana, ko sagumai! Uma tauḡominama vutuna dobu matabuna banaga matabudi yawai katakataidina, be giu gewegewedie dà banagama, dà tarawatuma be dà tempolma ya riuriuedana. Be tauna eteni banegidima mate ya saḡedina dà tempolma nopone be ya voie da inam babau gabunama ya kawa miramirana.”
29 Taudi nama a riuna, baninama dokane taudi Pol a kitana, Tropimas mate meagaiḡa a naḡonaḡona. Be taudi a noḡotina da Pol kabe Tropimas iwai doka nawe tempol nopone.

* **21:24:** Pol puyo ei maesina, be dabudine ta kita be tai sumaḡa da tauna Mousis na tarawatuma yaḡoro ewai muriwatanena, baninama tauna Jius baneginama aubainama.

30 Naumeki da meagai banegidima tabutabudima a kawa
nopogedegederidi be a maninitava yabayababa be dabudine
Pol tempol nopone a vunuḡi be a soru dobiḡena. Be yai
raḡantenaḡe da taudi matakeda a gududina.
31 Raḡanine waigurinama awai taina, dabudine Rom
adi torima matanama e vaiena be Jerusalemma iḡara a
ḡaḡaḡaḡarina.
32 Dabudine tauna waiḡapa tauiḡara be adi babadama
a dobi be a manini a naḡona patara nopodie. Be patara
ta kitana be tauiḡara adi babadama mate a yovoyovona,
dabudine taudi Pol riḡanama a gosena.
33 Naumeki da tauiḡara adi torima matanama Pol ya
vunuḡi be na tauiḡarama ya riuedina da taudi seini rabui
mate Pol sibo a panina. Dabudine tauna banaga yai taravire-
dina, “Uma baneginama aitau, be aba ya voie?”
34 Dabudine banaga ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena,
be ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be tori matanama
nam aba i banavina, aubainama na tauiḡarama ya riuedi da
taudi sibo Pol ai doka nawena adi kaba miae.
35 Raḡanine Pol wawane ya tavatavana, dabudine iḡara
ya moraba vavasaḡana aubainama, tauiḡara Pol a kiroḡa
ḡomena gemodie,
36 baninama patara taudi ai muriwatanedi be bonedima
dosine a riuriuna, “Koi guri!”

Pol ya gudutara munaḡena

37 Dabudine tauiḡara ḡaubonaḡa Pol sibo a nawena vadae,
be tauna tori matanama yai baḡana, “Naumeki bo ibewa da
aba ḡarome yà giue?” Be tauna ya paribeena, “Tam Gurik
bonane giunama kuya kataie, bo?
38 Taugu è noḡotina da tam kabe Ijipt banegim, tauna
maiḡone iḡara yai tubuḡi be banaga 4 tausand yai doka
nawedina dobu kavakavane.”
39 Be Pol ya riuna, “Ibewa! Taugu Jius banegiguma be yau
meagaima isanama dosinama Tasus, Silisia provins nopone.
Be yàwai baḡamna da sibo kuyai aninegu be banaga ḡarodie
sibo è giu.”
40 Be tori matanama tauna yai anine da na ḡoanama sibo
ya voiena. Naumeki da Pol wawane ya midi be nimanama
ya kaisuḡuna da patara sibo ai beavaiena. Raḡanine taudi
matabudi awai nuatuḡutuḡu rovona, dabudine tauna Hibru
bonane ya riuedina,

22

1 “Yau banagama be tamatamaguma, yau gudutarama
yodi koi beavaie.”

2 Raḡanine taudi ta vaiena be Hibru bonane ya giugiuna, naumeki da taudi matabudi ai nuatuḡu vavasaḡana. Dabudine Pol ya riuna,

3 “Taugu Jius banegiguma be Tasusma è tubuḡana Silisia provins nopone, be uma dabudine è morabana. Taugu Gamaliel na waibadama dibune, be tauna tamatamadama adi tarawatue yai katakatai kaueguna. Be taugu maika taumi, Mamaitua mudurabiguma.

4 Taugu Yesu tauwai muriwatanedima è raraukivi gewegewedi be èwai guridina. Taugu tautauḡoma be waiwaivi è vunuḡidi be dibure è biribiridina.

5 Be pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama be meagai babadidima taudi a kataieguna da uma yabedima yà riuriuemina inam riukaua. Be taudi leta a uteguna, adi banagama Damaskasma miemienidima aubaidima da taudi a sagugu da tauwai sumaḡa dabudi sibo kè vunuḡidi, yodibe kè panidi be sibo è verauḡedina Jerusalemma, kovoḡidima aubainama.

6 “Dabudine taugu è naḡonaḡona Damaskasma be suaratopu nama yana marae waimatakanikaninama yai raḡantenaḡe be yai yana kwa viviroguna.

7 Be dabudine è beku da doḡae è ravusegu da yà vaiena be bona marae ya riueguna, ‘Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?’

8 Be taugu èi taravirena, ‘Tam aitau, Bada?’ Be tauna ya riuna, ‘Taugu Nasaret Yesunama, vutuna kwa raraukivi gewegeweguna.’

9 Be aitauḡa mate kewai vararona, taudi yana a kitana, be banaga aitau mate kewai giuna bonanama nam ti kataiena.

10 Be taugu è riuna, ‘Bada, aba yà voie?’ Be tauna ya riuna, ‘Kwa midisuḡu be kwa naḡona Damaskasma, be dabudine ta riuem da aba yau ḡoanama kwa voiena.’

11 “Naumeki da yau vararoma nimague a kaididi be ai doka naweguna Damaskasma, baninama yana yai matakanikani vavasaḡana aubainama mataguma yai kupikupi da nam aba e kitana.

12 Dabudine tauḡoma isanama Ananaias ya saḡana ḡarogue. Tauna tarawatu tauvoteyeteyedima be Jius banegidima matabudi dabudi miemienidima tauna a vivivivirena.

13 Tauna diague ya midi be ya riueguna, ‘Tuai Sol, yodi kwai kita munaḡana!’ Be yai raḡantenaḡe da taugu Ananaias è kitana.

14 Dabudine tauna ya riueguna, ‘Tamatamadama adi Mamaituama ya vinem da na ḡoanama kwa kataie be Banaga Didimaninama kwa kita be giu mudune kwa vaiena.

15 Baninama tam tokare tauna na matamatama banaga
matabudi gārodie. Be tam yaba kuya kitekitedi be kuya
vaivaiedina, taudi kwa riuedina.
16 Be yodi nam kwai raba! Kwa midisugu be kwa babataito.
Be Yesu kwai bagā da am gewagewama e kogā poredina.'
17 "Taugu Jerusalemma è tava munagā be tempol nopone
è moimoiragina ragānine, taugu mata gomigue rauboni è
kitana.
18 Dabudine Bada è kita be ya riueguna, 'Waigāpa
Jerusalem kwa gose makaie, baninama taudi tokare taugu
kwa giueguna nam tai aninem.'
19 Be taugu è paribeena, 'Be Bada, taudi boni a kataiena da
taugu tauwai sumagemma sinagog nopodie è rigedi be dibure
è biridina.
20 Be am matamatama Stepen taudi awai gurina ragānine,
taugu mate dabudi è midi be inam kauinama èwai aninena.
Be aitaugā Stepen tauwai gurinama adi garama è raberabe-
dina, be yodi nam nama.'
21 Dabudine Bada ya riueguna, 'Kwa nago! Taugu yà
riuporemna madanie eteni gārodie.' "

Pol tauna Rom baneginama

22 Patara awai beavaie be ragānine Pol nama ya riuriuna,
dabudine taudi a yogo be a riuna, "Ko nawetege be koi guri!"
23 Dabudine taudi ma yogoyogodi adi garama ai poragā be
popokau gunume ai yaraiedina.
24 Vutuna aubainama tori matanama na tauiragāma ya
riuedi da taudi sibo Pol a sagena vada nopone, be dabudine
tauna sibo a kwapu be ai taravirevire da aba aubainama
banaga tauna nama a rarau yogoe.
25 Dabudine taudi Pol a panina kwapunama aubainama.
Inam ragānine Pol tauigāra adi badama ya riuena, "Taumi
ami tarawatuma nama e riuriuemi da Rom baneginama nam
ko etare be ko kwapu yababe, bo?"
26 Be tauigāra adi badama inam riunama ya vaivaiena,
tauna ya nago tori matanama gārone be ya riuena, "Tam aba
kwai tubugi? Uma Rom baneginama!"
27 Dabudine tori matanama ya nago be Pol yai taravirena,
"Tam riukaua Rom banegim, bo?" Dabudine Pol ya riuna,
"Ee, riukaua."
28 Be tori matanama ya riuna, "Taugu mane dosinama
è boru da èi rawa-Romna." Be Pol ya riuna, "Be taugu
naumeki vutuna Rom gomiguma."
29 Be taudi aitaugā gaubonagā sibo ai taravirevirena,
naumeki da inam ragānine taudi a raukai gosena. Be tori

matanama tauna ya naira kauana, baninama tauna Rom baneginama ya panina aubainama.

Pol Sanedrion noḡodie

30 Pomainama tori matanama ya ḡoeḡoena sibo ya katai kauena da aba aubainama Jius banegidima Pol awai wavu. Vutuna aubainama tauna Pol ya kaipore be pirisi adi babadama be Sanedrion ya rawateḡeidina boru aubainama. Yodibe Pol ya riue ya dobi da noḡodie ya midina.

23

1 Pol Sanedrion babadidima ya kitadididi be ya riuna, “Yau bana, taugu raḡan matabuna aninoḡotinama Mamaitua matane è mia kauana.”

2 Dabudine pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama Ananaias aitauḡa Pol diane midimididima tenaḡa ya riuena da Pol mudunama sibo nimanama tabane ya riḡana.

3 Dabudine Pol pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama ya riuena, “Mamaitua tam tokare e riḡamna, tam banaga kaikaiyovumma. Tam yodi taugu kwai tarapirieguna tarawatu ruvane, be tam mate tarawatu kwawai kati kotovina, baninama tam kuya riuedina da ta riḡaguna.”

4 Be aitauḡa dabudi a midimidina Pol a riuena, “Tam Mamaitua na pirisima saḡasaḡa vavasaḡinama kwa ḡasiḡasie, bo?”

5 Be Pol ya riuna, “Yau bana, baninama taugu nam e kataiena da tauna gode pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama. Be taugu è kataiena da girugiruminama poranama nopone a girumina umanama: ‘Nam giu gewagewane am banagama adi badama kwa riue.’ ”

6 Be Pol e kitedina be banaga ḡesaudima Sadisi be ḡesaudima Parisi, vutuna aubainama tauna bonanama dosine Sanedrion nopone ya riuna, “Yau bana, taugu Parisi tenaḡa be Parisi damnama nopone. Taugu yàwai sumaḡana da banaga guriguridima gurie ta midisuḡu munaḡana, be uma waisumeḡinama aubainama taumi ko etaetareguna.”

7 Raḡanine nama ya riuriuna, naumeki da Parisi be Sadisi waiḡinana ai kare munaḡena. Dabudine borue ai daberaridi be dam rabui a tubuḡana.

8 Baninama Sadisi a riuriuna da banaga nam tokare gurie ta midisuḡu munaḡa, be nam deḡo anea bo arua. Be Parisi a riuriuna da uma yabedima matabudi inam ta kenakenana.

9 Dabudine banaga yogo yabayababa ai karena. Be tarawatu tauwai katakataidima Parisi damnama nopone taudi Pol murine a midi be a riuna, “Tauma uma baneginama ḡarone nam aba gewagewanama ke banavina, agunai riukaua da tauna anea bo arua ḡarone ya giuna.”

10 Naumeki da waiḡinana dabudine ya moramoraba guratana, be tori matanama nuanama ya rovona deḡoda Pol tima sika waiyamoni. Vutuna aubainama tauna na tauiḡarama ya riuedina da taudi a dobi a naḡo be ḡarodie Pol a soru wiriti da adi vadae a nawena.
11 Inam kupine Bada Pol diane ya midi be ya riuna, “Nam kwa naira! Nema uma dabudine Jerusalemma kwawai matemateguna, nama tokare Rom nopone kwai matemateguna.”

Pol kana kasirama a tomtomna sibo ai gurina

12 Pomainama raḡanboiboi Jius banegidima ḡesaudima Pol kana kasirama a tom be taudi a saugawapa munaḡedina da nam aba ta kani bo ta tego naumeki da taudi Pol tai gurina.
13 Uma saugawapanama nopone banaga sievidima 40 be ḡesaudima mate.
14 Taudi a naḡo pirisi adi babadama be meagai babadidima ḡarodie be a riuna, “Tauma kè saugawapana da nam aba ka tego bo ka kani naumeki da Pol kai gurina.
15 Vutuna aubainama yodi taumi Sanedrion mate tori matanama koi baḡa da tauna sibo Pol ya riuporena ḡaromie. Ko kaiyovue da ko riuna kabe taumi Pol na giuma pakanama ko katai kaue. Be raḡanine e yovoyovoḡena tauma kedae kai gurina.”
16 Be Pol ḡavunama e vaiena be Jius banegidima ḡesaudima Pol kana kasirama a tomtomna, naumeki da ya naḡo deḡo Pol ya miamiae be yaba matabuna a giugiuedina yai varina.
17 Dabudine Pol tauiḡara adi badama tenaḡa ya yokoe be ya riuena, “Uma yaraginama kwai doka nawe tori matanama ḡarone. Be tauna aba e riuena.”
18 Naumeki inam yaraginama yai doka nawena tori matanama ḡarone be ya riuena, “Dibura tauḡominama Pol ya yokoegu be yai baḡagu da uma yaraginama è saḡena ḡarome, baninama tauna am riuma ḡarone aubainama.”
19 Dabudine tori matanama yaraginama nimane ya kaididi be yai doka nawe ḡavoe be yai taravirena, “Aba riuna, be kwa riuegu!”
20 Naumeki da tauna ya riuna, “Jius banegidima taudi Pol kana kasirama a tomna da pomai tai baḡam da tam Pol kabe kwa nawe Sanedrion ḡarodie, na giuma pakanama katai kauenama aubainama. Be inam matabuna kaiyovu,
21 baninama taudi banaga 40 be ḡesaudima mate a saugawapa da nam aba ta tego bo ta kani naumeki da Pol tai gurina. Be yodi taudi tabodabodama be tam bonamma ta raberabena. Vutuna aubainama tam nam Pol kwa riupore!”

22 Naumeki da tori matanama yaraga ya riupore be ya
riuena, “Nam aitau kwa riue da uma giunama tam taugu
kuya riueguna, kuya vaie?”

Pol a nawena Seseriama
23 Naumeki da uma kauinama murine tori matanama
tauiḡara babadidima rabui ya yokoedi be ya riuedina,
“Taumi tauiḡara matabudi 200, hosi taugerunama 70 be kea
banegidima 200 ko ragau wainonoḡa da mateḡa 9 okoroki
kupie ko naḡona Seseriama.
24 Be hosi ko paḡo da Pol debane koi geru be ko bobodi
kauena naumeki da primia Filiks ḡarone.”
25 Be dabudine primia na letama ya girumi be umanama
ya riuna:
26 “Taugu Klaudias Lisias, tam primia saḡasaḡa
vavasaḡimma Filiks, yàwai kaiwemna!
27 Jius banegidima uma tauḡomina a vunuḡi be ḡaubonaḡa
sibo ai gurina, be taugu yau tauiḡarama mate kè dobi be
kè kwayedina, baninama taugu è vaiena da tauna Rom
baneginama aubainama.
28 Be taugu è ḡoeḡoena sibo è kataiena da aba aubainama
taudi tauna awai wavu, vutuna aubainama taugu Pol è
saḡena Sanedrion noḡodie.
29 Taugu è banavina da taudi adi voiama be adi tarawa-
tuma aubainama Pol tawai wavuna, be nam aiyaba i voiena
da sibo ya dibura bo ya guri.
30 Be raḡanine taugu kana kasirama a tomtomna yà vaiena
be waiḡapa è riupore makaiena ḡarome, be tauwai wavu-
nama mate è riuedina da taudi tam ta riuemna da aba
aubainama taudi Pol tawai wavu.”
31 Naumeki da tauiḡara adi tori matanama aba ya riuri-
uedina taudi nama a voiedina. Taudi Pol kupie ai dokena
naumeki da Antipatrisma.
32 Be pomainama a munaḡana adi gabue be hosi
taugerunama taudiḡa Pol mate a naḡona.
33 Raḡanine taudi Seseriama a tavatavana, taudi leta
primia a utena, be Pol tauna ḡarone a gosena.
34 Dabudine primia leta ya sievi be tauna Pol yai taravire
da tauna ai dobu banegina. Dabudine e vaiena be tauna
Silisia provins baneginama,
35 be ya riuena, “Tam tauwai wavumma ta tava, yodibe
taugu am giuma yài beavaiena.” Dabudine tauna ya riuna
da Pol Herod na vadae taubodama ta rabena.

24

Pol Filiks ḡarone ya etarana

1 Rag̃an 5 muridie pirisi adi badama Ananaias be meagai
babadidima g̃esaudima be giu taukai viranama isanama
Tetulas a dobi a nag̃ona Seseriama. Dabudine taudi adi
waiwavuma primia Filiks g̃arone ai mag̃ataridina.
2 Dabudi Pol a yokosag̃e vadae be Tetulas na waiwavuma
yai karena Filiks nog̃one be ya riuna,
"Tauma am subae kèi nuaverevere guratana rag̃an
matabuna tam am waibadae, be yaba matabudi vered-
ima a tubutubug̃ana uma dobunama aniwai verenama
aubainama.
3 Tauma uma kauidima kawai aninedina dobu matabuna
be rag̃an matabudi. Be nuamaima tabutabune tam primia
Filiks kawai nuavereverena g̃arome.
4 Taugu nam ama g̃oeg̃oena da tam am suarama yài yakare,
vutuna aubainama yàwai bag̃amna da kivimma sibo ya vere
da ama giuma sibo kuya vaiena.
5 Tauma uma baneginama kè banavina da tauna
gewagewa tauwai tubug̃inama, tauna dobu matabuna
nopodie Jius banegidima e kawakawa nuag̃oreg̃oredi
be ig̃ara tawai tubug̃idina. Tauna Nasaretma raudune-
kaikaiyovu-damnama* adi badama.
6 Be tauna tempol mate ya kawa miramirana, vutuna
aubainama tauma kè vunug̃ina.†
7-8 Be tamg̃a kwai taravirevire da dabudi riukaua kwa
banavi da tauna aba aubainama kè vunug̃i."
9 Be Jius banegidima dabudine turedima a kaisagu be a
riuna, "Uma giudima matabudi riukaua."

Pol na gudutarama Filiks g̃arone

10 Naumeki da primia nimanama ya kaisug̃u da Pol sibo
ya giuna. Be Pol ya riuna, "Taugu è kataiena da tam
modi da modi tam uma dobunama banegidima adi tauwai
tarapirima, vutuna aubainama taugu nuaguma vereverene
yau gudutarama tam nog̃ome yà voiena.
11 Tokare kwa banavina da riukaua da taugu yodi rag̃an
12 a kovina, è sag̃a è nag̃ona Jerusalemma, raudune
aubainama.
12 Be tauwai wavuguma nam ti kitagu da taugu aitau mate
tempol nopone kèi kawa riuriu, bo aitau banegidima è kawa
nopogedegederidina sinagog bo meagai nopodie.

---

* **24:5:** 'Raudune-kaikaiyovu-damnama' inam sect. † **24:6:** Gurik baibol g̃esaudima 6b-8a mate ta kenakenana. Inam versedima taudi umanama: 6b Tauma ka g̃oeg̃oena ma tarawatuma na ruvae sibo ke etarena. 7 Be tori matanama tauna isanama Lisias, tauna na tauig̃arama mate a tava be tauma a rawabakobakokomai be nimamaie a kwayamaina. 8a Be Lisias ya riuna, "Aitaug̃a Pol tauwai wavunama, taudi tam Filiks nog̃ome ta tava da ta midimidi be tam Pol kwai etarena".

13 Be taudi nam teneteneḡina da awai wavuguna, inam
wavunama banidima yodi tai maḡataridi.
14 “Be uma yàwai maḡatarimina da tamatamamaima
adi Mamaituama taugu yàwai taunoyena, be yau waitau
noyama yawasana kedanama taudi tawai isana raudune-
kaiyovu. Taugu yaba matabudi tarawatu be peroveta a
girugirumidina nopodie yàwai sumaḡedina.
15 Be taugu Mamaitua yàwai sumaḡena maika taudi, da
tokare banaga veredi be gewegewedima matabudi tokare
gurie ta midisuḡu munaḡana.
16 Vutuna aubainama taugu raḡan patapatanama yà rarau
rubuna da yau noḡotama Mamaitua be banaga ḡarodie e vere
kauana.
17 “Be modi toitoi muridie, taugu yodi Jerusalemma è ta-
vana da yau banagama waikaruwaḡewaḡedima yà sagudina,
be taugu puyo Mamaitua ḡarone yà voiena.
18 Taugu tempol nopone yau waikaiwama puyonama è
voivoie be tauwai wavuguma a banaviguna. Be taugu
nam banaga e kawakawa nuaḡoreḡoredi bo iḡara ewai
tubuḡidina.
19 Raḡanine yau puyoma è voivoiedina, dabudine Jius
banegidima Eisia provins nopone miemienidima, taudi a
kitakitaguna. Be dabudine aba gewagewanama e voiena,
naumeki da taudi sibo yodi uma dobudine a dobi be ai
wavuguna.
20 Be uma banegidima kaua ta midimidina kwai tar-
aviredi taudi aba gewagewanama ḡarogue a banavi, taugu
sanedrion noḡodie è midimidina raḡanine.
21 Agunai taugu uma riunama ḡarodie è vatona,
aubainama tawai wavuguna: ‘Taugu yàwai sumaḡana
da banaga guriguridima tokare gurie ta midisuḡu
munaḡana, be uma waisumeḡinama aubainama, taumi
ko etaetareguna.’ ”
22 Be Filiks Pol na kaba waisumaḡama kedanama ya
kataiena, aubainama tauna etara na raḡanima ya taurie be
ya riuna, “Raḡanine tori matanama Lisias tauna e dobi,
yodibe ami etarama taugu yài kare munaḡena.”
23 Dabudine Filiks tori matanama ya riuena da tauna
Pol dibure sibo ya boru be ya riuena, “Kwa voie da tauna
nuanama e verena. Deḡoda na banagama vakitanama bo na
waiyabama ta verauḡena, nam kwai ḡakedi!”

Pol Filiks be Drusila noḡodie

24 Naumeki da raḡan bisanama be Filiks na visarama
Drusila mate a tavana, be na visarama tauna Jius banegi-
nama. Tauna Pol na riuma ya riuporena. Baninama tauna

ya ḡoeḡoena sibo waisumaḡa Yesu Tauwai yawasana ḡarone kedanama Pol ya giue be sibo ya vaiena.

25 Naumeki da Pol giu yai kare da ya giugiuna. Be raḡanine tauna didimana, rabe munaḡa be raḡan damonama na waitarapirima ya giugiuedina, dabudine Filiks ya naira be ya riuna, “Yodi naumeki, kwa naḡo be wari raḡan yau raḡanima yà paḡo kauena, tokare yà riu munaḡem da kwa verau be tai giuna.”

26 Be raḡanine Filiks giu ya vaivaiena maika, tauna nopone umanama yawai nuanoḡonoḡotana, “Pol agunai yà gwaya da mane e utegu be dibura e dobi porena.” Vutuna aubainama tauna raḡan matabuna Pol mate awai giuna.

27 Be raḡanine modi rabui a kovina, naumeki da Filiks e paiyanama tauḡoma isanama Porikius Festas ya saḡana. Be Filiks tauna Jius banegidima anitai nuavereveredima aubainama Pol dibure ya goseporena.

25

Pol Festas noḡone ai wavuna

1 Festas Seseriama ya tava be raḡan rabuiteḡa muridie tauna ya saḡa be ya naḡona Jerusalemma.

2 Be dabudine pirisi adi babada be Jius babadidima taudi Festas ḡarone a verau be adi waiwavuma Pol ḡarone ai maḡatarina.

3 Naumeki da taudi Festas ai baḡana da adi ḡoanama sibo ya voiena, da Pol sibo ya saḡena Jerusalemma. Nama a riuna, baninama taudi sibo a ḡoeḡoena da kedae a bodama be Pol sibo ai gurina.

4 Be Festas ya riuna, “Ibewa, Pol tauna Seseriama e miana be taugu raḡan ḡaubonaḡa be yà dobi yà naḡona,

5 be taumi ami babadama ti ḡoena, naumeki taudi mate sibo kè naḡo be nove dabudine adi waiwavuma inam tauḡominama ḡarone sibo a voiena, deḡoda tauna aba ima voivoia waigewa.”

6 Festas dobudine ya miana raḡan 8 bo 10 nama, be muridie ya dobi be ya naḡona Seseriama. Be pomainama tauna etara yai kare be na tauiḡarama ya riuedina da Pol sibo a verauḡena ḡarone.

7 Be raḡanine Pol ya tavatavana, dabudine Jius banegidima aitauḡa Jerusalemma yovoyovodima Pol a midi kwaviviro be ai wavu vavasaḡena. Be inam waiwavudima nam banibiribiridi.

8 Dabudine Pol ya gudutara munaḡe be ya riuna, “Taugu nam aba gewagewanama e voiena Jius adi tarawatuma ḡarone, be tempol ḡarone bo Sisa ḡarone.”

9 Be Festas ya ḡoeḡoena sibo Jius adi ḡoanama ya
voiena. Vutuna aubainama tauna Pol yai taravirena, “Tam
Jerusalem naḡonama kwa ḡoeḡoe bo ibewa? Be dabudine
sibo uma kauidima è etaremna.”
10 Be Pol ya paribeena, “Uma vadane yodi yà midimidina,
vutuna tauna Sisa na vadama anietara aubainama. Be uma
gabunama vutuna anietara gabunama be dabudine taugu
kwa etareguna. Tam kuya katai kaueguna da taugu nam aba
gewagewanama Jius ḡarodie e voiena.
11 Deḡoda aiyaba gewagewa vavasaḡinama e voie be
waiguriguma ti ḡoena, naumeki da sibo ai guriguna. Be
deḡoda uma yabedima matabudi tawai wavuguna kaiyovu,
naumeki da nam aitau e riuporegu da noa banegidima
ḡarodie be tai gurigu. Taugu yà ḡoeḡoena Sisa e etareguna.”
12 Dabudine Festas na banagama mate oga a taraḡi be
ya paribeena umanama, “Tam Sisa kuya ḡoena e etaremna
aubainama, naumeki da kwa naḡona meagai dosinama
Romma, Sisa ḡarone.”

Festas be Agripa

13 Raḡan bisanama muridie guyau Agripa be Benis* a
tavana Seseriama, Festas waikaiwenama aubainama.
14 Dabudine a mia guratana be inam raḡanine Festas, Pol
na kauama guyau yai varie be ya riuna, “Raḡanine Filiks
ya naḡonaḡona, tauna tauḡoma tenaḡana dibure ya gose
porena.
15 Be taugu raḡanine Jerusalem è naḡonaḡona, dabudine
pirisi adi babada be Jius babadidima taudi tauna awai wavu
be a ḡoeḡoena da sibo ai gurina.
16 Be taugu è riuedina: Tauma Rom banegimaima nam
nama ama vaivai da banaga tauwai wavunama nimedie
ka boru yababe. Tauna awai wavuna aubainama, noḡone
tauwai wavunama noḡodie na gudutaraḡama e voia dokena.
17 “Be raḡanine taudi uma dabudine a dobina, taugu nam e
taivareḡana, naumeki da pomainama taugu etara èi karena.
Vutuna aubainama yau taunoyama è riuedi da taudi sibo Pol
a saḡena ḡarogue.
18 Be raḡanine tauwai wavunama a midisuḡuna giu
aubainama, be taugu èi noḡotana kabe aba gewagewanama
Pol ḡarone ta giu, be nam aba ti giuena.
19 Be taudi adi waiwavuma inam taudiḡa adi raudunema
debane a giugiuna, be ḡesaunama banaga isanama Yesu
tauna ya gurina, be Pol e riuriuna da tauna ya yawasanana.

* **25:13:** Agripa isa ḡominama inam ‘Herod Agripa II’, be Benis tauna nuvunama. Be tamedima Apasol 12:1 nopone.

20 Taugu uma kauidima è nuababaḡedina. Vutuna
aubainama taugu èi taravirena da tauna sibo ya naḡona
Jerusalemma be dabudi sibo a etarena.
21 Be Pol ya riuna da tauna e ḡoeḡoena Sisa e etarena
uma kauidima aubaidima. Vutuna aubainama taugu uma
dabudine è raberabena da sibo e riuporena Sisa ḡarone."
22 Dabudine Agripa Festas ya riuena, "Taugu mate yà
ḡoeḡoena uma baneginama na giuma yà vaiena." Be Festas
ya paribeena, "Tam pomai tauna kwai beavaiena."

Pol guyau Agripa noḡone

23 Pomainama Agripa be Benis a saḡana kitedima yai mata
veraverau vavasaḡana, be iḡara babadidima dosidima be
meagai babadidima mate. Matabudi a saḡana anikaba etara
gabune. Be raḡanine Festas ya riuriuna, na taunoyama Pol
ai doka saḡena.
24 Be Festas ya riuna, "Guyau Agripa be taumi matabumi
aitauḡa yodi uma dabudine, uma tauḡominama ko kita! Jius
matabudi raḡan matabuna Jerusalemma be uma dabudi
Seseriama awai baḡaguna da sibo uma tauḡominama nam ya
mia.
25 Be taugu è banavina da tauna nam aba gewagewanama
i voiena da tauna sibo ya guri. Be Pol ya riuna da tauna
e ḡoeḡoena Sisa e etarena. Vutuna aubainama taugu èi
nuanoḡonoḡota da sibo è riuporena Romma.
26 Be taugu nam e katai kauena aba giunama sibo è
girumi Sisa ḡarone. Vutuna aubainama taugu è saḡena taumi
matabumi ḡaromie be mate tam guyau Agripa ḡarome. Be tài
taravirevire da muriḡa taugu aba sibo è kataie, yodibe sibo
è girumana.
27 Baninama taugu è noḡotina umanama: Deḡoda banaga
nam aba gewagewanama i voiena, inam nam i verena
da yà riupore yababe, be tauna e naḡo Sisa ḡarone etara
aubainama."

26

Pol tauna Festas be Agripa noḡodie ya gudutarana

1 Dabudine Agripa Pol ya riuena, "Tam yodi tamḡa
aubaimma kwa giuna." Dabudine Pol nimanama ya kaisuḡu
be na gudutarama yai karena,
2 "Guyau Agripa, taugu nuaguma ya verena da man-
aka taugu tam noḡome yà midi be Jius adi waiwavuma
aubainama taugu yà gudutara munaḡeguna.
3 Taugu nuaguma ya verena, baninama tam Jius adi
vaivaima be adi waiḡinanama kuya katai kauedina. Vutuna

aubainama taugu yàwai baḡamna da tam kwai beavaia kaueguna.

4 “Jius matabudi a katai kaueguna yau yawasanama nema è mia bakona gomana ḡaubogue da yodi. Pakane yau damma nopodie è miamiana, be muriḡa è naḡona Jerusalemma è miana.
5 Inam raḡanine taugu Jerusalemma è miamiana, taudi a kataiegu da taugu Parisi. Be Parisi adi tarawatuma ya bagibagi kauana. Be deḡoda Jius taudi tima ḡoe, naumeki da taudi ta riuemna da yau giuma inam riukaua.
6 Be yodi taumi ko etaetareguna, baninama taugu nopoguma e riuriuna da Mamaitua yaba matabudi e voivoiedina tamatamadama ḡarodie ya sausaugana nama.
7 Uma sauginama tauda dà damma sievinama 12 nopodima ya riuriuna da sibo ya tubuḡa be a kitana. Vutuna aubainama taudi kupi da suara awai taunoyana Mamaitua ḡarone. Be guyau, taugu yau waisumaḡama inam sauginama ḡarone, vutuna aubainama Jius banegidima tawai wavuguna.
8 Aba aubainama taumi ko noḡonoḡota bekubeku da Mamaitua nam teneteneḡina da banaga guriguridima e kawa midisuḡu munaḡedi?

9 “Taugu mate dokane nama è noḡoti da Nasaret Yesunama isanama waiḡavienama ya vere kauana.
10 Be inam kauinama nama Jerusalemma è voiana. Taugu pirisi adi babadama isedie tauwai sumaḡa è vunuḡidi be dibure è biridina. Be raḡanine taudi waiguridima aubainama, taugu raḡan matabuna èwai aninedina.
11 Taugu raḡan matabudi è naḡo sinagog nopodiḡa be tauwai sumaḡa è kovoḡidi be è segeridi da taudi Yesu a kunukunurena. Taugu nuaguma yai medi kauana ḡarodie aubainama è naḡona wari dobue, meagai dosidie da sibo è banavidi be è kovoḡidina.

12 “Raḡan tenaḡa taugu è naḡonaḡona Damaskasma, pirisi adi babadama isedie be adi wairewapanae.
13 Be suaratopunama be taugu marae yana waimatakanikani vavasaḡinama è kitana, nam maika suara. Be taugu yau vararoma mate yai yana kwa viviromaina.
14 Dabudine tauma matabumai kè beku da doḡae kè ravusemaina be taugu bona è vaie be Hibru bonane ya riueguna, ‘Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu? Tam nam teneteneḡina da taugu kwai iḡara ḡaregu.’
15 Be taugu èi taravirena, ‘Tam aitau, Bada?’ Be tauna ya riuna, ‘Taugu Yesu, vutuna kwa raraukivi gewegeweguna.

16 Be yodi kwa midisuḡu! Taugu è maḡatarana ḡarome, baninama taugu è vinemna da tam yau taunoyama be aba matame kuya kitakitana kwai matematena, be mate yaba ḡesaudima muriḡa yài kataimna.
17 Taugu yà riuporemna Jius be eteni banegidima ḡarodie, be taugu ya midi ḡaḡarimna. Tam yà riuporemna
18 da matedima kwa rawakaya da taudi tadiwanawana ta gose be nuedima ta vitaredina yanae; inam baninama Seitan na rewapanama ta gose be nuedima ta vitaredina Mamaitua ḡarone. Baninama deḡoda taudi taugu tai sumaḡeguna, naumeki da Mamaitua adi gewagewama e noḡota poredi be tokare marae adi buderima e utedina, Mamaitua na banagama vinevinedima mate.'

19 "Vutuna aubainama guyau, taugu mara kauidima a maḡamaḡatarana nam e rawaḡaiḡaiedina,
20 be taugu noḡone Damaskasma è rauguguyana, muriḡa Jerusalem, Judia dobunama matabuna be eteni mate ḡarodie da taudi sibo nuedima a vitaredina Mamaitua ḡarone. Be taudi adi voiama veredie sibo ai maḡatara da taudi nuedima a vitaredina.
21 Baninama uma kauidima aubaidima Jius banegidima tempol nopone a vunuḡigu be a ḡoeḡoena sibo ai guriguna.
22 Be Mamaitua ya kaisaguguna naumeki da yodi, vutuna aubainama taugu yodi umanema yà midimidi be banaga dosidi be banaga ḡoma ḡarodie yà rarau guguyana. Be taugu yaba matabuna yà giugiuena, inam matabuna peroveta be Mousis mudugabudima a riuna da sibo aba ya tubuḡana.
23 Be tauda da raḡanine uma kauidima kaite a tubuḡana, Tauwai yawasana yai nuatoitoi be tauna vutuna gurie ya midisuḡu doka be yana ya rauguguyena na banagama be eteni ḡarodie."

24 Inam dabudine Pol yaḡoro ya gudugudutarana, be Festas bonanama dosine ya riuna, "Pol, tam kuya buana! Am kataima dosinama ya rawabuamna!"
25 Be Pol ya riuna, "Ibewa, bada Festas! Taugu nam e buana. Yaba matabuna yà giugiuedina inam riukaua be yà giugiu kauana.
26 Be guyau uma kauidima matabudi tauna ya kataiedina, vutuna aubainama taugu yà giu ḡomena be nam yà naira. Be taugu yà noḡonoḡotadidina da uma kauidima matabudi guyau ya kataiedina, baninama nam ai kaua moisirie i tubuḡana.
27 Guyau Agripa, tam peroveta kwai sumaḡedi bo ibewa? Taugu è kataiena tam kwawai sumaḡedina."

28 Dabudine Agripa Pol ya riuena, “Tam kwa voivoieguna
ḡaubonaḡa da taugu yài rawa-Kuristenna.”
29 Be Pol ya riuna, “Taugu yà moimoiragina Mamaitua
ḡarone da raḡan ḡaubonaḡa bo tokare, nam tamḡa
be matabumi aitauḡa uma dabudine manaka kowai
beavaieguna, taumi tokare taugu maika ko tubuḡana, be
nam uma seininama tunigue mate.”
30 Dabudine guyau, primia, Benis be aitauḡa dabudi mate
a miamiana, matabudi a midisuḡuna.
31 Taudi anietara gabunama a gose pore be adi banagama
mate a giu be a riuna, “Uma baneginama nam aba gewage-
wanama i voiena da sibo ai guri bo a pani.”
32 Be Agripa Festas ya riuena, “Tauda uma baneginama
sibo tè kaipore da ya naḡona, be nam nama tà voie, bani-
nama tauna e ḡoeḡoena da Sisa sibo ya etarena.”

27

Pol e naḡonaḡona Romma

1 Raḡanine taudi a riuna da tauma sibo kè naḡona Italima,
taudi Pol be dibura banegidima ḡesaudima iḡara banegidima
adi badama isanama Julias nimane a biridina. Julias tauna
iḡeiḡeridima adi debama awai isana ‘Augastas Deba’ adi
badama.
2 Tauma Adramitium banegidima adi wagama, ḡaubonaḡa
sibo ya naḡona geresa meagaidima, matabudi Eisia provin-
snama nopodiḡa, be tauma kè geru da kè naḡona. Be Aris-
takas tauna Tesalonaika baneginama Masedonia provins
nopone, tauna mate kè naḡona.
3 Pomainama tauma Saidonma kè ḡotana. Be Julias tauna
kivinama ya vere kauana Pol ḡarone aubainama, yai anine
da Pol na banagama ḡarodie sibo ya naḡona, da taudi sibo
tauna a rabena.
4 Naumeki da dobunama kè gose be kukakukae kè naḡona
Saipras bonabona taurinaḡa, baninama sive dosinama ya
miditommaina aubainama.
5 Raḡanine tauma Silisia be Pampilia egasidima kè davu-
davuna, naumeki da tauma Mirama kè ḡotana Lisia provins
nopone.
6 Dabudine tauiḡara adi badama tauna Alexandria wa-
ganama ya banavina, tauna ya naḡonaḡona Italima. Vutuna
aubainama tauma wagane yai gerumaina.
7 Raḡan toitoi nopodie tauma mamareḡa kè naḡonaḡona,
be Knidusma tavanama ḡaromaie ya piripiri kauana. Tauma
deḡo yauwanine kè naḡonaḡona, sive nam i aninemaina. Vu-
tuna aubainama tauma Kret noḡonaḡa kè naḡona Salmone
dianaḡa.

8 Tauma geresag̃a kè nag̃ona ya bagibagi kauana, naumeki da dobu isanama Wopu-Waimatakanikaninama. Uma dobunama inam Lasea meagainama diane.
9 Rag̃aninama toitoi kaite ai kovidina be widina rag̃aninama mate ya kovina. Vutuna aubainama uma vag̃ainama yai nuanainairana be Pol nuedima ya boru
10 be ya riuna, “Yau bana! Taugu è kitana tauda dà vag̃aima tokare e gewagewana, be waga, taragai be tauda dà yawasanama mate ta kawa gewegewedina.”
11 Be tauig̃ara adi badama tauna Pol aba ya giugiuena ya vaia tuag̃aie be yabiyabi taupag̃ona be waga taupakinama adi giuma yai muriwatanedina.
12 Be uma dobunama nam teneteneg̃ina da waga sibo ya midi, baninama sive ya moraba kauana. Vutuna aubainama banaga toitoi a riuna da uma dobunama kè gose be tauma sibo kè nag̃o g̃omana Piniksma, be dabudine tauma kè mia da sive rag̃aninama sibo ya kovina. Piniks inam meagai Kret bonabonane, be dabudine waga adi kaba midima. Piniks inam suara na kaba yovoma yauwanine.

Kaibitibiti yai karena

13 Rag̃anine sive g̃aubonama ya manimaninina taudi ai nog̃otana yodi kabe rag̃an verenama nag̃o aubainama. Vutuna aubainama anika a soru tavaite be kukakukae Kret geresinag̃a a nag̃ona.
14 Naumeki da a nag̃o nam dauna be kaibitibiti Kret yauwanine yai karena.
15 Be kaibitibiti waga ya pag̃o be tauma nam teneteneg̃ina da sive matane sibo kè nag̃o. Vutuna aubainama yabiyabi kè gose be sive taunag̃a waga ya suve be ya nawena.
16 Be rag̃anine tauma bonabona isanama Klauda kewai murina, inam rag̃anine taudi g̃arodie ya bagibagi kauana da dingi sibo a soru tavaite.
17 Be rag̃anine a sorusoru tavaitena taudi waga bogane a panina.* Be murig̃a taudi a nairana deg̃oda waga Sirtis kiredima debedie ima raukaisag̃a. Vutuna aubainama taudi kuka dosinama a kaipore be taudi a tenam nag̃ona.
18 Kaibitibiti ya moramoraba guratana aubainama, pomainama taragai waga nopone be ai porag̃a dobig̃edina.
19 Be rag̃an aniwai rabuiteg̃ane taudi waga purepuredima ai porag̃a dobig̃edina.
20 Be inam rag̃andima toitoi nopodie tauma nam suara bo kipora ke kita rubudina, be kaibitibiti ya moramoraba

* **27:17:** Uma riunama baninama g̃esau inam: Waga dosinama a pani kwavivirona, baninama ima nuabida nairinama.

vavasaḡana, naumeki da tauma ama noḡotama ya kovina da nam tokare ka yawasana.

21 Banaga raḡaninama daudaunama wagae a miamia watanana, be nam ti kani rubuna, dabudine Pol noḡodie ya midisuḡu be ya riuna, “Yau bana! Taumi taugu riuguma sibo koya paḡona, taugu è riuemina da tauda nam sibo Kret tè gose. Inam raḡanine tokare nam gewagewa te banavi bo taragai te kawa gewegewedi.

22 Be yodi yà riuriuemina da taumi debemima e torana, baninama nam aitau tokare kwa guri, be waga taunaḡa tokare e kawa gewagewana.

23 Baninama kupie Mamaitua, vutuna ḡaronama taugu be yawai yaragena, tauna na aneama diague ya midi

24 be ya riueguna, ‘Pol, nam kwa naira! Tam tokare Sisa noḡone kwa midina, be Mamaitua aitauḡa tam mate ko naḡonaḡona adi yawasanama yà utemna.’

25 Vutuna aubainama yau bana, debemima e torana, baninama taugu Mamaitua yàwai sumaḡena da yaba matabudi ya riuriueguna, nama ta tubuḡana.

26 Be tauda tokare wari bonabonae kirae tà raukaisaḡana.”

Waga kirae ya raukaisaḡana

27 Kupi aniwai 14 nama tauma yaḡoro Adria egasine kè tenatenamna. Be kupi poune nama waga banegidima awai noḡotana kabe gerese kè tavatava.

28 Vutuna aubainama taudi yeku tai panipaninama a taikuruvi, be upa a ruva da doḡa na madanima 36 mitas. Be a naḡo ḡaubonaḡa be a ruva munaḡe da doḡa na madanima 27 mitas.

29 Dabudine ta kitana be doḡa maida maida ya tavatavana, aubainama taudi a nairana, deḡoda kira debedie tima raukaisaḡa. Vutuna aubainama taudi anika 4 waga murine a taikuruvidi be a moimoiragina da raḡan sibo ya tomna.

30 Dabudine waga banegidima taudi dingi a boru dobiḡena da taudi sibo naira a naḡona. Vutuna aubainama taudi awai kaikaiyovuna kabe taudi waga isune anika ḡesaudima kabe ta biridi.

31 Dabudine Pol tauiḡara be adi badama ya riuedina, “Deḡoda noa banegidima nam wagae ta mia, taumi nam tokare ko yawasana.”

32 Dabudine tauiḡara dingi barawinama a douraka be topae ya ravusena.

33 Naumeki da raḡan ya tomtomna Pol banaga matabudi ya riuedina da sibo a kani. Tauna ya riuna, “Taumi naira ya kauemi da raḡan 14 a kovina taumi nam aiyaba ko kani rubuna.

34 Yodi yà riuriu vavasagemina da kani ko kani, aniyawasana aubainama. Nam aitau tokare gewagewa gaubonama ko banavi rubu."
35 Umanama ya giugiu kovina, naumeki da buredi ya pago be matabudi nogodie Mamaitua yai kaiwe be ya giva da kaninama yai karena.
36 Dabudine banaga matabudi nuedima ya tora be taudi mate a kanina.
37 Be inam dabudine banaga matabumai sievimaima 276.
38 Raganine taudi matabudi a kani siauana, murine witi baikidima topae ai poraga be waga a taitekana.
39 Naumeki da ragan ya tompore be taudi dobu a kita nuababagena, be taudi bei gaubonama ma gimorina a kitana. Dabudine taudi a goegoena sibo a raurubu da waga gerese a tavaitena.
40 Taudi anika taidima a dourakedi da egasie a gosaga be yabiyabi taidima mate a dourakedi be kuka gaubonama waga nogone a kaisugu da sive matane ai midirina. Naumeki da taudi geresa aubainama a nagona.
41 Be waga kira ya rigedi da debane ya raukaisagana be waga nogonama ya rausane da nam i dagudagu munagana. Be waga murinama rabama yai mia mutuna.
42 Dabudine tauiraga adi ogama a taragi da dibura banegidima matabudi sibo ai guridina, baninama taudi tima yakanago be naira tima nago aubainama.
43 Be tauigara adi badama tauna nam Pol waigurinama i goena. Vutuna aubainama inam oganama a tarataragina ya riutuagaiedina. Taudi aitaugа yakeyakedima ya riuedi da taudi sibo a poti doka da a yaka nagona gerese.
44 Be banaga gesaudima yaka nam katakataidi taudi waga debane kaitupo a ragaudi be kaitupo debedie a tenam nagona gerese. Umanama kauine banaga matabudi gerese a tava rovo be a yawasanana.

28

Taudi Malta bonabonane

1 Tauma matabumai yawayawasanimaima gerese kè tavana raganine, dabudi tauma kè kataie da uma bonabonanama isanama Malta.
2 Dabudi bonabona banegidima kividima ya vere kauana. Taudi a yokoemai garodie be kai a suvena, baninama kusana be tururu aubainama.
3 Pol kai pokidima ya ragaudi be kai matane ya biribiridi be kai poyanama sarama ya kara waidobi be Pol nimanama ya kaputina.

4 Raḡanine bonabona banegidima ta kitana be Pol nimane
mota ya dawedawena, taudiḡa adi banagama mate ai giu
vivivira be a riuna, “Uma tauḡominama agunai banaga
tauwai guridima. Tauna egasie nam i gurina aubainama,
yodi Dike* biwa e paḡopaḡona da ei gurina.”
5 Pol nimane sarama ya rawapairi be kai matane ya
naḡona. Be mota nam Pol nema i bakena.
6 Dabudine banaga awai rabana kabe tauna nimanama e
sasana bo e beku be e guri, be ai raba rereḡa be a kita da
Pol ḡarone nam aba i tubuḡana. Vutuna aubainama taudi
nuedima a vitare be a riuna, “Tauna agunai mamaitua.”
7 Deḡo kè miamiana diedie bonabona kana badama
isanama Publias, tauna na dobuma. Tauna ya riuemai da
na vadae kè miana. Be tauma dabudine kè miana raḡan
rabuiteḡa, be tauna kivinama ya vere kaua be ya rabe
kauemaina.
8 Be tamanama tauna ya sida kaua be vadae ya kenake-
nana. Tauna poyapoya be dibukosina ya paḡona. Dabudine
Pol ya naḡona kitanama aubainama, naumeki da ya moiragi
be nimanama tauna debane ya biridi be yai yawasanina.
9 Raḡanine umanama kauinama ya tubutubuḡana, inam
bonabonane banaga sidesidedima matabudi a tava be a
yawasanana.
10 Be taudi puyo toitoi a utemaina, be tauma aba kè
ḡoeḡoedina matabudi wagae a biridina vaḡai aubainama.

Maltama be a naḡona Romma

11 Nawaravi rabuiteḡa muridie tauma Alexandria wa-
ganama isanama Dioskuros† ragane kè geruna. Uma wa-
ganama tauna kaibitibiti raḡaninama aubainama bonabonae
ya midi watanana naumeki da kaibitibiti ya kovina.
12 Tauma Sirakusma kè ḡota be dabudine kè miana raḡan
rabuiteḡa.
13 Dabudine kè kwavivirona da Regiumma kè tavana. Be
pomainama sive egasie be ya tavana, vutuna aubainama
mainokomḡonama tauma Puteolima kè tavana.
14 Inam dabudine tauma tauwai sumaḡa ḡesaudima kè
banavidina, be taudi ai baḡamaina da taudi mate kè miana
raḡan matabudi 7. Be muriḡa tauma kè naḡona Romma.
15 Tauwai sumaḡa ama kaba verauma riunama a vaiena,
aubainama taudi meagai Porum-Api be Tres-Tabene parati-
nama a yovona verau bodebodemaima aubainama. Be

* **28:4:** Dike inam Gurik banegidima adi bariawama waivinama. Tauna biwa taupaḡonama. † **28:11:** ‘Dioskuros’ inam baribariawa rabui isedima, taudi raḡaraḡa.

rāganine Pol taudi ya kitekitedina tauna Mamaitua yai kaiwe be debanama ya torana.

16 Be rāganine tauma Romma kè tavana, taudi Pol ai anine da taunāga e miana tauiāgara tenāga mate da tauna Pol e kita watanina.

Pol Romma ya rarau guguyana

17 Rāgan rabuitēga muridie Pol Jius babadidima matabudi ya riuedina da sibo a rawatēgeidina. Be rāganine taudi awai rawatēgeidina, dabudine Pol ya riuedina, "Yau bana! Taugu nam aba gewagewanama banaga, bo tamatamadama adi vaivaima ḡarodie e kawa gewegewedina. Be yāgoro taudi Jerusalemma a vunuāgu be Rom banegidima nimedie a boruguna.

18 Taudi a ḡoeḡoena sibo a raukai gosegu be è nāgona, baninama taudi nam aiyaba gewagewanama ḡarogue ti banavina da sibo taugu è guri.

19 Be Jius banegidima taudi a riu raukosoḡaiḡaina. Vutuna aubainama taugu è riuna da Sisa e etareguna, be nam taugu yau banagama Jius tokare yai wavudi.

20 Uma kauinama noḡotine taumi èi baḡemi be koya tavana da yà riuriuemina. Be taugu, yaba Israel banegidima tawai rabena, vutuna è rarau guguyena aubainama seinie a paniguna."

21 Be taudi a paribee be a riuna, "Nam aitau Judiāga leta i riupore ḡaromaie be tam i giuemna. Bo ama banagama aitauga a yovoyovona nam aba gewagewanama ḡarome ti vato bo ti riuemaina.

22 Be tauma ka ḡoeḡoena da tam am noḡotama kwa giuedi be tauma ka vaiedina, baninama tauma kè kataiena da banaga dobu matabuna inam raudune kedanama vaunama ta riuriu tuatuāgaiena."

23 Naumeki da taudi rāgan a vine da airāgan sibo ai rawateḡei munāgedina. Inam rāganine banaga toitoi a tavana deḡo Pol na kaba miae. Inam rāganinama tabutabunama, rāganboiboi da ya nāgo ravi ya tavana, Pol Mamaitua na waiguyauma ya giu kauedi be yaba matabudi yai māgataridina. Be tauna Mousis na tarawatue be peroveta adi giue ya rarau rubuna da Jius banegidima sibo nuedima a vitaredi be Yesu ai sumāḡena.

24 Dabudine banaga ḡesaudima Pol aba ya giugiuena, naumeki da taudi ai sumāḡana, be banaga ḡesaudima nam ti sumāḡena,

25 aubainama taudi Pol na giuma damonama yawai kovina rāganine, taudi a riu viravira be a nāgona. Pol na giuma damonama umanama, "Arua Babau riukaua ya giuena

tametamemima‡ gārodie, ragānine peroveta Aisaia Arua Babau isane ya riuna:
26 'Kwa nagō uma banegidima gārodie be kwa riuedina:
Taumi tokare ko vaivaiena be nam ko kataie,
taumi ko kitakitana be nam ko kita kaue.
27 Uma banegidima nuedima ya guduna. Be taudi beedima
nam timawai beavaia kauana, be taudi ai matapotana.
Taudi nama a voiana da nam aba matedie ta kita, bo beedie
ta vaie, bo nuedie ta kataie
da taudi nuedima ta vitaredi be taugu yài yawasanidi.'
28-29 Vutuna aubainama taugu yà gōegōemina da ko kataiena, yodi Mamaitua uma vari verenama yawasana aubainama ya riuporena eteni gārodie be taudi ta vaiena."§
30 Pol dabudine ya miana modi rabui nopodie vada waiwai maesinama nopone. Be banaga matabudi aitaugā gārone a veraverauna vakitakitanama aubainama, naumeki da tauna yawai aninedina.
31 Be ma raudebatorana tauna Mamaitua na waiguyauma ya rauguguye, be banaga toitoi Bada Yesu Tauwai yawasana na kauama matabudi yai katakataidina. Be nam aitau i riutuagāiena.

‡ **28:25:** Tametamedima inam 'forefathers'. § **28:28-29:** Pol uma yabedima ya giugiuedina murine, Jius banegidima Pol na vadama a dobi pore be adi banagama adi banagama mate ai kawa riuriuna.

Rom
adi letama

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Rom nopone miemienimima,

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena.

2 Uma varinama verenama inam boni Mamaitua na perovetama ḡarodie ya sauga be na bukama babaunama poranama nopone a girumi be e kenakenana.

3 Uma varinama verenama inam natunama dà Badama Yesu Keriso ya giuena. Tauna tubuḡa ḡoma yauwane, tauna Deivid natunama,* be

4 Arua Babau yauwane, tauna Mamaitua Natunama wairewapaninama. Nama Mamaitua yai maḡataridana, baninama tauna natunama Arua na rewapanae, gurie ya midisuḡu munaḡana. Tauna vutuna Yesu Keriso, dà Badama.

5 Tauna na raukiviveree tauma apasol noyanama kè paḡona, da eteni banegidima matabudi ka riuedi da taudi sibo Bada ai sumaḡe be a voteyeteyena.

6 Be taumi mate uma damnama nopodie, baninama Mamaitua taumi ya vinemi da taumi Yesu Keriso ḡaroḡaronama.

7 Uma letanama yà girugirumina, taumi aitauḡa Rom nopone ḡaromie. Mamaitua taumi yai nuapaḡoemi be ya vinemi da banaga babaumima. Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukivivere be adi subama ḡaromie e kenana.

Pol ya ḡoena da sibo Mamaitua na damma Rom nopone ya vakitedina.

8 Noḡone taugu yau Mamaituama yài kaiwena Yesu Kerisoe taumi matabumi aubaimima, baninama taumi ami waisumaḡama dobu matabuna banaga ta giugiuena.

9-10 Mamaitua tauna vutuna yau matamatama, da raḡan matabuna taumi yau moiragie yà noḡonoḡotimina. Uma Mamaituanama taugu yà noyenoyena nuanuaguma tabutabune, baninama natunama varinama verenama yà rarau guguyena. Be yodi taugu yà moimoiragina da Mamaitua na ḡoane gavogavo i kenana, taugu sibo è vakitemina.

11 Taugu è ḡoe guratena da sibo è kitemi da taugu puyo Arue sibo è utemi da taumi sibo koyai rewapana,

---

* **1:3:** Uma baninama tauna Deivid damnama reresinama nopone ya tubuḡana.

12 bo deḡoda taumi be taugu dà waisumaḡe sibo tèi kawa duḡu vivirana.
13 Be yà ḡoeḡoena da taumi sibo koya kataiena da taugu taumi ḡaromie veraunama èwai nuanoḡonoḡotena da taugu sibo è sagumi da ḡaromie banaga ḡesaudima sibo ai sumaḡana, nema eteni banegidima ḡesaudima è sagudi be ai sumaḡana maika. Be taiparapara ya morabana aubainama nam e vakitemina.
14-15 Taugu yà ḡoeḡoe kauena da vari verenama taumi Rom ḡaromie yà rauguguyena, baninama inam taugu yau noyama da banaga matabudi sibo ḡarodie è rauguguyana, avedi da taudi eteni bo nam eteni, katakataidi bo nam katakataidi.

Vari verenama na wairewapanama

16 Be taugu vari verenama aubainama nam aitau tenaḡa ama nainaire bo ama tunitunimayaḡena, baninama inam Mamaitua na rewapanama da aitauḡa tawai sumaḡana ei yawasanidina, noḡone Jius banegidima ḡarodie, be muriḡa dobu ḡesaudima.
17 Uma varinama verenama e riuriuedana da nema Mamaitua e vovo kaukauedana da tauna matane dà yawasanama e didimanana. Inam matabuna dà waisumaḡe e voiedina. Baninama girugiruminama porane umanama a girumina, “Didimana baneginama tauna waisumaḡe tokare yawasana e banavina”.

Banaga matabuda dà gewagewama

18 Mamaitua na medima marae e yovoyovona banaga matabudi aitauḡa Mamaitua nam tima vivivivire be na ḡoanama nam tima voivoiena ḡarodie, be taudi ḡarodie riukaua ta rawarawa koakoana,
19 baninama banaga matabudi Mamaitua na voiama matabuna a kataiena, baninama Mamaitua yaba ya voivoiedina tawai maḡataridana da tauna e miamiana.
20 Baninama pakane be ya naḡo da yodi avedi da Mamaitua e miamia moisirina be taudi yaḡoro sibo a kataie da tauna e miamiana, baninama yaba matabuna ya voivoiedina, yaḡoro matedie ta kitekitedina. Inam yabedima a kitedi be sibo a kataie da Mamaitua e miamiana, be na rewapanama kenakena nonoḡine yaba matabuna ewai badedina. Vutuna aubainama taudi nam tokare ta gudutaraḡa be teneteneḡina.
21 Avedi da taudi Mamaitua a kataiena be yaḡoro taudi nam isanama tima kaikai suḡusuḡuna da tauna Mamaitua, be mate nam tima waikaiwena, taudi adi noḡotama ya kovi be nopodima kupi ya moḡavuna.

22 Taudi ta riuriuna da taudi kabe nuauyauya banegidi, be
ibewa da taudi nopodima bua ya mo*g*a*v*u*n*a,
23 baninama Mamaitua miamia nono*g*i*n*a*m*a ma
nene*g*a*r*i*n*a raudunenama a gosepore, be taudi kokoitau
a voiedi be a rarau duneedina. Taudi kokoitau a
voiedina kitedima maika banaga, kiu, musara be
musara daredaredima. Be inam yabedima matabudi
waiwaikavedima Mamaitua ai gabu raupunana.
24 Vutuna aubainama Mamaitua ya miatautauriedi be ya
voie da adi gewagewama yai rewapanana be inam gewage-
wanama taudi ewai badedi da tunidima tawai uta mu-
na*g*edi da adi banaga mate yaba waitunimayamaya*g*idi*m*a ta
voivoiedina.
25 Taudi Mamaitua na riukauama a gosepore be kaiyovu
tawai kawa riukauena, be yaba Mamaitua yawai tubu*g*idi*n*a
ta rarau duneedina, be nam tauwai tubu*g*i*n*a*m*a tima ra-
rau duneena. Tauna vutuna tà kaisu*g*u nono*g*e*n*a. Inam
riukaua!
26 Vutuna aubainama Mamaitua adi gewagewae ya gose-
poredina. Be yodi waiwaivi adi babadama a gosa*g*a be
a na*g*o da adi banagama waiwaividima mate tawai kawa
so*g*a*n*a.†
27 Be inam nama kauinama tene*g*i*n*e, tautau*g*o*m*a adi wai-
waivima a gosedi be a na*g*o adi banagama tautau*g*omidi*m*a
mate tawai kawa so*g*a*n*a. Naumeki da taudime tubu*g*idie adi
kovo*g*a*m*a a pa*g*o*n*a, adi voia waigewama aubainama.
28 Naumeki taudi Mamaitua a gosena, vutuna aubainama
Mamaitua ya miatautauriedi be ya voie da adi no*g*ota*m*a
gewegewedima yai rewapana, be adi gewagewama taudi ei
badedi da tunidima tawai uta muna*g*edi be adi banagama
mate yaba waitunimayamaya*g*idi*m*a ta voivoiedina.
29 Taudi gewagewa be barabara matedima tabu be
tabu tauvoienama banegidima. Taudi nopodima wai-
gogo, gewagewa, waikwina, rauvunu*g*a, i*g*a*r*a, waiwavu
kiro*g*a, gado*g*ai, nopo pikapika, inam yabedima matabudi
nopodima ya mo*g*a*v*u*n*a. Taudi tawai karakarakutu,
30 be giu gewegewedie adi banagama tawai giugiued-
ina, be Mamaitua tautua*g*ai*e*na*m*a, be nopodima meditupo,
se*g*a*r*a, be taudi banaga taukita tua*g*aiedi*m*a, be taudi yaba
gewegewedima nopodie tawai tubu*g*idi*n*a. Be adi dosima ta
rawarawa *g*ai*g*aiedi*n*a.
31 Be taudi nam debedi, taudi nam waisuma*g*a banegidi,
taudi nam raunuatoi banegidi, be taudi inam biwa tau-
pa*g*o*n*a*m*a.

† **1:26:** Uma kauidima inam badara na waidigirima.

32 Avedi da taudi Mamaitua na tarawatuma a kataiena, da taudi aitauɡa nama ta voivoiana tokare guri ta kita saɡena. Be yaɡoro nama ta voivoiana. Be banaga ɡesaudima aitauɡa uma yabedima tauvoiedima taudi mate adi banagama a kitedi be tawai aninedina.

2

Mamaitua na etarama

1 Deɡoda tam banaga ɡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa riuriu matai ɡomedina, naumeki tamɡa kwa kawakawa gewagewamna, baninama tam uma yabedima mate kwa voivoiedina. Vutuna aubainama tam nam teneteneɡina da kwa gudutara munaɡem.

2 Be tauma kè kataie da Mamaitua uma banegidima, aitauɡa uma yabedima nama ta voivoiedina taudi tokare e kovoɡidina. Be tauna na etarama inam riukaua.

3 Yau tura, tam banaga ɡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa saɡasaɡaidina, be tam mate uma yabedima kwa voivoiedina. Tam kwa noɡonoɡotina tokare Mamaitua na kovoɡama nam kwa paɡo, bo?

4 Tam Mamaitua na kiviverema kuya kitatuaɡai, bo? Mamaitua sibo ya kovoɡimna, be tauna kivinama ya verena aubainama raɡan ewai rauriena da tam am noɡotama kwa vitarena. Vutuna tam nam ku kataie, bo?

5 Be baninama tam am nopobadoma be nopome nam kuma kuvekuvesana, aubainama Mamaitua na medima ɡarome kwawai potona na medima raɡanine. Inam raɡanine Mamaitua na kovoɡama riuriukauinama ei maɡatarina.

6 Tauna banaga tenatenaɡaɡa aba a voivoiedina, ruvane nama tokare e utedina.

7 Aitauɡa raɡan matabuna Mamaitua na ɡoanama ta voivoie, be uma kauidima, neneɡara, vivira, be yawasana kenakena nonoɡinama ta wanewanedina, taudi tokare yawasana kenakena nonoɡinama e utedina.

8 Be banaga ɡesaudima, taudiɡa adi ɡoanama ta voivoiedina, taudi inam riukaua ta tuaɡaiedi be gewagewa kededima tawai muriwatanedina, taudi tokare medi be kovoɡa ta banavidina.

9 Piripiri be nuaboya banaga matabudi, aitauɡa gewagewa ta voivoiedina ɡarodie. Noɡone Jius banegidima ɡarodie, be muriɡa eteni banegidima ɡarodie mate.

10 Be ɡesaudima neneɡari, vivira be suba, banaga matabudi, aitauɡa vere ta voivoiedina ɡarodie. Noɡone Jius banegidima ɡarodie, be muriɡa eteni banegidima ɡarodie mate.

11 Baninama Mamaitua taudi matabudi ewai
nuapaḡoedina aubainama.
12 Aitauḡa Mousis na tarawatuma nam ḡarodie, be
gewagewa ta voiena, taudi mate tokare kovoḡa ta banavid-
ina, avedi da taudi tarawatu nam ḡarodie. Be aitauḡa Mousis
na tarawatuma ḡarodie be gewagewa ta voiena, taudi mate
tokare kovoḡa ta banavidina, maika tarawatu nopone ya
girugirumina nama.
13 Baninama Mousis na tarawatuma tauwai beavaienama
taudi nam Mamaitua matane didimanidi, ibewa da aitauḡa
Mousis na tarawatuma tawai beavaie be ta voivoiena, taudi
Mamaitua matane didimanidima.
14-15 Avedi da banaga ḡesaudima taudi nam Jius, be Mousis
na tarawatuma nam ḡarodie, be yaḡoro tarawatu aba ya
riuriuena, nama ta voivoiena. Inam ewai maḡatarana da
taudi nopodie tarawatu e kenakenana, baninama Mamaitua
nopodie tarawatu ya girumina. Vutuna aubainama adi
noḡotama e riuriuedina da deḡo tauna vere be deḡo tauna
gewagewa.
16 Be uma kovoḡinama tokare e tubuḡana raḡanine, Ma-
maitua banaga adi noḡotama waimoisiridima, e etaredina
Yesu Kerisoe. Yau varima verenama mate nama e riuriuna.*

Mataira ḡavoe be nopoe

17 Be tam ḡesaumma nemanama? Tam kwa riuriu mu-
naḡem da tam kabe Jius banegim, be kwa noḡonoḡotina da
yaba matabuna ḡarome naumeki, baninama tam Mamaitua
na tarawatuma ḡarome, be tam kwa seḡaseḡarana da tam
Mamaitua tura kaukauinama.
18 Tam Mamaitua na ḡoanama kuya kataiena, be tam
tarawatu ḡarone katai kuya paḡona da tam teneteneḡinama
da sibo didimana kuya voiena.
19 Be tam kwa noḡonoḡoti da banaga Arue matapotepoted-
ima adi tauwai kedadokama be aitauḡa kupie miemienidima
adi kodamma tam.
20 Be mate kwa noḡonoḡoti da tam banaga buebuedima
tauboru waididimanidima, be tam seda ḡauḡaubodima adi
tauwai katakataima. Inam riukaua, baninama tam Ma-
maitua na tarawatuma ḡarome aubainama, tam Mamaitua
na kataima be na riukauama kuya kataiena.
21 Inam naumeki, tam banaga ḡesaudima kwawai
katakataidina, be aba aubainama tamḡa nam kumawai
katakatai munaḡem? Banaga ḡesaudima kwa riuriuedi
da nam ta danene, be aba aubainama tam mate kwa
danedanene?

* **2:16:** Vers 16 inam vers 12 e rarau dudutainina.

22 Banaga ḡesaudima kwa riuriuedina da nam adi wai-
waivi bo adi tautauḡomama debedie mui ta poraḡa, be aba
aubainama tam mate nama kwa voivoia? Tam kokoitau kwa
riuriu tuaḡaiedina, be aba aubainama tam mate kokoitau
kwa rauduneedi?
23 Tam tarawatu kwa seḡaseḡarena, be yaḡoro tam Ma-
maitua isanama kwa kawakawa gewagewana, baninama na
tarawatuma kwawai kati kotovina!
24 Banaga matabudi dobu ḡesaudie Mamaitua tawai di-
boḡina, baninama taumi kami taiye. Girugiruminama po-
ranama nopone e riuriuna maika.

25 Inam ami vaivaima da kopitom ko voivoiena, inam
naumeki, be deḡoda taumi tarawatu ko voteyeteyena inam
ya vere kauana. Be deḡoda tarawatu koi kati kotovina, inam
vaivainama kopitom nam baniboruboruna.
26 Be deḡoda banaga ḡesaudima nam kopitom ti paḡona be
yaḡoro tarawatu ta vovo teyeteyena, inam taudi Mamaitua
matane maika kopitom banegidima.
27 Uma banegidima nam kopitom ti paḡona be yaḡoro
tarawatu ta vovo teyeteyena, taudi tokare tam ta
saḡaiḡomem, be ta riuemna, “Avedi da tam tarawatu be
kopitom kuya paḡona, tam tokare nam kwa yawasana,
baninama tam tarawatu tauwai katikotovidima.”
28 Nam aitau ei rawa-Jius deḡoda tauna Jius adi vaivaima
e voivoiena. Be kopitom nam tubuḡe taunaḡa.
29 Riukaua Jiusnama matairinama inam nam tubuḡe,
ibewa da nopoe. Be kopitom tubuḡe inam kavakavanama,
baninama inam tarawatu na noyama. Be deḡoda nopodama
kopitom e paḡona inam naumeki, baninama inam Arua
na noyama. Inam nama baneginama tauna Mamaitua
na kaisuḡusuḡuma e wanewanena, be nam banaga adi
kaisuḡusuḡuma ima wanewanena.

3

Mamaitua banaga matabudi e etaredina

1 Vutuna aubainama Jius be kopitom adi verema aba?
2 Adi verema inam a toi kauana, baninama Mamaitua
riunama Jius ya ute dokedina.
3 Be ḡesaudima taudi nam Mamaitua nuanama taupaḡonama
banegidi. Tam kwa noḡonoḡotina da Mamaitua inam
banegidima nam ei nuapaḡoedi, bo?
4 Ibewa ḡoma! Mamaitua na saugama e kaikaididina, avedi
da tauda banaga kaikaiyovudama, dà saugama tàwai kati
kotovidina. Baninama girugiruminama porane umanama
ya riuna, “Banaga ta kita da raḡan matabuna Mamaitua

tam am giuma kwa giugiuna matabuna inam didimanine, riukaue.”
5 Be banaga ḡesaudima ta riuriuna, “Naumeki, deḡoda nama, tauda dà gewagewama ya vere kauana, baninama dà gewagewama kana taiye Mamaitua e tainoḡoti da tauna dà gewagewama e noḡota porena, inam kedane na saugama e kaikaididina. Vutuna aubainama inam nam i verena da Mamaitua sibo ḡarode nuanama yai medi.”
6 Ibewa, inam nam nama! Deḡoda nama e tubuḡana, tokare nema Mamaitua dobu matabuna e etara bake?
7 Be uma banegidima ta riuriuna, “Tauda dà yawasanama kaikaiyovudie banaga Mamaitua na riukauama ta kaikai suḡuna, tokare aba aubainama Mamaitua sibo e kovoḡida? Inam nam i verena,
8 agunai gewagewa tà kaigurate be Mamaitua tà sagu da vere e kaigurate.” Inam banegidima tawai tupakaiyovuna da taugu kabe nama e rarau guguya. Ya verena da taudi tokare kovoḡa ta paḡo.

Nam aitau tenaḡa didimana banegina

9 Be yodi nemanama? Tauma Jius veremai, nam banaga ḡesaudima maika, bo? Ibewa! Baninama kaite è riuna da Jius be banaga ḡesaudima matabudi gewagewa banegidima.
10 Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,
“Nam aitau tenaḡa didimana banegina,
naumeki ibewa ḡoma.
11 Be nam aitau tenaḡa nuauyauya banegina,
be nam aitau tenaḡa Mamaitua na kedama ima wanewanena.
12 Matabudi Mamaitua a mia tautauriena,
be yodi matabudi nam banibiribiridi.”
13 “Taudi gayedima kokoaga gayedima maika be adi giuma kaikaiyovudi be gewegewedima.” “Taudi menedima maika mota sarama.”
14 “Taudi mududie waitaratautau be nopodima nuaḡoraḡora ya moḡavuna.”
15 “Taudi tauwai guri makai banegidima,
16 be adi yawasanae raukivigewagewa be nuaboya ya moḡavuna,
17 be suba kedanama nam ti kataiena.”
18 “Taudi Mamaitua nam tima vivivivirena.”
19 Yodi tè kataiena da aitauḡa tarawatu ewai badedina taudi sibo tarawatu matabuna a voteyeteyedina. Vutuna aubainama taudi tokare nam ta gudutara be teneteneḡina. Be ibewa da banaga dobu matabuna nopone Mamaitua na etarae tà miamiana.
20 Vutuna aubainama aitauḡa tarawatuḡa tawai muriwatanena taudi Mamaitua matane nam didimanidi. Baninama

tarawatu nam e voie da tauda didimana tà banavi, ibewa be tarawatu na noyama inam ei kataidana da dẽgo tauna gewagewa be dẽgo tauna vere.

Didimana inam waisumagẽ

21 Be yodi didimana kedanama Mamaitua yai magatarina inam gavoe, be nam tarawatue. Be peroveta be tarawatu uma kedanama vaunama ai matematena.
22 Yodi Mamaitua banaga e kawa didimanidina, aitaugа Yesu Keriso garone tawai sumagana, avedi da tauda nogone banaga vereda bo gewagewadama,
23 baninama banaga matabuda gewagewa tè voiena aubainama nam teneteneginа da Mamaitua garone sibo tè tava.
24 Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviveree ya kawa didimanidana be inam kawa didimaninama ya ute yababedana, nam maesa mate. Nama e voivoiana, baninama Yesu Keriso yai yawasanidana.
25 Mamaitua Yesu Keriso ya vine be ya guri da kosininama ya raugini da banaga matabuda dà gewagewama e kogа porena degoda tài sumagena. Inam kedane Mamaitua yai kataidana da tauna didimaninama, baninama boni tauna banaga adi gewagewae ya kitakita poredina be nam i kovokovogidina. Be yodi inam gewegewedima Yesu kosinine yai maesidina.
26 Be mate Mamaitua yai kataiedana da tauna didimaninama, baninama yodi raganine banaga aitaugа Yesu tawai sumagena, taudi matabudi Mamaitua e kawa didimanidina.

27 Be yodi teneteneginama da sibo tauda tè segarana, baninama tè yawasanana aubainama, bo? Ibewa! Baninama yawasana tè pagona nam dà noyama veredima aubaidi, ibewa da waisumagа Yesu Keriso garone yawasana tè pagona.
28 Vutuna aubainama tauma ka riuriuna da banaga yawasana e pagopagona inam waisumagе, be nam dà noyama veredima aubaidi.

29 Mamaitua tauna tenagа, Jius be eteni banegidima adi Mamaituama.
30 Baninama Mamaitua tenagа aubainama, tauna Jius be eteni banegidima e kawa didimanidina, inam waisumegina teneginе.
31 Be yà riuriuna da waisumagа inam ya sagа guratana. Be yodi nemanama, tarawatu nam baniboruboruna, bo? Ibewa, waisumagе inam tarawatunama tà vovo teyeteyena.

4

Eibraham na waisumaḡe Mamaitua tauna ya kawa didimanina

1 Eibraham tauna bonimai tamamaima. Be uma giudima ḡarodie aba tauna ya banavi?

2 Deḡoda Eibraham na noyama veredie Mamaitua i kawa didimanina, naumeki da banaga matedie sibo ya seḡarana be nam Mamaitua matane.

3 Baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna, “Eibraham Mamaitua yai sumaḡena, vutuna aubainama Mamaitua ya kawa didimanina”.

4 Raḡanine banaga e noyanoyana, tauna na maesama e paḡopaḡona, inam nam tà riuna ‘puyo’. Ibewa da tauna ya noyanoyana maesinama e paḡopaḡona.

5 Be Mamaitua ḡarone inam na tabu. Banaga aitau nam ima noyanoyana, be Mamaitua banaga gewegewedima taukawa didimanidima e waisumaḡena, tauna na waisumaḡama aubainama Mamaitua tauna ei yawasanina.

6 Be Deivid uma giunama teneḡinama ya giuena da nuavere baneginama aitau Mamaitua e kawa didimana yababena, be nam na noyama maesina.

7 Tauna umanama ya riuna,

“Nuavere taudi aitauḡa adi voia waigewama ya noḡota
poredina
be adi gewagewama ya tauriedina.
8 Be nuavere tauna aitau na gewagewama
tokare Bada nam e noḡota watane”.

9 Uma giunama Deivid ya giugiuena Jius banegidima aitauḡa kopitom a paḡopaḡona taudiḡa aubaidi bo banaga ḡesaudima kopitom nam ti paḡona mate aubaidi? Aba taugu è riuriuena ko noḡoti! Mamaitua tauna Eibraham na waisumaḡe ya kawa didimanina.

10 Be airaḡan Mamaitua Eibraham ya kawa didimani? Noḡone kopitom ya paḡo doke bo muriḡa da kopitom e paḡona, be Eibraham ya kawa didimani? Ibewa! Noḡone Mamaitua Eibraham ya kawa didimani dokena, muriḡa da kopitom ya paḡona.

11 Be inam kopitomnama ya paḡona, baninama inam yai matairana da tauna noḡone didimana ya paḡona na waisumaḡama aubainama. Tauna muriḡa da kopitom ya paḡona, be noḡone Mamaitua tauna ya kawa didimana dokena. Vutuna aubainama banaga matabudi aitauḡa kopitom nam ti paḡona, be tawai sumaḡana, taudi tamedima inam Eibraham, be Mamaitua inam banegidima ya kawa didimanidina.

12 Be tauna inam kopitom banegidima mate tamedima,
taudi nam kopitom taunaga ti pagona, ibewa da waisumaga
mate. Baninama inam waisumegināma teneginama
tamadama Eibraham garone be murига da kopitom ya
pagona.

Mamaitua na saugama waisumage tà pagona

13 Mamaitua ya saugana da Eibraham na parate da nokoi
ya nagona natunatunama tokare dobu matabuna tai bud-
eriena. Nama Mamaitua Eibraham ya riuena, baninama
Eibraham na waisumagama aubainama, be nam tarawatu,
ibewa. Tauna na waisumage Mamaitua ya kawa didimani
be inam sauginama ya utena.

14 Be degoda Mamaitua na saugama aitaugа tarawatu
tauvoteyeteyenama i utedina, naumeki da waisumagа inam
nam baniboruboruna, be na saugama inam kavakavanama.

15 Baninama tarawatu e voivoie da Mamaitua nuanama
ewai medina tauda dà rawagaigaima aubainama. Be
degoda tarawatu nam e kena, tokare nam teneginama da tà
rawagaigai.

16 Uma vutuna aubainama aitaugа tawai sumagana,
Mamaitua ei yawasanidina. Inam kauine Mamaitua
yawasana e uteute yababedana. Be Eibraham natunatu-
nama matabudi riukaua da Mamaitua na saugama ta
pagona, nam tarawatu tauwai muriwatanenama taudigа,
ibewa da aitaugа tawai sumagana maika tamadama Eibra-
ham, taudi mate sauga ta pagona.

17 Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Taugu è
voiem da tam dam toitoi tamedima.”
Vutuna aubainama Eibraham tauna matabuda Tamadama
Mamaitua matane, baninama tauna Mamaitua yawai
sumagena. Mamaitua tauna yai rewapana kauana. Tauna
banaga guriguridima ei yawasanidina, be tauna yaba nam
adi kaba tubugа, be mudune e vatodi da ta magamagatarana.

18 Eibraham yai sumagа be ya nogotadidina, avedi da nam
sibo ya tubugа, be yagoro nama ya tubugana. Da tauna dam
toitoi tamedima, maika Mamaitua ya riuriuena nama, “Am
damma tokare ta toina, maika kipora.”

19 Eibraham ya kataie da tauna gaubonagа sibo ya gurina,
baninama tauna kaite na modima 100 a kovina. Be na
visarama Sera yai kaikaipoki be kaiteka yai rawa dosina. Be
yagoro Eibraham Mamaitua na saugama yai sumagena da
tokare na visarama Sera ei natunana,

20 be tauna Mamaitua na saugama nam i nogota
bekubekuena. Ibewa da na waisumagama yagoro yai
rewapana kauana, baninama tauna Mamaitua ya kaikai
sugуna.

21 Be Eibraham ya katai kauena da Mamaitua aba ya
sausaugena tokare teneteneḡinama da e voiena.
22 Baninama Eibraham na waisumaḡedidima Mamaitua
ḡarone ya boruna, vutuna aubainama Mamaitua Eibraham
ya kawa didimanina.
23 Uma giudima, “Mamaitua Eibraham ya kawakawa didi-
manina nam taunaḡa aubainama ti girumina”,
24 ibewa da tauda mate. Baninama Mamaitua dà badama
Yesu, guriguridima nopodie, be ya kawa midisuḡu mu-
naḡena. Deḡoda tài sumaḡena, tauda mate e kawa didi-
manidana.
25 Yesu tauna dà gewagewama aubaidima ai gurina. Be
tauna gurie ya midisuḡu munaḡa da tauda e kawa didi-
manidana, Mamaitua ḡarone.

5

Mamaitua be tauda poude suba e kenakenana

1 Yodi Bada Yesu Keriso dà waisumaḡe tauda ya kawa
didimanidana, vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua
poude suba e kenakenana.
2 Dà waisumaḡama aubainama Yesu Kerisoe tè verau be
inam raukiviverenama Mamaitua ḡarone tè paḡona. Be yodi
ma mosarida tàwai rabana da Mamaitua neneḡarinama e
utedana.
3 Nam inam vutunaḡa, be mate tài nuaverena dà wain-
uatoitoie, baninama tè kataiena da wainuatoitoi e voie da
tokare tauda tà kaiguratena.
4 Be kaigurata e voie da tokare tauda tài rewapana kauana.
Be rewapana e voie da waisumaḡedidi e tubuḡana.
5 Be uma waisumaḡedidinama aubainama tokare nam
tài nuaboya, baninama Mamaitua na wainuapaḡoma Arua
Babaue nopode ya ḡini porena, baninama tauna Arua Babau
ya utedana.
6 Raḡanine tauda yaḡoro gewagewae tè miamiana, tauda
inam Mamaitua na ḡaviama. Be raḡan boruborune Keriso ya
gurina aubaidama.
7 Banaga deḡoda tokare turanama tenaḡa verenama
aubainama e gurina.
8 Be Mamaitua na wainuapaḡoma ḡarode yai maḡatarina,
inam tauda yaḡoro gewagewae be Yesu aubaidama ya gu-
rina.
9 Tauna kosinine tauda ya kawa didimanidana Mamaitua
ḡarone. Vutuna aubainama yodi tè katai kauena da Ma-
maitua na medie Yesu tokare ei yawasanidana.
10 Raḡanine tauda yaḡoro Mamaitua na ḡaviama, be natu-
nama Yesu na gurie ya voie da tauda Mamaitua mate yai

rawategei munagedana. Be natunama Yesu na yawasanama e voie da tauda yawasana dosinama tà pagona, baninama yodi tauda Mamaitua na banagama aubainama.

11 Be nam inam yabediga, be mate tài nuaverena Mamaitua garone, baninama tauna Yesu Kerisoe tauda yodi Mamaitua tèi turanena.

Adam be Keriso

12 Gewagewa dobue ya verauna, inam banaga tenaga kana taiye be uma gewagewane guri dobue ya verauna. Uma kauine guri banaga matabudi garodie ya verauna, baninama matabudi gewagewa a voiena.

13 Gewagewa dobue ya kenakena be murига tarawatu ya dobina. Be Mamaitua gewagewa ya kita poredina, inam ragandie tarawatu nam i kenakenana.

14 Be yagoro Adam na raganie be ya nago da Mousis na raganie guri banaga yawai badedina. Avedi da aitauga tarawatu nam ti kati kotovina, Adam tarawatu yai kati kotovina maika. Adam tauna banaga muriga e verauna yawai matairena.

15 Be taudi rabui adi yawasanama nam tegenidi, baninama Mamaitua na puyoma nam maika Adam na gewagewama nama. Inam baneginama Adam na gewagewae banaga toitoi a gurina. Be Yesu Keriso tauna Mamaitua na raukiviveree nogotaporaga ya veraugena banaga toitoi garodie.

16 Mamaitua na puyoma be Adam na gewagewama nam tai ruvaruva be teneteneginа. Baninama Mamaitua na puyoe banaga toitoi ya kawa didimanidina, avedi da taudi gewagewa toitoi a voiedina. Be Adam na gewagewae banaga toitoi ta gurigurina.

17 Uma baneginama tenaga Adam na gewagewae, guri banaga matabudi yai badedina. Be banaga matabudi aitauga Mamaitua garone nogotaporaga puyonama dosinama tai anine be ta pagona, taudi tokare Yesu Keriso mate yawasana tai badedina.

18 Vutuna aubainama Adam gewagewa tenaga ya voiena aubainama, banaga matabudi a gurina, be Yesu didimana tenaga ya voiena aubainama, banaga matabudi Mamaitua ya kawa didimanidina da yawasana tà banavina.

19 Be kauinama tenegine Adam na rawagaigaima aubainama, banaga matabudi gewagewa ya ragaudina, be Yesu na voteyateyama aubainama banaga toitoi Mamaitua e kawakawa didimanidina.

20 Mamaitua tarawatu ya utedana, baninama dà gewagewama na morabama ei magatarina. Be degoda gewagewa e morabana, naumeki da Mamaitua na raukiviverema e moraba vavasagana.

21 Vutuna aubainama gewagewa gurie ewai badana, be
teneḡinama yodi Mamaitua na raukiviverema didimanae
ewai badana, be yawasana kenakena nonoḡinama tà paḡona
Yesu Kerisoe, tauna dà badama.

6

Tauwai sumaḡa be gewagewa

1 Be yodi nema tà voia bako? Gewagewa tà kaigurate be
Mamaitua na raukiviverema e moraba, bo?

2 Ibewa ḡoma! Tauda gewagewae tè guri be yodi nem-
anama gewagewae tà mia bako?

3 Ko noḡonoḡoti bo ibewa da tauda aitauḡa Yesu Kerisoe
tè babataitona, tauda yodi matabuda tè babataitona Yesu
Keriso na gurima nopone.

4 Vutuna aubainama babataitoe tauda Yesu mate a dobo-
dana. Be tauna gurie ya midisuḡu munaḡana Mamaitua na
rewapanama neneḡarine. Be inam rewapaninama teneḡine
tauda mate, yawasana vaune tà mianana.

5 Tauna na gurie tauda tauna mate tenaḡa. Vutuna
aubainama na kaba midisuḡue tauda tauna mate tenaḡa.

6 Baninama tè kataiena da tubuḡidama poranama Yesu
mate a tuparatu tenaḡena. Vutuna aubainama tubuḡidama
gewagewa tauwai nuapaḡoenama yodi na rewapanama ya
kovina, be tauda nam gewagewa ḡarone tài yaraga munaḡa,

7 baninama aitau da e gurina, gewagewa nam tauna e
taukoni munaḡe.

8 Be tauda tè kataiena da tauda Keriso mate tè gurina
aubainama, Keriso mate tokare tà miana.

9 Be mate tè kataie da Keriso ya midisuḡu munaḡana,
tokare nam e guri munaḡa, baninama guri nam na rewa-
panama Yesu ḡarone ima kenakenana.

10 Be Yesu tauna raḡan tenaḡa kava ya gurigurina,
gewagewa na rewapanama yai kovina. Be yodi tauna na
yawasanama Mamaitua na yawasanae e miamiana.

11 Vutuna aubainama taumi mate ko noḡotimi da taumi
gewagewae koya gurina, be Yesu Kerisoe ami yawasanama
Mamaitua na yawasanae ko miana.

12 Vutuna aubainama nam gewagewa koi anine da
tubuḡimima ei bade. Uma tubuḡinama tokare e gurina. Nam
gewagewa taumi e sorumi da taumi tubuḡa na ḡoanama
gewegewedima koi muriwatanedi.

13 Nam tunimima aiyabinama koi anine da gewagewa ta
voiedi. Be ibewa da ko ute munaḡemina Mamaitua ḡarone,
baninama taumi gurie be koya naḡona yawasanae. Vutuna

aubainama yodi tunimima matabuna Mamaitua ko ute be koi anine da tunimima vutuna vere ta voiedina.
14 Naumeki da yodi gewagewa nam ei bademi, baninama taumi nam tarawatu na waibadae koma miamiana, ibewa da taumi Mamaitua na raukiviverema na waibadae ko miamiana.

Tauda yodi nam gewagewa ei yarageda

15 Be yodi aba tà voie? Tauda Mamaitua na raukiviverema na waibadae tà miamiana, be nam tarawatu na waibadae tama miamiana. Vutuna aubainama yodi gewagewa tà voie, bo? Ibewa ḡoma!
16 Koya kataie bo ibewa da taumi aitau ko voteyeteyena taumi inam tauna na taunoyama? Vutuna aubainama deḡoda taumi gewagewa na taunoyama, taumi tokare ko gurina. Be deḡoda taumi Mamaitua ko voteyeteyena, taumi tokare Mamaitua na taunoyama be tauna ei yawasanimina.
17 Taumi raḡan tenaḡa gewagewa yawai yaragemina, be Mamaitua tài kaiwena da yodi nuemima tabutabunama koya vitaredi be riukaua waikatakatainama yai katakataimi be taumi ko vovo teyeteyedina.
18 Taumi gewagewae be Bada ya kaiporemi da yodi riukaua na yarayaragama.
19 Taumi ami noḡotama vovo gwaḡegwaḡedima aubainama, yau giuma teketekedie yà giugiuna da taumi ko kataiena. Boni tunimima koyai utaedi da mira be gewagewa dosidima ḡarodie awai yaragana. Inam nama yodi tunimima koi utaedi da yaba didimanidima ḡarodie tai yaragana yawasana babaunama aubainama.
20 Taumi gewagewa ḡarodie koyawai yaragana raḡandie, taumi didimana nam ko noḡonoḡotidina.
21 Inam yabedima koya voivoiedina yodi kowai kawa tunimayaḡedina, damodie aba koya banavi? Nam aiyaba da naumeki guri!
22 Be yodi taumi gewagewae be Bada ya kaiporemina da taumi yodi Mamaitua na taunoyama. Vutuna aubainama yodi taumi teneteneḡinama da Mamaitua na ḡoanama ko voiedina, yodibe taumi tokare koi rawa babau be damone taumi yawasana kenakena nonoḡinama ko paḡona.
23 Baninama dà gewagewama na maesama inam guri, be Mamaitua na puyoma inam yawasana kenakena nonoḡinama, dà Badama Yesu Kerisoe.

7

Raḡanine banaga e gurina tarawatu na rewapanama nam ḡarone ima kenakenana

1 Yau bana, tarawatu ko noḡoti. Banaga e miamiana, inam raḡanine tarawatu tauna banaga ewai badena.
2 Inam maika waivi wainaḡinama. Raḡanine tauḡoma yawayawasaninama e miamiana, inam raḡanine waivi nam teneteneḡina da na tauḡomama e gose. Be deḡoda na tauḡomama e gurina, inam raḡanine tauna wainaḡi tarawatunama e dobidobi porena.
3 Vutuna aubainama deḡoda na tauḡomama yawayawasaninama e miamia be waivi tauḡoma ḡesaunama e naḡina, tauna na badama debane mui e poreporena. Be deḡoda na tauḡomama e guri be waivi tauḡoma ḡesaunama e naḡina, inam naumeki.
4 Yau bana, uma kauinama teneḡinama taumi mate ḡaromie. Taumi Keriso mate koya guri tenaḡana! Vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ḡaromie nam ima kenakenana. Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡana, be taumi yodi tauna ḡaroḡaronama, da taumi ko votana Mamaitua aubainama.
5 Raḡanine tauda tubuḡa yawai dokedana noḡota gewegewedima dà yawasanae a noyanoyana. Uma noḡotidima gewegewedima tarawatue a maḡatarana. Vutuna aubainama tauda boni dà votavotama guri a tubutubuḡana.
6 Baninama tauda Yesu mate tè gurina aubainama, tauda yodi tarawatu na rewapanae be Yesu ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi keda vaunama Arue tà noyana, be nam keda poranama tarawatu a girugirumina tà noye.

Tarawatu be gewagewa

7 Yodi aba tà giue? Tarawatu taunaḡa inam gewagewa, bo? Ibewa ḡoma! Taugu tokare nam sibo gewagewa e kataie, ibewa da tarawatu ewai maḡatarana. Baninama taugu tokare waikwina nam e kataie, deḡoda tarawatu nam sibo i riuna, “Nam kwai kwina!”
8 Gewagewa na kedama tarawatue ya banavi be ya voie da nopogue waikwina noḡotidima ta tavatavana da tarawatu yàwai kati kotovina. Baninama deḡoda tarawatu nam sibo i kenakena, tokare gewagewa na rewapanama yai kavena maika banaga gurigurinama.
9 Raḡanine taugu ḡaubogue taugu tarawatu nam e kataiena, taugu ma nuaveregu yawasanae è miamiana. Be muriḡa tarawatu è paḡopaḡona raḡanine, gewagewa ya naḡo midisuḡu be yau yawasanae ya saḡana.
10 Dabudine è kataie da taugu è gurina. Tarawatu kabe yawasana i uteutegu da tauna guri ya uteguna.

11 Gewagewa na kedama tarawatue ya banavina, vutuna
aubainama ya kaiyovuegu be inam tarawatune yai guri-
guna.
12 Be tarawatu taunaḡa inam babaunama. Be uma riu-
vavasaḡinama, “Nam kwai kwina” tauna mate babaunama,
didimana be vere.
13 Naumeki, deḡoda tarawatu inam yaba verenama, inam
yabanama verenama ya voie da taugu e guri, bo? Ibewa
ḡoma! Gewagewa uma tarawatunama verenama ya paḡo be
tarawatune yai guriguna. Be tarawatue yodi tà kitakitana da
gewagewa inam naumeki gewagewa vavasaḡinama.

Gewagewa banaga ewai badedina

14 Tauda tè kataiena da tarawatu inam Mamaitua ḡarone
be ya yovona. Be tauda banaga tarawatu waimuriwata-
nenama tè gwaḡana aubainama, gewagewa tauda ewai
badedana.
15 Be yaba barebaredima yà voivoiedina, taugu nam e
kataiena da aba aubainama yà voivoiedi. Taugu yaba
veredima è ḡoeḡoedina sibo è voiedina, be yabedima nam
ama voivoiedina. Be taugu yaba yau kaba tuaḡaiedima,
vutudi taugu yà voivoiedina.
16 Be deḡoda yaba barebaredima nam ama ḡoeḡoedina,
be taugu yà voivoiedina, inam taugu yàwai aninana da
tarawatu inam riukaua.
17 Vutuna aubainama nam taugu inam yabedima bare-
baredima ama voivoiedina, ibewa da gewagewa nopogue e
kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.
18 Baninama è kataie da nopogue nam aba verenama ima
kenakenana. Nopogue ḡoana riukaua da e kenakenana da
vere sibo è voiena, be nam rewapana ḡarogue da yà voie.
19 Baninama yaba yà voivoiedina, taudi nam yau ḡoana da
sibo è voiedi. Be yaba voiedima nam yau kaba ḡoedi, inam
yabedima yaḡoro da yà voivoiedina.
20 Be deḡoda yaba yà tuatuaḡaiedina, be yaḡoro yà
voivoiedina, inam kauidima tawai kataigu da nam taugu
inam yabedima ama voivoiedina, be ibewa da gewagewa
nopogue e kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.
21 Dobudine è kita da raḡan matabuna inam umanama e
tubutubuḡana: Raḡanine è raurubu da kabe vere è voivoie,
da gewagewaḡa è voivoiena.
22 Naumeki nopogue Mamaitua na tarawatuma yà ḡoeḡoe
kauena,
23 be Mamaitua na tarawatuma nopogue e kenakenana.
Be taugu è banavi da tarawatu ḡesaunama tunigue yai
rewapana vavasaḡa be e panipaniguna, be Mamaitua na
tararawatuma ewai ḡaviena.

24 O kapore, wainuatoitoiguma! Aitau e kaisagugu, be
tubuga uma gurigurinama yà gose pore?
25 Baninama nopogue taugu Mamaitua na tarawatuma yà
vovo teyeteyena, be tunigue taugu gewagewa na tarawa-
tuma yà vovo teyeteyena. Be Mamaitua yài kaiwena, ban-
inama taune dà Badama Yesu Kerisoe ya kuvesiguna.

8

Yawasana vaunama Arua Babaue

1 Vutuna aubainama taudi aitaugа Yesu Kerisoe ta miami-
ana, taudi tokare nam kovogа ta banavi.
2 Baninama tarawatu Arua Babaue vutuna yawasana Yesu
Kerisoe ya uteguna da gewagewa be guri adi tarawatue ya
kuvesiguna.
3 Tarawatu nam teneteneginа da sibo yai yawasanida,
baninama tauda tarawatu waimuriwatanenama gаrone tè
gwagа kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya
riupore yovoge be tubugа ya utena maika, tauda tubugidama
gewagewa tauvoienama. Be Mamaitua Yesu tubugа ya
utena, be inam tubugine tauda dà gewagewama kovoginama
ya pagona, be yodi gаrode gewagewa na rewapanama ya
kovina.
4 Vutuna aubainama degodа tauda Arua Babau na gоane
tà miana, be nam tubugа na gоane, inam raganine tauda
teneginama da Mamaitua na tarawatuma tà voteyeteyena.
5 Be taudi aitaugа tubugа na gоane ta miamiana, taudi
adi nogotama matabuna tubugа na gоane e kenakenana. Be
taudi aitaugа Arua Babau na gоane ta miamiana, taudi adi
nogotama matabuna Arua Babau na gоane e kenakenana.
6 Degodа tubugа na gоanama tà nogotа guratena, da-
monama guri tà banavina. Be degodа Arua Babau na
gоanama tà nogotа guratena, damonama yawasana be suba
tà banavidina.
7 Nama ta tubutubugаna, baninama tubugа na wainua
nogonogotama inam Mamaitua na gаviama, be degodа tauda
tubugа na wainua nogonogotama tài muriwatanena, tauda
tokare Mamaitua na tarawatuma nam tà voteyeteye. Be nam
tokare tà voie be teneginа.
8 Taudi aitaugа tubugа na gоane ta miamiana, taudi nam
Mamaitua timawai nuaverena.
9 Be taumi nam tubugа na waibadae koma miamiana.
Ibewa! Degodа Mamaitua Aruinama nopomie, naumeki da
taumi Arua Babau na waibadae ko miana. Be degodа aitau
Keriso Aruinama nam tauna nopone e mia, naumeki da
tauna nam Keriso gаronа.

10 Be dēgoda Keriso nopomie, tubugimima ya gurina be
Arua Babaue yawasana ko pagona, baninama Mamaitua ya
kawa didimanimina.
11 Mamaitua Aruinama Yesu gurie be ya kawa midisugu
munagena. Dēgoda inam Aruinama nopomie e miana,
naumeki da tokare tauna vutuna, taumi tubugimima gurig-
uridima mate e kawa midisugudina. Baninama tauna Aru-
inama nopomie e miamiana.
12 Vutuna aubainama yau bana, tubuga na gōanama nam
na noyama aba gārode ima kenakenana.
13 Baninama dēgoda taumi tubuga na gōanama koi muri-
watana nonogena, taumi tokare ko gurina. Be dēgoda Arua
Babaue tubuga na gōanama gewegewedima koi guridina,
taumi tokare yawasana ko banavina.
14 Baninama taudi aitaugā Mamaitua Aruinama ewai
dokedina, taudi vutudi Mamaitua natunatunama.
15 Be Mamaitua Arua Babau ya utemina inam nam e
voiemi da taumi taunoya yababa da sibo ko nainaira.
Ibewa! Be tauna Arua Babau ya utemina e voiemi da taumi
Mamaitua natunatunama. Vutuna aubainama taumi yodi
Mamaitua gārone ko riuna, “Mamai”!*
16 Mamaitua Aruinama tauda aruidama e riuriuena da
tauda riukaua Mamaitua natunatunama.
17 Yodi tauda Mamaitua natunatunama, vutuna
aubainama tauda tokare Keriso mate Mamaitua na
buderima tà pagona. Dēgoda tauna na wainuatoitoie tauda
mate tài nuatoitoi saguna, tokare Mamaitua nenegārine
Keriso mate tà mia tenagāna.

Ragān murigā na yawasanama

18 Taugu yà kitakitana da wainuatoitoi yodi tà bana-
banavidina taudi yawasana tokare e veraverauna gārode e
tavana, nam mate tài ruvaruva be teneteneginа, ibewa.
19 (-)
20-21 Mamaitua yaba matabuna yawai tubugidina ta gurig-
uri be ta bovabova yababana, vutuna aubainama ma nu-
aboyedi ta miamiana. Be inam nam taudi adi gōana, be
tauwai tubugidima na gōane nama. Be yagoro nopodima
ewai nogotana da ragānine Mamaitua na damma nenegārine
ta sagāna, taudi mate nenegāra ta pago da guri be bova
adi ragānima e kovina. (v 19) Vutuna aubainama, yaba
matabuna Mamaitua yawai tubugidina, taudi tawai raba
be keda ta kitakitana da uma yawasaninama sagāsagā
vavasagināma Mamaitua na sedama e utedina, dobue yaba
matabuna matedie.

* **8:15:** Aramaic bonane ‘Abba’ inam ‘Mamai’.

22 Tauda tè kataiena da pakane da yodi yaba matabuna ta yakeyakeina maika waivi rag̃anine ewai tikana tunimuyanama nama.
23 Be nam yabedima taudig̃a, be tauda mate, avedi da puyo Arua Babau tè pag̃ona, be yag̃oro tà yakeyakei be tàwai rabana da Bada ei kawa natuneda be tubug̃idama ei yawasanidina.
24 Rag̃anine Bada yai yawasanidana tauda tà nog̃onog̃otina, da tokare tà nag̃ona marae. Be tauda deg̃oda sibo kaite marae tè nag̃ona, yodi nam tama nog̃onog̃otina da sibo marae tè nag̃o. Baninama nam aitau yaba kaite ya pag̃o be yodi ima g̃oeg̃oena e pag̃o munag̃e.
25 Be yodi yag̃oro mara nam te kitana, vutuna aubainama tauda nuataug̃a tàwai rabana da marae tà nag̃ona.

26 Be mate Arua Babau dà vogwag̃agwag̃ae e sagusagudana. Baninama tauda nam moiragi kaua te kataiena, vutuna aubainama Arua Babau Mamaitua g̃arone aubaidama moiragie giu e vatovatodina, baninama tauda nam teneteneg̃ina da tà vatodi.
27 Arua Babau tauda aubaidama e moimoiragina Mamaitua na g̃oanama ruvane. Be aba Arua Babau Mamaitua e riuena, tauna kaite ya kataiena, baninama Mamaitua banaga babaudama nopodama ya katai kauena.
28 Tauda tè kataie da banaga aitaug̃a Mamaitua tawai nuapag̃oena, taudi g̃arodie yawasana matabudi veredima, be piripiri ta tubutubug̃ana inam vere taudi aubaidima. Uma banegidima taudi vutudi Mamaitua bonimai ya vinedina na g̃oanama ruvane.
29 Be banaga aitaug̃a Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya voiedina maika natug̃ominama Yesu, be Yesu tauna tautuag̃a.
30 Be aitaug̃a Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya yokoedina da sibo a verauna tauna g̃arone. Be aitaug̃a tauna ya yokoyokoedina, taudi ya kawa didimanidina. Be aitaug̃a tauna ya kawakawa didimanidina, taudi yawasana verenama marae ya utedina.

Mamaitua na wainuapag̃oe nam aba tokare e darig̃eda

31 Yodi aba tà giue? Deg̃oda Mamaitua tauda muride e midimidina, aitau tokare ei g̃avieda?
32 Avedi da natug̃ominama be nam i rabe kwasena, be yag̃oro yai utaena tauda matabuda aubaidama. Be teneg̃ine nama tauna na raukiviveree yaba matabudi e uteutedana.

33-34 Vutuna aubainama nam aitau teneteneg̃ina da ei wavuda, baninama Mamaitua kaite ya kawa didimanidana.

Be mate Yesu Keriso vutuna ya guri be ya midisugu munagana, tauna Mamaitua kasaune e mia be aubaidama e moimoiragina.

35 Be yodi Keriso na wainuapagoe nam aba tokare e darigeda. Nam nuaboya, nam naira, nam raukivigewagewa, nam meigara, nam waikaruwagawaga, nam igara.

36 Girugiruminama porane ya girugirumina nama, "Tam kamtaie ragan matabuna tauma raukivigewagewa ka banabanavidina, be ta vunuvunugimaina maika musara."†

37 Be avedi da nuaboya tà banabanavidina, be yagoro tà vaisuba vavasagedina Yesu Kerisoe, tauna vutuna ewai nuapagoedana.

38 Baninama taugu è katai kauena da Mamaitua na wainuapagoe nam aba tokare e darigeda, nam guri, nam yawasana, nam anea, nam penama, nam yaba yodi ta tubutubugana bo tokare ta tubugana, nam aba rewapanidi,

39 nam arua gunume bo dobue, nam aba Mamaitua yawai tubugidina, nam aba tokare Mamaitua na wainuapagoe e darigeda, ibewa! Yesu Kerisoe Mamaitua yai kataidana da tauna ewai nuapagoedana.

9

Mamaitua be Israel banegidima

1 Taugu Yesu Keriso matane yà riuriu kauana, be nam ama kaikaiyovuna. Arua Babau nopogue nama e riuriueguna.

2-3 Israel banegidima nam adi waisumaga, vutuna aubainama taugu nopogue èi nuaboya da èi nuaboya kauana, be è nogoti da Mamaitua taugu sibo ya raukivi gewegewegu be taudi sibo yai yawasanidina.

4 Baninama taudi Mamaitua ya vinedina da tauna natunatunama be taudi neneğarinama a kita be na saugama ğarodie ya boruna. Taudi Mousis na tarawatuma a pago be tempol nopone ta tapataparorona, be Mamaitua ya riuedina da tokare ei yawasanidina.

5 Be taudi ğarodie dede pakanama banegidima,* be inam damne Yesu Keriso ya tubugana, tauna vutuna Mamaitua, be ragan matabuna ta kaikai sugu nonogena! Inam riukaua.

Aitaugа Mamaitua na damma nopone?

6 Taugu yà riuriuna da Mamaitua na saugama nam i kavena. Israel banegidima nam matabudi Mamaitua na dam.

---

† **8:36:** Gurik bonane ya riuna 'sipu', be nam 'musara'. * **9:5:** Dede pakanama banegidima inam: Eibraham, Aisik be Jeikob.

7 Avedi da taudi Eibraham natunatunama, yaḡoro nam
matabudi Mamaitua na seda, ibewa. Mamaitua Eibraham
umanama ya riuena, "Aisik na dame taugu tokare am
sedama è sausaugemna yà utemna."
8 Inam baninama umanama: Avedi da taudi Eibra-
ham natunatuḡominama, yaḡoro taudi nam Mamaitua
natunatuna, be aitauḡa Mamaitua na saugama tauwai
sumaḡenama, taudi inam riukaua Mamaitua natunatunama.
9 Mamaitua na saugama Eibraham ḡarone inam umanama
ya riuna, "Taugu yau raḡanima è boruborue taugu yà
yovo munaḡana, yodibe Sera gomana tauḡominama tokare
e tikana."
10 Be teneḡinama nama Rebeka ḡarone. Rebeka na
sedama tautauḡomidima tamedima tenaḡa Aisik, tauda mate
tamadama.
11-12 Be Rebeka muriḡa da seda raḡaraḡa e tikedi da
yawasana veredi bo gewegewedima ta voiedina, be noḡone
Mamaitua Rebeka umanama ya riuena: "Gomana tautuaḡa
tokare tasinama ḡarone ei taunoyana." Mamaitua nama
ya riuna, inam tauda sibo tè kataie da Mamaitua na ḡoane
banaga e vinevinedina, be nam adi noyama debane.
13 Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama
ya riuna, "Jeikob nuaguma e paḡopaḡona be Iso è tuaḡaiena."

14 Be yodi nema tà riu bako? Mamaitua nam didimana
banegina, bo?
15 Mamaitua Mousis umanama ya riuena,

"Taugu yau raunuatoima banaga yà ḡoeḡoena nama yà
raunuatoiena,
be yau raukiviverema banaga yà ḡoeḡoena nama ḡarone
yà raukivi verena."

16 Vutuna aubainama banaga yawasana ta paḡona, be nam
adi ḡoane bo adi noyama veredima aubaidi, ibewa, be Ma-
maitua taunaḡa e ḡoeḡoena nama e raukivi verena ḡarodie.
17 Be guyau Pero ḡarone ko kita. Mamaitua tauna ḡarone ya
riuna umanama, "Taugu è voiem da guyau kuya tubuḡana,
inam taugu yau rewapanama ḡarome yai maḡatari da dobu
matabuna ta kita be isaguma ta kaisuḡuna."
18 Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviverema banaga e
ḡoeḡoena, nama ḡarone e raukiviverena. Be mate Mamaitua
e ḡoeḡoena nama, banaga noponama e kawa badona.

19 Be tokare banaga ḡesaumima umanama ko riueguna,
"Deḡoda Mamaitua na yawasanama nama, aba aubainama
tauna e riuriuna da tauma gewagewa banagimai? Tauda
nam teneteneḡina da na ḡoanama tài ḡake."

20 Tam am rewapanama aba da Mamaitua e giugiu be kwa
riuute munaḡe? "Gurewa nam tokare aitau tauvoienama e
riuena: Aba aubainama umanama kitaguma kuya voiegu?"
21 Gurewa tauvoienama doḡa teneḡinama e paḡo be na
ḡoane nama gurewa verenama be kamai guregurewa e
voivoiedina.
22 Be inam kauinama teneḡinama nama. Mamaitua guyau
Pero be Ijipt banegidima ya vinedi da ḡarodie na medima
be na rewapanama ei maḡatarina. Be avedi da Mamaitua
ya vinedina da taudi sibo a gurina, be tauna yaḡoro mareḡa
ewai rauriedina.
23 Be banaga ḡesaudima ya vinedina da taudi
neneḡarinama maumaurinama tokare a paḡona. Vutuna
aubainama Mamaitua na raukiviverema be na rewapanama
taudi ḡarodie yai maḡatarina.
24 Be inam banegidima inam tauda, tauna Jius be eteni
nopodie ya vinedana.
25 Maika Mamaitua peroveta Osea ya riuriuena nama,
"Taugu tokare eteni banegidima yà vinedi
be yà voiedi da taudi yau banagama.
Be taudi nuaguma ta paḡona,
avedi da yodi nuaguma nam tima paḡopaḡona."
26 Be mate Osea ya riuena,
"Deḡo è riuedina, 'Taumi nam taugu yau banaga',
yodi tokare yà riuedina, 'Taumi Mamaitua miamia
nonoḡinama natunatunama.' "
27 Be peroveta Aisaia Israel aubaina ya riuna umanama,
"Avedi da Israel banegidima sievidima maika gimori gerese,
be raubisaḡa tokare ei yawasanidina.
28 Baninama Mamaitua na ogama ya taratarāḡina nama,
tokare e voia makaie be e voia rovona."
29 Inam maika Aisaia kaite ya vatona,
"Deḡoda Bada wairewapana vavasaḡinama banaga
raubisaḡa sibo nam i gosedi,
tauda tokare Sodom be Gomora banegidima tè ruvedi be
tè guri rovona."†

Israel banegidima nam waisumaḡa ḡarodie

30 Be yodi tà kita da eteni banegidima avedi da didimana
nam ti wanewanena, be yaḡoro Mamaitua adi waisumaḡe ya
kawa didimanidina.
31 Be Israel banegidima taudi didimana nam ti banav-
ina, baninama taudi didimana tarawatue a wanewanena
aubainama.

† **9:29:** Sodom be Gomora adi gutututuma ko sievidina. (Genesis 19:1-29)

32 Aba aubainama didimana nam ti banavi? Baninama
taudi a noḡoti da adi noyama veredie kabe didimana
ta banavi, be nam waisumaḡe. Taudi yeku‡ adi kaba
saḡaivitarema a saḡai vitarena.
33 Ya girugirumina nama:
“Ko kitana, taugu Saionma yeku yà boruboruna,
be vutuna banaga e voiedi da ta saḡai vitare be ta
bekuna.
Be aitau uma yekunama ewai sumaḡena,
tauna tokare nam tunimayaḡe e mia.”

10

1 Yau bana, taugu nuaguma e ḡoeḡoe kaue be Mamaitua
yàwai baḡana da tauna sibo Israel banegidima yai yawasani-
dina.
2 Taugu è kataiena da taudi ta rarau rubu guratana da Ma-
maitua sibo a tainuaverena, be tauna anitai nuaverenama
na kedama, nam ti katai kauena.
3 Taudi Mamaitua na didimana kedanama a riutuaḡaie, be
taudi adi noḡotama nama na ruvae didimana kedanama a
wanewanena.
4 Be taudi nam ti kataiena da Keriso ya voie da tarawatu
na raḡanima ya kovina. Be aitau da Keriso ewai sumaḡena,
tauna tokare didimana e banavina.
5 Mousis didimana tarawatue umanama ya giuedina,
“Aitauḡa uma kauidima yà giugiuedina e voiedina, tauna
tokare ḡarodie yawasana e banavina.”
6 Be didimana waisumaḡe inam umanama ya giuedina,
“Nam nopomie ko riuna, ‘Aitau e saḡa e naḡo marae be
Keriso e yovoḡe?’ ”
7 Bo “Aitau e yovo e naḡo guriguridima adi gabue be Keriso
e saḡe?” Ibewa!
8 Inam kauidie nam tokare yawasana ko banavidi. Be you,
didimana waisumaḡe umanama ya giuedina, “Yawasana
riunama inam ḡaromie; mudumie be nopomie.” Inam
riunama vutuna waisumaḡa riunama tauma ka rarau
guguyena.
9 Inam giudima banidima umanama, Deḡoda tam
mudume kwa riuna, “Yesu tauna Bada” be nopome kwai
sumaḡa da Mamaitua Keriso gurie be ya kawa midisuḡu
munaḡena, tam tokare yawasana kenakena nonoḡinama
kwa banavina.
10 Baninama dà waisumaḡe tokare Mamaitua e kawa
didimanidana, be deḡoda mudude Yesu Keriso tà giuena,
tauda tokare Mamaitua ei yawasanidana.

‡ **9:32:** ‘Yeku’ inam Yesu Keriso.

11 Vutuna aubainama girugiruminama umanama ya riuna, “Aitau tauna ḡarone ewai sumaḡana, tauna tokare nam tunimayaḡe e mia.”
12 Yodi uma giunama mayanama maika banaga matabuda, tauda Jius be eteni banegidima matabuda e riuriuedana, baninama Bada tauna tenaḡa, be banaga matabuna ewai badedina, be vere dosidima aitauḡa tauna ḡarone sagu tawai baḡena e uteutedina,
13 baninama girugiruminama nama ya riuna, “Aitauḡa Bada ḡarone yawasana tawai baḡena, taudi tokare ei yawasanidina.”
14 Be nema taudi sagu tai baḡe bake, deḡoda taudi Bada nam tai sumaḡe? Be nema Bada tai sumaḡa bake, deḡoda varinama nam ta vaie? Be nema vari verenama ta vaia bake, deḡoda nam aitau ḡarodie e rauguguya?
15 Be nema taudi ta rauguguya bako, deḡoda Keriso taurauguguya nam e riuporaḡa? Girugiruminama umanama ya riuna: “Banaga tawai nuavere kauana raḡanine taurauguguya ta verau be vari verena be suba giunama ta rarau guguyena.”
16 Be nam Israel banegidima matabudi vari verenama ti paḡona. Inam maika peroveta Aisaia ya riuriuna nama: “Bada, nam banaga toitoi ama giuma ti sumaḡena.”
17 Be yaḡoro Keriso banaga ya riuporedina rauguguya aubainama be adi rauguguyae banaga ta vaie, be tai sumaḡana.
18 Be Jius banegidima nemanama? Taudi vari verenama nam ti vaie, bo? Ibewa da taudi kaite a vaiena. Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama:

“Taudi a rarau guguyana varinama dobu matabuna yai
moḡavuna,
be dobu damodie mate.”

19 Bo agunai Jius banegidima a vaiena be baninama nam ti katai kaue, bo? Ibewa, taudi a kataiena. Uma kauinama vutuna aubainama Mamaitua Mousis umanama ya riuena:

“Avedi da eteni banegidima buebuedima taudi nam Jius, be
tokare yà vinedina.
Yodibe taumi tokare ko unuredi be ko mediedina.”

20 Be Aisaia mate umanama ya riuna:

“Aitauḡa taudi nam ti wanewaneguna,
taudi ḡarodie è maḡatara be a banaviguna.”

21 Be Israel banegidima aubaidima umanama ya riuna:

“Raḡan daudaunama taugu aubaimima èwai rabana da sibo
ḡarogue koya tavana,
be taumi nam ko tavana, baninama taumi banaga
beapotepotemi be raraukosoḡaiḡaimima.”

11

Israel banegidima tautaugosedima

1 Be yodi nemanama? Mamaitua na banagama ya
tuaḡaiedi, bo? Ibewa! Taugu mate Israel banegiguma,
Eibraham natunama, be Bendiman na damma nopone.
2 Mamaitua na banagama boni ya vinevinedina nam i
tuaḡaiedina, ibewa! Elaija na gutututuma ko noḡoti, raḡanine
tauna Mamaitua ḡarone ya riubona badobadona Israel
banegidima kadi taiye.
3 Tauna umanama ya riuna: “Bada, taudi am perovetama
matabudi ai guri rovodi be am oltama a katiweidina. Be yodi
tauguḡa yà miamiana, be taudi ta ḡoeḡoe da taugu mate tai
guriguna.”
4 Be Bada umanama ya paribeena: “Taugu banaga 7
tausand aubaiguma è taugosaḡana, baninama taudi nam
kokoitau Bal ḡarone ti raudunena.”
5 Be yodi uma raḡanine kauinama teneḡinama nama. Ma-
maitua na raukiviveree banaga tautaugosedima ya vined-
ina.
6 Tauna na raukiviveree ya vinedina be nam adi noyama
debane. Be deḡoda adi noyama debane i vinedina, agunai
raukivivere nam baniboruboruna.
7 Be yodi tà kita, Israel taudi didimana a wanewane
guratena be nam ti banavina. Be Mamaitua na vinevinema
banegidima taudiḡa didimana a banavina, be Israel
banegidima ḡesaudima Mamaitua ya kawa nopobadodina
8 maika girugirumina porane ya riuriuna nama:
“Mamaitua arua gewagewanama ya utedi,
be uma aruinama taudi ya kawa debabuedi
be ya voiedi da matedie nam timawai kita
be beedie nam timawai beavaiana naumeki da yodi.”
9 Be Deivid umanama ya riuna:
“Taudi adi puyoma soidima sibo ya tikona munaḡedi,
be a saḡai vitaredina, baninama inam adi kovoḡama.
10 Taudi sibo arue matedima ai kupikupi da taudi nam sibo
ai kita,
be raḡan matabuna sibo ḡayawa a kwarina.”

Eteni banegimima taumi nam ko rauguyaguyau

11 Yodi yài taravira munaḡemina. Mamaitua na banagama
ya tuaḡai vavasaḡedi, bo? Ibewa! Israel banegidima
Mamaitua a mia tautauriena, aubainama Mamaitua eteni
banegidima ei yawasanidina da Israel banegidima sibo a
unurana eteni banegidima ḡarodie.
12 Be uma ko noḡoti, Israel banegidima taudi Yesu Keriso
a tuaḡaiena, aubainama eteni banegidima dobu matabuna

yawasana a banavina, Israel banegidima matabudi Yesu tawai sumaḡena raḡanine, eteni banegidima tokare waiaiaina dosinama ta paḡona.

13 Be taumi aitauḡa nam Jius, taumi yodi yà riuemina: Taugu ei nuaverena da Mamaitua ya riuporeguna taumi eteni banegimima ḡaromie da vari verenama yà rauguguyena.
14 Be uma kauine Jius banegidima nuedima ei medi be taudi mate tai sumaḡana.
15 Be yodi ko kita da, raḡanine Mamaitua Jius banegidima ya riuriu tuaḡaiedina, inam raḡanine dobu matabuna adi gewagewama ya noḡota poredina, be raḡanine Mamaitua Jius banegidima ei anina munaḡedina, aba tokare e tubuḡa? Inam raḡanine banaga guriguridima ta midisuḡu munaḡana.
16 Baninama deḡoda Mamaitua Jius adi dedema pakanama banegidima yai aninedina, naumeki da taudi adi sedama mate Mamaitua tokare ei aninedina. Inam kauinama teneḡinama maika kai olip. Deḡoda kai olip waraminama yai aninena, naumeki da kai ragedima mate tokare ei aninedina.

17 Be yodi raḡandie Mamaitua uma kainama ragedima ḡesaudima ya kotovidina, be taumi avedi da dobira olipnama, be ya ragaumi da olip ragedima ya kotokotovidina kividie ya pani wairatumina. Be yodi taumi olip waraminama bodinama na rewapanae taumi ko gogogogona.
18 Vutuna aubainama olip ragedima midimididima noḡodie nam ko seḡara! Be ko noḡoti da warama nam na yasima taumi. Taumi ami yasima inam warama.

19 Be agunai taumi umanama ko riuna, “Mamaitua kai olip ragedima ḡesaudima ya kotovidina, kividie tauma e pani wairatumaina aubainama.”
20 Inam riukaua, be ko noḡoti da taudi nam tiwai sumaḡana aubainama Mamaitua ya kotovidina, be taumi Keriso kowai sumaḡena aubainama Mamaitua taumi ya pani wairatumina. Vutuna aubainama nam noḡodie ko seḡara, avedi! Be taumi sibo koya nairana,
21 baninama deḡoda Mamaitua kai ragedima veredima i kotovidina, taumi mate tokare ya kotovimina, deḡoda taumi nam koi sumaḡana.

22 Be yodi tauda Mamaitua na raukiviverema be na raukivigewagewama tà kitana. Tauna na raukivigewagewama taudi aitauḡa nam Mamaitua tima vovo teyeteyena ḡarodie, be deḡoda raḡan matabuna koi sumaḡena, na raukiviverema taumi ḡaromie e kenana, be deḡoda ibewa, taumi mate e kotova poremina.

23 Be degoda Jius banegidima waisumaga tai kare munagena, taudi tokare Mamaitua e pani wairatu munagedina, baninama na rewapanama e kenakenana da nama e voiana.
24 Be avedi da taumi dobira olipnama, be yagoro Mamaitua ya pagomi da olip verenama bogane ya pani wairatumina. Vutuna aubainama tauna tokare teneteneginama da olip verenama ragedima ya kotokotova poredina, kividie e pani wairatu munagedina.

Mamaitua tokare Israel banegidima ei yawasanidina

25 Yau bana, uma inam riukaua semosemonama yà riuriuemina da taumi ko kataie be nam ko kawa sage munagemi Israel banegidima nogodie. Inam riukaua da Mamaitua Jius banegidima gesaudima ya kawa nopobadodi da nam ti sumagana. Inam kauinama nama Mamaitua ya voie da eteni banegidima sievinama ya nogonogotina paratine nama ei yawasanidina,
26 yodibe Israel banegidima mate ei yawasanidina maika girugiruminama poranama ya riuriuna nama:

"Tauwai yawasana Jerusalemga e verau
be e voie da Jeikob na damma Mamaitua tai nuapago
munagena.
27 Be taugu waianina yà uteutedina raganine,
adi gewagewama yà nogota poredina."

28 Yodi taudi vari verenama a tuagaiena, vutuna aubainama taumi eteni banegimima yawasana ko pagona, be Jius taudi Mamaitua na gaviama. Baninama Mamaitua Jius adi dedema pakanama banegidima ya vinedina, taudi kadi taiye Jius banegidima yagoro tauna na banagama,
29 baninama Mamaitua na giu be na puyoma nam airagan nuanama e vitaredi be e kaiporaga munagedi.
30 Taumi nogone eteni banegimima, taumi Mamaitua koya rawarawa gaigaiena. Be yodi taumi Mamaitua na raunuatoima koya pagona, baninama Jius banegidima Mamaitua a rawagaigaiena aubainama.
31 Be tokare taudi mate Mamaitua na raunuatoima ta pagona, avedi da taudi yodi ta rawarawa gaigaiena, baninama Mamaitua na raunuatoima taumi garomie aubainama.
32 Be yodi tà kita da banaga matabuna adi rawagaigaie Mamaitua ya panidina, inam kedane tokare matabudi Mamaitua na raunuatoima ta pagona.

Pol Mamaitua e kaikai sugusuguna

33 O kapore! Aba kam Mamaituama tam kuya vere gaga kè banavim. Am nuauyauyama be am kataima ya saga

vavasaga be ya yovo guratana. Tauda nam teneteneginа da Mamaitua na yawasana be na kovogama tà kataiedi.
34 "Aitau Mamaitua na nogotama ya kataie? Be aitau teneteneginа da Mamaitua e raukure?"
35 Bo "Aitau aba Mamaitua ya ute da yodi Mamaitua tauna ei maesi munage?"
36 Yaba matabuna taune da ta tubutubugana, be tauna na rewapanae ta kenakenana. Tauna tà kaisugusugu nonogena. Inam riukaua!

12

Dà yawasanama sibo Mamaitua tè utena

1 Yau bana, yodi Mamaitua na raunuatoie yà riuriu vavasagemina da tubugimima Mamaitua ko utena. Be ragaanine tubugimima Mamaitua ko uteutena, inam vutuna puyo babau yawayawasaninama. Dabudine Mamaitua ei nuaverena, baninama uma kauinama inam riukaua taparo-ronama, Arua Babau nama e goegoena.
2 Be nam dobu banegidima adi vaivaie ko mia, avedi! Be Mamaitua koi baga da ami nogotama e vitaredi be taumi ami yawasanama e rawavaudina. Yodibe taumi tokare teneteneginama da Mamaitua na goana be na verema ko kataiedina. Be Mamaitua na goanama inam ya vere vavasaganа.
3 Taugu Mamaitua na apasolma, vutuna aubainama yà riuriu vavasagemina: Nam ko nogota munagemi da taumi koya saga guratana, ibewa da Mamaitua taumi tenatenagaga ami waisumagama ya uteutemina, na ruvae nama ko nogota munagemina.
4 Tauda tubugidama tenaga be ragaragadama toitoi, be raga tenagaga adi noyama tabu be tabu.
5 Be uma kauinama teneginе tauda toitoi be tubuga tenaga Yesu Kerisoe, be taune tauda matabuda tèi rawa tegeidana.
6 Be matabuda dà noyama tabu be tabu, Bada puyo tabu be tabu ya uteutedana na ruvae nama. Aitaуga da tauwai peroveta, naumeki da tai perovetana adi waisumagama ruvane.
7 Aitaуga da tauwai sagu, naumeki da tai saguna, be aitaуga da tauwai katakatai, naumeki da tai katakataina,
8 be aitaуga da tauraudugu, naumeki da ta rauduguna, be aitaуga da taupaipairu, naumeki da riukaue ta pairuna, be aitaуga da tauwai bada, naumeki da nuedima tabutabune tai kedadoka kauana. Be aitaуga da taurau nuatoi, naumeki da ma nuaveredi banaga ta sagudina.

Kuristen na yawasanama

9 Ami wainuapaḡoma ami banagama ḡarodie nam kaiyovue. Yaba gewegewedima ko tuaḡaiedi be yaba veredima ko kaidididina.
10 Nuemima tabutabune ami banagama mate koi nuapaḡo be koi kawa vivira munaḡa!
11 Be nam airaḡan matemima e gayawa, be raḡan matabuna nuemima tabutabune Bada aubainama ko noya!
12 Ko noḡoti da raḡan tenaḡa taumi tokare ko naḡona marae, vutuna aubainama koi nuavere! Be piripiri raḡandie ko vataradidi be ko moiragi nonoḡa!
13 Mamaitua na banagama waikaruwaḡewaḡedima ko sagudi! Be deḡoda vaḡavaḡai be ya tavana, ko rabe kauena!
14 Aitauḡa da ta raraukivi gewegewemina, naumeki da taudi aubaidima ko moiragi be Bada ei aiainidi! Taumi banaga koi aiainidina be nam koi taratautauedi!
15 Deḡoda aitauḡa tawai nuaverena, naumeki da taumi mate koi nuaverena, be deḡoda aitauḡa ta ḡabaḡabana, naumeki da taumi taudi mate ko ḡabana.
16 Taumi subae ko mia be nam ko rauguyaguyau, be nam ko kawa saḡe munaḡemi! Kamai banabanaga mate koi turaturanana. Be nam ko noḡoti da taumi banaga katakataimi!
17 Gewagewa nam gewagewae koi maesi. Be ko kita kaua da banaga matabudi matedie taumi didimanae ko miana.
18 Ko raurubu da banaga matabudi mate subae ko miana.
19 Yau bana, nam biwa ko paḡo, be ko gose da Mamaitua taunaḡa e raubiwana, baninama girugiruminama poranama ya riuna umanama,
“Bada ya riuna, ‘Taugu taurau biwa be taugu tokare ami biwama yà paḡona’.
20 Deḡoda am ḡaviama kani e karatina, naumeki da kani kwa utena
be deḡoda nuanama e raukasakasana, naumeki da upa kwa ute!
Deḡoda am ḡaviama ḡarone nama kwa voiana,
debane upa kwa ḡini pore be tauna e tunimayaḡana.”
21 Gewagewa nam tam e vaisubam, be tam veree gewagewa kwa vaisubana!

13

Gabeman ko voteyeteyedi

1 Banaga matabuna sibo gabeman a voteyeteyena, baninama gabeman matabudi adi rewapanama inam Mamaitua ya utedina.

2 Vutuna aubainama aitau gabeman ḡarodie e paripari viravirana, tauna Mamaitua ḡarone mate e paripari viravirana, tauna tokare kovoḡa e banavina.
3 Tam deḡoda vere kwa voivoiena, inam raḡanine tam tokare nam pirisiman kwa nairedina. Be deḡoda gewagewa kwa voiena, inam raḡanine tam tokare pirisiman kwa nairedina. Vutuna aubainama tam deḡoda naira kwa tuaḡaiena, naumeki da vere kwa voie be taudi tokare tam isamma ta kawa saḡena.
4 Baninama Mamaitua gabeman ya riuporedina da taudi tam ta sagumna aubainama, be deḡoda tam gewagewa kwa voiena, inam raḡanine taudi kwa nairedina, baninama Mamaitua rewapana ya utedina da taudi tam tokare ta kovoḡimna.
5 Vutuna aubainama gabeman aba ta riuriuena, naumeki da kwa voiena, inam raḡanine am noḡotama tokare verenama e kenana. Be mate tam tokare nam kovoḡa kwa banavi.
6 Raḡan matabuna gabeman ta noyanoyana Mamaitua aubainama, vutuna aubainama taumi teks koi maesidina.
7 Nama banaga matabudi adi kauama ko utedina. Deḡoda teks sibo koyai maesidina, naumeki da koi maesina, be aitauḡa sibo koya voteyeteyedina, naumeki da ko voteyeteyedina, be aitauḡa sibo koya viviredina, naumeki da ko viviredina.

Wainuapaḡo na riuvavasaḡama

8 Nam aitau na maesama ko rabe kwase. Be raḡan matabuna umanama koi nuapaḡo vivirana. Baninama deḡoda banaga ḡesaudima koi nuapaḡoedina, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyeteyena.
9-10 Be inam raḡanine tokare nam aba gewagewanama taudi ḡarodie ko voie. Maika riuvavasaḡa e riuriuna nama, “Nam turamma debane mui kwa pore, be nam kwa rauvunuḡa, nam na purapurama kwa danenedi, nam kwai kwina”. Be riu vavasaḡa ḡesaudima mate, matabudi a rawateḡeidina giu tenaḡa nopone, be giunama inam umanama: “Turamma turamma nuamma e paḡona, maika tamḡa kwawai nuapaḡo munaḡemna nama” Vutuna aubainama deḡoda banaga ḡesaudima ḡarodie koi nuapaḡona, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyeteyena.

Yanae ko miana

11 Naumeki da nama ko voiana, be yodi raḡandima kitedima ko katai kauedina. Baninama Bada na raḡanima kaiteka e tavatavana, nam maika boni raḡandie tauda waisumaḡa tèwai karee nama. Vutuna aubainama matemima e kaya.

12 Kupi ḡaubonaḡa e kovina, be raḡan kaiteka e tomtomna.
Vutuna aubainama kupi na voiama tà gosedi, be yana na
madama tà ragaudina.
13 Tauda matabuda didimanae tà miana, maika banaga
suare e miamiana nama. Tauda nam kaua gewegewedima
soidima tà voiedi, nam tà tego bua, nam tài soḡa yabayababa,
nam tà iḡara yabayababa, bo tà unura.
14 Inam yabedima avedi, be Yesu Keriso na ḡoane nama ko
miana. Be nam gewagewa ko wanewanedi da tubuḡimima
na ḡoanama kededima gewegewedima ko voiedi, avedi!

14

Banaga adi waisumaḡama gwaḡegwaḡedi be wairewapanidima

1 Aitauḡa da ami waisumaḡama wairewapanidima
taumi ami banagama ḡesaudima adi waisumaḡama
vogwaḡegwaḡedima sibo koya kaisagudina. Be nam adi
wainua noḡonoḡotama debedie koi kawa riuriu!
2 Banaga aitauḡa adi waisumaḡama wairewapanidima,
taudi nam ai kani tima widiwidinena, ibewa da taudi
kani matabuna ta kanikani yabayababedina. Be banaga
ḡesaudima aitauḡa adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima,
taudi nam musara tima kanikanina.*
3 Vutuna aubainama aitau da kani kanikani yabayababi-
nama, tauna banaga musara tautuaḡaienama, nam sibo ya
kita tuaḡaie. Be aitau da nam musara taukanina, tauna
banaga kanikani yabayababinama nam sibo ya etare, ban-
inama taudi adi waisumaḡama ruvane Bada yai aninedina.
4 Tam aitau da Bada na taunoyama kwa etaredi? Tam
nam dobudi am noyama aba ima kenakenana. Taudi Bada
na taunoyama aubainama taunaḡa ya kataiedina, da taudi
a beku bo ibewa. Be taudi tokare nam ta beku, baninama
taudi Bada na rewapanae ta midimidina.
5 Banaga adi waisumaḡama gwaḡegwaḡedima taudi raḡan
dosidima vinevinedima ta vivivivіredina. Be banaga
ḡesaudima ta noḡonoḡotina da raḡan dosidi be raḡan ḡoma
matabudi teneteneḡidima. Be banaga tenatenaḡaḡa nuane
ei nuanoḡonoḡota da deḡo tauna ḡarone ya vere.
6 Aitau da raḡan dosidima vinevinedima e vivivivіre-
dina, naumeki da tauna nama e voiena, Bada isanama

* **14:2:** Banaga aitau adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima, taudi nam musara ti kanikanina, baninama taudi nam ti katai kauena deḡoda inam musara veredi bo boita a puyopuyodina museridi. Be aitauḡa adi waisumaḡama wairewapanidima, taudi musara a kanikani yabayababedina. Be uma kauinama teneḡinama vers 5 nopone, dabudine nam musara be raḡan vinevinedima.

anikaisuḡunama aubainama. Be aitau nam kani matabudi ima kanikanidina, bo aitau da kani matabudi e kanikanidina, naumeki da matabudi nama ta voiana Bada isanama anikaisuḡunama aubainama, baninama noḡone taudi ta moiragi be ta kanikanina aubainama.

7 Tauda nam aitau mabide tama miamia bo mabide tama gurigurina,

8 ibewa da tauda tà miamia bo tà gurigurina, inam matabuna Bada aubainama, baninama tauda inam tauna ḡaroḡaronama.

9 Vutuna aubainama Keriso ya guri be ya midisuḡu munaḡana, da banaga yawayawasanidi be guriguridima, matabudi ewai badedina.

10 Be yodi tam aba aubainama turamma kwa etare? Bo aba aubainama turamma kwa kitakita tuaḡaie? Tauda matabuda tokare Mamaitua noḡone tà midi, be taunaḡa tauda tenatenaḡaḡa e etaredana,

11 maika girugiruminama porane Mamaitua ya riuriuna nama:

“Taugu Mamaitua miamia nonoḡiguma, be yà riuriu kauemina
da tokare banaga matabudi kaḡapakague tuapikedima tai tutumidiridi da ta rauduneegu
be matabudi mududie tai maḡatarigu be ta riuna: ‘Tam riukaua Mamaitua.’ ”

12 Be yodi tà kita da tauda tenatenaḡaḡa tokare dà kauama matabudi Mamaitua noḡone tai maḡataridina.

13 Vutuna aubainama nam turamma turamma kwa etare, avedi! Be kwa kita da nam anibeku kauidie turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku.

14 Bada Yesu ya riuegu be è katai kauena da nam aba kaninama Mamaitua matane i miramirana. Be deḡoda aitau e noḡoti da aba kaninama ya miramirana, naumeki da tauna ḡarone uma kaninama ya miramira kauana.

15 Be deḡoda am kani yabayababama aubainama turamma kwai nuaboyana, inam kauine tam nam turamma kumawai nuapaḡoena. Nam am kani yabayababama aubainama turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku. Baninama Yesu ya gurina tauna mate aubainama.

16 Be raḡanine am ḡoanama nama uma yabedima kwa voivoiedina, kwa kita da am banagama nam tai giugiuem.

17 Mamaitua na waiguyaue kani be tego inam nam baniboruboruna. Ibewa da didimana, suba be mosari Arua Babaue, inam vutudi yaba dosidima.

18 Be deḡoda uma kauidie Keriso ḡarone koi taunoyana, inam vutuna Mamaitua ewai aninemina, be banaga ta viviremina.

19 Tauda vutuna aubainama tà raurubu gurata da suba
yabedima tà voiedi be yaba ḡesaudima mate tà voiedi da, dà
waisumaḡama tài rewapanana.
20 Nam kani kadi taiye Mamaitua na noyama ko kawa
gewegewedi! Kani matabudi inam veredima be deḡoda
yaba tenaḡa kuya kanikani be turamma kuya voie da na
waisumaḡe ya bekuna, inam tam gewagewa kuya voiena.
21 Vutuna aubainama deḡoda tam musara kuya kanikani
bo bia† kuya tegotego, bo aiyaba ḡesaudima kuya
voivoiedi, be inam yabedie turamma na waisumaḡama
vogwaḡagwaḡanama kuya voie da ya bekuna, ya verena da
uma kauidima nam kwa voiedi.
22 Deḡoda uma kauidie am waisumaḡama ewai rewapana
kauana, naumeki da tam be Mamaitua taumiḡa ḡaromie e
kena kwasana. Ya verena da uma kauidie tam nam kwa
noḡota bekubeku, baninama tam kuya kataiena da uma
kauidima matabudi inam naumeki.
23 Be tam deḡoda uma kauidie kwa noḡota bekubekuna,
tokare Mamaitua e etaremna, baninama tam nam
waisumaḡe uma yabedima kuma kanikanidina. Yaba
matabuna nam waisumaḡe kwa voiedi, inam taudi
gewagewa.

15

1 Tauda aitauḡa dà waisumaḡama wairewapaninama,
naumeki da aitauḡa adi waisumaḡama gwaḡegwaḡedima
sibo tè sagudina, be nam taudaḡa tà sagusagu munaḡeda.
2 Be tauda tenatenaḡaḡa sibo dà banagama tè sagudi da adi
waisumaḡe sibo ai rewapanana.
3 Baninama Keriso nam taunaḡa i sagu munaḡena, ibewa
da girugiruminama porane umanama ya riuna: “Banaga
tam a kunuremna be inam kunurinama taugu mate a
kunureguna.”
4 Riuwai noḡota matabudi boni a girugirumidina, inam
taudi waikatakataidama aubainama, da e duḡuda be
waisumaḡe tài rewapanana da tokare tà naḡona marae.
5 Mamaitua, vutuna e duḡuduḡumi be e sagusagumina da
ami waisumaḡe piripiri matabudi ko dami poredina, tauna
ya voiemi da taumi nuemima tenaḡa Keriso koi muriwata-
nena.
6 Yodibe taumi tokare teneteneḡinama da Mamaitua
isanama ko kaisuḡusuḡu tenaḡena. Vutuna tauna dà Badama
Yesu Keriso Tamanama.
7 Taumi ami banabanagama koi aninedina, maika Keriso
taumi yai aninemina. Uma kauine nama taumi tokare
Mamaitua isanama ko kaikai suḡusuḡuna.

† **14:21:** Gurik bonane inam “waen”.

8 Ko noḡoti da Yesu Keriso ya yovo be ewai maḡatarana
da Mamaitua na saugama Jius adi dedema pakanama
banegidima ḡarodie inam riukaua. Be inam kauine nama
Jius banegidima e sagusagudina.
9 Be mate tauna ya yovona da eteni banegidima
ei yawasanidina, da taudi sibo Mamaitua isanama a
kaisuḡusuḡuna na raukiviverema aubainama, maika
girugiruminama porane umanama ya riuna:
"Vutuna aubainama taugu eteni banegidima noḡodie
isamma yà kaisuḡuna.
Be taugu yà sarena isamma anikaisuḡunama
aubainama."
10 Be mate ya riuna,
"Taumi eteni banegimima matabumi
tauna na banagama mate ko mosari tenaḡana."
11 Be mate ya riu munaḡana,
"Taumi eteni banegimima matabumi Bada isanama ko
kaisuḡu,
be matabumi isanama anikaisuḡunama saredima ko
saredina."
12 Be peroveta Aisaia ya riuna,
"Guyau vaunama Jese na dame e tubuḡana, be tauna tokare
banaga matabudi ei badedi,
be eteni banegidima matabudi tauna tai sumaḡena."
13 Vutuna aubainama taugu yà moimoiragina taumi aubaim-
ima da taumi Bada koi sumaḡe, be Mamaitua tauna mosari
be suba nopomima ei moḡavuna. Be dabudine Arua Babau
na rewapanama mate nopomima ei moḡavuna. Be taumi ko
kataie da tokare Mamaitua neneḡarinama e utemina.

Pol uma letanama ya girugirumina, ya giuena

14 Yau bana, taugu è katai kauena da taumi banaga
veremima be uma giudima koya katakatai kauedina be
taumi teneteneḡinama tokare ami banagama mate koi kawa
raukuravivirana.
15 Taugu uma letanama ma raudebatoragu è girumina
taumi ḡaromie, da uma yabedima yà riuwainoḡotimina
aubainama. Taugu nama è voiana, baninama Mamaitua na
raukiviveree
16 taugu Yesu Keriso na taunoyama. Taugu maika pirisi,
baninama eteni banegidima ḡarodie Mamaitua varinama
verenama yà rauguguyena, be taugu yà ḡoeḡoena da eteni
banegidima yà verauḡedina Mamaitua ḡarone maika puyo,
nama Mamaitua e ḡoeḡoena. Be Arua Babau e voiedi da
taudi Mamaitua na banagama ta tubuḡana.

17 Taugu Mamaitua na taunoyama, be nuaguma ya verena
da Yesu Keriso ya riuporeguna, vari verenama yà rau-
guguyena aubainama.
18-19 Be yodi taugu nam yaba ḡesaudima ama giugiuem-
ina, be abaḡa Keriso ya voivoiedina, vutudiḡa yà giuedina:
Arua na rewapanae taugu mataira be voia dosidima è
voiedina, be inam kauine Bada Yesu rewapana ya uteguna
da eteni banegidima yài katakataidi da taudi Mamaitua
ta voteyeteyena. Be taugu Jerusalemma Keriso varinama
rauguguyenama èi karena, naumeki da Ilirikumma è tavana.
20 Taugu raḡan matabuna yà ḡoeḡoena da vari vere-
nama yà rauguguyena banaga aitauḡa Yesu Keriso nam ti
katakataiena ḡarodie. Be aitauḡa Yesu Keriso varinama
a vaivaiena, taudi ḡarodie nam yà naḡo, baninama taugu
nam banaga na tuatuama yawai midiri dokena nonoḡinama
debane vada yà keri.
21 Taugu yà voiena maika girugiruminama porane ya
riuriuna nama,
“Taudi aitauḡa rauguguya nam ti vaivaiena, taudi tokare ta
vaie be ta kitana.
Be aitauḡa da nam varinama ti vaivaiena, taudi tokare
ta kataiena.”
22 Vutuna noḡotine raḡan toitoi verau è raurubuena da sibo
ḡaromie è verauna, be nam teneteneḡina.

Pol Rom naḡonama e ḡoeḡoena

23 Be yodi uma dobudine yau noyama ya kovina. Suara da
suara taugu è ḡoeḡoena da taumi sibo è kitemina,
24 vutuna aubainama yodi taugu yàwai ogana da yà kitem-
ina Spein naḡonama raḡanine. Be raḡanine taugu ḡaromie yà
tavana, dabudine taugu taumi mate tài nuavere be tà miana
raḡan ḡaubonaḡa. Be muriḡa taugu yà ḡoeḡoena taumi ko
sagugu da Speinma yà naḡona.
25 Be yodi taugu yà naḡonaḡona Jerusalemma, Mamaitua
na banagama kaisagudima aubainama.
26 Baninama Masedonia be Akaiama tauwai
sumaḡa banegidima ma nuaveredi mane a uteguna
da taugu Jerusalemma tauwai sumaḡa ḡesaudima
waikaruwaḡewaḡedima sibo è utedina.
27 Taudi riukaua, ma nuaveredi mane a uteguna. Be
taugu yà noḡonoḡotina da inam naumeki nama a voiana,
baninama eteni banegidima taudi varinama verenama Jius
ḡarodie a paḡona, vutuna aubainama naumeki da tubuḡe
sibo a sagudina.
28 Be raḡanine Jerusalemma tauwai sumaḡa
waikaruwaḡewaḡedima mane ya utedi e kovikovina murine,

taugu yau vaḡaima yài karena Spein aubainama. Be inam raḡanine taugu yà vakitemina.
29 Taugu è kataiena da raḡanine ḡaromie yà veraverauna, Keriso waiaiaina dosinama e uteguna taumi aubaimima.
30 Yau bana, Bada Yesu Keriso isane be Arua na wainu-apaḡoe taugu yàwai baḡa vavasaḡemina da yau pirpirie ko sagugu da Mamaitua ḡarone aubaiguma ko moiragina.
31 Ko moiragi da Mamaitua e midi ḡaḡarigu da Judia banegidima gewegewedima nam sibo a vunuḡigu. Be mate ko moiragi da yau noyama Jerusalem nopone tauwai suamaḡa sibo ai aninena.
32 Yodibe Mamaitua na ḡoane taugu ma nuaveregu yà tavana taumi ḡaromie da yà sipere, be taumi mate tài nuavere tenaḡana.
33 Mamaitua, suba tauvoienama taumi matabumi ḡaromie. Inam riukaua.

16

Pol na waikaiwama
1 Taugu nuvudama Fibi ḡaromie yàwai maḡatarina. Tauna Senkiria ekalesia adi taunoyama waivinama.
2 Be yàwai baḡemina da tauna ko rabe kauena, nema Bada na taunoyama ḡesaudima ko raberabe kauedina nama. Baninama tauna banaga toitoi e sagusagu kauedina be taugu mate.
3 Yau banagama Prisila be Akwila* ko riuedina yàwai kaiwedina, taudi Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma.
4 Be mate taudi adi yawasanama a tuaḡaiedi be ai uta munaḡedi da ai sasaranana, saguguma aubainama. Be inam kauinama aubainama taugu yàwai kaiwa vavasaḡedina, nam tauguḡa be eteni nopodie ekalesia matabudi mate kawai kaiwedina uma kauinama aubainama.
5 Be ekalesia Prisila be Akwila adi vadae tawai rawateḡeidina mate yàwai kaiwedina.

Be tura yaḡaguma Epainetas mate ko riuena yàwai kaiwena, tauna vutuna Eisia provinsnama nopone yai Kuristen dokana.
6 Meri ko riuena yàwai kaiwena, tauna vutuna aubaimima ya noya guratana.
7 Andronikus be Junias ko riuedina yàwai kaiwedina. Taudi rabui taugu yau damma nopone be dibure a biri tenaḡemaina. Apasol matabudi taudi rabui a vivivivira kauedina, taudi Keriso ai sumaḡa dokena, muridie taugu èi sumaḡana.

---

* **16:3:** ‘Prisila’ tauna waivi, be na badama ‘Akwila’.

8 Ampliatas ko riuena yàwai kaiwena, baninama Bada na
wainuapaḡoe tauna turaguma.
9 Urbanus ko riuena yàwai kaiwena, tauna Yesu Keriso na
noyae taukaisagumaima. Be tura yaḡaguma Stakis mate, ko
riuena yàwai kaiwena.
10 Apeles ko riuena yàwai kaiwena, tauna na
waisumaḡama Kerisoe a kita da yai rewapana kauana.
Be Aristobulus na vadama banegidima mate ko riuedina da
yàwai kaiwedina.
11 Herodion ko riuena yàwai kaiwena, tauna yau damma
nopone. Be Nasisus na vadama banegidima mate ko
riuedina yàwai kaiwedina, taudi matabudi Bada tauwai
sumaḡenama.
12 Tiripina be Tiriposa ko riuedina yàwai kaiwedina, inam
waiwaividima rabui taudi Bada ḡarone ta noyanoya gu-
ratana. Be turaguma Parisi mate ko riuena yàwai kaiwena,
inam waivinama mate Bada ḡarone ya noya guratana.
13 Rupas ko riuena yàwai kaiwena, tauna Bada ya vinena,
be tinanama mate ko riuena yàwai kaiwena, baninama
tauna ya rabeguna maika kabe tinaḡomigu.
14 Asinkiritas, Pelegon, Hemes, Patorobas ko riuedina
matabudi yàwai kaiwedina. Be Hemes na banagama
ḡesaudima ḡarone, mate ko riuedina da yàwai kaiwedina.
15 Pilogolus, Julia, Nereus be nuvunama mate, be Olimpas
be tauwai sumaḡa matabudi tauna ḡarone, ko riuedina da
matabudi yàwai kaiwedina.
16 Be Keriso na ekalesiama matabudi adi waikaiwama
taumi ḡaromie. Be wainuapaḡoe koi kaiwa vivirana waisu-
ruva mate.

Pol na giuma damonama

17 Yau bana, yà riuriu vavasaḡemina da ko kita kauana,
banaga aitauḡa ekalesia taudariḡedima, nam koi turanedi.
Baninama aba waikatakatainama koya paḡopaḡona, inam
banegidima ami waisumaḡe tokare ta kawa gewegewemina.
18 Inam banegidima taudi nam Yesu Keriso na noyama
tima voivoiena, be taudiḡa ta sagusagu munaḡedina. Adi
giu yaḡayaḡae be adi gwayae taudi banaga adi noḡotama
vogwaḡegwaḡedima tawai kedadoka waigewedina.
19 Banaga matabudi a vaiemi da taumi matabumi Bada
ko vovo teyeteyena. Vutuna aubainama nuaguma ya vere
kauana. Be taugu yà ḡoeḡoena da taumi raḡan matabuna
vere adi kedama ko katai kauedina. Be gewagewa kedane
nam ko naḡo.

20 Raḡan ḡaubonaḡa Mamaitua suba tauvoienama tauna e
voiemi da Seitan kaḡemie e vapisana. Be dà Badama Yesu na
raukiviverema ḡaromie e kenana.
21 Timoti Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma, tauna
ewai kaiwemina. Be yau damma banegidima Lusias, Jeson
be Sosipata, taudi mate tawai kaiwemina.
22 Taugu Tertius, vutuna Pol aba e giugiuena yà girugiru-
mina, Bada isane yàwai kaiwemina.
23 Be Gaiyas mate ewai kaiwemina, tauna na vadae taugu
be ekalesia kawai rawateḡeimaina. Be Erastas tauna uma
meagaine mane taurabenama, be turadama Kwatius, taudi
mate tawai kaiwemina.
24 Bada Yesu Keriso na raukiviverema matabumi ḡaromie
e kenana. Inam riukaua![†]

Bada isanama tà kaisuḡuna

25 Taugu yodi vari verenama ḡaromie è rauguguyena,
aubainama Mamaitua nimane yà biribirimina, da tauna
vutuna e rabe kauemi be e voiemi da ami waisumaḡe koi
rewapanana Bada isane. Inam Mamaitua na ogama taumi
eteni ḡaromie da yawasana ko paḡona. Pakane boni uma
kauinama semosemonama.
26 Be yodi Mamaitua ya riu vavasaḡana da inam vari-
nama verenama dobu matabuna tà rauguguyena da banaga
matabudi Keriso tai sumaḡe be ta voteyeteyena. Peroveta
nama a girumina.
27 Mamaitua taunaḡa nuauyauya baneginama. Tauna
Yesu Kerisoe yaba matabudi ya voiedina. Vutuna
aubainama tauda isanama tà kaisuḡusuḡu nonoḡena. Inam
riukaua.

[†] **16:24:** Gurik baibol ḡesaudine uma versnama 24 nam ima kenakenana.

Korint 1
adi letama pakanama

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima,

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol, Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Sostenes
2 mate uma letanama ka girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiama Korint nopone miemienimima ḡaromie. Mamaitua tauwai sumaḡa dobu matabuna ya vinedina, taudi vutudi Keriso isane tawai sumaḡa be ta moimoiragina. Be taumi mate Yesu Keriso ya kawa babaumi be ya vinemi da taumi tauna ḡaroḡaronama. Tauna taudi be tauda matabuda dà Badama.
3 Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere be adi subama ḡaromie.
4-5 Raḡan matabuna taugu Mamaitua yàwai kaiwena taumi aubaimima, baninama tauna Yesu Kerisoe puyo toitoi ya utemina. Tauna yai guyauemi da taurauguguya veredima ya utemina, be taumi ami kataima ya morabana.
6 Koya kita, boni è riuemina da Keriso uma yabedima aubaimima e voiedina.
7 Tauna Arua puyonama matabudi ya utemina, be yodi taumi nuataugа koi rabana naumeki da Yesu Keriso dà Badama e verau munaḡana.
8 Tauna e kawa rewapanimi da ami waisumaḡe nam ko beku, be na raḡanie tokare nam aitau teneteneḡina da ei wavumi.
9 Mamaitua tauna patupatutunama, be ya vinemi da taumi natunama dà Badama Yesu Keriso mate koi rawateḡeimina.

Dariḡa ekalesia nopone

10 Yau bana, dà Badama Yesu isane yà riuriu vavasaḡemina da nam taumiḡa koi kawa riuriu. Taumi sibo koyai anina tenaḡa da nuenuemima be ami noḡotama sibo koyai tenaḡedina, be nam sibo koya dariḡa munaḡemi.
11 Banaga ḡesaudima Kloi na vadae miemienidima ai variguna da taumi kowai kawa riuriuna.
12 Taugu aba yà riuriuemina inam uma: Ḡesaumima ko riuriuna, “Taugu Pol yàwai muriwatanena”; be ḡesaumima, “Taugu Apolos yàwai muriwatanena”; be ḡesaumima, “Taugu Pita* yàwai muriwatanena”; be ḡesaumima, “Taugu

* **1:12:** Gurik bonane ya riuna: Kepas

Keriso yàwai muriwatenena". Taumi inam aba kowai tubuḡi?
13 Keriso nama ya dariḡa munaḡe, bo? Pol tauna vutuna
aubaimima a tuparatu, bo? Taumi Pol isane koya babataito,
bo?
14 Taugu èi nuavere da nam aitau ei babataitona, be Gaiyas
da Krisipas taudiḡa èi babataitodina,
15 be nam aitau tenaḡa dobudi kwa riuna da taugu isague
kuya babataito.
16 O riukaua, taugu yodi è noḡotina da Stepen be na
vadama banegidima mate èi babataitodina. Be uma taudi
muridie nam aitau e noḡotina da èi babataitona, ibewa.

Korosi varinama
17 Keriso nam waibabataito aubainama i riuporeguna,
ibewa da vari verenama rauguguyenama aubainama. Be
taugu nam nuauyauya banegidima maika yau rauguguye yà
gwayemi. Ibewa, nam i vere da taugu banaga yà gwayedi
be tai sumaḡegu, ibewa be taudi korosi varinama verenama
vutuna sibo ai sumaḡena, baninama vari verenama inam yai
rewapana vavasaḡana.
18 Be katai banegidima ḡarodie korosi varinama kitama
maika kabe giu yabayababa. Be tauda Mamaitua yai
yawasanidana, tauda tè kataiena da uma varinama inam
Mamaitua na rewapanama ewai maḡatarina.
19 Be girugiruminama poranama umanama ya riuna,
"Taugu tokare banaga adi nuauyauyama yà kawa
gewegewedi,
be adi kataima mate taugu yà vayaḡotidina be tai
kavena."
20 Ko kita, raḡan matabuna katai be nuauyauya
banegidima Mamaitua na kedama tauwanenama, taudi
yodi deḡo? Mamaitua ya voie da taudi adi nuauyauyama ya
kawa buedina,
21 vutuna aubainama taudi adi nuauyauyae nam Ma-
maitua ti banavina. Avedi da vari verenama kitanama
maika wainua buabuanama, Mamaitua ya voie da banaga
vari verenama a rauguguyena, be dobudine aitauḡa awai
sumaḡana, taudi yawasana a banavina.
22 Jius banegidima taudi mataira kitanama ta ḡoeḡoena, be
eteni banegidima nuauyauya ta wanewanena,
23 be tauda Keriso tupatuparatunama tà rarau guguyena.
Vutuna aubainama Jius taudi nuedima tawai medina, be
eteni banegidima ta noḡonoḡotina da tauda kabe tè buabua.
24 Be tauda Jius be eteni banegidama aitauḡa Mamaitua
ya yokoyokoedana tauda Kerisoe, Mamaitua na rewapana

be na nuauyauyama tè kataiena. Baninama Kerisoe tauda Mamaitua tè banavina.
25 Mamaitua na kedama kitedima maika kabe wainua buebuedi, be yaḡoro tauda ḡarode na kataima ya saḡa vavasaḡana. Be avedi da Mamaitua na rewapanama kitanama kabe vogwaḡegwaḡedi, be yaḡoro tauna yai rewapana vavasaḡana, nam banaga adi rewapanama maika.

Mamaitua nema banaga e vinevinedi

26 Yau bana, ko kita munaḡemi, taumi aitauḡa Mamaitua ya yokoyokoemina. Banaga matedie taumi nopomie nam banaga toitoi katakataidi, bo banaga dosidi, bo aitau waiguyaue tubutubuḡina.
27 Mamaitua banaga buebuedima ya vinedina da katai banegidima ei tunimayaḡidina, be kamai banabanaga ya vinedina da waibada dosidima banegidima ei tunimayaḡidina.
28 Be kitatuaḡai banegidima Mamaitua ya vinedina da banaga dosidima e kawa gewegewedina.
29 Mamaitua nama ya voiana, baninama tauna noḡone nam aitau e kawa saḡe munaḡena.
30 Mamaitua ya voiemi da taumi Yesu Kerisoe ko miamiana. Taune nuauyauya tè banavina, baninama taune Mamaitua ya kawa didimanida, ya kawa babauda be yai yawasanidana.
31 Vutuna aubainama girugiruminama e riuriuna, nama tà voiana:
“Nam aitau taunaḡa e kawa saḡe munaḡe,
ibewa be Bada tauna e kawa saḡena yaba matabuna aubainama.”

2

Keriso tupatuparatunama varinama

1 Yau bana, raḡanine taugu ḡaromie è tavana, taugu nam gwaya giudima be nuauyeuyedima e ragaudi be ḡaromie Mamaitua varinama e rauguguyena.
2 Ibewa, be yau ogama è taraḡina da Keriso tupatuparatunama, taunaḡa sibo è rauguguyena.
3 Be raḡanine taugu taumi ḡaromie mate, taugu ma nairigu be ma gusugusugu.
4 Be vari è rarau guguyena, nam nuauyauya banegidima maika è rarau guguyana da sibo è gwayemi. Ibewa da taugu Arua Babau na rewapanama ḡaromie èi maḡatarina.
5 Baninama taugu yà ḡoeḡoena da ami waisumaḡama Mamaitua na rewapanae e tubuḡana, be nam taugu yau nuauyauyae.

Arua na nuauyauyama

6 Tauwai sumaḡa aitauḡa adi noḡotama bagibaginama
taudi a kataiena da yau giuma nopone inam Mamaitua na
nuauyauyama ya moḡavuna, be nam uma dobunama na
nuauyauya, bo dobu babadidima adi nuauyauya, ibewa.
Taudi tokare matabudi ta nuayaḡotana.
7 Mamaitua na nuauyauyama taugu yà rauguguyena.
Muriḡa da Mamaitua dobu ya voiena, tauna na ogama ya
taraḡina da tokare tauna na waiguyauma e dariḡedana. Be
uma oganama bonideḡo be semosemoe ya kenakenana.
8 Dobu babadidima matabudi Mamaitua na nuauyauyama
nam ti kataiena, be deḡoda ti kataiena, tokare nam sibo
neneḡara Badanama a tuparatu.
9 Be taudi nam ti kataiena, baninama girugiruminama
porane e riuriuna nama,

“Mamaitua yaba veredima ya vokaukauedina,
taudi aitauḡa tauna tauwai nuapaḡoenama aubaidima.
Be uma yabedima nam airaḡan aitau i kita bo i vaiena.
Be nam aitau yabanama i nuanoḡonoḡotena.”

10 Be tauda ḡarode uma yabedima Arue Mamaitua yai
maḡataridina, baninama Arua Babau tauna Mamaitua na
noḡotama semosemodima matabudi ya kataiedina.
11 Inam kauinama teneḡinama nama banaga. Nam aitau
banaga noponama ima katakataiena, ibewa da banaga na
aruama taunaḡa. Be inam kauinama teneḡine nama Ma-
maitua. Nam aitau Mamaitua noponama ima katakataiena,
ibewa da Aruinama taunaḡa.
12 Be tauda aba Mamaitua e uteutedana tokare tà kataied-
ina, baninama tauna Aruinama ya utedana aubainama be
nam dobu aruine.
13 Vutuna aubainama nam banaga adi nuauyauyae kama
rarau guguyana, ibewa da Mamaitua Aruinama aba ewai
kataiemaina, nama Arua na riukauama ka rarau guguyena.
14 Banaga aitauḡa ḡarodie nam Arua Babau, taudi yaba
Mamaitua Aruinama ḡarone be ta yovoyovona, taudi nam
timawai aninedina, baninama taudi ḡarodie anikitanama
kabe yaba wainua buebuedi, vutuna aubainama nam tima
katakataiedina. Mamaitua na kauama matabudi Arue sibo
tè kita wairuvedina.
15 Banaga aitau nopone Arua Babau e miamiana, tauna
tokare banaga be yaba matabudi e kita wairuvedina, be nam
ai banaga teneteneḡina da tauna ta kita wairuva.

16 “Aitau Bada na noḡotama ya kataie da tauna sibo Bada ya
raukure?”
Be Keriso na noḡotama Arue tauda tè paḡona.

3

Tauwai sumāga adi nōgotama yaāoro nam i porana

1 Yau bana, taugu noōone è tavana, taugu nam e giuemina maika Arua banegidima ōarodie è giugiuna nama, ibewa da yau giuma maika dobu banegidima ōarodie, baninama Kerisoe taumi yaōoro wawaimima.

2 Vutuna aubainama susu* è utemina, be nam kani badobadonama e utemina, baninama taumi nam teneteneōimi. Be yodi taumi yaōoro ami noōotama nam teneteneōina.

3 Taumi yaōoro dobu banegidima maika, baninama taumi yaōoro nopomima unura be waikawa riuriu ya moōavuna. Taumi ko miamiana kitemima maika kabe banaga ōoma.

4 Deōoda waria kwa riuna, "Taugu Pol yàwai muriwatanena", be waria kwa riuna, "Taugu Apolos yàwai muriwatanena", inam kauine taumi ko voivoiana maika kabe banaga yabayababa.

5 Naumeki da yodi Apolos tauna aitau? Be Pol tauna aitau? Tauma taunoya ōoma. Tauma kè kaisagumi da taumi kowai sumāgana. Tauma tenatenāgāga ama noyama aba Bada ya riuriuemaina nama ka voivoiedina.

6 Taugu pesi è kumana, be Apolos tauna pesi yai kutuvina, be Mamaitua yai gogona.

7 Vutuna aubainama aitau da taukuma be tauwai kutuva, taudi inam nam aiyaba, be Mamaitua tauna pesi tauwai gogonama, tauna vutuna inam kaua dosinama.

8 Taukuma be tauwai kutuva taudi ta noya tenāgana da adi noyama votanama e tubuōana, be tokare adi noyama na ruvae nama adi maesama ta paōona.

9 Naumeki da tauma yodi Mamaitua na taunoyama. Be taumi Mamaitua na sipi, be you na vadama.

10 Mamaitua na raukiviveree kamda noyanama ya uteuteguna da taugu Mamaitua na tuatuama yeku èi midiridina, be banaga ōesaudima uma yekunama debane vada a keridina. Be tauda matabuda sibo tè kita kaue da nema sibo vada tè keri bakedina.

11 Be Mamaitua na yekuma inam Yesu Keriso. Vutuna aubainama nam aitau teneteneōina da yeku ōesaudima ei midiridi ekalesia kerinama aubainama.

12 Be yodi tauwai sumāga tabu be tabu uma yekunama debane Mamaitua na vadama a kerina. Ōesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam gold, siruva be yeku waimatakanikanidima. Be ōesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam kai, mui pokidima be reōi.

---

* **3:2:** 'Susu' be 'kani badobadonama' inam waikatakatai.

13 Be Bada na rāganie tokare uma noyedima adi verema tà
kitedina. Dobudine Mamaitua adi noyama kai karakaratine
e raurubudina, be banaga tenatenāgāga adi noyama na
verema e kitedina.
14 Be dēgoda aitau na vadama kai nam e kara goru, tauna
tokare na maesama e pāgona.
15 Be aitau na vadama kai e kara goruna, naumeki da
na noyama matabuna ya kovina. Tauna kabe kai menane
be i tavatava, taunāga tokare e yawasanana be na noyama
matabuna kai e kara goruna.
16 Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na vadama,
be Aruinama taumi nopomie e miamiana?
17 Be aitau da Mamaitua na vadanama e kawa gewage-
wana, Mamaitua tauna mate e kawa gewagewana. Ban-
inama Mamaitua na vadama inam babaunama, be inam
vadanama vutuna taumi.

Mara nuauyauyana be dobu nuauyauyanama†

18 Nam koi kaikaiyovu munāgemi! Dēgoda tam aitau
kwa nōgonōgotina da banaga matedie tam nuauyauya
banegimma. Naumeki da tam sibo banaga matedie kuya
voia munāgem da tam kabe buabuam, yodibe Mamaitua
matane tam tokare nuauyauya banegimma kwa tubūgana.
19 Baninama Mamaitua matane banaga adi nuauyauyama
inam ya bua kauana. Maika girugiruminama porane ya
riuna umanama,
“Mamaitua taudi adi nuauyauyae ya tikonidi be a bekuna”;
20 be,
“Bada banaga adi nōgotama ya kataiedina da taudi a bua
kauana.”
21 Vutuna aubainama banaga ami nuauyauyama aubainama
nam ko segara munāgemi, avedi! Yaba matabudi inam taumi
ḡaromima.
22 Avedi da Pol bo Apolos bo Pita bo dobu bo yawasana bo
guri bo yaba yodi ta tubutubūgana bo tokare ta tubūgana,
matabudi inam taumi ḡaromima,
23 be taumi inam Keriso ḡarōgaronama, be Keriso tauna
Mamaitua ḡaronama.

4

Bada taunāga apasol e kitakita wairuvedina

† **3:17:** Vers 18-23 nopone ‘dobu nuauyauyanama’ inam banaga aitauga dobu na ḡoanama kauidima tauvoiedina. Maika soi, bo maika boita tauraduneedima, bo maika vaivai tauwai tarapiriedima, be nama dobu kauidima ḡesaudima mate.

1 Taumi sibo koya kitamaina maika Keriso na taunoyama.
Tauna ya birimai da Mamaitua na riukauama semosemodima taurabedima.
2 Tauma tauwai rabaraba. Vutuna aubainama sibo kèi patutu kauana.
3 Be deḡoda taumi ko etaregu bo banaga ḡesaudima ta etaetareguna, inam nam ama siesievina. Be taugu mate nam ama etaetara munaḡeguna.
4 Be avedi da yau noḡotama didimaninama, be yaḡoro tokare Mamaitua e kita wairuvaguna da taugu naumeki bo ibewa.

5 Vutuna aubainama nam ko etara dokadoka, be koi raba da Bada na kaba verauma raḡaninama e tavana. Raḡanine Bada e dobina, tauna yaba matabudi waikupikupie kenekenedima e rawayanedi be banaga matabudi ta kitana, da banaga tenatenaḡaḡa nuanama noponama nema maika kitana. Yodibe banaga matabuna ta kataie da aba aubainama tauda Bada na noyama tè voivoie. Dobudine Mamaitua tauda tenatenaḡaḡa dà noyama na ruvae nama e kawa saḡedana.

6 Yau bana, taugu yà ḡoeḡoena da ami noḡote yà sagumina. Vutuna aubainama taugu inam giunama Apolos be taugu tunimaie è boruna da taumi tauma rabui ko noḡotimai, be buka aba e riuriuena, nama koi muriwatanena. Vutuna aubainama taumi nam banaga tenaḡa isanama ko kawa saḡe be ḡesaunama isanama ko boru waiyovoḡe.
7 Yau bana, nemanama? Tam aitau ya voiem da banaga dosimma kabe ku miamia? Tam yaba matabuna Mamaitua ḡarone kuya paḡona. Be aba aubainama yodi kwa voivoiena da kabe tam mabime ku paḡopaḡo?

8 Taumi ko noḡonoḡotina da Arua na puyoma matabudi kabe kaite koya ragaudi? Taumiḡa agunai Mamaitua matane koyai guyauna, be tauma ibewa. Taugu yà ḡoeḡoena da taumi sibo koyai rawaguyau, yodibe tauma mate sibo kèi rawaguyauna.
9 Anikitanama taugu ḡarogue, tauma apasol Mamaitua ya voiemaina da tauma kabe kamai banabanaga. Anea be banaga matabudi ta kitamai be ta riuriuemaina da tauma gurigurimaima.

10 Taumiḡa banaga nuanuauyauyemima be Keriso kana taiye tauma banaga buabuamaima. Taumi ami waisumaḡama agunai yai rewapana kauana, be tauma ama waisumaḡama ya gwaḡana, bo? Banaga taumi ta vivivivіremina be tauma ta kitakita tuaḡaiemaina.

11 Raḡan toitoi tauma kani e karakaratimai, nuamaima e ḡasaḡasara, ama garama ta gewagewa, banaga ta riḡariḡa vireviremaina. Nam ama kaba miama deḡo,
12 be raḡan matabuna nimamaie ka noyanoya gurata da aba ka banabanavina. Raḡanine banaga ta kunukunuremaina, tauma waiaiaina ka uteutedina, be raḡanine banaga ta raraukivi gewegewemaina, tauma ka kenakena porena.
13 Raḡanine banaga tawai menemaina, tauma giu veredie taudi mate ka giugiuna. Tauma maika uma dobunama na yoḡiyoḡima, be banaga matedie tauma maika mui.
14 Taugu uma yabedima yà girugirumidina nam sibo yà voiemi da ko tunimayaḡa, ibewa! Taugu yà girugirumana taumi nuemima yà boruna, baninama taumi taugu yau seda yaḡama aubainama.
15 Avedi da taumi taurabemima 10 tausand nama, be tametamemima nam ti toina. Be taugu raḡanine vari verenama ḡaromie è rarau guguyena, inam raḡanine Yesu Kerisoe taugu taumi tamemima è tubuḡana.
16 Vutuna aubainama yà riuriu vavasaḡemina da taumi taugu koi tupotupoḡaneguna.
17 Inam vutudi aubaidima taugu natuguma Timoti, nuaguma taupaḡonama, è riuporena ḡaromie. Tauna patutu baneginama Bada ḡarone be tauna taugu yau yawasana matabuna Yesu Kerisoe ei kataimina, inam vutuna ekalesia matabudi nopodie è rarau guguyedina.
18 Taumi ḡesaumima ko rarau guyaguyau be ko noḡonoḡotina da taugu nam kabe ḡaromie yà tava.
19 Ibewa, deḡoda Bada e ḡoena nama, taugu raḡan ḡaubonaḡa taumi ḡaromie yà tavana. Yodibe taugu rauguyaguyau banegidima yà kitedina da taudi ḡarodie rewapana mate bo ta giugiu yabayababa.
20 Baninama Mamaitua na waiguyauma inam nam giu taunaḡa. Ibewa da rewapana mate.
21 Yodi taumi aba ko ḡoeḡoe? Taugu yà verau be yà kovoḡimi, bo wainuapaḡo be voyaḡota mate yà verau?

5

Waikawa badara ekalesia nopone

1 Taugu varimima è vaiena da taumi nopomie banaga tenaḡa e ḡeraḡerana. Tauḡoma tenaḡa na kavarama mate tawai kawa badarana. Inam kauinama ya gewagewa vavasaḡana, eteni banegidima nam nama tima voivoiana.
2 Be taumi yaḡoro ko rarau guyaguyau, bo? Taumi inam kauinama aubainama sibo koyai nuaboya kaua, be inam tauḡominama sibo ekalesiae be koya boru dobiḡena.

3 Avedi da taugu nam tubuge garomie be Arue taugu taumi
mate be kaite uma taugominama è etarena.
4 Raganine taumi dà Badama Yesu isane kowai rawategeie,
taugu Arue taumi mate be dà Badama Yesu na rewapanama
mate poude,
5 dobudine inam taugominama Seitan nimane ko boru da
Seitan tauna tubuginama e kawa gewagewana. Be Bada
na raganie Mamaitua inam taugominama aruinama tokare
agunai ei yawasanina.
6 Inam kauinama aubainama nam i verena da taumi
sibo koya rauguyaguyau. Koya kataie bo ibewa da yist
gaubonama tokare buredi matabuna e sasanana?
7 Vutuna aubainama yist ko kaipore da taumi maika
buredi goma ko miana, be nam yist mate. Ko nogoti da
Keriso tauna Nagopore puyonama, be tauna taumi garomie
ya gurina da yodi taumi inam maika buredi goma, nam yist
mate.
8 Vutuna aubainama yist matabuna ko kaiporena, inam
vutuna gewagewa be mira. Be ko miana waipatutu be
riukaua banegidima maika.
9 Taugu è girumana taumi garomie da gera banegidima
nam sibo mate koyai popo.
10 Taugu yodi nam eteni banegidima ama giugiued-
ina, ibewa. Avedi da taudi ta gerageра, tawai gogo, ta
danedanene bo kokoitau ta rarau duneedina. Degoda nama
sibo è riuemina, taumi tokare uma dobunama sibo koya dobi
porena.
11 Ibewa, be aitauga ta riuriu munagedina da taudi Keriso
tauwai sumagenama, be yagoro taudi ta geragera, tawai
gogo, kokoitau ta rarau duneedi, tawai mena, ta tegotego
bua bo ta danedanenena, taudi vutudi nam taumi mate sibo
koyai popo bo nam mate koya kani gogona.
12 Tauda eteni banegidima nam sibo tè kita wairuvedi, be
ekalesia banegidima taudi sibo tè kita wairuvedina.
13 Mamaitua taunaga eteni banegidima e etaredina. Be
inam taugominama geragеranama inam taumi ami noyama
da ko etare be ko boru dobigena.

6

Tauwai sumaga nam sibo adi banagama gesaudima a etaredi

1 Degoda taumi aitauga turamma turamma garone piripiri
e kenakenana, taumi sibo tauwai sumaga gesaudima garodie
koya nago da taudi ai tara piriemina. Be gewagewa tauwai
tarapirienama nam waiwaisumegina garone nam ko nago da
ei tarapiriemi.

2 Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na damma
tokare dobu matabuna ko etarena? Be yodi taumi nam
teneteneḡina da piripiri ḡauḡaubodima sibo ḡaromie koyai
tarapiriedi, bo?
3 Ko noḡoti da tauda tokare anea tà etaredina! Vutuna
aubainama taumi mate piripiri ḡauḡaubodima ḡaromie, sibo
koya kawa didimanidina.
4 Be yodi deḡoda turamma turamma ḡarone piripiri e
kenakenana, aba aubainama banaga nam waiwaisumeḡima
ko vinevinedina da taudi sibo a etaremina? Inam kauinama
nam i verena, baninama taudi nam ekalesiae tima miamiana.
5 Uma kauinama aubainama taumi sibo koya tunimayaḡana, baninama taumi nopomie nam aitau tenaḡa
teneteneḡina, da tauna tokare tauwai sumaḡa ei tara piriedi.
6 Aba aubainama taumi tauwai sumaḡa taumiḡa ko etaetara munaḡemi? Be aba aubainama uma kauinama eteni
banegidima noḡodie ko voivoiedi? Inam kauinama ya
gewagewa kauana.
7 Taumi ko etaetara munaḡemina, uma kauinama ewai
maḡatara da ami waisumaḡe kaite koya bekuna. Raḡanine
banaga gewagewa ta voivoiena ḡaromie, taumi tokare nam
koya dami pore? Bo deḡoda banaga ta kaikaiyovuemina,
taumi tokare nam koya vaia pore?
8 Be avedi da taumi tauwai sumaḡa, be taumi yaḡoro ko
kawakawa gewegewemi, be kowai kaikaiyovu munaḡemina.
9 Ko noḡoti da banaga gewagewa tauvoienama taudi
tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta saḡa.
Nam koi kaikaiyovu munaḡemi! Deḡoda banaga ta badabadara, kokoitau ta rarau duneedi, ta ḡeraḡera, bo deḡoda
tautauḡoma taudiḡa tawai kawa soḡa, bo waiwaivi taudiḡa
tawai kawa soḡa,
10 bo taudanedanene, tauwai gogo, tautegotegobua,
tauwai mena bo tauwai kaikaiyovu, uma banegidima
matabudi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta
saḡa.
11 Be noḡone ḡesaumima uma kauidima nama koya
voivoiedina. Be yodi taumi Yesu Keriso kosinine ya
koḡemina, be Arua Babau nopomie e miamiana. Vutuna
aubainama Mamaitua yodi yai aninemina.

Tubuḡidama inam Arua Babau na vadama

12 Banaga ḡesaudima ta riuriuna umanama: “Yaba
matabuna Bada nam imawai ḡakedina, taugu ḡarogue
teneteneḡinama da aiyaba yà voiena.” Inam riukaua, be nam
yaba matabudi tokare ta sagumi da ko mia kaua. Taugu

teneteneḡinama da uma yabedima matabudi yà voiedina, be taugu nam ama ḡoeḡoena da uma yabedima tai badegu.

13 “Kani inam kapo aubainama, be kapo inam kani aubainama”. Inam riukaua, be Mamaitua inam taudi tokare e kawa gewegewedina. Be badara inam kaua ḡesau. Tubuḡidama inam nam badara aubaina, ibewa! Tubuḡidama inam Bada na noyama aubainama, be Bada tubuḡidama ewai badena.

14 Mamaitua na rewapanae tauna Bada Yesu gurie be ya kawa midisuḡu munaḡena, aubainama tauna tokare tauda mate e kawa midisuḡu munaḡedana.

15 Ko noḡoti da tubuḡimima inam Keriso ragaraganama. Vutuna aubainama nam airaḡan taubadababadara mate koi rawateḡei, baninama tubuḡimima inam Keriso ragaraganama.

16 Taumi koya kataie bo ibewa da banaga aitau tubuḡinama taubadababadara mate tai rawateḡeidina, inam yodi tubuḡe taudi tenaḡa. Baninama girugiruminama poranama umanama e riuriuna, “Taudi rabuidi tokare tubuḡe tenaḡa.”

17 Be aitauḡa Bada mate ta rawateḡeidina, taudi tokare Arue tenaḡa.

18 Vutuna aubainama badara, naumeki da ko gose pore! Gewagewa ḡidoidima taudi ḡavoe ta kenakenana, be yaḡoro gewagewa. Be badara inam tubuḡimie e kenakenana, aubainama tubuḡimima ko kawakawa mira vavasaḡena.

19 Tubuḡimima inam Arua Babau na vadama. Mamaitua tauna Arua ya utemina, be yodi inam Aruinama nopomie e miamiana. Taumi nam mabimie komawai bademina.

20 Taumi maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama tubuḡimie Mamaitua ko vivirena.

7

Naḡi na kauama

1 Taumi letae aba koya riuriueguna, vutuna yodi yà paribeemina:

Inam ya verena deḡoda banaga nam tai naḡi.

2 Be baninama badara yabayababa kana taiye, naumeki da tauḡoma sibo mabine na waivima ya naḡina, be waivi sibo mabine na tauḡomama ya naḡina.

3 Be tauḡoma sibo naḡi na yawasanae na waivima ḡarone ya miana, be waivi sibo naḡi na yawasanae na tauḡomama sibo ḡarone ya miana.

4 Waivi tubuḡinama nam taunaḡa imawai badena, ibewa da tauḡoma ewai badena. Be teneḡinama nama tauḡoma,

tubuḡina*ma* nam taunaḡ*a* imawai badena, ibewa da waivi ewai badena.
5 Nam tamḡ*a* kwa taudidi munaḡem! Be deḡod*a* koi anina munaḡemin*a*, naumeki da dobudine raḡ*a*n ḡ*a*ubonaḡ*a* ko taumiana, moiragi aubainama. Be murine koi rawategei munaḡemin*a* da Seitan ami gwaḡ*a*e nam e raurubumi, be taumi tokare nam badare ko beku.
6 Uma kauinama nama yà riuriuemina, inam sagumima aubainama. Be inam nam Bada na riuvavasaḡ*a*, ibewa.
7 Taugu yà noḡonoḡotin*a* da banaga matabudi sibo maika taugu, be banaga tenatenaḡ*a*ḡ*a* adi puyoma tabu be tabu Mamaitua ya utedina.

8 Be aitauḡ*a* da kaiyababa bo nam wainaḡidi, taudi inam ya verena da nam sibo ai naḡi, be taudi sibo a mia ḡom*a*n*a* maika taugu.
9 Be aitauḡ*a* da adi noḡotam*a* e vovo gwaḡ*a*gwaḡ*a*n*a*, naumeki da tai naḡin*a*. Baninama ya verena da taudi tai naḡin*a* be nam badara nuedima e raupotipotie.

10 Be naḡi banegidima aubaidima inam Bada na riuvavasaḡ*a*m*a* yà riuriuedina: Waivi na badama nam sibo ya gose.
11 Be deḡod*a* tauna na tauḡom*a*m*a* kaite ya gosena, naumeki da nama sibo ya miana, be nam sibo tauḡom*a* ḡidoi ya naḡi munaḡe. Be ya verena da na tauḡom*a*m*a* mate sibo ai nuavere munaḡ*a* be a mia tenaḡ*a*n*a*. Be teneḡin*a*m*a* nama tauḡom*a* na waivima nam sibo ya gose.

12 Be avedi da Bada uma kauinama nam i giuena, be yaḡoro ḡesaumim*a* taugu yodi yà riuemina umanama: Deḡod*a* aitau tauwai sumaḡ*a* na waivima nam tauwai sumaḡ*a*, be tauna yaḡoro e ḡoeḡoen*a* da na badama mate sibo a mianana, inam naumeki da tauḡom*a* na waivima mate nam tai gosaḡ*a*.
13 Be deḡod*a* aitau tauwai sumaḡ*a* waivinama na tauḡom*a*m*a* nam tauwai sumaḡ*a*, be tauna yaḡoro e ḡoeḡoen*a* da na waivima mate sibo a mianana, inam naumeki da waivi na tauḡom*a*m*a* mate nam tai gosaḡ*a*.
14 Be deḡod*a* tauḡom*a* nam waisumeḡin*a*, tauna yaḡoro banaga babaunama, baninama na visarama tauna tauwai sumaḡ*a* aubainama. Be deḡod*a* waivi nam waisumeḡin*a*, tauna yaḡoro banaga babaunama, baninama na tauḡom*a*m*a* tauna tauwai sumaḡ*a* aubainama. Be deḡod*a* uma kauinama nama ibewa, ami sedama Mamaitua matane a miramirana, be yodi taudi seda babaudima.
15 Be deḡod*a* nam waisumaḡ*a* baneginama waigosaḡ*a* e ḡoen*a*, naumeki da e naḡo. Deḡod*a* uma kauinama nama e tubuḡ*a*n*a*, dobudine tauwai sumaḡ*a* tauna nam sibo yai

kaikaididi. Mamaitua e ḡoeḡoena da tauda subae tà mianana.
16 Baninama tam waivi nam ku kataiena da am badama kwai yawasani bo ibewa. Be mate tam tauḡoma nam ku kataiena da am visarama kwai yawasani bo ibewa.

Mamaitua ya vinevinemina, ruvane nama ko miana

17 Tenatenaḡaḡa Mamaitua ya riuriuemi, be ami puyoma ya uteutemina, nama ruvane ko miana. Banaga matabuna ekalesia nopodie yà riuriuedina da umanama sibo a voiana.
18 Aitau da kopitom ya paḡona, naumeki da tauna nama sibo ya miana. Be aitau da kopitom nam i paḡona, naumeki da tauna nama sibo ya miana.
19 Mamaitua matane kopitom inam nam aba, vutuna aubainama deḡoda banaga kopitom ya paḡo bo ibewa, inam nam aba. Be Mamaitua na riuvavasaḡama sibo tè voteyeteyedina, inam vutuna yaba dosinama.
20 Taumi tenatenaḡaḡa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana.
21 Deḡoda Mamaitua ya vinem da tam taunoya yababa, inam naumeki, nam kwai nuaboya. Be deḡoda tam keda kwa wanewanena da tam waitau noyayababa sibo kuya gosena, naumeki da nama kwa voiana.
22 Raḡanine banaga taunoya yabayababa, be Bada ya vinedi da taudi tauna na banagama, inam raḡanine Mamaitua matane taudi nam banaga adi taunoya yababa, ibewa da taudi yodi Keriso na taunoyama. Be teneḡinama nama, aitauḡa nam banaga adi taunoya, be tauna yaḡoro Keriso na taunoyama.
23 Maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama taumi nam sibo banaga aubaidima koyai taunoya yabayababa.
24 Yau bana, vutuna aubainama taumi tenatenaḡaḡa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana.

Yarayaraga be guguini adi giuma

25 Yarayaraga be guguini aubaidima Bada na waiḡakama nam ḡarogue ima kenakenana da yà riuedi. Be Mamaitua na raukiviveree tauna ya sagugu da taugu banaga waipatutuguma. Vutuna aubainama umanama yà raukuremina:
26 Baninama yodi raḡan piripiridima aubainama, ya verena da taumi sibo nam koyai naḡi.
27 Deḡoda kaite kuyai naḡina, nam am waivima kwa gose. Be deḡoda nam kui naḡina, naumeki da nam waivi kwa wane.
28 Be deḡoda tam yaraga be kwai naḡina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be teneḡinama tam guguini be kwai naḡina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be

deg̃oda taumi koi nag̃ina, tokare taumi piripiri ko banavidina. Be taugu yà g̃oeg̃oe da uma kauidie yà dug̃umina, da uma piripiridima tokare nam ko banavidi.

29 Yau bana, yau giuma baninama umanama: Rag̃an kaite e tupotupona. Vutuna aubainama aitaug̃a kowai nag̃ina, ko kita kaua da nag̃i nam ei bademi.

30 Be aitaug̃a kowai nuaboyana, ko kita kaua da nuaboya nam ei bademi. Be aitaug̃a kowai nuaverena, ko kita kaua da nam nuavere ei bademi. Be aitaug̃a yaba ko gimagimarana, ko kita kaua da inam yabedima nam tai bademi.

31 Be aitaug̃a dobu na g̃oanama ko voivoiedina, ko kita kaua da inam kauidima nam tai bademi. Baninama uma dobunama tokare e samoana.

32 Taugu yà g̃oeg̃oena da nam ko kawa nuarag̃erag̃emi. Yaraga tauna Bada na g̃oanama e nog̃onog̃otina da nema Bada e noya bake be ya kawa nuaverena.

33 Be deg̃oda tauna ei nag̃ina, tauna dobu na g̃oanama e nog̃onog̃otidina, da nema sibo na visarama e noya bake da na visarama ei nuavere.

34 Be inam rag̃anine tokare na nog̃otama rabui ta tubug̃ana. Be teneg̃inama nama guguini, tauna e nog̃onog̃otina da nema sibo Bada ya noya bake da Bada ya kawa nuaverena, baninama tauna na yawasanama matabuna Bada ya utena. Be deg̃oda tauna ei nag̃ina, tauna dobu na g̃oanama e nog̃onog̃otidina da nema sibo na taug̃omama ya noya bake da na taug̃omama yai nuaverena.

35 Inam kauidie sagumima aubainama yà riuriuemina, be nam ama waig̃akemina. Taugu yà g̃oeg̃oena da taumi yawasana didimanine ko miana, be nam ko nog̃ota raburabui.

36 Be aitaug̃oma na g̃oapaparama g̃arone nuanama e rarau potipoti da sibo ya nag̃ina, inam naumeki da tai nag̃ina be inam nam gewagewa.

37 Be aitaug̃oma noponama batuturinama be na g̃oapaparama g̃arone nuanama nam ima raupotipotina da sibo ya nag̃i, naumeki da na ogama e tarag̃i da tauna tokare nam ei nag̃i. Ya verena da taudi nam tai nag̃i.

38 Vutuna aubainama deg̃oda banaga tai nag̃ina, inam ya verena, be aitau da nam ei nag̃i, o, inam ya vere kauana.

39 Taug̃oma tauna na waivima e panipanina. Be deg̃oda taug̃oma e gurina, yodibe kaiyababa tauna na g̃oanama nama taug̃ominama ei nag̃i. Be tauna sibo taug̃oma waisumeg̃inama ya nag̃ina.

40 Be taugu è nog̃otina da kaiyababa nama sibo ya mia yababana, tauna tokare yai nuavere kauana. Be taugu mate yà nog̃onog̃otina da Mamaitua Aruinama nama ya riueguna.

8

Boita kanidima tà kanidi bo ibewa?

1 Yodi musara kokoitauuteutenama, vutuna na kauama yà paribeemina: Matabuda tè kataiena da kokoitau nam ti rewapanana. Be uma katainama ya voiemina da taumi ko rarau guyaguyauna. Be rauguyaguyau tokare nam e sagumi, ibewa! Be ami banagama sibo koyai nuapaḡoedina, inam wainuapaḡone tokare ekalesia banegidima ko sagudina.

2 Banaga aitau e noḡonoḡotina da tauna yaba matabuna ya kataiedina, inam baneginama tauna Mamaitua matane na kaitaima nam teneteneḡina.

3 Deḡoda banaga Mamaitua nuanama e paḡona, inam baneginama vutuna Mamaitua ewai aninena.

4 Be yodi nemanama? Inam naumeki bo ibewa da kokoitau museridima tà kanidi? Tauda tè kataiena da dobu kokoitaudima taudi nam Mamaitua, baninama Mamaitua tauna tenaḡa, be tauna vutuna Mamaitua riuriukauinama.

5 Taugu è kataiena da gunume be dobue arua gewegewedima ta riuriu munaḡedina da taudi kabe mamaitua. Be avedi da uma mamaituedi bo babadidima toitoi dobue ta miamiana,

6 be tauda yaḡoro tè kataiena da Mamaitua riuriukauinama tauna tenaḡa, tauna vutuna tàwai sumaḡe be tàwai muriwatanena. Be tauna vutuna Tamadama, be pakane yaba matabudi taune da a tubuḡana, be taune da tauda yodi tà miamiana. Be dà Badama tenaḡa e miamiana, tauna Yesu Keriso. Be tauna vutuna yaba matabudi ya voiedi be tauna dà yawasanama ewai badena.

7 Be uma kauidima banaga ḡesaudima nam ti kataiena. Taudi boni kokoitau awai muriwatanedina. Vutuna aubainama yodi deḡoda taudi kokoitau museridima ta kanikanidi be ta noḡonoḡota bekubeku, be noḡotabekubeku e voiedi da adi noḡotama e vovo gwaḡagwaḡana, vutuna aubainama taudi Mamaitua matane a mirana.

8 Be Mamaitua nam kani kana taiye imawai aninedana. Vutuna aubainama deḡoda tauda kokoitau museridima tà kanidi bo ibewa, inam kauidima nam timawai badana da tauda banaga vereda bo ibewa.

9 Be kwa kita kaua da nam am waisumaḡama kana taiye anibeku kededie turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku.

10 Baninama deḡoda turamma aitau na noḡotama vovogwaḡagwaḡanama, be ya kitam da tam kokoitau museridima kwa kanikanidina, agunai tauna tokare mate kokoitau museridima e kanidina,

11 be dabudine tauna tokare e noḡota bekubekuna. Baninama tam am waisumaḡama wairewapaninama aubainama, tam tauna na waisumaḡama kuya kawa gewagewana. Be kwa noḡoti da tauna mate aubainama Keriso ya gurina.
12 Deḡoda tam turamma nama nuanama kwa kawa miramira be na noḡotama kwa kawa gewagewana, tam Keriso ḡarone mate gewagewa kwa voivoiena.
13 Vutuna aubainama deḡoda aba kaninama taugu è kanikani be turaguma è voie da na waisumaḡe ya bekuna, naumeki da inam muserinama nam yà kani munaḡe. Inam raḡanine turaguma na waisumaḡe nam e beku.

9

Pol na noyama aubainama maesa nam i ḡoena

1 Taugu riukaua apasol, be nam aitau dobue imawai badeguna! Taugu dà Badama Yesu mataḡomigue è kitana. Be taugu yau noyama na banima inam yodi taumi Bada kowai sumaḡena.
2 Be avedi da banaga ḡesaudima ḡarodie taugu nam apasol, be taumi ḡaromie inam taugu apasol, baninama taumi taugu yau matamatama.
3 Aitauḡa yau noyama ta paripari virevirena, taudi ḡarodie umanama yà riuriuna:
4 Tauma nam ka kani be ka tego, bo?
5 Tauma ama vaḡaie nam waisumaḡa waivinama ka naḡi be mate ka naḡo, maika apasol ḡesaudima nama, bo? Bada tasitasinama be Pita nama a voiana.
6 Taumi apasol ḡesaudima ko sagusagudina, be taugu be Banabas taumaḡa yodi ama yawasanama aubainama ka noya munaḡemai, bo?
7 Ko noḡoti da nam airaḡan tauiḡara taunaḡa na manee iḡara purepuredima i gimarana. Be nam aitau sipi e kuma be kaninama tokare e tuaḡaie. Be nam aitau musara e yosidi be kanidima tokare e tuaḡaiedi.
8-9 Be uma kauidima matabudi nam ama giugiu yababedina, ibewa da Mousis na tarawatuma e riuriuna nama, “Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena raḡanine, nam mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina.” Ko noḡoti da Mamaitua kau yai nuaboyedi be nama ya riu, bo?
10 Ibewa da tauda banaga e giugiuedana. Aitau na sipima ya kumana tauna e noḡonoḡotina da tokare kani e kanina.
11 Be tauma pesi Arue nopomie kè kumana da taumi yodi tauwai sumaḡa. Vutuna aubainama taumi sibo tauma yodi gara be kani sibo koya sagumaina.

12 Taumi banaga ḡesaudima ḡaromie a rarau guguyana
ko sagusagudina, be aba aubainama tauma nam koma
sagusagumai? Taumi sibo tauma koya sagusagu kauemaina,
baninama tauma ami ekalesiama pakanama kèi karena. Be
tauma nam airaḡan kamawai baḡemina da taumi sibo koya
sagumai. Ibewa da raḡan matabuna tauma ama ḡoanama
kè dami poredina, baninama nam kama ḡoeḡoena da Keriso
varinama kedanama sibo kè kawa barabara.
13 Taumi koya kataie bo ibewa da aitauḡa tempol no-
pone ta noyanoyana, taudi adi kanima tempol nopone ta
paḡopaḡodina. Be pirisi aitauḡa olta debane ta puyopuyona,
taudi olta puyonama nevanama ta paḡona.
14 Be inam kauinama teneḡine nama Bada ya riu vavasaḡa
da aitauḡa vari verenama ta rauguguye be banaga tawai
sumaḡana, naumeki da tauwai sumaḡa sibo taurauguguya
a sagudina.
15 Be taugu nam airaḡan uma yabedima aubaidima ei
baḡa rubuemina. Be mate taugu nam uma yabedima ama
girugirumidina da taumi sibo taugu ko sagugu, ibewa. Be
nuaguma ya verena da nam airaḡan ḡaromie aba ei baḡena.
Agunai da taugu noḡone yà guri, be muriḡa da aiyaba
ḡaromie yài baḡena.
16 Nam vari verenama rauguguyenama aubainama ama
rarau guyaguyauna. Inam taugu yau noyama. Be vari
verenama rauguguyenama yà tuaḡaiena, taugu tokare
gewagewa yà banavina.
17 Deḡoda tauguḡa yau ḡoane e rarau guguyana, naumeki
da maesa sibo è paḡona. Be taugu nam yau ḡoane ama rarau
guguyana, ibewa da Mamaitua ya vineguna da noyanama
sibo è voiena.
18 Yodi yau maesama inam aiyaba? Taugu yau maesama
inam vutuna vari verenama yà rarau guguyena, be nam
tokare mane yà paḡo.
19 Vutuna aubainama taugu nam aitau imawai badegu. Be
yaḡoro taugu banaga matabudi adi taunoyama da toitoi sibo
è verauḡedina Keriso ḡarone.
20 Jius banegidima ḡarodie taugu è voiegu da maika Jius
banegiguma. Be aitauḡa Mousis na tarawatuma tawai muri-
watenena taudi ḡarodie, taugu è voiegu da kabe taugu mate
Mousis na tarawatuma èwai muriwatane, avedi da taugu
nam inam tarawatunama tauwai muriwatanena. Be nama
yà voivoiana da taudi sibo è verauḡedina Keriso ḡarone.
21 Be eteni banegidima ḡarodie, taugu avedi da nam eteni
banegigu, be è voia munaḡegu da taugu kabe eteni banegigu,
avedi da taugu tauwai sumaḡa, be Keriso na tarawatuma

tauwai muriwatanena. Inam nama yà voivoiana da taudi sibo è verauḡedina Keriso ḡarone.

22 Be aitau adi waisumaḡama gwaḡagwaḡanama, taudi ḡarodie taugu è voia munaḡegu da maika kabe yau waisumaḡama gwaḡagwaḡana da sibo è verauḡedina Keriso ḡarone. Banaga matabudi ḡarodie taugu è voivoia munaḡeguna maika kabe taudi da sibo toitoi è verauḡedina Keriso ḡarone.

23 Vari verenama kana taiye taugu uma yabedima matabudi è voivoiedina, be banaga Bada Yesu tawai sumaḡena raḡanine, taugu yài nuavere kauana.

Reisis ekalesiae wainasinama

24 Ko kataie da reisis nopone tauwai reisis ta manimaninina, be banaga tenaḡa e tava dokana, tauna tokare maesa e paḡona. Vutuna aubainama taumi yodi ko manini gurata da tokare maesa ko paḡona.

25 Tauwai reisis matabudi taudi yaba ḡesaudima ḡarodie ta widiwidinedina be tawai prektas guratana da tokare maesa sibo a paḡona, be inam maesinama tokare e nuayaḡotana. Be tauda dà maesama marae inam kenakena nonoḡinama.

26 Vutuna aubainama taugu nam ama manimanini yabayababana, be nam amawai paipaidena.

27 Ibewa, be taugu kopiguma yà riḡariḡa be yàwai badena, baninama nam ama ḡoeḡoena da taugu banaga ḡesaudima ḡarodie yà rarau guguya be tokare yà beku. Inam tokare Mamaitua yau maesama banaga ḡesaunama e utena.

10

Ko kita kaua da nam raurubu na raḡanie ko beku Israel banegidima maika

1 Yau bana, bonideḡo dobu kavakavane aba dà dosima ḡarodie ya tubutubuḡana, nam airaḡan nuemima e koa. Mamaitua giyou ya riupore da uma banegidima yai dokedina. Be taudi egasi noponaḡa yai doka nawedina.

2 Raḡanine taudi giyou ai muriwatane be egasi noponaḡa a naḡonaḡona, inam raḡanine taudi Mousis isane a babataitona. Uma babataitonama ewai maḡatarana da taudi inam Mousis na damma.

3 Be Mamaitua mara kaninama ya utedi be matabudi a kanina.

4 Be mate Mamaitua yekue mara upanama ya utedi be matabudi a tegona. Be uma yekunama inam Keriso, tauna vutuna mate a naḡonaḡona.

5 Be taudi yaḡoro Mamaitua a kawa nuamedimedina,
vutuna aubainama taudi dobu kavakavane Mamaitua
matabudi yai guri yaraidina.
6 Uma kauidima a tubuḡana, inam mataira ewai
maḡatarina tauda ḡarode. Be ewai kataidana da tauda
nam sibo gewagewa voiedima tèi nuanoḡonoḡotedi maika
taudi a voivoiana nama.
7 Nam kokoitau ko rauduneedi maika taudi. Girugiru-
nama poranama e riuriuna nama, “Banaga a mia, a kanikani
be a tegotegona, be a midisuḡu da kokoitau a bigabiga
kwavivirona.”
8 Be nam tài kawa badara maika taudi. Be uma kauine
raḡan tenaḡa nopone banaga matabudi 23 tausand a gurina.
9 Nam sibo Bada raurubue tè boru taudi a voiana maika,
be mota Israel banegidima toitoi ai guridina.
10 Be nam ko momodu taudi maika, be tauwai guri
aneanama yai guridina.
11 Uma kauidima Israel banegidima ḡarodie a tubuḡana a
girumidina, tauda nuadama aniborunama aubainama, da
tauda nam uma kauidima yodi raḡan damodie sibo tè voiedi.
12 Vutuna aubainama taumi deḡo da ko noḡonoḡotina ami
waisumaḡe ko vava taradidina, naumeki da ko kita kaua da
nam ko beku.
13 Raurubu matabudi ko banabanavidina inam raurubu
ḡoma. Inam raurubudima banaga ḡesaudima mate ta bana-
banavidina. Tokare agunai raurubu ḡesaudima ko banavid-
ina. Be nam ko naira, baninama Mamaitua patupatutunama
e kitakita watanimina da ami rewapanama na ruvae rau-
rubu ko banavidina. Be mate raurubu raḡanine tauna keda
ei kataimi da raurubu ko vaisubana, be nam sibo raurubue
koya beku.

Kokoitau adi soima be Bada na soima

14 Vutuna aubainama yau bana, kokoitau ko gose poredi
be nam airaḡan ko rauduneedi.
15 Taumi noḡota banegimima, aubainama yau giuma aba
yà giuemina mayanama ko paḡo.
16 Keyaka ko noḡoti. Uma keyekinama Yesu na soie tè
tegotegoe be Mamaitua tèwai kaiwena. Be raḡanine keyaka
tè rarau tegoena, tauda Keriso kosinine tèi rawateḡeidana.
Be buredi tè givana. Be raḡanine tè kanikanina tauda Keriso
tubuḡine tèi rawateḡeidana.
17 Avedi da tauda toitoi, be buredi tenaḡa tà kanikanina,
vutuna aubainama tauda matabuda tubuḡa tenaḡa.
18 Tauda Israel adi kauama tà noḡoti. Taudi musara olta
debane a gabudi be a kanikanidina, inam raḡanine taudi
inam oltanama mamaituanama mate awai rawateḡeidina.

19 Taugu nam ama riuriuna da kokoitau bo adi puyoma
inam yaba dosina.
20 Ibewa, be ko noḡoti da aiyaba eteni banegidima ta
rarau puyoedina, inam vutuna taudi penama ḡarodie ta
puyopuyona, be nam Mamaitua ḡarone. Be taugu nam ama
ḡoeḡoena da taumi penama mate koi rawateḡeimi.
21 Nam Mamaitua na keyake be penama adi keyake ko
rautego tenaḡana. Be mate nam Mamaitua na kani be Seitan
na kanima taumi ko kani tenaḡedi. Avedi! Uma kauidima
Mamaitua nam ima ḡoeḡoedina.
22 Tauda Bada tà rarau rubuna da ḡarode sibo ya medi, bo?
Tauda dà rewapanama tauna na rewapanama e saḡa pore,
bo?

Nam taudaḡa sagudama tà noḡoti, be dà banagama mate sagudima tà noḡotina

23 Yaba matabudi teneteneḡinama da tà voiedina, be inam
yabedima nam matabudi tokare ta saguda. Be mate yaba
matabudi teneteneḡinama da tà voiedina, be inam yabedima
nam matabudi tokare ta voieda be dà waisumaḡe tai rewa-
pana.
24 Nam taudaḡa sagu munaḡedama tà noḡoti, avedi. Be dà
banagama mate sagudima tà noḡotidina.
25 Musara anikune nopone ta gimagimaredina inam ko
kanidina, be nam koi taravira be ko riuna, “Uma kokoitau
muserina, bo ibewa?”.
26 Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna,
“Dobu be nopone yaba matabuna inam Bada ḡaronama.”
27 Deḡoda nam waisumaḡa baneginama kani aubainama e
kokonem, be aba kaninama e uteutemna, inam naumeki da
kwa kani yababedina be nam kwai taraviravira.
28 Be deḡoda inam baneginama sibo umanama i riuemna,
“Uma muserinama inam kokoitau museridima.” Naumeki
da tam uma baneginama ya riuriuemna tauna kana taiye
tam musara nam kwa kanidi.
29 Nam i verena da tauna e noḡonoḡotina da tam kabe
gewagewa ku voivoie.
Be yodi aba aubainama banaga ḡesaunama na noḡotama
sibo yai badem?
30 Be tam yodi agunai umanama kwawai noḡotana,
“Deḡoda taugu Mamaitua yài kaiwe be yà kanikanina,
naumeki da aba aubainama banaga ḡesaunama na noḡotama
sibo èi bade, be nam sibo è kani?”
31 Naumeki da am noḡotama, baninama yodi yà utemna.
Inam baninama yaba matabudi tam kwa voivoiedina, kwa
kanikani bo kwa tegotegona, inam Mamaitua isanama
anikaisuḡunama aubainama.

32 Vutuna aubainama tam nam turamma kwa voie da
na noḡote e beku, avedi da tauna Jiu, eteni bo Kuristen
baneginama.
33 Taugu mate nama yà voivoiena. Yà rarau rubu gu-
rata da banaga matabudi yàwai nuaveredina. Taugu nam
tauguḡa ama sagusagu munaḡeguna, be banaga ḡesaudima
mate yà sagusagudina da banaga toitoi tokare Bada Yesu ei
yawasanidina.

11

1 Taugu aba Keriso ya voivoiena yàwai muriwatanena,
vutuna aubainama taumi sibo taugu yà voivoiana, nama
sibo koyai muriwataneguna.

*Tautauḡoma be waiwaivi adi vaivaima taparoro nopone**

2 Taugu isemima yà kaikai suḡuna, baninama taumi
raḡan matabuna ko noḡonoḡotigu, be yaba matabuna èwai
katakataimina taumi kowai muriwatanedina aubainama.
3 Be yodi yaba tenaḡa yà riuemina: Waivi debanama inam
tauḡoma, be tauḡoma debanama inam Keriso, be Keriso
debanama inam Mamaitua.
4 Vutuna aubainama deḡoda tauḡoma ma debasumana e
moimoiragi bo Mamaitua riunama e giugiuena, tauna Keriso
ewai diboḡina.
5 Be waivi deḡoda nam ma debasumana be e moimoiragi
bo Mamaitua riunama e giuguiena, tauna na tauḡomama
ewai diboḡina, baninama tauna e voivoiana maika kabe
tauḡoma. Tauna e voivoiana kabe waiwaivi badabadaridima
debedima makumaku poredima maika.
6 Vutuna aubainama deḡoda waivi nam debanama e suma,
naumeki da tauna sibo deba vuvuḡinama a maku pore be
tauna sibo ya tunimayaḡana. Be deḡoda waivi debanama
makuporenama e tunimayaḡena, naumeki da tauna sibo
debanama ya sumana.
7 Be tauḡoma tauna nam sibo debanama ya suma, bani-
nama tauna kitanama maika Mamaitua. Be tauḡoma tauna
Mamaitua na waibadama ewai maḡatarina. Be waivi tauna
tauḡoma na waibadama ewai maḡatarina.
8 Baninama tauḡomae da Mamaitua waivi yai tubuḡina, be
Mamaitua nam waivie tauḡoma i tubuḡina.
9 Be tauḡoma nam waivi sagunama aubainama i tubuḡana,
ibewa. Be waivi tauna tauḡoma sagunama aubainama ya
tubuḡana.

* **11:1:** Debasuma inam Gurik banegidima adi vaivaima.

10 Vutuna aubainama waivi debanama sibo ya sumana.
Inam na matairama da tauna na tauḡomama na waibadae
e vivivivirena. Uma kauinama anea ta kitakita watanena.
11 Be Keriso matane waivi be tauḡoma taudi matabudi
teneḡidima, be taudi sibo ai kawa sagu vivirana,
12 baninama avedi da pakane tauḡomae da waivi ya
tubuḡana, be yodi waivie da tautauḡoma ta tubutubuḡana.
Be taudi matabudi Mamaitua yai tubuḡidina.
13 Taumiḡa mayemima ko paḡo munaḡena, waivi de-
banama nam i suma be e moimoiragina, inam ya vere bo
ibewa?
14 Ami vaivaima ko noḡoti. Deḡoda tauḡoma deba vu-
vuḡinama e dau kauana, inam nam i verena, be kitanama
yai tunimayamayaḡana.
15 Be deḡoda waivi deba vuvuḡinama e dau kauana, inam
ya vere kauana, baninama deba vuvuḡinama inam maika na
debasumama.
16 Be deḡoda aitau uma kauinama aubainama e riuriu
viravirana ḡarogue, naumeki da taugu yà riuriuna da tauma
be ekalesia ḡesaudima mate ama vaivaima inam nama, be
nam aba vaivai ḡesaunama ḡaromaie ima kenakenana.

Turiya na kauama

17 Be yodi kaua ḡesaunama ḡaromie yà giuena. Mamaitua
matane taumi gewagewa ko voivoiena, raḡanine taumi
taparoroe kowai rawateḡeimina.
18 Baninama taugu è vaiena da taparoroe koi rawa-
teḡeimina raḡanine, ko daridariḡa munaḡemina. Be taugu yà
noḡonoḡotina da inam riukaua.
19 Naumeki da uma dariḡinama ei maḡatara da aitauḡa
didimana banegidima tà kitedina.
20-21 Taumi turiya aubainama kowai rawateḡeimina
raḡanine, taumi kani kowai paparanena, be ami banagama
nam koma raberabedina. Vutuna aubainama ḡesaumima
ko kanikani gurata be ko tegotego buana, be ḡesaumima
ma kanigurimi ko naḡonaḡona. Inam nam nama turiya na
kaua!
22 Uma kauinama nemanama? Taugu isemima yà kaisuḡu,
bo? Ibewa ḡoma! Taumi sibo ami vadae inam nama
kaninama koya kanikani be koya tegotegona. Taumi sibo
Mamaitua na damma koya vivivivirediną, be ami banagama
wainuatoitoidima kowai tunimayaḡidina, inam nam i ver-
ena.
23 Taugu turiya na kauama Bada yawai kataiguna, vutuna
taumi èi kataimina. Inam umanama: Raḡanine Judas Bada
Yesu ya boruboru dobiḡena, inam kupinama teneḡine Bada
buredi ya paḡo,

24 Mamaitua yai kaiwe da ya giva be ya riuna, “Uma
inam taugu tubuḡiguma taumi aubaimima. Raḡanine uma
ko kanikanina, taugu aninoḡotiguma aubainama.
25 Be kani murine tauna keyaka ya paḡo be ya riuna, “Uma
inam Mamaitua na waianinama vaunama, kosiniguma e
rauḡininа aubainama. Raḡanine ko tegotegona taugu ani-
noḡotiguma aubainama.
26 Be raḡanine taumi uma buredinama ko kanikani be
uma keyekinama ko tegotegona, taumi Bada na gurima ko
rauguguyena naumeki da tauna na kaba yovo munaḡama
raḡanine.
27 Vutuna aubainama aitau da uma buredinama kwa
kanikani yababe be uma keyekinama kwa tegotego
yababena, inam Bada na gurima be kosininama ya dararona
tam mate wavunama kwa kiroḡina.
28 Vutuna aubainama taumi mayemima ko paḡo mu-
naḡena, muriḡa da buredi ko kani be keyake ko tegona.
29 Baninama deḡoda taumi Bada tubuḡinama ko kanikani
be kosininama ko tegotego be nam koma noḡonoḡota kauena
da inam Bada tubuḡinama be kosininama, naumeki da
taumiḡa ko kovokovoḡa munaḡemina.
30 Vutuna aubainama nopomie banaga toitoi ta sidasida,
tubuḡidima ta vovo gwaḡagwaḡa, be ḡesaudima ta gurigu-
rina. Turiya inam nam maika waikanikani ḡoma.
31 Be deḡoda tauda tà kita wairuva munaḡeda be tà
turiyana, tauda tokare nam kovoḡa tà banavi.
32 Be deḡoda Bada e kovoḡidana, inam waikatakatai e
uteutedana da tokare tauda nam gienae tà naḡo dobu
banegidima mate.
33 Vutuna aubainama yau bana, taumi turiya aubainama
kowai rawateḡeimina raḡanine, ami banagama ko rabedi be
nam taumi kani koi paparane.
34 Be aitauḡa da kani e karatimina, taumi ami vadae sibo
koya kani nonoḡana, muriḡa da sibo koyai rawateḡeimina.
Inam tokare Bada nam e kovoḡimi.

Taugu yà tavana ḡaromie raḡanine, yaba ḡesaudima mate
yà kawa didimanidina.

12

Arua Babau na puyoma

1 Be yodi yau bana, puyo Arua Babaue na kauama yà
riuemina, inam kauinama sibo koya kataiena aubainama.
2 Ko noḡoti da taumi nam kowai sumaḡana raḡanine, taumi
kokoitau awai bademina, be uma kokoitaudima taudi nam
giugiudi be taudi awai keda doka waigewemina.

3 Be yodi deg̃oda banaga ko banabanavidina aitaug̃a
Mamaitua na kauama ta giugiuena, taumi nema ko katai
bake da uma banegidima ta riuriu kaua bo ta kaikaiy-
ovu? Naumeki da umanama tokare ko kataiena: Deg̃oda
ai banaga Arue e giugiuna, tauna tokare nam aba gewage-
wanama Yesu g̃arone e giue. Be teneg̃inama nama aitau da
Arua Babau g̃arone, tauna tokare e riuna, “Yesu tauna Bada.”

4 Arua Babau tenag̃a, be puyo tabu be tabu banaga e
uteutedana.
5 Be noya inam tabu be tabu, be Bada tenag̃a aubainama
tà noyanoyana.
6 Be Mamaitua tenag̃a, be noya tabu be tabu banaga
nopode e voivoiedina.
7 Uma kauidima Arua tauwai sumag̃a e uteutedana da
ekalesia anisagudima aubainama.
8 Arua tauwai sumag̃a tenatenag̃ag̃a uma puyodima e
uteutedina:
Waria nuauyauya taugiuedima,
waria katai taugiuedima,
9 waria tauwai sumag̃a,
waria Tauwai yawasana,
10 waria mataira tauvoiedima,
waria tauwai peroveta,
waria arua tabu be tabu adi yawasanama taukataied-
ima,
waria bona tabu be tabu taugiuedima,
waria bona tabudima tauvitaredima.
11 Arua Babau tauna tenag̃a, be uma kauidima matabudi
na g̃oane nama tauwai sumag̃a tenatenag̃ag̃a e uteutedina.

Tubug̃a tenag̃a be ragaraganama toitoi

12 Tubug̃a tenag̃a be ragaraganama toitoi. Be avedi
da ragaraganama toitoi, tubug̃a yag̃oro inam tenag̃a. Be
kauinama teneg̃inama nama Keriso g̃arone,
13 baninama Arua Babau tenag̃a. Be inam Arua babaune
tauda matabuda tè babataitona da tauda yodi tubug̃a tenag̃a,
avedi da nog̃one tauda Jiu, bo Gurik banegidama, bo
taunoya yababa bo deg̃o da nam taunoya. Matabuda Arua
teneg̃inama tè pag̃ona.

14 Tauda tè kataie da tubug̃a nam raganama tenag̃a, ibewa
da ragaraganama toitoi.
15 Deg̃oda yodi sibo kag̃a ya riuna, “Taugu nam nima,
vutuna aubainama taugu nam tubug̃a g̃arona.” Be inam
nam nama. Kag̃a yag̃oro tubug̃a g̃aronama.

16 Be deḡoda yodi sibo bea ya riuna, “Taugu nam mata,
vutuna aubainama taugu nam tubuḡa ḡarona.” Be inam
nam nama. Bea yaḡoro tubuḡa ḡaronama.
17 Be yodi ko noḡoti, deḡoda tubuḡa matabuna i rawa-
matana, nema tokare kuyai beavaia bako? Be deḡoda tubuḡa
matabuna i rawabeana, nema tokare pana bo ḡabu kuya vaia
bakedi?
18 Be Mamaitua tubuḡa ya voiena be na ḡoane nama
rageragedima tabu be tabu ya biridina.
19 Deḡoda rageragedima matabudi sibo raga tenaḡa,
tubuḡa tokare deḡo?
20 Vutuna aubainama raga toitoi, be inam yaḡoro tubuḡa
tenaḡa.
21 Mata nam teneteneḡina da nima sibo ya riuena, “Taugu
è tuaḡaiemna.” Be deba nam teneteneḡina da kaḡa sibo ya
riuena, “Taugu è tuaḡaiemna.”
22 Ibewa, be tubuḡa raganama anikitanama maika kabe
nam aiyaba, ibewa da adi noyama yaḡoro ta kenakenana.
23 Be deḡo ragedima tà noḡonoḡoti da nam anivivivi redi,
taudi tà vivira kauedina. Be deḡo ragedima waitunimaya-
mayaḡidima, tàwai gara kauedina,
24 be deḡo ragedima nam waitunimayamayaḡidi, tauda
nam tamawai gara kauedina. Be teneḡinama nama Ma-
maitua tubuḡa rageragedima yai rawateḡeidi da taudi
tubuḡa tenaḡa, be raga ḡesaudima kamai ragaraga ya voiedi
da banaga ta vivivivi redina.
25 Mamaitua nama ya voiena, baninama nam sibo tubuḡa
ya daberara be raga matabuna sibo turanama turanama
mate ai rabaraba vivirana.
26 Vutuna aubainama deḡoda raga tenaḡa ei nuatoitoina,
naumeki da raga ḡesaudima mate tai nuatoitoi saguna. Be
deḡoda raga tenaḡa isanama banaga ta kaisuḡuna, naumeki
da raga ḡesaudima mate tai nuaverena.
27 Be yodi yà riuemi da taumi matabumi inam Keriso
tubuḡinama, be taumi tenatenaḡaḡa inam raganama.
28 Be ekalesia nopone Mamaitua noya tabu be tabu tauwai
sumaḡa ya utedina:
Noḡone apasol noyanama,
murine waiperoveta noyanama,
murine tauwai katakatai noyanama,
da mataira tauvoiedima,
da Tauwai yawasana,
da tauwai sagu,
da waibada noyanama,
da bona tabu be tabu taugiuedima.

29 Be yodi banaga matabudi inam apasol, bo? Bo matabudi tauwai peroveta? Bo matabudi tauwai katakatai? Bo matabudi mataira ta voivoiedi?
30 Bo matabudi Tauwai yawasana? Bo matabudi bona tabu be tabu taugiuedi? Bo matabudi bona tabudima tauvitaredi? Ibewa!
31 Ko raurubu gurata da puyo dosidima ko ragaudina.

Be yodi keda vere vavasaḡinama yài kataimina da nema sibo inam puyodima koya noya bakedina.

13

Wainuapaḡo

1 Deḡoda taugu banaga bo anea adi bonae sibo è giugiuna, be deḡoda taugu wainuapaḡo nam ḡarogue, taugu inam maika toutou yababa bo maika boiḡatu yà gugugugura yabayababana.

2 Bo deḡoda taugu waiperoveta puyonama ḡarogue be Mamaitua na kauama moimoisiridima matabudi sibo è kataiedina, be deḡoda katai ḡesaudima mate sibo è kataiena, be deḡoda yau waisumaḡama dosi vavasaḡinama da taugu sibo oya è riue be ya tauriana, be deḡoda taugu wainuapaḡo nam ḡarogue, naumeki da taugu inam nam aiyaba be Mamaitua ya kita tuaḡaieguna.

3 Bo deḡoda yau purapurama matabuna banaga waikaruwaḡewaḡedima yà utedina, bo deḡoda vari verenama kana taiye tubuḡiguma sibo a gabu goruna, be deḡoda taugu wainuapaḡo nam ḡarogue, inam tokare nam yau maesa.

4-6 Wainuapaḡo baneginama tauna banaga ḡarodie ewai nuabagibagi be e raraukivi verena.
Tauna nam ima unuunura.
Tauna nam ima seḡaseḡara.
Tauna nam ima rarau guyaguyau.
Tauna nam kivinama gewagewana.
Tauna nam taunaḡa ima noḡonoḡota munaḡe.
Tauna nam meditupo banegina.
Tauna nam gewagewa nuapikanama nopone ima noḡonoḡotina.
Tauna nam gewagewa kauidima ima ḡoeḡoedina, be tauna riukaua e ḡoeḡoe kauena.

7 Tauna raḡan matabuna ḡarone piripiri ewai dami poredina.
Be raḡan matabuna na banagama ewai sumaḡedina, be e noḡonoḡoti da tokare yaba matabuna naumeki.
Be raḡan matabuna piripiri nopodie tauna e kaikai guratena.

8 Baninama wainuapagō tauna kenakena nonoginama. Be waiperoveta tokare e kovina, be bona tabu be tabu giuenama tokare e kovina, be waikatakatai giunama tokare e kovina.
9 Baninama yodi tauda aba tè kataiena inam gaubo gominama, be aba tawai perovetena inam gaubo gominama.
10 Be tokare Bada na kaba verauma ragane, aba gaubo gominama tè kataie be tawai perovetana, tokare e kovina.
11 Ragane taugu gaubogue taugu yau giuma inam gomana maika. Be yau nogotama gomana maika, be taugu yaba matabuna è kitakita wairuvedina gomana na nogote. Be taugu è moramorabana ragane, taugu seda adi kauama è gose poredina.
12 Be teneginama nama yodi tauda Mamaitua na kauama, nam tama kitakita kauena maika garasi gapugapunama nama. Be tokare taugu Bada nogonama matagomigue yà kitana. Yodi gaubo gominama è kataiena be tokare yaba matabudi yà katai kauedina, maika yodi Mamaitua nopoguma ya katai kauena nama.
13 Be ragan gaubonaga yodi uma yabedima rabuitega ta kenakenana: Waisumaga, nogota bagibaginama be wainuapagō. Be nopodie wainuapagō inam ya saga guratana.

14

Waiperoveta be bona tabu be tabu puyonama

1 Vutuna aubainama wainuapagō sibo koya wane guratena, yodibe Arua Babau puyonama ko wanena. Be ko raurubu da waiperoveta puyonama ko pagona.
2 Baninama taumi aitaugа bona tabu tabu ko giugiuna, taumi nam banaga garodie koma giugiuna be Mamaitua garone, baninama aba ko giugiuena banaga nam ti kataiena. Be taumi Arue giu moimoisiridima ko giugiuna.
3 Be degoda banaga aitaugа tawai perovetana, taudi inam banaga garodie ta giugiuna, da arue sibo ai rewapana, a dugudi be a riu wainuasubesubedina.
4 Aitaugа bona tabu be tabu ta giugiuena, taudigа ta sagusagu munagedina, be aitaugа tawai perovetana, taudi ekalesia ta sagusagudina.
5 Bona tabu be tabu giuedima inam matabuna naumeki, be taugu yà goegoe guratena da taumi matabumi sibo koyai perovetana. Tauwai peroveta tauna banaga dosinama, nam maika bona tabu tabu taugiuenama nama. Be degoda bona tauvitarena mate, inam naumeki, baninama ekalesia tokare sagu ta banavina.

6 Naumeki yau bana, deg̃oda g̃aromie yà verau be bona
tabu yà giuemina, taumi tokare nam sagu ko banavi. Ibewa
da taugu waimag̃atara giuna, bo Mamaitua na giuma, bo
waiperoveta, bo waikatakatai giunama, nama sibo è riuem-
ina, tokare sagu koya banavina.
7 Turai bo gita ko nog̃otidi, taudi nam banaga maika
tima yavuyavutuna, be yag̃oro ta gugugugurana. Be deg̃oda
banaga turai bo gita digirienama nam i katai kauena, tokare
nema bonanama g̃aroronama kwa vaia bake? Be deg̃oda
waidigirienama e kataie be e pag̃o vitavitaredina, tokare
bonedima g̃aroronama kwa vaiena.
8 Be mate bogigi deg̃oda nam ta suve yag̃e, tokare nema
banaga ta rawateg̃ei bako?
9 Be teneg̃inama nama g̃aromie. Deg̃oda ami giuma
matabudi neg̃o, tokare banaga nema ta katai bake da taumi
aba ko giugiue? Taumi inam ko giugiu yababana.
10 Be yag̃oro è kataiena da dobu matabuna nopone bona
matabudi banidima mate.
11 Vutuna aubainama deg̃oda banaga e giugiu be taugu
na giuma baninama nam yà kataie, naumeki da taugu wari
dobu banagiguma, be tauna wari dobu banaginama.
12 Be teneg̃inama nama taumi g̃aromie. Deg̃oda puyo Arue
ko g̃oedina, naumeki ko kita da inam puyodima ekalesia sibo
ya sagudina.
13 Naumeki da banaga aitau bona tabu e giugiuena, tauna
Mamaitua sibo yai bag̃a da rewapana ya ute, da uma
giudima ya vitaredi be ya kawa negenegedina.
14 Taumi uma kauinama ko nog̃oti: Deg̃oda taugu bona
tabune è moiragina, inam taugu yau aruama e moimoirag-
ina, be taugu nam aba ama nog̃onog̃otina, ibewa.
15 Naumeki da yodi aba yà voie? Taugu arue yà
moimoiragi be yau nog̃ote mate yà moimoiragina. Taugu
arue yà saresare be yau nog̃ote mate yà saresarena.
16 Be deg̃oda tam Mamaitua isanama arue kwa kaikai
sug̃una, tokare banaga g̃esaunama "Inam riukaua" nema e
vato bake? Baninama tam aba kwa giugiuena tauna nam i
kataiena.
17 Tam agunai moiragi verene kwa moimoiragina Ma-
maitua g̃arone, be you, uma moiraginama banaga g̃esaudima
nam ima sagusagudina.
18 Taugu Mamaitua yài kaiwe da taugu bona tabudima
toitoi yà giugiuedina, nam maika taumi.
19 Be taparoro nopone è nog̃oti da ya vere kauana da
taugu giu raubisag̃a negenegedima yà vatodi da banaga

ta kataiedina, be nam giu toitoi da banaga tokare nam ta kataiedi.

20 Yau bana uma kauidie nam seda maika kowai noḡota, ibewa da banaga batuturidima adi noḡote koi noḡotana. Be gewagewa noḡotidima ta tavatavana raḡandie, naumeki da taumi seda wawaidima maika sibo koya miana.

21 Girugiruminama porane Bada umanama ya riuna,

“Tokare taugu wari dobu banegidima yà riuporedina Israel
banegidima ḡarodie.
Be uma banegidima wari bonae ta giuna Israel
banegidima ḡarodie,
taudi yaḡoro tokare nam tai beavaiegu.”

22 Vutuna aubainama yodi tà kita da bona ḡesaudie giugiunama, inam mataira eteni banegidima aubaidima, be nam banaga e sagudi da tai sumaḡa. Be waiperoveta giunama inam vutuna banaga e sagudi da adi waisumaḡama ei rewapanana.

23 Deḡoda taumi taparoroe ami wairawateḡeima raḡanine, be matabumi bona tabudie tabudie ko giugiu be eteni baneginama i saḡa nopomie be i vaiemina, tauna agunai tokare ya riuwai buebuemina.

24 Be deḡoda matabumi Mamaitua varinama ko giugiue be eteni baneginama nopomie i saḡa be i vaiena, dabudine ami giuma tokare noponama ya tiremi be ya kataie munaḡe da tauna gewagewa baneginama.

25 Be na noḡotama semosemodima matabudi ta maḡatara be tauna tuapikane e raupari be Mamaitua isanama e kaisuḡusuḡu be e riuna, “Riukaua da Mamaitua nopomie e miamiana.”

Taparoroe yaba matabudi na didimanae sibo a voiedina

26 Vutuna aubainama yau bana, uma yabedima yà giugiuedina, matabudi tà rawatupetupedina. Be ami wairawateḡeima raḡanine banaga ḡesaudima tausaresare, be ḡesaudima tauwai katakatai bo Mamaitua aba ewai kataidina taugiuedima, be ḡesaudima bona tabu be tabu taugiuedima, be ḡesaudima bona tabudima tauwai toropetaenama. Be yaba matabudi ko voivoiedina inam ekalesia anisagunama aubainama.

27 Deḡoda banaga bona tabu be tabu taugiuedima, naumeki da banaga rabui bo rabuiteḡa, be nam ḡesaudima mate. Dabudine waria sibo ya giu ya kovi da waria. Be nam matabudi ta giugiu tenaḡa. Be waria sibo adi giuma yai toropeta da banaga sibo a kataiena.

28 Be taparoro nopone deḡoda toropeta ibewa, naumeki
da matabudi sibo nam a giu. Be aitau e ḡoena, naumeki da
taunaḡa nuane Mamaitua mate sibo ai giuna.
29 Be tauwai peroveta rabui bo rabuiteḡa sibo a giuna, be
banaga ḡesaudima taudi adi giuma sibo a kita wairuva yaḡedi
da adi giuma inam naumeki bo ibewa.
30 Be deḡoda aitau baneginama miemieninama Mamaitua
noḡota e utena, inam naumeki da tauna e giuna, be tu-
ranama giugiunama sibo yai nuatuḡuna.
31 Inam kauine tauwai peroveta matabudi tokare ta giuna,
wari peroveta e giu e kovi be wari peroveta e giugiuna. Inam
nama banaga matabudi tai katakataidi be ta sagudina.
32 Be uma kauinama ko noḡoti: Deḡoda banaga aitau Ma-
maitua noḡota ya utena, naumeki da tauna rewapana ḡarone
e kenakenana da ei nuabagibagi be ei rabana, naumeki da na
giu raḡaninama e tavana, yodibe e giuna.
33 Inam baninama Mamaitua tauna suba baneginama, be
tauna nam ima ḡoeḡoena da yaba tà voia yabayababedi,
avedi.
Ekalesia matabudi adi vaivaima inam
34 raḡanine adi waitaparoroma nopone waiwaivi nam sibo
a giugiu yabayababa, be waivi na tauḡomama na waibadama
dibune sibo ya miana maika tarawatu e riuriuna nama.
35 Deḡoda taudi aba waitaraviranama ḡarodie e kenana,
naumeki da taudi sibo a naḡo vadae be adi tautauḡomama
sibo ai taraviredina. Baninama inam yai tunimaya-
mayaḡana da waiwaivi adi wainua noḡonoḡotama ta giued-
ina taparoro nopone.
36 Naumeki da uma giudima ko katai kauedina, baninama
Mamaitua na giuma nam taumi ḡaromie i tubuḡana, be nam
taumi koma waibadena, be na giuma nam taumiḡa aubaimi.
37 Deḡoda taumi aitauḡa ko noḡonoḡotina da taumi Ma-
maitua na perovetama bo puyo Arue koya paḡona, naumeki
da taumi taugu aba ḡaromie è girugirumina sibo koya katai
kauena da inam Mamaitua na riuvavasaḡama.
38 Be deḡoda aitau uma giudima e riuwai kaikaiyovuedina,
naumeki da tauna mate ko riuwai kaikaiyovuna.
39 Vutuna aubainama yau bana, Bada koi baḡa da ami
taparoroe taumi sibo Bada na giuma koyai perovetaena. Be
nam bona tabu be tabu giuenama ko riutuatuaḡaie,
40 be yaba matabudi adi didimanae sibo koya voia
yaḡedina.

15

Keriso na midisuḡu munaḡama

1 Yau bana, pakane vari verenama è rarau guguyena,
taumi yodi koyai aninena be debane ko midimidina, vutuna
yodi yà riuwai noḡotimina.
2 Deḡoda uma varinama ko kaiguratena, taumi yawasana
kenakena nonoḡinama ko banavi, deḡoda ibewa, naumeki da
ami waisumaḡama inam kavakavanama.

3 Taugu aba da Mamaitua ḡarone è paḡopaḡona inam kaua
dosinama, vutuna taumi è utemina. Be inam varinama
inam umanama: Yesu Keriso dà gewagewama aubainama ya
gurina, maika girugiruminama poranama e riuriuna nama,
4 da taudi a dobo be raḡan aniwai rabuiteḡane Mamaitua
ya kawa midisuḡu munaḡena, maika girugiruminama po-
ranama e riuriuna nama.
5 Be murine Bada Yesu Pita ḡarone ya maḡatarana, da
apasol 12 ḡarodie mate tauna ya maḡatarana.
6 Be murine tauna raḡan tenaḡa tauwai sumaḡa 500 be
ḡesaudima mate ḡarodie ya maḡatarana. Be banegidima
ḡesaudima yaḡoro ta miamiana, be ḡesaudima a kovina.
7 Be muriḡa tauna Jeims ḡarone ya maḡatarana, da murine
apasol matabudi ḡarodie ya maḡatarana.
8 Be matabudi muridie, avedi da taugu muriḡa ḡoma
Arue è tubuḡana, be yaḡoro Bada Yesu taugu ḡarogue ya
maḡatarana,
9 baninama taugu apasol nopodie è yovo guratana
aubainama, nam apasol ḡesaudima maika. Be taugu nam
veregu da sibo ai isaguna apasol, baninama taugu boni Ma-
maitua na damma è raraukivi gewegewedina aubainama.

10 Be Mamaitua na raukiviveree taugu yodi apasol. Be na
raukiviverema nam i ute yababeguna, ibewa da taugu è noya
guratana, nam apasol ḡesaudima maika. Be uma noyanama
nam tauguḡa yau rewapanae e voivoiedina, ibewa da Ma-
maitua na raukiviveree.
11 Be avedi deḡoda apasol ḡesaudima ta noyanoya gurata
bo taugu yà noyanoya guratana, be matabumai inam vari
teneḡinama ka rarau guguyena, inam vutuna taumi kowai
sumaḡena.

Tauda dà kaba midisuḡuma

12 Tauma Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡana vari-
nama kè rarau guguyena, be taumi uma varinama koyai
sumaḡena. Be yodi ḡesaumima nemanama da ko riuriuna
da banaga guriguridima tokare nam ta midisuḡu munaḡa?
13 Deḡoda inam riunama riukaua, naumeki da Keriso mate
tokare nam ya midisuḡu munaḡa.

14 Be dɛ̄godɑ Keriso nam i midisuūgu munaāgɑ, naumeki da
tauma ama rauguguyama be ami waisumaāgɑma inam nam
banibiribiridi.
15 Be dɛ̄godɑ inam nama, tauma tokare Mamaitua na
matamatama kaikaiyovumaima. Baninama tauma noōone
kè riuemina da Mamaitua tauna Keriso gurie be ya kawa
midisuūgu munaāgɛnɑ. Be dɛ̄godɑ banaga guriguridima
tokare nam ta midisuūgu munaāgɑ, naumeki da vari kè rarau
guguyena inam kaiyovu.
16 Baninama dɛ̄godɑ banaga guriguridima tokare nam ta
midisuūgu munaāgɑ, naumeki da Keriso mate tokare nam ya
midisuūgu munaāgɑ.
17 Be dɛ̄godɑ Keriso nam i midisuūgu munaāgɑ, naumeki
da ami waisumaāgɑma inam kavakavanama, be taumi yodi
yaāgoro sibo gewagewae koya miamiana.
18 Be mate taudi aitauāgɑ Keriso tauwai sumaāgɛnɑma
banegidima a gurigurina, taudi tokare nam yawasana ta
banavina.
19 Dɛ̄godɑ tauda dobuāgɑ na yawasanama aubainama
Kerisoe tài sumaāgɑnɑ, o kapore wainuatoitoidama, tunidaāgɑ
tà kwapukwapu yababena.

20 Be Mamaitua riukaua da Keriso gurie be ya kawa
midisuūgu munaāgɛnɑ. Tauna banaga guriguridima nopodie
be Mamaitua ya kawa midisuūgu dokena.
21 Banaga tenaāgɑ kana taiye guri ya tubuāgɑnɑ, tauna vu-
tuna Adam. Be kauinama teneāginɑma nama banaga tenaāgɑ
kana taiye midisuūgu munaāgɑ ya tubuāgɑnɑ, tauna vutuna
Keriso.
22 Vutuna aubainama Adam kana taiye matabuda tà gurig-
urina. Be Keriso kana taiye matabuda tà yawasanana.
23 Be tauda dà raāgɑnimɑ boruborune nama tà midisuūgu
munaāgɑnɑ. Noōone Keriso ya midisuūgu dokana, be murine
na kaba verau munaāgɑma raāgɑnine, Keriso na banagama ta
midisuūgu munaāgɑnɑ,
24 yodibe raāgɑn damonama e tavana. Inam raāgɑnine Seitan
be banaga adi rewapana be adi waibadama matabudi Keriso
e kawa gewegewedina. Be murine tauna na waiguyauma
Tamanama e utena.
25 Be Yesu Keriso ei badana, naumeki da Mamaitua Keriso
na āgɑviɑmɑ Yesu kaāgɑnɑmɑ dibune e biridina.
26 Be na āgɑviɑmɑ damonama inam guri vutuna e kawa
gewagewana.
27 “Mamaitua yaba matabudi Keriso kaāgɑnɑmɑ dibune
ya biridina.” Be tà katai kaue da yaba matabudi Keriso
kaāgɑnɑmɑ dibune ya biridina, be nam tauname mate.

28 Raḡanine Mamaitua yaba matabudi Keriso kaḡanama dibune e biribiridina, murine Keriso tauna mate Tamanama na waibadama dibune e miana. Yodibe Mamaitua tauna vutuna yaba matabudi ei badedina.

29 Be deḡoda banaga guriguridima nam ta midisuḡu munaḡa, naumeki da taudi aitauḡa adi banagama guriguridima aubaidima a babababataitona, tokare nema ta voia bako? Bo aba aubainama taudi adi banagama guriguridima aubaidima a babataito?

30 Be tauma nemanama? Banaga toitoi uma noyanama ka voivoiena debane ta ḡasiḡasiemaina, be raḡan matabuna ta ḡoeḡoena da sibo ai gurimaina. Deḡoda banaga gurie nam ta midisuḡu munaḡa, naumeki da tauma aba aubainama uma varinama sibo kè naḡo be banaga ḡarodie kè rauguguya nawe?

31 Yau bana, riukaua yà riuriuemina da tauma raḡan matabuna guri ka kitakita saḡena. Be tauma Bada Yesu Kerisoe ka rarau guyaguyauemina.

32 Deḡoda gurie midisuḡu munaḡa ibewa, naumeki da taugu Epeses nopone nam sibo guri è kita saḡesaḡe. Deḡoda inam nama, naumeki da

“Tauda yodi tà kani, tà tego,
be pomai tà gurina.”

33 Ko kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi. Deḡoda gewagewa banegidima koi turanedina, taumi mate tokare ko gewagewana.

34 Noḡota viravira ko paḡo be bua giudima ko gose poredi. Be gewagewa mate ko gosedi! Taumi ḡesaumima Mamaitua nam ko kataiena, uma riunama yà riuriuemina da taumi sibo koya tunimayaḡana.

Midisuḡu munaḡa murine tubuḡa nema maika kitana?

35 Yodi ḡesaumima agunai ko riuriuna, “Guri taudi nam tubuḡa ḡarodie be nema ta midisuḡu munaḡa bako?”

36 Taumi buebuemi, bo? Pesi koya kumana tokare nam e gogo, ibewa da noḡone e guri dokana, muriḡa da e gogona.

37 Be pesi kuya kumakumana tubuḡinama inam semoe pesi nopone e kenakenana. Be pesi kwa kumakumana raḡanine, nam pesi tubuḡinama kuma kumakumana, ibewa da pesiḡa kwa kumakumana, yaḡoda bo pesi ḡesaudima maika.

38 Be Mamaitua uma pesidima tokare na ḡoane nama pesi tubuḡidima e utedina. Be nama pesi ḡesaudima mate adi tubuḡe adi tubuḡe e utedina.

39 Be uma kauinama teneḡinama nama tauda ḡarode. Tubuḡa matabudi inam nam teneḡidi. Banaga tubuḡidima natabu, musara natabu, kiu natabu be iyana natabu.

40 Be tubuga marae be tubuga dobue mate ta kenakenana. Be mara na tubugama kitanama tabu be dobu na tubugama kitanama tabu.
41 Suara kitanama natabu, nawaravi natabu be kipora kitanama natabu. Be kipora tabu be tabu kitedima tabu be tabu.
42 Be inam kauinama teneginama nama raganine tauda gurie be tà midimidisugu munaga raganine, tubuga doga nopone boruborunama tokare e bovana. Be tubuga midimidisugu muneginama tauna tokare nam e bova, ibewa be kenakena nonoginama.
43 Tubuga doga nopone tà boruboruna, kitedima nam ti verena. Be tubuga e midimidisugu munagana, tauna kitanama ya vere vavasagana. Tubuga doga nopone tà boruboruna, inam ya gwagagwagana, be tubuga e midimidisugu munagana, tauna yai rewapana kauana.
44 Tubuga doga nopone tà boruboruna, inam dobu na tubugama, be tubuga e midimidisugu munagana, inam tubuga arue. Degoda dobu na tubugama e miana, naumeki da tubuga arue mate e miamiana.
45 Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna, "Banaga pakanama inam Adam, tauna dobu yawasaninama ya pagona." Be Adam wairabuinama murига ya tubutubugana, tauna vutuna yawasana arue tauwai utaenama.
46 Arua baneginama nam i dokana, ibewa da dobu baneginama. Murига da arua baneginama e tavana.
47 Pakane Adamnama tauna doga popokaune ya tubugana, be Adam wairabuinama tauna marae be ya yovona.
48 Tauda matabuda dobu banegidama. Vutuna aubainama tubugidama inam Adam tubuginama maika. Be degoda tauda Kerisoe mara banegidama te tubugana, naumeki da tauda tokare tubugidama Keriso tubuginama maika.
49 Yodi tauda kitadama dobu baneginama maika, be tokare kitadama mara baneginama maika.
50 Yau bana, yà riuriu kauemina da dobu na tubuge, tauda tokare nam tà nago marae be Mamaitua na waiguyauma tài buderie. Uma tubuginama tokare e bovana be nam e kena nonoga.
51 Be yodi koi beavaie be taugu giu semosemonama yà riuemina: Tauda nam tokare matabuda tà guri, ibewa da tà tubuga vitarana.
52 Uma kauinama bogigi damodamone e riuriuna raganine, ei ragantenage da e tubugana, mata tautaugabanama maika. Bogigi e riuriuna raganine banaga guriguridima ta midisugu nonogana be nam ta bova munaga. Be yawayawasanidama tauda tà tubuga vitarana.

53 Tubuḡidama poranama tokare e guri be e bovana, be
tubuḡa vaunama tokare nam e guri be e bova.
54 Be tubuḡa vaunama tà paḡona raḡanine, dabudine
peroveta na giuma e tubuḡana. Na giuma inam umanama:
"Vaisuba guri ya tonoḡina."
55 "Guri, am vaisubama deḡo?
Guri yodi am rewapanama deḡo?"
56 Gewagewae guri na rewapanama e paḡopaḡona. Be
tarawatue gewagewa e maḡamaḡatarana.
57 Be Mamaitua tài kaiwe da Yesu Kerisoe anivai suba ya
utedana.
58 Vutuna aubainama yau bana, ami waisumaḡe ko midi
da bagibaginaḡa, be nam aba e kawa dagudagumi. Raḡan
matabuna Bada aubainama ko noya guratana, be ko kataie
da ami noyama Bada ḡarone inam nam kavakavana.

16

Mane taminama Mamaitua na damma Jerusalemma aubaidima

1 Naumeki be yodi mane taminama Mamaitua na damma
aubaidima yà riuemina: Galesia banegidima è riuedi be
nema a voivoia bakona, nama taumi sibo koya voiana.
2 Sande patapatanama taumi tenatenaḡaḡa wiki nopone
ami maesama ko paḡopaḡona na ruvae, rauḡaubonaḡa sibo
koya boruboruna. Uma manenama koya boruboruna sibo
koya vokaukaue be koya boru yaḡe da ya kenana. Be taugu
yà tavana raḡanine nam mane yà tama.
3 Be mane kawakawa nonoḡinama yà paḡo be taumi
banaga ko vinedi da ami manema yà utedi be yà riupore
nawedina Jerusalemma, leta mate.
4 Be deḡoda naḡo ḡarogue e verena, naumeki da matabu-
mai ka naḡo tenaḡana. Pol na vaḡaima yai ogaena.
5 Taugu Masedonia provinsnaḡa yà verauna, be muriḡa da
taumi ḡaromie yà dobina.
6 Agunai taumi ḡaromie raḡan bisanama yà rautapa miana.
Bo deḡoda bodubodu raḡanine taumi mate tà mia, be murine
taumi yau vaḡaie ko saguguna.
7 Taugu nam yà tava ḡaromie be yà naḡo ḡoma, ibewa da yà
ḡoeḡoena taumi mate tà rautapa mia guratana, deḡoda Bada
ei anineguna nama.
8 Be yodi taugu Epesesma yà miana naumeki da Pentekost
raḡaninama e tavana,
9 avedi da banaga toitoi tawai ḡavieguna be yau noyama
kedanama verenama ya nuaporaḡana aubainama, taugu
yaḡoro uma dabudine yà miana.

10 Deḡoda Timoti ḡaromie e tavana, naumeki da ko rabe
kauena, tauna nam ma nuaboyana ḡaromie sibo ya mia,
baninama tauna Bada na noyama e voivoiena maika taugu.
11 Be nam aitau e riutuatuaḡaie, be ma nuasubana ko
riupore verauḡe da ḡarogue e tavana. Taugu Timoti na
banagama mate yà raberabedina.
12 Be turaguma Apolos taugu è riu vavasaḡena da tauna
na banagama mate sibo a verauna ḡaromie, be tauna ya
tuaḡaina. Be tauna na ḡoane nama tokare e verauna ḡaromie.
13 Koi kita kauana banaga kaikaiyovudima ḡarodie. Ami
waisumaḡe ko midi da bagibaginaḡa. Debemima e tora be
koi rewapanana.
14 Yaba matabuna ko voiedina wainuapaḡoe.
15 Akaia provins nopone Stepanas be na vadama no-
pone banegidima taudi Bada Yesu ai sumaḡa dokena. Be
taudime ai uta munaḡedi da raḡan matabuna tauwai sumaḡa
aubaidima a noyanoya guratana. Vutuna aubainama yau
bana,
16 taumi inam nama banegidima, aitauḡa ekalesia no-
pone a noyanoya guratana aubaimima, taudi vutudi ko
voteyeteyedina.
17 Taumi nam ḡarogue ko tavana, aubainama taugu è
tauwai nuaboyana. Be ami banagama Stepanas, Fotunatas
be Akaikas ḡarogue a tavatavana raḡanine, taugu nuaguma
ya vere kauana,
18 baninama taudi, taumi be taugu a duḡuda be taugu
nuaguma ya verena. Inam nama banegidima, taudi vutudi
ko viviredina.

Pol na waikaiwama

19 Mamaitua na damma matabudi Eisia provins nopone
tawai kaiwemina. Be Akwila be Prisila mate Bada isane
tawai kaiwa vavasaḡemina, be aitauḡa adi vadae awai rawa-
teḡeidina taparoro aubainama, taudi mate tawai kaiwemina.
20 Be tauwai sumaḡa uma dobudine, taudi mate tawai
kaiwemina. Be wainuapaḡoe koi kaiwa vivirana.
21 Uma waikaiwa giunama inam taugu Pol nimague è
girumina.
22 Aitau da Bada nam ei nuapaḡoe, Bada tauna tokare ei
tara tautauena.
O Bada, kwa yovo!
23 Bada Yesu na raukiviverema ḡaromie e kenana.
24 Be Yesu Kerisoe taumi matabumi yàwai nuapaḡoemina.

Korint 2
adi letama wairabuinama

Pol na waikaiwama
Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima.

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Timoti mate uma letanama yà girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiama Korint nopone miemienimima ḡaromie, be mate tauwai sumaḡa Akaia nopone miemienidima ḡarodie. Taugu be Timoti kawai kaiwemina.
2 Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere, be adi subama ḡaromie.

Riuwai nuasubasuba Mamaituanama
3 Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, tauna vutuna isanama ka kaisuḡusuḡuna, baninama tauna raunuatoi be riuwai nuasubasuba Mamaituanama.
4 Tauma ama piripirie tauna e riuriuwai nuasubasubamaina da tauma uma riuwai nuasubasubanama teneḡine tokare banaga ḡesaudima adi piripirie tauma mate taudi ka riuwai nuasubesubedina.
5 Tauma Kerisoe wainuatoitoi, toitoi ka banabanavidina, be raḡan matabuna Kerisoe e riuriu wainuasubasubamaina.
6 Tauma piripiri ka banabanavidina, taumi anisagumima da yawasana ko banavina aubainama. Be deḡoda tauma Mamaitua na riuwai nuasubasubama ka banabanavidina, inam mate taumi aniriuwai nuasubesubemima aubainama da taumi tokare teneḡinama da piripiri ko damiporedina, maika tauma.
7 Tauma kè kataiena da taumi tokare ami waisumaḡe nam ko beku, baninama taumi piripiri ko banabanavidina adi ruvae Mamaitua na riuwai nuasubasubama tokare ko banavidina.
8 Tauma ka ḡoeḡoena da taumi sibo koya kataiena da tauma Eisia provins nopone piripiri dosi vavasaḡidima kè banavidina. Be tauma nam teneteneḡina da piripiridima sibo kè damiporedi, be ḡaubonaḡa sibo kè gurina.
9 Tauma kè noḡotina da yodi ama gurima raḡaninama ya tavana. Uma kauinama ya tubuḡana, baninama Mamaitua yai kataiemaina da tauma nam sibo ama rewapanama kèi sumaḡe, ibewa be Mamaitua na rewapanae sibo kèi sumaḡana, baninama tauna vutuna tokare banaga guriguridima e kawa midisuḡu munaḡedina.

10 Tauma ḡaubonaḡa sibo kè gurina, be tauna yai yawasanimaina. Be uma kauinama teneḡine tauma ka noḡonoḡota guratena da tauna tokare ei yawasana munaḡemaina.
11 Be taumi mate ami moiragie ko sagumaina. Be Mamaitua tauna banaga toitoi adi moiragima e vaiedi, yodibe tauma e sagumaina, be banaga toitoi ta kita be matabudi Mamaitua tai kaiwena yaba matabudi ya voiedina sagumaima aubainama.

Pol na vaḡaima oganama ya vitaredina

12 Tauma kawai nuaverena yaba tenaḡa ḡarone, be ama noḡotama e riuriuemaina da inam riukaua. Tauma raḡan matabuna Mamaitua na ḡoane be na raukiviveree be riukaue ka miamiana. Be tauma taumi mate tà miamiana raḡanine, tauma nam ama nuauyauyae kama miamiana, be nam airaḡan kama kaikaiyovuemina.
13 Vutuna aubainama yaba matabudi ka girugiruma wainegenegedina ḡaromie da taumi ko sievidi be ko kataiedina. Be taugu yà noḡonoḡotina da tokare yau giuma banidima debemie ta saḡana.
14 Yodibe dà Badama Yesu na kaba verauma raḡanine taumi koi nuaverena tauma ḡaromaie, maika taudi ḡesaudima nama. Be tauma kai nuavere taumi ḡaromie.
15-16 Uma kauinama aubainama taugu è ḡoena da Masedonia naḡonama aubainama taumi sibo è vakitemina, be mate yau kaba verau munaḡama raḡanine sibo è vakita munaḡemina da taumi waiaiaina rabui sibo koya ragaudina. Yodibe taumi sibo koya kaisagu naweguna Judiama.
17 Taumi koyai noḡotana taugu uma vaḡainama èwai ogena taumi kaiyovuemima aubaina, bo? Bo taugu dobu banegidima maika yàwai kaikaiyovuemi, bo? Taugu nuaguma tuaḡaine be yaba yawai anina yababedi, bo?
18 Ibewa ḡoma! Mamaitua ya kataiena da taugu yà riuriu kauana. Taugu nam nuaguma tuaḡaine yài anina yababa be muriḡa tokare nam e tubuḡa. Taugu aba èi aninena, inam e tubuḡana.
19 Timoti, Saelas be taugu Yesu Keriso Mamaitua Natunama kè rauguguyena ḡaromie. Be tauna nam nuanama tuaḡaine ei anina yababa be muriḡa tokare nam e tubuḡa, ibewa. Aba tauna ya riuena, tokare e tubuḡana.
20 Mamaitua na saugama matabudi Yesu Kerisoe a tubuḡana tauda aubaidama. Be tauma banaga matabudi kè riuedina da tauna riukaua patupatutunama, vutuna aubainama isanama ka kaisuḡusuḡuna.
21 Mamaitua taumi be tauma ya voiedana da dà waisumaḡama Yesu Kerisoe ei rewapanana.

22 Mamaitua Arua ya utedana inam ya pusidana. Mamaitua ḡarode Arua Babau ya boru waidebana, be murīḡa tokare yaba matabudi e utedana.
23 Taugu sibo ḡaromie è tavana, be nam e tavana baninama nam e ḡoena da sibo è tainuaboya munaḡemi. Uma kauine Mamaitua yau matamatama.
24 Taumi kaite ami waisumaḡe naumeki ko midimidina, be deḡoda murīḡa yà verauna, nam yài badabada ḡaromie, ibewa. Be taugu yà voiemi da taumi koi nuaverena.

2

1 Vutuna aubainama èi oga da nam sibo ḡaromie è verau munaḡa, be è voiemi da sibo koyai nuaboyana.
2 Baninama deḡoda taugu yà tainuaboyemina, aitau tokare e tainuaveregu? Nam aitau da taumi.
3 Vutuna aubainama ḡaromie è girumana da taumi yaba matabudi sibo koya kawa didimanidina, yodibe sibo ḡaromie è tavana. Deḡoda ḡaromie yà tavana, nam ama ḡoeḡoena da anitai nuavereguma banegidima, be ta voiegu da ta tainuaboyagu. Taugu è kataiena taumi taugu mate tokare tài nuavere tenaḡana.
4 Taugu maiḡone leta ḡaromie è girumina, inam ḡarogue ya piripiri kauana, taugu ma nuaboyagu be ma matasurugu. Be nam tai nuaboyemima aubainama è girumana, ibewa da sagumima aubainama, baninama taumi sibo koya kataie kauena da taumi taugu nuaguma koya paḡopaḡo kauena.

Aitau na gewagewama ewai maḡataridina, naumeki da tauda tà noḡota poredina

5 Taugu inam tauḡoma aitau gewagewa tauvoienama na voiama è girugirumina ko noḡotina. Tauna nam tauguḡa i nuaboyaguna, be matabumi mate. Ibewa, be nam matabumi, agunai bisaḡa.
6 Be taumi aitauḡa kovoḡa tauna koya uteutena, yodi agunai naumeki.
7 Be na gewagewama ko noḡota poredi, ko riuwai nuasubasuba be koi anina munaḡena, be nam ko voie da na nuaboyama koi moraba vavasaḡe.
8 Be yàwai baḡa guratemi da taumi patara matedie sibo koyai anina munaḡe, be tauna e katai munaḡe da taumi yaḡoro tauna kowai nuapaḡoena.
9 Taugu èi nuavere da yau letae aba è girugirumina taumi koya voteyeteye, be inam baneginama kovoḡa koya utena. Yodi è katai kauena da taumi yau waibadama yaḡoro kowai aninena.

10 Inam baneginama tauna nam ḡarogue gewagewa i
voiena. Be deḡoda taumi na gewagewama ko noḡota porena,
naumeki da taumi kami taiye taugu mate Keriso matane yà
noḡota porena,
11 uma kauine Seitan nam ei yapayapateda. Baninama
tauda Seitan na waikaikaiyovuma tè kataiena.
12 Raḡanine taugu è naḡona Troasma Keriso yau kedama
ya kaiporena vari verenama rauguguyenama aubainama.
13 Be baninama turaguma Taitos nam e banavina
aubainama, taugu nam ei nuavere kauana. Vutuna
aubainama taugu banaga èi kaiwedi be è naḡona
Masedoniama.

Keriso tauvai suba

14 Mamaitua yàwai kaiwena, baninama raḡan matabuna
tauna Keriso na vaisubae ewai dokedana. Deḡo deḡo tà
naḡonaḡona, Mamaitua na kataima tàwai daberarina piupiu
ḡabunama maika.
15 Tauda Keriso mayanama* tàwai daberarina. Be banaga
matabudi mate inam mayanama ta damidamina, avedi da
taudi tokare yawayawasanidi bo guriguridi.
16 Banaga aitauḡa da nam timawai sumaḡana, uma
mayanama e riuriuedina da taudi inam guriguridima. Be
banaga aitauḡa da tawai sumaḡana, uma mayanama e
riuriuedina da taudi inam yawayawasanidima. Be aitau
yodi teneteneḡina da uma noyanama dosinama e voie?
17 Tauma nam maika taudi aitauḡa ta naḡo babara be
Mamaitua riunama ta rauguguye be mane ta paḡopaḡona
nama, ibewa. Tauma Keriso na taunoyama be Mamaitua
ya riuporemaina da tauna matane tauma riukaue ka rarau
guguyana.

3

1 Be tauma nam kama boruboru tavaitemaina. Be tauma
ama noyama aubainama nam reprens pepedima ḡaromie
kama ḡoeḡoena banaga ḡesaudima maika, ibewa. Be mate
tauma reprens pepedima banaga ḡarodie nam ke ḡoedina
taumi aubaimima, ibewa.
2 Taumi vutuna tauma ama reprens pepama, be nopo-
maie ka noḡonoḡota watanimina. Be banaga matabudi ta
kitekitemina da taumi ami yawasanama koya vitaredina.
3 Tauma ama noyama votanama inam taumi. Vutuna
aubainama taumi inam maika Keriso na reprens pepama,
baninama Mamaitua yawayawasaninama riunama nam

* **2:15:** Pol na bonae ya riuna ‘ḡabu’. Inam taudi adi giuma na ruvae be tauda
inam ‘maya’.

pepae ke girumina, ibewa da Arua na rewapanae taumi nopomie kè girumina.

4 Tauma umanama ka giugiuna, baninama Kerisoe Mamaitua ya voiemaina da uma noyedima ka voiedina. Be tauma kè kataiena da Mamaitua tauna e sagusagumaina da tauma na noyama ka voia kauedina.

5 Taumag̃a tokare nam uma noyedima ke voiedi, ibewa da Mamaitua na rewapanae ka voivoiedina.

6 Tauna vutuna ya voiemaina da tauma banaga nema ei yawasana bakedina kedanama vaunama sibo kè riuedina. Deg̃oda banaga tarawatu tawai muriwatanena, taudi tokare nam yawasana ta banavi, ibewa. Be Arua Babaue tokare yawasana ta banavina. Yawasana kedanama porane banaga a raurubu da riuvavasag̃a 10 a voteyeteyedina, be matabudi guri a banavina. Be yawasana kedanama vaunama inam banaga Keriso tawai muriwatanena taudi tokare Keriso na Arue yawasana ta banavina.

Yawasana kedanama vaunama inam ya vere kauana, nam poranama maika

7 Uma ko nog̃oti. Mamaitua banaga tarawatu ya utedina. Avedi da Mamaitua ma borumina uma tarawatudima yeku bogedie ya girumidina, be yag̃oro uma tarawatudima ta voie da banaga ta gurigurina. Uma boruminama aubainama Mousis nog̃onama ya yana vavasag̃ana, be Israel banegidima taudi nam teneteneg̃ina da Mousis nog̃onama sibo a kitadidi. Be inam yananama ya nuayag̃otana.

8-10 Be Arua Babau tauna yawasana kedanama vaunama yai kataiedana, inam kedane banaga didimana be yawasana ta banabanavidina. Vutuna aubainama na borumama ya sag̃a da ya sag̃a vavasag̃ana, nam tarawatu boruminama maika, baninama tarawatue banaga guri ta banabanavina.

11 Yawasana kedanama poranama ya nuayag̃otana vutuna aubainama na borumama mate ya nuayag̃otana. Be Yawasana kedanama vaunama kenakena nonog̃inama aubainama, na borumama dosinama.

12 Inam kauidima kè katai kauedina aubainama, tauma ma raudebatoramai ka rarau guguyana.

13 Mousis tauna nog̃onama ya rupuna, baninama Israel banegidima nam ti g̃oena da neneg̃ara boruminama Mousis nog̃one ya nuanua yag̃otana sibo a kita. Be tauma ama borumama nam maika Mousis.

14-16 Be Israel banegidima nopodima ya badona naumeki da yodi. Rag̃anine Mousis na tarawatuma ta siesievina taudi nuedima yag̃oro rupurupunama, vutuna aubainama aba ta siesievina, baninama nam tima pag̃opag̃o kauena. Be

aitau Bada ewai sumaḡena, inam raḡanine rupu e nuaporaḡa be tauna Mamaitua riunama ta siesievina, baninama e paḡopaḡona.
17 Be Bada tauna vutuna Arua Babau. Be deḡoda Bada Aruinama nopode e miamiana, taune tokare tarawatu na rewapanama ḡarode e kovi be kuvesa tà banavina.
18 Be tauda tauwai sumaḡa noḡode nam rupu ima kenakenana. Vutuna aubainama tauda Bada na borumama tà kitakitana, be Arua Babau e rawarawa vaudana da kitadama tauna maika.

4

Pol riukaue e rarau guguyana

1 Mamaitua na raukiviveree tauna rauguguya noyanama ya utemaina. Vutuna aubainama tauma nam kama tunitunituaḡaina.
2 Be tauma kaua semosemodi be waitunimayamayaḡidima kè gosaḡana. Be banaga nam kama kaikaiyovuedina, be Mamaitua na giuma nam kaiyovue kama giugiu yabayababedina, ibewa. Da raḡan matabuna tauma Mamaitua matane riukaua ka rarau guguyena da banaga matabudi sibo a kataiemai da tauma riukaua banegimaima.
3 Tauma vari verenama ka rarau guguye be aitauḡa da guri kedanama ta watawatanina, taudi uma varinama nam tima paḡopaḡona,
4 baninama dobu mamaituanama kaikaiyovunama taudi nopodima ya kawa kupikupina, da taudi vari verenama na yanama nam tima katakataiena. Baninama Mamaitua boruminama matabuna natunama Yesu Keriso ḡarone e rawarawa maḡatarina, be taudi uma kauinama nam ti katai kauena.
5 Baninama tauma nam taumaḡa kama rarau guguya munaḡemaina, ibewa. Yesu Keriso tauna Bada, vutuna tauma ka rarau guguyena. Be Yesu kana taiye tauma taumi ami taunoyama.
6 Mamaitua ya riuna, “Yana waikupikupie sibo ya yana.” Be inam Mamaituanama tauna vutuna nopomaima yai yanana, be yodi tauma Mamaitua na borumama Kerisoe ka kitakitana.

Tauma maika gurewa

7 Be tauma tubuḡimaima maika gurewa be yaḡoro Mamaitua varinama verenama tauma nopomaie e kenakenana. Vutuna aubainama banaga sibo a kataie da vari verenama na rewapanama dosi vavasaḡinama inam nam tauma ḡaromai, ibewa da Mamaitua ḡaronama.

8 Gewagewae a ḡakiḡakimaina be nam ke nuagoruna, a
kawa nuaraḡaraḡa kauemaina, be yaḡoro keda kè banavid-
ina.
9 Banaga a raraukivi gewegewemaina be Mamaitua nam
airaḡan i gosemaina. Be awai mia bakokomaina be tauma
kè midimidisuḡu munaḡana.
10 Tauma raḡan matabuna ma kaba babare tubuḡimaie
guri ka kitakita saḡena, teneḡinama maika Yesu. Be mate
Yesu na yawasanama tauma tubuḡimaie ewai maḡataridina.
11 Vutuna aubainama avedi da tauma banaga
yawayawasanimaima be Yesu kana taiye tauma raḡan
matabuna guri ka kitakita saḡena, da Yesu na yawasanama
tauma tubuḡimaie ewai maḡataridina.
12 Taumi ami yawasanama kana taiye tauma raḡan
matabuna gewagewa be guri ka banabanavidina.
13 Tauma ma raudebatoramai aba kawai sumaḡena nama
ka rarau guguyena, maika girugiruminama poranama e
riuriuna umanama, “Taugu yàwai sumaḡana aubainama yà
giugiuna.”
14 Baninama tauma kè kataiena da Mamaitua Bada Yesu
gurie be ya kawakawa midisuḡu munaḡena, tauna vutuna
tauma mate e kawa midisuḡumaina, be tokare tauma taumi
mate e nawe tenaḡedana tauna ḡarone.
15 Uma kauidima matabudi inam taumi anisagumima
aubainama da Mamaitua na raukiviverema e daberarana
banaga toitoi ḡarodie. Be tokare taudi Mamaitua tai kaiwa
kauena be isanama ta kaisuḡusuḡuna.
16 Vutuna aubainama tauma nuamaima nam e beku. Be
avedi da tubuḡimaima e vovo gwaḡagwaḡa be nopomaima
raḡan patapatanama e rawarawa vauna.
17 Be tauda dà piripirima uma dabudine a tupotupo be
a tekatekana, be uma piripiridima ta voie da tauda tokare
maesa saḡasaḡa vavasaḡinama tà paḡona, gewagewa mate
nam tài tarapate be teneteneḡina.
18 Vutuna aubainama yaba kitekitedima ḡarodie nam tài
kita, ibewa, be yaba nam anikitakita ḡarodie tài kitana.
Baninama yaba anikitakita taudi tokare tai kavena, be yaba
nam anikitakita taudi tokare ta kena nonoḡana.

5

Dà vada ḡomama marae

1 Tauda tè kataiena da uma dobunama kapene yodi mate
tà miamiana tokare e gewagewana. Be Mamaitua vada

ḡesaunama tauda e utedana. Inam vadanama* marae kenakena nonoḡinama be nam banaga nimedie ti kerina.

2 Yodi tauda tà noḡonoḡota guratena da tauda tokare
marae dà vadama tà paḡona,
3 be raḡanine tà gurina aruidama nam sibo ya mia yababa,
tauna naumeki da na vadae sibo ya miana.
4 Yodi raḡanine dobu tubuḡine tà mia be tà yakeyakeina,
baninama tauda piripiri toitoi tà banabanavidina
aubainama. Be tauda nam tama ḡoeḡoena da sibo tè guri,
baninama raḡanine tà gurina aruidama inam maika kabe
iwai kovakova. Vutuna aubainama tauda tà ḡoeḡoe guratena
da nam sibo tè guri be mara tubuḡinama vaunama sibo tè
paḡona. Inam kedane yawasana kenakena nonoḡinama
tauna yawasana samosamoinama tokare e tonoḡina.
5 Mamaitua tauna vutuna tauda ya voiedana uma
kauidima aubaidima. Be tauna ḡarode Arua Babau ya
boru waidebana, be muriḡa tokare tubuḡidama vaunama e
utedana.
6 Vutuna aubainama tauda raḡan matabuna tawai nuaverena, baninama tè kaitaiena da tokare tubuḡa vaunama tà
paḡona. Be tauda uma dobunama tubuḡine tà miamiana
raḡanine, tauda inam nam Bada diane tama miamiana.
7 Avedi da tauda uma yabedima nam tama kitekitedina, be
waisumaḡe tà katakataiedina.
8 Deḡoda tauda tà gurina inam naumeki, baninama tubuḡa
poranama tà gosena raḡanine, tauda tokare Bada mate tà
mia kauana.
9 Vutuna aubainama avedi da tauda tubuḡa porane bo
tubuḡa vaune, be raḡan matabuna tà rarau rubu da Bada
tàwai nuaverena.
10 Baninama tokare tauda tenatenaḡaḡa Keriso noḡone
tà midi be yaba veredi bo gewegewedima uma dobune tè
voivoiedina adi ruvae tauna tokare e etareda be ei maesidana.

Mamaitua Kerisoe suba ya utedana

11 Tauda sibo Bada tè nairena, vutuna aubainama tauma
banaga toitoi kè giu yaḡeyaḡedina da sibo Bada ai muriwatanena. Mamaitua ya kataiena da tauma riukaua banegimaima be tauma ka noḡonoḡotina da taumi mate nama ko
noḡonoḡotimaina.
12 Be tauma nam kama boruboru tavatavaite
munaḡemaina, ibewa. Be tauma ama noyama verenama
aubainama taumi sibo koya rauguyaguyauemaina. Yodibe

* **5:1:** Uma dobunama kapenama inam tauda tubuḡidama vovogwaḡagwaḡanama yodi tà miamiana. Be vada ḡesaunama inam tubuḡa vaunama tokare marae tà paḡona. Inam yai rewapana kauana.

taumi banaga aitauga yaba matae kitekitedima ta rarau guyaguyauedina sibo koya kawa didimanidina, baninama taudi nam didimana banegidi.

13 Degoda riukaua banaga ta riuna, tauma ama voia be ama giuma bua maika, inam naumeki. Tauma Mamaitua na noyama ka voivoie. Be degoda tauma ama nogotama e didimanana inam naumeki, taumi anisagumima aubainama.

14 Bada na wainuapagoe ewai dokedana, baninama tauma kè kataiena da tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama tauda matabuda dà yawasanama poredie Keriso mate tè guri tenagana.

15 Be tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama yodi nam taudame dà goane tama miamiana, ibewa da tauna na goane sibo tè miana. Baninama tauda kada taiye tauna ya guri be ya midisugu munagana aubaidama.

16 Nogone tauma Keriso na yawasanama tubuge kè kitakita wairuvana, be yodi inam ibewa. Yodi tauma nam airagan banaga adi yawasanama tubuge kama kitakita wairuvedina, dobu banegidima maika.

17 Vutuna aubainama aitau da Keriso garone e miamiana, tauna inam tubuga vaunama. Yawasana poranama ya nagona be yawasana vaunama ya tavana.

18 Inam yabedima matabudi Mamaituae ta tubutubugana. Tauna Yesu Kerisoe yai taurana munagedana. Be tauma ya riuporemaina da banaga gesaudima mate ka verauga munagedina tauna garone.

19 Mamaitua banaga matabudi Yesu Kerisoe yai turana munagedina, be tauna banaga adi gewagewama nam i sievidina. Be tauna ya riuemaina da inam waitureninama banaga garodie sibo kè rauguguyena.

20 Tauma Keriso epaiyanama be Mamaitua taumaie taumi garomie e giugiuna. Vutuna aubainama tauma Keriso kè rauepaiye be ka riuriuemina umanama, “Mamaitua koi turanena.”

21 Keriso gewagewa nam i voiedina, be dobu banegidama kada taiye Mamaitua dà gewagewama Yesu Keriso na korosima debane ya biridina da Mamaitua tauda sibo ya kawa didimanidana.

6

1 Tauma Mamaitua na taunoyama be ka riu vavasagemina: Taumi Mamaitua na raukiviverema koya pagona, be nam inam raukiviverenama ko voia yababena.

2 Mamaitua umanama ya riuna,

“Tauguḡa taumi ami raḡanima è boruna da yai yawasanimina.
Be inam raḡanine taugu ami ḡabama è vaie be è sagumina.”
Koya vaie, inam raḡaninama yodi ya tavana da Mamaitua vere e voiena ḡarode.

Pol na piripirima ya giuedina

3 Tauma nam aiyaba gewegewedima kama voivoiedina da banaga tauma ama noyama ta riutuatuaḡaie, ibewa,
4 be yaba matabudi ka voivoiedina sibo banaga a kitamai be ai kawa riukauemai da tauma naumeki Mamaitua na taunoyama. Be raḡan matabuna tauma piripiri be gewagewa matabudi ka damidami poredina.
5 Banaga a riḡariḡamai, dibure a birimai, patara a ḡasiemai, kè bagibagi gurata, nam kena kaua, kani kè gurina. Inam yabedima matabudi kè dami poredina.
6 Tauma raḡan matabuna nam aba gewagewanama banaga ḡarodie ke voiena, ibewa. Be tauma raḡan matabuna Arua Babaue banaga kèi nuapaḡoedi be nuatauḡa raukiviveree kè noyanoyana.
7 Tauma raḡan matabuna Mamaitua na rewapanae riukaua kè rarau guguyena. Didimana vutuna tauma ama tuniḡaḡara be ama madama.
8 Banaga ḡesaudima ta vivivivіremaina, be ḡesaudima nam tima vivivivіremaina, ta kunukunuremaina be ḡesaudima isamaima ta kaikai suḡusuḡuna. Ḡesaudima ta riuriu waikaikaiyovuemaina, be yaḡoro tauma riukaue ka giugiuna.
9 Uma dobunama inam e nuanuababaḡemaina be Mamaitua e katakataiemaina. Raḡan matabuna guri ka kitakita saḡesaḡena, be yaḡoro ka miamiana. Banaga ta riḡariḡamaina be nam timawai gurimaina.
10 Banaga tawai nuaboyamaina be raḡan matabuna tauma kawai nuaverena. Tauma waikaruwaḡawaḡamaima, be banaga toitoi ka sagudi da tawai guyauna. Tauma nam waipurapuramai be yaḡoro yaba matabudi inam tauma ḡaromaima.
11 Taumi yau banagama Korint, taugu nam ḡaromie giu ei daḡasiena, ibewa da yau giuma didimanidie è giuemina. Taugu nopoguma è raḡa porena taumi ḡaromie.
12 Taugu nuaguma nam taumi ḡaromie ama gudugudуna, be taumi taugu ḡarogue nuemima ko gudugudуna.
13 Taumi yau sedama aubainama, yàwai baḡemina da taumi mate sibo nopomima koya kaiporena ḡarogue.

Banaga nam waisumeḡidi nam mate koi rawateḡeimi

14 Waisumaga banegimima nam kupi banegidima mate
koi rawategeimi. Baninama vere nam gewagewa mate tai
rawategeidi be teneteneginа. Be yana nam kupi mate tai
rawategeidi be teneteneginа.
15 Be Keriso nam Seitan mate tai rawategeidi be
teneteneginа. Waisumaga banegidima nema kupi
banegidima mate tai rawategei bakedi?
16 Be Mamaitua na vadama kokoitau mate nema tai raw-
tegei bakedi? Be tauda Mamaitua yawayawasaninama na
vadama, baninama tauna umanama ya riuna:
"Taugu taumi mate tà mia
be tà babarana.
Taugu taumi ami Mamaituama
be taumi taugu yau banagama."
17 "Vutuna aubainama taumi kupi banegidima ko gosedi
be gavoe ko mia.
Nam kaua miremiredima ko rabedi,
inam raganine taugu tokare yài aninemina."
18 "Taugu taumi Tamemima
be taumi taugu yau sedama.
Nama Bada wairewapana vavasaginama ya riuna."

7

1 Yau bana, yodi uma saugidima garode Bada ya voied-
ina, aubainama yaba gewegewedima matabudi tauda
tubugidama be aruidama ta kawakawa miremiredina sibo
tè gosagana. Be Mamaitua anivivirenama aubainama tauda
ragan matabuna tè raurubu da veree sibo tè miana.

*Korint banegidima Pol ai turana munagena aubainama,
nuanama ya verena*

2 Yau bana, nopomima ko kaiporena garogue. Tauma nam
aitau garome aba ke kawa gewagewana. Be nam aitau kei
kedadoka waigewamna. Be nam aitau ke kaikaiyovuemna.
3 Taugu nam uma yabedima taumi waiwavumima
aubainama ama giugiuedina, ibewa. Taugu nogone è
riuemina da taumi nuaguma ko pagopagona. Be avedi
da tà mia tenaga bo tà guri tenagana, yagoro nuaguma ko
pagopagona.
4 Taugu yàwai sumaga guratemi be yàwai guyaguyauemina
Taitos ya dugumina aubainama. Vutuna aubainama yau
piripirie taugu ragan matabuna yàwai nuavere guratana.
5 Be tauma Masedoniama kè tavana raganine piripiri ya
moraba kauana, be nam dego suba ke banavina. Tauma
banaga a riu vireviremai be naira nopomaima ya mogavuna.

6 Be Mamaitua tauna vutuna banaga wainuatoitoidima
ewai nuasubedina, tauna tauma yai nuasubamaina Taitos
na kaba veraue.
7 Be taumi Taitos koyai nuasubana, aubainama tauma kèi
nuaverena. Taitos ya riueguna da taumi ko ḡoeḡoe guratena
da taugu sibo koya kitaguna. Be ami giuma gewegewedima
ḡarogue koya riuriueguna, aubaidima yodi kowai nuaboy-
ana. Be mate taumi taugu koya midi ḡaḡariguna. Vutuna
aubainama taugu yodi èi nuavere da èi nuavere vavasaḡana.
8 Deḡoda yau letama ima kawakawa nuaboyemi inam
naumeki, taugu nam ama siesievimina. Noḡone è siesievim-
ina, baninama yau letama raḡan ḡaubonaḡa ya kawa nu-
aboyemina aubainama, be yodi
9 taugu èi nuaverena. Nam ami wainuaboyama
aubainama èi nuaverena, ibewa. Be taugu èi nuaverena,
baninama ami wainuaboyama ya voiemi da taumi ami
noḡotama koya vitarena. Vutuna aubainama taumi
Mamaitua na ḡoane naumeki da koyai nuaboyana. Be
tauma nam aba gewagewanama ḡaromie ke voiena, ibewa.
10 Deḡoda Mamaitua na ḡoane nuaboya ta tubutubuḡana,
inam ya verena, baninama inam nuaboyedima ta voie da
banaga adi noḡotama ta vitaredi be yawasana ta bana-
banavidina. Vutuna aubainama banaga sibo ai nuaverena,
deḡoda uma nuaboyedima ta banabanavidina raḡanine. Be
deḡoda dobu na ḡoane nuaboya ta tubutubuḡana, inam
nuaboyedima ta voie da banaga guri ta banabanavina.
11 Taumi ami nuaboyama Mamaitua na ḡoane tubu-
tubuḡinama yodi na verema e voiena ko kitana: Taumi
ami gewagewama koya kawa didimanidina, taumi taugu
koya midi ḡaḡariguna, taumi banaga gewagewanama kana
taiye nuemima yai medina, be taumi taugu ko nainaireguna.
Taumi ko ḡoeḡoe guratena da taugu sibo koya kitaguna,
be taumi banaga gewagewanama na kovoḡama koya ute
makaiena. Inam yabedie taumi yodi kowai maḡatara mu-
naḡemina da taumi gewagewae be yodi koya kawa vere
munaḡemina.
12 Taugu ami letama è girugirumina raḡanine nam
tauḡoma gewagewa tauvoienama na kauama aubainama
è girumina, bo nam gewagewa ḡarogue a tubutubuḡana
aubainama è girumima, ibewa. Taugu è girumana da taumi
Mamaitua matane sibo koyai maḡatara munaḡemina da
taumi taugu yaḡoro murigue ko midimidina.
13 Uma kauidima a tubuḡana aubainama taugu nuaguma
ya vere kauana.

Be kaua wairabuinama inam taumi Taitos koyai nuasub-
ana. Vutuna aubainama tauna ma nuaverena ḡaromaie ya

tava munaḡana, be tauma kèi nuavere kauana.
14 Noḡone taugu ami kauama be ami voiama veredima
matabudi Taitos è riue be isemima mate è kawa saḡena. Uma
giudima matabudi Taitos ḡarone a tubuḡana aubainama
taugu nam e tunimayaḡana. Aba da taumi kè giugiuemina,
inam matabuna riukaua. Be teneḡinama nama, aba da
tauma Taitos kè riuriuena, inam matabuna riukaua.
15 Taumi Taitos na giuma koya voteyeteye, be koya rau-
rubu guratana da nema sibo tauna koyai nuavere bak-
ena, vutuna Taitos yaḡoro e noḡonoḡotimi be ewai nuapaḡo
vavasagemina.
16 Be taugu ei nuavere kauana, baninama yodi è kaitai
kauena da taumi taugu murigue ko midimidina.

8

Uta na kauama
1-2 Be yodi yau bana, ekalesia Masedoniama koi nu-
anoḡonoḡotedi. Taudi adi piripirima a moraba kauana be
ai karuwaḡawaḡa guratana. Be Mamaitua na raukiviverema
aubainama taudi banaga paipairudima. Vutuna aubainama
mane toitoi ma nuaveredi ai utana.
3 Taugu matague è kita kauedina da taudi adi waiutama
na ruvama ya kenana, be debane a boru munaḡe be awai
utana. Tauma nam ke riuedina da taudi nama sibo a voia,
ibewa da taudiḡa adi ḡoane nama a voivoiana.
4 Taudi a ḡasakiriemaina da adi manema sibo kè
paḡo nawena Jerusalemma tauwai sumaḡa anisagudima
aubainama.
5 Taudi nam tauma aba ke noḡonoḡotina na ruvae nama
ti voiana. Ibewa da Mamaitua na ḡoane nama noḡone
taudime ai uta munaḡedina Bada ḡarone, yodibe taudi tauma
ai aninemai, be a voteyeteyemaina.
6 Vutuna aubainama Taitos ei baḡa guratena da tauna
ḡaromie sibo ya tavana, da Mamaitua na raunuatoima noy-
anama* Taitos noḡone yawai karena ḡaromie, vutuna sibo
ya kaiḡavutina be manenama koya vovo kaukauena sibo ya
paḡona.
7 Taumi yaba matabudi ḡarodie ko moramoraba gu-
ratana. Ami waisumaḡama, ami giuma, ami kataima,
ami noḡotama veredima be ami wainuapaḡoma ḡaromaie.
Vutuna aubainama ami waiutama mate sibo ya moraba
guratana.

* **8:6:** ‘Mamaitua na raunuatoima noyanama’ inam mane borunama Bada na noyama aubainama.

8 Taugu nam ama riuriu vavasagemina, ibewa da ami
wainuapagoma Masedonia banegidima mate yàwai ruvaru-
vana da taumi ami wainuapagoma yà kitana, riukaua bo
kaiyovu.
9 Dà Badama Yesu Keriso ko nogoti. Tauna na raunuatoima
ya moraba guratana. Tauna guyau, be taumi kami taiye
tauna ya voia munage da yai karuwagawagana. Tauna na
waikaruwagawagae taumi yodi kowai guyauna.
10 Be yodi yà riuemi da nema sibo koya voia bakona. Maigo
modine taumi nogone uma noyanama koyai kare doke da
mane borunama koyai karena.
11 Vutuna aubainama waiuta noyanama nogone ma nu-
averemi koyawai ogena, naumeki da yodi ma nuaveremi ko
kaigavutina. Taumi ami ruvae, nama koi utana.
12 Degoda waiuta ko goena, naumeki da am maesama na
ruvae nama raugaubonaga kwai utana, be yagoro tokare
Mamaitua am waiutama ei aninena.
13-14 Taugu nam banaga sagudima aubainama taumi
garomie sibo yaba matabudi è ragaudina. Ibewa da yodi
taumi garomie toitoi aubainama, naumeki da taumi taudi
ko sagudina, be raganine taudi garodie e toina, naumeki
da taumi ta sagumina. Uma kauine matabumi ko voie da
teneteneginama.
15 Maika girugiruminama poranama ya riuna umanama,
“Aitau da toitoi ya ragauna, tauna garone nam ti toi kauana.
Be aitau da raubisaga ya ragauna, tauna garone nam ti
raubisaga kauana.”

Jerusalem adi puyoma taunawenama

16 Taugu Mamaitua yàwai kaiwena da taugu taumi nema
yà nogonogota bakemina, nogotinama tenegināma nama
Taitos taumi e nogonogotimina.
17 Taitos èi bagana da taumi sibo ya vakitemina. Be tauna
mate garomie veraunama ya goegoena, be ragānine taugu
èwai bagana naumeki da tauna ya kayo waianinana.
18 Be tauma taugoma tenaga mate ka riuriuporedina.
Tauna vutuna vari verenama taurauguguyena, be ekalesia
dobu matabuna tauna isanama ta kawakawa sagena.
19-20 Uma baneginama tauna vutuna ekalesia a vinena da
tauna tauma mate puyo ka kiroga nawena Jerusalemma da
nam aitau tauma tai karakara kutuemai be tai wavumai,
baninama puyo dosinama aubainama. Uma kauine tauma
Mamaitua isanama ka kawa sagena. Be banaga matabudi
ta kataiemai da tauma riukaua banaga wainuatoitoidima
sagudima ka goegoena.

21 Tauma ka ḡoeḡoena da yaba matabuna didimanidie ka voiedina, nam Mamaitua taunaḡa matane, be banaga mate matedie.
22 Be taugoma ḡesaunama mate ka riuriuporena ḡaromie. Tauna mate tauwai sumaḡa verenama. Tauma raḡan toitoi kè raurubu be kè kita da tauna noya taupaḡodidinama baneginama. Taugu tauna è riuena da taumi puyo kaite koya vokaukauena, vutuna aubainama tauna naḡo ya ḡoe kauena.
23 Be Taitos tauna taugu turaguma be matabumai taumi aubaimima ka noyanoyana. Be tautauḡoma ḡesaudima rabui taudi ekalesia ta rarau epaiyedina, be taudi adi yawasanae Bada isanama ta kaikai suḡusuḡuna banaga matedie.
24 Vutuna aubainama taumi yaba matabudi veredima uma banegidima ḡarodie ko voiedi da ami wainuapaḡoma taudi ḡarodie koi maḡataridina. Yodibe ekalesia matabudi ta kitemi be ta kataie da aba aubainama tauma taumi ḡaromie kawai nuaverena.

9

1 Taugu nam Mamaitua na damma sagudima aubainama sibo è giruma be è riuemina,
2 baninama taugu è kataiena da taumi waisagu ko ḡoeḡoena. Be raḡan matabuna taugu taumi isemima Masedonia banegidima ḡarodie è kawa saḡemi be umanama è riuedina, “Maiḡo modine Akaia banegidima* taudi a vokaukaua wainonoḡana waiuta aubainama.” Be raḡanine Masedonia banegidima uma giunama nama a vaivaiena, taudi nuedima ya karati be a ḡoeḡoena da taudi mate sibo ai utana.
3 Vutuna aubainama uma banegidima yà riuriupore veraugedina ḡaromie da taudi ta kitemi da taumi naumeki riukaua koya vokaukauana. Taugu uma kauinama yà voivoiena, baninama yà ḡoeḡoena da Masedonia banegidima ḡarodie aba è giugiuena nama e tubuḡana, be nam ei kave.
4 Be deḡoda Masedonia banegidima ḡesaudima mate tokare ḡaromie ka tavana, be ta kita da taumi nam waiuta aubainama ko vokaukauana, inam raḡanine tauma be taumi mate tunimayaḡa e kawa guridana, baninama noḡone tauma uma kauinama aubainama taumi isemima kè kawa saḡe yababena.
5 Maiḡo modine koya saugana da ami pairue puyo dosinama ko voiena. Vutuna aubainama taugu yau banagama yà riuriupore dokedina da ta vakitemi be ta sagumi da ami puyoma ko kaiḡavuḡavutidina. Yodibe ami puyoma

* **9:2:** Korint meagainama inam Akaia provinsnama nopone.

tokare kawakawa nonoḡinama ko raupuyoena. Be banaga matabudi ta kita da taumi riukaua nuemima tabutabune kowai utana. Be deḡoda taumi nam ko vokaukaua wainonoḡa, banaga tokare tai noḡotana da taumi nam nuemima tabutabune uta koma ḡoeḡoena.

Kuristen banegidima nema sibo ai uta bakona

6 Yau bana, uma kauinama ko noḡoti: Aitau da sipi ḡaubonama ya kumana, tauna na maurama ḡaubonama e banavina. Be aitau da sipi dosinama ya kumana, tauna na maurama dosinama e banavina.
7 Vutuna aubainama banaga tenatenaḡaḡa sibo nuane yai nuanoḡonoḡota da na ḡoane nama sibo mane ya boruna. Be nam banaga ḡesaudima adi ḡoane a suvedidi be sibo ya boru, baninama Mamaitua ya ḡoeḡoena da banaga nuane ma nuaverena ei utana.
8 Be Mamaitua tauna teneteneḡinama da raḡan matabuna ami ḡoanama yabedima matabudi be yaba ḡesaudima mate e utemina. Be taumi tokare teneteneḡinama ami banagama ḡesaudima mate ko sagudina,
9 maika girugiruminama porane e riuriuna nama:

“Tauwai sumaḡa baneginama na pairuma dosine banaga
waikaruwaḡewaḡedima e paipairuedina.
Vutuna aubainama na verema banaga ta noḡonoḡota watanena raḡan matabuna.
Be na maesama marae Mamaitua e utena.”

10 Be Mamaitua tauna pesi ya utemina kumanama aubainama, be kani ya utemina inam kaninama aubainama. Be tauna pesi yaḡoro e uteutemina da ami noyama veredima ta maurana.
11 Mamaitua raḡan matabuna yaba toitoi e utemi da taumi raḡan matabuna ko pairu nonoḡana. Be yodi tauma ami puyoma ka nawena Jerusalemma ekalesia waikaruwaḡewaḡedima ḡarodie. Be taudi tokare Mamaitua tai kaiwe, be isanama ta kaisuḡuna ami raupuyoma aubainama.
12 Uma noyane yaba veredima rabui tokare ta tubuḡana. Tenaḡa inam: Taumi banaga waikaruwaḡewaḡedima ko sagusagudina. Be wairabuinama inam: Banaga aitauḡa ko sagusagudina, taudi tokare Mamaitua tai kaiwa vavasaḡena.
13 Be taudi Mamaitua isanama ta kaisuḡuna, baninama taumi kowai maḡatara munaḡemina da taumi Keriso riunama nam koma rarau guguya yababena, ibewa da yaba ko giugiuedina nama ta tubutubuḡana. Be mate taudi tokare nuedima e verena, baninama ami waisaguma taudi be banaga ḡesaudima mate ḡarodie aubainama.

14 Vutuna aubainama Jerusalem banegidima nuedima
tabutabune ta moimoiragina taumi aubaimima, baninama
Mamaitua na raukiviverema taumie da taudi ḡarodie e
maḡamaḡatarana.
15 Uma puyonama Mamaitua ya uteutedana inam ya
moraba vavasaḡana, be tauda tokare nam tà giue be
teneteneḡina. Vutuna aubainama tauda Mamaitua tài kai-
wena uma puyonama aubainama.

10

Banaga Pol na noyama waibekunama a ḡoeḡoena, be
taunaḡa ya giu raukosoḡaiḡaina

1 Yodi taugu yau kauama Kerisoe nuatauḡa yà giuemina.
Taumi ḡesaumima ko riuriuna, “Pol raḡanine madanie tauna
debanama torane e giugiuna, be raḡanine uma dabudine e
tavatavana tauna tauda matade giu e moḡimoḡiḡina.”
2 Yà riuriuemina da raḡanine taugu ḡaromie yà tavana,
nam ko voiegu da taugu yà raudebatora. Be taudi
aitauḡa taugu tai giugiuegu be umanama ta riuriuna, “Pol
raḡan matabuna e voivoiana maika kabe tauna waisumaḡa
banegina, be yaḡoro tauna dobu na ḡoane e miamiana.”
Taugu inam banegidima mate waigiunama, nam ama
nainairedina.
3 Inam riukaua da taugu dobue yà miamiana, be taugu
nam dobu banegidima maika ama iḡaiḡarana.
4 Taugu Mamaitua na madae yà iḡaiḡarana, be nam dobu
banegidima adi madae. Be Mamaitua na madama taudi
ai rewapana vavasaḡana da tokare kupi adi rewapanama
matabudi e kawa gewegewedina.
5 Be mate giu be waikatakatai kaikaiyovudima è kawa
gewegewedi be yaba gewegewedima ḡesaudima Mamaitua
na kedama ta gudugududina yà vamutudina. Be noḡota
matabudi yà boinidi da Keriso ta voteyeteyena.
6 Be taumi Keriso ko vovo teyeteyena raḡanine, taugu
banaga rawarawa ḡaiḡaidima yà kovoḡidina.
7 Taumi tubuḡiguma ḡavoe ko kitakitana, be nopogue nam
koma kitakitana. Be tam aitau kwa noḡonoḡotimna da tam
Keriso ḡaronama, tam sibo kuya kataie da taugu mate Keriso
ḡarone.
8 Taugu yau waibadama Bada ya uteguna, aubainama agu-
nai tauguḡa ḡaubonaḡa yà kawakawa saḡe munaḡeguna. Be
taumi sibo koya noḡoti da yau waibadama inam sagumima
aubainama, be nam kawa gewegewemima aubaina, ibewa.
Vutuna aubainama taugu nam aiyaba tokare yà tunimayaḡe.

9 Taugu nam ama ḡoeḡoena da banaga tai noḡotana da
taugu kabe yau letae yàwai nainairimi.
10 Taumi ḡesaumima ko riuriuna da taugu yau letama
nopone yau giuma anikitedima maika a bagibagi be ai re-
wapana kauana. Be mate matabudi kabe waigiugiu yababa,
be yau rauguguyama mate ḡarodie a gewagewa kauana.
11 Vutuna aubainama yodi raḡanine ḡaromie yà tavana
taudi aitauḡa a riuriueguna ḡarodie bonaguma bagibagine
yà riuedina, maika nema letae bonaguma bagibagine è
giugiuedina nama.

12 Yà riuriu kauemina da taugu nam inam banegidima
taudi aitauḡa ta kawakawa saḡe munaḡedi, be isedima ta
kaikai suḡu munaḡedina maika. Taudi a bua kauana, ban-
inama taudi adi ḡoanama ruvane nama tawai ruvaruvana,
be adi yawasanama adi banagama adi banagama mate tawai
ruvaruva munaḡedina.

13 Deḡoda taugu yaba nam e voiena, naumeki da nam inam
yabanama aubainama yà kawa saḡe munaḡegu. Be taugu
yau noyama Mamaitua ya utegu da vari verenama ḡaromie è
verauḡena, uma noyanama aubainama taugu yà kawakawa
saḡe munaḡeguna.
14 Taugu yà kawakawa saḡe munaḡeguna, baninama yàwai
bademina aubainama. Be inam naumeki baninama taugu
noḡone Keriso varinama è verauḡena ḡaromie aubainama.
Deḡoda taugu nam ei doka nawemi Keriso ḡarone, naumeki
da taugu nam taumi sibo ḡaromie èi badabada.
15 Baninama banaga ḡesaunama na noyae taugu nam
yài badabada yababa be yà kawa saḡe munaḡegu, ibewa.
Be taugu yà noḡonoḡotina da taumi ami waisumaḡama ei
rewapana be taugu yau noyama ḡaromie e morabana,
16 be tokare dobu ḡesaudima murimie mate Keriso var-
inama yà rauguguya nawena deḡo nam aitau noḡonama i
boruboruna. Inam raḡanine nam aitau tokare teneteneḡina
da e riuna, taugu kabe banaga ḡesaunama na noyae yà
kawakawa saḡe munaḡegu. Taugu banaga ḡesaudima adi
noyae nam yà kawa saḡe munaḡegu, vutuna yà tuat-
uaḡaiena.

17 “Aitau da kawa saḡe munaḡenama e ḡoena,
naumeki da tauna sibo aba Bada ya voivoiena, vutuna
sibo ya kawa saḡena.”
18 Baninama Bada aitau e riuriuena da tauna taunoya
verenama, naumeki da tauna vutuna verenama, be nam
aitau taunaḡa e riu munaḡe be e riuna, “Taugu taunoya
vereguma.”

11

Pol apasol kaikaiyovudima e riutuaḡaiedina

1 Yau bana, yàwai baḡemina da taumi sibo koyai aninegu
da raḡan ḡaubonaḡa taugu bua banegidima maika sibo yau
giue è kawa saḡe munaḡeguna.
2 Taugu èi nuapaḡo guratemina maika Mamaitua ewai
nuapaḡoemina nama. Vutuna aubainama taugu nuaguma e
rovorovona, deḡoda taumi gewagewae koma naḡo. Be taugu
vutuna èi ririvuemina Keriso ḡarone. Vutuna aubainama
yà ḡoeḡoena da yodi taumi matatapu yà verauḡemina Keriso
ḡarone.
3 Taugu nuaguma e rovorovona, deḡoda taumi Keriso
waimuriwatanenama ko gose be gewagewae koma naḡo,
nema mota Ivi ya gwaya be yai kedadoka waigewana maika.
4 Taugu nuaguma e rovorovona, baninama taugu Yesu
Keriso è rarau guguyena inam natabu. Be waria e tava be
Yesu ḡesaudima e rarau guguyedina taumi inam Yesudima
kowai aninedina. Arua Babau noḡone koya paḡona. Be
raḡanine arua ḡesaudima ta tavatavana taumi inam aruidima
kowai aninedina. Noḡone vari verenama è rauguguyena
ḡaromie da yawasana sibo koya banavina. Be raḡanine
apasol kaikaiyovudima vari ḡesaudima ta rarau guguyedina
ḡaromie, taumi inam varidima kowai aninedina.
5 Taugu nam ama noḡonoḡota kauena da uma “apasoldima
dosidima” adi verema maika taugu.
6 Agunai taugu yau giuma nam diniboruboruna, be è
kataiena aiyaba yà giugiuedina. Be taumi sibo koya kataie
da taugu vari verenama è katai kauena. Baninama raḡan
toitoi taumi èi kataimina.
7 Taugu vari verenama ḡaromie è rauguguyena raḡanine,
taugu nam ami manema e paḡona. Taugu nama è voiena
sagumima aubainama. Inam kauinama gewagewa, bo?
8 Taugu ekalesia ḡesaudima mane a sagugu be taumi
ḡaromie è noyanoyana.
9 Be taugu raḡanine taumi mate, taugu nam aba ḡaromie
e ḡoena. Be taugu nam aitau airaḡan ḡaromie aiyaba e
kiḡiena, ibewa. Be yau ḡoanama matabudi è ḡoeḡoedina,
inam Masedonia banegidima taudiḡa a sagusaguguna. Be
taugu nam airaḡan taumi aiyaba ei baḡa rubumina da sibo
koya utegu, be nam airaḡan nama yà voia.
10 Be taugu Yesu Kerisoe yà riuriu kauemina da taugu
èi nuavere kaua da nam airaḡan taumi ḡaromie mane e
paḡona. Be Akaia provins nopone nam aitau uma riunama
aubainama kwai ḡakegu, aba aubainama?

11 Nuaguma nam koma pag̃opag̃o, bo? Ibewa, Mamaitua
ya kataiena da taumi nuaguma ko pag̃opag̃ona.
12 Be taugu nam airag̃an ami manema yà pag̃o. Nama
rag̃an matabuna yà voiana, baninama taugu nam ama
g̃oeg̃oena da inam "apasoldima kaikaiyovudima" maika yà
voia, be ta riuemina da taudi kabe taugu maika.
13 Inam banegidima taudi matabudi apasol kaikaiy-
ovudima, be taudi adi gwayae banaga tawai kedadoka
waigewedina. Taudi ta voivoiana maika kabe Keriso na
taunoyama.
14 Be taugu uma kauidima nam yà basedi, baninama
Seitan nama e voivoiana. Tauna e voivoiana maika kabe
Mamaitua na anea,
15 vutuna aubainama Seitan na taunoyama ta voivoiana
maika kabe Bada Yesu na taunoya. Be na damone tokare adi
noyama na ruvae adi kovog̃ama ta banavina.

Pol raukivigewagewa ya banavidina vari verenama aubainama

16 Yà riuriu munag̃emina: Nam aitau ko nog̃otigu da
taugu banaga buabuagu. Be deg̃oda tam aitau nama kwa
nog̃otiguna, naumeki da yàwai bag̃emina da taumi sibo koyai
aninegu da rag̃an g̃aubonag̃a taugu sibo yau giue è kawa sag̃e
munag̃eguna.
17 Bada nam i riueguna da umanama sibo è voia. Be taugu
yodi yà giuna banaga buebuedima maika.
18 Banaga toitoi ta kawakawa sag̃e munag̃edina dobu
banegidima maika. Vutuna aubainama taugu yodi mate
nama yà voiana.
19 Taumi ko nog̃onog̃otina da taumi kabe nuauyauya
banegimi, be yag̃oro taumi uma banegidima buebuedima
adi giuma ko vaiedi be kowai aninedina.
20 Avedi da aitaug̃a g̃aromie tawai badabadana, ta kwayek-
wayemina, ta gwayegwayemina, bo ta kitakitatuag̃aiemina,
be ta rig̃erig̃emina. Taumi matabumi ma nuaveremi uma
banegidima kowai aininedina.
21 Agunai taugu mate sibo uma kauidima è voiedina,
be inam riukaua uma kauidima gewegewedima aubaidima
taugu giu è mog̃ig̃ina.

Be deg̃oda uma banegidima ti kawa sag̃e munag̃edina,
naumeki da taugu mate tokare banaga buebuedima maika
yà kawa sag̃e munag̃eguna.
22 Taudi deg̃oda Hibru? Taugu mate Hibru! Taudi deg̃oda
Israel banegidima? Taugu mate Israel banegiguma. Taudi
deg̃oda Eibraham na sedama? Taugu mate Eibraham natu-
nama.

23 Yodi riukaua taugu yà giuna banaga buebuedima maika. Taudi Keriso na taunoyama? Taugu mate Keriso na taunoyama, be taugu è vere vavasaḡana, nam maika taudi. Taugu è noya vavasaḡana, nam maika taudi. Taugu raḡan toitoi dibure è naḡona, be taudi ibewa. Raḡan toitoi banaga a kwapukwapuguna. Be raḡan matabuna guriḡa yà kitakita saḡesaḡena.

24 Jius banegidima adi kovoḡama a uteguna, inam kwapue a riḡa gurateguna raḡan matabudi 39. Uma kauinama ḡarogue ya tubuḡana raḡan matabudi 5.

25 Be raḡan matabudi 3 banaga boreboree a kwapu gurateguna. Be raḡan tenaḡa a rauyekuguna. Be raḡan matabudi 3 wagae è monuna, be raḡan tenaḡa nopone taugu kupi da suara egasi poune è tenamna.

26 Raḡan matabuna taugu vaḡaiḡa yà voivoiena, be deḡo deḡo yà naḡonaḡona yaba wainua nainairidima nopodiḡa yà naḡonaḡona, deḡoda taugu timai gurigu. Kabaita è banabanavidi, banaga danedanenedima è banabanavidi, yau banaga ḡomama Jius banegidima a raraukivi gewegeweguna, eteni banegidima a raraukivi gewegeweguna, meagai bo dobira banegidima matabudi a raraukivi gewegeweguna, tauwai sumaḡa kaikaiyovudima a raraukivi gewegeweguna, be mate egasie taugu ḡaubonaḡa sibo è gurina.

27 Taugu è noya da è noya guratana, be raḡan toitoi taugu nam e kanikanina, nam e kenakenana, be kani ya karakaraguna, nuaguma ya raukasakasana, è turutururu kauana be nam yau rupu da sibo èi rupugu.

28 Be inam yabedima matabudi yàwai nuaboyedina, be mate raḡan patapatanama taugu nuaguma e rovorovona, baninama ekalesia dobu matabuna nam sibo adi waisumaḡe a beku.

29 Deḡoda taudi adi waisumaḡama e gwaḡana, naumeki da taugu tokare nuaguma ei poyana taudi ḡarodie. Be aitau deḡo gewagewa e voiena, taugu tokare nuaguma ei meidina.

30 Deḡoda taugu kawa saḡe munaḡeguma yà ḡoena, naumeki da taugu yau vogwaḡagwaḡae sibo è kawa saḡeguna.

31 Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, taugu isanama yà kaisuḡusuḡuna. Tauna ya kataieguna da taugu nam ama kaikaiyovuna.

32 Raḡanine taugu Damaskas meagaine, be dabudine guyau Aretas ya miamiana. Be primia na tauiḡarama banegidima matakedae a bodabodamana vunuḡiguma aubainama.

33 Be yau banagama siriga nopone a borugu be garigari bogane gaure ai dawe dobiḡeguna. Be inam kedane taugu è yawasanana.

12

Pol mara ya kitana

1 Taugu yaḡoro agunai yà kawa saḡe munaḡeguna, avedi da taugu yau kawasaḡema nam banibiribiridi. Taugu yodi Mamaitua na matairama rauboni maika e maḡamaḡatarana, vutuna yà riuemina.

2 Taugu Kuristen baneginama tenaḡa è kataiena, Mamaitua tauna ya nawena mara wairabuiteḡane be ya yovoḡa munaḡena.* Be inam kauinama ya tubuḡana, yodi modi matabudi 14 a kovina. Inam baneginama tauna tubuḡe ya naḡo bo arue ya naḡo taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena.

3 Be taugu è kataiena da inam baneginama riukaua ya naḡona paradaisie. Tauna tubuḡe ya naḡo bo arue ya naḡo taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena.

4 Be dabudine tauna yaba ya vaivaiedina tauna nam teneteneḡina da sibo ya giu waibatedi. Be mate Mamaitua nam tauna i aninena da sibo ya giuedi.

5 Baninama inam baneginama aubainama, taugu tokare yà kawa saḡe munaḡeguna. Be taugu nam yau verema aubainama yà kawa saḡe munaḡeguna, ibewa da taugu yau vogwaḡagwaḡama aubainama yà kawa saḡe munaḡeguna.

6 Deḡoda taugu yà kawa saḡeguna, taugu nam banaga buebuedima maika, baninama taugu aba da yà giugiuedina, inam matabudi riukaua. Be yaḡoro taugu kawa saḡe munaḡeguma nam ama ḡoeḡoena. Baninama taugu nam ama ḡoeḡoena da banaga tai noḡotana kabe taugu banaga dosigu. Banaga ḡarogue aba matedie a kitakitana, be beedie a vaivaiena, nama sibo a noḡota wairuvaguna.

7 Mamaitua mara yabedima vereveredima toitoi yai kataiguna. Be tauna nam ima ḡoeḡoena da taugu inam yabedima yà kitedi, yà rauguyaguyauedi, be yà kawa saḡe munaḡegu. Vutuna aubainama tauna yaba gewagewanama ya uteguna maika kabe kea tunigue i midimidi. Uma yabanama inam Seitan na aneama, be tauna raḡan matabuna taugu e kawakawa piripiriguna. Inam aneanama e voivoieguna da taugu nam teneteneḡigu da yà kawa saḡe munaḡegu.

8 Taugu Bada raḡan rabuiteḡa èi giriena da uma kauinama gewagewanama sibo ḡarogue ya kaiporena.

9 Be tauna ya paribeegu be umanama ya riuna, “Ibewa, yau raukiviverema tam aubaimma, inam naumeki. Baninama banaga adi wairewapanae ta noyanoyana aubainama, taugu yau wairewapanama ta semosemona, inam vutuna

* **12:2:** Pol taunaḡa e giugiu munaḡena.

taugu nam ama ḡoeḡoena. Be deḡoda taudi nam adi wairewapanae ta noya, naumeki da taugu yau wairewapanama e maḡatarana." Vutuna aubainama yau bana, taugu yau vogwaḡagwaḡama aubainama yà kawa saḡeguna. Baninama inam kauine Keriso na rewapanama nopogue e maḡamaḡatarana.

10 Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana yau vogwaḡagwaḡama raḡanine. Maika kunura, piripiri raḡandie, wainuatoitoi be raukivigewagewa ḡesaudima raḡandie. Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana, baninama taugu yau vogwaḡagwaḡama raḡanine taugu yàwai rewapanana.

Pol na wainuapaḡoma Korint banegidima ḡarodie

11 Taugu è giugiuna bua maika. Taumi koya vaiegu da nama è giuna. Taumi vutuna taugu koya kawa saḡeguna sibo, be nam taugu. Avedi da taugu nam banaga dosigu, be inam apasoldima kaikaiyovudima adi verema nam taugu yau verema maika.

12 Taugu taumi mate raḡanine, taugu nuataugа mataira toitoi dosidima è voiedina da taumi sibo koya kitedi be koya kataie da taugu riukaua apasol.

13 Be yaba tenaḡa dobu ḡesaudie ekalesia ḡarodie è voiena, be taumi ḡaromie nam e voiena. Inam nam ami manema bo ami waiyabama e paḡona. Ebom, yau gewagewama uma ko noḡota porena.

14 Be taugu yodi è vokaukauana da raḡan aniwai rabuiteḡanama yà vakitemina. Taugu nam mane bo aiyaba paḡonama aubainama ḡaromie ama veraverauna. Ibewa da taugu taumi aubaimima yà verauna. Taumi yau sedama. Vutuna aubainama taumi nam sibo aiyaba koya utegu, be taugu sibo aiyaba taumi è utemina, baninama Kerisoe taugu tamemima aubainama.

15 Vutuna aubainama taugu ma nuaveregu yà sagu munaḡeguna. Be mate ami ḡoane yà sagumina. Deḡoda taugu nama yà voiana, taumi tokare ko tuaḡaiegu bo ibewa?

16 Taumi yodi koya kataiena da taugu nam aba ḡaromie e paḡona. Be ḡesaumima koyai wavuguna da taugu kabe semoe mane è ragaragaudi.

17 Inam nemanama sibo è voia bake? Bo banaga è riuriuporedina ḡaromie, taudi ami manema a ragaudi, bo?

18 Taugu Taitos èi baḡana da tauna ḡaromie sibo ya verauna turamaima tenaḡa mate. Be inam raḡanine Taitos mane ḡaromie ya paḡo, bo? Ibewa, baninama tauma matabumai Arua Babau ḡaromaie, be keda teneḡine ka naḡonaḡona.

19 Taumi agunai kowai noḡotana da taugu matemie kabe yà gudugudu taraḡa munaḡegu. Be inam nam nama. Mamaitua matane taugu Kerisoe yà riuriu kauana. Yaba matabudi ḡaromie è voivoiedina inam taumi sagumima aubainama da ami waisumaḡe sibo koya midi bagibagina.

20 Taugu nuaguma e rovorovona, baninama raḡanine taugu ḡaromie yà verauna, taugu nam yau ḡoanama yabedima ḡaromie yà kitedi be teneḡine, taumi nam ami ḡoanama yabedima ḡarogue ko kitedi. Taugu nuaguma e rovorovona, deḡoda taumi nopomie yaba gewegewedima ama banavidi, maika waikawa riuriu, unura, medi, kanitoku, ḡasi, waikarakarakutu, rauguyaguyau be tai nuababababaḡa.

21 Taugu nuaguma e rovorovona, deḡoda ḡaromie yà verauna nam ama ḡoeḡoena Mamaitua e voiegu da yà tunimayaḡa be yà ḡaba, baninama taumi aitauḡa noḡone mira, badara be yaba ḡesaudima waitunimayamayaḡidima koya voivoiedina, inam gewegewedima nam ko noḡota poredina.

13

Pol na riuwainoḡotama damonama

1 Yodi yau raḡanima aniwai rabuiteḡanama yà vakitemina. Be raḡanine ḡaromie yà tavana, inam gewegewedima matabudi kadi matamatama rabui bo rabuiteḡa mate, da tà kawa didimanidina.

2 Taugu maiḡone yau verauma aniwai rabuine, dabudine banaga aitauḡa noḡone gewagewa a voivoiedina è riuedina da nam sibo gewagewa a voia munaḡedi. Yodi taugu madanie be yaḡoro yà riuriu munaḡedina. Be raḡanine taugu dabudine yà tavana, tokare taudi be banaga ḡesaudima aitauḡa gewagewa a voivoiedina mate nam yà kaiyawasidi, tokare yà kovoḡa tenaḡedina.

3 Inam kauine taugu yài kataimi be ko kataie da Keriso taugue taumi ḡaromie e giugiuna. Be Keriso tauna kawa didimanimima tokare nam e gwaḡe, ibewa. Tauna tokare na rewapanama dosine e kawa didimanimina.

4 Keriso tubuḡinama vogwaḡagwaḡanama korosie a tuparatuna. Be yodi tauna Mamaitua na rewapanae e miamiana. Be inam kauinama teneḡinama, nama taugu. Taugu tubuḡiguma vogwaḡagwaḡanama be yodi Mamaitua na rewapanae taugu yà mia, be yà noyana taumi aubaimima.

5 Taumi mayemima ko paḡo munaḡemi da taumi naumeki tauwai sumaḡa bo ibewa. Taumi Yesu Keriso mayanama ko paḡopaḡo bo kowai kaikaiyovu?

6-7 Taumi ḡesaumima agunai ko noḡonoḡotina da taugu gewagewa è voiedina. Be taugu yà noḡonoḡotina da taumi

koya kataieguna da taugu yau raurubue nam e bekuna, be taugu riukaua Keriso ḡaronama. Vutuna aubainama yà moimoiragina da taumi nam sibo aba gewegewedima koya voia munaḡedi. Inam nam taugu yau verema aubainama ama moimoiragina, ibewa da taumi ami verema aubainama.

8 Taugu yau noyae riukaua nam ama tuatuaḡaiena, ibewa da raḡan matabuna riukaua aubainama yà noyanoyana.

9 Taugu tokare yài nuavere kauana be nam yà riu bona badobadoemi, deḡoda taumi ami waisumaḡama ei rewapanana. Be tauma ka moimoiragina da taumi ami waisumaḡama ei rewapana, be e didimana kauana.

10 Taugu uma letanama yà girugirumina ḡaromie da raḡanine taugu ḡaromie yà tavana, taugu nam ama ḡoeḡoena da yà ḡasiemi bo yà kovoḡimi. Bada rewapana ya uteuteguna, inam nam taumi kovoḡimima aubainama i uteguna, ibewa da sagumima aubainama ya uteguna.

Pol na waikaiwama

11 Yau bana, yau giuma damonama inam umanama: Koi nuaverena, ko raurubu da ko mia kauana, aba è riuemina nama ko voiedi be ma nuasubemi ko miana. Yodibe wainuapaḡo be suba Mamaituanama ḡaromie e miana.

12 Taumi wainuapaḡoe koi kaiwa vivirana.

13 Tauwai sumaḡa matabudi uma dabudine taumi tawai kaiwemina.

14 Bada Yesu Keriso na raukiviverema, Mamaitua na wainuapaḡoma be Arua Babau na saguma matabumi ḡaromie ta kenana.

Galesia
adi letama

Pol na waikaiwama

1 Taugu apasol Pol, uma letanama yà girugirumina
ḡaromie. Taugu nam banaga ti vineguna. Ibewa da Yesu
Keriso be Tamanama Mamaitua taudi taugu a vineguna.
Tauna vutuna natunama Yesu Keriso gurie be ya kawa
midisuḡu munaḡena.

2 Be dà banagama aitauḡa ḡarogue mate, tauma matabu-
mai taumi ekalesia Galesia provins nopone matabumi kawai
kaiwemina.

3 Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi
raukivivere, be adi subama ḡaromie e kenana.

4 Yesu tauna vutuna tubuḡinama yai uta munaḡe be dà
gewagewama aubainama ya gurina. Tauna nama ya voiana
da kupi dobune ei yawasanidana, baninama Tamadama
Mamaitua nama na ḡoanama.

5 Vutuna aubainama tauda matabuda isanama sibo tè
kaisuḡusuḡu nonoḡena, Inam riukaua!

Vari verenama tenaḡa kavakava Kerisoe

6 Taugu è base kauemina da taumi waiḡapa Mamaitua
koya gose pore be waikatakatai tabudima kowai muri-
watanedina. Yesu Keriso na raukiviveree Mamaitua ya
vinemina da taumi na damma. Be yodi taumi ko miamia
tautauriena.

7 Be waikatakatai tabudima matabudi kaiyovu. Be ba-
naga ḡesaudima Keriso varinama ta vitavitaredi be ta tatai
nuaraḡeraḡemina.

8 Be deḡoda taugu waikatakatai tabu è riuemina, bo anea
marae i yovo be waikatakatai tabu i riuemina, nam maika
noḡone è riuriuemina nama, naumeki da tauma tokare
kovoḡa ka banavina gienae.

9 Yodi yà riu munaḡemina: Deḡoda taugu waikatakatai
tabu è riuemina, bo anea marae i yovo be waikatakatai
tabu i riuemina, nam maika noḡone koya paḡopaḡona nama,
naumeki da tauma tokare kovoḡa ka banavina gienae.

10 Taumi uma riudima nema ko noḡonoḡota bakedi? Taugu
banaga nuedima anisorudima aubainama nama è giu? Bo
Mamaitua aniwai nuaverenama aubainama nama è giu?
Taugu banaga yà gwayegwayemi, bo? Ibewa, taugu deḡoda
banaga è gwayedina, naumeki da taugu tokare nam Keriso
na taunoya.

Bada Pol ya vinena da tauna na apasolma

11 Yau bana, taumi vari verenama yà rarau guguyena sibo
koya katai kauena da inam nam banaga nuedie ti tubuginа.
12 Bo nam aitau gаrone e pagо bo i kataiguna. Ibewa
da Yesu Keriso tauna vutuna gаrogue ya magatara be yai
kataiguna.
13 Taumi nogone koya vaiegu da taugu Jius muridie è midi
be Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedi be è rarau
rubuna da sibo èi guri rovodina.
14 Taugu yatayataguma Jius adi tarawatuma matabudi è
kitakita yagedi, be èwai muriwatana kauedina, nam yau
kimtama banegidima gesaudima maika.
15-16 Be Mamaitua na goane natunama gаrogue yai
magatarina raganine, taugu yau yawasanama è vitarena.
Baninama murigа da è tubugana, Mamaitua na raukiviveree
ya vineguna da taugu tauna riunama eteni gаrodie yà
rauguguyena. Be rauguguya aubainama taugu nam aitau èi
bagana.
17 Be mate taugu nam e nagо Jerusalemma be apasol
dokedima èi bagedina rauguguya aubainama. Ibewa da
taugu didimaninama è nagо gomana Areibia provinsne.
Murigа da è munagana Damaskasma.
18 Be modi rabuitegа muridie è sagа è nagona Jerusalemma
Pita kitanama aubainama da tauna sibo ya kataiegu be taugu
tauna è kataiena. Be dabudine kè miana ragan matabudi 15.
19 Inam dabudine nam aba apasolnama e banavina, be
apasol Jeims taunagа è banavina, tauna vutuna Bada tasi-
nama.
20 Taugu Mamaitua matane aba yà riuriuemina, inam nam
kaiyovu.
21 Murigа è nagona Siriama be Silisiama.
22 Judia nopone Keriso na ekalesiama taudi taugu nam ti
kataieguna.
23 Be taudi varigugа a vaie be a riuna, “Taugoma boni
yai gavieda be ya raraukivi gewegewedana, tauna yodi
waisumagа e rarau guguyena.”
24 Inam vutuna aubainama taudi matabudi Mamaitua
isanama a kaisugusugunа.

2

Apasol gesaudima Pol ai aninena

1 Be modi 14 a kovikovina muridie taugu è sagа è mu-
nagana Jerusalemma. Inam raganine Banabas be Taitos
mate èi dokedina.

2 Mamaitua ya riueguna, vutuna aubainama dabudi è naḡona. Dabudine taugu babada taudiḡa mate kèi boru da aba eteni banegidima ḡarodie è rarau guguyedina, vutudi èi maḡataridina da babada sibo a kitana deḡoda inam naumeki bo ibewa. Taugu nama è voiana, baninama yau noyama nam sibo ya kavakava.

3 Be raḡanine taugu be yau varoroma Taitos mate tauma dabudine, be avedi da tauna nam Jius baneginama, be babada nam kopitom aubainama aba ti giuena Taitos ḡarone.

4 Inam kauinama ya tubuḡana, baninama Kuristen banegidima kaikaiyovudima a saḡa da ta kitana be tauma tarawatu nam kewai muriwatenena, baninama Keriso tarawatu na rewapanae, be ya kuvesimaina. Vutuna aubainama taudi babada a suramuduedi be a riuna da Taitos sibo kopitom ya paḡona, baninama taudi a ḡoena da tarawatu sibo yai badedana.

5 Be tauma taudi adi giuma nam kei anina rubuedina, baninama tauma nam ka tainuaraḡeraḡemi. Be taumi koya kataiena da waisumaḡe tokare Mamaitua ei yawasanidana, be nam tarawatue.

6 Be taugu aba ḡaromie è rarau guguyena, apasol dosidima ai aninena, be nam aba ḡesaunama ti vatona. Be taugu nam ama siesievina taudi babada dosidi bo nam dosidi. Baninama Mamaitua matane tauda matabuda teneteneḡidama. Tauna nam tubuḡe ima kitakita wairuvana, ibewa da nopoe.

7 Vutuna aubainama apasol taudi nam aba ḡesaunama ti vatona, baninama taudi yodi a kataiena da Mamaitua ya riuporeguna eteni ḡarodie yà rauguguyana aubainama, maika Pita ya riuporena da Jius ḡarodie vari verenama e rarau guguyena.

8 Be Mamaitua Pita rewapana ya ute da Jius ḡarodie e rarau guguyana, be nama Mamaitua taugu rewapana ya utegu da eteni ḡarodie yà rarau guguyana.

9 Be ekalesia babadidima Jeims, Pita be Jon taudi a kita da Mamaitua na waiaiainama ḡarogue ya yovoyovona. Vutuna aubainama taudi ai kaiwemai be ai anina da taugu be Banabas sibo kè rauguguya naḡona eteni ḡarodie, be taudi sibo Jius ḡarodiḡa a rauguguya naḡona.

10 Taudi yaba tenaḡa a riuemaina da nam sibo nuamaima ya koa. Inam ekalesia waikaruwaḡewaḡedima Jerusalemma sibo kè sagudina. Be taugu inam yabanama raḡan matabuna yau kaba voiema.

Pol Pita ya riumataiena

11 Pita Antiokma vakitaguma aubainama ya tavana. Dabudine taugu è riumatai ḡomena, baninama tauna ya voia waigewana aubainama.

12 Muriḡa da Jeims na banagama a tavana Antiokma, dabudine Pita tarawatu nam i muriwatanena, be raḡan matabuna eteni banegidima mate a mia gogona be a kanikanina. Be Jeims banegidima a tavatavana raḡanine, Pita ya naira be eteni ya gosedi da ḡavoe ya mia be ya kanikanina Jius tarawatunama e riuriuna ruvane. Umanama ya voiena, baninama Pita kopitom banegidima ya nairedina.

13 Pita na voia waigewama aubainama tauwai sumaḡa ḡesaudima mate ai kaikaiyovu be Pita awai muriwatanena, be Banabas mate taudi yai muriwatanedina.

14 Taugu yà kitana be taudi vari verenama nam tiwai muriwatana kauena, dabudine taugu patara matedie Pita è riumatai be è riuena, “Tam Jius banegimma be eteni adi yawasanae kwa miamiana. Be yodi aba aubaina eteni banegidima kwa riuriuedi da taudi Jius adi tarawatuma tai muriwatanedi?”

15 Tauda tè tubuḡana Jius banegidama, be nam eteni, gewagewa tauvoiedima.

16 Be tauda tè kataiena da banaga tarawatue taudi tokare nam yawasana ta banavi, ibewa da waisumaḡa Yesu Kerisoe tokare yawasana tà banavina. Vutuna aubainama tauda mate Keriso tàwai sumaḡena da taune tauda yawasana tà banavina, be nam tarawatue. Baninama tarawatue tauda tokare nam yawasana tà banavi.

17 Deḡoda tauda tarawatu tà gose be Kerisoe yawasana tà wanena, inam Jius banegidima matedie anikitanama kabe maika Kerisoe gewagewa tè voivoie. Yodi nemanama? Keriso gewagewa ewai anine, bo? Ibewa da ibewa ḡoma!

18 Tauda tarawatue nam yawasana te banavina, vutuna aubainama tauda tarawatu tè gose be Keriso taunaḡa tàwai muriwatanena. Be deḡoda yodi tarawatu tài muriwatana munaḡena, inam vutuna gewagewa tà voivoiena.

19 Be tarawatu ya voiegu da taugu è gurina. Be yodi taugu tarawatu è guri porena, vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ḡarogue nam ima kenakenana. Be yodi taugu Mamaitua na ḡoane yà miana.

20 Baninama yau yawasanama poranama Keriso mate korosie a tuparatuna. Vutuna aubainama taugu è gurina, be yodi Keriso nopogue è miamiana. Yodi yaba matabudi uma dobune taugu yà voivoiedina, inam yabedima matabudi waisumaḡe. Taugu Mamaitua Natunama yàwai sumaḡena,

baninama tauna yai nuapaḡoegu be na yawasanama yai utaena taugu saguguma aubainama.

21 Taugu Keriso na gurima nam yà voie da kitanama maika kabe guri yababa. Baninama deḡoda tauda tarawatue didimana sibo tè banavina, naumeki da Keriso na gurima inam nam baniboruboruna.

3

Nema tà mia bako, tarawatue bo waisumaḡe?

1 Taumi Galesia banegimima buebuemima! Aba aubainama waisumaḡa koya gose pore? Banaga a giribemi, bo? Taugu è riu kauemina da Yesu Keriso taumi kami taiye a tuparatuna.

2 Yodi koi beavaia be yaba tenaḡa yà riuemina: Taumi tarawatu koyawai muriwatanena, aubainama Arua Babau koya paḡo? Bo waisumaḡa giunama koya vaivaie be koya paḡo?

3 Taumi agunai koya bua kauana. Taumi ami yawasanama Arua Babau na rewapanae koyai karena, be yodi taumiḡa ami rewapanae ko rarau damoena.

4 Taumi vari verenama kana taiye raukivi gewagewa toitoi koya banavidina. Uma raukivi gewegewedima koya banava yababedi, bo? Taugu yà noḡonoḡotina da nam ko banava yababedina.

5 Aba aubainama Mamaitua tauna Arua Babau ya utemi? Be aba aubainama Mamaitua mataira dosidima ḡaromie e voivoiedi, taumi tarawatu koyawai muriwatanena aubaina, bo? Ibewa, Mamaitua nama ya voiana, baninama taumi Keriso koyawai sumaḡena aubainama.

6 Eibraham ko noḡoti. Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Eibraham Mamaitua yawai sumaḡena, vutuna aubainama Mamaitua yai anine be ya riuna da Eibraham tauna yodi naumeki.”

7 Vutuna aubainama taumi sibo koya kataie da aitauḡa tawai sumaḡana, taudi inam Eibraham natunatunama.

8 Girugiruminama porane ewai kataidana da Mamaitua eteni banegidima tokare adi waisumaḡe e kawa didimanidina. Vutuna aubainama tauna Eibraham ḡarone umanama ya riuna: “Tame banaga matabudi ḡarodie tokare vere yà voiedina.”

9 Vutuna aubainama yodi aitauḡa da Keriso tawai sumaḡena, taudi tokare ḡarodie Mamaitua vere e voiedina, maika tauwai sumaḡa Eibraham.

10 Aitauḡa tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi tokare gewagewa dosinama ta banavina. Baninama

girugiruminama poranama umanama ya riuna: “Aitauḡa tarawatu tawai muriwatane be nam matabudi tima raberabe kauedina, taudi tokare kovoḡa dosinama ta banavina.”

11 Aitauḡa tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi Mamaitua tokare nam e kawa didimanidi, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: “Didimana banegidima taudi tokare waisumaḡe ta yawasanana.”

12 Tarawatu nam waisumaḡe ima midimidina, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: “Aitauḡa tarawatu matabuna ta vovo teyeteyedina, taudi tokare yawasana ta banavina, be nam aitau tokare tarawatu matabuna e voteyeteye be teneteneḡina.”

13 Be Keriso tauda ya midi ḡaḡaridana da tauda tarawatue nam tà guri. Baninama tauna vutuna tauda ya rauepaiyada, be ya gurina. Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Aitau kaie e dawena, tauna gewagewa kovoḡinama vutuna ya banavina.”

14 Tauda gewagewae be Yesu kosinine ya gimeridana. Vutuna aubainama Mamaitua na waiaiainama Eibraham ḡarone, be yodi Yesu Kerisoe be e naḡonaḡona eteni ḡarodie. Be yodi tauda waisumaḡe Arua tà paḡona.

Sauga yai rewapana vavasaḡana, nam maika tarawatu

15 Yau bana, yau giuma sauga ḡarone yà boru be ko kitana. Deḡoda banaga ya saugana, tokare nam aitau teneteneḡina da e vitare bo aba ḡesau e vato. Be Eibraham ḡarone inam kauinama teneḡinama.

16 Mamaitua Eibraham natunama mate ya saugedina da tokare veree ei aiainidina. Girugiruminama porane nam i riuna: “Eibraham natunatuna” ibewa, inam giunama baninama seda toitoi. Be tauna umanama ya riuna: “Eibraham natunama” inam giunama baninama gomana tenaḡa Eibraham na damma nopone. Be tauna vutuna Keriso.

17 Aba yà giugiuena inam umanama: Mamaitua sauga Eibraham ḡarone ya voiena, be modi 430 a kovina murine, Mamaitua tarawatu Mousis ya utena. Be na saugama Eibraham ḡarone ya boruboruna yaḡoro e kenakenana. Be tarawatu na rewapanama nam ima kenakenana da inam sauginama e kawa koakoa.

18 Be deḡoda tarawatue sibo tè yawasanana, naumeki da sauga tokare nam baniboruboruna. Be Mamaitua na raukiviveree waiaiaina Eibraham ya utena, baninama tauna ya saugana aubainama.

19 Be yodi tarawatu na noyama aba? Mamaitua tarawatu ya riuporena banaga adi gewagewama sibo a gosedina. Baninama tarawatu banaga ei kataidi da deḡo tauna gewagewa

be dẽgo tauna vere. Be tarawatunama ya kenana naumeki da Tauwai yawasana ya dobina. Baninama Mamaitua Eibraham ya sausaugena nama. Mamaitua be banaga poudie taumidinama inam Mousis. Vutuna aubainama Mamaitua na aneama tarawatu Mousis a utena, be tauna banaga ya utedina.

20 Be rãganine Mamaitua Eibraham sauga utenama aubainama, inam taunãga ya voiena, nam poune taumidi aitau, anea bo Mousis i riuedi be ti voiena, ibewa.

21 Be yodi nemanama? Tarawatu Mamaitua na saugama e riuriutuatuãgaie, bo? Ibewa gõma! Be dẽgoda Mamaitua i gõe be tarawatue sibo i yawasanidana, inam naumeki nama e voiena. Be yaĝoro tauna nam nama i voiana. Vutuna aubainama tarawatu nam teneteneĝina da ei yawasanida.

22 Be girugiruminama porane ya riuna da banaga matabuda tauda gewagewa ya panidana. Vutuna aubainama aitauĝa Yesu Keriso tawai sumaĝena, taudiĝa tokare yawasana ta banavina, Mamaitua nama ya saugana.

23 Muriĝa da waisumaĝa ya tavana, tauda tarawatu ya panida be tè miana, naumeki da waisumaĝa riunama ya maĝatarana.

Mamaitua natunatunama

24 Mamaitua tarawatu ya biridi da taudi a rabedana naumeki da Keriso ya tavana, be yodi tauda dà waisumaĝe Yesu tokare e kawa didimanidana.

25 Be waisumaĝa ya tavana aubainama, tauda yodi nam tarawatu na rewapanae tama miamiana.

26 Ibewa da waisumaĝa Kerisoe tauda yodi Mamaitua natunatunama.

27 Baninama matabumi aitauĝa Yesu Kerisoe koya babataitona, taumi inam Keriso koya kotena gara maika.

28 Vutuna aubainama yodi matabuda teneteneĝidama. Avedi da tam Jius bo eteni, avedi da tam taunoya bo banaga dosim, avedi da tam tauĝoma bo waivi, tauda matabuda tenaĝa Yesu Kerisoe.

29 Taumi yodi Keriso ĝaroĝaronama, vutuna aubainama taumi riukaua Eibraham natunatunama, be Mamaitua aba Eibraham ya sausaugena, taumi mate tokare e utemina.

4

1 Uma ko noĝoti. Dẽgoda tamanama ya guri be buderi taupaĝonama yaĝoro ĝaubonama, inam rãganine tauna kitanama maika banaga ĝoma, avedi da buderi matabuna tauna ĝaronama.

2 Tauwai rabaraba yaḡoro gomana be na purapurama e raberabedina, naumeki da na raḡaninama boruborune e tavana, yodibe na buderima e ragaudina.
3 Be inam kauinama teneḡinama tauda nama. Tauda raḡanine nam waisumaḡe te miamiana, inam raḡanine tauda gomana ḡaubonama maika, be dobu adi rewapanama* awai badedana.
4 Be raḡankaua ya tavatavana raḡanine, Mamaitua Natunama ya riuporena. Tauna waivie ya tubuḡana, be tauna Jius adi tarawatue ya miana.
5 Mamaitua nama ya voiana da tauna banaga tarawatu ya panipanidina ya kuvesidina. Be tauda yodi tauna natunatunama tè tubuḡana.
6 Vutuna aubainama Mamaitua Natunama Aruinama ya riupore yovoḡena nopomie e miana. Yodi tauda Arue tokare "Mamai" tà vatona.
7 Vutuna aubainama taumi yodi nam panipani banegimi, ibewa da taumi yodi Mamaitua Natunatunama aubainama, taumi tokare na buderima ko paḡona.

Pol na nuaraḡaraḡama Galesia ḡarodie

8 Boni taumi Mamaitua nam ko kataiena raḡanine, taumi boita be arua gewegewedima a panipanimina. Taudi inam nam Mamaitua.
9 Be yodi taumi Mamaitua koya kataiena, be tauna ya kataiemina. Be aba aubainama taumi ko munaḡa be ami kauama gewegewedima poredima kowai muriwatanedi? Inam kauidima taudi nam wairewapanidi, be nam banibiribiridi. Taumi ko ḡoeḡoena inam kauidima ta pani munaḡemi, bo?
10 Taumi aba aubainama taparoro raḡandie, tarawatu tabu tabu banaga a voivoiedina kowai muriwatanedi? Be mate nawaravi, modi be iri tabu be tabu adi tarawatuma kowai muriwatanedi! Baninama aba? Inam nam i verena!
11 Taumi kowai nuaboyaguna, be nuaguma e rovorovona, deḡoda yau noyama è voivoiedina ḡaromie matabuna kavakavanama teika.
12 Yau bana, dokane taugu inam taumi maika, be yodi taugu tarawatu è gosaḡana. Vutuna aubainama yàwai baḡemina da taumi yodi sibo taugu maika koya tubuḡa, be tarawatu sibo koya gosaḡana.
Taugu boni ḡaromie è tavana raḡanine ko noḡoti. Taumi nam ko kawa nuaboyaguna,
13 avedi da taugu ma sidagu ḡaromie è tava be è rarau guguyana raḡanine, taumi taugu nam ko tuaḡaieguna.

* **4:3:** Deḡoda banaga tarawatu tàwai muriwatanedina, dobu kauidima ḡarodie tàwai taunoyana.

14 Yau sidama ya raurubumina, be taumi nam ko sigabueguna, ibewa be taumi koyai aninegu be koya rabe kaueguna maika taugu kabe anea marae bo Yesu Keriso ḡominama maika.
15 Noḡone taumi koyawai nuavere kauana. Be inam wainuaverenama yodi deḡo ya naḡo? Taugu è katai kauena inam raḡandie deḡoda ko ḡoena, taumi agunai tokare matemima koya kaiporaḡa be matague sibo koya biridina.
16 Be yodi nemanama? Vari riuriukauinama yà riuriuemina, aubainama taugu yodi ami ḡavia, bo?
17 Be tauwai katakatai kaikaiyovudima inam ta rarau rubu guratana da ta soru nawemina taudi ḡarodie. Be taudi nam tokare taumi ta sagumi, ibewa! Taudi aba ta ḡoeḡoena inam ta dariḡeda be taudi muridiḡa ko naḡo be adi ḡoanama ko voiedina.
18 Deḡoda banaga ḡaromie vere ta voivoiena inam naumeki, avedi da taugu nam dabudine, taudi yaḡoro vere sibo na didimanae a voiena ḡaromie. Be nam gewagewa aubainama sibo a gwayemi.
19 O kapore yau sedama, taugu yau nuaboyama ḡaromie ya moraba kauana nema waivi ewai natunana muyanama maika. Uma nuaboyanama e kenakenana, be raḡanine Keriso mayanama nopomie ei rewapana yà kitana, yodibe yau nuaboyama e kovina.
20 Taugu è ḡoe guratena da yodi sibo taumi ḡaromie mate, be bonaguma bigayaḡane sibo è riuemina. Be taugu yodi è nuababaḡana be nam e kataiena aba sibo ḡaromie è voie.

Heiga be Sera

21 Taumi aitauḡa tarawatu kowai muriwatanena, taugu yodi aba yà riuemina. Taumi tarawatu aba e riuriuena ko katakataie, bo ibewa?
22 Girugiruminama porane e riuriuna da Eibraham natunatunama tautauḡomidima rabui. Gomana tenaḡa Heiga ya tikana, tauna panipani waivinama. Be gomana ḡesaunama Sera ya tikana, tauna Eibraham na visara ḡomama.
23 Gomana panipani waivinama ya tikatikana, tauna ya tubuḡa ḡomana maika banaga tawai tika ḡomana nama. Be Eibraham na visara ḡomama ya tikatikana, tauna Mamaitua na saugama ruvane ya tubuḡana.
24-25 Inam gututunama inam Mamaitua na kedama rabui, banaga anisagudima ewai nasiena. Keda tenaḡa inam na tarawatuma oya Sainai debane ya utedina da sibo ai muriwatanena. Be oya Sainai inam Arabia dobunama nopone, be tauna vutuna Heiga ewai gabu raupunana. Heiga tauna panipani waivinama isane. Be Heiga Jerusalem

ewai gabu raupunana, baninama Jerusalem inam tarawatu meagainama. Vutuna aubainama Jius banegidima matabudi taudi panipanie ta miamiana.

26 Be keda wairabuinama inam Jerusalem gesaunama marae. Inam dobudine tarawatu nam ima kenakenana. Vutuna aubainama inam Jerusalemnama, vutuna tauda tinadama.

27 Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama:
"Tam waivi waikakaipokimma, nam seda ku tikedina,
kwai nuaverena!
Kwa taukaina,
avedi da tam nam airagan wainatuna tunimuyanama ku damina,
baninama tam waivi gosegose poremma, tam tokare am sedama toitoi,
nam maika waivi gesaunama ma taugomina."

28 Vutuna aubainama yau bana, taumi Arue koya tubugana Mamaitua na saugama aubainama, Aisik maika.

29 Eibraham na raganie gomana tubutubuga gominama, tauna tasinama Mamaitua na saugama ruvane Arue tubutubuginama, ya raukivi gewegewena. Be yodi ragandie inam kauinama tenegināma.

30 Be inam kauinama debane girugiruminama porane nema ya riu bako? Ya riuna umanama: "Panipani waivinama natunama mate kwa tavu poredi! Baninama taugu natuguma na buderima nam airagan tauna natunama mate tai buderie."

31 Vutuna aubainama yau bana, yodi koya kita da tauda nam panipani waivinama natunatuna, ibewa da tauda Eibraham na visara gomama natunatunama, baninama tauna nam panipani waivina.

5

Keriso ya kuvesidana

1 Keriso tarawatu na rewapanae be ya kuvesidana! Vutuna aubainama taumi yodi gavoe nama ko miana, be nam tarawatu koi muriwatana munage. Bo nam tarawatue ko pani munagemi.

2 Yà riuriu kauemina, degoda tarawatu koi muriwatana munage be kopitom ko voiena, tokare Keriso nam e sagumi.

3 Yà riuriu munagemina, degoda taumi kopitom ko voiena, naumeki da tarawatu matabudi ko voia rovodina.

4 Taumi aitaugа ko rarau rubu da tarawatue kabe didimana ko banavi. Inam kauine taumi Kerisoe ko daridarigа munagemi be Mamaitua na raukiviverema ko dobidobi porena.

5 Be tauda dà waisumaḡe tàwai rabana da Mamaitua Arue
e kawa didimanidana. Nama dà noḡotama e riuriuedana.
6 Deḡoda tauda Keriso tàwai sumaḡena, avedi da tauda ko-
pitom tè paḡo bo ibewa, inam nam aiyaba. Be dà waisumaḡe
dà banagama sibo nuadama a paḡona, inam vutuna yaba
dosinama.
7 Maiḡone taumi koya naḡonaḡo kauana. Be aitau yodi ya
kawa barebaremi, be keda verenama koya gose pore?
8 Inam nam Mamaitua i kawa barebaremina ibewa, Ma-
maitua taumi ya vinemina da keda verene sibo koya naḡona.
9 Yaba kerebunama isanama yist parawa nopone ta
boru be e sasasasanana. Inam kauinama teneḡinama
nama banaga kaikaiyovunama poumie e midisuḡu be taumi
matabumi ewai kedadoka waigewemina.
10 Be taugu yà noḡonoḡotina da Mamaitua taumi e
sagumi da taugu yau waisumaḡama maika nama taumi koi
sumaḡana. Be banaga aitau da e kawakawa barebaremina,
tauna tokare Mamaitua e kovoḡina, avedi da tauna nema
maika kitanama.
11 Yau bana, taugu waisumaḡa Yesu Kerisoe vutuna yà
rarau guguyena, be nam kopitom. Vutuna aubainama Jius
banegidima ta raraukivi gewegeweguna. Baninama taudi
korosi varinama vaienama ta tuatuaḡai kauena.
12 Taugu yà noḡonoḡotina da inam banegidima taudime
sibo a kaivai munaḡedina.
13 Yau bana, Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina.
Be nam ko noḡoti da tauna ya kuvesimina aubainama
yodi gewagewa ḡesaudima ko voiedi, avedi! Taumi sibo
wainuapaḡoe koyai sagu vivirana.
14 Tarawatu matabudi riuvavasaḡa tenaḡa ḡarone ya
rawateḡeidina, inam umanama: “Turamma nuanuamma e
paḡona maika nema tam kwa ḡoeḡoe munaḡemina nama.”
15 Nam koi kawa suramudu be koi kawa ḡasiḡasi
daḡadaḡasi maika! Ko kita kaua deḡoda taumiḡa ami
yawasanae koma kawa gewagewa munaḡemi.

Arua Babau ami yawasanae ei dokemina

16 Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina da Arua Babau
ami yawasanae sibo yai dokemina. Deḡoda taumi nama ko
voiana, naumeki da taumi tokare nam tubuḡa na ḡoane ko
naḡo.
17 Baninama tubuḡa na ḡoanama inam nam Arua na
ḡoanama maika. Be Arua na ḡoanama inam nam tubuḡa
na ḡoanama maika, baninama Arua be tubuḡa taudi tawai
ḡinanana aubainama. Be Arua nam imawai dokemina,

vutuna aubainama, yaba ami kaba tuag*a*iedim*a*, taumi yodi ko voivoiedina.
18 Be deg*o*d*a* Arua sibo i dokemina, naumeki da tarawatu nam yai bademi.
19 Dà yawasanama poranama na gewagewama matabuda tè kataiena, taudi inam: badara, kaua miremiredima, ger*a*,
20 kokoitau raudunedima, g*a*si, yabune bo barau, waisuramudu, unura, medi, kanitoku, waikawa g*a*sig*a*si, waikawa darig*a* munag*a*,
21 waikwina, tegobua, soi genogeno, be yaba gesaudim*a* nama kitedima ya toi rereg*e*n*a*. Taugu boni è riuwai nonog*i*min*a*, deg*o*d*a* uma yawasanidima ko voiedina, taumi tokare nam Mamaitua na buderima ko pag*o*.
22 Be Arua na votavotama inam: wainuapag*o*, wainuavere, suba, nam medi makai, raukivivere, vere, waipatutu,
23 voyag*o*t*a* be wainuabagibagi. Tarawatu uma yabedima nam imawai g*a*kedin*a*.
24 Be aitaug*a* da Yesu Keriso g*a*rog*a*ronam*a*, taudi adi yawasanama poredima be tubug*i*dim*a* na g*o*an*a*m*a* gewegewedima matabudi korosie a tuparatudina.
25 Yodi tauda Arua na rewapanae tà miamiana, aubainama tauda Arua na g*o*an*e* nama sibo tè nag*o*n*a*.
26 Be nam sibo tè rauguyaguyau bo dà banagama dà banagama tè tainuamedimedidi, bo tè unuredi.

6

Waikai sagu vivira

1 Yau bana, deg*o*d*a* aitau g*a* Arue ko midimidina, inam baneginama nuataug*a* sibo koya kai saguna, be gewagewae koya kawa didimanina. Be ko kita kaua da nam taumi mate ko beku.
2 Ami banagama ami banagama mate ami nuaboya rag*a*nine koi kawa kaisagu vivirana. Inam kauine taumi Keriso na tarawatuma ko vovo teyeteyena.
3 Deg*o*d*a* aitau taunag*a* e kawakawa sag*e* yababena, inam baneginama tauname e kaikaiyovu munag*e*n*a*.
4 Banaga tenatenag*a*g*a* taunag*a* na yawasanama e kaivira munag*e*n*a*. Nam turamma na yawasanama tam am yawasanama mate kwawai ruvaruva. Be deg*o*d*a* am yawasanama Mamaitua matane e verena, vutuna kwai nuavereena.
5 Banaga tenatenag*a*g*a* tamg*a* sibo am yawasanama kuya kita watanina.
6 Be aitau da Bada na giuma e rarau guguyena, tauna aba na g*o*an*a*m*a*, naumeki da taumi ko kaisaguna.

Dà yawasanae pesi verenama sibo tè kumana

7 Abaḡa è giruma be è riuriuemina, vutudi ko noḡota kauedina, baninama tauda nam Mamaitua tài kaikaiyovue be teneteneḡina, ibewa. Deḡoda tauda aba pesinama dà yawasanae tè kumakumana, vutuna tokare votanama tà banavina.

8 Aitau da tubuḡa na ḡoane gewagewa pesinama e kumakumana, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina. Be aitau da Arua na ḡoane vere pesinama e kumakumana, Arua tokare yawasana kenakena nonoḡinama tauna e utena.

9 Raḡan patapatanama vere sibo tè kaiwatanina, be nam tunidama ya tuaḡai, baninama raḡan e veraverauna tauda tokare vere tà banavina, deḡoda tà kaiguratena.

10 Vutuna aubainama deḡoda aba raḡandima veredima sibo tè banabanavidina, naumeki da tauda vere banaga ḡarodie sibo tè voivoiedina. Be vere dosinama dà banagama Mamaitua na damma ḡarodie sibo tè voiedina.

Pol na giuma damonama be na waikaiwama

11 Yodi ko kita, yau girumama dosidie ami letama yà girugirumina nimague.

12 Koya vaie! Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima ta riuriu raukosoḡaiḡaina da taumi sibo kopitom koya paḡona. Taudi nama ta voivoiana, baninama taudi ta ḡoeḡoena da banaga kabe taudi isedima ta kawa saḡedi. Taudi ta naira be umanama tawai noḡotana, “Nam i verena da Jius banegidima ta riuna da tauda kabe Keriso na korosima tèwai sumaḡe. Inam kauine tauda tokare ta raukivi gewegewedana.”

13 Be inam banegidima avedi da taudi kopitom a paḡona, be taudi nam tarawatu timawai muriwatanena. Be yaḡoro taudi ta ḡoeḡoena da taumi sibo kopitom koya paḡona, taudi inam kabe adi waibadae ta seḡara munaḡedi, aubainama nama ta riuriuna.

14 Be taugu nam rauguyaguyau munaḡeguma ama ḡoeḡoena. Ibewa, be dà Badama Yesu Keriso korosie ya guri, be yau gewagewama ya noḡota poredina, vutunaḡa yà rarau guyaguyauena. Yesu na gurie dobu yawasanidima nopogue mate a gurina, vutuna aubainama taugu inam yawasanidima nam ama ḡoeḡoedina. Be Yesu na gurie, inam maika kabe taugu mate è guriguri, vutuna aubainama taugu yodi dobu yawasanidima nam teneteneḡina da yài muriwatanedi.

15 Deḡoda kopitom tè paḡo bo ibewa, inam nam aiyaba. Tauda yodi Kerisoe tè tubuḡa vitarana, inam vutuna yaba dosinama.

16 Taumi aitauḡa uma giunama kowai aninena, taumi
inam riukaua Jius banegimima, Mamaitua na damma. Be
taugu aubaimima yà moimoiragina da Mamaitua suba e
utemi be mate na raunuatoima ḡaromie e kena.
17 Be yodi yau bana, nam aitau piripiri kwa utegu bo
kwa kawa nuaboya munaḡegu. Baninama taugu pire toitoi
tunigue ta kenakenana. Inam piredima tawai maḡatarana
da taugu riukaua Bada Yesu na taunoyama.
18 Yau bana, dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema
ḡaromie e kenana. Inam riukaua.

Epeses
adi letama

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol Mamaitua na ḡoane da Yesu Keriso na apasolma. Taugu uma letanama yà girugirumina taumi tauwai sumaḡa aitauḡa Epesesma ko miamiana ḡaromie. Taugu è kataie da taumi patupatutumima Yesu Kerisoe.

2 Taugu aubaimima yà moimoiragina da Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso suba ta utemi be mate adi raunuatoima ḡaromie e kenana.

Mamaitua waiaiaina Kerisoe e uteutedana

3 Tauda Mamaitua isanama tà kaisuḡuna. Vutuna dà Badama Yesu Keriso Tamanama. Tauda naumeki da isanama tà kaisuḡuna, baninama Mamaitua Arue mara waiaiaininama matabudi e uteutedana, baninama tauda Kerisoe aubainama. Nama tauna e voivoiana, baninama aruidama anisagunama aubainama.

4 Boni muriḡa da Mamaitua dobu matabuna ya voiena, wainuapaḡoe ya vine dokedana da tauda sibo Mamaitua matane banaga viviviredama be nam aba wavunama te kiroḡi.

5 Tauna boni ya vineda be tauna na ogama ya taraḡina da Yesu Kerisoe tokare ei kawa natuneda be natunatunama tà tubuḡana. Inam vutuna tauna na wainuaverema be na ḡoanama dosinama.

6 Vutuna aubainama Mamaitua isanama tà kaisuḡusuḡuna na raukiviverema tauda ḡarode aubainama. Baninama Mamaitua Natunama Yesu nuanama taupaḡonama, be tauda Yesu ḡaroḡaronama.

7 Be Yesu ya gurigurina, kosinine tauda ya kuvesidana be dà gewagewama ya noḡota poredina. Baninama Mamaitua na raukiviverema ya moraba kauana aubainama.

8 Mamaitua na raukiviveree tauna nuauyauya be waikatakatai ya ḡini pore vavasaḡena tauda ḡarode da tauda sibo tè kataie da tauna aba ḡarode e voivoiena.

9-10 Mamaitua na noḡotama semosemonama yai maḡataridina tauda ḡarode, baninama nama tauna na ḡoanama. Be na noḡotama semosemonama inam umanama: Raḡankaua e tavana raḡanine, tauna tokare yaba matabuna marae be dobue Keriso na waibadama dibune e rawateḡeidina.

11 Tauna bonidegō na ogama ya taragi be ya vinedana, da
tauda Yesu Kerisoe Mamaitua na banagama. Nama tauna na
gōanama.
12 Vutuna aubainama tauda aitaugа Keriso tèwai sumagа
dokena, tauda sibo isanama tè kaisugusugуna, na boru-
mama matabuna aubainama.
13 Be yodi taumi riukaua varinama koya vaiena da Ma-
maitua tokare taumi ei yawasanimina. Be taumi Keriso
koyawai sumagena raganine, tauna Arua Babau boni ya
sausaugena ya utemina, inam na gipima.
14 Be uma Arua Babaune tauda ya borutawadana da
tokare na buderima tà pagona. Be yodi tauda tài rabana,
naumeki da Mamaitua tokare e nawedana marae, be dabu-
dine tauna mate tà mia nonogana. Vutuna aubainama tauda
isanama tà kaisugusugуna.

Pol ya moiragina Epeses banegidima aubaidima

15-16 Taugu è vaiemi da taumi Bada Yesu kowai sumage
be Mamaitua na damma kowai nuapagoedina. Vutuna
aubainama taugu ragan patapatanama Mamaitua yàwai
kaiwena, be yà moimoiragina taumi aubaimima.
17 Be taugu yagoro yà moimoiragina da Mamaitua nu-
auyauya be katai sibo ya utemi da taumi Mamaitua sibo
koya katai kauena. Tauna vutuna dà Badama Yesu Keriso
na Mamaituama be Tamanama boruboruminama.
18 Be mate taugu yà moimoiragina da taumi nopomima
Mamaitua sibo ya rawayanana. Yodibe taumi sibo koya
katai kauena da aitaugа Mamaitua ya vinevinedina, taudi
tokare yawasana vere vavasagīnama ta banavina. Be mate
taumi sibo koya katai kauena da Mamaitua na buderima
boruboruminama, inam yaba dosi vavasagīnama. Inam
vutuna tauna na banagama tokare e utedina.

19 Be mate taugu yà moimoiragina da taumi na rewa-
panama dosinama sibo koya katai kauena. Inam vutuna
tauda tauwai sumagа ya utedana.
20 Uma rewapanine Mamaitua Yesu Keriso ya kawa
midisugu munage, be marae Mamaitua na kaba miane
kasaunama yauwanine yai mienina.
21 Be tauna yodi guyaguyau isa nagonagodima be
waibabada dosidima adi rewapanama, be rewapana
gesaudima dobue be gunume, matabudi ya sagа poredina,
yodi ragandie be ragan ta veraverauna ta tavana.
22 Be Mamaitua yaba matabudi Keriso na waibadama
dibune ya biridi be ya voie da Yesu ekalesia matabuna ewai
badedina.

23 Baninama ekalesia matabuna inam Keriso tubuḡinama, vutuna aubainama Keriso tauna gunuma, dobu, ekalesia, be yaba matabudi nopodima ya moḡavuna.

2

Tauda Kerisoe tà yawayawasanana

1 Boni taumi ami rawaḡaiḡai be ami gewagewama aubainama taumi arue koya gurina.

2 Inam raḡandie taumi dobu aruidima gewegewedima adi badama Seitan koyawai muriwatanena. Inam aruinama teneḡinama yodi banaga rawarawaḡaiḡaidima ewai badedina. Be tauna vutuna wairewapaninama gunuma be dobu nopodiḡa e babababarana nam tama kitakitana.

3 Noḡone tauda matabuda nama Seitan tèwai muriwatane, be dà wainua noḡonoḡotama tè voivoiedi, be tubuḡidama adi ḡoane tè miamiana. Tauda boni gewagewa nopone tè tubuḡana. Vutuna aubainama Mamaitua na medie tè miamiana. Inam kauinama teneḡinama nama, yodi banaga rawarawaḡaiḡaidima Mamaitua na medie ta miamiana.

4 Be Mamaitua na raunuatoima dosinama aubainama tauna yai nuapaḡoedana.

5 Tauda dà rawaḡaiḡai be dà gewagewama aubaidima tauda arue tè gurina. Be Mamaitua Keriso mate yai yawasana tenaḡedana. Tauna ya kuvesidana na raukiviverema dosinama aubainama.

6 Tauda Yesu Keriso nopone. Vutuna aubainama Mamaitua tauda Keriso mate ya kawa midisuḡu tenaḡeda be yodi tauda marae na kaba mianama boruborumine Keriso mate tà miamiana.

7 Mamaitua Yesu Kerisoe ewai nuapaḡoedana. Vutuna aubainama uma kauine tauna na raunuatoie yaba veredima tauda ḡarode e voivoiedina. Baninama tauna e ḡoeḡoena da tokare banaga matabudi tauna na raukiviverema dosima ta kitana.

8-9 Raḡanine taumi waisumaḡa koyawai karena, Mamaitua na raukiviveree yai yawasanimina. Uma kauinama nam taumi ami noyama debane ko paḡona, ibewa. Inam Mamaitua na puyoma taumi aubaimima. Vutuna aubainama taumi nam ko seḡara yababa.

10 Mamaitua tauda ya voiedana. Tauda Yesu Kerisoe yai tubuḡidana da sibo noya veredima tè voiedina. Inam noyedima veredima Mamaitua ya vokaukaua wainonoḡidina tauda aubaidama, da sibo tè voiedina.

Kerisoe tauda matabuda tenaḡa

11 Taumi eteni banegimima uma ko noḡoti. Taumi boni
Jius banegidima awai isemina “Nam kopitom banegimi”, be
taudi awai isa munaḡedina “Kopitom banegidama”. Taudi
kopitom a seḡaseḡara yababena. Be nopodima kavaka-
vanama.
12 Ko noḡoti da inam raḡandie taumi madanie, nam Keriso
diane. Taumi nam Mamaitua na damma Israel nopodie,
ibewa, be mate taumi Mamaitua na saugama nam ko
kataiedina. Taumi dobue nam Mamaitua ko kataiena, koya
miamia nuababaḡana.
13 Boni taumi madanie, nam Mamaitua diane. Be yodi
Keriso kosinine, taumi ya verauḡemina Mamaitua diane.
14 Keriso ya voie da nopodama yai subana, vutuna
aubainama tauda yodi dà banagama mate tà miamia
kauana. Noḡone tauma Jius banegimaima, be taumi eteni
banegimima, tauda tèwai miataurina. Uma waimiataurі-
nama inam maika gana. Inam gananama dam rabui ya
daridariḡedana. Be Keriso tubuḡine inam gananama ya
katiweina. Inam kauine tauda dam rabui, be yodi ya
rawateḡeidana da tauda inam dam tenaḡa.
15 Jius banegidima taudi tarawatu toitoi ḡarodie, be Keriso
na gurie uma tarawatudima adi waibadama yodi yai ko-
vidina. Inam kauine boni tauda dam rabui, be yodi ya
rawateḡeida be tauda dam tenaḡa, na subae tà miamiana.
16 Yesu Keriso korosie ya gurigurina raḡanine, tauda dam
rabui tèwai miataurina ya kawa veredana. Tauna ya rawa-
teḡeida da tauda yodi tubuḡa tenaḡa. Boni tauda Mamaitua
na ḡaviama, be yodi Keriso ya voie da tauda Mamaitua na
banagama.
17 Keriso suba varinama verenama ya rauguguyena, taumi
eteni banegimima ḡavoe miemienimima ḡaromie, be tauma
Jius Mamaitua diane miemienimaima ḡaromaie.
18 Be yodi tauda matabuda Arua Babau teneḡine tokare
tà verauna Tamadama ḡarone, baninama aba Yesu Keriso
aubaidama ya voiena aubainama.
19 Vutuna aubainama eteni banegimima taumi yodi nam
wari banaga, ibewa da taumi Mamaitua na damma, mara
banegimima.
20 Taumi Mamaitua na tempolma, be Mamaitua apasol be
peroveta adi noyama debedie ya keridana. Taudi tuatua
maika. Be Yesu Keriso inam maika yeku, tuatua pakanama
Mamaitua e ramaramana.
21 Taune tauwai sumaḡa matabudi ya rawateḡei yaḡedana
da Mamaitua na tempolma ya tubuḡana.
22 Vutuna aubainama taumi eteni banegimima mate yodi
nopomie Mamaitua na kaba miama, be Arue tauna taumi

nopomie e miamiana.

3

Pol tauna Mamaitua na ogama yawai maḡataridina

1 Taugu Pol Keriso varinama è rarau guguyena ḡaromie aubainama dibure a boruguna.

2 Taumi agunai koya kataiena da Mamaitua na raukiviveree taugu uma noyanama ya uteguna taumi sagumima aubainama.

3 Taugu uma letanama nopone kaite è riuwai nonoḡimina da Mamaitua na noḡotama semosemodima ḡarogue yai maḡataridina.

4 Deḡoda uma letanama ko sievina, taumi tokare ko kataie da riukaua taugu Keriso na noyama semosemonama è kataiena.

5 Uma kauinama boni kimta poredima nam ti kataiena, be yodi raḡandie Mamaitua Arue yai maḡatarina, na apasolma babaudima be na perovetama ḡarodie.

6 Keriso na noyama semosemonama inam umanama: Deḡoda banaga vari verenama tai sumaḡena, avedi da taudi Jius banegidi bo eteni banegidi, taudi tokare Mamaitua na buderima ta paḡona. Jius be eteni banegidima taudi noḡone dam rabui be yodi taudi Kerisoe tubuḡa tenaḡa be Mamaitua na waiaiainama ta paḡona.

7 Mamaitua na raukiviveree, na rewapanama ya uteguna da taugu vari verenama yà rarau guguyena.

8 Taugu avedi da banaga yababa Mamaitua na damma nopodie, be tauna ya vineguna da eteni banegidima ḡarodie yà rauguguyana da taudi tokare Kerisoe, waiguyau ya moraba vavasaḡana ta paḡona.

9 Uma kauinama boni Mamaitua na ogama semosemonama. Be yodi tauna ya vineguna da banaga matabudi ḡarodie Mamaitua na ogama matabudi yà giu waibatedina. Mamaitua tauna vutuna yaba matabuna tauvoiedima.

10 Mamaitua e ḡoeḡoena da Jius be eteni banegidima e rawateḡeidi, be ekalesia tenaḡa e tubuḡana. Yodibe guyaguyau be babada dosidima marae Mamaitua na nuauyauyama ta kita be ta kataiena.

11 Uma inam tauna na ogama boni nama kenakenanama. Be yodi Mamaitua na ogama banidima, dà Badama Yesu Kerisoe ta tubutubuḡana.

12 Vutuna aubainama yodi Keriso tàwai sumaḡena aubainama, tauda yodi teneteneḡinama da Mamaitua ḡarone ma raudebatorada tà naḡona, be nam ma nairida.

13 Vutuna aubainama taumi nam sibo koyai nuaboyegu
yau wainuatoitoima aubainama. Ibewa da taumi sibo
koyai nuaverena, baninama taugu taumi aubaimima yàwai
nuatoitoina.

Pol e moimoiragina Epeses banegidima aubaidima

14 Vutuna aubainama taugu rāgan matabuna tuapikague è
raupari be è moimoiragina Tamadama ḡarone,
15 tauna vutuna yaba matabuna marae be dobue ḡarone
yawasana tà paḡopaḡona.
16 Tamadama ḡarone yaba veredima toitoi. Vutuna
aubainama taugu yà moiragi be Tamadama yàwai baḡana da
tauna Aruine e voiemi da koi rewapanana.
17 Be yàwai baḡana da Keriso ami waisumaḡe nopomie
e miana, dabudine ami waisumaḡama ei rewapanana. Be
mate yàwai baḡana da ami wainuapaḡoma e moraba gurata,
be waramimima wainuapaḡoe e yovo guratana maika kai
waraminama doḡa nopone e yovoyovona nama.
18 Be mate yàwai baḡana da taumi be Mamaitua na damma,
matabumi Yesu na wainuapaḡoma sibo koya katai kauena.
Inam wainuapaḡonama na morabama, be na dauma, be na
saḡa guratama, be na yovo guratama sibo koya katai kauena.
19 Tauda banaga tokare nam teneteneḡina da Keriso na
wainuapaḡoma na morabama matabuna tà katai rovodi. Be
taugu yà moimoiragina da taumi Keriso na wainuapaḡoma
ko katai kaue, be mayanama ko dami kauena. Yodibe taumi
nopomima Mamaitua na yawasanama be na rewapanama
ei moḡavuna.
20 Mamaitua na rewapanama nopode e noyanoyana. Vu-
tuna aubainama aba da tài nuanoḡonoḡotena bo tài baḡena,
tauna tokare teneteneḡinama e utedana. Be deḡoda i ḡoena,
tauna tokare dosi yababinama ya utedana.
21 Yesu Kerisoe tauda tauwai sumaḡa, Mamaitua isanama
tà kaisuḡusuḡu nonoḡena. Inam riukaua!

4

Wairawateḡei Keriso tubuḡine

1 Taugu Pol Keriso varinama è rarau guguyena aubainama
dibure yà miamiana. Vutuna aubainama yodi yà ri-
uriu vavasaḡemina da koi beavaiegu. Ami yawasanama
didimanidie ko miana, baninama Mamaitua ya vinemina
aubainama, tauna na ḡoane ko miana.
2 Taumi ko voyaḡota be ko mia nuetau. Be nam ami
banagama ko nuamedi makaiedi, be wainuapaḡoe nuemima
ko taibagina.

3 Raḡan matabuna Arue koi rawateḡeimi be subae ko mia
tenaḡana.
4 Baninama tauda matabuda inam tubuḡa tenaḡa. Be
Arua tenaḡa matabuda nopode e miamiana. Be dà gewage-
wama matabudi Mamaitua ya noḡota poredina aubainama,
matabuda dà noḡotama tenaḡa, da inam raḡanine tokare
marae tà naḡona.
5 Bada inam tenaḡa, be waisumaḡa inam tenaḡa, be
babataito inam tenaḡa.
6 Be mate inam Mamaitua tenaḡa, matabuda Tamadama.
Tauna vutuna matabuda ewai badedana, tauna vutuna
matabuda nopode, be taude tauna na noyama e voivoiedina.
7 Be tauda tenatenaḡaḡa Keriso na ḡoanama ruvane Ma-
maitua Arua puyonama ya utedana.
8 Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna:
“Tauna note ya saḡa ya naḡo guratana.
Be panipani banegidima toitoi mate yai doka nawedina.
Be na banagama puyo ya utedina.”
9 Ko noḡoti da noḡone ya riuna, “Tauna note ya saḡa ya
naḡona”. Uma riunama ewai kataidana da tauna noḡone
note be ya yovona dobue, deḡo tauda yodi tà miamiana.
10 Tauna vutuna ya yovoyovona, teneḡinama ya saḡa ya naḡo
guratana mara matabudi muridie, be tauna yodi mara be
dobu yai moḡavudina.
11 Tauna vutuna ekalesia nopodie puyo tenatenaḡaḡa ya
ute nawedina. Ḡesaudima apasol, ḡesaudima peroveta,
ḡesaudima taurauguguya, ḡesaudima ekalesia taurabedima
be ḡesaudima tauwai katakatai.
12 Uma banegidima taudi adi noyama da tauwai sumaḡa
ta sagudi, be tauwai sumaḡa Mamaitua na noyama ta voied-
ina. Be inam kauine Keriso na ekalesiama, vutuna tauna
tubuḡinama, ei rewapana be e morabana,
13 naumeki da tauda dà waisumaḡe tài rawateḡeida be
Mamaitua Natunama tà katai kauena. Yodibe tauda tokare
Kerisoe nuadama e pora be tauda dà yawasanama, Yesu na
yawasanama maika ta tubuḡana.
14 Yodibe tauda dà waisumaḡe tà midi bagibagina, nam
seda ḡauḡaubodima maika. Be banaga kaikaiyovudima nam
ta kaiyovueda be dà waisumaḡe ta kawa barabarada, waga
rabama e rawarawa tagetagerina maika.
15 Ibewa da Mamaitua na riukauama wainuapaḡoe tài
muriwatanena. Dabudine tauda tokare Keriso tà miaratuna,
tauna vutuna ekalesia debanama. Ekalesia inam Keriso
tubuḡinama.
16 Yesu Keriso na waibadae tubuḡinama raganinama e
rawateḡei yaḡedina. Be raga tenatenaḡaḡa adi noyama

ya utedina da ta voiena. Inam kauine raga tenatenaḡaḡa adi banagama mate tai kawa kaisagu be ta gogogogona. Be inam kauine Keriso tubuḡinama tokare wainuapaḡoe e yawasanana.

Yanae ko miana

17 Bada isane taugu yà riuriuemina da nam eteni banegidima adi miane, ko mia. Taudi adi noḡotama barebaredima aubainama

18 nopodima tadiwanawana ya moḡavuna. Vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na yawasanama diane, ibewa, be taudi a bua be a kawa nopobadobadodina.

19 Taudi nam vere bo gewagewa tima siesievina. Taudi gewagewa adi yawasanama matabudi ewai badedina. Taudi adi yawasanae badara dobidobi ta ḡoeḡoena.

20 Be taumi waisumaḡa koyawai karena raḡanine, taumi koya kataiena da Keriso inam yabedima gewegewedima nam ima ḡoeḡoedina.

21 Taumi koya vaiena da Yesu varinama matabuna inam riukaua.

22 Vutuna aubainama taumi ami yawasanama poredima gewegewedima matabudi koya gosaḡana. Inam yawasanidima a gewagewa vavasaḡana, vutuna aubainama a kawakawa gewegewemina.

23 Nopomima be ami noḡotama sibo Arue koya rawavaudina.

24 Taumi sibo yawasana vaunama koya kotena. Uma yawasaninama e voiemi da taumi riukaua babau be dididimana banegimima ko tubuḡana, maika Mamaitua.

25 Vutuna aubainama waikaikaiyovu ko gosaḡa be riukaue ami banagama ko riuedina, baninama Yesu Keriso tubuḡine, tauda matabuda tenaḡa.

26 Nam ami medima e voiemi da gewagewa ko voie. Be ami medima nam nopomie e kena gurata da ravi e tava.

27 Nam Seitan na kaitetema ko boru.

28 Taumi aitauḡa taudanedanene, danene ko gose pore be nimemie ko noya gurata be yaba veredima ko voiedi da banaga waikaruwaḡewaḡedima ko sagudina.

29 Nam ḡasi bo waisabona mudumie e dobi. Ibewa da ami banagama anitai nuaveredima aubainama, taumi sibo mudumie giu vereḍiḡa a dobidobina.

30 Be nam Arua Babau ko voie da ei nuaboya. Baninama inam tauna Bada Yesu na ḡipima ya boruna, da na kaba verauma raḡanine, taumi tokare ei yawasanimina.

31 Vutuna aubainama uma kauidima sibo koya gose poredina: nuaḡoraḡora, keamedi, meditupo, kunura, waimena be waimiatauri.

32 Ami banagama ḡarodie kivimima sibo ya verena, be nopomie raunuatoi sibo ya kenana, be ami banagama adi gewagewama sibo koya noḡota poredina. Maika nema Mamaitua ami gewagewama Yesu Kerisoe ya noḡota poredina nama.

5

1 Taumi Mamaitua na sedama ewai nuapaḡoemina. Vutuna aubainama taumi tauna maika sibo koya tubuḡana.

2 Be wainuapaḡoe sibo koya miana maika Keriso yai nuapaḡoeda, be dà gewagewama aubainama ya gurina. Be Keriso ya gurigurina, inam tipa verenama Mamaitua ḡarone ya voiena, tauda aubaidama.

3 Ko kita kaua da nam banaga badabadaridima, bo gewagewa banegidi, bo waigogo banegidima nopomie ta mia. Inam kauidima gewegewedima Mamaitua na damma ḡarodie nam sibo a kena.

4 Be taumi nam sibo uma yabedima koya voiedi: waisabona, bua giudima, bo tarakori gewegewedie koya tarakori. Inam yabedima sibo avedi, be taumi sibo raḡan matabuna Mamaitua koyawai kaiwena.

5 Taumi uma kauinama ko katai kauena: banaga aitauḡa badabadaridima, bo yawasana miremiredima tauvoiedima, bo waigogo banegidima, inam nama baneginama nam na gabuma Keriso be Mamaitua adi waiguyauma nopone ima kenakenana. Waigogo banegidima inam kokoitau tauraduneedima, baninama taudi uma dobunama purepuredima ta rarau duneedina.

6 Ko kita kaua da nam aitau giu kaikaiyovudie e boru waideḡemi, baninama inam kauidie tokare Mamaitua na medima dosinama e yovona banaga rawarawaḡaiḡaidima ḡarodie.

7 Vutuna aubainama inam kauidie taudi mate nam koi popo.

8 Baninama taumi boni tadiwanawanae koya miamiana, be yodi taumi Bada na yanae ko miamiana, vutuna aubainama taumi naumeki da yana banegidima adi yawasanae nama sibo koya miana.

9 Be yana na votama inam vere, didimana be riukaua.

10 Vutuna aubainama taumi sibo koya raurubu gurata da Bada na ḡoanama yawasanidima sibo koya katai kauedina.

11 Be tadiwanawana na kauama nam sibo koya voiedi. Inam yabedima nam banibiribiridi, be taumi sibo banaga koyai kataidi da inam yabedima, taudi yaba gewegewedima.

12 Inam yabedima banaga rawarawaḡaiḡaidima semoe ta voivoiedina, be giuedima yai tunimayamayaḡa kauana.

13 Be rāganine inam yabedima yanae ta māgatarana,
tokare banaga matabudi ta kitedi be ta kataiedi da inam
yabedima matabudi gewagewa.
14 Be rāganine voia gewegewedima yanae ta māgatarana,
inam rāganine inam voiedima gewegewedima tokare tai
kavena. Vutuna aubainama banaga umanama a riuna:
"Tam gurie kenakenamma
kwa midisugu
be Keriso ei yanam."

Arua na rewapanae ko miana

15 Be ami yawasanae ko kita kauemi da nema ko miamia
bako. Nam banaga buebuedima maika ko mia, ibewa da
nuauyauya banegidima adi miane ko miana.
16 Uma rāganinama e kenakenana da Mamaitua na noyama
ko voiena. Be yodi gewagewa rāgandima, vutuna aubainama
ko kita kaua, da inam rāgandima veredima nam koi yakaredi.
17 Vutuna aubainama nam koi taukoakoa, avedi, be Bada
na gōanama ko kataiena.
18 Nam ko tego bua be tegobuanama e voiemi da ami
yawasanama e kawa gewagewa. Ibewa da Arua Babau sibo
nopomima ya mogavuna,
19 be Bada riune be sare mate koi kawa dugu vivira. Be
mate sibo koyai gita be Arua saredima sibo nuemima nopone
koya rigerigedina Bada gārone.
20 Rāgan matabuna Tamadama Mamaitua sibo koyai kai-
wena yaba matabuna aubainama dà Badama Yesu Keriso
isane.

Tautaugōma be adi waiwaivima

21 Keriso vivirenama aubainama ami banagama ami ba-
nagama mate koi kawa vivira be ko voteyeteyedina.
22 Taumi waiwaivi ami tautaugōmama ko viviredi be ko
voteyeteyedina, Bada Yesu ko vovo teyeteyena maika.
23 Baninama taugōma tauna vutuna waivi debanama.
Uma kauinama teneginama nama Keriso tauna ekalesia
debanama. Be ekalesia tauna vutuna Keriso tubuginama. Be
Keriso tauna vutuna ekalesia tauwai yawasaninama.
24 Vutuna aubainama taumi waiwaivi ami tautaugōmama
ko viviredi, be ko voteyeteyedina, maika ekalesia Bada Yesu
ta vovo teyeteyena nama.

25 Taumi tautaugōma ami waiwaivima koi nuapagoedina,
maika Keriso ekalesia yai nuapagoedi be, tauname na
yawasanama yai uta munagena.

26 Mamaitua riune Yesu upae* ekalesia ya koḡedi, be ya
voiedi da tauna na banagama a tubuḡana.
27 Tauna nama ya voiana da ekalesia kitanama e vere
vavasaḡana aubainama, nam mira, bo nam pire, bo nam aba
gewagewa ḡesau ḡarodie e kena. Ibewa da taudi babau.
28 Inam kauinama teneḡine taumi tautauḡoma sibo ami
waiwaivima koyai nuapaḡoedina, maika nema taumi
tubuḡimima nuenuemima e paḡopaḡona nama. Baninama
deḡoda am waivima kwai nuapaḡoena, inam tamḡa kwawai
nuapaḡo munaḡemna.
29 Nam aitau tenaḡa taunaḡa tubuḡinama ima tuat-
uaḡaiena. Ibewa da tauna tubuḡinama ewai kani bagibagi
be e raberabe kauena, maika Keriso ekalesia ḡarone nama e
voivoiana,
30 baninama tauda ekalesia inam Keriso tubuḡinama.
31 Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama
ya riuna: "Tauḡoma tamanama be tinanama e gosedi be na
waivima mate tai rawateḡeidi da taudi rabui inam tubuḡa
tenaḡa."
32 Inam giunama baninama ya moraba kauana. Baninama
uma giunama ewai kataidana da tauda ekalesia be Keriso
inam tubuḡa tenaḡa.
33 Vutuna aubainama yà riuriu munaḡemina: Taumi tau-
tauḡoma sibo ami waiwaivima koyai nuapaḡoedina, maika
nema taumi tubuḡimima nuemima e paḡopaḡona nama. Be
waiwaivi taumi sibo ami tautauḡomama koya viviredina.

6

Seda be adi dosima

1 Seda taumi Keriso ḡaroḡaronama aubainama, ami dosima
ko voteyeteyedina. Inam kaua verenama.
2 Girugiruminama porane umanama ya riuna, "Tamamma
be tinamma kwa viviredina!" Inam riuvavasaḡine, Ma-
maitua sauga mate ya boru dokena.
3 Be sauga inam umanama, "Tam tokare uma dobune
yaba matabuna ḡarone am yawasanae e verena, be niura kai
daudaunama kwa raukaisaḡana."
4 Be taumi tametamedima ami sedama nam ko voiedi da
ko kawa nuaboyedi bo ko kawa nuamedimedidi. Ibewa da
taumi kaua veredima ko voiedina Mamaitua matane be koi
katakatai yaḡedi be Bada riune koi giunidina.

Taunoya adi babadama sibo a viviredina

* **5:26:** Uma upanama baninama inam waibabataito.

5 Taumi taunoya ami babadama uma dobune ko viviredi
be ko voteyeteyedina, nuemima tabutabune maika nema
Keriso ko vovo teyeteyena nama.
6 Taumi nam ami babadama anitai nuaveredima
aubaidima ta kitekitemi be noḡonairidie ko noyanoya. Inam
avedi, be taumi raḡan matabuna nuemima tabutabune ko
noyana, Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama.
7 Raḡan matabuna ma nuaverem noya ko voiena, bani-
nama inam nam banaga ḡoma aubainama koma noyanoy-
ana, ibewa da inam Bada matane tauna aubainama ko
noyanoyana.
8 Be ko noḡoti da Bada tokare banaga tenatenaḡaḡa na
noyama ruvane maesa e utena, avedi da tam taunoya bo
taunoya na badama.
9 Be mate taumi babada ami taunoyama ko rabe kauedina,
be nam ko riuwai nainairidi. Baninama taumi be taunoya,
taumi matabumi ami Badama tenaḡa, tauna vutuna marae
e miamiana. Be tauna matane taumi matabumi inam
teneḡimima.

Mamaitua iḡara taragaidima ya uteutemina ko kotedina

10 Yodi yau giuma damonama inam, Bada na rewapanama
dosine taumi koi rewapanana.
11 Mamaitua iḡara taragaidima ya uteutemina matabudi
ko kotedi, be ko midi da bagibaginaḡa, yodibe Seitan na
kaiyovuma gewegewedima koi ḡaviedina.
12 Tauda uma dobune nam banaga ḡoma tamawai
ḡaviedina, ibewa. Tauda arua be penama gewegewed-
ima miamia moisiridima, vutudi tàwai ḡaviedina. Taudi
vutudi adi babadama, be rewapana ḡesaudima mate uma
dobunama waikupikupinama tawai badena, aubainama
tàwai ḡaviedina.
13 Vutuna aubainama Mamaitua iḡara taragaidima ya
uteutemina, matabudi ko ragaudi da tunimie ta saḡa rovona,
yodibe gewagewa e tavatavana raḡanine, taumi Seitan koi
ḡaviena. Inam raḡanine taumi tokare nam ko beku, be yaḡoro
ko midina.
14 Vutuna aubainama ko midi da bagibaginaḡa be riukaua
ko paḡo be bogemie koi boretaiena, be Mamaitua na didi-
manama ko paḡo da nuakademima koi rauḡaḡarina.
15 Raḡan matabuna ko vokaukauana vari verenema rau-
guguyenama aubainama. Be banaga sibo koya riuedi da Ma-
maitua na subae a miana. Uma vokaukauinama inam maika
ami kaḡasumama ko vovo kaukauedina, naḡo aubainama.
16 Be mate waisumaḡa ko paḡo da ami guduma, aniwai
rauḡaḡarimima aubainama. Inam gudune taumi tokare

Seitan na keama menarageragetinama e veraverauna ko kati gabana.
17 Be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboe. Be Mamaitua riunama ko pagona, inam vutuna Arua Babau na igarama kwatikwatinama.
18 Be ragan matabuna Arua Babaue ko moiragina, be ami goanama na ruvae Mamaitua garone sagu koi bagena. Ragan matabuna koi nenegananа ami moiragie, tauwai sumaga matabudi aubaidima.
19 Be taugu mate aubaiguma ko moiragi da ma raudebatoragu vari verenama waimoisirinama yà rauguguyena.
20 Taugu yodi a panigu da dibure yà miamiana, be ko moiragina aubaiguma da taugu yagoro ma raudebatoragu vari verenama yà rauguguyena. Inam taugu yau noyama.

Pol na waikaiwama
21 Taugu Taikikas è riuporena garomie. Tauna banaga patupatutunama Bada matane, be mate nuaguma taupagonama. Taugu nema yà miamia bakona, tauna tokare yaba matabuna ei varimina.
22 Vutuna aubainama taugu è riuporena garomie da nema yà miamia bakona sibo yai varimi da koya kataiena, be mate tauna e dugumina.
23 Taugu Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso yàwai bagedina da suba, wainuapago be waisumaga sibo a utemina.
24 Be mate adi raukiviverema taumi aitaugа Yesu Keriso kowai nuapago nonogena sibo a utemina. Uma yau giuma damonama.

Tauwai sumaḡa
Pilipi
meagaine adi letama

1 Taugu Pol be Timoti, tauma Yesu Keriso na taunoyama
uma letanama ka girugirumina taumi aitauḡa tauwai
sumaḡa Pilipi meagaine ko miamiana ḡaromie. Be mate uma
letanama Mamaitua na damma babadidima be dikon mate
aubaidima.
2 Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi rauki-
viverema be adi subama ḡaromie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Pilipi banegidima adi waisumaḡama aubainama

3 Taugu yà noḡonoḡotimina raḡanine, yau Mamaituama
yàwai kaiwa kauena,
4 be ma nuaveregu yà moimoiragina taumi aubaimima.
5 Baninama taumi koya kaisagugu be vari verenama tèi
daberarina, raḡanine waisumaḡa koyawai karena, naumeki
da yodi.
6 Be taugu è katai kauena da Mamaitua noya verenama
nopomie yawai karena tokare nam e gose, naumeki da Yesu
Keriso na kaba verau munaḡama raḡanie.
7 Taugu è kataie da aba yà riuriuemina inam riukaua,
baninama taumi taugu nuanuague ko miamiana. Avedi da
taugu dibure bo deḡo yà miamiana, yaḡoro vari verenama
aubainama yà giugiu raukosoḡaiḡaina da riunama ei rewa-
panana. Be tauda matabuda Mamaitua na raukiviverema tà
kitakitana.
8 Mamaitua ya kataie da taugu nopoguma e ḡoeḡoe kaue
da taumi sibo è kitemina, baninama taugu yau wainua-
paḡoma ḡaromie, teneḡinama nama Yesu Keriso taumi ewai
nuapaḡoemina.
9 Taugu yau moiragima na banima inam uma: Taugu yà
moimoiragi da taumi ami wainuapaḡoma sibo ya moraba
da ya moraba guratana. Inam kedane taumi tokare ami
kataima be ami nuauyauyama e morabana,
10 yodibe tokare vere be gewagewa kitedima ko kataie
da deḡo tauna yawasana verena, be deḡo tauna yawasana
gewagewana. Be yawasana miramiranama tokare nam
mate ko babara, be Yesu na kaba verauma raḡanine, taumi
tokare nam e etaremi.

11 Be mate Yesu Kerisoe didimana votavotanama
nopomima koi moḡavudina. Inam raḡanine banaga tokare
ta kitedi be Mamaitua isanama ta kaisuḡusuḡuna.

Pol dibure a boruna aubainama vari verenama e dabed-
aberarana

12 Yau banagama matabumi, taugu yà ḡoeḡoena da taumi
yodi sibo koya kataie da aba ḡarogue e tubutubuḡana,
vutuna aubainama vari verenama ya daberarana.

13 Baninama banaga matabudi uma dibure be guyau na
tauiḡarama mate a kataie da taugu yàwai nuatoitoina Keriso
aubainama.

14 Raḡanine tauwai sumaḡa a kitagu da taugu dibure a
boruboruguna murine, tauwai sumaḡa toitoi ma raudeba-
toredi vari verenama a rarau guguyena, be nam ti nairana.

15 Be yaḡoro è kataie da banaga ḡesaudima nopodima
unura mate ta rarau guguyana, be ḡesaudima riukaue ta
rarau guguyana.

16 Be ḡesaudima nam unura mate, taudi wainuapaḡo
nopodima ya moḡavu be ta rarau guguyana, baninama taudi
a kataiena da taugu dibure yà miamiana, baninama taugu
vari verenama è giugiu raukosoḡaiḡaiena aubainama.

17 Be unura banegidima taudi Keriso ta rarau guguyena,
baninama ta ḡoeḡoena da taudime isedima ta kawa saḡe
munaḡedina. Be mate adi rauguguye taudi ta rarau rubuna,
da kabe yau piripirima dibure ta kawa morebi,

18 be inam nam aba. Avedi da taudi kaiyovue bo riukaue
ta rarau guguyana, be yaḡoro Keriso varinama tawai daber-
arina, inam vutuna taugu yàwai nuaverena. Be yaḡoro da
yài nuavere watanana,

19 baninama è kataiena da taugu tokare Mamaitua
ei yawasaniguna, baninama taumi raḡan matabuna ko
moimoiragina aubaiguma. Be yaḡoro Yesu Keriso Aruinama
inam taugu mate.

20 Taugu nuaguma e riuriuna da dibure nam piripiri ei
gwaḡagu da yau waisumaḡe yà beku. Ibewa da Bada Yesu
isanama ma raudebatoragu sibo patare è kawa saḡesaḡena,
avedi da tai gurigu bo ibewa, yaḡoro Bada yà kaisuḡuna.

21 Baninama deḡoda yawayawasaniguma yà miana, inam
ḡarogue naumeki, taugu Keriso na ḡoanama voienama
aubainama yà miana. Be deḡoda yà gurina, taugu yàwai
nuavere kauana, baninama inam raḡanine taugu yà naḡo
marae be Bada mate ka miana.

22 Be deḡoda yà miana, taugu yà noya gurata da banaga
Keriso ḡarone yà verauḡedi da tai sumaḡana. Be taugu nam e
kataiena da taugu aba kedanama yà vine, yawasana bo guri.

23 Yau noḡotama tawai taisoruna. Noḡota ḡesau e ḡoeḡoe
da taugu sibo è guri be è naḡo Keriso mate kè mia tenaḡana,
inam vutuna ya vere vavasaḡana.
24 Be you, taumi kami taiye inam ya vere vavasaḡana da
taugu yà miana.
25 Vutuna aubainama taugu è katai kauena da tokare
yà miana, taumi kaisagumima aubainama. Be ami
waisumaḡama yai morebidi be koi nuaverena.
26 Yodibe raḡanine yà verau munaḡana ḡaromie, taumi
tokare Yesu Kerisoe ko mosari guratana taugu yau noyama
aubainama.

Piripiri nopodie waisumaḡe ko midi bagibagina

27 Be kaua dosinama inam uma: Ko rabe kauemi da Keriso
varinama verenama e riuriuna ruvane, nama ko naḡona.
Yodibe yà verau yà kitemi bo deḡoda yà mia kwasana
taugu varimiḡa yà vaie be yà kataie da taumi kaite koya
vadidi be ko midimidina. Be ami noḡotama koyai tenaḡe
da vari verenama aubainama kowai ḡaviana da banaga sibo
ai sumaḡena da nam waikatakatai kaikaiyovudima sibo ai
muriwatane.
28 Be aitauḡa tawai ḡaviemina, nam ko nairedi. Dabudine
taudi tokare ta kataie da Keriso taudi e mutu rovodina, be
taumi tokare Mamaitua ei yawasanimina.
29 Baninama taumi Keriso ya vinemina da tauna kowai
sumaḡena, be mate ya vinemi da piripiri ko banabanavidina
Keriso kana taiye, be nam waisumaḡa taunaḡa.
30 Be taumi ami piripirima inam teneḡinama, maika taugu
piripiri noḡone è banabanavidina nama. Be yodi yaḡoro e
naḡonaḡona da inam vutuna letanama yodi ko siesievina.

2

Keriso maika sibo koya miana

1 Uma kauidima veredima ḡaromie ta kenakenana, vutuna
aubainama taugu yàwai nuaverena. Taumi Kerisoe ami
banagama mate kowai kawa duḡu vivira, be taumi wain-
uapaḡoe ami banagama mate kowai riu nuasubasubana,
be taumi Arua Babaue kowai turaturana vivira, be taumi
raunuatoi ḡaromie e kenakenana.
2 Be you, yaḡoro yài nuavere kauana deḡo da taumi kowai
debatenaḡana nuapaḡoe, be nam waikawa dariḡa ḡaromie
ima tubutubuḡana.
3 Be mate nam koi gogo bo ko kawa saḡe munaḡemi, ibewa
da ko ḡaubo munaḡa be ami banagama ḡesaudima ko kawa
saḡedina, be nam taumi.

4 Nam taumiga sagu munagemima ko nogonogotidi, ibewa
da banaga gesaudima mate ko nogotidi.
5 Taumi ami nogota be ami voiama sibo Yesu Keriso na
nogota be na voiama maika. Tauna na nogota be na voiama
inam umanama:
6 Tauna avedi da Mamaitua be tauna nam Mamaitua
maika i miana. Be yagoro mara ya gose porena, Mamaitua
ya goegoena nama,
7 be yai rawabanaga gomana, maika tauda. Be ya voia
munage da kitanama banaga yababa ya tubugana.
8 Inam kedane tauna ya gaubo munaga da kitanama ba-
naga goma maika, be Mamaitua ya voteyeteye da ya gurina,
be mate korosie na gurima raganine ya voteyateyana.
9 Inam vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa sage
vavasage be isanama dosinama ya utena. Be yodi tauna
isanama, banaga, anea be arua matabudi ya sega poredina.
10 Tauda matabuda dobue, Anea marae be arua doga
dibune miemienidima, matabuda Yesu nogone tuapikadama
dogae tài tutumidiridi,
11 be tà riuna, "Yesu Keriso tauna vutuna Bada." Be inam
kauine Mamaitua Tamadama isanama tà kaikai sugusugуna.

Kipora maika ko yanana

12 Vutuna aubainama yau bana, avedi da taugu taumi
mate bo ibewa, be taumi ragan matabuna Bada riunama è
giugiuena ko vovo teyeteyena maika nogone koya voivoiana.
Be yodi yà riuriuemina da yawasaninama garomie kenakena
nonogинama ko kaigurate, be Mamaitua vivirenama be
nairenama mate nopomie e kenana.
13 Baninama Mamaitua vutuna taumi nopomie e noy-
anoyana. Be tauna e voiemi da na goanama kauidima ko
goegoedina, be mate e sagumi da na goanama ko voivoiedi
be tauna kowai nuaverena.
14 Yaba matabuna ko voivoiedina, nam waisuramudu bo
riuviravira mate ko voiedi,
15 inam raganine taumi tokare Mamaitua na sedama
didimanimima be wavu nam garomie e kena. Be dobu
banegidima barebaredi be godabaridima nopodie taumi
tokare ko yanana maika kipora.
16 Be taumi yawasana riunama ko kaididi! Yodibe Bada
Yesu banaga matabudi e etaredina raganine, taugu yài nua-
vere kauana yawasana riunama koya kaididina aubainama,
taugu è kataie da yau bagibagima nam ei yakarena.
17 Be Taumi ami waisumagama Bada Yesu garone, inam
vutuna taumi Mamaitua garone ami puyoma. Be taugu yodi
tokare kosiniguma e raugинina taumi ami puyoma e taidin

yaḡena. Be avedi da kosiniguma e rauḡinina, be yaḡoro yàwai nuaverena.
18 Vutuna aubainama taumi taugu mate tài nuavere tenaḡana.

Pol na tausaguma Timoti be Epaprodaitas

19 Deḡoda Bada Yesu ima ḡoe, taugu raḡan ḡaubonaḡa agunai Timoti yà riupore verauḡena ḡaromie, yodibe taumi nema ko miamia bakona, vutuna taugu èi variguna aniwai nuavereguma aubainama.
20 Timoti tauna yau varoro kauama, baninama tauna na yawasanama nam maika aitau. Tauna nuanama ewai poya guratana taumi aubaimima.
21 Be ḡesaudima taudiḡa ta noḡonoḡota munaḡedina, be Yesu Keriso na kauama nam tima noḡonoḡotidina.
22 Raḡanine Timoti taugu mate vari verenama kè rarau guguyena, dabudine banaga a kita da tauna banaga kaua. Tauna taugu mate kè noyana kabe gomana tamaḡominama mate ti noyanoya.
23 Be raḡanine dibura taurabedima aba giunama tima riuegu, deḡoda dibure yà mia kwasa bo yà dobi, taugu waiḡapa tauna yà riupore verauḡe ḡaromie be nuemima e boruna.
24 Be yà noḡonoḡotina da taugu ḡomiguma yà verau makai be yà vakitemina.

25 Taumi ami puyoma Epaprodaitas nimane koya sivudi be ya verauḡedina ḡarogue. Tauna taugu mate kè noya tenaḡa be kèi ḡavia tenaḡana. Be yodi yà noḡonoḡoti da turaguma yà riupore munaḡena ḡaromie,
26 baninama tauna nuanama ewai poya guratana da e kita munaḡemina. Be mate yai nuaboyana, baninama taumi riunama koya vaiena, da tauna ya sidana.
27 Inam riukaua da tauna ya sidana, ḡaubonaḡa sibo ya gurina. Be Mamaitua na raukiviveree yai yawasanina aubainama, raukiviverenama teneḡine taugu yau nuaboyama nam i morebina.

28 Vutuna aubainama taugu waiḡapa yà riupore verauḡena ḡaromie da ko kita be nuemima e verena, be taugu mate nuaguma e subana.
29 Bada isane ma nuaveremi koi kaiwena. Be banaga ḡesaudima adi yawasanama maika Epaprodaitas ko vivira kauedina,
30 baninama Epaprodaitas ḡaubonaḡa sibo ya gurina Keriso na noyanama kana taiye. Be tauna nam guri i nairena, be na yawasanama yai uta munaḡe da taumi

ya rauepaiyemi be taugu ya saguguna, baninama taumi madanie aubainama.

3

Vaivai kitekitedima nam tai muriwatanedi

1 Yau bana, Bada ḡarone koi nuavere! Avedi da yau giuma noḡone letae è riuemina, be yodi yà riuriu munaḡemina, be nam debaguma ima subasubana. Yà riuriuemina da ami waisumaḡe ko vadidi kauana.

2 Taumi inam banegidima adi voiama daḡadaḡasi maika ko kita kauedina. Taudi kopitom ta ḡoeḡoe kauena, agunai taugu è noḡoti da taudime sibo a tom munaḡedina.

3 Be tauda aitauḡa Mamaitua Aruinama nopode be tà rarau duneena, tauda vutuna riukaua Mamaitua na dam ḡomama. Baninama tauda nam dà vaivaima tà noyenoyedi be marae tà tava, ibewa da Bada Yesu tài sumaḡe be isanama tà kawakawa saḡena, inam raḡanine Mamaitua ei aninedana.

4 Taugu boni inam vaivaidima teneḡidima ḡarogue. Banaga ḡesaudima ta noḡonoḡotina da Jius adi vaivaima tai sumaḡedi be kabe marae ta tava. Be taugu vaivai èwai muriwatanedina, nam taudi maika. Vutuna aubainama taugu yodi yà giu munaḡa be ko kita.

5 Taugu è tubuḡana murine raḡan aniwai 8-ne kopitom è paḡona, taugu vutuna Israel banegiguma, Benjiman na damma nopone. Taugu vutuna Hibru banegidima a tikaguna. Be taugu vutuna Parisi banagiguma, tarawatu èi muriwatana guratena.

6 Be taugu tarawatu taupaḡodidinama, be Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedina, taudi tarawatu a gose be Yesu Keriso awai muriwatanena aubainama. Be tarawatu na babae taugu nam ai tarawatu ei kati kotovi rubuna.

7 Inam kauidima boni è kitekitedi da kabe ta sagugu, be yodi Kerisoe taugu yà kitakita tuaḡaiedina.

8 Taugu nam inam vaivaidima kopitom taudiḡa ama kitakita tuaḡaiedina, ibewa da yaba matabuna ḡesaudima mate taugu è kita tuaḡaiedina da Yesu Keriso yau Badama sibo è katai kauena. Taugu yabedima matabudi è kaiporaḡa be yodi yà kitekitedina taudi maika megu. Nama è voia da Keriso mate kèi rawateḡeimai

9 be kè mia tenaḡana. Be nam tauguḡa sibo yau kedama è wane be didimana è banavi. Ibewa da waisumaḡa Kerisoe vutuna e kawa didimaniguna Mamaitua matane.

10 Taugu yà ḡoeḡoe da Keriso yà katai kauena. Tauna vutuna kokoagae be Mamaitua na rewapanae ya kawa midisuḡu munaḡena. Be yà ḡoeḡoe da midisuḡu munaḡa na

rewapanama vutuna taugu mate yà katai kauena. Be mate yà ḡoeḡoe da Keriso wainuatoitoi ya paḡopaḡona taugu yà paḡo sagu be tauna ya guri be ya midisuḡu munaḡana, taugu nama, nemanama da sibo è guri,
11 be kokoagae è midisuḡu munaḡana.

Parata aubainama tà maninina
12-13 Taugu inam kauidima nam ḡarodie e tavana, ibewa. Taugu yau piripirima yaḡoro ta kenakenana, be yà rarau rubu gurata be yà manimaninina da parate sibo è tavana. Inam vutuna aubainama Yesu Keriso yai yawasaniguna.

Be yau bana, taugu nam yodi ama riuriuna, da inam paratine è tavana, ibewa. Be aba yà voiena, inam yaba matabuna murigue yà gose be noḡogue yà naḡo da inam paratine yà tavana.

14 Yesu Keriso ya vinegu, da Mamaitua maesa tokare marae e uteguna. Vutuna aubainama yà manimaninina da inam paratine yà tavana.

15 Taugu è noḡoti da taumi aitauḡa Arue noḡota bagibaginama ḡaromie, taumi uma kauidima ko kita yaḡedina, maika taugu. Be deḡoda ibewa, Mamaitua tokare ei kataimi da ko kitana.
16 Be aba kaite dà waisumaḡe tè paḡona, nam tà raukai gose, be naumeki da tà kaididina.

17 Yau bana, taugu koi tupotupoḡanegu be mate aitauḡa da taugu yau voiama didimanidima tawai tupotupoḡanena, taudi mate ko kitedi be nama ko voiana.
18 Baninama taugu boni raḡan patapatanama è riuriu nonoḡemina, be yodi ma matasurugu yà riuriu munaḡemina da banaga ya ribana adi yawasanama ewai maḡatara da taudi korosi na ḡaviama ta tubutubuḡana.

19 Taudi adi damonama tokare gienae ta naḡo rovona, be taudi adi mamaituama inam kani be tego. Be yaba waitunimayamayaḡidima ta rarau guyaguyau yababedina. Be taudi dobu na yawasanama ta noḡonoḡota guratedina.

20 Be tauda dà waduboḡomama inam marae, deḡo Tauwai yawasana Yesu Keriso e miamiae dobudi. Be tauda vutuna na kaba verauma tàwai rabena.
21 Inam raḡanine tauna tokare tubuḡidama gwaḡegwaḡedima e boru vitaredi be e rawavaudina, tauna tubuḡinama ma neneḡarina e miamiana maika. Be inam tokare na rewapanama dosine nama e voiedina, be yaba matabuna na waibadama dibune e verauḡedina.

4

1 Vutuna aubainama yau bana, taugu nopoguma e ḡoeḡoe kauena da taumi sibo è kitemina, baninama taugu yau

wainuapaḡoma ḡaromie. Taumi aubaimima yàwai nuavere kauana. Be taugu yau noyama votavotanama inam vutuna taumi. Be taumi Bada ḡarone sibo koya vadidi be koya midina.

Raukura na raudugᵘma

2 Be ḡaromie inam waiwaivi rabui isedima Yuodia be Sintike, taudi Yesu tauwai muriwanenama. Be yà riuriu vavasaḡedi da taudi awai miataurina yodi sibo ai nuavere munaḡana.

3 Be mate tura kaukauiguma tam yàwai baḡamna da uma waiwaividima rabui sibo am raukurae kuya sagudina. Baninama boni taugu, Klement be yau tausaguma ḡesaudima, isedima marae yawasana bukanama nopone ta kenakenana, vari verenama kè rarau guguyena. Be inam waiwaividima rabui mate a sagumai be kè rauguguyana.

4 Raḡan matabuna koi nuaverena Bada ḡarone! Be yà riuriu munaḡemina: Koi nuavere!

5 Banaga matabudi sibo a kataie da taumi voyaḡota banagimima. Bada ḡaubonaḡa e verau munaḡana.

6 Vutuna aubainama nam nuaboya ḡesaudima nopomima ta kawa nuaraḡeraḡedi! Be yaba matabuna aubainama ko moiragi be ami ḡoanama kauidima matabuna Mamaitua koi baḡana. Be mate koi kaiwena yaba matabuna aubainama.

7 Yodibe Mamaitua na subama nopomima ei subana, deḡoda Yesu Keriso nopone tà miana. Be inam subanama ya saḡa guratana, nam maika suba tauda tè katakataiena nama.

8 Be ami wainua noḡonoḡote uma yabedima koi nuanoḡonoḡotedina. Riukaua, vivira, didimana, nam yawasana miremiredi, kaua wainuapaḡopaḡodima, didimana giudima, voiakaua, be aba banaga matedie e verena, vutudi koi nuanoḡonoḡotedina.

9 Yaba matabuna èi katakataimi be ḡarogue koya kitakita bo koya vaivaiena, nama ko voiedina. Be Mamaitua suba Badanama, tokare taumi mate ko mia tenaḡana.

Pol yai kaiwana adi waisaguma aubainama

10 Taugu Mamaitua ḡarone èi nuavere guratana, baninama taugu noḡotiguma ya moraba kauana taumi ḡaromie, aubainama waisagu koyai kare munaḡena. Vutuna aubainama Bada isanama yà kaisuḡusuḡuna. Taugu è kataiena da saguguma koya ḡoeḡoena, be nam keda ḡesau i kenana da sibo koya sagugu.

11-12 Uma giunama yà giugiuna, nam taugume sagu munaḡeguma aubainama ama giugiuna, ibewa. Deḡoda kaniguri bo nam kaniguri, bo aba ya maruabiena, inam naumeki.

Be deḡoda ḡarogue teneteneḡina bo nam teneteneḡina, inam matabuna naumeki. Taugu inam yawasanidima matabudi è maraḡamedina.
13 Taugu teneteneḡinama da uma yawasanidima nopodie yà miana, baninama Yesu Keriso na rewapanama e uteuteguna.
14 Be yaḡoro ya vere kauana da ami puyoma koya riuporena, saguguma aubainama.
15 Be boni ko noḡoti, raḡanine Masedonia è gosena murine, taugu vari verenama è rauguguya dokena ḡaromie. Inam raḡandie Mamaitua na damma ḡesaudima nam ti saguguna, be taumi Pilipi banagimima, taumiḡa mane koya uteguna.
16 Be mate raḡanine taugu Tesalonaikama, be yaḡoro yau puyoma tenaḡa be rabui raḡan toitoi koya riuriu poraḡana, baninama aba è marumaruabiena aubainama.
17 Be nam ko noḡoti da ami manema ama ḡoeḡoena, ibewa da aba yà ḡoeḡoena inam ami waiutama na damone sibo votanama koya kitana. Yodibe maesa tokare sibo koya paḡona.
18 Epaprodaitas tauna ami puyoma matabuna ya uteguna. Be taugu aba è ḡoeḡoena, vutuna koya saguguna, be you, taumi ya moraba vavasaḡana koya voiena. Ami puyoma matabudi inam Mamaitua koyai nuavere kauena, be inam puyonama vutuna Mamaitua ewai aninena.
19 Be yau Mamaituama na waiguyauma nopone tauna yai maura kauana. Be aba ko marumaruabiena, tokare teneḡinama e utemina Yesu Kerisoe, be ḡaromie e maurana.
20 Mamaitua Tamadama neneḡari be kaisuḡusuḡu ḡarone e kena be e kena nonoḡa. Inam riukaua!

Waikaiwa damodima
21 Tauwai sumaḡa matabudi yàwai kaiwedina. Be mate uma yau banagama ḡesaudima ḡarogue tawai kaiwemina.
22 Be tauwai sumaḡa matabudi uma tawai kaiwemina, be aitauḡa guyau Sisa na vadae ta noyanoyana, mate tawai kaiwemina.
23 Be Bada Yesu Keriso na raukiviverema naumeki da nopomie e kenana.

Tauwai sumāga
Kolosia
meagaine adi letama

1 Taugu Pol, Mamaitua ya vinegu da taugu Yesu Keriso na
apasolma, be turaguma Timoti mate,
2 tauma uma letanama ka girugirumina taumi aitauga
Kerisoe tauwai sumāga babaumima be patupatutumima
Kolosia meagaine ko miamiana gāromie. Tamadama Ma-
maitua na raukivivere be na subama gāromie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Kolosia banegidima adi waisumagama aubainama

3 Tauma rāganine ka moimoiragina taumi aubaimima,
rāgan matabuna Bada Yesu Keriso Tamanama Mamaitua
kawai kaiwa kauena.
4 Baninama tauma kè vaie da taumi Yesu Keriso kowai
sumāgena, be tauwai sumāga matabudi mate kowai nua-
pāgoedina.
5 Baninama taumi nogota marae koya boruna da tokare
yawasana verenama ko pāgona. Be uma riukauinama taumi
kaiteka koya vaiena, rāganine vari verenama a verauge be a
rarau guguyena rāganine.
6 Uma varinama gāromie ya tavatavana, vutuna dobu
matabuna e dabedaberarana, be banaga toitoi adi
yawasanama e vitavitaredina. Be kauinama teneginama
nama taumi boni gāromie ya tavatavana, taumi Mamaitua
na raukiviverema koya katai kaue be ami yawasanama ya
vitaredina.
7 Vari verena be Mamaitua na raukiviverema boni
taumi koya kataiena, baninama Epapras gāromie ya rarau
guguyana. Epapras tauna Keriso na taunoyama patupatu-
tunama nuamaima e pāgopagona. Tauna vutuna ya raue-
paiyemi be yodi e sagusagumaina.
8 Be tauna yai varimai da Arua wainuapago taumi ya
utemina.
9 Vutuna aubainama rāganine tauma nama kè vaivaiena,
tauma aubaimima moiragi nam ke gosena. Be Mamaitua kèi
bāga da na goanama sibo taumi yai katakataimi be Arua na
nuauyauyama nopomie sibo ya boruna.
10 Yodibe taumi koya katai kaua, da ami yawasanae nema
sibo koya mia bako da Mamaitua sibo yai aninemi be yai
nuaverena taumi gāromie. Be noya veredima sibo koya

voiedi be votedima koyai maḡataridina. Inam raḡanine taumi tokare Mamaitua ko katai da ko katai kauena.
11 Be mate ka moimoiragi da Mamaitua na rewapanama dosi vavasaḡine e kawa rewapanimi da nuemima sibo koya taibagina, be aba ḡaromie ta tubuḡana sibo koya damiporedina.
12 Be ma nuaveremi raḡan matabuna Mamaitua koi kaiwena. Tauna vutuna ya voiemi da taumi tokare na buderie ami sikerema ko paḡona, tauwai sumaḡa ḡesaudima na yanae ta miamiana mate.
13 Baninama boni tauda tadiwanawana na rewapanae tè miamiana, be Mamaitua ya kuvesida be natunama nuanama taupaḡonama Yesu na waibadama nopone ya biridana.
14 Tauna vutuna kosinine ya gimerida be dà gewagewama ya noḡota poredina.

Keriso taunaḡa ya saḡa vavasaḡana

15 Mamaitua tauna nam anikitakita, be Keriso tauna vutuna na yawasanama teneḡinama maika Mamaitua be tauna e maḡatarana. Be Yesu tauna kaevou be yaba matabudi tauna ewai badedina, baninama tauna ya voiedina.
16 Avedi da marae bo dobue, avedi da yaba anikitakita bo nam anikitakita, avedi da anea bo penama wairewapanidima, bo guyaguyau, waibabada dosidima, yaba matabuna Yesu tauname aubainama ya voiedi da yodi ewai badedina.
17 Tauna boni noḡone nama miemieninama, be muriḡa yaba matabudi ya voiedi be na rewapanae ta kenakena.
18 Be Mamaitua na damma inam Keriso tubuḡinama, be Yesu tauna vutuna inam dam debanama. Be tauna vutuna midisuḡu munaḡa yai karena guriguridima nopodie. Vutuna aubainama Keriso taunaḡa ya saḡa vavasaḡana.
19 Yesu noponama Mamaitua ḡominama ya moḡavu
20 be Kerisoe, yaba matabudi be tauda, Mamaitua ya verau munaḡeda be tauna ḡarone ya rawateḡeidana, avedi da marae miemiendi bo dobue miemienidama. Tauna vutuna kosininama korosie ya daroro be suba ya voiena.
21 Be taumi mate boni madanie koya miamiana raḡanine, taumi Mamaitua na ḡaviama, baninama ami noḡotama miremiredi be ami gewagewama aubaidima.
22 Be yodi Keriso ya verauḡa munaḡemina Mamaitua ḡarone, baninama tauna tubuḡa ḡominama korosie ya gurina aubainama, yodi ya voiemi da taumi Mamaitua na sedama babaumi be didimanimima tauna matane, be wavu nam ḡaromie e kena.
23 Be taumi sibo koya kaigurate da uma riukauine koya vadidina, be nam ami waisumaḡama koya gose. Taumi vari verenama koya vaie da ami noḡotama marae koya

boruna, da tokare yawasana verenama ko pag̃ona. Be nam nuemima e votuatuag̃ai da ami waisumag̃e ko beku. Taugu Pol uma varinama verenama na taunoyama, be inam varinama vutuna banaga g̃esaudima mate dobu matabuna a rarau guguya nag̃ona.

Pol Mamaitua na damma adi taunoyama

24 Taugu nuaveree tubug̃iguma ewai nuatoitoina taumi aubaimima, baninama yau wainuatoitoie, Keriso tubug̃inama yodi ewai nuatoitoina anikai g̃avutinama aubainama yà sagusaguna. Be Keriso tubug̃inama inam vutuna Mamaitua na damma.
25 Be Mamaitua yau noyama ya uteguna da taugu riunama yà rauguguya yag̃edi be yà kawa mag̃ataridina, be inam kedane yà sagumina.
26 Baninama uma giunama boni da yodi semoe ya kenakenana, be banaga nam ti katakataiena. Be yodi yai mag̃atarina tauwai sumag̃a g̃arodie.
27 Be uma giunama taumi sibo koya katai kaue da giunama vutuna tokare banaga matabuda e sagudana. Be uma giunama semosemonama, inam vutuna yodi Keriso nopomie e miamiana, avedi da taumi eteni banegimima, vutuna aubainama taumi tokare marae Bada Yesu mate ko miana.
28 Vutuna aubainama tauma dobu matabuna ka nag̃o be Keriso ka rarau guguyena. Be Mamaitua na nuauyauyae banaga ka riuriu vavasag̃edi be kawai katakataidina da sibo Kerisoe banaga didimanidima a tubug̃ana, Mamaitua matane.
29 Inam vutuna taugu yau bagibagima be yà noyanoya guratana, baninama Keriso na rewapanama nopogue e noyanoyana aubainama.

2

1 Taugu yà g̃oeg̃oe da taumi sibo koya kataie da taugu sagumima aubainama yà noyanoya guratana. Be Laodisia banegidi be aitaug̃a taugu nam ti kitagu be ti kataieguna mate aubaidima yà noyanoya guratana.
2 Taugu aba yà g̃oeg̃oena inam taumi sibo wainuapag̃oe koyai rawateg̃eimi be koyai kawa dug̃u vivirana, be Mamaitua sibo koya katai kaue da ami waisumag̃ama sibo yai rewapanana. Be mate yà g̃oeg̃oe da taumi Mamaitua riunama semosemonama sibo koya katai kauena. Be riunama semosemonama, inam vutuna Keriso,
3 tauna g̃arone nuauyauya be katai matabudi ta kenakenana.

4 Uma kauidima yà riuriuemina da tokare nam aitau adi
giu ḡaroroe sibo a boru waideḡemi.
5 Avedi da taugu nam taumi mate, be arue yaḡoro taugu
taumi mate. Be yàwai nuavere kauana da ami waisumaḡama
Keriso ḡarone koya boru be tauna na sague ko midimidi
bagibagina. Inam nama raḡan matabuna ko miana.

Waikatakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedi

6 Taumi kaite Yesu Keriso koya paḡo da tauna Bada
nopomie e miamiana. Vutuna aubainama taumi raḡan
patapatanama Keriso na yawasanae nama sibo koya miana.
7 Be waramimima tauna nopone e yovo da ei yasi kaididi,
be ko kaigurate da ami waisumaḡe koi rewapanana, maika
boni awai katakataimina nama. Be Mamaitua waikaiwe-
nama nam ko gose.

8 Ko kita kaua da nam aitau adi giu ḡaroḡaroroe ta gwayemi
be ta boru waideḡemi. Baninama taudi adi waikatakataima
inam nam Kerisoe tima veraverauna, ibewa. Inam
waikatakataidima matabudi dobu adi waikatakataima, be
arua gewegewedima banaga adi noḡote ta saḡa be uma
banegidima adi banagama tawai katakataidina.
9 Be Keriso noponama Mamaitua ya moḡavuna, be Ma-
maitua ḡominama tauna nam anikitakita, be Keriso tubuḡine
Mamaitua ewai maḡatarina.
10 Be teneḡinama nama Kerisoe taumi mate Mamaitua
na yawasanama nopomima ya moḡavuna. Be Keriso yaba
matabuna wairewapanidima be Seitan be babada dosidima
matabudi debedie, Keriso tauna vutuna ewai badana.
11 Raḡanine taumi Keriso koyawai sumaḡena, dobudine
taumi kopitom arue koya paḡona, be nam kopitom ḡoma
tubuḡimima ta tomtomna nama, ibewa da Yesu ami gewage-
wama ya tom porena,
12 baninama ami babataitoe, inam taumi Keriso mate
a dobo tenaḡemina. Be mate Mamaitua na rewapanae
gurie be ya kawa midisuḡu munaḡemina ami waisumaḡama
aubainama. Teneḡinama nama Mamaitua Keriso gurie be ya
kawa midisuḡu munaḡena.

13 Boni taumi ami gewagewama aubainama koya gu-
rina, baninama ami gewagewama yaḡoro nam tomtom
porena. Be mate babataitoe Mamaitua taumi Keriso mate
yai yawasana tenaḡemina, be ami gewagewama ya noḡota
poredina.
14 Baninama dà gewagewama pepanama e riuriu da tauda
Yesu na etare sibo tè midina, be Mamaitua inam pepanama
ya kaipore be korosi bogane ya tuparatuna.

15 Mamaitua inam kedane Seitan be penama wairewa-
panidima matabudi nimedie ḡavia purepuredima ya rawad-
aberaridina, be patara matedie korosie Seitan be penama yai
tunimayaḡidina.
16 Vutuna aubainama aba ko kanikani bo ko tegotegona,
nam aitau e riutuaḡaiemi, bo taparoro raḡandima dosidima
bo Sabat raḡandima deḡoda nam koi muriwatanedi, bo
nawaravi soidima nam koi muriwatanedi, dobudine nam
aitau sibo ya riutuaḡaiemi.
17 Uma kauidima matabudi inam yawasana muriḡa da e
verauna, be keyau kavanaḡa taudi awai muriwatanedina.
Be Keriso tauna vutuna yodi yaba bani ḡominama.
18 Banaga kaikaiyovudima taudime ta voiedi da kabe
voyaḡota banegidi, be raubonie anea ta kitekitedi be
ta riuriu vavasaḡemina da taumi sibo anea koya rarau
duneedina. Ko kita kaua da uma banegidima nam ta
boru waideḡemi, baninama adi noḡotama miremiredima ya
voiedi da taudi moraba nopodima ya moḡavuna.
19 Taudi Keriso a raukaigosena, tauna vutuna Mamaitua
na damma debanama. Be Keriso ya voie da Mamaitua na
ḡoane na damma ya moraba be yai rewapanana. Maika
nama debadama tauna tubuḡidama e raberabena nama. Be
mate waro tubuḡidama matabuna e kaikaididi tenaḡena.
20 Taumi Keriso mate koya guri tenaḡana, be tauna uma
dobune arua gewegewedima adi rewapanae be ya kuves-
imina. Be aba aubainama taumi yaḡoro uma dobunama
tarawatudima kowai muriwatanedi.
21 Maika: “Uma nam ko voiedi!” bo “Nam ko kanidi!” bo
“Nam ko taukonidi!”.
22 Uma yabedima matabudi banaga ḡoma adi tarawatu be
adi waikatakataima. Inam yabedima raḡan ḡaubonaḡa tài
muriwatenedina, be tokare tài kave munaḡedina.
23 Inam tarawatudima anikitedima maika kabe yaba
veredi, raudune aubainama, uma banegidima taudime
tubuḡidima ta kovokovoḡa munaḡedi, be uma kauidie ta
voivoia munaḡedi da taudi kabe voyaḡota banegidi. Be
uma yabedima matabudi kaikaiyovudima, taumi a voiemi
da nopomima ai moḡavuna. Be uma yabedima tokare nam
ta saguda da tubuḡa ḡoendima tà vaisubedi.

3

Nema Keriso sibo tèi muriwatana bake?
1 Be taumi Kerisoe gurie be ya kawa midisuḡu mu-
naḡemina. Vutuna aubainama yodi marae, deḡo Keriso e
miamiae, Mamaitua kasaune, dabudi taumi nuenuemima
sibo a kenakenana.

2 Be mate ami noḡotama nam yaba dobue
koi nuanoḡonoḡotedi, ibewa da yaba marae koi
nuanoḡonoḡotedina.
3 Baninama taumi koya gurina, be ami yawasanama yodi
Keriso mate Mamaitua nopone ya moisirina.
4 Keriso vutuna ami yawasanama ḡarone e kenakena.
Raḡanine tauna na kaba verau munaḡe, taumi tokare tauna
mate neneḡarine ko yana tenaḡana.
5 Vutuna aubainama dobu adi yawasanama gewegewed-
ima ḡaromie ko tom poreporedina. Uma yabedima inam:
Waisoḡa yabayababa, yawasana miremiredima, badara,
ḡoana gewegewedima. Be waigogo mate, inam kauine
taragaie Mamaitua na gabuma kowai gabu raupunana. Be
taragai tawai rawakokoitauna.
6 Banaga aitauḡa inam yabedima ta voivoiedina, tokare
Mamaitua na medima ḡarodie e tubuḡana.
7 Boni taumi nam kowai sumaḡana raḡanine, taumi mate
inam yawasanidima koya voivoiedina.
8 Be yodi nuaḡoraḡora, medi, nopopikapika, waitupadeḡa
be giu waibeawarewaredima, matabudi ko gose poredi.
9 Be nam ami banagama ami banagama ḡarodiḡa koi
tupadeḡa naḡo, baninama taumi ami yawasana poranama
na voiama kaite koya gosena,
10 be yawasana vaunama koya kotena. Inam vutuna
Keriso raḡan patapatanama e rawarawa vaudana. Inam
kedane dà yawasanama tokare teneḡinama maika yawasana
tauwai tubuḡinama na yawasanama e ruvana maika.
11 Inam yawasaninama vaunama nopone tauda banaga
matabuda namaḡa. Avedi da tauda eteni bo Jius, bo ko-
pitom banegida bo nam kopitom banegida, avedi da tauda
banaga nam katakataida bo taunoya yababa, bo taunoya
adi babadama. Tauda matabuda Mamaitua matane inam
teneteneḡinaḡa, baninama Keriso tauna matabuda nopode
e miamiana.
12 Be mate ko noḡoti da taumi nuaguma taupaḡonama be
Mamaitua ya vinemi da yodi taumi banaga babaumima. Vu-
tuna aubainama uma yabedie sibo koyai garemina: Raunua-
toi, raukivivere, ḡaubomunaḡa, voyaḡota be damiporaḡa.
13 Be taumi sibo ami banagama mate koyai kawa voyaḡota
vivira, be noḡotaporaḡa ḡaromie sibo ya kenana ami ba-
nagama ami banagama mate, nema Bada ami gewagewama
ya noḡota poredina nama.
14 Be waiḡesaunama yaba matabuna ya saḡa poredina
inam wainuapaḡo. Inam vutuna yaba matabuna e soru
gogonidi be wainuapaḡoe ewai rawateḡeidina.

15 Bada Keriso na subama nopomie e kena be ei bademina,
baninama taumi matabumi tubuga tenaga. Inam vutuna
aubainama Mamaitua ya vinemi da taumi na subae ko
miana. Be Mamaitua koi kaiwena.
16 Be Keriso riunama nopomie e moraba be e maura! Yo-
dibe nuauyauyae banaga koi katakataidi be ko raukuredina.
Be ma waikaiwimi Mamaitua garone ko sarena, sare Salamo
nopodie, kaisugu saredi be aba Arua e riuriuemina, nama ko
sarena.
17 Be abaga ko giugiuedi bo ko voivoiedina, matabuna sibo
Bada Yesu isane koya voiedina. Be tauna isane Mamaitua
Tamadama koi kaiwena.

Bada isane koi bada kauana

18 Taumi waiwaivi ami tautaugomama adi waibadama
dibune ko mia! Uma kauinama nama Bada matane inam ya
vere kauana.
19 Taumi tautaugoma ami waiwaivima koi nuapagoedina,
be nam ko riu badobadoedi.
20 Taumi seda ami dosima ko voteyeteyedina. Baninama
Bada e goegoe da nama sibo koya miana.
21 Taumi dosi ami sedama nam ko kawa nuaboyedi da
taudi ta sirawa.
22 Taumi taunoya yaba matabuna garone ami babadama
ko voteyeteyedina. Be taumi nam ami babadama ani-
tai nuaveredima aubaidima ta kitekitemi be nogonairidie
ko noyanoya. Inam avedi, be nuemima tabutabune ko
voteyeteyedina Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama.
23 Ragan matabuna aba ko voivoiedina, nuemima
tabutabune ko voiedina. Inam nam banaga goma
aubainama koma noyanoyana, ibewa da inam Bada
aubainama ko noyanoyana.
24 Be ko nogoti da ami noyama maesinama Bada tokare na
buderima e utemina. Taumi vutuna Bada Keriso gominama
ko noyenoyena.
25 Be degoda yawasana barabaranama ko voiena, tokare
maesinama kovoga ko pagona be nam buderi. Aba gewage-
wanama koya voivoiena, tokare Mamaitua ruvane e utem-
ina, avedi da taumi banaga dosimi bo nam dosimi, tokare
teneginama ko pagona.

4

1 Babada, ami taunoyama ko kita yagedi be yaba na
didimanae ami taunoyama garodie ko voiena. Be ko nogoti
da matabumi ami Badama marae e mia be matabumi e
rawarawa tetemina.

Bada na goane ko miana

2 Raḡan matabuna koi neneḡana, be ko kita kaua da
Mamaitua ḡarone ko moiragi nonoḡama waikaiwa mate.
3 Be mate tauma aubaimaima ko moiragi da Mamaitua
keda e kaipore be tauma Keriso na giuma ka rauguguyena.
Uma giunama boni semoe ya kenakenana, be yodi ya
maḡatarana. Be banaga uma giunama vaienama nam ti
ḡoena aubainama, taugu dibure a boruguna.
4 Be mate aubaiguma ko moiragi da taugu vari verenama
sibo è rauguguya yaḡena.
5 Banaga nam waisumeḡidima ḡarodie koi kita kaua da ami
yawasanama didimanidiḡa taudi matedie ko voiedina. Inam
raḡandima vutudi nam koi yakaredi, taumi sibo Keriso na
yawasanama inam banegidima nam waisumeḡidi sibo koya
waikataidina.
6 Raḡan matabuna ami giuma verediḡa ko giu da banaga
matabudi beedie vaienama e verena. Ami giuma sibo raḡan
matabuna dini boruborunama, maika buta kani e tatai
dinina nama. Yodibe taumi tokare banegidima aba ta kaikai
nuababaḡena ko giu waibatedina.

Waikaiwa damodamodima

7 Taikikas tauna vutuna yodi nema yà miamia bakona,
tokare ei varimina. Tauna banaga patupatutunama Bada
matane, be mate taukai saguguma be nuaguma tau-
paḡonama.
8 Taugu yà riuriuporena ḡaromie da tauna nema yà mi-
amia bakona sibo yai varimina, be mate tauna e duḡumina.
9 Be Onesmas tauna tauwai sumaḡa patupatutunama, be
nuaguma taupaḡonama, tauna Taikikas mate ta veraverauna
ḡaromie. Be taudi uma dabudine aba ta tubutubuḡana tokare
tai varimina.
10 Be Mak tauna e waikaiwemina. Be turaguma Aristakas
uma dibure mate ewai kaiwemina. Mak tauna vutuna
Banabas tasinama,* be raḡanine ḡaromie e tavana, ko riue
da ḡaromie e miana.
11 Be Josua tawai isana “Jastas” tauna mate ewai kaiwem-
ina. Tauwai sumaḡa Jius nopodie inam banegidiḡa taugu ta
sagusaguguna Mamaitua na waiguyauma aubainama. Taudi
vutudi taugu dibure be a riuriu sagusaguguna.
12 Be Epapras taumi ḡaro ḡomimima mate ewai kaiwem-
ina. Tauna Yesu Keriso na taunoyama verenama, be raḡan
matabuna e moimoiragi guratana aubaimima da taumi sibo
ami waisumaḡe koya vadidi da koya midi be Mamaitua na
ḡoanama sibo koya katai kauena.

* **4:10:** Gurik bonane ya riuna: ‘Cousin’.

13 Taugu yà riuriu kauemina da Epapras tauna e
moimoiragi be e noyanoya guratana, taumi Laodisia be
Hirapolis† banegimima aubaimima.
14 Be turamaima Luk tauna dogeta, be Demas, taudi
matabudi tawai kaiwemina.
15 Be yau banagama tauwai sumāga Laodisia nopone ko
riuedi da yàwai kaiwedina. Be Nimpa na vadae Mamaitua
na damma tawai rawateēeidina mate yàwai kaiwedina.
16 Rāganine uma letanama ko siasiava rovona murine, ko
riupore nawena Mamaitua na damma Laodisiama ārodie
be taudi ta sievina. Yodibe taudi adi letama è girugirumina,
ta riupore verauēena āromie da taumi ko sievina.
17 Be Arikipas umanama ko riuena, “Noya Bada ārone
kuya pāopaāona kwa kaigurate da kwa raudamoena, be
nam poune kwa gose pore.”
18 Uma letanama nopone waikaiwa, inam taugu Pol nima
āomigue è girumidina. Ko noōotigu da taugu dibure yà
miamiana, be nam ko noōota poregu. Be Bada na rauki-
viverema āromie e kenana.

† **4:13:** ‘Laodisia’ be ‘Hirapolis’ inam meagai isedima.

Tesalonaika 1
adi letama pakanama

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina taumi aitauḡa Mamaitua na damma Tesalonaika meagaine ko miamiana ḡaromie. Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi ḡaroḡaronama. Taudi adi raukiviverema be adi subama ḡaromie e kena nonoḡana.

Pol Mamaitua ewai kaiwena, Tesalonaika banegidima adi waisumaḡama aubainama

2 Tauma raḡan matabuna ama moiragie isemima ka vato be Mamaitua ka waikaiwa kauena,

3 baninama waisumaḡa e voiemi da ko noyanoyana, be wainuapaḡo e voiemi da yaba matabudi ko voivoiedina. Be ami noḡotama Bada Yesu Keriso ḡarone koya boru be kowai raba nuetauna Bada na kaba verau munaḡama aubainama.

4 Yau bana, tauma kè kataie da Mamaitua yai nuapaḡoemi be ya vinemi da taumi tauna ḡaroḡaronama.

5 Baninama tauma vari verenama ḡaromie kè rarau guguyena nam giuḡa, ibewa da rewapana mate, be nuemima nopone Arua Babau ya riuemi da inam matabuna riukaua. Be tauma taumi mate nema tè mia bakona ama yawasanama, taumi koya kataiena,

6 be tauma be Bada ama yawasanama taumi koya ruvedi be nama kivimaiḡa ko naḡonaḡona. Avedi da ami piripirima dosinama, be yaḡoro Arua Babau ya voiemi da vari verenama ma nuaveremi koyai aninena.

7 Vutuna aubainama tauwai sumaḡa Masedoniama be Akaia nopone mataira veredima ḡaromie a kitedi, be nama ta naḡonaḡona.

8 Be yodi Mamaitua na riuma taumie e dabedaberarana banaga matabudi ḡarodie be dobu ḡesaudie mate ta vaivaiena. Be deḡo deḡo ka naḡonaḡona, taumi ami waisumaḡama Mamaitua ḡarone, taudi ta giuemai be ka vaivaiena. Be tauma nam aba taumi varimima taudi kama riuriuedina.

9 Taudiḡa taumi ami yawasanama ta giugiuena da taumi nema tauma koyai aninemaina, be nema kokoitau rauduneedima koya gosedi, be Mamaitua riuriukauina be miamia nonoḡinama yodi kowai muriwatane be aubainama ko noyanoyana.

10 Be mate taudi ta giugiuna da taumi kowai raba nue-
tauna da Mamaitua Natunama marae be e verau munāgana.
Tauna vutuna Yesu, gurie be Mamaitua ya kawa midisugu
munāgena. Mamaitua na medima e veraverauna sibo ya
kovogidana, be Yesu tauna vutuna ewai yawasanidana.

2

Pol Tesalonaika nopone ya noyana

1 Yau bana, taumi koya kataiena da rāganine tauma taumi
mate tè miamiana, inam nam miana kavakavana, ibewa da
ama mianama banibiribiridima.
2 Murīga da vari verenama gāromie kè rauguguyena,
tauma piripiri be wainuatoitoi dosinama Pilipi meagaine kè
banavidina. Be avedi da banaga toitoi patara nogodie, mata-
maie a raukani dawe be a kunukunuremaina, be yagoro
Mamaitua ya sagumai be vari verenama kè rauguguyena
gāromie.
3 Tauma kè rarau guguyana rāganine, tauma nam kaiyovu
ke giue bo nam aiyaba ke voia waigewa be kei kedadoka
waigewemina.
4 Ibewa da tauma Mamaitua yai aninemai be ya vinemai
da vari verenama ka rarau guguyena. Be tauma nam banaga
nogonairidie ke rauguguya gagabana. Ibewa da Mamaitua
aniwai nuaverenama aubainama kè rarau guguyana, bani-
nama tauna vutuna nopo taukitanama.
5 Mamaitua ya kataiena da tauma nam airagan ke
gwayemi bo ke giugiu regāregauna da mane sibo koya
utemai.
6 Be mate tauma nam kawasage kedanama ke wanewa-
nena da taumi be banaga gesaudima mate sibo koya kawa
sagemai, ibewa.
7 Tauma Keriso na apasolma. Vutuna aubainama tokare
teneteneginama aba gāromie sibo kè pagona, be tauma
nam nama ke voiana, tauma inam maika tina, natunatu-
nama e raberabedi be nam aiyaba na sedama gārodie ima
pagopagona.
8 Taumi nuamaima koya pagona aubainama, tauma nam
Mamaitua riunaga ke giuena gāromie, ibewa da tauma kèi
uta munagemai be aubaimima ka noyanoyana.
9 Yau bana, ko nogoti da tauma kupi da suara Mamaitua
riunama verenama rauguguyenama aubainama, be tauma
tunimaima kè kwapu guratena, be nam kewai vadasagana
da sibo kè tainuaboyemi.
10 Taumi matemie be Mamaitua matane tauma banaga
babaumai, didimanimai be nam aiyaba ke voia waigewana
da taumi tauwai sumāga sibo koyai wavumai.

11 Be ko noḡoti da tauma tenatenaḡaḡa kè rabemina, maika
tauḡoma na sedama e raberabedina nama.
12 Tauma kè rarau kuremi, kè riuwai nuasubesubemi be
kè riu vavasaḡemina da taumi Mamaitua na sedama be na
ḡoane nama ko miana, baninama tauna ya vinemina da
taumi tokare na waiguyauma neneḡarine ko miana.
13 Be tauma yaḡoro Mamaitua kawai kaiwena, baninama
taumi Mamaitua riunama ḡaromaie koya paḡo be koyai
aninena. Taumi koya kataiena da inam nam banaga ḡoma
adi giu, ibewa da inam Mamaitua na giuma. Be yodi
inam giunama taumi aitauḡa tauwai sumaḡa, nopomie e
noyanoyana.
14 Be yau bana, taumi Mamaitua na damma Judia nopone
koya ruvedina, baninama taumi piripiri ami banaga ḡomama
ḡarodie koya banabanavidina, teneḡinama nama Mamaitua
na damma Judia nopone taudi piripiri Jius ḡarodie a bana-
vidina.
15 Jius banegidima taudi vutudi peroveta be Bada Yesu
ai guridina, be tauma mate a raukivi gewegewemaina.
Taudi Mamaitua ta tatai tuaḡai, be banaga matabudi tawai
ḡaviedina.
16 Be raḡan matabuna taudi ta riuriu tuaḡaiemaina da
tauma nam sibo vari verenama eteni ḡarodie kè rarau
guguye da sibo a yawasana. Inam kedane taudi adi gewage-
wama ta tatai potopotodina. Vutuna aubainama Mamaitua
ya medi be adi kovoḡama ya utedina.

Pol Tesalonaika banegidima vakitedima ya ḡoena

17-18 Yau bana, tubuḡe taumi raḡan ḡaubonaḡa kè tau-
gosemina. Be ama noḡote yaḡoro tauma taumi mate, be
kè ḡoe kaue be kè rarau rubu guratana da sibo kè verauna
ḡaromie. Be mate taugu Pol è rarau rubu gurata da sibo è
vakitemina be Seitan ama kedama ya miditomna.
19 Yesu Keriso na kaba verauma raḡanine aiyaba Bada kai
katai da tauma taunoya veremai? Tauma tokare taumi ami
waisumaḡama vutuna tauna kai kataiena.
20 Baninama taumi inam ama noyama votanama, be
taumie tauma tokare ka kawa saḡemaina.

3

1 Tauma varimima vaienama kèi raba rereḡa da ḡaromaie
nam teneteneḡina, vutuna aubainama ama ogama kè taraḡi
da taumaḡa Atensma kè miana
2 be Timoti kè riu porena ḡaromie. Timoti tauna tura-
maima, Mamaitua na taunoyama. Tauna Keriso varinama

tauwai daberarinama, be kè riuporena ḡaromie da ami waisumaḡe e duḡumi be koi rewapanana,

3 be ami waisumaḡe e sagumi da nam aitau raurubue bo piripirie kwa beku. Mamaitua ya vinedana da tauda tokare piripiri tà banavidina.

4 Tauma taumi mate tè miamiana raḡanine, tauma raḡan patapatanama kè riuriuemina da tokare piripiri tà banavidina. Be yodi aba ta tubutubuḡana taumi kaite koya kataiena.

5 Vutuna aubainama taugu è mia rereḡa be ḡarogue nam teneteneḡina, vutuna aubainama Timoti è riuporena ḡaromie da ami waisumaḡama sibo ya kitana. Taugu nuaguma ya rovona, deḡoda tauraurubu ima raurubumi be ami waisumaḡe koma bekubeku. Deḡoda nama i tubuḡana, naumeki da tauma ama noyama inam kèi yakarena, be inam noya kavakavanama.

Timoti Tesalonaika varidima ya veraugena

6 Be Timoti yodi ḡaromaie ya tava munaḡa be yai varimaina da ami waisumaḡa be ami wainuapaḡoma yaḡoro e kenakena be ewai rewapanana. Tauna yai varimaina da taumi dokane kè vava kitemina yaḡoro ma nuaveremi ko noḡonoḡotina, be yodi ko noḡonoḡota guratemaina da sibo kè vakita munaḡemina. Be tauma mate ka noḡonoḡota guratemina da sibo kè vakita munaḡemina.

7 Vutuna aubainama yau bana, avedi da tauma nuaboya be piripiri toitoi nopodie, be raḡanine Timoti ami waisumaḡama yai varimai be kè vaivaiena, tauma nuamaima ya subana.

8 Yodi anikitanama rewapana kè paḡona, baninama taumi ami waisumaḡama Bada ḡarone koya boru be ko midimidi bagibagina.

9 Vutuna aubainama tauma yodi Mamaitua kawai kaiwena, baninama taumie tauma Mamaitua matane kawai nuaverena.

10 Kupi da suara tauma ka moimoiragi guratana da taumi agunai ka kita munaḡemina, be ami waisumaḡe aba da ko marumaruabiena ka sagumina.

11 Tauma ka moimoiragina da Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu keda sibo a vokaukaue be tauma kè verauna ḡaromie.

12 Be mate Bada Yesu ami wainuapaḡoma sibo yai morebi be ya daberarana banaga ḡesaudima mate ḡarodie, maika nema tauma kawai nuapaḡoemina nama.

13 Be mate tauna nopomima sibo ya voiedi da ai rewapana be taumi banaga babaumima sibo koya tubuḡana. Be Bada Yesu na banagama babaudima mate adi kaba verau

munaḡama raḡanine, taumi nam wavu sibo ḡaromie ya kena Tamadama Mamaitua matane.

4

Mamaitua na ḡoane ko miana

1 Yau bana, tauma ka riuriuemina da nema sibo koya mia bako da Mamaitua koyai nuaverena. Tauma kaite kè kataiena da taumi nama ko miamiana, be yaḡoro Bada Yesu isane kawai baḡemina da inam yawasaninama ko kaiguratena.

2 Abaḡa Bada Yesu isane kewai katakataimina, vutudi ko noḡotidina!

3 Mamaitua na ḡoanama inam umanama: Taumi sibo banaga babaumima koya tubuḡana. Nam koi soḡa yabayababa

4 be mabimime ami waiwaivima ko naḡidi be Mamaitua matane ami waiwaivima taudiḡa ḡarodie sibo koya mia kauana.

5 Be nam ko badara yabayababa eteni banegidima maika, taudi Mamaitua nam ti kataiena aubainama nama ta voivoiana.

6 Be turamma nam debane mui kwa pore, bo turamma na waivima aikedae taunaḡa kuya banavina, nam noḡota gewagewa kwa kote. Banaga aitauḡa inam nama ta voivoiana, tokare Mamaitua e kovoḡidina. Uma kauidima maiḡone kè giuemi be nuemima kè boruna.

7 Mamaitua ya vinedana da tauda banaga babaudama sibo tè miana, be nam sibo yawasana miremiredie tè miamia, avedi.

8 Vutuna aubainama aitau da uma tarawatudima e riutuatuaḡaiedina, tauna nam banaga ima riuriu tuaḡaiena, ibewa da Mamaitua e riuriu tuatuaḡaiena, tauna vutuna Arua Babau e uteutemina.

9 Be wainuapaḡo aubainama tauma nam aba ke girumina, baninama Mamaitua kaite yaba matabuna yai kataimi

10 be taumi tauwai sumaḡa Masedoniama kowai nuapaḡoedina. Be ka riuriu vavasaḡemina da inam kauinama ko kaiguratena.

11 Be taumi sibo koya mia genuana be koya rabe munaḡemina. Be nimemima sibo yai dagudaguna anisagumima aubainama, maika boni kè riuriu vavasaḡemina nama.

12 Inam kauine banaga nam waiwaisumeḡidi taudi ta kitemi be ta viviremina, be nam banagaḡa nimedima ko raberabe da ko tainuaraḡeraḡedina.

Bada na kaba verauma

13 Yau bana, tauma ka ḡoeḡoena da taumi banaga guriguridima adi riukauama sibo koya kataiena. Inam raḡanine

taumi tokare nam koyai nuaboya be koya gāba gurata, banaga nam waisumegīdi adi voiama maika, baninama taudi tokare nam marae ta nago.

14 Tauda tàwai sumagāna da Yesu Keriso gurie be ya midisugu munagāna. Be mate tàwai sumagāna da aitaugā Yesu Kerisoe a gurigurina taudi tokare Yesu mate, Mamaitua e veraugā tenagedina.

15 Bada na waikatakataie umanama ya riuna: Na kaba verauma ragānine tauda yawayawasanidama nam banaga guriguridima tà doka sasaridi.

16 Bada na kaba verauma ragānine, Mamaitua bonanama dosine e riuna, be anea adi badama dosinama e yokona, da Mamaitua na bogigima e riuna. Inam ragānine Bada mara e gose be e yovona. Inam ragānine tauwai sumagā guriguridima ta midisugu dokana,

17 yodibe tauda yawayawasanidama mate gunume tài rawategeida be Bada tà verau bodena. Dabudine tauda Bada mate tài rawategeida be tà mia nonogāna.

18 Vutuna aubainama uma giudie ami banagama ko riuwai nuasubesubedina.

5

1 Yau bana, tauma nam tokare gāromie ka giruma be ka riuemi da aba ragāndie uma kauidima ta tubugā.

2 Ibewa da taumi sibo koya katai kauena da Bada na kaba verauma inam banaga danedanenenama kupie e tavatavana maika.

3 Yaba matabuna e kenakena nuetauna ragānine, banaga ta riuna, “Yodi suba tè banavina, be yaba matabuna inam naumeki.” Inam ragānine ei ragāntenagē da gewagewa tabu be tabu dobu matabuna ei verautatena. Maika waivi bogaboganama kana tauma e surusuruna nama. Inam ragānine nam degō aniwai moisiri ima kenakenana.

4 Be yau bana, taumi nam tadiwanawanae koma miamiana da uma ragāninama sibo ya tainuababagīmi, taudanedanene maika.

5 Taumi matabumi yana natunatunama, be tauda nam kupi bo tadiwanawana natunatuna.

6 Vutuna aubainama tauda nam sibo banaga kenekenedima tè ruvedi, ibewa da tauda sibo matadama a kaya be nogōta didimanidima debade sibo a kenana.

7 Be aitaugā da kenekenedima taudi kupie ta kenakenana, be taudi aitaugā tegotego buedima taudi kupie ta tegotego buana.

8 Be tauda yana gārogāronama aubainama, tauda sibo nogōta didimanidima debade sibo a kenana. Vutuna

aubainama waisumaḡa be wainuapaḡo tài kade, be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboena.

9 Baninama Mamaitua ya vinedana da tauda nam na medie kovoḡa sibo tè banavi, ibewa da dà Badama Yesu Kerisoe yawasana sibo tè paḡona.

10 Tauna aubaidama ya gurina aubainama. Na kaba verauma raḡanine, avedi da tauda gurigurida bo yawayawasanida, tauda matabuda tauna mate tà mia nonoḡana.

11 Vutuna aubainama Bada riune koi kawa duḡu vivira be koi rewapanana, maika yodi ko voivoiena nama.

Pol na raukurama damonama

12 Yau bana, aitauḡa Bada na noyae tawai badana, taudi ko viviredina, baninama taudi ḡaromie ta noyanoya guratana, be ta rarau kuremina.

13 Koi nuapaḡo guratedi be ko vivira kauedina, baninama ta noyanoya guratana aubainama. Be ko kita da ami banagama mate subae sibo koya mia kauana.

14 Be yau bana, ka riuriu guratemina da aitauḡa matagayagayawidima ko riuwai noḡotidina, be aitauḡa moḡimoḡiḡidima ko riu sagusagudina, be aitauḡa adi waisumaḡe ta vovo gwaḡagwaḡana ko sagudina. Be ami banagama mate ko voyaḡota vivirana.

15 Be ko kita da nam aitau gewagewa, gewagewae ei maesi. Raḡan matabuna ko raurubu da vereḡa ami banagama ami banagama ḡarodie ko voiedina, be banaga ḡesaudima ḡarodie mate.

16 Raḡan matabuna koi nuaverena!

17 Ko moiragi nonoḡana raḡan matabuna!

18 Abaḡa ḡaromie ta tubutubuḡana, raḡan matabuna Mamaitua koi kaiwena! Inam vutuna Mamaitua na ḡoanama taumi aitauḡa Yesu Keriso tauwai sumaḡenama ḡaromie.

19 Arua Babau kai maika e karakaratina, nam koi tiriri gaba!

20 Aitauḡa tawai perovetana, nam ko riutuatuaḡaiedi,

21 be adi giuma matabuna ko raurubudi da ko kitana, inam riukaua bo ibewa. Veredima da ko ragaudina,

22 be gewegewedima da ko gosaḡana.

Pol na waikaiwa damonama

23 Mamaitua tauna vutuna suba Badanama, tauma kawai baḡana da tauna sibo ya kawa babaumina. Be mate kawai baḡana da aruimima, nopomima be tubuḡimima nam wavu e paḡo, naumeki da Yesu Keriso dà Badama na kaba yovo munaḡama raḡaninama e tavana.

24 Tauna patupatutunama ya vinemina da tokare nama e voiena.
25 Yau bana, aubaimaima ko moiragina.
26 Wainuapaḡoe ami banagama koi kaiwedina.
27 Bada isane yà riuriu vavasaḡemina da uma letanama tauwai sumaḡa matabudi ḡarodie ko sievina.
28 Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ḡaromie e kenana.

Tesalonaika 2
adi letama wairabuinama

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina, taumi aitauga Mamaitua na damma Tesalonaika meagaine ko miamiana garomie.

Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi garogaronama.

2 Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema be adi subama garomie e kenana.

Etara Yesu na kaba verauma raganine

3 Yau bana, tauma ragan matabuna Mamaitua kawai kaiwena taumi aubaimima. Be inam nama ya verena, baninama ami waisumagama e moramoraba be ami wainuapagoma ami banagama garodie mate e moramorabana.

4 Vutuna aubainama Mamaitua na damma dobu gesaudima garodie, tauma ka rarau guyaguyauemina. Baninama taumi garomie piripiri be nuaboya a moraba kauana, be yagoro taumi koya damiporedi be ami waisumage yagoro ko kaikai guratena.

5 Mamaitua na waiguyauma kana taiye, taumi nuaboya be piripiri ko banabanavidina. Be uma nuaboyedie be piripiridie tauda yodi tà kita da Mamaitua na etarama, inam vutuna didimana. Baninama inam kedane e vovo kaukauemina, na waiguyauma aubainama, da tokare na waiguyauma nopone ko sagana.

6 Mamaitua banaga adi kovogama tokare e utedina, vutuna aubainama aitauga taumi ta raraukivi gewegewemina, taudi tokare e kovogidina.

7 Be Bada gunume e magatara be e yovoyovona raganine, taumi aitauga yodi piripiri be nuaboya ko banabanavidina, tokare suba be sipere Mamaitua e utemina. Be tenegināma nama tauma e utemaina ragānine, Bada e magatara be e yovona kai menamenanama maika, na aneama wairewapanidima mate.

8 Be taudi aitauga Mamaitua nam ti kataie be dà Badama Yesu na giuma nam tima vovo teyeteyena, taudi tokare e kovogidina.

9 Taudi Bada na rewapanama be na yanama ta dobi pore gavoe be kovoga kenakena nonogināma ta pagona.

10 Be tauwai sumaga babaudima matabudi inam raganine
tai nuaverena, be isanama ta kaisugusugu na. Be taumi mate,
baninama ama rauguguyama koya vaie be koyai sumagana.
11 Mamaitua ya vinemina da taumi tauna natunatunama.
Vutuna aubainama ka moimoiragina da ragan matabuna
Mamaitua matane, taumi sibo na goane nama koya mia
kauana. Be mate ka moimoiragina da Mamaitua rewapana
e utemi da ami waisumage aba veredima ko nogonogotidina,
vutudi sibo koya voivoiedina.
12 Inam raganine taumie da banaga matabudi tokare
Bada Yesu isanama ta kaisugusugu, be taumi ta viviremina
nama Yesu ta vivirena. Inam kauidima Mamaitua be Bada
Yesu Keriso adi raukiviverema aubainama nama ta tubu-
tubugana.

2

*Mamaitua tauwai gavienama**

1 Yau bana, Bada Yesu Keriso na verauma, be nema tauda
mate tài rawategei bakona, vutudi yà riuemina.
2 Nam aitau e riuwai gusumi bo e tainuaboyemi be
umanama e riu, "Bada na ragania kaiteka ya tavana."
Avedi da taudi rauboni kaikaiyovudie adi giuma kabe ti
pagopago, bo tauma kabe leta kè girumi be umanama kè
riuriuedi, "Bada na ragania kaiteka ya tavana." Inam
matabuna kaiyovu.
3 Nam aitau ei buemi be koi sumage.
Bada na ragania nam tokare e tava makai. Nogone ba-
naga toitoi adi waisumagama ta gosedi be Mamaitua ta mia
tautauriena. Inam raganine Mamaitua tauwai gavienama e
magatarana. Tauna vutuna gewagewa tauwai tubugidima.
4 Tauname e kawa sage munage, be Mamaitua be yaba
matabudi banaga ta rarau duneedina e riutuatuagaiedina,
be Mamaitua na tempolma nopone e sega da e mia, be tau-
name e riu munage be e riuna, "Taugu vutuna Mamaitua."
5 Ko nogoti da taugu taumi mate tè miamiana ragania,
uma yabedima matabudi è riuwai nonogimina.
6 Be Mamaitua tauwai gavienama yodi sibo ya verauna, be
aba inam baneginama e kaididi be e raberabena, taumi koya
kataiena.
7 Mamaitua taumia tautaurienama na rewapanama
kaiteka marega waimoisirie e noyanoyana, be aitau da
taukaididinama ya kaididi be e raberabena, naumeki da na
ragania boruborune, e raukai gose be e variana.

* **2::** 'Mamaitua tauwai gavienama' Gurik bonane ya riuna: Tarawatu tau-
tuagaienama. Uma baneginama tauna nogone e nagonagona, be tarawatu
matabuna tauriutuatuagaienama.

8 (v8a) Yodibe inam baneginama Mamaitua tauwai
ḡavienama e maḡatarana.
9 Mamaitua tauwai ḡavienama tauna tokare Seitan na
rewapanae e maḡatara da Seitan na noyama e voiedina. Be
Seitan rewapana e ute da inam baneginama voia be mataira
dosidima e voiedi da banaga sibo ya kaiyovuedina.
10 Be yaba toitoi e voiedi be banaga kwakokwakodima e
boru waideḡedina, baninama taudi Mamaitua na riukauama
a tuaḡaie, be nam ti sumaḡena da yawasana sibo a banavi.
11 Inam kauidima aubainama Mamaitua banaga e voiedi
da taudi kaiyovu tai sumaḡedi be tai muriwatanedina.
12 Yodibe matabudi adi kovoḡama dosinama ta paḡona,
baninama riukaua nam ti sumaḡena, be taudi gewagewa
awai nuapaḡo guratena aubainama. (v8b) Be Bada Yesu
na kaba verau munaḡama raḡanine, yavutune Mamaitua
tauwai ḡavienama e suve waibakoko, be Yesu neneḡarine e
kawa gewagewa be e kawa koakoana.

Ko midi da bagibaginaḡa

13 Yau bana, Bada ewai nuapaḡoemina aubainama, tauma
raḡan matabuna sibo Mamaitua kèi kaiwena, baninama
tauna noḡone ya vine dokemina da na yawasanama ko
paḡona. Uma yawasaninama koya paḡopaḡona maika, Arua
ya voiemi da taumi banaga babaumima, be mate taumi
Mamaitua na riukauama koyai sumaḡena.
14 Inam baninama tauma ama rauguguyama aubainama,
taumi ya vinemina da tokare Bada Yesu Keriso neneḡarine
ko miana.
15 Vutuna aubainama yau bana, ko midi da bagibaginaḡa,
be aba mudumaie bo letae kewai katakataimina, vutudi ko
kaidididina.
16 Tauda dà Badama Yesu Keriso, be Tamadama Mamaitua
isedima tauma ka kaisuḡusuḡuna, baninama taudi ai nu-
apaḡoeda be adi raunuatoie a duḡudana da tauda tokare
marae tà mia nonoḡana.
17 Be mate tauma ka moimoiragina da tauna yaḡoro
e duḡumina, be rewapana e utemi da taumi ami giuma
verediḡa be ami voiama verediḡa ko voiedina.

3

Pol moiragi yai baḡena

1 Yau bana, yodi inam kawai baḡana da aubaimaima
ko moiragi da Bada varinama sibo ya daberara makai be
banaga sibo a vivirena, maika taumi ḡaromie.

2 Be mate ko moiragi da banaga gewegewedima nimedie
be sibo Mamaitua yai yawasanimaina. Baninama nam
banaga tabutabunama i sumaḡana, be
3 Mamaitua tauna vutuna patupatutunama, tauna tokare
rewapana e utemina, be mate Mamaitua tokare tau-
raukivigewagewa na rewapanae be e midi ḡaḡarimina.
4 Tauma Bada isane ka noḡonoḡotina da taumi aba ḡaromie
kè riuriu vavasaḡemina nama ko voivoiedina, be yaḡoro da
ko voiedina.
5 Be ka moimoiragi da Bada nopomima sibo yai keda
dokena Mamaitua na wainuapaḡoe, be Kerisoe sibo koya
midi da bagibaginaḡa.

Nam ko matagayawa!

6 Be yau bana, yodi Bada Yesu Keriso isane ka riuriu
vavasaḡemina da raḡan matabuna tauwai sumaḡa mata-
gayagayawidima ko voredina, baninama taudi nam ama
waikatakataima ruvane tima miamiana.
7 Taumi ama voiama koya kataiedina, vutuna aubainama
taumi sibo koya ruvamai, be nama koya miana. Tauma
taumi mate tè miamiana raḡanine, tauma nam ke matamata-
gayawana,
8 ibewa, tauma kupi da suara kè noyanoya guratana be
nam ami kanima ke kanikani yababena. Ibewa da tauma
ama noyae kani kè paḡo be kè kanikanina, be nam aitau ke
tainuaboyamna.
9 Tauma ama didimanama e kenakenana da taumi sibo
tauma koyai kani bagibagimaina. Be tauma nam nama ke
voiana, baninama tauma kè ḡoeḡoena da mataira verenama
sibo kè voie be koya kitana.
10 Be tauma taumi mate tè miamiana raḡanine, tauma
umanama kè riu vavasaḡemina, deḡoda aitau nam ima
noyanoyana, naumeki da tauna nam e kani.
11 Be tauma kè vaiena da banaga ḡesaudima ḡaromie mata-
gayagayawidima ta miamiana. Taudi nam tima mia genu-
ana, be tubuḡidima anisagunama noyanama tima voivoiena,
ibewa da taudi tai vadasaḡa be tawai karakarakutu naḡona.
Taudi inam tunidiḡa ta kwapukwapu yababena.
12 Tauma Bada Yesu Keriso isane inam nama banegidima
kawai baḡedi bo ka riuriu vavasaḡedina da taudi sibo a
mia genuanana, be mabidie a noya da sibo adi kanima a
banavina.
13 Be taumi yau banagama, raḡan matabuna sibo vere koya
voivoiedina be nam tunimima ya tuaḡai.

14 Deḡoda aitau riumaima uma letanama nopone nam ei
muriwatane, naumeki da inam baneginama ko kita porena,

be nam tauna mate koi rawategeimi. Inam kauine tauna tokare e tunimayaga be
15 degoda tokare na nogotama e vitarena. Be nam ko voie
da ami gaviama e tubuga, ibewa da ko raukurena, baninama
inam taumi turemima.

Waikaiwa damodima

16 Yau bana, suba Badanama ragan patapatanama suba
sibo ya utemina, yaba matabuna garone. Bada taumi
garomie e miana.
17 Taugu Pol, uma waikaiwinama taugu nimagomigue è
girumina. Yodi taumi ko kataie da uma letanama riukaua
taugu nimakiviguma. Uma inam taugu yau girumama.*
18 Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema garomie e
kenana.

* **3:17:** Leta tabutabunama Pol na taugirumama ya girumina. Be vers 17 da 18 taudiga inam Pol taunaga nimane ya girumidina.

Timoti 1
na letama pakanama

Pol na waikaiwama

1 Mamaitua tauwai yawasanidama be Yesu Keriso, taudi a
vinegu be a riu vavasaḡegu da taugu Pol apasol è tubuḡana.
Be Yesu Keriso tauna vutuna tà raberabena da tokare tà
kitana.
2 Tam Timoti ḡarome uma letanama yà girugirumina. Am
waisumaḡe tam taugu natuḡomiguma.

Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi
raukiviverema, adi raunuatoima be adi subama ḡarome ta
kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima kwai ḡakedina

3 Raḡanine taugu Masedonia provinsnama naḡonama
aubainama, taugu è riu vavasaḡemna da tam Epeses mea-
gainama nopone kwa mia be tauwai katakatai kaikaiy-
ovudima matabudi kwai ḡakedi da nam kaiyovue banaga tai
katakataidi.
4 Be mate taudi nam giu poredima kaikaiyovudie*
bo kimta poredima ḡarodie sibo yawasana a kerikeri
wanedi. Inam kauidie taudi adi raḡanima tawai yakaredina.
Taudi nam sibo inam yabedima ai tarapiriedi be a kawa
nuaraḡeraḡedi, baninama inam kauidie waikawa saḡasaḡa
ta tubutubuḡana. Inam kauidima tokare nam dà waisumaḡe
ta saguda, be Mamaitua tài muriwatane, ibewa.
5 Yau riuvavasaḡama yà riuriuemna tokare na damonama
inam wainuapaḡo. Be inam wainuapaḡonama inam
nopodima vereverene be adi noḡotama vereverene tai nu-
apaḡona. Yodibe adi waisumaḡama tokare ei rewapana, be
tauwai katakatai kaikaiyovudima nam tai muriwatanedi.
6 Be banaga ḡesaudima inam yabedima veredima kaiteka
a gosedi, be giu kavekavedima tawai tarapiriedina.
7 Taudi ta noḡonoḡota munaḡedina da taudi kabe tarawatu
tauwai katakataidima veredi, be ibewa. Be avedi da adi
giuma vaiedima ai rewapana kauana, be yaḡoro taudi aba
ta giugiuedina, banidima nam ti kataiedina.
8 Tauda tè kataiena da tarawatu inam yaba verenama,
deḡoda tarawatu banaga tà giu waibatedina.
9 Be mate tè kataiena da Mamaitua tarawatu ya
voiena nam banaga veredima aubaidi, ibewa da banaga
gewegewedima aubaidima,

---

* **1:4:** Giu poredima maika wamba kumakuma, be ḡesaudima mate.

- taudi aitauḡa tarawatu tauwai katikotovidima,
- aitauḡa tarawatu taurawaḡaiḡaiedima,
- aitauḡa Mamaitua tauriutuatuaḡaienama,
- aitauḡa gewagewa tauwai nuapaḡoenama,
- aitauḡa nopo miremiredima,
- aitauḡa Mamaitua tauwai diboḡinama,
- aitauḡa tametamedi, tinetinedima be banaga ḡesaudima mate tauwai guridima.
- Bo aitauḡa

10 tauwai soḡa yabayababa,

- aitauḡa monamonaḡedima ta gosedi be ta naḡo waiwaivi adi banagama waiwaivi mate be tautauḡoma adi banaga tautauḡoma mate tawai kawa soḡana,
- taudi aitauḡa banaga ta danenedi be ta rarau gimaredina,
- taudi aitauḡa tawai kaikaiyovu be etare tawai bovibovina,
- be taudi aitauḡa yaba toitoi gewegewedima ta voivoiedina, be inam yabedima Mamaitua na waikatakataima didimanidima nopodie nam tima kenakena.

Inam nama banegidima aubaidima Mamaitua tarawatu ya voiedina.
11 Be waikatakatai riuriukauinama inam vari verenama nopone e kenakenana. Inam varinama vutuna Mamaitua ya utegu be yà rarau guguyena. Tauna vutuna boruboruminama, be ya vere vavasaḡana.

Pol Mamaitua yai kaiwena na raunuatoima aubainama

12 Taugu èi nuavere kauana, baninama dà Badama Yesu Keriso rewapana ya utegu be ya noḡoti da taugu patupatutuguma, vutuna aubainama ya vinegu da taugu na noyama yà voivoiena,
13 avedi da taugu boni sorukeakea banegiguma, Keriso èwai diboḡi, be tauwai sumaḡenama è raraukivi gewegewedina. Be Yesu Keriso ya raunuatoieguna, baninama inam raḡanine taugu nam e kataiena aba è voivoie. Inam raḡanine taugu yaḡoro nam ewai sumaḡana.
14 Be dà Badama na raunuatoima ḡarogue ya yovo be ya voiegu da tauna èi sumaḡe, be wainuapaḡo nopoguma ya moḡavuna. Deḡoda tauda dà Badama Yesu Keriso mate tà mia tenaḡana, inam kauidima nama tokare ḡarode ta tubuḡana.
15 Banaga matabudi sibo a kataie da taugu aba yà giuena inam giu riuriukauinama be taudi sibo ai aninena: Yesu Keriso dobue ya yovona, banaga gewegewedima ei yawasanidina aubainama. Be matabudi nopodie taugu naumeki è gewagewa vavasaḡana,

16 vutuna aubainama Yesu Keriso ya raunuatoieguna da
tokare banaga matabudi ḡarogue ta kita be ta kataie da
tauna ewai raba nuetauna da gewagewa banegidima tokare
yawasana kenakena nonoḡinama e utedina, deḡoda taudi
Keriso tai sumaḡena raḡanine.
17 Mamaitua tauna guyau miamia nonoḡinama. Tauna
miamia moisirinama be guri nam i kataiena, tauna taunaḡa
vutuna Mamaitua, be banaga matabuda sibo tauna isanama
tè kawa saḡe be tè kaisuḡusuḡu nonoḡena. Inam riukaua.

Pol Timoti nuanama ya boruna

18 Timoti natuguma, uma giudima taugu yà riuemna:
Aba noḡone awai perovetaena ḡarome ta tubuḡana, vutudi
kwa noḡotidina. Tam inam riudima kwa ragaudi be vari
verenama aubainama kwai ḡavia kauana.
19 Be am waisumaḡama kwa kaididi da badonaḡa, be
noḡota didimanidima aba nuama e riuriuemna nama kwa
voiedina, inam kedane tokare kwai ḡavia kauana. Ba-
naga ḡesaudima taudi noḡota didimanidima aba nuedima
ya riuriuena nama nam ti voiedina, be tauwai katakatai
kaikaiyovudima awai muriwatanedina. Vutuna aubainama
adi waisumaḡama ya kovina, maika waga kabe kira debane
i raukaisaḡa be i monumonu.
20 Tautauḡoma rabui isedima Himeneas be Alexanda taudi
mate inam banegidima nopodie. Vutuna aubainama Seitan
nimane è biridina, dabudine taudi sibo a kataie be nam
Mamaitua sibo ai diboḡa munaḡe.

2

Pol Timoti ya riuena da nema sibo ai taparoro bakona

1 Taumi aba sibo koya voia dokena inam umanama:
Noḡone taumi banaga be Mamaitua poudie ko midi be
banaga aubaidima ko moiragi be Mamaitua koi baḡa da e
sagudina. Be mate Mamaitua koi kaiwena banaga matabudi
aubaidima.
2 Inam kauinama teneḡine nama ko moiragina guyaguyau
be waibabada aubaidima, da tauda tokare subae tà mia
genuana be Mamaitua tà voteyeteye be tài kawa vivirana.
3 Uma inam kaua verenama Mamaitua tauwai
yawasanidama, inam kauine ewai nuaverena.
4 Baninama tauna e ḡoeḡoena da banaga matabudi
yawasana kenakena nonoḡinama sibo a banavi be riukaua
waikatakatainama sibo a kataiena.
5 Baninama Mamaitua inam tenaḡa, be banaga tenaḡa
Mamaitua be banaga poude e midimidina, inam Yesu Keriso,

6 tauna vutuna banaga matabuda taumidigagaridama, baninama Mamaitua ragan ya boruborue Yesu Keriso na yawasanama yai utaena banaga matabudi aubaidima, be yodi Mamaitua nuanama ya subana.
7 Taugu yà riuriu kauana be nam ama kaikaiyovuna, inam kauinama aubainama Bada ya vinegu da taugu apasol be vari verenama yà rauguguyena. Be taugu riukaua waikatakatainama eteni banegidima yài kataidi be tai sumagana.

Tautaugoma be waiwaivi adi giuma

8 Taugu yà goegoena taumi dego dego ami kaba wairawategeima raganine, tautaugoma nimedima ta kaisugu be ta moimoiragina raganine, taudi sibo nopodima vereverene a moimoiragina, be nam medi bo gasi mate.
9 Be mate yà goegoena da waiwaivi sibo ai gara kaua be tubugidima sibo a semo kauedina. Be nam yaba waimataveraveraudie debedima a waisiedi, be nam anibasa yabedima sibo a kotedi maika gara waimataveraveraudima, bo waisia gesaudima tabutabu maika posaru bo komakoma, inam avedi.
10 Degoda taudi Mamaitua tawai sumagena, naumeki da taudi voia veredie nopodima sibo ai siana, inam nama waisianama Mamaitua matane ya verena.
11 Taparoro babadidima tawai katakataina raganine, waiwaivi sibo a voyagota, a kayokoa be ai beavaia gomana, be tautaugoma adi waibadama dibune sibo a miana.
12 Be taugu nam waiwaivi amawai aninedina da taudi tautaugoma sibo ai katakataidi, ibewa da taudi sibo ai nuatugutugu, be nam sibo tautaugoma adi gabuma a pago be ai bada.
13 Baninama Mamaitua nogone Adam ya voia dokena, be murига Ivi.
14 Be Seitan Ivi ya kaiyovue da ya beku be gewagewa ya voiena, be nam Adam.
15 Be waiwaivi adi noyama naumeki da sibo ai natunatunana. Be mate adi waisumagama Keriso garone, be adi wainuapagoma sibo a kaiguratedi, be a mia kauana Mamaitua na goane nama. Inam kedane tokare Mamaitua ei yawasanidina.

3

Ekalesia babadidima adi giuma

1 Uma giunama yodi aba yà riuemina inam riukaua: Degoda aitau ekalesia debanama waibadenama e goegoena, inam naumeki tauna noya verenama e goegoena.

2 Be inam baneginama tauna na yawasanama sibo
umanama:
• Tauna yawasana didimanine miemieninama,
• be nam aba e voia waigewa da banaga tai giugiue.
• Be tauna waivi tenaḡa e naḡi be vutunaḡa e rabena,
• be inam baneginama miamia genuaninama, be nam
voivoia yabayababina,
• be tauna na noḡotama matabudi didimanidiḡa,
• be tauna voyaḡota be vivira baneginama,
• be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kauedima.
• Be tauna Mamaitua na damma tauwai katakataidima,
•
3 be nam tegobua banegina,
• be nam sorukeakea banegina.
• Tauna vovoyaḡotinama be nam kayokayo medimedina,
• be nam mane tauwai nuapaḡoenama banegina.
•
4 Tauna na vadama banegidima ei bada kauedina keda
verene, be e kita da na sedama tauna ta voteyeteyena.
5 Be deḡoda tauna na vadama banegidima ḡarodie nam ei
bada kaua, inam tokare nam teneteneḡina da Mamaitua na
damma ḡarodie ei bada.
•
6 Be tauna nam sibo waisumaḡa vaunama banegina, bani-
nama deḡoda tauna noponama rauguyaguyau e moḡavu, be
tokare kovoḡa e banavina maika Seitan.
•
7 Be banaga nam waiwaisumeḡidi mate tauna sibo a
vivivivirena be a kawakawa saḡena, be deḡoda ibewa,
inam tokare banaga tai giugiue be Diaboro na kwaroe e
raukaisaḡa be e tikonina.
8 Be kauinama teneḡinama ekalesia taurabedima nama.
• Banaga matedie taudi banaga viviviredima,
• be nam banaga tauriu waimatakoedi.
• Be nam tegobua banegidi,
• be nam kaiyovue a rarau mane bo a rarau purapura.
•
9 Taudi adi noḡotama didimanine waisumaḡa
waikatakataidima ta kaididina. Inam vutuna Mamaitua
yai maḡatarina ḡarode.
•
10 Noḡone ko kita wairuvedi, be deḡoda nam aba gewage-
wanama ḡarodie ko banavi, naumeki da taudi Mamaitua na
damma ta rabedina.
11 Be kauinama teneḡine adi waiwaivima nama.
• Banaga matedie taudi waiwaivi viviviredima,
• be nam tawai mena bo tawai karakarakutu.
• Be taudi miamia genuanidima, be nam voivoia
yabayababedi,

• be taudi waiwaivi patupatutudima.

12 Be ekalesia taurabenama tauna waivi tenaga kavakava
ya nagina. Be tauna na sedama be na vadama banegidima
ei bada kauedina keda verene.
13 Degoda ekalesia taurabenama e noya kauana, banaga
tauna tokare ta kawa sage, be tauna ma raudebatorana Bada
Yesu Keriso ei matematena banaga nogodie.

Mamaitua waikatakatai riuriukauinama ewai magatarina

14 Taugu yà nogonogotina da ragan gaubonaga yà verauna
garomie, be taugu yagoro uma letanama yà girugirumina
tam garome,
15 baninama degoda taugu nam yà verau, tam kaite kuya
kataiena da Mamaitua na vadae tauwai sumaga nema sibo
a vivira bakona. Taudi vutudi riukaua Mamaitua miamia
nonogina*ma* na damma, vutuna aubainama taudi Mamaitua
na waikatakataima kadi tuatuama.
16 Mamaitua waisumaga riuriukauinama yai magatarina
garode, nam aniriuriu nuababage, baninama inam
umanama,
Keriso tubuge ya magatarana,
be Arua Babau ewai magatarana da Keriso tauna
naumeki didimana baneginama.
Be anea tauna a kitana.
Be tauwai sumaga dam matabuna garodie tauna a rau-
guguyena,
be banaga dobu matabuna tauna ai sumage,
be Mamaitua ya nawena marae.

4

Tauwai katakatai kaikaiyovudima

1 Arua Babau umanama e riuriu yagedana, da ragan
damodie tauwai sumaga gesaudima tokare waisumaga ta
gosedi be arua kaikaiyovudima tai muriwatanedina. Be
mate taudi penama adi waikatakataima tai sumagedi be tai
muriwatanedina.
2 Banaga kaikaiyovudima taudi inam waikatakataidima
kaikaiyovudima tawai daberaridina, baninama nogota
veredima taudi garodie matabudi a yanisarana.

3 Inam banegidima tawai katakataina da banaga nam sibo
ai nagi. Be mate ta riuriuna da kani gesaudima banaga sibo a
widinedina. Be inam nam nama. Mamaitua kani matabudi
ya voiedina anikani aubainama, be aitaugа riukaua tawai
sumagena, taudi Mamaitua tai kaiwe be inam kanidima ta
kanidina.

4 Yaba matabuna Mamaitua ya voivoiedina inam taudi
yaba veredima, be nam sibo tè riutuaḡaiedi. Tauda Ma-
maitua sibo tèi kaiwe be muriḡa da tè kanina, be Mamaitua
matane inam kanidima matabudi veredima,
5 baninama inam kanidima Mamaitua riune be moiragie
tokare kani babaudima ta tubuḡana.

Ekalesia babadidima nema sibo a mia be a noya bakona

6 Deḡoda inam giudima nama tauwai sumaḡa kwai
katakataidina, naumeki da tam inam Yesu Keriso na
taunoyama veremma. Inam kedane tokare banaga ta
kataiem da tam Bada kwawai sumaḡena, be riunama vutuna
kwawai muriwatane be kwa kanikani bagibagiena.
7 Giu poredima kaikaiyovudima be bua giudima kwa
gosedina. Be kwa kita da tam kwa kaigurate be Mamaitua
na ḡoane nama kwa miana.
8 Be yawasana tubuḡe tà kaiguratena inam naumeki, be
tokare damone nam aba. Be yawasana Arue tà kaigu-
ratena, inam ya vere kauana, baninama damone yawasana
kenakena nonoḡinama yodi da nokoi tokare tà banavina.
9 Riu matabudi è riuriuemna inam riukaua, be inam
riudima sibo kuyai aninedi be kuya ragaudina.
10 Tauda tà noyanoya guratana da Mamaitua riunama tài
daberarina da banaga tài sumaḡe be yawasana tà banav-
ina. Baninama tauda Mamaitua yawayawasaninama tàwai
sumaḡena. Tauna vutuna banaga matabudi ei yawasanid-
ina, deḡoda taudi tai sumaḡena.
11 Inam kauidima banaga kwa riu vavasaḡedi be kwai
katakataidina.
12 Tam banaga vaumma, be nam aitau sibo ya kita waiy-
ovoḡem. Tam banaga matedie voia vereḍiḡa kwa voiedina,
am giue, am yawasanae, am wainuapaḡoe, am waisumaḡe,
yodibe banaga tokare ta kitam be tai muriwatanemna. Be
yawasana miremiredima nam kwa voiedi.
13 Be girugiruminama poranama be vaunama patara
noḡodie kwa siesievidi, kwa rarau guguyedi be banaga
kwawai katakataidi be taugu yà verau munaḡana.
14 Be puyo Arue Mamaitua ya utemna nam kwa gose.
Raḡanine ekalesia babadidima nimedima debame a boru be
am noyama awai perovetaena, dabudine inam puyonama
kuya paḡona.
15 Uma kauidima matabudi è riuriuemna kwa voiedina
nuama tabutabune, dabudine banaga tokare ta kita da tam
am waisumaḡama e moramorabana.
16 Am yawasanama be am waikatakataima raḡan
matabuna kwa kita yaḡedina, baninama deḡoda nama kwa

voiana, tokare tam be tauwai beavaia mate kwai yawasana tenaḡemina.

5

1 Nam airaḡan bada poranama kwa riu badobadoe, avedi, be nuatauḡa ḡarone kwa giuna maika kabe tam tamaḡomim. Be tautauḡoma vaudima ḡarodie kwa giuna maika kabe tam tasitasim.
2 Be waiwaivi poredima ḡarodie kwa giuna maika kabe tam tinatinam, be guguini ḡarodie kwa giuna maika kabe tam nuvunuvum, be nam noḡota miremiredima mate.

Kaiyababa kadi raukurama

3 Deḡo kaiyababidima nam aitau taurabedi, inam taudi kwa rabe kauedina.
4 Be deḡoda kaiyababa na sedama bo yatayatanama tima miamia, naumeki da taudi sibo noḡone Mamaitua a vivire be adi dosima a rabe kauedina. Inam kauine taudi adi dosima be yateyatedima adi wairabarabama tawai maesina. Inam kauine Mamaitua ewai nuaverena.
5 Be deḡoda kaiyababa taunaḡa e miamiana, be nam aitau taurabena, tauna na noḡotama matabuna Mamaitua ḡarone ya boru, be kupi da suara e moiragi be sagu ewai baḡena.
6 Be deḡoda kaiyababa tubuḡinama e rarau guyaguyauena, inam waivinama kaite arue ya gurina, avedi da yawayawasaninama e miamiana.
7 Inam giudima banaga kwa riu vavasaḡedina. Yodibe tokare nam aitau ei wavudi be e riuna, “Tam nam dosi kuma raberabe kauedina.”
8 Be deḡo baneginama na vadama banegidima be na dosima nam e rabe kauedi, inam banaginama tauna na waisumaḡama e kawakawa koakoana. Inam banaginama na gewagewama ya moraba vavasaḡana, nam eteni banegidima maika.
9 Deḡoda ai kaiyababa e verauna isanama pepae boru saḡenama aubainama, kwa kita da tauna na modima 60 be nokoi ya naḡona. Tauna isanama kwa girumina da tauna sibo sagu ya paḡona. Be mate kwa kita da tauna na tauḡomama tenaḡa kavakava,
10 be banaga ta vivivivirena tauna na voiama veredima aubainama, maika seda ya yosiyosidi bo banaga na vadae a tavatavana taurabe kauedima, be tauna voyaḡote tauwai sumaḡa ḡarodie yawai taunoyana. Be banaga adi nuaboyae ya sagusagudi, be yaba veredima toitoi mate ya voivoiedina. Inam kaiyababinama isanama kwa girumina.
11-12 Be banaga vaudima tawai kaiyababana, taudi nam isedima pepae kwa girumidi. Baninama avedi da taudi adi

saugama kaite a boru da kabe nam tai nāgi munāga. Be yāgoro taudi vaudima aubainama tokare tubūga na gōanama e raurubudina, taudi tokare aba Keriso gārone a sausaugena ta nōgota tuāgaie be deōgoda waināgi munāga ta gōena. Be inam kedane adi saugama tokare tai kati kotovi, be kovoga ta banavina.

13 Nam vutunāga be mate taudi matagayawa, be vadāga ta nāgo babara tawai karakarakutu, be banaga mududie giu ta ragaudi be ta giugiu nawedina kabe taudi adi giu.

14 Uma kauinama sabine yau raukurama kaiyababa vaudima gārodie yà boruboruna da taudi sibo ai nāgi, ai natunatuna be adi vadama a rabedina. Inam kedane na gāviama tokare nam teneteneginа da gārone ei mena.

15 Be kaiyababa gēsaudima kaiteka Keriso a gose be Seitan tawai muriwatanena.

16 Deōgoda ai waivi Bada Yesu tauwai sumāgenama, be na vadae kaiyababa e miamiana, naumeki da tauna sibo inam kaiyababinama ya rabe kauena, be nam ekalesia vita e utedi. Be kaiyababa gēsaudima wainuatoitoidima nam aitau da sibo a sagudi, naumeki da ekalesia taudi vutudi sibo a sagudina.

Mamaitua na damma babadidima adi giuma

17 Deōgoda ekalesia babadidima Mamaitua na damma tawai doka kauedina, naumeki da ko vivira kauedi be koi maesidina. Be aitauga da ta rarau guguya be tawai katakataina, taudi naumeki da maesa verenama ko utedina.

18 Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena rāganine, nam
mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina.”
be mate Bada Yesu ya riuna, “Taunoya naumeki da na maesama sibo ya pāgona.”

19 Ekalesia kana badama nam kwai wavu yababe, be deōgoda banaga rabui bo rabuitega tai matamatana, inam naumeki.

20 Be aitau da gewagewa e voiena, tauna patara matedie kwa riu matai gōmena, dabudi banaga gēsaudima mate ta kita be ta nairana.

21 Mamaitua be Yesu Keriso be na aneama vinevinedima matedie yà riuriu vavasagemna da uma giudima kwa voteyeteyedina, be nam aitau kwai muri nagonago.

22 (v22a) Nam kwai paparana be ekalesia badanama vaunama debane nimamma kwa boru be kwai anina makaie, deōgoda na gewagewama tam mate tokare wavunama kwa pāgona.

23 (-)

24 Baninama kwa nōgoti da banaga gēsaudima adi gewagewama banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena da

inam banegidima tokare kovoga ta banavina. Be banaga gesaudima adi gewagewama semoe ta kenakenana, be yagoro tokare gavoe ta magatarana.

25 Be teneginama nama banaga gesaudima adi voiama veredima banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena. Be banaga gesaudima adi voiama veredima semoe ta kenakenana, be yagoro tokare gavoe ta magatarana.

(v22b) Kwa kita da tam veremma, nama Mamaitua matane kwa miana. (v23) Nam upa taunaga kwa tegotego, be waen gaubonama mate kwa tegona kapomma anisagunama aubainama, baninama tam kana raganie kwa sidasidana aubainama.

6

Taunoya adi giuma

1 Taunoya taudi adi babadama sibo a vivira kauedina. Inam kauine tokare Mamaitua isanama be dà waikatakataima nam ta kawa gewegewedi.

2 Be degoda ami babadama waisumegidima, naumeki da ko vivira kauedi be nam ko nogota tuatuagaiedi be ko riuna, “Aa, inam tuatuagadama, nam bonedima tà vaie.” Inam avedi, be garodie ko noya guratana, baninama taumi matabumi tauwai sumaga, be inam kauine taumi taudi ko sagudina.

Waikatakatai kaikaiyovudima be waiguyau riuriukauinama

Inam riukauidima kwai katakataidi, be tauwai sumaga matabudi kwa riu guratedi da taudi sibo inam riudima a voteyeteyedina.

3 Degoda aitau waikatakatai tabu ewai katakataimi, be dà Badama Yesu Keriso na waikatakataima nam e ruva, bo Kuristen na mia kauama waikatakatainama nam e ruva,

4 inam baneginama nam aiyaba i kataiena, ibewa, tauna noponama rauguyaguyau be sida ya mogavuna. Vutuna aubainama ragan matabuna giu banidima debedie ewai sagasagana. Be inam waisagasaganama damone nuaragaraga, waikawa gasigasi, unura be waikarakarakutu ta tubutubugana.

5 Inam nama banegidima ragan matabuna gewagewa tauwai tubugidima. Baninama taudi adi nogotama a sidana, be nopodima waitupa kaiyovu a mogavuna, be nam riukaua ti kataiena. Taudi tawai nogotana waikuristen inam kabe waiguyau anipagonama kedana.

6 Waikuristen nopone degoda aba tè pagona inam naumeki, baninama tauda inam Arue tèi guyauna.

7 Baninama tinadama yawai tubuḡidana raḡanine, tauda
nam aiyaba te paḡo be mate uma dobune te tubuḡana.
Vutuna aubainama dà kaba gurima raḡanine, nam tokare
aiyaba tà paḡo be mate tà naḡo.
8 Be deḡoda kani be gara tè banavidina, inam naumeki.
9 Taudi aitauḡa da waiguyau ta ḡoeḡoe guratena, taudi
raurubue ta bekubekuna, maika kwaro kabe i tikotikonidi.
Inam raḡanine taudi nopodie noḡota gewegewedima be bue-
buedina toitoi ta saḡasaḡana. Inam kauidie taudi gewage-
wae ta naḡonaḡona.
10 Baninama mane wainuapaḡoenama ko noḡoti da inam
gewagewa tabu be tabu waramidima. Banaga ḡesaudima adi
waisumaḡama a gosedina, baninama taudi mane ragaudima
a ḡoe guratena, aubainama a voia munaḡedi da nopodima
nuaboya da nuaboya ya moḡavuna.
11 Be tam Mamaitua ḡaronama aubainama, inam
yawasanidima kwa gosaḡa be kwa raurubu gurata da
yawasana didimanidie kwa miana. Be mate Mamaitua na
ḡoane kwa miana, be waisumaḡa, wainuapaḡo, damipore
be voyaḡota, vutudi kwa ragaudi da ḡarome.
12 Be waisumaḡa aubainama waiḡavia verene kwai
ḡaviana, yodibe yawasana kenakena nonoḡinama kwa
paḡona tam aubaimma. Tam matamata toitoi noḡodie
kuya midi be kuya riuna da Keriso kuyai sumaḡena, inam
raḡanine Mamaitua ya vinemna da inam yawasaninama
kwa paḡona.
13 Mamaitua yaba matabuna yawasana tauutenama, be
Yesu Keriso, tauna vutuna Pontis Paelat noḡone ya midi be
riukaue ya giuna.
14 Taudi matedie taugu yà riuriu vavasaḡemna da uma
giudima matabudi kwai muriwatanedina da tam tokare nam
aitau aba gewagewanama ḡarome e vato. Nama kwa miana,
naumeki da raḡan boruborune dà Badama Yesu Keriso e
maḡatarana.
15 Inam raḡaninama Mamaitua boni ya vinena, tauna
vutuna Mamaitua vere vavasaḡinama. Be taunaḡa riukaua
Bada be guyaguyau matabudi adi guyauma, be babada
matabudi adi Badama.
16 Tauna taunaḡa nam airaḡan e guri. Be na kaba miama
inam yana boruminama yai rewapana vavasaḡana, nam
aitau teneteneḡina da na kaba miama diane e naḡo. Be nam
aitau deḡo, boni da yodi i kita rubuna. Tauna isanama tà
kaisuḡu nonoḡena, be rewapana tauna ḡarone e kenakena
nonoḡana. Inam riukaua.
17 Banaga waiguyaudima uma dobune kwa riu vavasaḡedi
da taudi nopodie nam sibo a rauguyaguyau, bo adi noḡotama

adi waiguyaue a biridi, avedi, baninama inam yabedima matabudi tokare ta samoana. Be taudi Mamaitua vutuna tai sumaḡena. Tauna vutuna yaba toitoi veredima nuadama aniwai nuaveredima aubainama e uteutedana.

18 Be kwa riu vavasaḡedi da taudi vere ta voiedi be tai guyauena. Be nuedima tabutabune adi banagama ḡarodie ta pairuna.

19 Inam kauine taudi ta vovo kaukauana adi waiguyauma raḡan muriḡa aubainama da taudi tokare yawasana ta paḡona, be inam yawasaninama tauna riuriukauinama.

20 Timoti, kwa rabe kauem be am noyama aba Mamaitua ya uteutemna, vutunaḡa kwa kita watanina. Be banaga adi giuma kaikaiyovudima nam kwa ragaudi. Inam giudima nam Mamaitua na riukauama timawai muriwatanena. Taudi Mamaitua tauwai diboḡinama, be taudi ta riuriuna da inam vutuna kabe Mamaitua na katai, inam matabuna kaiyovu.

21 Be taudi ta riuriuna da Mamaitua na riukauama kabe ti katakataie, ibewa da taudi waisumaḡa riuriukauinama a yakasina.

Mamaitua na raukiviverema ḡaromie e kenana.

Timoti 2
na letama wairabuinama

Pol na waikaiwama

1 Taugu Pol, Yesu Keriso na apasolma Mamaitua na
gōoane ya riuporeguna da yawasana ya sausaugena yà rau-
guguyena. Be aitaugā Yesu Kerisoe ta miamiana, taudi inam
yawasaninama ta pagōna.
2 Tam Timoti gārome uma letanama yà girugirumina.
Am waisumagē tam taugu natugōmiguma. Tamadama Ma-
maitua be dà Badama Yesu Keriso adi raukiviverema, adi
raunuatoima be adi subama gārome ta kenana.

Waipatutu raudugūnama

3 Timoti, taugu Mamaitua yàwai kaiwena tam aubaimma.
Tauna vutuna yau nogōtama verene yàwai taunoyena, maika
nema wagāwagāguma wagēwagēdima a voivoiana nama.
Be taugu ragān matabuna kupi da suara aubaimma yà
moimoiragina.
4 Tam be taugu tèwai yamonedana ragānine, matasu-
rumma yagōro yà nogōnogōtina. Vutuna aubainama taugu
yà gōegōe guratena da sibo è kita munagēm be nuaguma ya
verena.
5 Taugu è kataiena da tam Bada kwawai sumagā guratena,
maika nema boni yatamma Rois be tinamma Yunis awai
sumagāna nama.
6 Vutuna aubainama taugu nimaguma debame è
boruboruna ragānine, Mamaitua na puyoma ya utemna,
vutuna kwa nogōtina. Be inam puyonama kwa suve
waikarakarati da e morabana, vutuna aubainama taugu
yà riuriu guratemna.
7 Mamaitua nam aninaira bo anitunimayagā aruinama i
utedana, ibewa da tauna Arua ya utedana inam rewapana,
wainuapagō be rabemunagēdama aubainama.
8 Vutuna aubainama dà Badama Yesu varinama giuenama
banaga gārodie nam kwa tunimayagā. Be mate taugu Bada
isane è diburana nam kwa tunimayagēgu. Be naumeki da
tam kwai nuatoitoi saguguna vari verenama aubainama.
Inam vutuna aubainama Mamaitua rewapana ya utedana.
9 Tauna vutuna yai yawasanida be ya vinedana da
yawasana babaune tà miana. Baninama nam taudame dà
verema aubainama i yawasanidana, ibewa da Mamaitua na
raukiviverema be na ogama ruvane. Inam raukiviverenama

Yesu Kerisoe ya utedana, murigа da yaba matabudi yai tubugidina.
10 Be yodi Tauwai yawasana Yesu Keriso ya yovoyovona ragанine, inam ogedima ya voivoiedina ewai magатaridina. Yesu Keriso tauna vutuna guri ya vaikoakoana, be vari verenama nopone yawasana kenakena nonogинama kedanama yai kataidana.
11 Mamaitua taugu ya vineguna da inam varinama verenama yà rauguguyena, be mate ya vinegu da taugu apasol be tauwai katakatai.
12 Vutuna aubainama yodi uma dibure yàwai nuatoitoina. Be taugu yodi nam vutuna ama tunitunimayaгena, baninama taugu è kataiena da Yesu vutuna yàwai sumaгena. Be è katai kauena da tauna teneteneginama da inam noyanama nimague ya boruboruna e rabe kauena, naumeki da ragan boruborune yà tavana.
13 Aba garogue kuya vaivaie be kuya kitakitana, kedanama teneginama kwai muriwatanena. Be Yesu Kerisoe kwa miana, waisumage be wainuapagoe.
14 Be Arua Babau tauna vutuna nopode e miamiana na sague, Mamaitua riukaua ya uteutemna kwa rabe kauena.
15 Be tam kuya kataiena da tauwai sumaga Eisia provinsne veraveraudima, taudi yau waikatakataima a tuagaiena, vutuna aubainama taudi a gose poreguna, be Paigelas be Emogenas taudi mate a goseguna.
16 Be Bada na raukiviverema Onesporos be na vadama banegidima garodie sibo ya kenana, baninama tauna ragan matabuna ya vakitagu be yawai nuavereguna. Avedi da taugu dibure, be tauna yagoro vakitaguma nam i nairana.
17 Be tauna Rom nopone ya tavatavana ragанine, tauna yai wanawana gurata da taugu ya banaviguna.
18 Bada sibo Onesporos yai anine be ya raunuatoiena, Keriso na kaba verauma ragанine. Tam kuya kataiena da tauna Epesesma ya sagu kaueguna.

2

Yesu Keriso na taunoyama verenama

1 Be tam Timoti natuguma, kwa moiragi da Yesu Keriso na raukiviveree Mamaitua e voiem da kwai rewapanana.
2 Aba taugu èwai kataimna banaga toitoi nogodie, vutudi banaga patupatutudima be waikatakataiyaga banegidima kwai kataidina, be taudi mate banaga gesaudima tokare tai kataidina.

3 Tam Keriso na tauwai ḡaviama veremma, vutuna
aubainama piripiri matabuna kwai dami poredina maika
taugu.
4 Tam Keriso na tauwai ḡaviama aubainama nam uma
dobunama na yawasanama ta taiparaparam, baninama
deḡoda, tokare tori matanama nam kwa tainuavere.
5 Teneḡinama nama reisis banegidima tokare prais nam ta
paḡo yababe, ibewa da noḡone reisis raukuranama sibo a
voteyeteyedina. Be teneḡinama nama tam, Bada na rauku-
rama sibo kuya voteyeteyedina.
6 Be nama tausipi kwa noḡoti: Aitau da e sipisipi guratana,
tauna ḡarone maura e kenakenana, be tauna sibo ya kani
dokana.
7 Uma kauidima aba yà riuriuemna, vutudi kwai nu-
anoḡonoḡotedina, be Bada e sagum da yaba matabudi tokare
kwa katai kauedina.
8 Nam airaḡan nuamma e koa da Yesu tauna vutuna guyau
Deivid na dame ya tubuḡana, tauna ya guri be Mamaitua
ya kawa midisuḡu munaḡena. Inam vari verenama vutuna
taugu yà rarau guguyena.
9 Vutuna aubainama banaga taugu a panigu be dibure
yàwai nuatoitoina maika kabe taudanedanene. Be Bada
riunama taudi tokare nam ta pani be teneteneḡina.
10 Taugu piripiri matabudi yà damidami poredina, bani-
nama yà ḡoeḡoena da Mamaitua na vinevinema banegidima
yawasana boruboruminama be kenakena nonoḡinama Yesu
Kerisoe ta paḡona.
11 Uma riudima yà riuemina inam riukaua:
Deḡoda tauda tauna mate tè guri tenaḡana,
naumeki da tauda tokare tauna mate tà mia tenaḡana.
12 Deḡoda piripiri tà dami poredina,
naumeki da tauda tokare tauna mate tài bada tenaḡana.
Deḡoda tauna tà boviena,
naumeki da tauna tokare nama e boviedana.
13 Deḡoda tauda aba Keriso ḡarone ta saugana, be inam
sauginama deḡoda tokare tài kati kotovina,
be tauna aba ḡarode ya sausaugena, inam sauginama
tokare nam ei kati kotovi.
Baninama tauna tokare nam teneteneḡina da tauname e
bovi munaḡe.

Waikatakatai kaikaiyovudie kwa rabe kauemna

14 Banaga matabudi uma riudima kwa riuwai noḡotidina.
Taudi Mamaitua isane kwa riu vavasaḡedi da nam giu
ḡesaudima kaikaiyovudima debedie tawai saḡasaḡa. Ba-
inama inam nama giudima nam banibiribiridi, be tauwai

beavaia ta kawakawa nuababaḡidi be adi waisumaḡama ta kawakawa gewagewana.

15 Mamaitua na noyae kwa kaiguratena, yodibe tauna e kitam be e riuna, “Tam taunoya veremma.” Inam raḡanine tam tokare nam kwa tunimayaḡa, baninama tam kaite Mamaitua riunama didimanae kwawai katakataina.

16 Banaga giu miremiredima be kavekavedima taugiuedima nam kwai beavaiedi, avedi. Baninama banaga nama ta voivoiana, taudi tokare Mamaitua ta mia tautaurie,

17 be adi waikatakataima gewagewanama e daberarana sida guriguri maika. Be inam damnama nopone inam Himeneas be Piletas taudi mate,

18 baninama taudi riukaua a vakaiyati be ta riuriuna da gurie be midisuḡu munaḡa inam bonika ya tubuḡa be ya kovina. Taudi inam giudie taudi banaga ḡesaudima adi waisumaḡama ta kawakawa gewegewedina.

19 Be Mamaitua na giuma riuriukauinama yaḡoro bagibaginaḡa ta midimidina, tuatua keritau maika. Be inam tuatuanama bogane Mamaitua na giuma umanama e kenakenana: “Mamaitua ya kataiedina aitauḡa tauna ḡaroḡaronama”. Be: “Aitau da e riuna tauna Mamaitua ḡaronama, naumeki da tauna gewagewa matabudi e gose poredina.”

20 Vada dosinama nopone taragai tabu be tabu ta kenakenana. Taragai veredima inam gold be siruvae a voiedina. Be ḡesaudima inam kaie be doḡae a voiedina. Taragai veredima inam taudi raḡan dosidima aubaidima, be taragai ḡesaudima inam raḡan ḡoma aubaidima.

21 Vutuna aubainama tam aitau deḡoda Mamaitua matane kwa kawa vere munaḡemna, inam raḡanine tam babaumma taragai verenama maika, tam tokare Mamaitua e paḡomna na noyama verenama voienama aubainama.

22 Be yarayaraga be guguini adi yawasanama gewegewedima kwa naḡo poredina. Be aitauḡa nopodima verene Mamaitua tawai sumaḡena, taudi mate koi rawateḡeimi be didimana, waisumaḡa, wainuapaḡo be suba kededima, vutudi koi muriwatanedina.

23 Tam banaga adi giuma kaikaiyovudie be buebuedie tawai saḡasaḡana nam kwai beavaiedi, avedi. Baninama inam giudima damodie waikawa riuriu be waikawa ḡasiḡasi ta tubutubuḡana.

24 Bada na taunoyama tauna nam ei kawa riuriu, avedi. Be tauna kivinama e verena banaga matabudi ḡarodie, tauna sibo tauwai katakatai verenama, be piripiri taudamiporedima.

25 Bada na taunoyama tauna avedi da ta riuriu tuatuaḡaiena, be tauna yaḡoro mareḡa tauriu tuatuaḡaienama

ei katakataidina. Dabudine dēgoda Mamaitua e voiedi da nuedima ta vitaredi be Mamaitua na riukauama tai aninena.
26 Inam rāganine taudi tokare matedima e kaya be Seitan na kwaroma ta vorena. Tauna vutuna na kwaroe ya vunugidi be na ḡoane nama ya nawenawedina.

3

Rāgan damonama na piripirima

1 Be uma kwa noḡoti, rāgan damone tokare piripiri be nuaboya dosidima ta tubuḡana.
2 Inam rāgandie banaga tokare
• taudime tai nuapaḡo munaḡedina,
• mane tai nuapaḡoena,
• ta kawa saḡe munaḡedina,
• ta rauguyaguyauna,
• tai diboḡana,
• adi dosima ta rawaḡaiḡaiedina,
• vere nam taikaiwa ḡaredi,
• yawasana babaudima ta tuaḡaiedina,
•
3 nam tai nuapaḡo,
• nam noḡotaporaḡa ḡarodie e kena,
• tai menamena guratana,
• ta voia yabayababana,
• kividima e korokoro vavasaḡana,
• vere ta tuaḡaiena,
•
4 adi banagama ta biri dobiḡedina,
• nam noḡota kaua ḡarodie e kena,
• noḡota poupouta ḡarodie e kenana,
• tubuḡa na ḡoanama tai nuapaḡoena be nam Mamaitua,
•
5 ta voiana maika kabe Kuristen, be Mamaitua na rewapanama nam ti kataiena.

Inam nama banegidima nam mate koi popo. Inam kauidima matabudi aubaidima rāgan damone piripiri be nuaboya dosidima ta tubuḡana,
6 baninama taudi vadaḡa ta naḡo be waiwaivi nuateketekedima ta karakarava nawedina. Be inam waiwaividima taudi gewagewa nopodima ya moḡavu taritarina, be gewagewa tabu be tabu e kawakawa neḡeneḡedina.
7 Inam nama waiwaividima waikatakatai tabu be tabu tawai muriwatanedina, be nam airāgan aiyaba tima katakatai rubuena.

8 Inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi maika
Janes be Jambes* taudi boni Mousis a riuriu tuatuaḡaiena.
Be yodi uma tauwai katakataidima kaikaiyovudima
teneḡinama nama Mamaitua na giuma riuriukauinama
ta riuriu tuatuaḡaiena. Taudi adi noḡotama ya sidana, be
adi waisumaḡama inam matabuna kaiyovu.
9 Taudi tokare nam aikedae ta potitava, baninama banaga
matabudi tokare adi sidama ta kitana.

Avedi da piripiri tam yaḡoro kwa rauguguyana

10 Taugu aba aubainama yà noyanoyana inam tam kuya
kataiena, be yau waikatakataima be yau yawasanama
matabudi tam kuya kataiedi be kwawai muriwatanedina. Be
yau waisumaḡama, yau mianuetauma, yau wainuapaḡoma,
yau wainuabagibagima, matabudi tam kuya kataiedina.
11 Be Antiok, Ikonium be Listra meagaidie nema a raukivi
gewagewa bakegu be ei nuatoitoina, inam matabudi tam
kuya kataiedina. Taugu taudi nimedie be Bada yai yawasani-
guna.
12 Be riukaua da banaga Yesu Keriso tawai muriwatanena,
taudi mate tokare raukivigewagewa ta banavidina.
13 Be banaga gewegewedi be kaikaiyovudima taudi ta naḡo
be banaga ta kaiyovuedi be ta biribiri waideḡedina. Vutuna
aubainama Seitan taudi mate e kaikaiyovuedina. Inam
kauine taudi adi gewagewama ta tatai morebidina.
14 Be Timoti, tam kuya kataiena da tauwai katakataimma
tauma patutu banegimaima. Vutuna aubainama aba kewai
kataim be kuyai sumaḡena, vutuna kwa kaididina, bani-
nama tam kuya kataiena da inam vutuna riukaua.
15 Tam raḡanine ḡaubome da yodi, Mamaitua riunama giru-
giruminama kuya kataiena. Be inam giudie tam nuauyauya
kwa paḡo da kwai sumaḡa be yawasana Yesu Kerisoe kwa
paḡona.
16 Baninama Girugiruminama matabuna inam Mamaitua
riunama. Mamaitua vutuna banaga noḡota ya utedi da
riunama a girumina. Inam riunama aniwai katakatai
aubainama, be banaga ei kataidi da deḡo tauna gewagewa
be deḡo tauna vere be anikawa didimana, be mate ewai
kataidana da nema sibo didimanae tè mia bakona.
17 Vutuna aubainama tauda Mamaitua na banagama, be
yodi teneteneḡinama da na ḡoanama veredima matabudi tà
voiedina.

* **3:8:** Exodas 7:11, 22 ko kita nema ya riu bakona. Be inam yabedima tauvoiedima banegidima isedima inam 'Yanes' be 'Yambes'. Taudi inam guyau Pero na banagama.

4

1 Be Yesu Keriso e magatarana raganine, tauna tokare
banaga yawayawasanidi be guriguridima matabudi e etare-
dina. Inam ragānine Bada na waiguyauma dobue banaga
ta kitana. Bada Yesu be Mamaitua matedie taugu yà riuriu
vavasagemna
2 da ragan matabuna tam Mamaitua riunama kwa rau-
guguyena, avedi da banaga adi ḡoana bo nam adi ḡoana,
tam yaḡoro ḡarodie kwa rauguguyena. Waikatakatai verene
banaga kwa duḡudi, kwa kawa didimanidi be gewagewa
tauvoienama kwa riutuagaiedina. Inam yabedima matabudi
voyaḡote kwa voiedina.
3 Raḡan e veraverauna e tavana, inam ragānine ba-
naga tokare waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama
nam ta ḡoe. Ibewa da taudi beedima ei ḡaragarana
tauwai katakatai kaikaiyovudima adi giuma vaienama
aubainama. Inam vutuna aubainama taudi mabidie adi
tauwai katakataima ta wanedi be tawai beavaiedina.
4 Taudi waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama ta
tuagaie be giu poredima kaikaiyovudima waibeavaiedima ta
ḡoedina.
5 Be tam Timoti, yaba matabuna ḡarone kwa kita kaua
da nam banaga ta kawa nuaragaragam. Tam naumeki da
piripiri matabuna kwa dami poredi be am noyama da vari
verenama kwa rauguguyena. Inam vutuna am noyama
Mamaitua ya utemna, kwa voie da kwa raudamoena.

Pol na giuma damonama

6 Be taugu kaiteka yau gurima ragāninama e tavatavana
da yà gurina. Be kosiniguma e rauḡinina waen olta debane
ta rarau puyoena maika.
7 Taugu waiḡavia verene Bada aubainama èi ḡaviana.
Taugu reisis èi kovina, yodi parata boruborune è tavana, be
taugu yau waisumagama è kaididina naumeki da yodi.
8 Vutuna aubainama yodi Bada yau maesama ya kaididi
be e raberabena. Be maesa inam umanama: Bada ya
riueguna da taugu banaga didimaniguma tauna matane. Be
Bada tauna vutuna didimana tauwai tarapirienama, be na
kaba verau munagama ragānine yau maesama e uteguna.
Inam nam tauguḡa, ibewa da banaga aitauḡa na kaba verau
munagama ta ḡoeḡoe gurate be ta raberabena, taudi mate e
utedina.
9 Timoti kwa kita da waiḡapa ḡarogue kwa tavana.
10 Baninama Demas tauna uma dobunama yai nuapaḡo
guratena aubainama, ya gose poregu be ya naḡona Tesalon-
aikama. Be Kresens ya naḡona Galesia be Taitos Dalmasiama
ya naḡona.

11 Yodi Luk taunaḡa taugu mate ka miamiana. Tam
kwa veraverauna raḡanine Mak mate kwai doka verauḡena
ḡarogue, be tauna uma dabudine yau noyae e saguguna.
12 Taugu Taikikas è riupore nawena Epesesma.
13 Be kwa veraverauna raḡanine, yau kwamama Troasma
Kapas na vadae è gosena mate kwa paḡona. Be yau bukama
be yau pepama ḡesaudima è girugirumidina, mate kwa
ragaudina.
14 Irama tauvoiedima Alexanda, tauna gewagewa toitoi
ḡarogue ya voiedina. Be Bada tokare na kovoḡama e utena.
15 Be tam mate kwa kita kaua da nam gewagewa ḡarome
e voie, baninama tauna dà waikatakataima ewai ḡavia
guratena.
16 Banaga etareguma awai karena raḡanine, yau ba-
nagama matabudi a naira poreguna, be nam aitau i kaisagu-
guna. Bada naumeki da adi gewagewama e noḡota porena.
17 Be Bada tauna vutuna diague ya midi be rewapana
ya utegu da taugu vari verenama tabutabunama yà rau-
guguyena eteni banegidima ḡarodie da taudi ta vaiena.
Inam raḡanine taugu sibo è gurina, be Bada yai yawasana
munaḡegunа.
18 Taugu è katai kauena da aitau gewagewa ḡarogue e
veraverauḡena raḡanine, Bada tokare ei yawasaniguna. Be
tauna tokare ei doka nawe kaueguna marae be dabudine
na waiguyaue tauna mate ka miana. Tauna vutuna Bada
isanama sibo tè kaisuḡu nonoḡena. Inam riukaua.

Pol na waikaiwama damonama

19 Prisila be Akwila yàwai kaiwedina, be Onesporos na
vadama banegidima mate.
20 Erastas tauna Korintma è gosena be Toropimas ma
sidana Miletasma è gosena.
21 Be tam kuya raurubu gurata da sibo ḡarogue kuya tava
makaina, muriḡa da bodubodu. Yubulas, Pudens, Linas,
Klaudia be tauwai sumaḡa matabudi uma dabudine, tam
tawai kaiwemna.
22 Bada aruimma e rabena. Be na raukiviverema
matabumi ḡaromie e kenana.

Taitos
na letama

Pol na waikaiwama

Kapore Taitos,

1 Taugu Pol, Mamaitua na taunoyama be Yesu Keriso
na apasolma. Bada taugu ya vineguna da Mamaitua na
vinevinema, banegidima yà sagudi da adi waisumaḡama èi
rewa panana. Be mate riukaua yài katakataidi da taudi
Mamaitua na ḡoane ta miana.
2 Inam waisumeḡine tauda tè kataiena da tokare yawasana
kenakena nonoḡinama tà paḡona, vutuna Mamaitua boni ya
sausaugena, muriḡa da yaba matabuna yai tubuḡidina. Be
Mamaitua nam airaḡan e kaiyovueda.
3 Be raḡan boruborune tauna inam varinama yai
maḡatarina. Be Mamaitua tauwai yawasanidama ya
vineguna da taugu inam varinama banaga ḡarodie yà
rauguguyena.
4 Tam Taitos ḡarome uma letanama yà girugirumina.
Am waisumaḡe tam taugu natuḡomiguma. Tamadama Ma-
maitua be tauwai yawasanidama Yesu Keriso adi rauki-
viverema be adi subama ḡarome ta kenana.

Taitos Kret nopone ekalesia babadidima e vinedina

5 Tam Kret bonabonane è gosemna, baninama dà noyama
kwa kaiḡavutinama aubainama, tam meagai da meagai
nopodiḡa kwa naḡo be ekalesia adi babadama kwa vinedina.
6 Be ekalesia debanama tauwai badenama tauna sibo
tauḡoma, be tauna na yawasanama sibo umanama:

- Tauna yawasana didimanine e mia be nam aba e voia
  waigewa da banaga tai giugiue.
- Be tauna waivi tenaḡa e naḡi be vutunaḡa e rabena.
- Be na sedama sibo waisumeḡidima be nam beapotepotedi
  be rawarawa ḡaiḡaidi.

7

- Be mate ekalesia debanama tauwai badenama
  tauna Mamaitua noya ya utena aubainama umanama
  yawasanidie sibo ya miana.
- Tauna yawasana didimanine e miana, be nam aba sibo
  ya voia waigewa da banaga ai giugiue.
- Be tauna nam e kawa saḡe munaḡe be banaga matedie e
  rauguyaguyau,
- be nam meditupo banegina,
- be nam tegobua banegina,
- be nam sorukeakea banegina,
- be nam kaiyovue e rarau mane bo e rarau purapura.

•
8 Be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kauedima.
• Be tauna yawasana veredima tauḡoedima.
• Be inam baneginama tauna miamia genuaninama, be nam voivoia yabayababina,
• be tauna na noḡotama matabudi didimanidiḡa,
• be tauna Mamaitua na ḡoane nama e mianana,
• be na yawasanae tauname e rabe munaḡena.
•
9 Ekalesia debanama tauwai badenama tauna Mamaitua riunama awai katakataina, vutudi e kaidididi da bagibaginaḡa. Inam raḡanine tauna tokare teneḡinama da inam waikatakataidie sibo banaga ḡesaudima mate yai katakataidi be ya riutuaḡaiedina. Be riukaua tauriutuatuaḡaienama banegidima, dabudi ta kita be ta kataie da taudi inam ta kaikaiyovuna.

10 Baninama banaga toitoi riukaua tauriutuatuaḡaienama be tauboru waideḡa banegidima ta miamiana. Inam kaua Jius banegidima adi voia ḡomama nama, taudi ta riuriuna da banaga tarawatu tai muriwatanena, yodibe yawasana ta paḡona. Be inam giudima matabudi kaiyovu.
11 Inam banegidima kwa riutuaḡaiedina, baninama taudi adi waikatakataima kaikaiyovune dam toitoi adi waisumaḡama ta kawakawa gewegewedina. Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima maneḡa tawai matanedina.
12 Boni nuauyauya baneginama tenaḡa Kret nopone tauna umanama ya riuna, “Kret banegidima taudi matabudi kaikaiyovudima, kivikorokorodima, matagayagayawidima be kaniposa banegidima.”
13 Inam riukaua. Vutuna aubainama kwa riutuaḡai vavasaḡedi be kwa voiedi da adi waisumaḡama Bada ḡarone ei rewapanana,
14 be nam Jius adi giuma kaikaiyovudima bo adi tarawatuma tai beavaiedi. Be banaga aitauḡa riukaua taumia tautaurienama nam adi giuma ta vaiedi be tai muriwatanedi.

15 Aitauḡa nopodie nam mira, taudi ḡarodie yaba matabudi nam miremiredi. Be aitauḡa nopodie mira be nam timawai sumaḡana, taudi ḡarodie yaba matabudi miremiredima, baninama taudi nopodima be adi noḡotama a mirana.
16 Taudi ta riuriuna da Mamaitua kabe ti katakataie, be adi yawasanama ewai maḡataridina da taudi Mamaitua nam ti kataiena. Taudi rawaḡaiḡai banegidima be banaga tawai mataravuḡeidina. Taudi nam tokare aiyaba verenama ta voie be teneteneḡina, ibewa ḡoma.

2

Waikatakatai verenama animia kaua aubainama

1 Waikatakatai verenama ruvane, nama banaga kwai katakataidina.
2 Tautauḡoma poredima kwai katakataidi da taudi sibo a mia genuanana be nam a voia yabayababa. Be taudi banaga viviviredima sibo a mia be taudime a rabe munaḡedina. Be adi waisumaḡama sibo yai rewapana be nopodima wainuapaḡo ya moḡavuna, be piripiri raḡandie nuedima sibo a taibagina.

3 Be kauinama teneḡinama waiwaivi poredima nama kwai katakataidi da taudi sibo viviviredima a miana, Bada na tauwai muriwatanama maika. Be taudi nam sibo awai mena be nam sibo a tegotego bua, inam avedi. Be taudi waikatakatai veredima sibo a voivoiedina.
4 Uma waiwaividima poredima taudi sibo waiwaivi vaudima ai katakataidi da taudi sibo adi tautauḡomama be adi sedama ai nuapaḡoedina,
5 be mate taudime sibo a rabe kauedi be nam tautauḡoma ḡesaudima mate ai naḡo dobira. Be mate adi vadae sibo ai rabaraba kauana. Raḡan matabuna kividima sibo a vere, be adi tautauḡomama adi waibadama dibune sibo a miana. Inam kauine banaga tokare Mamaitua riunama nam tai kwatekwateve.
6 Be kauinama teneḡinama yarayaraga kwai katakatai yaḡedi da taudime sibo a rabe kauedina.
7 Be tam yawasana veredima kwa voiedi da taudi dabudine ta kita be tai muriwatanemna. Waikatakataidima raḡanine, tam didimanae be riukaue kwai katakataina, be bonama ei rewapanana nam kwai digidigiriedi.
8 Be am waikatakataima sibo ya didimana be ya vere vavasaḡana. Inam raḡanine banaga tokare nam teneteneḡina da ta riu tuatuaḡaiem. Be tauriu tuatuaḡaiema tokare ta tunimayaḡana, baninama taudi nam aba gewagewanama ḡarome ti vaiena da ta giue.

9 Taunoya yababa kwai katakataidi da yaba matabuna ḡarone adi babadama adi waibadama dibune sibo a miana. Be taudi a raurubu da adi babadama sibo a kawa nuaveredina, be nam ḡarodie a riu viravira.
10 Be taudi nam adi babadama ḡarodie sibo a danedanene, avedi. Be taudi adi yawasanae adi babadama sibo a kitedi be a kataiedi da taudi naumeki taunoya patututudima. Inam kauine tokare Mamaitua tauwai yawasanidama riunama banaga nuedima e soruna.

11 Mamaitua na raukiviverema kaite ya maḡatarana banaga matabudi ḡarodie. Be inam raukiviverene banaga tokare yawasana ta paḡona.
12-13 Inam kedane Bada e riuriuedana da gewagewa be dobu adi wainuaverema nam sibo tèi muriwatanedi avedi, be didimanae tà mia be tà rabe munaḡedana. Be Yesu Keriso, tauna vutuna Mamaitua dosinama be tauwai yawasanidama tà raberabena maika, tauda uma dobune Mamaitua na ḡoane nama tà miana. Tauda tè kataiena da tauna ma borumina be ma neneḡarina e maḡatarana.
14 Tauna vutuna na yawasanama yai uta munaḡena tauda aubaidama, be dà gewagewae ya kuvesida be nopodama ya koḡa porena. Inam kedane tauda yodi tauna na banaga ḡomama tè tubuḡana, aubainama tauda vere voiedima tà ḡoeḡoe kauedina.
15 Inam giudima vutudi banaga kwai katakataidi be kwa duḡudina. Be deḡoda aitau gewagewae e naḡonaḡona, tauna kwa riutuaḡaiena, baninama tam rewapana ḡarome. Be nam aitau e kita waiyovoḡem.

3

Vere ko voie
1 Banaga kwa riu wainoḡotidi da waibabada be gabeman adi waibadae sibo a mia be a voteyeteyedina. Be taudi raḡan matabuna sibo yaba vereḍiḡa a voivoiedina.
2 Be taudi nam aitau ḡarone sibo awai mena bo nam awai kawa ḡasiḡasi, avedi. Be taudi adi banagama mate sibo a voyaḡota be ai turana kauana.
3 Tauda mate boni bua na miane tè miamiana. Inam raḡanine tauda Mamaitua tè rawarawa ḡaiḡaie be banaga awai kedadoka waigewadana. Be tauda dobu be tubuḡa adi ḡoane tèwai yaragana. Be dà yawasanama gewegewedima maika unura be waikawa gadoḡai nopodama ya moḡavuna.
4 Be Mamaitua tauwai yawasanidama na raukiviverema, be na wainuapaḡoma ya maḡatarana raḡanine,
5 tauna yai yawasanidana. Inam nam dà verema aubainama i yawasanidana, ibewa da na raunuatoie yai yawasanidana. Mamaitua dà gewagewama ya koḡa porena raḡanine, tauda tè tubuḡa vitara be Arua Babaue yawasana vaunama ya utedana.
6 Baninama Yesu Keriso tauwai yawasanidama aubaidama ya gurina aubainama, tauna Arua Babau debade ya ḡini porena.
7 Tauna na raunuatoie ya kawa didimanidana, aubainama yodi tè kataiena da tauda tokare yawasana kenakena nonoḡinama tà paḡona.

8 Uma giudima yà riuriuemna, inam matabudi riukaua. Be taugu yà ḡoeḡoena da inam giudima kwa giu guratana aitauḡa Mamaitua tawai sumaḡena ḡarodie, yodibe taudi ta kita kaua da raḡan matabuna yaba verediḡa ta voiedina. Inam yabedima veredima vutudi tokare banaga ta sagudina.
9 Be banaga giu buebuedima debedie tawai saḡasaḡana, nam kwai beavaiedi. Be mate aitauḡa kimta poredima ḡarodie yawasana ta kerikeri wanedi be Mousis na tarawatuma mate debedie tawai kawa riuriuna, nam kwai beavaiedi. Inam giudima nam banibiribiridi, be giudima tokare nam aitau ta sagu.
10 Be banaga aitau da ekalesia e daridariḡena, inam baneginama raḡan tenaḡa bo rabui nama kwa riutuaḡaiena. Be deḡoda e raukosoḡaiḡaina, naumeki da kwa kita yababena, be nam mate koi popo.
11 Tam kuya kataiena da inam nama banegidima taudi gewagewa da gewagewa nopodima ya moḡavuna, vutuna aubainama taudime adi gewagewama ewai maḡatarana da taudi gewagewa banegidima.

Pol na giuma damonama

12 Raḡanine taugu Atemas bo Taikikas yà riuporena ḡarome, kwa raurubu da Nikopolasma ḡarogue kwa tavana, baninama yau ogama è taraḡina da bodubodue taugu inam dabudine yà miana.
13 Kwa kita da tarawatu kana badama Senas be Apolas adi ḡoanama matabuna kwa sagudina vaḡai aubainama.
14 Tauda dà banagama aitauḡa waisumeḡidima, taudi nam sibo a mia yabayababa. Taudi vere sibo voiedima a kataie da banaga waikaruwaḡewaḡedima sibo a sagusagudina.
15 Banaga uma dabudine ka miamiana, matabudi tam tawai kaiwemna. Be inam dabudi aitauḡa waisumaḡe tawai nuapaḡoemaina, kwa riuedina tauma kawai kaiwedina.
Mamaitua na raukiviverema matabumi ḡaromie.

Pirimon
na letama

Pol na waikaiwama

Kapore Pirimon,

1 Taugu Pol, Yesu Keriso isane è diburana, be Timoti turadama. Tauma uma letanama ka girugirumina tam Pirimon turamaima be taunoya sagumaima ḡarome,

2 be mate nuvudama Apia, be tauwai ḡavia sagudama Arikipas, be ekalesia aitauḡa am vadae tawai rawateḡeidina matabumi ḡaromie.

3 Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raunuatoima be adi subama ḡaromie ta kenana.

Waikaiwa be moiragi

4 Taugu yà noḡonoḡotimna raḡanine, raḡan matabuna moiragie yau Mamaituama yàwai kaiwena,

5 baninama taugu è vaie da tam am waisumaḡama Yesu Keriso ḡarone, be am wainuapaḡoma Mamaitua na banagama matabudi ḡarodie aubainama.

6 Taugu yà moimoiragina da tam am waisumaḡe sibo kuyai rewapanana, be inam waisumeḡinama sibo kuyai daberarina banaga ḡesaudima ḡarodie, inam kauine yawasana matabudi veredima Yesu Kerisoe tè ragaragaudina tokare kwa katai kauedina.

7 Tam am wainuapaḡoma aubainama nuavere dosinama be duḡu kuya uteguna, baninama tam turaguma, tam Mamaitua na damma nuedima kuya taigidevina.

Pol Pirimon yai baḡana da sibo Onesmas ya veraḡa munaḡena

8 Vutuna aubainama Keriso isane ma raudebatoragu è riuem da aba sibo kuya voiena, be nam yà riuem,

9 baninama nuaguma kwa paḡopaḡona aubainama. Taugu Pol yodi èi dosina, be mate Yesu Kerisoe è diburana.

10 Taugu yàwai baḡamna natuguma Onesmas aubainama, taugu dibure è miamiana raḡanine arue tauna èi natunena.

11 Boni tauna nam i sagum be noya veredima i voivoiedina, ibewa. Be yodi tauna banaga verenama ya tubuḡana tam be taugu anisagudama aubainama.

12 Taugu Onesmas yà riuriupore munaḡena ḡarome. Tauna vutuna nuanuaguma be è riupore da e veraverauna.

13 Taugu uma dibure yà miamiana vari verenama kana taiye. Be taugu è ḡoeḡoena da Onesmas sibo uma dibure è rabe kwase da sibo ya saguguna tam epaiyamma.

14 Be taugu nam e ḡoeḡoena da tauna sibo è rabe kwase yababe, be deḡoda tam kui aninana, inam naumeki. Be mate taugu nam ama ḡoeḡoena da tam sibo è segerim be Onesmas kuyai anine, saguguma aubainama. Ibewa da tamḡa am ḡoane nama.

15 Anikitanama Onesmas raḡan ḡaubonaḡa ya rautapa gosemna, be yodi tokare agunai da mate ko mia nonoḡana.

16 Be tauna yodi nam taunoya yababa boni maika, ibewa be tauna yodi Yesu Kerisoe turaguma, be tam tura vavasaḡimma.

17 Vutuna aubainama taugu deḡoda tam turamma, naumeki da Onesmas kwai aninena maika kabe taugu.

18 Be tauna deḡoda ḡarome aba ima voivoia waigewa bo ima danedanene, naumeki da vitanama taugu yà paḡona.

19 Taugu Pol nimague è girumana kwa sievi: Taugu tokare yài maesimna. Be taugu yawasana kedanama èi kataim be èi yawasanimna, vutuna inam yau sipoma ḡarome. Be inam dabudine tokare nam aba yà riuem.

20 Tam turaguma, vutuna aubainama aba Bada isane èi baḡamna, naumeki da sibo kuya voie, be taugu nuaguma sibo kuyai subana.

21 Taugu uma letanama è girumina ḡarome. Be è kataiena da aba èwai baḡamna na ruvama e kenana, be tam tokare ya moraba vavasaḡana kwa voiena.

22 Yodi yaba ḡesau yà riuem: Bada ami moiragima e pariparibeena da taugu tokare yà verauna ḡaromie. Vutuna aubainama tam am vadae yau gabuma kwa vokaukaua wainonoḡi be e kenakena.

23 Epapras ewai kaiwemna. Tauna taugu mate Yesu Keriso isane kè diburana.

24 Be yau banagama tausaguguma Mak, Aristakas, Demas be Luk mate tawai kaiwemna.

25 Bada Yesu Keriso aruimima e rabedina. Be na rauki-viverema taumi ḡaromie e kenana.

Hibru
adi letama

Yesu Keriso tauna ya sāga guratana, nam anea maika

1 Boni rāgandie Mamaitua keda tabu be tabu* ḡarodie
rāgan toitoi wāgawāgadama Israel ḡarodie ya giugiuna. Be
inam giudima matabudi peroveta ya riuedi be taudi yatay-
atadama Israel ḡarodie a rarau guguyana.
2 Be yodi rāgan damodie tauna natuḡominama ya vine
be ya riupore da tauna Mamaitua na giuma ḡarode ya
rarau guguyena. Tauna vutuna Mamaitua ya vinena da
yaba matabudi ei buderiedi be ei badedina, be mate taune
Mamaitua dobu be yaba matabuna ya voiedina.
3 Be Mamaitua neneḡarinama matabuna natunama
ḡarone e rawarawa maḡatarina, be tauna na yawasanama
teneḡinama maika Mamaitua. Be tauna riunama
wairewapanine yaba matabuna ta kenakena watanana.
Be rāḡanine tauna banaga adi gewagewama ya koḡakoḡa
porena murine, tauna ya nāgo marae be Mamaitua
wairewapana vavasaḡinama kasaune ya miana.
4 Vutuna aubainama tauna Bada dosinama ya tubuḡana,
be anea matabudi tauna ewai badedina. Be tauna isa
wairewapana vavasaḡinama ya paḡona, be isanama ya sāḡa
guratana nam anea isedima maika.
5 Mamaitua ya riuna,
"Tam taugu natuḡomiguma, manaka taugu tam è tikam da
tam taugu Natuguma."
Ko noḡoti da inam riunama nam anea ḡarodie nama i riuna,
ibewa. Be mate Mamaitua ya riuna,
"Tauna Tamanama taugu, be tauna taugu natuḡomiguma."
6 Be rāḡanine natunama kaevou ya riuporena dobue, mate
ya riu munaḡana, "Mamaitua na aneama matabudi tauna
natunama sibo a rauduneena."
7 Be anea adi giuma inam umanama,
"Mamaitua na aneama taudi inam taunoya ḡoma be è
riuriuporedina rāḡanine, taudi maika sive bo kai."
8 Be tauna natuḡominama aubainama umanama Mamaitua
ya giuna,
"Tam Mamaitua, be am waibadama e kena da e kena
nonoḡana.

---

* **1:1:** Keda tabu be tabu ḡarodie Mamaitua ya giugiuna inam umanama: Tauna
rauguguye ya giugiu, raubonie, mataire, anea, be ya toi rereḡena.

Be am waiguyaue didimanae banaga kwai badedi be
kwa voiedi da taudi mate didimanae ta miana.
9 Tam didimana kuyai nuapagoe be yawasana barebaredima
kuya tuagaiedina.
Vutuna aubainama Mamaitua, am Mamaituama ya
vinem
be ya kawa sagem da am waibadama dibune mara
banegidima ya biridina.
Inam kedane tauna ya kawa sagem be nuavere dosi-
nama ya utemna."
10 Be mate Mamaitua ya riuna,
"Bada, boni pakane tam dobu kuyai tubugina, be mara
matabudi nimame kuya voiedina.
11 Be taudi matabudi tokare tai kavedina, be tam kwa mia
nonogana.
Taudi tokare gara maika ta gwamatu,
12 be kwa viri kudukududi da kwai poragana.
Be tam tokare tenegimma nama kwa mia nonogana, be
nam airagan kwa boru vitarem."
13 Mamaitua nam aba aneanama umanama i riuena,
"Kasaugue kwa mia, be am gaviama kagamma dibune yà
biridi be kwa vadididina."
14 Ibewa da anea taudi arua be tawai taunoyana, tauda
aitaugа Bada yawai yawasanidana garode sagudama
aubainama.

2

Nam parata tà pare be wari kedaga tà nago

1 Tauda vari verenama tè vaivaiena naumeki da tà kaididi
da bagibaginaga. Inam kedane tokare dà paratama nogode
e kenakenana, nam tà pare be wari kedaga tà nago, ibewa!
2 Baninama ko nogoti da boni Mamaitua na giuma anea
a pago be banaga garodie a giugiuedina, be aitaugа anea adi
giuma nam tiwai beavaiedi be ti vovo teyeteyedina, taudi adi
kovogama a banabanavidina.
3 Be yodi Mamaitua yawasana dosi vavasaginama ya
utedana. Be inam yawasaninama varinama Bada gominama
garode ya giuedina, be nam anea. Be tauma aitaugа inam
giudima Bada mudune kè vaivaiedina, tauma ka riuriuna
da inam giudima matabudi riukaua. Vutuna aubainama
degoda inam riudima nam tài beavaiedi be nam tài muri-
watanedi, ko nogonogotina tokare na kovogama tà vore, bo?
4 Be Mamaitua inam varinama verenama kawa rewa-
paninama, aubainama mataira be voia dosidima mate ya
voivoiedina. Be tauna na goane puyo Arua Babau banaga ya

utedina. Inam kauidima matabudi ya voivoiedina banaga sibo a kataie da inam varinama riukaua.

Yesu waiyawasanidama aubainama yai rawabanaga gomana

5 Tauma kè riuemina da dobu vaunama e veraverauna,
tokare e tavana. Be uma dobunama vaunama tokare nam
anea tai bade, ibewa.
6 Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna,
"Banaga adi verema aba da tam sibo kuya sagudi? Be
banaga adi sedama aba aubainama kwa raberabe
kauedi?
7 Tam kuya voiedi da taudi ragan gaubonaga anea adi
rewapanama dibune a rautapa miana,
be murigа tam kuya kawa sagedi da neneg̃ara be vivira
kuya utedina.
8 Dabudine yaba matabudi tauna na waibadama dibune
kuya biridina."
Mamaitua yaba matabuna Yesu na waibadama dibune ya biridina, be nam aiyaba mabine ima raberabe munagena, ibewa. Avedi da inam kauidima yodi nam te katai kauedi be tama kitakita kauedina, be yagoro da taudi Yesu na waibadama dibune ta miamiana.
9 Be yodi tà kita da Yesu tauna ragan gaubonaga anea adi rewapanama dibune ya rautapa miana, baninama Mamaitua na raukiviveree Yesu banaga aubaidama ya mariyawa be ya gurina. Vutuna aubainama yodi Mamaitua tauna neneg̃ara be vivira dosidima Yesu ya utena.
10 Mamaitua tauname aubainama yaba matabuna ya voiedina, be yodi na rewapanae e raberabedina. Mamaitua na goana kauama da tauna na sedama matabudi e nawedi marae be ta mia kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Yesu ya riupore be yai nuatoitoina. Be inam wainuatoitoine Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturinama ya tubugana. Yesu tauna vutuna taukuvesa.
11 Yodi Yesu tauna banaga babaunama, be taudi aitaugа ya kawakawa babaudina, taudi matabudi yodi tamedima tenagа. Vutuna aubainama Yesu debanama torane taudi e riuriuedina da tauna tasitasinama,
12 be mate Yesu umanama ya riuna,
"Tam isamma taugu tasitasiguma tokare yài kataidina,
be taparoro nopone isamma taugu yà kawa sagena."
13 Be mate tauna ya riuna, "Taugu Mamaitua yàwai sumagena. Yodi ko kita, taugu umanema Mamaitua na sedama ya uteuteguna mate."
14 Mamaitua na sedama taudi banaga goma, taudi visigodi be kosinidima ta kenakenana. Vutuna aubainama Yesu mate

yai rawabanaga ḡoma be banaga tubuḡidama ya paḡona. Baninama inam kedane tauna teneteneḡinama da e gurina. Be ya gurigurina raḡanine tauna guri taupakinama na waibadama ya kawa gewagewana, guri taupakinama tauna vutuna Diaboro.
15 Inam kedane taudi aitauḡa noḡone guri na waibadama dibune a mia be a nainairana, matabudi ya kuvesidina.

16 Be tauda tè kataie da Yesu ya verauna Eibraham na sedama sagudima aubainama, be nam anea sagudima aubaidi.
17 Vutuna aubainama tauna yai rawabanaga ḡomana, tasitasinama tauda maika. Be inam kedane tauna ya raunuatoieda be pirisi dosinama patupatutunama ya tubuḡana, be dabudine Mamaitua noḡone banaga adi gewagewama maesinama ya paḡona.
18 Baninama tauna ḡominama mate boni raurubu be wainuatoitoi Seitan ḡarone ya banavidina. Vutuna aubainama yodi aitauḡa da Seitan e rarau rubudina, Yesu tokare teneteneḡinama da e sagudina.

3

Yesu tauna ya saḡa guratana, nam maika Mousis

1 Vutuna aubainama yau bana, aitauḡa Mamaitua ya vinevinemina, yodi Yesu ko noḡotina, tauna Mamaitua ya riupore be tauda dà pirisima dosinama ya tubuḡana. Tauna vutuna tàwai sumaḡe be tà giugiuena.
2 Mamaitua Yesu ya vinena, be Yesu Mamaitua ḡarone yai patutu kauana maika Mousis. Nama Mousis Mamaitua na vadama ḡarodie yai patutuna.
3 Ko noḡoti da vada verenama banaga tokare ta kawa saḡena, be you vada taukerinama tokare ta kawa saḡe vavasaḡena, nam maika na vadama. Be teneḡinama nama Mamaitua Mousis ya kawa saḡena, be you Yesu tauna vada taukerinama aubainama, Mamaitua Yesu ya kawa saḡe guratena, nam maika Mousis, baninama Mousis tauna taunoya ḡoma.
4 Vada matabudi taukerinama banegidima ta miamiana, be Mamaitua tauna yaba matabudi taukeridima.
5 Mousis tauna Mamaitua na taunoyama be Mamaitua na vadama ḡarodie yaba matabuna ya noya kauedina. Be Mamaitua muriḡa da tokare aba e vatona, Mousis noḡone yawai maḡatari dokedina.
6 Be Keriso tauna nam Mousis maika, ibewa. Keriso tauna vutuna vada taupakinama natuḡominama, vutuna aubainama Mamaitua na vadama ḡarodie Keriso e noyanoya

kauana. Be yodi tauda aitauga waisumegidama, naumeki da nuadama torane tà midi da bagibaginaga, baninama tauda vutuna Mamaitua na vada gomama. Inam nogitinama vutuna ma nuavereda tà nogota watanena naumeki da, dà ragănima damone.

Mamaitua aba e riuriuena nam ko raukosogaigai

7 Vutuna aubainama Arua Babau umanama e riuriuna,
"Manaka taumi yau giuma ko vaivaiena,
8 nam ko kawa nopobadomi, maika boni wagewagemima a voivoiana nama.
Inam ragănine
9 wagewagemima taudi modi 40 nopodie yau voiama dosidima a kitedina,
be yagoro taudi a raukosogaigai be dobu kavakavane a rarau rubuguna.
10 Vutuna aubainama taugu nuaguma yai medi kaua be garodie umanama è riuna,
'Taudi ragăn matabuna adi goane nama ta nagonagona, be taugu yau kedama nam tima katakataie be timawai muriwatanena.'
11 Naumeki da taugu nuaguma yai medi be umanama è sauga wapana,
'Taudi nam airagăn yau gabuma gaukune ta tava be ta sipere'."
12 Yau bana, ko kita kaua da ragăn matabuna Mamaitua koi sumagena, be nopomie nam gewagewa e kena da Mamaitua yawayawasaninama ko mia tautaurie, avedi.
13 Vutuna aubainama yau bana, taumi manaka ragăndie ragăn matabuna ami banagama ami banagama mate koi kawa dugu vivira da gewagewa nam sibo ya boru waidegemi be ya kawa nopobadomi. Inam vutuna aubainama Mamaitua ya riuna, "Manaka taumi yau giuma ko vaiena".
14 Tauda waisumaga tèwai karena ragănine, tauda Keriso na banagama tè tubugana, be dà waisumagama yai rewapana kauana. Be yodi tà kita kaua da dà waisumage tà midi da bagibaginaga, be nam tauna tà gose pore, naumeki da damone.
15 Vutuna aubainama Mamaitua na giuma, kaite è riuriuemina yodi yà riu munagemina,
"Manaka taumi Mamaitua na giuma ko vaivaiena,
nam ko kawa nopobadomi,
maika boni koya voivoiana nama."
16 Abaga banegidima boni Mamaitua riunama a vaie be a rarau kosogaigai? Inam aitauga Ijiptma be Mousis yawai doka dobigedina, taudi vutudi.

17 Be modi 40 nopodie boni abaga banegidima garodie
Mamaitua nuanama yawai medi? Inam aitaugа gewagewa
a voivoiedi be murigа dobu kavakavane a gurina, taudi
vutudi.
18 Be abaga banegidima garodie boni Mamaitua ya sauga
wapa be umanama ya riu? "Taudi nam airagan yau gabuma
gaukune ta tava be ta sipere." Inam aitaugа Mamaitua a
rawarawa gaigaiena, taudi garodie.
19 Yodi tà kita da aba aubainama taudi Mamaitua na
gabuma gaukune nam ti tava. Inam baninama nam tauna
ti sumagena.

4

Mamaitua na gabuma gaukune tà nagona

1 Be Mamaitua na saugama yagoro e kenakenana, da na
damma gabu gaukune sibo a tavana. Be Israel banegidima
Mamaitua na gabuma gaukune nam ti tavana be na saugama
yagoro e kenakenana. Vutuna aubainama tauda inam
gabunama tà pagona. Be tà kita kaua da tauda dà waisumage
nam inam banegidima maika kedae tà guri rovo.
2 Tauda inam riunama verenama tè vaivaiena teneginama
maika taudi. Be taudi inam riunama nam ti sumagena
aubainama, inam riunama na verema nam ti banavina.
3 Baninama tauda aitaugа tà waisumagana, inam
gabunama gaukune tokare tà sagana. Be aitaugа nam
timawai sumagana, Mamaitua umanama ya sauga wapa be
ya riuedina,
"Taugu nuaguma yai medi da è sauga wapa be è riuna:
Taudi nam airagan yau gabuma gaukune ta tava be ta
sipere."
Mamaitua boni dobu yawai tubugie da yodi tauna gabu ya
vokaukaua wainonogi da e kenakenana, be yagoro taudi
tokare nam inam gabune ta sagа be ta sipere.
4 Baninama ragan aniwai 7-nama na giuma Mamaitua
umanama ya riuna, "Mamaitua yaba matabuna ya voivoied-
ina yai kovidi be ragan aniwai 7 ne ya siperena."
5 Be murigа ya riuna, "Taudi nam airagan yau gabuma
gaukune ta tava be ta sipere."
6 Be yodi tà kita da Mamaitua na saugama yagoro e kenake-
nana, da na damma gabu gaukune sibo a tavana. Be tauna
riunama verenama Israel banegidima garodie a rauguguya
dokena, be taudi a rawagaigaiena, aubainama nam dabudi
ti tavana.
7 Vutuna aubainama Mamaitua ragan gesau vaunama ya
boruna da na damma gabu gaukune sibo tè tavana. Be inam

rag̃aninama tauna yai isana, ‘Manaka’. Be riu ‘Manaka’ boni Deivid g̃arone ya vatovatona, inam vutuna kaite è riuemina,

“Manaka taumi yau giuma ko vaivaiena,
nam ko kawa nopobadomi.”

8 Be Josua Israel banegidima nam Mamaitua na gabuma g̃aukune i doka tavaitedina, ibewa. Deg̃oda inam gabune sibo i doka tavaitedina, naumeki da Mamaitua tokare nam rag̃an g̃esau vaunama sibo ya boru.
9 Vutuna aubainama yodi tà kita da Sabat siperenama yag̃oro kaikaiporenama e kenakenana Mamaitua na damma aubaidima.
10 Be aitau da Mamaitua na gabuma g̃aukune e sag̃asag̃ana, na noyama ya voivoiena mate siperenama e pag̃ona, maika Mamaitua na noyama damone ya siperena nama.
11 Vutuna aubainama tà raurubu gurata da inam gabunama g̃aukune tà sag̃ana, be nam aitau e rawarawa g̃aig̃ai be e beku, Israel banegidima maika.

12 Mamaitua riunama inam yawayawasanima be waire-wapana vavasag̃inama, kwatikwati menanama murine be karone gamgam kaukauinama maika. Tauna banaga nu-adama e tiremi be kaninopodama e nigonigo wanena. Be mate nopo na g̃oanama be na nog̃otama e kaikai viredina.
13 Be Mamaitua matane nam aiyaba moisirie ima ke-nakena rubuna, ibewa. Yaba matabudi tauna matane, neganegae ta kenakenana. Be tauna dà voiama matabudi tokare e kaiviredina.

*Yesu tauna dà pirisima dosinama**

14 Be yodi waisumag̃a tà giugiuena, vutuna tà kai-didi da bagibaginag̃a, baninama tauda dà pirisima dosi vavasag̃inama marae e miamiana, tauna vutuna Yesu, Ma-maitua Natunama.
15 Be tauda dà pirisima dosinama Yesu tauna dà vog-wag̃agwag̃ama ya kataiedina, be tokare teneteneg̃inama da e raunuatoiedana, baninama tauna mate boni raurubu tabu be tabu ya banavidina, maika tauda yodi tà banabanavidina nama. Be tauna na raurubue nam gewagewae i beku rubuna, ibewa.
16 Vutuna aubainama tauda yodi ma raudebatorada rauki-vivere Mamaituanama g̃arone tà nag̃ona, be dabudine tauna na raunuatoie e sagudana dà piripirima rag̃andie.

* **4:13:** Pirisi matabudi debedie inam tauna pirisi dosinama.

5

1 Pirisi dosinama uma dobue na voiama inam umanama:
Tauna nam tauname ima vinevine munaḡena, ibewa da Mamaitua e vine be tauna banaga aubaidima poune e midimidina, be adi puyoma e ragaudi be gewagewa aubaidima e tipatipana Mamaitua ḡarone.
2 Be tauna banaga kwakokwakodi be buebuedima adi vogwaḡagwaḡae e rarau nuatoiedina, baninama tauna mate nama kitanama maika taudi.
3 Vutuna aubainama tauna puyo e ragaudi be Mamaitua ḡarone e tipatipana, tauname na gewagewama aubaidi be banaga adi gewagewama aubaidima.
4 Be ko noḡoti da dobue nam aitau tauname ima kawa saḡe be pirisi dosinama ima tubutubuḡana, ibewa da Mamaitua tauna e vine be e kawakawa saḡena, maika boni Eron ya vinena nama.
5 Be yodi Keriso ḡarone tà kita da tauna nam tauname i vine munaḡe be pirisi dosinama i tubuḡana, ibewa da Mamaitua tauna ya vine be umanama ya riuena,
"Tam taugu natuḡomiguma, manaka taugu tam è tikam da
tam taugu Natuguma."
6 Be gabu ḡesaune buka nopone ya riuna,
"Tam pirisi miamia nonoḡimma, Melkisedek maika."
7 Yesu uma dobue ya miamiana raḡanine, tauna moiragie ya ḡaba be ma matasuruna Mamaitua yawai baḡana da tauna sibo na gurie Mamaitua yai yawasanina. Be Mamaitua tauna na moiragima ya paḡona, baninama Yesu Mamaitua ya vivira kaue be na waibadama dibune ya miana.
8 Be avedi da tauna Mamaitua Natuḡominama, be yaḡoro tauna na wainuatoitoie ya raurubu da voteyateya ya kataiena.
9 Inam kedane Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturinama ya tubuḡa be ya voie da tauna yodi Tauwai yawasana ya tubuḡana. Be nama yodi aitauḡa ta vovo teyeteyena, taudi tokare inam yawasaninama kenakena nonoḡinama ta paḡona,
10 baninama Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuḡana maika Melkisedek.

Nam seda wawaidima maika ko mia
11 Inam kauidima adi giuma a toina ta kenakena, yaḡoro sibo kèi katakataimina, be nam teneteneḡina da kai katakataimi, baninama taumi ami noḡotama yakukuridima nam komawai beavaia kauana.
12 Taumi yodi uma paratine sibo koyawai katakataina, be taumi nam aba ko kataiena, aubainama naumeki da taumi ko munaḡa pakane be seda adi waikatakataie Mamaitua na

giuma sibo ai katakatai dokemina. Taumi seda wawaidima maika, yaḡoro susu ko kanikanina, be nam kani bagibaginama koma kanikanina.
13 Aitau da yaḡoro susu e kanikanina, tauna inam gomana wawainama maika be Mamaitua na waikatakataima dididimanidima nam i kataiedina.
14 Be kani bagibaginama inam banaga nopodima batuturidima aubaidima. Taudi a raurubu be a kaikai guratena damone vere be gewagewa yodi kitedima a katai kauedina.

6

1 Vutuna aubainama banaga nopodima batuturidima aba awai katakataimina, vutudi sibo taumi koya kataiedina. Be nam Kuristen koyawai karena na waikatakataie ko miamia watana, inam seda adi waikatakataima. Inam waikatakataidima taudi keda anisepanama, maika voia gewegewedima damodie guri ta kenakenana sibo tè gosedina, be waisumaḡa Mamaitua ḡarone na waikatakataima,
2 babataito na waikatakataima, waiaiaina na waikatakataima, gurie be midisuḡu munaḡa na waikatakataima be maraetara be kovoḡa kenakena nonoḡinama adi waikatakataima. Inam waikatakataidima matabudi taudi keda anisepanama aubainama.
3 Vutuna aubainama Mamaitua na ḡoane yodi waikatakatai ḡesaudima tà kitedina.
4 Deḡoda Mamaitua banaga i rawayanedi, be tauna na puyoma ti ragaudi be Arua Babau ti paḡona,
5 be Mamaitua na giuma verenama be na waibadama na rewapanama tokare e veraverauna e tavana, taudi kaite a dami be a kataiena,
6 be inam banegidima waisumaḡa ta gose pore be Mamaitua ta mia tautauriena, taudi tokare nam teneteneḡina da ta verau munaḡa be tai sumaḡa. Baninama taudi Mamaitua Natunama ta tupatuparatu munaḡe be patare tawai diboḡina.
7 Baninama ko noḡoti da raḡanine biga e dobi be sipi ei kutuvi da sipi e banibani kauana, inam sipinama Mamaitua na waiaiainama e paḡopaḡona.
8 Be deḡoda sipi noponama mui ta gogo be e burouna, inam sipinama nam dauna da taudi tokare ta riu tuaḡaie be kai e kara goruna.
9 Be yau bana, tauma umanama giudima yodi ḡaromie ka giugiuna nam taumi tunimie e rawakarati, ibewa da tauma yaḡoro ka noḡonoḡotina da taumi ami waisumaḡe tokare yawasana ko banavina.

10 Mamaitua tauna didimanae yaba e voivoiedina.
Be taumi tauna koyai nuapaḡoe be ami noyae banaga
waisumeḡidima koya sagusagudina, be yodi yaḡoro da kowai
saguna, Mamaitua nam aitau maika da tokare nuanama e
koa, ibewa.
11 Vutuna aubainama tauma ka ḡoeḡoena da taumi
inam yawasanidima ko kaiguratedina naumeki da ami
raḡanima damone. Be aba kowai nuanoḡonoḡotena, tokare
teneteneḡinama ami maesama ko paḡona.
12 Be tauma nam kama ḡoeḡoe da taumi ami noyae ko
matagayawa, ibewa da banaga waisumeḡidi be wairaba
nuetau banegidima ko ruvedi be segoye be Mamaitua aba ya
sausaugena tokare ko paḡona, baninama taudi nama tokare
sauginama teneḡinama ta paḡona.
13-14 Maika Mamaitua na saugama Eibraham ḡarone ko
noḡoti. Mamaitua umanama ya sauga wapana,
“Taugu tam yài aiainim,
be yatayatam be nosinosimma toitoi tokare yà utemna.”
Be inam sauginama Mamaitua tauname isane ya sauga wa-
pana, baninama nam aitau Mamaitua maika i saḡa guratana
da sibo isane Mamaitua ya sauga wapa.
15 Naumeki da Eibraham inam sauginama ya paḡo be yai
raba nuetauna da damone inam sauginama ya tubuḡana.
16 Banaga sauga wapa e ḡoena raḡanine, tauna banaga
bo aiyaba ḡesau dosinama isane e sauga wapa be inam
sauginama ei rewapanana, be dabudine banaga ta kataie
da inam sauginama tokare e tubuḡana, be riunuababaḡa
matabudi e tom poredina.
17 Be Mamaitua ya ḡoena da na buderima aitauḡa ta
paḡona sibo a katai kaue da tauna na saugama bagibaginama
e kenakenana, be nam tokare e vitare. Vutuna aubainama
tauna nam waria isane i sauga wapana, ibewa da tauname
isane ya saugana.
18 Mamaitua na giuma bagibaginama, be na saugama
ya biridina, inam giudima rabui ta kena nonoḡana, be
nam tokare nuanama e vitare, baninama Mamaitua nam
teneteneḡina da e kaiyovueda. Inam kedane tauda nuadama
e duḡuduḡu kauena, be tà noḡonoḡotina da tokare yawasana
kenakena nonoḡinama tà paḡona.
19 Inam noḡotinama bagibaginama waga ewai anikina
maika, nopodama marae yai yasi kaididi be dà waisumaḡe
tà midimidina,
20 baninama Yesu tauda aubaidama kaite ya doka ḡome
be ya saḡa ya naḡona. Inam vutuna aubainama Tempol
nopone gara waisaurinama ya nuatiri be mara kedanama

ya kaiporena. Be Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuḡana, Melkisedek na derima nopone.

7

Pirisi Melkisedek

1 Mamaitua tauna guyau saḡasaḡa vavasaḡinama. Be Melkisedek tauna Mamaitua na pirisima. Be mate tauna Salem kana guyauma. Be Eibraham ko noḡoti, raḡanine guyaguyau ḡesaudima yai ḡaviedi be ya munamunaḡana raḡanine, Melkisedek ya banavina. Be dabudine Melkisedek Eibraham yai aiainina.

2 Be Eibraham yaba matabudi ḡavia nopone ya ragaragaudina, tauna ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena. Be isa 'Melkisedek' baniḡominama inam 'didimana guyaunama'. Be isa 'Salem' baniḡominama inam 'suba'. Vutuna aubainama Melkisedek mate tauna 'suba kana guyaunama'.

3 Be nam aitau Melkisedek tamana bo tinanama i kataiena. Be mate deḡo be ya verauna, bo airaḡan ya tubuḡa be airaḡan ya gurina nam aitau tenaḡa i katai rubuena. Melkisedek tauna pirisi noyane e miamia watanana, Mamaitua Natuḡominama maika.

4 Yodi tà kita da Melkisedek tauna banaga dosi vavasaḡinama aubainama, Eibraham tauna dede pakanama yaba matabudi ḡavia nopone ya ragaragaudina ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena.

5 Tautauḡoma Livai damnama nopone pirisi noyanama sibo a paḡona. Be Mousis na tarawatuma e riuriuna da Israel banegidima taudi yaba matabudi sibo a rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama inam pirisidima sibo a utedina, avedi da taudi tamedima teneḡinama Eibraham.

6 Be Melkisedek tà kita da tauna nam Livai damnama nopone, be yaḡoro tauna Eibraham na utama aniwai 10-nama ya paḡo be tauna Eibraham yai aiainina, tauna vutuna Mamaitua na saugama ya paḡona.

7 Matabuda tè kataiena da aitau rewapana ya paḡo be banaga ḡesau ewai aiainina, tauna inam banaga dosinama, nam maika tauna aitau waiaiaina e paḡopaḡona nama.

8 Noḡone tè kita da piripirisi uta aniwai 10-nama banaga ḡarodie a ragaragaudina. Be inam pirisidima tokare ta mia nam dauna da ta gurina, be Melkisedek tauna tokare e mia watanana, be nam e guri.

9-10 Be Livai damnama taudi uta aniwai 10-nama banaga ḡarodie tauragaudima. Be inam raḡanine taudi nam ti tubuḡana raḡanine, tamedima Eibraham na utama aniwai

10-nama Melkisedek ya utena, dabudine yodi anikitanama
da Livai damnama taudi mate a raupuyo tenaḡana, avedi da
dobue nam ti tubuḡana, taudi yaḡoro gwenagwena vegane.

Keriso tauna pirisi vaunama

11-13 Boni Israel banegidima taudi tarawatu a paḡona. Be
inam tarawatunama ya riuna da tautauḡoma dam Livai
nopone pirisi noyanama sibo a paḡona. Be Livai pirisidima
taudi nam teneteneḡina da sibo banaga a kawa didimanidi
Mamaitua matane. Vutuna aubainama Mamaitua pirisi
vaunama ḡesau Melkisedek maika ya riuporena sagudama
aubainama. Be inam pirisinama vaunama tauna vutuna
dà Badama. Be yodi inam umanama: Deḡoda Mamaitua
pirisi adi vaivaima e vitaredina, naumeki da tauna tarawatu
mate e vitavitaredina. Be dà Badama tauna nam dam Livai
nopone, maika Eron, ibewa. Yesu tauna Juda na damma
nopone ya tubuḡana.

14 Be Mousis na tarawatuma nam aba i riuena da Juda
banegidima pirisi noyanama sibo a paḡo, ibewa.

15 Be yodi pirisi vaunama maika Melkisedek ya tubuḡana.
Yodi tè katai kaue da

16 tauna nam Livai adi vaivaie i rawapirisina, ibewa da
taunaḡa na yawasanama wairewapanine yai rawapirisina.
Be tauna tokare nam teneteneḡina da tai guri munaḡe.

17 Vutuna aubainama Mamaitua umanama ya riuena,

“Tam pirisi miamia nonoḡimma, maika Melkisedek.”

18 Be Livai pirisidima Mamaitua yodi ya gose poredina,
baninama adi vaivaima poredima nam banibiribiridi, be

19 Mousis na tarawatuma nam ti rewapanana da banaga ta
kawa didimanidi. Vutuna aubainama Mamaitua yodi keda
vaunama verenama ya utedana, be inam kedane tauda yodi
tè katai kauena da Mamaitua ḡarone tokare tà tavana.

20 Be mate Mamaitua e sauga wapana da Yesu ei pirisina.
Be ḡesaudima awai pirisina taudi nam Mamaitua na sauge
tiwai pirisina, ibewa.

21 Be Yesu aubainama Mamaitua umanama ya riuna,

“Bada ya sauga wapana da tam pirisi miamia nonoḡimma.
Be Bada aba ya sausaugena, nam tokare na noḡotama e
vitare.”

22 Inam sauginama aubainama Yesu tauna waianina vau-
nama verenama ya utedana, tauna tokare e kawa didi-
manidana Mamaitua matane, nam waianina poranama
maika.

23 Be yaba ḡesaunama inam umanama: Boni taudi pirisi
toitoi yavayava a miamiana, be deḡoda raḡanine ḡesau ya
gurina na epaiyama ḡesau ya saḡasaḡana.

24 Be Yesu ḡarone inam natabu. Tauna e miamia nonoḡana aubainama nam na yavayavama ḡesaudima tima miamiana. Tauna inam pirisi miamia nonoḡinama.
25 Vutuna aubainama tauna yodi teneteneḡinama da tauda aitauḡa Yesu Kerisoe Mamaitua ḡarone tà naḡonaḡona tokare Yesu ei yawasanidana, baninama tauna miamia nonoḡinama, be aubaidama Mamaitua ḡarone ewai baḡana.
26 Inam nama pirisinama dosinama tauda tà ḡoeḡoena. Tauna inam banaga babaunama, tauna wavu nam ḡarone, tauna nam yawasana miremiredima tauvoiena, be tauna nam banaga gewegewedima mate timawai popona. Be Mamaitua tauna ya kawa saḡe vavasaḡena marae, be tauna na waibadama dibune yaba matabudi ta miamiana.
27 Be Yesu tauna nam pirisi dosidima ḡesaudima maika, ibewa. Pirisi dosidima ḡesaudima taudi pomai pomai musara a ragaudi be Mamaitua ḡarone a tipatipana, taudime adi gewagewama be mate banaga adi gewagewama aubaidima. Be Yesu inam tauname tubuḡinama yai uta munaḡe be raḡan tenaḡa kavakava banaga adi gewagewama aubainama tubuḡine ya tipa tenaḡana, nam muriḡa e tipa munaḡa.
28 Be Mousis na tarawatuma ya riuna da banaga ḡoma sibo tè vinedi be ai pirisina. Be inam pirisidima dosidima taudi adi vogwaḡagwaḡae ta bekubekuna. Be inam tarawatunama murine Mamaitua ya sauga wapana da tauna natuḡominama e vine be e voie da tauna pirisi dosinama verenama be miamia nonoḡinama.

8

Keriso tauna dà pirisima saḡasaḡa vavasaḡinama

1 Be taugu aba è giugiuedina baniḡominama inam uma: Tauda dà pirisima dosinama tauna marae ya saḡa be Mamaitua wairewapana vavasaḡinama na kaba miae kasaunama yauwane e miamiana.
2 Be dabudine tauna riukaua taparoronama vadanama nopone e noyanoyana. Inam vutuna Bada ya kerina, be nam banaga ḡoma.
3 Pirisi dosidima dobue adi noyama inam puyo a ragaudi be a tipatipana Mamaitua ḡarone. Vutuna aubainama naumeki da tauda dà pirisima dosinama Yesu, tauna mate e tipana.
4 Be deḡoda tauna uma dobue sibo i miamiana, tauna tokare nam yai pirisi, baninama pirisi ḡesaudima kaite dobue ta miamiana, tarawatu e riuriuna maika.

5 Taudi taparoro vadane ta noyanoyana inam aba marae
e kenakenana, vutuna keyaunama uma dobue tawai tupo-
tupoḡanena. Vutuna aubainama boni Mamaitua Mousis
nuanama ya boru be ya riuna, “Kwa kita kaua da oya debane
nema taparoro vadanama kerinama èwai kataimna, nama
ruvane kwa kerina.”
6 Be Yesu pirisi noyanama ya paḡona inam ya vere kauana,
nam pirisi ḡesaudima adi noyama maika. Be mate Yesu tauna
waianina vaunama ya utedana. Tauna vutuna tauda be
Mamaitua poude e midimidina. Be waianina vaunama inam
yai rewapana be ya vere vavasaḡana, nam maika waianina
poranama nama. Be waianina vaunama nopone Mamaitua
yaba veredima e sausaugedana, nam maika waianina po-
ranama nama.*
7 Uma ko noḡoti, deḡoda waianina poranama
teneteneḡinama da banaga sibo i kawakawa didimanidina,
naumeki da waianina vaunama tokare nam poranama na
gabuma sibo ya paḡo.
8 Be Mamaitua na banagama ya riutuaḡaiedi be umanama
ya riuna,
“Raḡan e veraverauna e tavana, taugu tokare waianina
vaunama yau banagama Israel be Juda ḡarodie yà
boruna.
9 Be inam tauna nam maika waianina poranama
tametamedima ḡarodie è boruboruna maika,
raḡanine taugu Ijiptma be èi doka dobiḡedina.
Be you, inam raḡanine taudi waianina poranama a
rawaḡaiḡaiena aubainama, taugu è mia tautauriedina.
10 Be waianina vaunama yau damma Israel ḡarodie yà
boruna inam umanama:
Taugu tokare yau tarawatuma nuedie yà girumi be taudi
nopodie e kenana.
Be taugu tokare taudi adi Mamaituama, be taudi taugu
yau banagama.
11 Inam raḡanine taudi nam tokare adi damma bo adi
banagama adi banagama tai katakataidi da sibo Bada
a ḳataie.
Baninama inam raḡandie kamai banabanaga be banaga
dosidima, taudi matabudi tokare taugu ta kataieguna.
12 Be taugu tokare adi voiama barebaredima yà noḡota
poredina, be adi gewagewama nam airaḡan yà noḡota
munaḡedi.”
13 Be waianina vaunama vutuna Mamaitua yai isana ‘Keda
vaunama’. Vutuna aubainama waianina poranama inam

* **8:6:** Waianina vaunama inam Mamaitua ya saugedana da gewagewa e noḡota poredi be na tarawatuma nopode e girumina. Vers 12 nopone ko kitana.

yodi yai rawakita poraḡana. Be raḡanine yaba aba tawai rawakita poraḡana, taudi tokare ta kena nam dauna da ta samoana.

9

Boni pirisi musara kosinine a tipatipana

1 Be waianina poranama nopone Mamaitua Israel banegidima waitaparoro tarawatudima toitoi ya utedina. Be Israel adi kaba waitaparoroma vadanama inam dobue.

2 Be vadanama noponama kitanama inam umanama: Inam vadanama nopone rum rabui, noḡone be murine a kenakenana. Be noḡone rumnama inam rum babaunama. Be inam rumnama nopone inam kendoro kaidima a midimidina. Be vatara debane buredi babaudima a kenakenana.

3 Be gara waisaurinama murine inam rum ḡesau ya kenakenana. Be inam rumnama inam rum babau vavasaḡinama.

4 Be inam rumnama nopone olta goldie voivoienama ya midimidina, be debane piupiu adi kaba gabuma. Be mate waianina bogesinama ya kenakenana. Bogesinama kopinama matabuna goldie voivoienama. Be bogesinama nopone yaba a kenakenana inam:

Keyaka goldie voivoienama. Be keyekinama nopone kani isanama ‘Mana’ ya kenakenana.

Be Eron na diḡoninama, inam diḡoninama vutuna boni ya busona.

Yeku tabatabanama debane Mamaitua na waianinama riunama girugiruminama.

5 Be boges debane anea boruborumidima rabui isedima ‘Kerubim’ a midimidina. Taudi mapedima ai rauyaya be poudie noḡotaporaḡa gabunama a rupurupuna. Be uma yabedima yodi nam tokare matabudi ka giu waibatedi.

6 Be raḡanine yaba matabudi a vokaukauedi be a kovikovina murine, pirisi raḡan patapatanama noḡone rumnama nopone ya saḡa be na noyama yawai karena.

7 Be murine rumnama inam pirisi dosinama taunaḡa modi matabuna nopodie raḡan tenaḡa kavakava ya saḡasaḡana. Tauna musara kosinama mate ya paḡo be Mamaitua ya uteutena, tauname na gewagewama aubainama, be banaga adi voia nuababaḡama mate aubaidima.

8 Inam kauine Arua Babau ewai kataidana da banaga ḡoma nam teneteneḡina da gabu babau vavasaḡine sibo a saḡa, baninama waianina poranama yaḡoro keda ya gudugudunа.

9 Waianina poranama boni inam mataira maika tawai katakataidana da aba yodi raḡanine ta tubuḡana aubainama. Banaga puyo be musara Mamaitua ḡarone ta tipatipana,

nam teneteneḡina da nopodima e kawa vere. Taudi yaḡoro Mamaitua ḡarone ma nairidi ta miamiana, baninama inam puyodima nam teneteneḡina da adi gewagewama e kaipore.
10 Inam puyodima taudi nam wairewapanidi, taudi inam anikani be anitego ḡoma. Inam kauidima be mate wainimakoḡa, taudi matabudi tarawatu kitekitedima ta voivoiedina. Be yodi waianina vaunama ya tavana aubainama, inam yabedima adi raḡanima a kovina.

Keriso tauname kosinine aubaidama ya tipana

11 Be yodi Keriso dà pirisima dosinama ya tubuḡana, tauna vutuna waiaiaina veredima yodi e uteutedana. Be tauna gabu babaune be riuriukauine ya saḡana. Inam gabunama nam banaga nimedie ti kerina, be inam gabunama nam uma dobune ima kenakena.
12 Be raḡanine Yesu inam gabune ya saḡasaḡana, tauna nam musara kosinidima mate i saḡana, ibewa da tauname kosininama ya paḡo be Mamaitua ḡarone aubaidama ya tipa tenaḡana, be tokare nam airaḡan e tipa munaḡa. Inam kedane tauna yai yawasanidana, be yodi tokare tà mia nonoḡana.
13 Boni pirisi taudi musara kitedima maika gote, burumakau be burumakau natunatudima mate kosinidima a ragaudi be kavu mate banaga debediḡa awai yaraiedina, tubuḡe kawa veredima aubainama.
14 Be Keriso kosininama inam yai rewapana kauana, nam maika musara kosinidi. Keriso nam aba gewagewanama ḡarone, be Arua Babau miamia nonoḡinama na rewapanae Yesu tauname yai uta munaḡe be ya tipana Mamaitua ḡarone, be Yesu e voivoiemina da gewagewa voiedima ko gosedina. Be inam gewegewedima taudi ta voivoiemina da taumi tokare tai gurimina. Be yodi taumi teneḡinama da Mamaitua yawayawasaninama koi yaragena.
15 Be aitauḡa Mamaitua ya vinedi be ya yokoyokoedina, yodi taudi tokare teneteneḡinama da Mamaitua na saugama tai buderie be ta mia nonoḡana. Be yodi tauna na gurie waianina porane gewagewa ya panipanidana tauna ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua poude Keriso e midimidina. Inam vutuna yodi waianina vaunama.
16 Be uma ko noḡoti. Raḡanine banaga e miamiana, raḡanine tauna na saugama e boru be e riuna, “Raḡanine taugu deḡo, uma vokaidima ko ragaudina.”
17 Be deḡoda banaga e gurina raḡanine, inam giudima tai rewapana be ta tubuḡana. Be deḡoda banaga yaḡoro yawayawasaninama e miamiana, inam giudima tokare nam tai rewapana be ta tubuḡa.

18 Be teneḡinama nama waianina porane, raḡanine kosina
e rauḡinina, waianina rewapana e paḡona.
19 Vutuna aubainama raḡanine Mousis Mamaitua na
tarawatuma Israel ya riuriuedina murine, tauna musara
kosininama ya paḡo be upa mate ya rawateḡeina. Yodibe
Mousis berana ya virigasi be vuvuḡa sabasabanama mate ya
pani tenaḡe be kosina nopone yai sonomna. Murine buka be
banaga debediḡa yai rautepotepo nawe
20 be umanama ya riuna, “Uma inam waianina kosini-
nama be Mamaitua aba ya riuriuemina, vutuna sibo koya
voteyeteyena.”
21 Be teneḡinama nama taparoro vadanama be nopone
taparoro purepuredima matabudi debediḡa yai rautepotepo
nawedina.
22 Tarawatu e riuriuna da anikitanama yaba toitoi tokare
kosina e kawa veredina. Baninama deḡoda kosina nam e
rauḡini, tokare Mamaitua gewagewa nam e noḡota poredi.
23 Be marae yaba riuriukauidima keyaudima uma dobue,
inam naumeki da musara kosinidie ya kawakawa veredina.
Be yaba riuriukauidima marae, taudi Keriso kosinine ya
kawa veredina, be nam musara kosinidie.
24 Baninama gabu babaunama dobue inam banaga nime-
die a voiena. Be Keriso nam inam gabune i saḡana, ibewa.
Inam gabunama tauna yaba marae riuriukauinama vutuna
keyaunama. Be Yesu tauna gabu babau vavasaḡine marae
ya saḡana. Inam gabunama riuriukauinama be dabu-
dine tauna yodi Mamaitua noḡone e miamiana, sagudama
aubainama.
25 Be Keriso marae ya saḡana, nam tubuḡine modi pat-
apatanama aubaidama e tipatipa watana, pirisi dosidima
dobue a voivoiana maika. Taudi musara kosinidima a
ragaudi da modi patapatanama taparoro vadane a saḡa be
Mamaitua ḡarone a tipatipana.
26 Be deḡoda Yesu modi patapatanama sibo aubaidama i
tipatipa watanana, naumeki da dobu pakane da yodi tauna
sibo yawai nuatoitoi watanana. Be yodi raḡan damone tè
tavatavae, Yesu ya maḡatara be tauname tubuḡine ya tipana
dà gewagewama kaiporenama aubainama.
27 Tauda banaga raḡan tenaḡa kavakava tà gurina, be
murine tokare etare tà midina.
28 Inam kauinama teneḡinama nama Keriso raḡan tenaḡa
kavakava tauname tubuḡine ya tipana banaga toitoi adi
gewagewama kaiporenama aubainama. Be raḡanine e verau
munaḡana, tauna nam gewagewa kaiporenama aubainama
e verau, ibewa da taudi aitauḡa na kaba verauma ta raber-
abena, taudi yawasana e utedina.

10

Keriso rāgan tenāga kavakava aubaidama ya tipana

1 Taparoro yabedima riuriukauidima taudi marae ta kenakenana, tokare ta verauna. Be inam yabedima riuriukauidima keyau kavedima Mousis na tarawatuma uma dobue ewai tupotupoḡanedina. Vutuna aubainama avedi da modi patapatanama Mamaitua ḡarone musare ta tipatipana, be tokare nam didimana ta banavi.

2 Deḡoda musare ti tipatipa be didimana sibo ti banavina, dabudi tokare tipa a gose pore be nuedima ya subana. Be nam nama i tubuḡana.

3 Inam museridima modi da modi ta tipatipana, taudi adi gewagewama yaḡoro da e tatai noḡonoḡotidina.

4 Baninama musara kosinidima tokare nam gewagewa e kaipore be teneteneḡina, maika burumakau bo gote, ibewa.

5 Vutuna aubainama Keriso dobue ya yovona raḡanine tauna umanama ya riuna,

“Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ḡoeḡoedina.
Tam tubuḡiguma kaite kuya vokaukaua wainonoḡina.

6 Gewagewa aninoḡotaporenama tam tipa be puyo kuya tuaḡaiedina.

7 Vutuna aubainama taugu è riuna, ‘Taugu umanema, girugiruminama porane aubaiguma ya riuriuna nama.
Taugu è verauna Mamaitua am ḡoanama yà voiena aubainama.’ ”

8 Yodi koya kita, uma giudima nopodie aba Keriso ya vato dokena inam, “Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ḡoeḡoedina, tam kuya tuaḡaiedina”. Tauna nama ya riuna, avedi da tarawatu ya riuriuna da banaga nama sibo a voiena.

9 Be murine tauna ya riuna, “Taugu umanema. Taugu è verauna Mamaitua am ḡoanama yà voiena aubainama.” Inam kedane tauna waianina poranama ya varia pore be epaiyanama waianina vaunama waianina poranama yai gabu raupunana.

10 Vutuna aubainama Mamaitua na ḡoanama ruvane tauda yodi banaga babaudama tè tubuḡana. Baninama Yesu Keriso tubuḡine aubaidama ya tipa tenaḡana, be nam airaḡan e tipa munaḡa.

11 Pirisi tenatenaḡaḡa adi vaivaie taudi pomaipomai tipanama teneḡidima a rarau puyo watanedina. Be inam puyodima nam teneteneḡina da gewagewa sibo a kaipore.

12 Be uma pirisinama Yesu tauna rāgan tenāga kavakava
dà gewagewama aubainama ya tipana, be murine tauna
Mamaitua kasaune ya miana.
13 Dabudine yodi tauna e mia be ewai rabana, naumeki
da Mamaitua Yesu na gāvıama e ragaudi be Yesu kāganama
dibune e sivudi be e vadididina.
14 Baninama inam tipanama tenāga kavakava gārone ba-
naga aitaugā Mamaitua yawai aninedina, tauna ya kawa
babaudina. Be yodi taudi tokare ta mia nonogāna.
15 Be mate uma kauidima gāromaie Arua Babau ya kawa
neganega yagedi be umanama ya riu dokana,
16 “Taugu tokare waianina vaunama yau damma Israel
gārodie yà boruna, nama Bada ya riuna.
Taugu tokare yau tarawatuma nopodie yà biridi be nuedie
yà girumina.”
17 Be mate ya riuna,
“Adi gewagewa be adi voiama barebaredima nam airāgan
yà nogota munagedi.”
18 Vutuna aubainama taugu yodi nam tipa gesaudima ama
goegoedina, baninama adi gewagewama kaite ya nogota
poredina.

Ami waisumage ko kaiguratana

19 Vutuna aubainama yau bana, tauda yodi tokare nu-
adama torane marae gabu babau vavasagine tà nagona,
baninama Yesu kosininama ya raugininа aubaidama.
20 Inam vutuna yodi keda vaunama be yawayawasani-
nama aubaidama kaikaiporenama e kenakenana, baninama
matakedae gara waisaurinama ya nuatirina. Be inam
garanama vutuna Keriso tubugināma yai matairena.
21 Be yodi tauda aubaidama pirisi dosinama Mamaitua na
vadama ewai badena.
22 Vutuna aubainama tauda nopodama riuriukauine Ma-
maitua gārone tà nagona dà waisumage. Be nam tà nogota
bekubeku, baninama Yesu kosinine mira nopode ya kawa
vere be tubugidama upa verene ya kogedina. Vutuna
aubainama yodi Mamaitua gārone nam nuadama e von-
ainaira.
23 Be dà nogotama dego tè boruboruna, vutuna tà kaididi
da bagibaginaga, baninama Mamaitua tauna patupatutu-
nama, be tokare teneteneginama da na saugama e voiedina.
24 Be ami banagama ami banagama ko riu sagusagudi da
tai nuapago vivira be voia veredima ta voiedina.
25 Be wairawategei nonoga nam ko gose pore, banaga
gesaudima ta voivoiana maika. Taumi koya kita da Bada na
ragānima kaiteka maida e tavatavana. Vutuna aubainama

dà banagama dà banagama mate waikawa dugu vivira tà kaiguratena.

26 Be degoda riukaua tè kataiena, be yagoro da gewagewa tàwai borudidina, tauda nam dego dà tipama gesau ima kenakenana da nogotaporaga tà banavi,
27 ibewa da etara e tavana raganine, tam am kovogama dosinama aubainama tokare kwa naira da kwa naira kauana. Baninama inam raganine Mamaitua na gaviama kaimenanama dosi vavasagine e kawa gewegewedina.
28 Ko nogoti da boni aitau Mousis na tarawatuma ya riuriu tuatuagaie be matamata rabui bo rabuitega inam baneginama a kita be ai samanina, dabudine inam baneginama na kovogama ya pagopagona. Be banaga matabudi inam baneginama ai gurina, be nam ti raunuatoiena.
29 Vutuna aubainama aitaugа Mamaitua Natunama ta riuriu tuatuagaiena, taudi adi kovogama tokare ya moraba vavasagana ta pagona, nam Mousis na raganie maika. Degoda Mamaitua Natunama ko mia tautaurie be kosininama vutuna waianina vaunama ya kawa veremina ko kita waidibodibogina, taumi ami kovogama dosi vavasaginama tokare ko pagona. Be mate degoda Raunuatoi Aruinama ko kunurena, naumeki da teneginama nama tokare ami kovogama dosi vavasaginama ko pagona, nam maika Mousis na raganie nama.

30 Ko nogoti da Mamaitua ya riuna,

“Taugu tauraubiwa, aubainama biwa yà pagona.”
Be mate ya riuna,

“Bada tokare na banagama e etaredina.”
31 Inam ya gewagewa gagа da Mamaitua yawayawasaninama na tausukuma garome e pagona.

32 Ami nogotama e munagа da yanae koya sagasagana raganinama ko nogoti. Inam ragandie taumi piripiri toitoi nopodie koyai nuatoitoi kauana, be you yagoro da koya vadidina.
33 Ragan gesaudie patara matedie a kunuremi be a raraukivi gewegewemina. Be wari ragan aitaugа a raraukivi gewegewedina, taumi koya midimidi waituni bagidina.
34 Be raganine taumi ami banagama gidoidima dibure a sivusivudina, taumi koya raunuatoiedi be koya sagusagudina. Be mate raganine banaga a kwayemi be ami purapurama a ragau viviridina, taumi yagoro ma nuaveremi koya damiporedina. Baninama taumi koya kataiena da tokare marae yaba veredie koi purapurana. Be inam purepuredima tokare ta kena nonogana.

35 Vutuna aubainama inam raudebatoranama nam ko
gose pore, taumi naumeki da ko midi bagibagina, baninama
ami maesama dosinama tokare ko pa̱gona.
36 Be ya verena da taumi inam piripiridima ko dami
poredina. Inam kedane taumi Mamaitua na ga̱oanama ko
voivoiena, be damone tokare Mamaitua aba ya sausaugena
ko banavina.
37 "Be ra̱ga̱n ga̱aubona̱ga̱ tauna aitau verau ewai taina, tokare
e verauna, be nam ei riuriukoa.
38 Be didimana baneginama tauna waisuma̱ge tokare
yawasana e banavina.
Be de̱goda tauna e naira be ei tautinamurina, taugu
tokare nam ga̱arone yài nuavere."
39 Be tauda nam aitau maika da muride tà munamuna̱ga da
Mamaitua gienae e pore nawedana, ibewa da tauda tàwai
suma̱ga̱na aubainama, Mamaitua ei yawasanidana.

11

Waisuma̱ga inam aiyaba?

1 Waisuma̱ga inam umanama: Yaba aba nam tama kitaki-
tana, be nopode tè katai kaue da inam yabanama riukaua
be tokare tene̱ginama da tà pa̱gona. Be aba tauda tàwai
nuano̱gono̱gotedina, inam tè katai kauena da tokare ta
tubu̱ga̱na. Inam vutuna waisuma̱ga.
2 Bonimai banaga nama awai suma̱ga̱na, aubainama Ma-
maitua yai aninedina.
3 Nama tauda dà waisuma̱ge tè kataie da Mamaitua bo-
nane mara be dobu matabudi yai tubu̱gidina. Be yaba nam
ma̱ga̱ma̱ga̱taridi, vutudi Mamaitua ya voiedi da yaba yodi tà
kitekitedina a tubu̱ga̱na.
4 Be Eibol na waisuma̱ga̱ma aubainama tauna na puyoma
Mamaitua matane ya verena, nam maika Kein na puyoma
nama. Tauna na waisuma̱ga̱ma aubainama Mamaitua na
puyoma yai aninena, dabudine yodi tè kataie da Eibol
tauna banaga didimaninama. Be avedi da tauna kaite ya
gurina, be na waisuma̱ga̱ma aubainama tauna ya̱goro da
ewai katakataidana.
5 Be Inok tauna nam i gurina, na waisuma̱ga̱ma
aubainama Mamaitua ya nawena marae, be banaga tauna
nam ti banavina. Vutuna aubainama yodi tè kataiena da
Inok muri̱ga da Mamaitua ya nawena marae, no̱gone tauna
na yawasanae Mamaitua yai nuavere dokena.
6 De̱goda aitau nam ima waisuma̱ga̱na, tokare nam Ma-
maitua ei nuavere be teneteneginа, ibewa. Be aitau da
Mamaitua ga̱arone e na̱gona̱gona, naumeki da inam bane-
ginama sibo yai suma̱ga da Mamaitua e miamiana. Be aitau̱ga

nopodima tabutabune Mamaitua ta wanewanena, taudi adi maesama tokare e utedina.

7 Be Mamaitua Noa nuanama ya boru be ya riuena da yaba aba e veraverauna tokare e tubuḡana. Be avedi da Noa inam yabedima nam matane i kitedina, be tauna na waisumaḡama aubainama, yaḡoro Mamaitua ya voteyeteye be waga ya voiena na sedama waiyawasanidima aubainama. Be mate na waisumaḡama aubainama Mamaitua ya riuna, "Tam Noa banaga didimanimma." Raḡanine Mamaitua nama ya riuriuna, kupi banegidima neganegae a maḡatara be a midi poredina, be murine gewagewa a banavina.

8 Be Mamaitua Eibraham ya saugena da tokare dobu vaunama e utena. Be Eibraham na waisumaḡama aubainama, tauna Mamaitua ya voteyeteye da na dobuma ya gose be vaḡai yai karena, avedi da nam i kataiena tauna aikedae e naḡonaḡona e tava, be tauna yaḡoro da ya naḡona Mamaitua ya riuriuena nama.

9 Be na waisumaḡama aubainama, raḡanine inam dobune ya tavatavana, tauna parai nopodiḡa ware adi miane ya miamia naḡona. Be muriḡa kauinama teneḡinama nama Aisik be Jeikob a voivoiana, baninama taudi mate Mamaitua na saugama ḡarodie ya boruna.

10 Eibraham nama ya voivoiana, baninama tauna yawai sumaḡana da meagai bagibaginama marae Mamaitua tokare e voiena, vutuna kana naḡoma ya naḡonaḡona.

11 Be Eibraham na waisumaḡama aubainama tauna na visarama Sera mate ai natunana. Avedi da tauna yai dosi kaua be Sera kaikaipoki dosinama, be yaḡoro tauna yai natunana, baninama tauna Mamaitua na saugama yai sumaḡena da tokare teneteneḡinama aba ḡarone ya sausaugena e voiena.

12 Vutuna aubainama tauna tenaḡa be yai natunatuna da yodi na sedama sievidima a toi kauana, maika kipora bo gimori gerese nama. Be nam aitau teneteneḡina da Eibraham na sedama bo yatayatanama e sievidi be teneḡina. Be avedi da Eibraham tauna guri na parate ya tavana, be yaḡoro da yawai natunatunana.

13 Inam banegidima matabudi tà giugiuedina, taudi Mamaitua na saugama nam ti paḡona, be adi waisumaḡe a miamia da a gurina. Be taudi adi waisumaḡe yaḡoro a kataie da Mamaitua aba ya sausaugena yaḡoro noḡodie ya veraverauna, avedi da madanie. Vutuna aubainama taudi ai nuavere be adi waisumaḡe nam ti bekuna. Be ma raudebatoredi a riuriuna da taudi uma dobune vaḡavaḡai ta naḡonaḡona, be adi gabuma nam uma ima kenakenana.

14 Banaga inam nama giudima ta giugiuna, taudi adi gabu
ḡomama deḡo e kenakenana, vutuna ta wanewanena.
15 Taudi adi vaḡaie gabu muridie a gosegosedina nam
vutuna ti wane be ti naḡonaḡona, ibewa. Baninama deḡoda
inam dobudima a gosegosedina sibo ti wanena, taudi tokare
teneteneḡinama sibo a munaḡana.
16 Be taudi nam ti munaḡana aubainama, inam tawai
kataidana da taudi gabu ḡesau vere vavasaḡinama marae,
kana naḡoma a naḡonaḡona. Vutuna aubainama raḡanine
deḡoda Mamaitua ḡarone tai kawa mamaina, tauna tokare
nam debanama e suba. Baninama taudi adi meagaima Ma-
maitua kaiteka ya vokaukaua wainonoḡi be e kenakenana.
17-18 Be Mamaitua Eibraham na waisumaḡama ya rarau
rubuna raḡanine, Eibraham na waisumaḡama aubainama
tauna ya vokaukauana da nuanama natunama Aisik sibo
yai guri be Mamaitua ḡarone ya tipana. Avedi da Mamaitua
Eibraham ḡarone umanama ya saugana, “Aisik na dame
tokare am sedama è sausaugemna yà utemna.”
19 Be Eibraham yaḡoro yai sumaḡa da Mamaitua
teneteneḡinama da tokare Aisik gurie be e kawa midisuḡuna.
Be anikitanama da Aisik guri maida, be Mamaitua ya paḡo
munaḡena.
20 Be Aisik na waisumaḡama aubainama tauna Jeikob
be Iso yai aiainidina adi yawasanama raḡan muriḡa
aubainama.
21 Be Jeikob raḡan ḡaubonaḡa da sibo nuanama ya
tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaḡama aubainama
diḡona yai tupa yasi da ya midi be noḡone Mamaitua ya kawa
saḡe dokena, be mate Jousep natunatunama tenatenaḡaḡa
yai aiainidina.
22 Be mate Jousep raḡanine ḡaubonaḡa da sibo nuanama ya
tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaḡama aubainama
Israel banegidima nema Ijiptma be ta dobina adi giuma ya
giu dokena. Be mate tauna ya riuwai nonoḡidina da raḡanine
Ijipt ta dobidobi porena, tauna turiḡinama mate ta kiroḡidi be
ta naḡo da ta dobodina.
23 Be Mousis na dosima adi waisumaḡama aubainama
taudi Mousis ya tubutubuḡana murine, tauna a semona
naumeki da nawaravi rabuiteḡa a kovina. Baninama taudi
a kita da Mousis tauna nam kamai gomagomana i tubuḡana,
be guyau Pero aba ya riuriuena taudi nam ti nairena.
24 Be Mousis ya moramoraba poraḡana raḡanine, banaga a
riuriuna da guyau Pero natunama waivinama kabe Mousis
i tikatika. Be tauna na waisumaḡama aubainama ya riu-
tuaḡaiedi da nam nama sibo a riu.

25 Be Mousis na ḡoanama da Mamaitua na banagama
mate tai nuatoitoi tenaḡana, be tauna nam gewagewa na
wainuaverema rautupo ḡominama nuanama ti soruna.
26 Be Mousis waivaravara matabuna Kerisoe tunine ya
biridi be ya dami poredina. Baninama inam waivare-
varedima vutudi tauna ya ḡoeḡoedina, be nam Ijipt na
waiguyauma taukaiedima i ḡoena. Be tauna yawai nuaver-
ena da tokare Mamaitua maesa e utena.
27 Be na waisumaḡama aubainama Ijipt ya gosena, be
guyau Pero na medima matabudi murine ya sivudi be nam
i nairena. Be Mousis tauna naumeki da Mamaitua waimuri-
watanenama ya kaiguratena, maika kabe mataḡomine Ma-
maitua i kita be iwai muriwatane.
28 Be Mousis na waisumaḡama aubainama, tauna
Naḡopore soinama ya voie be sipu kosinidie matakeda
ya rodedina da tauwai guri aneanama nam Israel sededima
kaevoudima sibo yai guridi.
29 Israel banegidima adi waisumaḡama aubainama,
taudi egasi sabasabanama a davuna maika kabe dobu
ḡasaḡasarine ti naḡonaḡo. Inam raḡanine Ijipt banegidima
ai sinedi da muridiḡa kabe ta naḡo da a monu rovona.
30 Israel banegidima adi waisumaḡama aubainama, Jeriko
meagainama raḡan 7 nopodie taudi ai verau kwaviviro be
adi waisumaḡe inam garibabanama ya rauburirina.
31 Be toretore waivinama isanama Reiheb, tauna na
waisumaḡama aubainama tauwai neneḡana rabui ya sagu-
dina. Vutuna aubainama Israel banegidima tauna nam ti
gurina, rawarawaḡaiḡaidima ḡesaudima ai guridina maika.
32 Be aba ḡesaunama sibo yà riuemi? Nam gavogavo ima
kenakenana da banaga ḡesaudima adi giuma sibo è riuemi
maika, Gidion, Barak, Samson, Jepta, Deivid, Samuel be
peroperoveta ḡesaudima.
33 Taudi vutudi adi waisumaḡe guyaguyau ḡesaudima adi
tauiḡarama ai gwaḡedina. Be taudi adi waisumaḡe didi-
manae awai badana. Be ḡesaudima Mamaitua aba ḡarodie ya
sausaugena, taudi a paḡona. Be ḡesaudima laion iḡeiḡeridima
a kawa gaugaudina.
34 Be ḡesaudima adi waisumaḡama aubainama kai mena-
menane be nam ti kara gorudina. Be mate tauiḡara
ḡesaudima nam teneteneḡina da sibo taudi ai guridi. Be adi
vogwaḡagwaḡae ai rewapana, be adi ḡaviama ai gwaḡedi be
a tavudina.
35 Be waiwaivi ḡesaudima adi banagama guriguridima
peroveta ai yawasanidi be a ragau munaḡedina.

Be tauwai sumaḡa ḡesaudima piripiri dosidima a bana-
vidina. Banaga gewegewedima tauwai sumaḡa ḡesaudima

waiguri makaiedima nam ti ḡoena. Baninama taudi adi ḡoanama da ta kovoḡa da ta kovoḡa guratedi, be muriḡa da tai guri ḡomedina. Be a riuriuedina, “Deḡoda Mamaitua ko riutuatuaḡaiena, tokare ka riuporemi be ko naḡona” Be tauwai sumaḡa taudi Mamaitua riutuatuaḡaienama nam ti ḡoena, baninama taudi a kataiena da tokare midisuḡu munaḡa na raḡanie taudi mate ta midisuḡu be yawasana vere vavasaḡinama ta paḡona. Vutuna aubainama taudi waiguri makaiedima a tuaḡai be noḡone a kovokovo guratedina, muriḡa da awai guri ḡomedina.

36 Be tauwai sumaḡa ḡesaudima ai diboḡidi, a kwapudi, a rauseinidi be dibure a biribiridina.

37 Be ḡesaudima a rauyekudi da a gurigurina, be ḡesaudima soae a soasoa rakedina, be ḡesaudima a rarau kwatikwatidina. Inam banegidima waisumeḡidima, taudi gara ragoragodima a kotekotedina maika sipu bo gote kopidima. Be taudi waikaruwaḡawaḡa banegidima, be banaga taudi a raraukivi gewegewedi be a kawakawa gewegewedina.

38 Banaga gewegewedima tauwai sumaḡa a kauedi da adi kaba miama dobu kavekavedie, oya debediḡa, guba be dom nopodiḡa a miamia naḡona. Inam nama banegidima waisumeḡidima uma dobunama nam i raukitedina da sibo a mia.

39 Inam banegidima Mamaitua yai aninedi be e kawakawa saḡedina adi waisumaḡama aubainama. Be yaḡoro da Mamaitua aba ḡarodie ya sausaugena nam ti paḡona.

40 Baninama Mamaitua na ogama verenama ya taraḡina da yawasana kenakena nonoḡinama nam taudiḡa sibo a paḡo doke. Ibewa da taudi tauda ta raberabedana, naumeki da tauda taudi mate tàwai rawateḡeina raḡanine, Mamaitua aba ya sausaugedana baniḡominama, tokare matabuda tà banavina.

12

Matadama tà pore da Yesu taunaḡa tà kita didina

1 Yodi tè kita da waisumaḡa kana matamatama toitoi dobu matabuna yai verau kwaviviro da ya tava munaḡana. Vutuna aubainama abaḡa kauidima ta panipanida be ta sorusoru waitinamuridana, vutudi tà kaiporaporaḡana. Be mate gewagewa tà gose poredina, be tauda naumeki da waireisis nopone tà manini kauana.

2 Be matadama tà pore da Yesu taunaḡa tà kita didina. Tauna vutuna dà waisumaḡama yai kare be parate e tavaitedana. Tauna nuavere dosinama paḡonama aubainama guri waimata warawaranama korosie ya dami

porena. Be yodi tauna Mamaitua na waiguyauma gabune, kasaunama yauwane e miamiana.

3 Ko noḡoti da tauna banaga gewegewedima adi pariviravirama matabudi yai niuredina. Vutuna ko noḡoti da taumi tokare nam ko tunigari be nuemima e beku.

Mamaitua natunatunama e kwapukwapudina

4 Taumi gewagewa ko waiḡaviena inam naumeki, be yaḡoro nam piripiri ko banavi be kosinimima i dararona.

5 Mamaitua na sedama ḡarodie aba ya riuriuna nuemima ya koa, bo? Tauna duḡumima aubainama umanama ya riuna,

"Taukui, raḡanine Bada waikatakataimma aubainama e kwapukwapumna, nam kwai nuaboya.
Be raḡanine aba kuya voivoie be e riutuaḡaiemna, nam nuamma e beku.

6 Baninama Bada aitauḡa ewai nuapaḡoedina taudi vutudi e kwapukwapudina.
Be aitauḡa da ewai kawa natunedina, tauna e kovokovoḡidi be ewai katakataidina."

7 Deḡoda piripiri ko banabanavidina, naumeki da ko dami poredi be ko noḡoti da inam Mamaitua e kwapukwapumina, baninama taumi na sedama aubainama. Baninama tamatamadama matabudi adi vaivaima inam nama.

8 Mamaitua na sedama matabudi e kwapukwapudina. Be deḡoda Mamaitua tam nam e kwapum, tam inam nam tauna natuḡomina. Tam maika keda gomenimma, be nam tamam.

9 Tauda matabuda tamatamadama uma dobue ta kwapuda be tà vivivivіredina. Vutuna aubainama Mamaitua mate tà vivire be tà yawasanana. Baninama tauna tauda aruidama matabudi tamedima.

10 Raḡanine tauda ḡauḡaubode tamatamadama uma dobue taudi adi ḡoane nama modi bisanama nopodie a rautapa kwapudana. Be Mamaitua e kwapukwapudana, inam tauda sagudama aubainama, da tauda tokare tauna maika banaga babaudama ta tubuḡana.

11 Be Mamaitua e kwapukwapudana raḡanine, tauda nam tamawai nuaverena. Be tauna na waikwapuma banidima tokare tà kataiedina, inam kawapudima damodie didimana be suba tà banavidina.

12 Vutuna aubainama nimemima ko kawa didimanidi, be kaḡemima koya nokudi be ko miamiana, ko midisuḡu be ko varoronidi da tai rewapana munaḡa.

13 Be ami waisumaḡe naḡo koi karena keda didimanine. Inam kedane tokare nam ko beku, ibewa da ko yawasanana.

Mamaitua nam ko miatautaurie

14 Ko raurubu gurata da banaga matabudi mate subae
ko miana. Be mate taumi sibo yawasana babaunama
banagimima koya tubuḡana, baninama deḡoda taumi nam
nama ko tubuḡa, taumi tokare Bada nam ko kita.
15 Ko kita kaua da ḡaromie nam aitau Mamaitua na rauki-
viverema e miatautaurie. Baninama deḡoda inam baneg-
inama tokare pesi gewagewanama e tubuḡa, be gewagewa
ḡesaudima mate e saḡedi be banaga e kawa miremiredina.
16 Be mate ko kita kaua da nam aitau ḡaromie e badara
yabayababa. Be mate nam Mamaitua ko noḡota tuaḡaie
maika Iso, baninama Iso tauna yaba gewagewanama ya
voiena. Iso tauna tautuaḡa aubainama, raḡan muriḡa
tamanama na waiguyauma sibo yai buderiena. Be kaniguri
yai sina da na waiguyauma tasinama ya utena, be tasinama
ḡarone kani ya paḡona.
17 Be ko noḡoti da muriḡa tauna tamanama na waia-
iainama ya ḡoena be you, tamanama Iso ya riutuaḡaiena. Be
tauna nam keda deḡo i banavina da na voia waigewama sibo
ya kawa didimani, avedi da ma ḡabana keda ya wanewa-
nena, be nam teneteneḡina.

18 Be taumi Mamaitua ḡarone koya naḡo be koyawai
sumaḡena raḡanine, dabudine taumi yodi Mamaitua nam
koma nainairena, Israel banegidima maika. Taudi boni oya
Sainai diane a midi be oyanama debane kai ya remremna a
kitana, Mamaitua Mousis mate a giugiuna raḡanine. Dabu-
dine dobu yai kupikupi be kaibitibiti dosinama ya tavana.
19 Naumeki da bogigi ya riuriuna murine, bona dosinama
a vaiena maika parere. Dobudine taudi a naira da a
naira kauana, vutuna aubainama taudi Mousis a riuena da
tauna Mamaitua sibo yai baḡana, baninama taudi Mamaitua
bonanama vaienama nam ti ḡoena.
20 Dabudine Mamaitua ya riuna, “Deḡoda ai banaga bo
ai musara uma oyane e naḡona, taudi ko rauyekudi da ta
gurina. Dabudine nama a vaivaiena, taudi a naira da a naira
kauana.”
21 Be abaḡa taudi a kitekitedina inam ai nuanainaira
kauana. Vutuna aubainama Mousis ya riuna, “Taugu naira
e kawakawa kaḡagusugusuguna.”

22 Be taumi inam nam nama. Taumi oya Saionma, Ma-
maitua yawayawasaninama na meagaie koya tavana. Inam
vutuna Jerusalem marae be dabudine anea ḡumnama nam
anisiesievi ma mosaridi a rawateḡeidina, dabudine taumi
koya tavana.
23 Be mate taumi Mamaitua na damma ḡarodie koya
tavana. Taudi vutudi kaevoudima yai yawasana dokedina.

Taudi isedima Mamaitua marae ya girumi be ta kenakenana. Be mate taumi Mamaitua ḡarone koya tavana, tauna vutuna tokare banaga matabudi e etaredina. Be mate taumi didimana banegidima aruidima ḡarodie koya tavana. Taudi vutudi Mamaitua ya voiedi da banaga batuturidima a tubuḡana.

24 Be mate taumi Yesu ḡarone koya tavana, tauna vutuna waianina vaunama ya utedana. Yesu tauna Mamaitua be tauda poude e midimidina. Be kosininama dà gewagewama ya koḡa poredina. Yesu kosininama nopone vari verenama e kenakenana, nam Eibol kosininama maika.

25 Vutuna aubainama ko kita kaua da Mamaitua aba e giugiuena ko voteyeteyena, be nam ko vaia pore. Baninama boni Israel nama uma dobue Mousis Mamaitua na giuma ya giugiuena, taudi a vaia pore be kovoḡa dosinama a banavina. Be yodi inam mara banaginama e giugiuedana, be deḡoda riunama tà rawaḡaiḡaiena, tokare dà kovoḡama ya moraba da ya moraba vavasaḡana tà paḡona.

26 Boni Mamaitua ya giugiuna, bonane dobu ya gusuna. Be yodi tauna na saugama ya boru munaḡe be ya riuna, “Taugu tokare raḡan ḡesaune gunuma be dobu yà gusu waidaberara munaḡedina.”

27 Be inam giunama: “Raḡan ḡesaune e voia munaḡena”, baniḡominama inam umanama: Tauna doḡae be gunume, yaba matabudi boni ya voivoiedina, vutudi e gusu waidaberaridi be ta samoana. Be nam teneḡidima nama ta kenakena. Be deḡo yabedima nam e gusu waidaberaridi, taudi tokare ta kena nonoḡana, be nam ta samoa.

28 Be tauda sibo naumeki da Mamaitua tèi kaiwena, baninama tauda na waiguyauma wairewapana vavasaḡinama tokare tà paḡona. Be inam waiguyaunama tokare bagibaginama e midina, be nam ta gusu waidaberari. Vutuna aubainama tauda Mamaitua ḡarone ma vivirida be ma nairida tà rauduneena.

29 Baninama tauda dà Mamaituama tauna maika kai yaba matabuna tauwai karamutunama.

13

Kuristen banagidama nema sibo tè mia bakona

1 Ko kaigurate da Kuristen wainuapaḡone ami banagama ami banagama koi nuapaḡoedina.

2 Be vaḡavaḡai sibo koyai aninedi da ami vadae sibo a saḡana, baninama banaga ḡesaudima nama a voivoiana, muriḡa anea a kayowai doka saḡedina adi vadae.

3 Be ami banagama dibure miemienidima nam ko noḡota poredi, baninama ko noḡoti da taumi mate kabe dibure ko

dibudibura tenaḡa. Be banaga tawai nuatoitoina mate nam ko noḡota poredi, baninama ko noḡoti da taumi mate kabe nama kowai nuatoitoi.

4 Be matabumi naḡi sibo koya vivira kauena. Be nam am visarama bo am tauḡomama debane mui kwa pore. Baninama aitauḡa nama ta voivoiana, Mamaitua tokare etare e sivudina, be teneḡinama nama banaga badabadaridima ḡarodie e tubuḡana.

5 Ami yawasanae mane nam koi nuapaḡoe. Deḡoda aiyabaḡa ḡaromie tima kenakena inam sibo naumeki, baninama Mamaitua umanama ya riuna,

“Taugu tokare tam nam yà gosem be nam nuaguma e koa.”

6 Vutuna aubainama tauda nuadama torane umanama tokare tà riuna,

“Bada tauna vutuna yau tausaguma. Taugu tokare nam yà naira. Aitau tokare nema e bakegu?”

7 Aitauḡa boni aubaimima ai bada be Mamaitua riunama ḡaromie a giugiuena, vutudi ko noḡotidi. Be adi yawasanae nema awai patutuna, vutuna koi nuanoḡonoḡotedi be adi waisumaḡama koi tupotupoḡanena.

8 Yesu Keriso tauna vutuna teneḡinama boni, yodi be nokoi ya naḡona e miamia nonoḡana.

9 Waikatakatai tabu be tabu kaikaiyovudima nam taumi tai doka waigewemi. Be verenama da Mamaitua na raukiviverema nopodama sibo ya kawa rewapanina, be nam kani adi tarawatu. Kani adi tarawatuma inam nam banibiribiridi.

10 Tauda dà oltama riuriu kauinama inam marae. Be pirisi aitauḡa dobue tarawatu poredima tawai muriwatanedina, taudi nam teneteneḡina da inam oltane kani ta sana rubu.

11 Boni pirisi dosinama tauna musara kosinidima ya kiroḡa nawe gabu babaune, be dabudine musara kosinidie Mamaitua ḡarone ya tipatipana, tauna be banaga adi gewagewama aubaidima. Be musara banikavediḡa ḡavoe meagai diane a gabugabu gorudina.

12 Be kauinama teneḡinama nama Yesu ḡarone, tauna kosinine na banagama ya kawa babaudina, be meagai diane yai nuatoitoina.

13 Vutuna aubainama tauda mate nama, yodi ḡavoe tà naḡona tauna ḡarone. Be deḡoda dobu e tuaḡaieda be Yesu isanama aubainama tai varavaradana, naumeki da inam waivarevaredima tunide tà biridi be tà dami poredina.

14 Baninama tauda dà meagaima kenakena nonoḡinama nam uma dobune ima kenakenana. Ibewa da tauda dà meagaima kenakena nonoḡinama tokare e veraverauna e tavana, vutuna yodi tà wanewanena.

15 Vutuna aubainama rāgan matabuna Yesu Kerisoe tauda
dà puyoma kaisugusugu Mamaitua tà utena. Inam vutuna
tauda mudude Yesu Keriso tàwai magatarina.
16 Be mate nam nuemima e koa da ami banagama gārodie
vere ko voie be koi saguna. Inam waisagudima vutudi taudi
puyo, be inam puyodima vutudi Mamaitua ta voie da ewai
nuaverena.
17 Taumi ekalesia ami babadama ko voteyeteyedi be aba
ta riuriuemina, naumeki da ko voiedina. Baninama taudi
vutudi ta raberabemina da ami waisumagē nam ko beku,
be nema gāromie ta noyanoya bakona, tokare Mamaitua
e kaiviredina. Vutuna aubainama ko voteyeteyedi da adi
noyae ma nuaveredi ta noyana, be nam ko tainuaboyedi.
Baninama degoda ko tainuaboyedina, tokare nema ta sagu
bakemi?
18 Yau bana, aubaimaima ko moiragi nonogana, baninama
tauma ama nogote nam aba ima tatai paraparamaina, be
tauma ka rarau rubu guratana da yaba matabuna gārone
sibo yawasana verene kè miana.
19 Be yau waibagama tenaga gāromie yà boruboruna da
aubaiguma ko moiragi da taugu waigapa sibo gāromie è tava
munagana.
20 Tauda dà Badama Yesu, tauna sipu taurabenama waire-
wapaninama. Tauna kosinine waianina vaunama ya kawa
rewapani be yodi e kenakena nonogana. Vutuna aubainama
tauna gurie be Mamaitua ya kawa midisugu munagena. Be
yodi taugu yà moimoiragina Mamaitua suba tauvoienama
gārone,
21 da tauna sibo ya voiemi da taumi yawasana matabuna
gārone tauna sibo koyai nuaverena. Yodibe taumi
teneteneginama da na goanama ruvane nama voia veredima
sibo Yesu Kerisoe koya voiedina. Tauna vutuna tà
kaisugusugu nonogena. Inam riukaua!
22 Yau bana, yàwai baga guratemina da yau raukurama
matabudi ko ragau kauedina. Baninama taugu yau letama
rautupo gōminama gāromie è girumina.
23 Be yài varimi be ko kataie da turadama Timoti dibure be
a kaiporena. Degoda waigapa gārogue e tavana, naumeki da
tokare ka verau be ka vakitemina.
24 Ekalesia babadidima matabudi ko riuedina tauma
kawai kaiwedina. Be mate Mamaitua na damma matabudi
kawai kaiwedina. Be Itali banegidima mate taumi tawai
kaiwemina.
25 Mamaitua na raukiviverema sibo matabumi gāromie ya
kenana.

Jeims
na letama tauwai sumāga matabudi gārodie

Jeims na waikaiwama

1 Taugu Jeims, Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi
taunoyama uma letanama yà girugirumina taumi aitauga
Jius banegimima tauwai sumāga koya daberara be dobu
matabuna nopodie ko miamiana gāromie, taumi matabumi
yàwai kaiwemina.

Piripiri be raurubu

2 Yau bana, taumi piripiri tabutabu ko banabanavidina
rāgandie, taumi sibo koyai nuaverena,
3 baninama raurubu ami waisumāgama e voie da taumi
koi rewapanana. Vutuna aubainama raurubu ko damipore
da e nāgo kwasana.
4 Be dēgoda raurubu ko damiporena, taumi tokare ami
waisumāge ko kaiguratena, be kaigurata e voie da taumi
tokare nuemima e bagibagi, ei rewapana be tokare nam aba
ko maruabie.
5 Be tam aitau nuauyauya kwa gōegōena, naumeki da
Mamaitua kwai bāga be tauna tokare e utemna, baninama
tauna nuanama vereverene e paipairuna banaga gārodie.
6 Be tam Mamaitua kwawai bāgana rāganine, naumeki da
kwai sumāgana, be nam kwa nōgotabekubeku, baninama
aitau da e nōgonōgota bekubekuna, tauna inam maika
rabama sive e rigārigā waibabarina maika.
7 Inam nama baneginama na waibāgama tokare Bada nam
e vaie be na gōoanama e ute,
8 baninama tauna nōgota rāgarāga baneginama
aubainama. Tauna na nōgotama ta nāgonāgo yabayababana,
be nam gabu tenāga tima kenakenana.
9 Be tauwai sumāga aitauga waikaruwāgewāgedima sibo
ai nuaverena, baninama Mamaitua matane taudi waiguyau
banegidima.
10 Be taudi aitauga waiguyaudima, taudi sibo a kataie da
Mamaitua matane inam waiguyaunama kavakavanama, be
inam waiguyaunama tokare ei kavena dobira beraninama
busonama maika.
11 Baninama suara e raranana rāganine, mui ta poki
be inam beraninama mate busonama e poki da e ku-
ruvana. Be beraninama kurinama nōgone tè kitakitana

tokare ei kavena. Inam kauinama teneḡinama nama banaga waiguyaudima, taudi tokare adi yawasanae a waiguyauna mate tai kavedina.

12 Nuavere tauna aitau raurubue e midimidi bagibagina, be nam ima bekubekuna. Tauna tokare na maesama yawasana kenakena nonoḡinama e paḡona. Inam vutuna Mamaitua ya saugana da banaga aitauḡa tawai nuapaḡoena e utedina.

13 Be aitau da raurubu e banabanavina raḡanine nam sibo ya riuna, “Uma inam Mamaitua e rarau rubuguna”, inam avedi. Baninama Seitan tokare nam teneteneḡina da Mamaitua e raurubu da gewagewa e voie, be mate Mamaitua tokare nam aitau e raurubu da gewagewae e beku.

14 Ibewa da banaga nopodie, wainua noḡonoḡota gewegewedima e soru nawedi be e gwayegwayedina.

15 Be wainua noḡonoḡota gewegewedima ta moramora-bana damone, gewagewa ta tubutubuḡana. Be gewagewa damodie guri ta tubutubuḡana.

16 Vutuna aubainama yau bana, nam aitau sibo yai kedadoka waigewemi.

17 Yaba veredi be wainua vaivaidima matabudi note Tamadama ḡarone be ta yovoyovona. Tauna vutuna yana Tamanama, be tauna nam maika vaguru da ewai kati vitavitare.

18 Mamaitua na riukauama ya utedana, aubainama tau-naḡa na ḡoane tauda ya vinedana da tauda tauna na sedama tè tubuḡana. Be yaba matabudi ya voivoiedina nopodie, tauda tè saḡa guratana.

Tà vaie be tà voiena

19 Yau bana, uma giunama ko noḡoti: Taumi waibeavaia, naumeki da koi beavaia kauana, be nam giu koi paparane, be nam ko medi makai.

20 Baninama medie tam tokare nam Mamaitua na ḡoanama kwa voie be didimanae kwa mia, ibewa.

21 Vutuna aubainama yawasana miremiredi be gewegewedima ko gose poredina. Be Mamaitua riunama nopomie ya kumakumana, vutuna voyaḡote ko paḡo be ei yawasanimina.

22 Nam na giuma ko vaivaia ḡome, ibewa da taumi aba koya vaivaiena, naumeki da ko voiena. Be deḡoda vaienaḡa ko vaivaiena be nam koma voivoiena, inam taumiḡa kowai kedadoka waigewemina.

23 Tam deḡoda Mamaitua riunama vaienaḡa kwa vaivaiena, be nam kuma voivoiena, tam inam maika banaga garasie noḡonama kabe i kitakita,

24 be garasi e gosegose porena rāganine, tauna noōonama
kitanama nuanama ya koana.
25 Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso vari-
nama vere vavasaginama, inam vutuna banaga e kuvekuve-
sidina. Be aitau da inam tarawatunama vaunama e kitakita
nonoōe be e voivoiena, Mamaitua inam baneginama tokare
na voiama matabudi ārodie ei aiainina. Baninama tauna
aba ya kitakitana, nam nuanama ima koakoana.
26 Aitau e riuriu munāena da tauna Kuristen be
menanama nam ima raberabe kauena, inam bane-
ginama tauname ewai kedadoka waigewa munāena, be na
waikuristenma inam kavakavanama.
27 Tamadama Mamaitua matane, Kuristen vere
vavasaginama inam umanama: Kedakeda be kaiyababa
adi nuaboyae ko sagudina. Be ko rabe kauemi da nam dobu
na yawasanae koi yōimi.

2

Nam banaga verediāa ko rauneneedi

1 Yau bana, taumi dà Badama Yesu Keriso boruboru-
minama kowai sumāena, aubainama nam banaga verediāa ko
rauneneedi.
2 Deōoda taumi koyawai taparoro be banaga rabui
sibo ti sāana, banaga tenāa na garama veredima be
na waisiama maesidima dosidima, be banaga ōesaunama
waikaruwāawāanama na garama ragoragodima.
3 Be taumi deōoda banaga waiguyaunama taunāa ko
raunenee be ko riuena, “O turaguma, kwa verau uma
guni verene kwa mia.” Be banaga waikaruwāawāanama
ko riuena, “Aii, tam noa dabudine āavoe kwa midi.” bo
“Murigue doōae kwa mia, be nam gunie.”
4 Taumi aba kowai tubuōi? Taumi inam noōota
gewegewedie banaga ko kitakita wairuvedi, be inam kauine
Bada tubuōinama ko daridariōena.
5 Yau bana, koi beavaia. Dobu banegidima adi waikitae
banaga waikaruwāewāedima taudi kabe banaga yababa.
Be Mamaitua inam banegidima ya vinedina da taudi adi
waisumāama ei rewapana be na waiguyauma tai bude-
riena. Inam waiguyaunama vutuna Mamaitua ya saugana
da aitauāa tauna tawai nuapāoena ta pāona.
6 Be taumi banaga waikaruwāewāedima ko riuriu sai-
sairedina, taudi nam aiyaba āaromie tima voivoia waige-
wana. Be waiguyau banegidima taudi vutudi taumi ta
kawakawa gewegewemina. Taudi vutudi ta etaetaremi,
7 be ami Badama isanama verenama tawai diboōina.

8 Mamaitua tauna vutuna dà guyauma. Be girugiruminama porane tauna umanama ya riuna, “Turamma nuanuamma e pāgona, maika nema tam kwa ḡoeḡoe munaḡemna nama.” Be deḡoda taumi inam giunama koi muriwatanena, taumi naumeki da vere ko voivoiena.
9 Be deḡoda banaga ḡesaudima ko rauneneedina be ḡesaudima ibewa, taumi inam gewagewa ko voivoie be tarawatu kowai kati kotovina.
10 Baninama deḡoda tarawatu matabudi kwawai muriwatanedina, be nopodie tenaḡa kuyai kati kotovina, tam inam tarawatu tabutabudima kuyai kati kotova rovodina.
11 Mamaitua ya riu vavasaḡa be umanama ya riuna, “Nam kwa rauwaivi bo kwa rautauḡoma”, be mate ya riuna, “Nam kwa vunuḡa”. Vutuna aubainama tam deḡoda nam ku rauwaivi bo ku rautauḡomana, be deḡoda kuya vunuḡana, tam inam yaḡoro tarawatu tauwai kati kotovinama.
12 Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso varinama vere vavasaḡinama, inam vutuna banaga e kuvekuvesidina. Inam tarawatune taumi tokare e etaremina, vutuna aubainama aba da ko vatovato be ko voivoiedina, ko kita kauana.
13 Vutuna aubainama ami raunuatoima banaga matabudi ḡarodie sibo ya kenana. Deḡoda ibewa, etara raḡanine taumi mate Mamaitua tokare nam e raunuatoiemi. Tam yodi deḡoda raunuatoi ḡarome e kenana, naumeki da tokare nam kovoḡa kwa banavi.

Waisumaḡa voia mate

14 Yau bana, deḡoda tam aitau kwa riuna, “Taugu waisumaḡa banegiguma”. Be deḡoda inam waisumeḡinama nam baninama mate, inam nama waisumeḡinama tokare ei yawasanim, bo? Inam waisumeḡinama kavakavanama.
15 Deḡoda turamma ḡarone nam gara bo nam kani
16 be tam kuya riuena, “Yau tura, ebom, kwai garagara kauana, Bada e rabem; kwa mia kauana.”, be tam turamma nam aba ku utena, inam waikaiwinama tokare turamma e sagu, bo?
17 Be inam kauinama teneḡinama nama, deḡoda waisumaḡa taunaḡa be nam baninama mate, inam waisumaḡa gurinama.
18 Deḡoda aitau yodi sibo umanama ya riueguna, “Banaga ḡesaudima taudi Keriso tauwai sumaḡenama, be ḡesaudima voia veredima tauvoiedima”. Naumeki da taugu inam baneginama yodi umanama yà paribeena, “Deḡoda tam Keriso kwawai sumaḡena, be am waisumaḡama nam baninama mate, taugu nema yà katai bake da tam am

waisumaḡama riuriukauina? Be taugu waisumaḡa baninama yà voiedi be ko kitedi. Yodibe ko kataie da taugu yau waisumaḡama inam riuriukauinama."

19 Tam kwawai sumaḡana da Mamaitua tenaḡa e miamiana. Inam naumeki. Be penama mate tawai sumaḡana da Mamaitua tenaḡa e miamiana, be taudi Mamaitua ta naire be naira e kawakawa gusugusudina.

20 Tam kuya bua kauana! Taugu yodi yài kataim da waisumaḡa nam baninama mate inam waisumeḡinama kavakavanama.

21 Bonimai waḡadama Eibraham kwa noḡoti. Mamaitua Eibraham na yawasanae ya kawa didimanina, baninama na voiama aubainama. Tauna natunama Aisik raupuyo aubainama ya pani be olta debane ya boruna, waigurinama aubainama.

22 Yodi ko kita, Eibraham na waisumaḡama be na voiama ta noyanoya tenaḡana. Eibraham na voiama tauna na waisumaḡama yawai kawa riukauena.

23 Inam kauine girugiruminama porane umanama ya riuriuna, ya kawa neganegana, "Eibraham Mamaitua yai sumaḡena, aubainama Mamaitua Eibraham ya kawa didimanina." Vutuna aubainama a riuriuna, "Eibraham Mamaitua turanama".

24 Yodi ko kita be ko kataie da Mamaitua banaga nam adi waisumaḡama taunaḡa aubainama i kawa didimanidina, ibewa da adi voiama mate aubainama ya kawa didimanidina.

25 Inam kauinama teneḡine, toretore waivinama isanama Reiheb, tauna Josua na tauwai neneḡanama ya sagudi be muriḡa semoe wari kedaḡa ya riupore nawedina. Vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa didimanina.

26 Deḡoda tubuḡa ḡarone arua ibewa, naumeki da inam tubuḡinama ya gurina, be kauinama teneḡinama nama, deḡoda waisumaḡa nam baninama mate, naumeki da inam waisumaḡa gurinama.

3

Menamma kwa tom

1 Yau bana, nam matabumi tauwai katakatai ko tubutubuḡa, baninama ko noḡoti da tauma aitauḡa tauwai katakatai tokare Bada e etare vavasaḡemaina, nam taumi ḡesaumima maika.

2 Tauda matabuda yaba toitoi ḡarodie tà bekubekuna. Be aitau da menanama e tomtomna, tauna banaga verenama, be tokare teneteneḡinama da na yawasanama e rabe kauena.

3 Banaga hosi ta gerugeruena rāganine, taudi hosi
mudunama taie ta nigori, be inam tainama gaubonama ta
sorusoruna ruvane hosi dosinama e voteyateya be nama e
nagonagona.
4 Be mate waga ko nogoti, tauna sive dosinama e suvesuve
waibabarina. Be yabiyabi gaubo gominama inam waganama
dosinama e boruboru waididimanina, kapena na goanama
ruvane e nagonagona.
5 Inam kauinama tenegināma nama mena, mena inam
yaba gaubo kokonama tunide e kenakenana. Be inam
menanama gaubonama e voieda da tà segasegara be piripiri
dosidie tà tavatavana. Be kodara ko nogoti, kodara
pakanama inam kai menanama gaubonama, be e voie da
kodara dosinama e tubuga be dobira matabuna noponama
e karakaratina.
6 Vutuna aubainama mena inam maika kai. Menadama
inam gewagewa na dobuma tunide e kenakenana. Mena e
kawakawa gewagewada, be e voie, da tauda dà yawasanama
matabuna e gabugabu gorudana. Seitan tauna vutuna kai
menade ya boru be e karakaratana.
7 Banaga tokare teneteneginama da musara matabudi,
maika kiu, musara daredaredima be iyana tà kawa
maragamidina,
8 be nam aitau teneteneginа da tokare mena e kawa
maragami. Mena inam yaba gewagewanama mota sarama
maika, banaga e karakaratidi be ta gurigurina.
9 Tauda menade dà Badama bo Tamadama isanama tà
kaikai sugusugуna, be inam menanama tenegine dà ba-
nagama tawai tara tautauedi be tawai tara mosikedina.
Inam banegidima taudi Mamaitua ya voiedina, kitedima
tauna maika. Be tauda yagoro tà kunukunuredina.
10 Yau bana, mududama tenaga kavakava, be nopone
kaisugusugu be kunura ta dobidobi tenaganа. Inam nam
nama sibo tè voivoia.
11 Bigabiga tenaga nopone tokare nam teneteneginа da upa
verena be upa goragoranama ta tava tenaga.
12 Be mate yau bana, uma ko nogoti: Damaya tokare nam
e vota be gobara e tubuga, bo gobara tokare nam e vota
be niura e tubuga. Be inam kauinama tenegināma egasi
nopone, tokare nam upa goma kwa redu be teneteneginа.

Nuauyauya riuriukauina be kaikaiyovunama

13 Gāromie aitau da nuanuauyauyanama, be Mamaitua
na yawasanama ya kataiena, naumeki da tauna sibo na
yawasanae gāromie vere yai magatarina. Tauna vere sibo
ya voivoiedina, be inam kauidie banaga ta kita da tauna
voyagota be nuauyauya baneginama.

14 Be deg̃oda tauna nopone unura, nuag̃oraag̃ora be moraba
ta kenana, naumeki da tauna nam sibo ya kawa sag̃e
munag̃e be ya riuna, “Taugu nuauyauya banegiguma.” Inam
matabuna kaiyovu be riukaua ta riuriu tuatuag̃aiena.
15 Uma nuauyauyanama inam nam marae be i yovona.
Ibewa, inam dobu, tubug̃a be Diaboro adi nuauyauyama.
16 Vutuna aubainama deg̃oda aitau g̃arodie unura be
moraba ta kenakenana, inam banegidima yawasana
kedanama nam ti kataiena. Be inam kauidie voia
yabayababa be gewagewa ya mog̃avuna.
17 Be nuauyauya marae yovoyovonama inam na tabu.
Inam nuauyauyanama e voieda da tauda vere tà votedina,
inam suba, miagenuana, voteyateya be raunuatoi. Be mate
riukaue tà giuna, be nam tà nog̃ota raburabui, be nam
nog̃ota miremiredima g̃arode ta kena.
18 Suba tauvoiedima taudi adi banagama ta sagusagudina
da subae ta miana. Vutuna aubainama taudi adi waikai
saguma votanama tokare vere be didimana adi banagama
g̃arodie ta banavidina.

4

Mamaitua na waibadama dibune ko miana

1 Taumi koya kataie bo ibewa, da aba aubainama kowai
kawa riuriu be kowai kawa g̃asig̃asi? Inam waikawa
g̃asig̃asidima ta tubutubug̃ana, baninama tubug̃a na g̃oana
be nog̃ota veredima nopomie tawai g̃avig̃aviana.
2 Taumi ami g̃oanama yabedima kadi taiye banaga kowai
guridi, be yag̃oro inam yabedima tokare nam ko ragara-
gaudi. Taumi banaga adi purapurama ko kitedi, be ko
unuunuredina. Vutuna aubainama taumi ami banagama
mate kowai kawa riuriu be kowai kawa g̃asig̃asina, be
yag̃oro inam yabedima tokare nam ko ragaragaudi. Be
aba aubainama inam yabedima nam koma ragaragau?
Inam baninama, taumi Mamaitua nam komawai bag̃ana
aubainama.
3 Be deg̃oda Mamaitua kowai bag̃a be ami g̃oanama nam
e utemi, inam baninama taumi ami nog̃otama gewegewedie
Mamaitua kowai bag̃ana. Taumi Mamaitua kowai bag̃ana
da tauna ami g̃oanama kabe e utemi, be inam yabedima
yawasana wainua vaivaidie kabe koi yakaredi, inam nam i
verena.
4 Taumi aitaug̃a Mamaitua ko tuatuag̃aiena, taumi inam
waivi na taug̃omama mui debane e poreporena maika. Aba
aubainama taumi dobu na g̃oanama kowai muriwatane?
Koya kataie bo ibewa, deg̃oda dobu yawasanidima koi nu-
apag̃oedina, taumi inam Mamaitua ko tuatuag̃aiena. Deg̃oda

taumi dobu yawasanidima koi turanedina, taumi inam Mamaitua na ḡaviama.

5 Girugiruminama porane aba ya riuriuena inam giu kavakavana, bo? Girugiruminama porane umanama ya riuna, “Mamaitua Aruinama ya uteda be nopode e miamiana, be tauna inam Aruinama debane dobu yawasanidima e koukouburuedina.”

6 Be Mamaitua raukivivere baneginama aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna,

“Mamaitua banaga rarauguyaguyaudima e biri dobiḡedina,
be e raukiviverena voyaḡota banegidima ḡarodie.”

7 Vutuna aubainama Mamaitua na waibadama dibune ko miana, be Diaboro ko riutuaḡaie da tauna e gosemi be naira e naḡona.

8 Taumi ko verauna Mamaitua diane, yodibe Mamaitua e verauna taumi diemie. Taumi gewagewa banegimima, nopomima ko koḡa be ko kawa veremina, maika nema nimemima ko koḡakoḡana nama, be nam noporaburabui nopomie e kena.

9 Ami gewagewama aubainama koi nuaboya be ko ḡabana. Koya kwatekwatevana, yodi ko gose be ko ḡabana. Koyawai nuaverena, yodi ko gose be koi nuaboyana.

10 Bada matane ko ḡaubo munaḡa, be tauna e kawa saḡemina.

11 Yau bana, ami banagama nam koi karakara kutuedi bo koi tara piriedi. Deḡoda tam aitau turamma kwai tara piriena, tam inam Mamaitua na tarawatuma kwawai diboḡina. Tam Mamaitua na tarawatuma nam sibo kuyai tara pirie, avedi! Tam sibo tarawatu kuya voteyeteyena.

12 Tauwai tarapiri inam Mamaitua taunaḡa, nam tam. Tauna vutuna tarawatu ya utedana, aubainama tauna taunaḡa na ḡoane nama tokare banaga ei yawasanidi bo e kawa gewegewedi, inam taunaḡa ewai badena. Tam nema maika kitam, be turamma kwawai tarapirie, wa?

Seḡara dokadoka avedi

13 Taumi aitauḡa umanama ko giugiuna, “Tauda manaka bo pomai tà naḡo taonie da modi tenaḡa tà mia be tài bisnis da mane dosinama tà voiena.” Inam nama banegimima ami giuma yodi yà riuemi be ko vaiena.

14 Taumi nam ko kataiena da aba mateḡa bo pomai e tubuḡa. Taumi ami yawasanama inam kai basunama maika, yodi raḡan ḡaubonaḡa ko kitana, be murine ei kave munaḡana.

15 Vutuna aubainama taumi sibo umanama koya riuriuna, “Deḡoda Bada e ḡoena, naumeki da tauda tà mia be umanama umanama yabedima tà voiedina.”
16 Taumi ko rarau guyaguya be ko seḡaseḡarana. Inam kauinama ko gose pore. Seḡara dokadoka inam yaba gewagewanama.
17 Taumi deḡoda vere koya kataiena be nam ko voie, inam tauna gewagewa.

5

Waiguyau banegimima ko kita kauana

1 Taumi banaga waiguyaumima yodi koi beavaia kauana. Taumi tokare piripiri ko banavidina, vutuna aubainama yodi koi nuaboya kaua be ko ḡabana.
2 Taumi ami waiguyauma matabuna a bova be kwarikwari ami garama a kanidina.
3 Ami manema niranira a kanidi be a raubusabusaḡana. Be inam raubusebuseḡinama tokare ei maḡatarana da taumi keda koya parena. Be inam niraniranama taumi mate tubuḡimima tokare e kani rovo be gienae kai e kara gorumina. Raḡan damonama kaiteka e tavatavana, be taumi uma taragai be mane kowai dam raka yababena.
4 Ko kita! Taumi ami taunoyama ami sipie a noyanoya be nam kowai maesidina, vutuna aubainama adi bekurama yodi Bada wairewapana vavasaḡinama e vaivaiena.
5 Taumi dobue yaba toitoi tabutabu koyai dam raka yababedi be taumiḡa kowai nuaverena. Taumi koya kani kapoteu be moraba ko nuanua sarisarina, taumi maika bawa tokare raḡan damone ta vunuḡimi be ta nigomina.
6 Taumi banaga veredima koyai tara tautauedi be koya vunuḡidina, avedi da taudi nam aba gewagewanama ḡaromie ti voiena.

Koi raba nuetau be ko moiragina

7 Yau bana, koi raba nuetauna naumeki da Bada e verau munaḡana. Tausipi ko noḡoti, tauna ewai raba nuetauna da kusana e dobi da kani ta gogo be maura e tubuḡana.
8 Be teneḡinama nama taumi mate. Koi raba nuetau be piripiri raḡandie ko midi da bagibaginaḡa, baninama Bada na kaba verauma kaiteka maida.
9 Be nam ami banagama mate koi suramudu, avedi, inam kauine tokare Bada e kovoḡimina. Baninama tauwai tarapiri tauna kaiteka maida.
10 Yau bana, peroperoveta ko noḡotidi, taudi piripiri be wainuatoitoi raḡandie ai nuabagibagi be Bada isane a giugiuna.

11 Mamaitua inam nama banegidima yai aiainidina, baninama taudi piripiri nopodie nam ti bekuna, be ai nuabagibagina. Joub ko noḡoti. Tauna piripiri dosidima ya banavina be yaḡoro yai nuabagibagina. Vutuna aubainama Bada yai aiainina, baninama Bada tauna raunuatoi baneginama.

Waisaḡina be rausaḡi adi giuma

12 Be mate, yau bana, nam ko rausaḡi. Nam mara banegidima isedie, bo dobu bo yaba ḡesaudima isedie ko rausaḡi, avedi. Taumi deḡoda koi aninana, naumeki da koi anina ḡomana, be deḡoda tuaḡai, naumeki da ko tuaḡai ḡomana. Nam i verena deḡoda tokare etare ko midi be gewagewa dosinama ko banavina.

Waisumaḡe ko moiragi

13 Deḡoda tam aitau kwawai nuatoitoina, naumeki da kwa moiragina. Be deḡoda tam aitau kwawai nuaverena, naumeki da tam kwa sare be Bada isanama kwa kaisuḡusuḡuna.

14 Deḡoda tam aitau kuya sidana, naumeki da ekalesia babadidima kwa riuedi da Bada isane aubaimma ta moiragi be oeri debame ta ḡinina.

15 Be moiragi waisumaḡe, tokare Bada inam baneginama sidasidanama ei yawasanina. Be deḡoda inam baneginama ḡarone gewagewa, naumeki da Bada tokare inam baneginama na gewagewama e noḡota porena.

16 Vutuna aubainama ami banabanagama mate ami gewagewama koi kawa kuvesa be ko moiragi vivirana, yodibe taumi tokare ko yawasanana. Be didimana baneginama na moiragima inam yai rewapana kaua be bani biribiridima.

17 Elaija ko noḡoti, tauna banaga ḡoma maika tauda. Be tauna nuanama tabutabune marakapo aubainama ya moiragina da nam sibo kusana ya dobi. Be inam raḡanine kusana nam i dobina naumeki da modi rabuiteḡa be nawaravi 6 a kovina.

18 Muriḡa ya moiragi munaḡa da kusana ya ḡoḡo, be dubue kani a tubuḡana.

19 Yau bana, taumi deḡoda aitau tenaḡa ḡaromie riukaua waimuriwatenenama sibo i gose be tam aitau inam baneginama ku verauḡa munaḡena Bada ḡarone, tam inam voia verenama kuya voiena,

20 baninama uma ko noḡoti, tam aitau da gewagewa baneginama tauna gewagewa kedane ya naḡonaḡo be tam kuya verauḡa munaḡena, tam inam baneginama gurie be kuyai yawasana munaḡena. Be na gewagewama toitoi Mamaitua ya noḡota poredina.

Pita 1
leta pakanama ya girumina

Pita na waikaiwama

1 Taugu Pita, Yesu Keriso na apasolma. Uma letanama yà girugiurmina taumi tauwai sumaga aitaugа koyai daberarimi be Pontas, Galesia, Kapadosia, Eisia be Bitinia provinsdiga ko miamiana garomie. Taumi mara banegimima be nam uma dobunama garona aubainama vagai dobu matabuna ko nagonagona.

2 Tamadama Mamaitua bonidego ya vinemina da taumi Yesu Keriso ko voteyeteyena. Tauna kosinine ya kogemi be Arua Babau ya voiemi da taumi banaga babaumima koya tubugana.

Bada na raukiviverema be na subama garomie ta maura be ta kena nonogana.

Nogota yawayawasaninama

3-4 Dà Badama Yesu Keriso Tamanama Mamaitua tà kaisugusugunа, baninama na raunuatoima ya moraba kauana aubainama, tauna ya voieda da tè tubugа vitara be yawasana vaunama ya utedana. Yodi nogotа yawayawasaninama nopode e kenakenana da tokare marae tà nagonа, inam dabudine dà buderima Mamaitua e raberabena. Be inam buderinama marae e kenakenana aubainama, tokare nam e bova bo e gewagewa, ibewa da e kena nonogana. Inam kauidima matabudi Mamaitua ya utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya midisugu munagana.

5 Taumi ami waisumagama aubainama, Mamaitua na rewapanama ya midi gagarimi be e raberabemina, naumeki da yawasana e veraverauna tokare ragan damone e magatarana.

6 Inam kauidima aubaidima taumi ko mosari guratana, avedi da yodi ragan gaubonama nopone piripiri tabu be tabu garomie ta tubutubugana, be yagoro da taumi koi nuaverena.

7 Be piripiri tabu be tabu garomie ta tubutubugana inam baninama Mamaitua sibo ya kitana degodа ami waisumagama inam riukaua bo ibewa. Inam piripiridima maika gold banaga kai matane ta gabugabu vunegidina maika. Be gold tauna yaba samosamoinama, be na verema nam ami waisumagama maika. Be degodа ami waisumagama inam riukaua, naumeki da tokare nam e samoa. Be taumi tokare ami waisumagama votedima ko

banavidina, Yesu Keriso e magatarana raganine. Tauna tokare e kawa sagemi, be boruma da vivira e utemina.

8-9 Aruimima Mamaitua ewai yawasanidina, inam vutuna parata ya boruborue yodi ami waisumage koya tavana. Avedi da taumi Yesu Keriso nam ko kitana, be yagoro da kowai nuapagoena; nam ko kitana be yagoro kowai sumagena, be ma mosarimi kowai nuaverena.

10 Boni peroperoveta a riuna da taumi tokare garomie inam yawasaninama e magatarana.

11 Boni Keriso Aruinama taudi nopodie ya giugiuna da Tauwai yawasana tokare ei nuatoitoina be murine tauna na yawasana boruboruminama e magatarana. Be peroperoveta a wanawana reregena da sibo a katai kauena airagan uma kauidima ta tubuga, be nema ta tubuga bako.

12 Mamaitua inam giudima peroperoveta yai kataidina, nam taudime sagu munagedima aubaina, ibewa da taumi aubaimima inam kauidima a giugiuedina. Inam giudima vutudi taurauguguya garomie a verau be Arua Babau na rewapanae vari verenama a rauguguyena. Inam Aruinama vutuna Mamaitua marae ya riupore yovogena garodie. Be anea mate inam kauidima ta goegoe kauena da sibo a katai kauena.

Taumi sibo banaga babaumima koya miamiana

13 Vutuna aubainama ami nogotama ko vokaukaua wainonogedina noya aubainama. Be mate ko rabe kauemina, be tokare Yesu Keriso e magatarana raganine, Mamaitua na raukiviveree tokare yaba veredima e utemina. Ami nogotama vutuna garone ko boru be koi rabana.

14 Taumi ko miana Mamaitua na sedama vovoteyeteyedima maika, be nam ami goanama kauidima gewegewedima koi muriwatanedi. Inam yawasanidima taumi boni bua na miane koya miamiana raganine nama koya voivoiana.

15 Tauna tauvinemima tauna banaga babaunama, vutuna aubainama ami yawasanae yaba matabuna ko voiedina, tauna taunaga na goanama ruvane ko voiedina.

16 Baninama Mamaitua umanama ya riuna, "Taugu banaga babauguma, vutuna aubainama taumi mate sibo banaga babaumima koya miamiana."

17 Be ko nogoti da taumi mara banegimima be Tamemima garone ko moiragi be kowai kawa mamaina, tauna tokare banaga tenatenagaga abaga veredi bo gewegewedima a voivoiedina, ruvedie nama e kaiviredina. Avedi da banaga dosidi bo kamai banabanaga, matabudi tokare e kaiviredina. Vutuna aubainama taumi vagavagai uma dobune ko nagonagona Mamaitua ko vivira kauena.

18-19 Baninama tauna nam yaba samosamoidima maika
goldie bo manee i gimara dobiḡemina, ibewa da Keriso kosi-
nine ya gimara dobiḡemina. Keriso tauna vutuna Mamaitua
na tipama vere vavasaḡinama maika sipu natunama. Be
taumi ami yawasanama yateyatemima ḡarodie be a yovoy-
ovona, inam yawasana kavekavedima.
20 Muriḡa da dobu ai tubuḡina, be noḡone Yesu vinevi-
nenama nama ya miamiana, be yodi raḡan damodamodie
tauna taumi kami taiye ya kawa maḡatarina.
21 Yodi taune taumi Mamaitua kowai sumaḡena, be ami
noḡotama Mamaitua ḡarone koya boru be kowai rabana.
Baninama tauna vutuna Yesu gurie be ya kawa midisuḡu
munaḡe be na borumama ya utena.
22 Be taumi riukaua koyawai muriwatanena raḡanine,
taumi nopomima koya kawa veredina Mamaitua matane.
Vutuna aubainama yodi taumi ami banabanagama nu-
enuemima tabutabune kowai nuapaḡoedina. Be inam
yawasaninama naumeki da ko kaiguratena raḡan matabuna.
23 Mamaitua na pesima nopomie ya kumana aubainama
koya tubuḡa vitarana, be yodi yawasana vaunama nopomie
e kenakenana. Be Mamaitua na pesima tokare nam ei
kave pesi ḡesaudima maika, ibewa. Be Mamaitua na
pesima nopomie ya kumakumana, inam tauna riunama
yawayawasaninama be kenakena nonoḡinama. Vutuna
aubainama taumi mate tokare yawasanama vaunama no-
pone ko mia nonoḡana.
24 "Be banaga matabudi taudi maika mui, be borumidima
inam maika berana.
Baninama mui tokare ta poki makaina be berana tokare
boedima nam nama ta kena dauna da tokare ta
kuruva poraḡana,
25 be Bada riunama tokare e kena nonoḡana."
Inam vutuna tauma kè rarau guguyena ḡaromie.

2

1 Vutuna aubainama ḡaromie yawasana gewegewedima
maika: Waikarakarakutu, kaiyovu, unura be waitupadeḡa
ko kaiporaporaḡana. Inam nama yabedima matedima tabu
be tabu ḡaromie ta kenakenana ko gosedi.
2-3 Taumi kaite koya kita da Bada tauna banaga verenama,
vutuna aubainama taumi ami kanima sibo Bada riunama
koya ḡoeḡoe guratena, maika gomana wawainama susu e
kanikani nonoḡena nama. Inam kedane taumi ko katai
kauena da Mamaitua riukaua yai yawasanimina.

Yesu tauna yeku yawayawasaninama

4 Ko verau Yesu Keriso ḡarone. Tauna vutuna yeku
yawayawasaninama banaga a tuaḡaiena, be Mamaitua ya
vine be noḡotinama tauna ḡarone ya moraba kauana.
5 Be taumi mate yeku yawayawasanimima be Mamaitua
ya vinemina da tauna Aruinama kana vadama taumi e
rarau vadaemina. Be tauna ya voiemi da taumi Mamaitua
na pirisima babaumima be Arua Babaue taumime koi uta
munaḡemina maika puyo. Inam puyonama vutuna Yesu
Kerisoe Mamaitua ewai aninena.
6 Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama:
“Taugu yeku Saionma yà boruboruna ko kitana, inam yeku-
nama vutuna vada yasinama.
Be yekunama noḡotinama ḡarogue ya moraba kauana.
Be aitau uma yekunama ewai sumaḡena, tauna tokare nam
tunimayaḡe e mia.”
7 Taumi tauwai sumaḡa ḡaromie inam yekunama noḡotinama
ya moraba kauana. Be aitauḡa nam timawai sumaḡena,
taudi adi giuma umanama girugiruminama porane ya riuna,
“Yeku vada taukerinama a tuaḡaiena, be yekunama vu-
tuna Mamaitua ya voie da na vadama yasinama ya
tubuḡana”
8 Be mate ya riuna,
“Inam yekunama vutuna banaga e voiedi da ta saḡai vitare
be ta bekubekuna.”
Taudi Mamaitua na giuma ta riuriu tuatuaḡaiena, vutuna
aubainama taudi tokare ta bekuna maika Mamaitua ya
vinevinedina nama.
9 Be Mamaitua taumi ya vinemina da taumi tauna na ba-
nagama babaumima, taumi guyaguyau be na pirisima, vu-
tuna aubainama taumi Mamaitua ḡaroḡaronama. Yodi taumi
isanama ko kawakawa saḡesaḡena, baninama taumi noḡone
tadiwanawana nopone, be tauna yai doka dobiḡemina tauna
na yanama vere vavasaḡinama nopone.
10 Noḡone taumi nam Mamaitua na damma nopone, be yodi
taumi na damma nopone ko miamiana.
Noḡone Mamaitua na raunuatoima nam ko kataiena,
be yodi taumi na raunuatoima koya kataie be koya
paḡona.

Banaga matedie nema sibo tè mia bako?

11 Yau banaga vavasaḡama, taumi mara banegimima
be nam uma dobunama ḡarona aubainama, vaḡai dobu
matabuna ko naḡonaḡona. Taumi vaḡavaḡai uma dobune
ko babababarana, vutuna aubainama taugu yà riuriu
vavasaḡemina da taumi ḡoana gewegewedima ko gosedina,
baninama inam ḡoendima vutudi aruimima tai ḡavie be
tawai gwaḡana.

12 Banaga nam waisumeḡidima matedie taumi ami
yawasanama didimanidie ko miana. Be voia veredīḡa
taudi matedie ko voiedi be ta kitedina, avedi da taudi tawai
wavu yababemina da taumi kabe gewagewa ko voivoie.
Be tokare Bada etara aubainama e veraverau munaḡana
raḡanine, taudi tokare Mamaitua isanama ta kawa saḡena
ami voiama veredima aubainama.
13 Banaga adi waibadama tabu be tabu dibudie taumi ko
miana Bada isanama aubainama. Dobu guyaguyaudima*
taudi adi waibadama dibune gabeman tawai badana, vu-
tuna aubainama ko voteyeteyedina.
14 Be guyaunama na gabegabemanima mate adi
waibadama dibune ko miana, baninama taudi guyau ya
riuporedina da gewagewa tauvoiedima naumeki da sibo a
kovoḡidina, be aitauḡa da vere tauvoiedima isedima ta kawa
saḡedina.
15 Be inam Mamaitua na ḡoanama da taumi sibo vere koya
voivoiedina, be veree inam banegidima nam aba ti kataie be
ta giugiu yabayababana, ko rawanuatuḡudina.
16 Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina. Be nam aitau
kwa riuna, "Yodi nam aiyaba ima panipaniguna, aubainama
yau ḡoane nama ya voia yabayababana". Inam avedi! Taumi
sibo koya miana Mamaitua na taunoyama maika.
17 Banaga matabudi ko viviredi, Mamaitua ko naire be
na damma banegidima koi nuapaḡoedina. Be mate dobu
guyaunama ko vivirena.

Piripiri sibo tè dami poredina Keriso maika

18 Taunoya, ami babadama ko viviredi be ko voteyeteye-
dina. Nam babada vovoyaḡotidi bo veredima taudiḡa ko
voteyeteyedi, ibewa da babada kivi korokorodima mate ko
voteyeteyedina.
19 Deḡoda banaga nam aba i voia waigewana, be a
raukivi gewagewa yababena, be tauna Mamaitua ewai
sumaḡe be ewai nuapaḡoena aubainama, naumeki da inam
piripirinama e dami porena Mamaitua anitai nuaverenama
aubainama. Inam kauinama Mamaitua matane ya vere
kauana.
20 Be deḡoda taumi gewagewa koya voie be a raukivi
gewegewemi be koya dami porena, inam naumeki da ami
voia waigewama kovoḡinama koya paḡona. Be deḡoda vere
koya voivoie be banaga a raukivigewagewa yababemi, be
taumi inam raukivigewagewanama koya dami porena, inam
kaua dosinama Mamaitua matane koya voiena.

* **2:13:** Uma dobudine dobu guyaguyaudima inam nam Seitan. Taudi maika 'king' bo 'queen'.

21 Tauna ya vinemina inam vutuna aubainama. Baninama
taumi kami taiye Keriso mate ya mariyawa be piripiri
matabudi ya dami poredina. Naumeki da tauna na wain-
uatoitoie keda yai kataimina da taumi nama sibo murinaga
koya nagona.
22 "Tauna nam aba gewagewanama tenaga maika i voia
rubuna. Be nam waitupa kaiyovu mudune i dobi rubuna."
23 Banaga a kunukunurena ragānine, tauna nam i kunura
garedina. Be a raraukivi gewegewena ragānine, tauna
nam i riuwai nainairidina. Ibewa da na nuaboyama be
na yawasanama matabuna Mamaitua nimane ya biridina,
baninama tauna ya kataiena da Mamaitua tokare inam
kauidima e kawa didimanidina.
24 Tauna tubuga gomine dà gewagewama ya kirogа nawe-
dina korosie. Inam kedane tauda gewagewae be ya kuvesi-
dana, da yodi Mamaitua na goane yawasana didimanidie
tà miana, be gewagewa na rewapanama nam garode ima
kenakenana. Keriso na keroe taumi koya yawasanana.
25 Baninama boni taumi sipu kwakokwakodima maika
ami goane koya nagonago yabayababana. Be yodi taumi sipu
taurabenama garone koya verau munagana. Tauna vutuna
ei dokemi be e rabe kauemina.

3

Banaga wainagidima adi giuma

1-2 Be kauinama teneginama nama, taumi waiwaivi ami
tautaugomama ko viviredi be adi waibadama dibune ko
miana. Inam kedane ami tautaugomama gesaudima aitaugа
vari verenama nam timawai sumagena, taudi tokare ami
yawasanama veredima ta kitedi be adi nogotama ta vitared-
ina.
3 Be anikawa veremima aubainama nam tubuge koi siemi,
maika waidebaviri bo komakoma kibokiboridima bo gara
waimatakanikanidima.
4 Ibewa da yawasana veredima nopomie maika voyagotа
be miagenuana, vutudi ami waisiama. Inam waisiedima
veredima tokare nam ta samoa. Inam yawasanidima vutudi
Mamaitua matane a moraba kauana.
5 Boni waiwaivi Mamaitua tauwai sumagenama taudi uma
kauidie ai siedina. Taudi adi tautaugomama a viviredi be adi
waibadama dibune a miamiana,
6 maika Sera, tauna na taugomama Eibraham ya vovo
teyeteye be yawai isana bada. Be taumi degoda ami tau-
taugomama nam ko nairedi be yawasana didimanidima ko
voiedina, taumi naumeki da Sera na sedama.

7 Be kauinama teneḡinama nama taumi tautauḡoma ami
visavisarama mate koi nuatenaḡa, be ko rabe kauedina,
baninama taudi nam ti rewapanana. Taudi mate yawasana
kenakena nonoḡinama tokare ta paḡona maika taumi. Vu-
tuna aubainama ko viviredina. Be deḡoda ibewa, taumi ami
moiragima tokare Mamaitua e vaia yababena.

Piripiri ko dami porena

8 Vutuna aubainama taumi matabumi ko mia genuana be
koi nuapaḡo vivira, be ko raunuatoi, ko raukivi vere be ko
ḡaubo munaḡana.
9 Be aitau gewagewa ḡaromie e voiena, nam gewagewae
koi maesi, avedi. Be aitau da e kunuremina, nam ko kunura
ḡare, avedi, baninama taumi Mamaitua ya vinemina da
vere taudi ḡarodie ko voiedina, inam kedane tokare vere koi
buderiena.
10 "Baninama deḡoda aitau yodi yawasana verene mien-
inama e ḡoena, bo yawasana veredima kitedima e
ḡoena,
naumeki da tauna menanama e rabe kauena, be giu
gewegewedima nam mudune e giuedi.
11 Tauna gewagewa e gose poredi be vere e voiedina. Be
tauna suba e wane da e wane guratena.
12 Aitauḡa vere tauvoiedima, Mamaitua taudi e raberabe
kauedina, be adi moiragima tokare nam e vaia
yababedi.
Be banaga aitauḡa gewagewa tauvoiedima, Bada taudi e
miamia tautauriedina."
13 Deḡoda taumi vere voienama ko ḡoe guratena, tokare
aitau e raukivi gewegewemi?
14 Be deḡoda vere koya voivoie be banaga a raukivi
gewagewa yababemina, naumeki da nuemima e verena,
inam kaua dosinama Mamaitua matane, be tauna tokare
yaba veredima e utemina. Inam banegidima gewegewedima
ḡarodie nam nuemima e rovo bo ko nairedi.
15 Be nuemima nopone Keriso ko paḡo da tauna vu-
tuna ami Badama be ko vivirena. Be raḡan matabuna
ko vokaukaua be ko miamiana, be raḡanine aitau ami
waisumaḡama ei taravirena, taumi waiḡapa ko paribeena.
Be uma kauidima vivire be voyaḡote ko voiedina.
16 Be taumi ami yawasanae raḡan matabuna Keriso ḡarone
didimanae, be mate ami noḡotama didimanidie ko miana.
Dabudine banaga ami yawasanama didimanidima ta kitedi
be waitupadeḡa banegidima tokare debedima ta subana.
17 Deḡoda gewagewa tà voivoiedi be piripiri tà banavina
inam naumeki, dà kovoḡama tè paḡona. Be ya verena deḡoda

Mamaitua na ḡoane vere tà voivoiedi be piripiri tà banavina, inam naumeki da tà dami poredina.

18 Keriso dà gewagewama aubainama piripiri ya banavi be ya guri tenaḡana, be tokare nam e guri munaḡa. Inam kauine tauna yai doka nawedana Mamaitua ḡarone. Keriso tauna vutuna didimana baneginama, tauda gewagewa banegidama aubaidama tubuḡe ya gurina, be Arua na rewapanae Mamaitua tauna ya kawa midisuḡu munaḡena.

19 Be arue tauna ya naḡona arua dibure miemienidima ḡarodie be ya rauguguyana.

20 Taudi vutudi boni Noa waga ya voivoiena raḡanine, taudi a mia be Mamaitua a rawarawa ḡaiḡaiena. Be Mamaitua yawai raba nuetauna da taudi sibo nuedima a vitaredina, be taudi yaḡoro da a rawarawa ḡaiḡaiena. Vutuna aubainama Mamaitua banaga raubisaḡa sievinama 8, taudiḡa yai yawasanidi be nam upae ti monu be ti gurina.

21 Be uma upanama inam babataito ewai matairena. Vutuna yodi ewai yawasanimina. Babataito inam nam tunidama miranama koḡaporenama aubaina, ibewa da babataito baninama inam umanama: Mamaitua tàwai baḡana da nopode dà noḡotama e kawa didimanidi be nuadama e subana. Be inam kauinama tèwai baḡena, Mamaitua tokare e utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡena aubainama.

22 Tauna ya naḡo marae be yodi Mamaitua kasaune e miamiana. Vutuna aubainama yodi anea be arua wairewapanidima, be rewapana ḡesaudima matabudi Keriso na rewapanama be na waibadama dibune ta miamiana.

4

Ami yawasanama ko vitaredi be Mamaitua na ḡoane ko miana

1 Keriso tubuḡe yai nuatoitoina aubainama, raḡanine tauda piripiri tà banabanavidina, naumeki da sibo tèi nuabagibagi be tè dami poredina dà Badama Yesu maika. Baninama aitau da tubuḡe piripiri e banavidina na waisumaḡama kana taiye, inam ewai maḡatarana da tauna riukaua gewagewa ya gosedina,

2 be na damonama yodi tauna na yawasanae nam uma dobunama yawasanidima tokare ei muriwatana munaḡedi. Ibewa da tauna yodi Mamaitua na ḡoane e miamiana.

3 Baninama taumi dobu na ḡoane, naumeki koyai nuavere ḡarovana. Inam taudi banaga nam waisumeḡidi taudi adi yawasanama, kitedima maika badara yabayababa, tegobua,

kaniposa, tegobua soidima be taparoro kaikaiyovudima maika kokoitau rauduneedima.
4 Be yodi banaga nam waisumeḡidi taudi a base da taumi inam kauidima gewegewedima koya gosedina. Inam vutuna aubainama yodi taudi ḡaromie tawai menamenana.
5 Taudi tokare Mamaitua noḡone ta etarana. Tauna kaite e vovo kaukauana da tokare banaga yawayawasanidima, be guriguridima matabudi e etaredina.
6 Vutuna aubainama banaga guriguridima vari verenama a vaiena da taudi tubuḡe kovoḡa a paḡona, be arue ta yawasanana.
7 Yaba matabudi kaiteka adi raḡanima damone tà tavatavana. Vutuna aubainama nam ko voia yabayababa, avedi, taumi ko mia genuana, koi noḡota kaua, yodibe ko moiragina.
8 Be yaba dosinama inam: Ami banagama ami banagama koi nuapaḡo kauedina, baninama wainuapaḡo gewagewa toitoi e rupurupudina.
9 Ami banagama ami vadae ta saḡana nam ko momoduedi.
10 Taumi tenatenaḡaḡa ami puyoma tabu be tabu Mamaitua na raukiviveree ya uteutemina. Inam puyodima ko rabe kauedi be inam puyodie ami banagama ko sagu kauedina.
11 Aitau da taurauguguya, naumeki da Mamaitua riunama sibo ya rauguguyena. Be aitau da tauwai kaisagu, naumeki da Mamaitua na rewapanae na banagama sibo ya sagudina. Inam kauidie Yesu Kerisoe Mamaitua tà kawakawa saḡena dà voiama veredima aubaidima. Tauna vutuna ḡarone, neneḡara be rewapana ta kenakena nonoḡana. Inam riukaua.

Keriso kana taiye deḡoda piripiri tà banavidina

12 Yau banaga vavasaḡama, taugu è kataiena da taumi yodi raurubu be piripiri ḡaromie ta kenakenana. Be inam piripiridie Mamaitua ami waisumaḡama e rarau rubudina. Be uma kauidima nam ko nuababaḡedi be ko riuna, “Uma yodi aba ḡarogue e tubutubuḡa.”
13 Ibewa da koi nuaverena, baninama taumi Keriso na wainuatoitoima kowai nuatoitoi saguna, be raḡanine Keriso ma neneḡarina e verau munaḡana, taumi tokare koi nuavere be ko mosarina.
14 Be deḡoda Keriso waimuriwatanenama aubainama banaga ta kunuremina, taumi naumeki da koi nuaverena, baninama Mamaitua Aruinama boruboruminama taumi ḡaromie.
15 Deḡoda taumi gewagewa ko voivoiedina maika rauvunuḡa bo danene bo banaga adi giu bo adi voiama kowai

badabada yababedi be damone piripiri ko banavidina, inam naumeki da ami kovoḡama koya paḡona.

16 Be deḡoda Keriso kana taiye piripiri ko banavidina, nam ko tunimayaḡa. Taumi koi nuavere be Yesu isane Mamaitua ko kaisuḡusuḡuna.

17 Etara raḡaninama kaiteka e tavatavana da Mamaitua na damma ḡarodie etara ei karena. Be deḡoda Mamaitua tauda tauwai sumaḡa e etare dokedana, naumeki da banaga aitauḡa Mamaitua na varima verenama nam ti vovo teyeteyena, taudi nemanama? Taumi ko noḡonoḡotina taudi tokare ta yawasana, bo?

18 Be

“Deḡoda didimana banegidima Mamaitua na yawasanama kedanama banavinama ḡarodie e piripirina, naumeki da gewagewa banegidi bo banaga adi yawasanama barebaredima, taudi tokare nema inam yawasaninama ta banavi bake? Nam teneteneḡina!”

19 Vutuna aubainama taumi aitauḡa Mamaitua na ḡoane kowai nuatoitoina, taumi ami yawasanama Mamaitua nimane ko boru, be voia veredima ko voiedina, baninama Mamaitua tauna tauwai tubuḡa patupatutunama.

5

Ekalesia babadidima adi raukurama

1 Yodi yau giuma taumi ekalesia babadimima ḡaromie yà boruna. Taugu mate ekalesia kana badama be Keriso na wainuatoitoima èi matematena. Be taugu mate tokare Keriso e maḡatarana raḡanine yau buderima boruboruminama e uteguna.

2 Mamaitua Na Sipuma ko rabe kauedi. Nam aitau ima segesegerimina, ibewa da taumi nuemie koi rabaraba kauana, baninama inam vutuna Mamaitua na ḡoanama. Be nam waigogo bo mane ko noḡoti be koi rabaraba. Ibewa da taumi Mamaitua koi nuapaḡoe be aubainama koi taunoyana.

3 Nam koi badabada gurata ḡarodie, ibewa da voia veredima ko voiedi be ḡaromie ta kitana.

4 Be sipu taurabedima adi badama e maḡatarana raḡanine, taumi tokare ami maesama boruboruminama e utemina, inam maesinama tokare nam e samoa.

5 Yarayaraga taumi ko ḡaubo munaḡa be babada adi waibadama dibune ko miana, baninama

“Mamaitua banaga raurau guyaguyaudima e biri dobiḡedina. Be banaga matabumi yà riuriuemina da aitau e ḡauḡaubo munaḡana, Mamaitua tauna tokare e raunuatoiena.”

6 Vutuna aubainama Mamaitua matane ko ḡaubo munaḡana. Be na ḡoanama nama raḡanine tauna tokare e kawa saḡemina.
7 Ami nuaboyama matabudi Mamaitua nimane koi damidina, baninama tauna vutuna taurabemima.
8 Koi kita kaua be ko rabe munaḡemina! Baninama kami tauma Diaboro e karakaravemina laion maika, e guda yarusimina aubainama.
9 Be piripiri raḡandie ami waisumaḡe ko midi da bagibaginaḡa, be Diaboro ko riutuaḡaiena, baninama ko noḡoti da tauwai sumaḡa dobu ḡesaudie piripiri teneḡidima nama ta banabanavidina.
10 Mamaitua yai aninana da yodi taumi raḡan ḡaubonaḡa ko rautapa wainuatoitoina. Be nam koi nuaboya, baninama Mamaitua tauna raunuatoi baneginama aubainama, tauna Yesu Kerisoe ya vinemina da taumi tokare tauna mate ko mia nonoḡana na kaba miama boruborumine. Tauna tokare e kawa didimanimina, be na raukiviveree tokare rewapana e utemi da taumi ami waisumaḡe ko midi bagibagina, be tokare piripirie nam ko beku.
11 Tauna vutuna ḡarone rewapana e kenakena nonoḡana. Inam riukaua.

Pita na giuma damonama

12 Taugu uma letanama tuponama è girumina ḡaromie, be Sailas turaguma patupatutunama tauna ya saguguna. Taugu è girumina ḡaromie duḡumima aubainama, be yài maḡatarimi da taumi avedi da piripirie kowai nuatoitoina, be riukaua da Mamaitua na raukiviveree ko miamiana. Vutuna aubainama inam raukiviverene ko midi da bagibaginaḡa.
13 Tauwai sumaḡa matabudi uma Babilon nopone miemienidima tawai kaiwemina. Taudi mate Mamaitua ya vinedina maika taumi. Be natuguma* Mak tauna mate ewai kaiwemina.
14 Be wainuapaḡoe koi kaiwa vivirana.

Matabumi aitauḡa Kerisoe miemienima suba ḡaromie e kenana.

* **5:13:** Mak tauna nam Pita natu ḡomina. Ibewa da arue natuna.

Pita 2
leta aniwai rabuinama ya girumina

Pita na waikaiwama

1 Taugu Saemon Pita, Yesu Keriso na apasolma be
na taunoyama, uma letanama yà girugirumina taumi
tauwai sumaḡa ḡaromie. Yesu Keriso tauna vutuna tauda
dà Mamaituama be dà Tauwai yawasanama, tauna vu-
tuna taukawa didimanidama be matabuda waisumaḡa
teneḡinama ya utedana. Inam waisumeḡinama tauna matane
ya vere kauana.

2 Tauna na raukivivere be na subama ḡaromie sibo a
maurana, baninama taumi Mamaitua be dà Badama Yesu
koya katai kauedi be taudi mate ko miamia tenaḡana.

Mamaitua ya vinemina

3 Bada Yesu ya vinedana, aubainama yodi Yesu tè katai
kaue be tauna mate tà miamia tenaḡana, vutuna aubainama
rewapana be yawasana matabudi Arue ya utedana, da yodi
tauda teneteneḡinama da didimanae tà miana.

4 Be mate inam rewapanine tauna na saugama do-
sidima be veredima ya utedana da tokare tà mia nonoḡana
Mamaitua maika. Be inam kedane dobu adi voiama
gewegewedima kaite tè gosedina, inam vutudi a kawakawa
gewagewadana.

5 Vutuna aubainama ko raurubu gurata da ami waisumaḡe
vere ko voiena. Be vere murine Mamaitua ko katai kauena.

6 Be Mamaitua ko katai kauena murine, tokare ko rabe
munaḡemina. Be rabemunaḡa murine inam kaigurata. Be
kaigurata murine inam miakaua.

7 Be miakaua murine raukivivere. Be raukivivere murine
wainuapaḡo.

8 Deḡoda inam yawasanidima ami waisumaḡe ta kena
be ta morabana, inam raḡanine taumi tokare nam ko mia
yabayababa, ibewa da taumi tokare dà Badama Yesu Keriso
ko katai kauena.

9 Be deḡoda aitau ḡarone inam yawasanidima nam ta kena,
inam nam i verena. Baninama Bada Yesu inam baneginama
na gewagewama ya noḡonoḡota poredina. Be inam baneginama tauna matanama ya pota be nuanama ya koana,
aubainama inam yawasanidima nam ima noḡonoḡotidina.

10 Yau bana, Mamaitua ya yokoemi be ya vinemina, vutuna
aubainama yodi ko raurubu gurata da na ḡoanama ruvane
nama ko miana, da banaga ta kitemi be ta kataie da taumi

Mamaitua ya vinemina. Taumi dẽgoda inam yawasanidima
ko voiedina, taumi tokare nam airãgan ami waisumãge ko
beku.
11 Inam rãganine taumi aubaimima Mamaitua tokare nu-
anama tabutabune mara matakedanama e kaiporena. Be
taumi tokare dà Badama Tauwai yawasana na waiguyauma
kenakena nonoĝinama nopone ko sãgana.

Riukaua kana matamatama
12 Taumi inam riukauidima kaite koya kataiedi be Bada
na riukaue ko midimidi bagibagina. Be yaĝoro taugu rãgan
matabuna uma yabedima yà riuriu wainoĝotimina.
13 Taugu è noĝotina inam ya verena da taugu yà miamiae
inam yabedima rãgan matabuna yà riuriu wainoĝotimina,
be muriĝa da yà gurina.
14 Taugu è kataiena da taugu kaiteka yau rãganima e
tavatavana da yà gurina, baninama dà Bada Yesu Keriso
nama ya riueguna.
15 Vutuna aubainama taugu yà rarau rubu guratana,
baninama yà ĝoeĝoena da taumi uma giudima matabudi ko
ragaudi da nuemie, be rãganine taugu yà gurina, taumi uma
giudima kaite koya kataiedina.
16 Tauma kè riuemina da tauda dà Badama Yesu Keriso
ma rewapanina tokare e verau munãgana. Uma giudima
tauma nam nuamaie kei tubuĝidi be kama giugiuemina.
Ibewa da tauma vutuna matãgomimaie na borumama be na
rewapanama kè kitana.
17 Inam rãganine Tamadama Mamaitua Yesu ya kawa sãge
be na borumama ya utena. Dabudine bona dosinama marae
ya dobi be ya riuna, "Inam tauna taugu natuguma nuaguma
e pãgopãgona, be taugu yàwai nuaverena tauna ĝarone."
18 Be uma giudima rãganine tauma Yesu mate oya babaune
kè miamia be bona marae be ya yovona bea ĝomimaie kè
vaiedina.
19 Uma kauinama yai kataimai be kè katai kauena
da peroveta boni aba a giugiuedina, inam matabudi
riukaua. Vutuna aubainama taumi mate sibo peroveta
adi giuma koyai sumãgedi be koyai muriwatanedina, ban-
inama inam giudima taumi nopomie maika kabe kodam
dobu waikupikupine ti yanayana watanana naumeki da
rãgantomtom, be rãgantomtom taurãgarãgan* e tavana be
e yanayanana, nama tokare nopomie e yanana. Be tau-
rãgarãgan tauna vutuna Yesu.
20 Be mate ko noĝoti da girugiruminama porane boni
peroveta nam nuedie giu ti tubuĝidi be ti giugiuedina.

* **1:19:** 'Rãgantomtom' inam Yesu na kaba verauma be 'taurãgarãgan' tauna vutuna Yesu.

21 Be nam airaḡan banaga mabidie tiwai perovetana,
ibewa da taudi Arua Babau yai dokedi be Mamaitua aba ya
vatovatodina, giudima nama taudi a vatovatodina.

2

Tauwai katakatai kaikaiyovudima tokare kovoḡe ta miana

1 Be Peroveta ḡesaudima kaikaiyovudima mate boni Israel
nopone a miamiana. Be teneḡinama nama yodi tokare
tauwai katakatai kaikaiyovudima nopomie ta maḡatara, be
taudi moisiriḡa waikatakatai kaikaiyovudie tokare ta boru
waideḡemina. Be Bada tauna vutuna ya kuvesidina, be
tokare isanama ta boviena. Inam kedane taudime adi
kovoḡama tokare tunidie ta boruna be ta guri makaina.

2 Be toitoi tokare adi ḡoanama kauidima waitu-
nimayamayaḡidima tai muriwatanedi, be yawasana
riuriukauinama tokare tai mirana. Inam raḡanine banaga
tokare giu gewegewedie riukaua kedanama tai giugiuena.

3 Inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima tokare wai-
gogo noḡotinama ta paḡo be taudi giu kaikaiyovudie ta
raumanena. Inam banegidima Mamaitua boni ya siava
wainonoḡidina, be yodi taudi guri kenakena nonoḡinama
tawai rabena.

4 Baninama anea ko noḡotidi, avedi da taudi marae
miemienidima be raḡanine gewagewa a voivoiena, Ma-
maitua yaḡoro ya pore dobiḡedina gienae. Be dabudine taudi
yodi dom waitadiwanawanane ta miamiana, be kovoḡa ta
raberabena.

5 Be mate dobu poranama* ko noḡoti. Mamaitua banaga
gewegewedima nam i yawasanidina, ibewa da tauna kabaita
ya riupore be inam dobunama yai monu porena. Be
didimana taurauguguyenama Noa taunaḡa yai yawasanina
na vadama banegidima 7 mate.

6 Be mate Sodom be Gomora meagaidima ko noḡotidi.
Mamaitua inam meagaidima ya gabu gorudi da kavudiḡa
a kenana. Dabudine banaga yodi ta kita be ta kataie da
gewagewa banegidima tokare ḡarodie nama ta tubuḡana.

7-8 Be Mamaitua Lot yai yawasanina, baninama Lot tauna
didimana baneginama. Be tauna na banagama gewegewed-
ima adi yawasanama miremiredima raḡan patapatanama
ya kitekitedi be ya vaivaiedina raḡanine, tauna ei nuaboya
kauana.

9 Yodi tè katai kauena da Mamaitua waisumaḡa
banegidima adi raurubue tokare teneḡinama ei

* **2:5:** ‘Dobu poranama’ inam Adam na raḡanie ya naḡo da kabaita dosinama na raḡanie.

yawasanidina. Be banaga nam waisumeḡidi Mamaitua tokare etara na raḡanie adi kovoḡama e utedina.

10 Taudi aitauḡa Bada na waibadama a riuriutuatuaḡaie, be tubuḡidima na ḡoanama miremiredima awai muriwatanedina, taudi tokare inam kovoḡinama ta banavina. Be inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi debedima ya tora kauana, be nopodima moraba ya moḡavuna. Be mara taumiendima tawai diboḡidi be ta kunukunuredina.

11 Be anea taudi avedi da ai rewapana kauana, nam inam banegidima gewegewedima maika, be nam airaḡan Bada matane mara taumiendima ti diboḡidi bo ti kunuredi.

12 Be inam banegidima taudi mara taumiendima adi rewapanama nam ti kataiedina, aubainama tawai diboḡa be ta kunukunura yabayababana. Taudi a bua kaua be adi yawasanama musara adi yawasanama maika. Vutuna aubainama taudi tubuḡa na ḡoane ta voivoia yabayababana. Taudi tokare guri ta kita saḡena maika musara ta vunuḡidi be tawai guridina nama.

13 Taudi banaga a voiedi be awai nuatoitoina maesinama, taudi mate tokare tai nuatoitoina. Taudi adi nuavere kauama inam avedi da suare, be taudi yaḡoro ta kani posa, ta tego bua be voia waimatawarewaredima ta voivoiedina. Taudi taumi mate ko soisoi tenaḡana raḡanine, taudime ta kawa saḡesaḡe munaḡedi be tawai guyaguyauna, baninama taumi adi giuma miremiredima kowai beavaiedina aubainama.

14 Be taudi waiwaivi tabu be tabu ta kita nuadiniedi be tawai kwinedina, be taudi raḡan matabuna gewagewa ta voivoiedina, be nam airaḡan tima sipesiperena. Be banaga adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima ḡarodie ta menamena ḡarorona da kabe adi ḡoanama ta voiedi. Be mate taudi waigogo na nuauyauyama debedima ya moḡavu kauana. Inam nama banegidima Mamaitua tokare e mutu ririḡidina.

15 Taudi keda didimaninama a gose pore be Beor natunama Beilam na voiama tawai muriwatanena. Beilam tauna na ḡoana kauama inam gewagewa e voie be damone maesa e paḡona.

16 Be musara donki tauna nam giugiuna, be inam raḡanine banaga maika ya giu ḡoma be peroveta Beilam na voia buabuae ya riutuaḡaiena da tauna nam nama sibo ya voia.

17 Inam nama banegidima ḡarodie tokare nam yawasana ta banabanavi. Taudi adi waikatakataima kavakavanama be nam baniboruboruna. Taudi inam watutu tiwatiwanama maika, bo taudi maika ḡuva dobu e suma be sive e suvesuve waibabarina nama. Taudi adi gabuma inam waitadiwanawana vavasaḡinama Mamaitua ya vokaukaue be e

kenakenana,
18 baninama taudi rauguyaguyau giudima nam bani
biribiridi be ta giugiu yababedina aubainama. Taudi tubuga
adi goanama miremiredima ta goegoe kauedina. Be taudi ta
goegoena da tauwai sumaga vaudima inam yawasanidima
miremiredima a gosegosedina kabe ta voia munagedi. Vu-
tuna aubainama ta menamena garorona da taudi adi kwaroe
kabe tauwai sumaga vaudima ta tikonidi, be yawasana a
gosegosedina kabe ta voia munagedi.
19 Taudi ta giu garogaroro be ta riuriuna, "Degoda taumi
koi muriwatanemaina, taumi tokare ami goanama nama
kauidima ko voiedina, be nam aba e tainuarageragemi."
Be ibewa da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima
taudi gomidima guri aubainama tawai yaragana. Baninama
dego yabanama ei bademina, taumi inam yabanama na
yaragama koya tubugana.
20 Be degoda banaga vari verenama a vaie da adi
yawasanama a vitaredi be Yesu Keriso a kataiena, be murine
degoda Keriso a mia tautaurie be yawasana miremiredima
boni a voivoiedina ta voia munagedina, inam raganine adi
yawasanama a gewagewa vavasagana nam maika nogone,
murига da ai sumagana.
21 Be verenama da inam banegidima didimana kedanama
nam sibo a kataie. Inam ya verena da taudi kaite a vaie da
a kataiena, be yodi yagoro da Mamaitua na riuvavasagama
babaudima ta miamia tautauriedina, inam tauna Mamaitua
matane ya gewagewa kauana.
22 Be banaga giu uma a giugiuedina inam a riu kauana,
"Inam banegidima taudi maika dagadagasi, taudi ta wagiro
be wagirodima ta kanikani munagena." Be mate taudi
maika bawa. Banaga bawa natunatudima upae tawai sigu
kauedina, be raganine barabarae ta tavatavana, taudi ta
munamunagana konokonoe topa aubainama.

3

Bada ya sauga da e verau munagana

1 Yau bana, uma yodi yau letama aniwai rabuinama
garomie yà girugirumina. Uma letedima rabui nopodie
taumi aba kaite koya katakataiena, vutudi taugu yà riuwai
nogota munagemina da taumi nogota veredima sibo debe-
mie a kenana.
2 Taugu yà goegoena da boni peroveta babaudima abaga
a giugiuedina, vutudi taumi ko nogotidina. Be mate dà
Badama Tauwai yawasana abaga ya giugiuedina mate ko

noḡotidina. Inam giudima vutudi boni apasol ḡaromie a rauguguyedina.

3 Be yaba tenaḡa yà ḡoeḡoena da ko katai kauena inam uma, yodi raḡan damodie tauwai diboḡa ḡesaudima ta maḡatarana. Taudi riukaua tokare tai kwatekwateve be adi ḡoanama kauidima miremiredima ta voiedina.

4 Be inam raḡanine taudi tokare tai taraviremi be ta riuna, “Yesu ya saugana da tokare e verau munaḡana, be yodi tauna deḡo, wa? Boni dobu ya tubutubuḡe naumeki da yodi nam aba i tubuḡa rubuna, yaba matabuna teneḡinama nama e kenakenana. Tauma tamatamamaima nama boni ai raba rereḡa da a gurina.”

5 Be inam banegidima taudi inam kauidima boni a tubutubuḡana matabudi a boviedina, avedi da a kataiena da boni Mamaitua riune mara ya tubuḡana, be mate tauna riune upa kivine dobu ya maḡatara be e kenakenana. Be taudi ta voivoia munaḡedina da taudi kabe nam ti katakataie.

6 Be mate muriḡa inam upanama teneḡine Mamaitua dobu yai monuna.

7 Be inam riunama teneḡine Mamaitua ya riuna da mara be dobu tokare kaie e gabu gorudina, etara raḡanine. Inam raḡanine Bada banaga nam waisumeḡidi tokare e kawa gewegewedina.

8 Be yau bana, uma ko noḡoti, Bada ḡarone modi 1 tausand inam maika raḡan tenaḡa. Be raḡan tenaḡa inam maika modi 1 tausand tauna ḡarone.

9 Bada tauna ya saugana da e verau munaḡana, be yodi tauna nam verau aubainama imawai riuriu koana, banaga ḡesaudima ta riuriuna maika. Ibewa da tauna ewai raba nuetauna, baninama e ḡoeḡoena da banaga matabudi sibo adi gewagewama a kuvesidina, be nam aitau sibo gienae ya naḡo.

10 Be Bada na kaba verauma raḡaninama e verauna inam maika taudanedanene, tauda nam te kataiena airaḡan e verau. Inam raḡanine gugura dosinama nopone mara tokare ta samoana. Be dobu nopone yaba matabudi tokare kaie e gabu gorudi be tai kavedina.

11 Be yodi koya kataie da yaba matabudi tokare ta samoana. Vutuna aubainama taumi banaga nema maika kitemima sibo koya tubuḡa? Taumi sibo banaga babaumima, be Mamaitua na ḡoanama ruvane nama sibo koya miana.

12 Be Bada na kaba verauma raḡaninama taumi ko raberabe be Mamaitua na ḡoanama ko voivoiedi. Inam kedane tauna na kaba verauma raḡaninama tokare ko taitupona. Be inam raḡanine mara tokare kaie e gabu gorudi be ta

samoana. Inam rag̃anine dobu be nopone yaba matabudi tokare kai menane e gabu gorudi be ta nuagudaguda be tai kavedina.
13 Be Bada na saugama ya boruna da tauna tokare mara vaudima be dobu vaunama e voiedina, inam dabudine tokare didimana banegidima ta miana. Vutuna yodi tà raberabena.
14 Be yau bana, taumi yodi kowai rabana aubainama ko raurubu gurata da yawasana miremiredima g̃aromie nam Mamaitua e kitedi be ei wavumi, avedi, ibewa da subae tauna mate sibo koya mia tenag̃ana.
15 Be ko nog̃oti da Bada ewai rabanuetau be ewai rauriemina da taumi ko kuvesa be ko yawasanana aubainama. Uma yabedima teneg̃idima turadama Pol Mamaitua na nuauyauyae g̃aromie ya giruma be ya giuedina.
16 Inam nuauyauyanama teneg̃ine leta g̃esaudima nopodie inam giudima tauna ya giuedina. Inam letedima nopodie yaba g̃esaudima ya girugirumidina a piripiri kauana, nam anikatakataiedi. Be banaga gewegewedima taudi Pol na giuma riuriukauidima ta vitaredi be kaiyovue ta rarau guguyena. Be teneg̃inama nama taudi Mamaitua na giuma g̃esaudima girugiruminama porane ta vitaredi be kaiyovue ta rarau guguya yababena. Vutuna aubainama taudi adi damonama guri kenakena nonog̃inama tokare ta banavina.

Pita na giuma damodamodima

17 Yau bana, inam kauidima yodi yà riuriu wainonog̃imina da ko katai kauedina. Vutuna aubainama taumi yodi ko rabe kauemi da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima nam tai kedadoka waigewemi, avedi. Taumi kaite ami waisumag̃e ko midimidi bagibagina, be yodi tokare nam ko beku.
18 Tauda dà Badama tauwai yawasanidama Yesu Keriso na raukiviverema nopomie e moraba be tauna ko katai kauena.
Tauna vutuna g̃arone neneg̃ara yodi be nokoi, nama ta kena nonog̃ana. Inam riukaua!

Jon 1
leta pakanama ya girumina

Yawasana riunama

1 Boni pakane yaba ya kenakenana inam yawasana riunama. Inam riunama vutuna tauma apasol beamaie kè vaiena, matamaie kè kita da kè kita yaḡe be nimamaie kè taikonina.

2 Inam vutuna yawasana, be yawasaninama tauma ḡaromaie ya maḡatara be matamaie kè kitakitana, vutuna yodi kawai matemate be yawasana kenakena nonoḡinama ḡaromie ka rarau guguyena. Inam yawasaninama noḡone Tamadama Mamaitua ḡarone kenakenanama, vutuna yodi ḡarode ya maḡatarana.

3 Be tauma aba matamaie kè kitakita be beamaie kè vaivaiena, vutuna yodi ḡaromie ka rarau guguyena da taumi mate sibo tèi rawateḡeidana Tamadama be Natunama Yesu Keriso ḡarodie.

4 Uma kauidima ka girugirumidina ḡaromie da matabuda tài nuavere tenaḡana aubainama.

Yanae tà naḡona

5 Be tauma Mamaitua ḡarone vari kè paḡo be ḡaromie ka rarau guguyena inam umanama: Mamaitua tauna yana, be tauna nopone nam kupi ima kenakenana, ibewa.

6 Be tauda kupi yawasanidima tà voivoiedina, be yaḡoro tà riuriuna da tauda Mamaitua mate tèi rawateḡeidana, tauda inam banaga kaikaiyovudama, be nam riukaua ruvane tama naḡonaḡona.

7 Be deḡoda yanae tà naḡona, maika tauna yanae e miamiana nama, inam raḡanine tauda tokare dà banabanagama mate tài rawateḡeida be tauna natunama Yesu kosinine dà gewagewama matabudi e koḡa poredina.

8 Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa ḡarode, tauda inam tàwai kedadoka waigewadana, be riukaua nopode nam ima kenakenana.

9 Be Mamaitua inam banaga waipatutuna be didimaninama, aubainama tauna tokare dà gewagewama matabudi e noḡota poredi be dà yawasanama barebaredima mate e koḡa poredina, deḡoda dà gewagewama tà kuvesidina.

10 Baninama Mamaitua ya riuna da banaga matabuda gewagewa banegidama. Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa te voia rubuna, tauda inam Mamaitua tà riuriu

waikaikaiyovuna, be tauna na riuma tauda nopode nam ima kenakenana.

2

1 Yau sedama,* taugu uma kauidima yà riuriuemina da taumi nam gewagewa ko voiedi. Be dẽgoda gewagewa ko voiena, naumeki da banaga tenãga tauda dà tausaguma e miamiana. Tauna vutuna tauda muride e midi be aubaidama Tamadama ãgarone e giugiuna. Tauna vutuna Yesu Keriso, didimana baneginama.

2 Tauna vutuna ya rauepaiyeda be dà gewagewama aubainama tubuãine ya tipana aubaidama, be nam taudaãga, ibewa da dobu matabuna adi gewagewama mate aubainama, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.

3 Be dẽgoda Bada na riuvavasaãgama matabudi tà voteyeteyedina, inam tawai maãgatara munaãgedana da tauda inam tauna ãgaroãgaronama.

4 Be dẽgoda tam aitau kwa riuna, "Taugu Mamaitua ãgaronama" be na riuvavasaãgama nam kwa voteyeteyedi, tam inam banaga kaikaiyovumma be nam riukaua ruvane kuma miamiana.

5 Be dẽgoda aitau Mamaitua na giuma e vovo teyeteyedina, tauna inam Mamaitua na wainuapaãgoma noponama ya moãgavuna. Be nema tà katai bake da tauda Mamaitua nopone tà miamia?

6 Aitau e riuriuna da tauna Bada ãgaronama, naumeki da Yesu nema ya naãgonaãgo bakona, nama tauna e naãgona.

Riuvavasaãga vaunama

7 Yau banaga kauama, Bada Yesu ya riu vavasaãgedana da tauda dà banagama dà banagama sibo tèi nuapaãgoedina. Be inam riuvavasaãginama nam riu vauna, ibewa da giunama teneãginama taumi noãgone koya vaivaiena, vutuna yodi yà girugirumina.

8 Inam riuvavasaãginama inam riu poranama, be you riu vaunama. Be inam riuvavasaãginama inam riukaua, vutuna Keriso na yawasanae be taumi ami yawasanae ya maãgatarana, baninama tadiwanawana ya vaikoakoa be riukaua yananama yodi nopomie e yanayanana.

9 Aitau e riuriuna da tauna yanae e miamiana, be dẽgoda turanama ãgesau e gadogadoãgaiena, tauna inam tadiwanawana noponaãga e naãgonaãgona.

10 Be aitau turanama ãgesau ewai nuapaãgoena, tauna inam yanae e naãgonaãgona. Be inam baneginama ãgarone nam aba

* **2:1:** Riu 'yau sedama' inam nam na seda ãgoma. Be ibewa da tauna banaga poranama aubainama nama e riuriuna.

gewagewanama ima kenakenana da tokare turanama ḡesau ei beku.
11 Be aitau turanama ḡesau e gadogadoḡaiena, tauna
inam tadiwanawana noponaḡa e naḡonaḡo be e miamiana,
baninama tauna matanama tadiwanawana ya suma tom be
deḡo e naḡonaḡona nam i kataiena.
12 Yau sedama, taugu uma kauidima yà girugirumidina
ḡaromie, be ko kataie da Mamaitua ami gewagewama ya
noḡota poredina, baninama Keriso tauda aubaidama ya
mariyawa be ya gurina.
13 Taumi dosi tautauḡomimima, taugu uma kauidima
yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi Bada kaite
koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama
e miamiana.
Be taumi yarayaraga waisumeḡimima, taugu uma
kauidima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi
Seitan koya vaisubana. Be taumi seda matabumi, taugu
uma kauidima yà girugirumidina ḡaromie, baninama
taumi kaite Tamadama Mamaitua koya kataiena.
14 Be mate dosi tautauḡomimima, taugu uma kauidima
yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi Bada kaite
koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama
e miamiana.
Be taumi yarayaraga waisumeḡimima, taugu uma
kauidima yà girugirumidina ḡaromie, baninama taumi
koyai rewapanana, be Mamaitua riunama nopomie e
kenakenana na rewapanae taumi Seitan koya vaisubana.

Uma dobunama nam koi nuapaḡoe

15 Uma dobunama be yaba matabudi nopone ta kenake-
nana nam koi nuapaḡoedi. Be deḡoda aitau uma dobunama
ewai nuapaḡoena, tauna inam Tamadama Mamaitua wain-
uapaḡoenama nopone nam ima kenakenana.
16 Baninama yaba matabuna uma dobune tà kitedi be
nuadama ta sorusorudina kitedima maika tubuḡidama adi
ḡoanama, bo mata na ḡoanama, bo banaga adi waiguyauma.
Inam yabedima matabudi nam Tamadama marae ḡarone be
ti yovona, ibewa da taudi matabudi dobu ḡaronama.
17 Uma dobunama be na ḡoanama matabudi tokare ta
samoana, be aitau Mamaitua na ḡoanama e voivoiena, inam
baneginama tokare e mia nonoḡana.

Keriso tauwai ḡavienama

18 Yau sedama, yodi inam raḡan damodie ta tavatavana.
Be boni taumi koya vaie da Keriso tauwai ḡavienama e ver-
averauna e tavana. Be Keriso tauwai ḡavienama ḡesaudima

toitoi kaiteka ta tavatavana. Inam kauidima tauda tawai kataidana da kaiteka rag̃an damonama e tavatavana.

19 Inam banegidima nog̃one tauda mate tèwai taparoro tenag̃ana, be yodi a gosedana. Inam banegidima nam tauda dà banaga kaua, be deg̃oda taudi sibo tauda dà banagama, taudi tokare nam a goseda. Tauda nog̃one taudi mate tè miamiana, be taudi a gosedana aubainama yodi tè kataie da inam banegidima taudi nam tauwai sumag̃a damnama nopone tima miamiana. Be deg̃oda ti g̃oena, tokare nam a goseda.

20 Be taumi inam ibewa, baninama Banaga Babaunama kaite matabumi yai aiainimi, be riukaua koya kataiena.

21 Taugu g̃aromie yà girugirumana, nam ko nog̃oti da taumi kabe riukaua nam ko katakataie, ibewa da taumi riukaua koya kataiena aubainama g̃aromie yà girugirumana. Be inam riukauinama nopone nam tokare kaiyovu tà banavi, ibewa.

22 Be yodi aitau kaikaiyovuna? Banaga aitau e riuriuna da Yesu tauna nam Tauwai yawasana, inam baneginama tauna vutuna banaga kaikaiyovunama, tauna vutuna Keriso tauwai g̃avienama, baninama tauna Tamadama be Natunama Yesu tauboviedima.

23 Deg̃oda aitau Mamaitua Natunama e boviboviena, tauna nam tokare Tamanama e pag̃o be mate ta mia tenag̃a. Be aitau Mamaitua Natunama ewai anine be e riuriuna da Yesu tauna Tauwai yawasana, inam baneginama tauna tokare Tamadama Mamaitua e pag̃o be mate ta mia tenag̃ana.

24 Ko kita kaua da aba nog̃one ai kataimi be koya vaivaiena, naumeki da nopomie e kena nonog̃ana. Deg̃oda nopomie e kenana, taumi tokare natunama Yesu be Tamanama Mamaitua mate ko mia tenag̃ana

25 be yawasana kenakena nonog̃inama ko pag̃ona, inam vutuna tauna ya saugedana.

26 Taugu uma yabedima yà girugirumidina g̃aromie da yà riu wainog̃otimina, baninama banaga g̃esaudima ta g̃oeg̃oena da taumi tai doka waigewemina.

27 Be taumi Arua Babau kaite koya pag̃o be nopomie e miamiana. Vutuna aubainama yodi nam tauwai katakatai g̃esau koma g̃oeg̃oena da sibo yai katakataimi. Baninama Arua Babau yaba matabudi ewai katakataimina, be aba tauna ewai katakataimina inam matabudi riukaua, be nam kaiyovu. Be Arua Babau aba yawai katakataimina, nama ruvane sibo rag̃an matabuna Keriso g̃arone koya miana.

28 Vutuna aubainama yau sedama, ko kaigurate da Yesu na yawasanae ko mia nonog̃ana. Be tauna e mag̃atarana

rāganine, tauda tokare ma raudebatorada tauna noōone tà midina, be nam tà tunimayāga.

29 Taumi koya kataiena da tauna didimana baneginama, be mate aitauūga didimana ta voivoiedina, inam tauna na sedama.

3

Mamaitua na sedama

1 Yodi ko kita da Mamaitua na wainuapaōoma ya moraba kauana ōarode, vutuna aubainama ya voieda da yodi na sedama tè tubuōana. Riukaua da na seda ōomama tauda! Be aba aubainama dobu banegidima tauda nam ti kataieda, inam baninama taudi Mamaitua nam ti kataiena.

2 Yau banaga kauama, tauda yodi Mamaitua na sedama tà miamiana, be nema tokare tà tubuūga bakona, yodi tauda nam te katai kauena. Be aba tè kataiena inam Bada e maātatarana rāganine tauda tokare tauna maika tà tubuōana, baninama inam rāganine tauna tokare bani ōominama matade tà kitana.

3 Be aitau da Kerisoe inam noōotinama ōarone e kenakenana, tauna yawasana miremiredima nam ima voivoiedina, baninama Keriso mate tauna nam yawasana miremiredima i voiedina.

4 Aitauūga gewagewa ta voivoiedina, taudi tarawatu tawai mia kotova kauena. Baninama gewagewa inam tarawatu tauvagudagudanama.

5 Be taumi koya kataiena da Yesu ya maātatarana gewagewa noōota porenama aubainama. Be tauna nopone nam gewagewa ima kenakenana.

6 Be aitau tauna ōarone e miamiana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Be aitauūga gewagewa tawai borudidina, taudi Yesu nam ti kitana, bo nam ti kataiena.

7 Yau sedama, ko kita kaua da nam aitau e boru waideēemi. Aitau da didimana e voivoiena, naumeki da tauna banaga didimaninama, Yesu didimaninama e miamiana maika.

8 Be aitau gewagewa e voivoiena, tauna inam Diaboro ōaronama, baninama Diaboro tauna boni pakane nama gewagewa ya voivoiena. Inam vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya yovo be ya maātatarana da Diaboro na noyama e kawa gewegewedina.

9 Aitau Mamaitua ōarone ya tubuūga vitarana, tauna tokare nam gewagewa ei borudidi be kwa kita. Baninama tauna nopone Mamaitua yawasana ya boruna maika pesi. Tauna nam teneteneēina da gewagewa e voiedi, baninama tauna Mamaitua ōarone kaite ya tubuūga vitarana.

10 Tokare nema tà katai bake da dẽgo taudi Mamaitua na
seda, be dẽgo taudi Diaboro na seda? Umanama tokare tà
kataiena: Aitau da nam turanama imawai nuapaẽgoena, be
nam yawasana didimanidima ima voivoiedina, tauna inam
nam Mamaitua Natuna.

Turamma turamma nuamma e paẽgo

11 Uma varinama vutuna noẽgone tè vaivaiena yodi yà
riuemina, tauda sibo turadama turadama nuadama ya
paẽgona.
12 Be nam sibo Kein na yawasanama tè paẽgo. Tauna
Diaboro ẽgaronama be tasinama yai gurina. Be aba sabine
tasinama yai guri? Baninama Kein inam voia gewegewed-
ima ya voivoiedina, be tasinama tauna voia didimanidima
ya voivoiedina, aubainama tasinama yai gurina.
13 Yau banaga kauama, dẽgoda dobu banegidima ta
tuaẽgaiemina, nam ko nuababaẽga.
14 Tauda turadama turadama nuadama e paẽgopaẽgona, be
inam kedane tauda tè kataiena da guri inam muride tè gose
pore be yodi yawasana tè paẽgona. Be aitau da nam imawai
nuapaẽgona, tauna inam gurinama e miamiana.
15 Be aitau da turanama e tuatuaẽgaiena, tauna inam
tauvunuẽga e miamiana. Be taumi koya kataiena da tau-
vunuvunuẽga nopone yawasana kenakena nonoẽginama nam
ima kenakena rubuna.
16 Tauda yodi tokare Kerisoe wainuapaẽgo tà kita be tà
kataiena, baninama Yesu tauda aubaidama ya mariyawa be
ya gurina. Be tauda mate sibo dà yawasanama muride tè
boru be dà banagama sibo tè sagudina, dẽgoda guri tè banavi
bo ibewa, inam matabuna naumeki.
17 Dẽgoda aitau ẽgarone taragai be turanama ẽgesau ya kita
da taragai e marumaruabiena, be tauna nam i raunuatoie
be i saguna, be tauna e riuriuna da Mamaitua ewai nua-
paẽgoena, inam nemanama?
18 Yau sedama, nam mududaẽga wainuapaẽgo e riuriue,
ibewa da voienama mate. Inam vutuna wainuapaẽgo ri-
uriukauinama.
19 Inam kedane tè kataie da tauda riukaua ẽgaroẽgaronama,
be tokare Mamaitua noẽgone nuadama torane tà midina,
20 avedi da nopode tà noẽgota bekubekuna, be inam nam
tà noẽgoti. Mamaitua yaba matabudi ya kataiedina, vutuna
aubainama tauna inam noẽgota bekubekudima nam ima
siesievidina, be tauna wainuapaẽgo banidima tà voiedina,
vutuna e siesievidina.
21 Yau banaga kauama, nopodama nam e vobekubeku, be
nuadama torane Mamaitua noẽgone tà midina,

22 be ḡarone aba tài baḡena, tauna tokare e utedana, baninama tauda na riuvavasaḡama tà vovo teyeteyedi be yaba matabuna tà voivoiedina, inam raḡanine tauna nuanama tà taiverena.
23 Be Mamaitua na riuvavasaḡama inam umanama: Tauna Natunama Yesu Keriso tài sumaḡe, be turadama turadama nuadama e paḡona tauna ya riuriu vavasaḡedana nama.
24 Taudi aitauḡa na riuvavasaḡama ta vovo teyeteyena, taudi vutudi Keriso nopone ta miamiana, be Keriso taudi nopodie e miamiana. Tauna Aruinama ya utedana, aubainama tè katai kauena da Keriso tauda nopode e miamiana.

4

Arua ko kita kauedina
1 Yau banaga kauama, banaga ḡesaudima ta riuriuna da taudi arua a paḡo be ta giugiuna, inam banegidima nam koi sumaḡedi, ibewa da noḡone ko kita kauedina, deḡoda taudi arua Mamaitua ḡarone a paḡo bo ibewa. Baninama peroveta kaikaiyovudima toitoi dobue ta naḡonaḡo babababarana.
2 Be aitau da Mamaitua Aruinama ḡarone, tauna tokare umanama ko kita be ko kataiena: Tauna aitau e riuriuna da Yesu Keriso tauna Mamaitua ḡarone be ya yovo da yai rawabanaga ḡomana, inam baneginama tauna Mamaitua Aruinama ḡarone.
3 Be aitau deḡoda Yesu nam ei maḡatari, inam baneginama tauna arua nam Mamaitua ḡarone i paḡona, ibewa, tauna inam Keriso tauwai ḡavienama aruinama ya paḡona. Noḡone koya vaiena da Keriso tauwai ḡavienama tokare e veraverauna e tavana. Tauna vutuna yodi dobue e naḡonaḡo babababarana.
4 Be yau sedama, taumi Mamaitua ḡaroḡaronama, aubainama uma banegidima koya vaisubedina, baninama Arua nopomie e miamiana, tauna yai rewapana kauana, nam arua dobue e miamiana maika.
5 Taudi inam dobu ḡaroḡaronama aubainama, dobuḡa kauidima ta giuedi be ta naḡonaḡona. Be dobu banegidima inam perovetedima kaikaiyovudima ta vaiedi be tawai muriwatanedina.
6 Be tauda inam Mamaitua ḡaroḡaronama, be aitauḡa Mamaitua na seda ḡomama, taudi dà giuma ta vaiedi be tawai muriwatanedina. Be aitauḡa Mamaitua nam na seda, taudi dà giuma nam tima vaiedi be tima voivoiedina. Inam kauidie tauda tokare tà katai kaue da deḡo tauna arua riuriukauina, be deḡo tauna arua kaikaiyovuna.

Mamaitua tauna vutuna wainuapaḡo

7 Yau banaga kauama, tauda turadama turadama nuadama e pa̱gona, baninama wainuapa̱go inam Mamaitua ga̱rone be ya yovona. Be aitaug̱a tawai nuapa̱gona, taudi inam Mamaitua ga̱rone a tubug̱a vitara be Mamaitua a katai kauena.
8 Mamaitua tauna wainuapa̱go. Vutuna aubainama aitau da nam imawai nuapa̱gona, tauna inam Mamaitua nam i kataiena.
9 Mamaitua na wainuapa̱goma ga̱rode umanama yai ma̱gatarina, tauna nuanuanama natunama tena̱g̱a g̱ominama ya riupore yovog̱ena dobue, da yodi taune tauda yawasana g̱arone tà pa̱go be tà miana.
10 Be Mamaitua na wainuapa̱goma inam umanama: Nam tauda tei nuapa̱go dokena, ibewa da tauna tauda yai nuapa̱go dokeda be natunama ya riupore da aubaidama ya rauepaiyada be tubug̱ine ya tipedana dà gewagewa sabine, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.
11 Yau banaga kauama, Mamaitua kaite yai nuapa̱goedana, aubainama tauda mate dà banabanagama sibo tèi nuapa̱goedina.
12 Nam aitau de̱go mata g̱omine Mamaitua i kita rubuna, be de̱goda tauda turadama turadama nuadama e pa̱gona, tauda inam Mamaitua nopode e miamiana. Be tauna na wainuapa̱goma nopode ya mo̱gavuna, be yodi inam wainuapa̱gonama parata boruborune ya tavana.
13 Tauna aruinama tauda ya utedana. Vutuna aubainama tè kataie da Mamaitua tauda nopode e miamiana, be tauda tauna nopone tà miamiana.
14 Tamadama Mamaitua Natunama ya riupore yovog̱ena dobue da tauna dobu matabuna tauwai yawasaninama. Be tauna vutuna tauma kè kita be kawai matamatana.
15 De̱g̱oda banaga aitau e riuriuna da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natunama, inam baneginama nopone Mamaitua e miamiana, be tauna Mamaitua nopone.
16 Be tauda tè kataie be tàwai sumag̱ena da Mamaitua ewai nuapa̱goedana.
Mamaitua tauna vutuna wainuapa̱go, be aitau wainuapa̱goe e miamiana, inam baneginama tauna Mamaitua nopone e miamiana, be Mamaitua inam baneginama nopone.
17 Inam kedane wainuapa̱go nopode e moraba be parata boruborune e tavana, inam ra̱g̱anine tauda tokare etara ra̱g̱anine nuadama torane tà midina be nam tà naira, baninama uma dobue tauda dà yawasanama Keriso na yawasanama maika.
18 Be wainuapa̱go banegidima taudi nam ma nairidi tima miamiana. Baninama ra̱g̱anine wainuapa̱go e moraba be

parata boruborune e tavana, naira tokare e tauriena, be aitau ma nairina e miamiana, inam baninama tauna kovoga e nainairena. Vutuna aubainama degodа naira nama tà kitana, inam wainuapagonama nam i moraba be parata boruborune i tavana, ibewa.

19 Tauda tàwai nuapagona, baninama Mamaitua nogone yai nuapago dokedana aubainama.

20 Degodа aitau e riuriuna, “Taugu Mamaitua yàwai nuapagoena.” Be nuanama nopone turanama e gadogadogaiena, tauna inam banaga kaikaiyovunama. Uma kwa nogoti: Turamma matame kwa kitakitana be nam kumawai nuapagoena, nema tokare Mamaitua kwai nuapago bake? Baninama Mamaitua tam nam ku kita rubuna.

21 Be tauna umanama ya riu vavasagedana: Aitau da Mamaitua ewai nuapagoena, naumeki da dobue turanama mate ei nuapagoena.

5

Waisumage dobu yawasanidima tà vaisubedina

1 Aitaugа tawai sumagana da Yesu tauna Tauwai yawasana, taudi inam Mamaitua natunatunama. Be aitaugа Tamadama tawai nuapagoena, naumeki da natunama mate tài nuapagoena.

2 Degodа tauda Mamaitua tài nuapagoe be na riuma tà voteyeteyedina, inam raganine tokare banaga ta kita be ta kataie da tauda Mamaitua na sedama mate tàwai nuapagoedina.

3 Mamaitua wainuapagoenama inam umanama: Tauna na riuvavasagama tà vovo teyeteyedina. Be inam riuvavasagidima garode nam ti piripirina,

4 baninama aitaugа Mamaitua garone a tubugа vitarana, taudi inam dobu yawasanidima a vaisubedina, baninama adi waisumagama debane.

5 Aitau tokare dobu yawasanidima e vaisubedi? Tauna aitau ewai sumagana da Yesu tauna Mamaitua Natugominama, tauna tokare dobu yawasanidima e vaisubedina.

6 Yesu Tauwai yawasana tauna ya yovona tauda garode. Be Arua Babau garode yai magatarana da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natugominama, baninama tauna upae ya babataito be korosie kosininama ya dararona. Be yodi nam upa taunaga tà nogoti, ibewa da kosina mate tà kita be tà kataie da Yesu tauna riukaua da Mamaitua Natugominama ya gurina. Be inam kauidima Arua ewai magataridina tauda garode. Be Arua aba ewai matematena, nam aitau e riuwai kaikaiyovu, baninama Arua tauna naumeki da riukaua.

7-8 Yodi tà kita da uma yabedima rabuitegᵃ; inam Arua, upa be kosina tawai matamatana da inam riukaua. Be taudi rabuitegᵃ ai anina tenagᵃ da inam riukaua.

9 Be banaga gᵒomᵃ adi kauama ta giugiuedina tauda tàwᵃi aninedina, be you, Mamaitua aba gᵃarode ya giugiuedina inam a moraba guratana. Vutuna aubainama Mamaitua natunama varinama yawai matematena sibo tè pagᵒ be tèi sumagᵉnᵃ.

10 Aitaugᵃ Mamaitua Natunama tawai sumagᵉnᵃ, taudi nopodie Mamaitua riunama e kenakenana. Be aitaugᵃ nam timawai sumagᵉnᵃ, taudi Mamaitua ta riuriu waikaikaiyovuna, baninama tauna Natunama varinama yawai matematena taudi nam ti pagᵒ be ti sumagᵉnᵃ.

11 Be aba Mamaitua e giugiuena inam umanama: Tauna yawasana kenakena nonogᵒinᵃmᵃ ya utedana. Be inam yawasaninama tokare natunama Yesu gᵃarone tà banavina.

12 Aitau Mamaitua Natunama Yesu ya pagᵒ be gᵃarone e miamiana, tauna inam yawasana ya banavina. Be aitau Mamaitua Natunama nam i pagᵒnᵃ, tauna yawasana nam i pagᵒnᵃ.

Jon na giuma damodamodima ya sivudina

13 Taumi aitaugᵃ Mamaitua Natunama isanama kowai sumagᵉnᵃ, gᵃaromie uma letanama yà girugirumina da sibo koya kataie da taumi kaite yawasana kenakena nonogᵒinᵃmᵃ koya pagᵒnᵃ.

14 Be degᵒdᵃ tauda na nogᵒtᵃmᵃ ruvane tài bagᵃnᵃ, tauda tè katai kauena da tauna tokare bonadama e pagᵒnᵃ.

15 Be tauna bonadama e pagᵒpagᵒnᵃ, naumeki da aba gᵃarone tèwᵃi bagᵉnᵃ inam kaite tè pagᵒnᵃ.

16 Degᵒdᵃ ai turamma kuya kita be gewagewa e voivoiena, be nuanama e vitarena, naumeki inam gewagewanama nam guri kedanama ima watawatanina, naumeki da tauna aubainama kwa moiragai be Mamaitua ei yawasanina. Be degᵒdᵃ ai turamma gewagewama e voivoiena be nuanama nam e vitare, inam gewagewanama guri kedanama e watawatanina, inam tauna aubainama nam kwa moiragi.

17 Be yawasana barebaredima matabudi isedima inam gewagewa, be gewagewa gᵉsaudimᵃ damodie guri nam tima kenakenana.

18 Tauda tè kataiena da aitau Mamaitua gᵃarone ya tubugᵃ vitarana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Mamaitua inam baneginama e raberabe kauena, be Diaboro tokare nam tauna e taukoni yababe.

19 Tauda tè kataiena da tauda riukaua Mamaitua na
sedama, be dobu banegidima taudi inam Diaboro na
waibadae ta miamiana.
20 Be mate tè kataiena da Mamaitua Natunama ya yovo
be yai katakataidana da tauna aitau riuriukauinama vutuna
tà kataiena. Be tauna vutuna riuriukauinama nopone
tà miamiana. Be mate tauna Natunama riuriukauinama
nopone tà miamiana, inam tauna Yesu Keriso, tauna vu-
tuna Mamaitua riuriukauinama, be yawasana kenakena
nonoği*na*m*a*.
21 Yau sedama, kokoitau nam ko rauduneedi, avedi!

Jon II
leta aniwai rabuinama ya girumina

1 Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam waivimma Mamaitua ya vinevinemna* ḡarome, be am sedama mate. Taugu riukaua yàwai nuapaḡoemina, be nam tauguḡa. Banaga matabudi aitauḡa Bada na riukauama a katakataiena, taudi mate tawai nuapaḡoemina,
2 Bada na riukauama nopode e kenakenana aubainama, tokare tauna mate tà mia nonoḡana.
3 Mamaitua Tamadama be Natunama Yesu Keriso adi raunuatoi, adi raukivivere be adi subama tauda aitauḡa riukaue be wainuapaḡoe tà miamiana, naumeki da ḡarode ta kenana.

Riukaue be wainuapaḡoe tà miana

4 Taugu èi nuavere kauana raḡanine yà kitana, be am sedama ḡesaudima riukaua na ruvae nama a naḡonaḡona, nema Tamadama ya riuriu vavasaḡedana nama.
5 Be tam waivimma, tam kuya kataiena da Bada Yesu ya riu vavasaḡedana da tauda dà banagama dà banagama tài nuapaḡoedina. Be inam riuvavasaḡinama nam riu vauna, ibewa da giunama teneḡinama tauda noḡone tè vaivaiena, vutuna aubainama yodi yàwai baḡamna da riunama ruvane nama tà miana.
6 Be wainuapaḡo inam umanama: Mamaitua riunama tà voteyeteyedi be ruvane nama tà naḡona. Be inam riuvavasaḡinama kaite koya vaiena, be yodi inam riunama ruvane nama ko naḡona.
7 Be boruwaideḡa banegidima toitoi kaite dobu tawai yababina. Uma banegidima taudi nam tima waisumaḡana da Yesu Keriso tauna dobue ya dobi be yai rawabanaga ḡomana. Inam banegidima taudi tauboru waideḡa be Keriso tauwai ḡavienama.
8 Vutuna aubainama ko kita kauana, deḡoda taumi inam banegidima koi muriwatanedina, taumi koya noyanoya guratana, damone tokare nam maesinama ko paḡo.
9 Aitauḡa Keriso na waikatakataima a paḡona, be taudi adi ḡoanama waikatakataidima mate ta rawarawa teḡeidina, taudi nam nopodie Mamaitua ima miamiana, ibewa. Be deḡoda aitau Keriso na waikatakataima e kaididi be e kaikai

* **1:1:** Banaga toitoi ta noḡonoḡoti da inam waivinama nam banaga ḡoma, be agunai ekalesia.

guratena, tauna inam Tamadama be Natunama Yesu tauna
ḡarone ta miamiana.
10 Deḡoda aitau ḡaromie e verau be nam Keriso na
waikatakataima ruvane ei katakataimi, inam baneginama
nam ko riu yaḡeyaḡe, be nam koi anine da ami vadae e mia,
avedi.
11 Aitau da inam nama banaginama e riu yaḡeyaḡe be
ewai aninena, tauna inam baneginama na noyama gewage-
wanama e riuriu sagusaguna.
12 Yaba toitoi sibo ḡaromie è giuedina, be taugu nam ama
ḡoeḡoena da uma yabedima letae yà giuedi. Be nuaguma
e riuriuna da baniḡomiguma tokare yà verau be uma yabe-
dima yà giuemina. Yodibe nuaguma tokare e suba be tài
nuaverena.
13 Be tam waivimma turamma† uma Mamaitua ya vinevi-
nena, na sedama tawai kaiwemna.

† **1:13:** Gurik bonane ya riuna: ‘sister’. Uma bukanama nopone waivi inam tauna ekalesia ewai matairena.

Jon 3
leta aniwai rabuitegãnama ya girumina

1 Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam turaguma Gaiyas gãarome. Taugu riukaua yàwai nuapagõemna.
2 Tura kaukauiguma, taugu aubaimma yà moimoiragina da tam tubugimma verenama be yawayawasaninama sibo ya kenana aruimma maika.
3 Be dà banagama gesaudima gãarogue a tava be ai variguna da tam Bada kuya katai kaue be na riukauama ruvane nama kwawai patutu kauana. Be am yawasanae rãgan matabuna riukaua ruvane nama kwa miamiana, vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana.
4 Taugu nam aba tenãga tokare ei nuaveregu, be degõoda yau sedama Bada na riukauama ruvane nama ta miana, inam vutuna taugu yàwai nuavereena.

Gaiyas noya verenama ya voivoiena

5 Gaiyas turaguma, tam noya verenama kwa voivoiena dà banagama gesaudima aubaidima, avedi da inam banegedima nam ku kataiedina, be yagoro da kuya sagudina.
6 Inam banegidima taudi tam am wainuapagõe, yaba matabuna kuya voivoiedina ekalesia matedie a giuedina. Verenama da tam inam banegidima adi vagaie sibo kuya sagudina, nema Mamaitua e gõegõena nama.
7 Baninama taudi Yesu isanama aubainama ta vagavagai nagõna, be adi vagaie nam tima gõegõena da sagu banaga nam waisumegidima gãarodie ta pagõ.
8 Vutuna sabine tauda inam nama banegidima sibo dà vadae tèi aninedi be tè sagusagudina. Inam kauidie tauda taudi mate riukaua aubainama tà noya tenãgana.
9 Taugu leta è girumina Mamaitua na damma gãarodie, be Diotrepas tauname ya kawa sagẽ be waibada ya gõegõena aubainama, nam i aninemaina.
10 Be taugu gãaromie yà tavana ragãanine, tauna nema ewai karakarakutu bakemaina, tokare patare yà giue be tà kataie da tauna nema maika kitana. Be nam inam yabediga ima voivoiedina, be mate tauna tauwai sumãga vagavagaidima nam sagudima ima gõegõena. Be mate Kuristen gesaudima aitauga waisagu ta gõegõena, e riutuagaiedi be ekalesia nopone be e boruboru dobigedina.
11 Be tam turaguma Gaiyas inam nama yawasanidima gewegewedima nam kwai tupotupogãanedi, ibewa da

yawasana veredima vututi kwai tupotupoḡanedina. Aitau da vere e voivoiedina, tauna Mamaitua ḡaronama. Be aitau da gewagewa e voivoiedina, tauna Mamaitua nam i kataiena.

12 Be Demetrias tauna na yawasanae Bada na riukauama ruvane e miamiana. Be inam vutuna ewai maḡatarana da tauna banaga verenama. Be yodi banaga matabuna tauna isanama ta kawakawa saḡena, be taugu mate tauna yà kawakawa saḡena. Be tam kuya kataiena da taugu aba yà giugiuena inam riukaua.

13 Yaba toitoi sibo ḡarome è giuedina, be taugu nam ama ḡoeḡoe da uma yabedima letae yà giuedi.

14 Be nuaguma e riuriuna da baniḡomiguma tokare yà verau be uma yabedima yà giuedina.

15 Suba ḡarome naumeki da e kenana. Be dà banagama uma ḡarogue tawai kaiwemna. Be taugu Jon mate, dà banagama inam ḡarome kwa riuedina matabudi yàwai kaiwedina.

Jiud
leta ya girumina

1 Taugu Jiud, Jeims tasinama be Yesu Keriso na taunoyama.
Taugu uma letanama yà girugirumina, taumi aitauga Yesu Keriso e raberabe kauemina garomie, baninama Mamaitua ya vinemi be ewai nuapagoemina.
2 Mamaitua na raunuatoima, na subama be na wainuapagoma maumauridima naumeki da garomie ta kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina

3 Yau banaga kauama, Bada yai yawasanidana, be taugu nogone è goe kaue da sibo leta è girumina inam kauinama aubainama. Be yodi è nogoti da yaba gesau garomie yà giuena, inam umanama: Taumi Mamaitua vari verenama nogone ya ute wainonogimi be koya vaivaiena, vutunaga ko kaididi da bagibaginaga, be nam aitau ami waisumage e boru waidegemi.
4 Baninama banaga kaikaiyovudima kaite moisirie a tava be matadama ta kitakita gorugorudina. Inam banegidima kaite Mamaitua ya sievidi be ta miamiana, tokare e kovogidina. Taudi ta riuriuna da Mamaitua tauna raukivivere banaginama, vutuna aubainama gewagewa tà kaigurate be tokare dà gewagewama e nogota poredina. Be mate adi yawasanae dà Badama Yesu Keriso ta boviboviena. Tauna vutuna tauda dà Badama riuriukauinama, be dobu matabuna ewai badena.
5 Taugu yodi yà goegoena da Bada nema Israel banegidima Ijipt nopone be ya dobigedina yà riuemina. Avedi da inam giunama taumi kaite koya kataiena, be taugu yagoro yà riu wainogotimina. Tauna riukaua da ya dobigedina, be yagoro da aitauga nam tiwai sumagana, murига yai guridina.
6 Be mate anea gesaudima ko nogotidi, taudi Mamaitua waibada ya uteutedina, nam na ruvae nama ti miana, be adi kaba miama marae a gose be a yovo da gewagewa a voiedina. Vutuna aubainama Mamaitua tadiwanawanae ya rauseinidi be ta miamia watanana etara na raganima dosinama aubainama.
7 Be mate meagai Sodom, Gomora be diane meagaidima banegidima ko nogotidi. Taudi tubugidima ai uta munagedi be awai kawa badara yabayababana, maika waivi turanama waivi mate, be taugoma turanama taugoma mate. Taudi yodi kai matane tawai nuatoitoina, dabudine yodi tà kataie

da kovoga riukaua da gienae e kenakenana, kai karakarata nonoginama.

8 Be teneginama nama tauwai katakatai kaikaiyovudima yawasana gewegewedie ta miamiana, be moisirie a tavatavana. Taudi adi raubonima tawai sumagedi, be adi wainua nogonogotama kaikaiyovudie ta kawakawa sage munagedina da taudi kabe banaga dosidi. Be taudime tubugidima tawai miredi, be Keriso na waibadama tawai dibogi be ta riuriu tuatuagaiena. Be mate taudi mara banegidima tawai kwatekwatevedina.

9 Be anea Maikel ko nogoti. Tauna avedi da marae anea matabudi adi badama tori matane e midimidina, be yagoro nam aba gewagewanama i vato rubuna, Diaboro mate awai sagasagana raganine, Mousis tubuginama aubainama. Be tauna na riuma uma taunaga ya vatona, "Bada tam e riuriu tuagaiemna!"

10 Inam banegidima kaikaiyovudima taudi yaba banidima nam ti katai kauedi be ta kunukunura yababedina. Taudi adi nogotama maika musara. Vutuna aubainama taudi tubuga taunaga na goanama ta nogotidi be tawai muriwatanedina. Be inam yabedima vutudi ta nawenawedina, tokare damone guri ta banavina.

11 Inam banegidima taudi ta kita kauedina. Taudi tokare kovoga ta banavina, baninama taudi Kein na yawasanama tawai muriwatanena, tauna tasinama ya vunugina. Be taudi yaba matabuna ta voivoia yabayababena mane pagonama aubainama maika Beilam. Be mate taudi ta paripari viravirana Mamaitua garone maika Kora, be tokare tauna ei guridina.

12 Raganine taparoro na kanigogonama aubainama kowai rawategeimina, inam banegidima waimata ravugeidima ko kita kauedina. Taudi nopomie a verau be ta miamiana sibo a tunimayagana, be garodie nam tunimayaga ima kenakenana. Taudi sipu taurabedima nam veredi, baninama taudiga kapodima ta nogonogota guratena. Taudi dobu e guvaguvana maika degо kabe biga e dobi be ei kutuva, da ibewa. Be sive e suvesuve waidaberaridina. Taudi inam maika kai nam votevotedi, taudi adi votama na irima da sibo a votavotana, be nam tima votavotana. Taudi maika kabe kai i poki be i midimidi yababa. Be murига ma waramina e nuakamogana raganine, inam yodi ragan aniwai rabuinama ya guri munagana.

13 Taudi yawasana waideba subesubedi be miremiredima ta voivoiedina, maika egasie rabama dosinama e riga be warabadinama egasi ewai mirana nama. Be taudi maika

kipora waikupikupie ta nuakamoga be ta manimanini yababana. Taudi adi gabuma tadiwanawana vavasagine Mamaitua kaite ya kawa nonogi be e kenakenana, dabudine tokare tai nuatoitoi nonogana.

14 Inok tauna kimta aniwai 7-nama Adam na damma nopone, tauna inam banegidima kaikaiyovudima aubaidima yai peroveta be ya riuna,

“Ko kitana, Bada e veraverauna anea babaudima toitoi nam
anisiesievidi* mate
15 da banaga matabudi e etaredina.
Be banaga tenatenagaga adi voia waigewama e kawa
magataridi be e etaredina.
Be mate inam banegidima gewegewedima Mamaitua
garone a paripari viravira be a kunukunurana,
aubainama tokare e etaredina.”

16 Inam banegidima taudi momodu, waisura wavu, be taudi tubuga adi goanama tauwai muriwatanedima banegidima. Be taudi ta segasegara munagedina, be adi banagama gesaudima garodie yaba vereveredima ta kitedi be giu garogaroroe ta gwayegwayedina.

Ami waisumage ko vadidi da bagibaginaga

17 Be taumi yau banaga kauama, dà Badama Yesu Keriso na apasolma abaga nogone a giugiuedina, vutudi ko nogotidi.

18 Taudi umanama a giuna: Tokare ragan damone tauwai diboga ta magatara, be taudi Mamaitua ta mia tautauriena, be taudime adi goanama kauidima gewegewedima tai muriwatanedina.

19 Inam banegidima taudi waikawa darига tauwai tubugidima. Taudi ta goegoena inam adi nogotama e riuriuedina, ruvane nama ta miana. Taudi Arua Babau nopodie ibewa.

20 Be taumi yau banaga kauama, ami waisumage ko midi da bagibaginaga, be ragan matabuna Arua Babau na rewapanae ko moiragina.

21 Be Mamaitua na wainuapagoe ko mia, be yawasana kenakena nonogінama koi rabena, inam vutuna Yesu Keriso na raunuatoie tokare e utemina.

22 Aitaugа nogota bekubeku ta pagopagona, naumeki da ko raunuatoiedi be ko sagudina.

23 Be gesaudima kai matane a nago be etara tawai rabena. Vutudi ko dobigedi be koi yawasanidina. Be gesaudima raunuatoie ko sagudina, be nam koi popo tenaga. Be ko kita kaua da adi mirama nam e taukonimi.

Kaisugusugu giudima

* **1:14:** Gurik bonane ya riuna: 1 tausand da 1 tausand

24 Be Mamaitua tauna vutuna teneteneḡinama da e rabe
kauemina, be ami waisumaḡe tokare nam ko beku. Be na
raḡanima e tavana raḡanine, tauna tokare teneteneḡinama
ma mosarimi e nawemina tauna neneḡarinama nopone, be
tokare nam ei wavumi da taumi banaga miremiremi.
25 Riukaua da tauna taunaḡa vutuna Mamaitua, dà Tauwai
yawasanama, baninama tauna dà Badama Yesu Kerisoe yai
yawasanidana. Yesu tauna vutuna guyau dosi vavasaḡinama
ma borumina e miamiana be isanama tà kawa saḡena. Be
tauna na rewapanama ya moraba kaua be yaba matabudi
ewai badedina. Tauna nama miemieninama, boni, yodi be
tokare e mia nonoḡana. Inam riukaua.

WAIMAĜATARA

1 Uma bukanama nopone aba raĝan ĝaubonaĝa tokare ta tubuĝana, vutudi Mamaitua Yesu Keriso ĝarone yai maĝataridina da Yesu inam kauidima na banagama ei kataidina. Be Yesu Keriso inam kauidima tauda na taunoyama ĝarode ewai maĝataridina. Inam kauinama umanama ya tubuĝana, Yesu Keriso na aneama ya riuporena na taunoyama Jon ĝarone da inam giudima yai maĝataridina.

2 Be Jon uma kauidima matabudi ya kitedi be e riuriuedana da Mamaitua riunama be aba Yesu Keriso yawai maĝataridina, inam matabudi riukaua.

3 Uma kauidima raĝan ĝaubonaĝa tokare ta tubuĝana, vutuna aubainama nuavere taudi aitauĝa uma waiperoveta giudima ta siesievidina. Be nuavere taudi aitauĝa ta vaiedi be aba uma bukanama nopone ya girugirumina, taudi ta ragaudi da nuedie, be ta vovo teyeteyedina.

Jon na waikaiwama

4 Taugu Jon, uma letanama yà girugirumina meagai 7 nopodie ekalesia ko miamiana ĝaromie, Eisia provins nopone. Mamaitua be Arua 7 adi raukiviverema be adi subama ĝaromie e kenana. Mamaitua vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be Arua 7 taudi Mamaitua na kaba miama noĝone ta midimidina.

5 Be Yesu Keriso mate na raukiviverema be na subama ĝaromie e kenana. Tauna vutuna matamata patupatutunama, be tauna vutuna banaga guriguridima nopodie be ya midisuĝu dokana. Be tauna vutuna dobue guyaguyau matabudi adi guyauma.

Be tauna vutuna ewai nuapaĝoedana, be kosinine dà gewagewama ya koĝa poredi be ya kuvesidana.

6 Be tauna na waiguyauma nopone ya birida be ya voieda da tauna na Mamaituama be Tamanama na pirisima tè tubuĝana. Tauna ĝarone boruma be rewapana e kena da e kena nonoĝana. Inam riukaua!

7 Ko kitana, tauna ma giyouna e veraverauna. Be banaga matabudi tokare tauna ta kitana, be aitauĝa tauna a tuparatuna, taudi mate tokare ta kitana. Be tauna e veraverauna aubainama, dobu banegidima matabudi nopodima ei poya be ta ĝaba waisosorina. Nama tokare e tubuĝana. Inam riukaua!

8 Bada Mamaitua, tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be rewapana matabudi

tauna ḡarone ta kenakenana, be tauna umanama ya riuna, “Taugu vutuna Alfa be Omega,* yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana.”

Jon Keriso ya kitana

9 Taugu Jon tuaḡemima taugu taumi mate Yesu tàwai sumaḡena aubainama, na waiguyauma nopone tà miamiana. Vutuna aubainama tauda matabuda raukivigewagewa be wainuatoitoi tà banabanavidi be tà damidami poredina. Taugu Mamaitua na giuma be Yesu varinama è rarau guguyedina aubainama, banaga dibura bonabonane isanama ‘Patmos’, dabudi a boru naweguna.

10 Raḡan Sande taugu Arua yai dokegu be murigue taugu bona dosinama è vaiena, bogigi bonanama dosinama maika.

11 Be bona umanama ya riueguna, “Aba tam kwa kitekitedina, vutudi buka nopone kwa girumidi be kwa riupore nawedina uma meagai 7 nopodie ekalesia ta miamiana ḡarodie, Meagai Epeses, Simena, Pegamum, Taiyatira, Sadis, Piladelpia be Laodisia.”

12 Dabudine ei tautinamuri da banaga aitau ḡarogue ya giugiuna kabe yà kita. Be ewai tautinamurina raḡanine, kendoro kaidima goldie voivoiedima matabudi 7 è kitedina.

13 Be kendoro kaidima poudie taugu yaba kitanama banaga maika è kitana. Tauna gara daudaunama kaḡagarae dobidobinama ya kotena. Be tadiwa goldie voivoienama nuakadanaḡa ya pani verauḡena.

14 Be deba vuvuḡinama sipu vuvuḡinama ḡavoḡavorinama bo giyou ḡavoḡavorinama maika. Be matanama kitanama kai menanama waimata kanikaninama maika.

15 Be kaḡanama kitedima maika irama ta gabu be e monamonaunana maika. Be bonanama vaienama tapara yarataunama maika.

16 Be nimanama kasaune kipora 7 ya ragaragaudina. Be mudune kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ya dobina. Be noḡonama ya yanayanana, suaratopu suara e rarararanana maika.

17 Be taugu tauna è kitakitana raḡanine, taugu kaḡane è bekuna maika kabe banaga gurigurina. Dabudine tauna nimanama kasaune ya taukonigu be ya riuna, “Nam kwa naira, taugu pakane be damone taugu vutuna yà miamiana.

18 Taugu vutuna yawayawasaniguma yà miamiana. Taugu è gurina be yodi è yawasana nonoḡana, be taugu guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kiḡidima taugu yà raberabedina.

* **1:8:** Gurik bonane ‘Alfa’ inam adi alfabetma pakanama, be ‘Omega’ inam adi alfabetma damonama.

19 Vutuna aubainama yaba matabudi kuya kitekitedina kwa girumidina, yaba yodi ta tubutubuḡana be tokare ta tubuḡana, matabudi kwa girumidina.
20 Be kipora 7 nimaguma kasaune kuya kitedina, baninama inam meagai 7 ekalesiedima adi aneama, be kendoro kaidima 7 inam vutudi meagai 7 ekalesiedima.

2

Ekalesia Epeses nopone adi letama

1 "Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Epesesma adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna nimaguma kasaune kipora 7 è ragaudi be kendoro kaidima 7 nopodiḡa yà naḡonaḡona, yau giuma inam umanama:

2 Taugu ami voiama, ami noya guratama be yaba matabuna koya damidami poredina, matabudi è kataiedina. Be mate è kataiena da banaga gewegewedima adi voiama taumi koya riuriu tuaḡaiedina. Be banaga aitauḡa da ta riuriu munaḡedina da taudi kabe apasol, be taumi koya raurubudi, be koya kita da taudi banaga kaikaiyovudima.

3 Be taumi koya kaigurate da piripiri matabudi koya damidami poredina taugu isaguma aubainama, be nam ko tunibadona.

4 Be yaba tenaḡa ḡaromie è kita be ya gewagewana, inam uma: Taumi noḡone koyawai nuapaḡoeguna, be yodi inam wainuapaḡonama koya gosena.

5 Ko noḡoti, boni koyawai nuapaḡo gurateguna, be yodi ami wainuapaḡoma e yovoyovo munaḡana. Vutuna aubainama ami noḡotama ko vitaredi, be noḡone aba koya voivoiedina, vutudi ko voiedina. Deḡoda taumi nam noḡota vitara ko paḡo, naumeki da taugu yà verau be ami kendoroma kainama na gabue midimidinama yà kai porena.*

6 Be yaba tenaḡa è kita be matague ya verena inam uma: Banaga aitauḡa taudi Nikolas tauwai muriwatanenama, adi voiama matabudi taumi ko tuatuaḡaiedina, nama taugu mate yà tuatuaḡaiedina. Baninama Nikolas tauna tauwai katakatai kaikaiyovunama.

7 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitau inam yabedima e vaisubedina, tauna tokare yai anine da yawasana kainama votanama paradaisie e kanina.

* **2:5:** Inam baninama tokare ekalesia e kaiporena.

Ekalesia Simena nopone adi letama

8 "Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Simenama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna pakane da damone miemieniguma, nama yà miamiana, taugu è guri be è yawasana munaḡana, yau giuma inam umanama:

9 Taugu ami piripirima be ami waikaruwaḡawaḡama è kataiedina. Be ibewa da taumi inam waiguyau banegimima! Taugu è kataiena da taudi aitauḡa ta riuriu munaḡedina da taudi kabe Jius, be taudi vutudi taumi ḡaromie tawai menamenana. Inam taudi nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na banagama.†

10 Piripiri tokare ḡaromie ta tubuḡana, taumi nam ko naira! Yà riuriuemina da ḡesaumima tokare Diaboro dibure e birimina raurubumima aubainama. Be dabudine taumi raukivigewagewa ko banavina raḡan matabudi 10 nopodie. Deḡoda tokare tai gurimina, be taumi koi patutu be ami waisumaḡe ko midi bagibagina, taugu tokare ami maesama paiwaraga yà utemina, inam yawasana kenakena nonoḡinama.

11 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitau inam yabedima e vaisubedina, guri aniwai rabuinama tokare nam inam baneginama e taukoni.

Ekalesia Pegamum nopone adi letama

12 "Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Pegamumma adi aneama ḡarone. umanama kwa girumana:

Taugu vutuna kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ḡarogue e kenakenana, yau giuma inam umanama:

13 Taugu è kataiena taumi deḡo dabudine ko miamiana. Taumi Seitan na waibadae dabudine ko miamia. Be you, taumi yaḡoro isague kowai patutuna, be nam ami waisumaḡama koma gosegosena. Be Antipas yau matamatama patupatutunama ai gurina raḡanine, taumi yaḡoro ami waisumaḡama ḡarogue nam ko gosena. Inam kauinama ami meagaie Seitan na kaba miae ya tubuḡana.

14 Be yaḡoro yaba bisa ḡaromie è kitedina nam ti verena. Taumi ami ekalesiama nopone banaga bisa taudi Beilam aba yawai katakataina, vutudi tawai muriwatanedina. Tauna vutuna boni Balak yai katakatai da Balak Israel banegidima ya gwayedi, da taudi kani kokoitau ḡarodie raurauobedima a kanikanidina, be awai soḡa yabayababana. Inam kauidie taudi gewagewa a voivoiedina.

† **2:9:** Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma

15 Be mate ḡesaumima taumi Nikolas na waikatakataima
kaikaiyovudima kowai muriwatanedina.
16 Vutuna aubainama taumi ami noḡotama ko vitare-
dina. Deḡoda ibewa, taugu ḡaubonaḡa ḡaromie yà verau be
mudugue kwatikwati gamgamne, inam banegidima ḡarodie
yà iḡarana.
17 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi
aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.
Tauna aitau inam yabedima matabudi e vaisubedina,
tauna tokare kani semosemonama isanama 'Mana' yà
utena. Be mate yeku ḡavoḡavorinama yà utena, be yeku-
nama bogane isa vaunama girugiruminama e kenake-
nana. Be inam isanama nam aitau i kataiena, be aitau da
inam yekunama e paḡona, taunaḡa inam isanama tokare
e kataiena.

Ekalesia Taiyatira nopone adi letama

18 "Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Taiy-
atirama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:
Mamaitua Natunama tauna vutuna matanama ki-
tanama kai menanama waimatakanikaninama maika. Be
kaḡanama kitedima maika irama ta gabu be e mona-
monaunana maika. Tauna na giuma inam umanama:
19 Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be ami
wainuapaḡoma, ami waisumaḡama, ami noyama be ami
wainuabagibagima, matabudi è kataiedina. Be mate è
kataiena da taumi yodi ko noyanoya guratana, nam maika
noḡone nama.
20 Be yaba uma ḡaromie è kitana nam i verena.
Taumi waivi Jesebel koya kita yababe be na ḡoanama e
voivoiedina. Inam waivinama tauname ya riuriu mu-
naḡena da kabe tauna peroveta, be na waikatakataie
tauna yau taunoyama ya biri waideḡedi da tawai soḡa
yabayababana, be kani kokoitau ḡarodie raurauobedima
ta kanikanidina.
21 Taugu na raḡanima toitoi è utena da na noḡotama sibo
ya vitaredina, be tauna ya tuaḡaina.
22 Taugu inam waivinama tokare yài sida kauena, be
aitauḡa inam waivinama mate tawai soḡa yabayababana,
taudi tokare piripiri be nuaboya dosinama ta banavina,
deḡoda nuedima nam ta vitaredi.
23 Taugu Jesebel na sedama yài guridi, be dabudine
ekalesia matabudi ta kita be ta kataie da taugu vutuna
banaga adi yawasanama nuapoudie be taurivatudie yà ki-
takita wairuvedina. Be taugu tokare taumi tenatenaḡaḡa
ami voiama ruvedie nama yai maesimina.

24 Be taugu yodi Taiyatira banegimima ḡesaumima yà riuemina. Taumi Jesebel na waikatakataima nam kowai muriwatanena, aubainama Seitan na waikatakataima semosemodima nam ko kataiedina. Vutuna aubainama taugu nam ami vitama debane ḡesau yà boru, ibewa,

25 be ami waisumaḡama ḡarogue vutuna ko kaididina naumeki da taugu yà verau munaḡana.

26 Tauna aitau inam yabedima matabudi e vaisubedi be yau ḡoanama e voiedi da e raudamoena, tauna tokare rewapana yà ute da banaga dobu matabuna nopone ei badedina.

27 Be tauna diḡona irame voivoienama e paḡo be banaga ei badedina, be ei mia mutumutudina maika gurewa.

28 Nema Tamaguma rewapana ya uteuteguna, nama tauna yà utena. Be kipora taurāḡaraḡan mate tauna yà utena.

29 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

3

Ekalesia Sadis nopone adi letama

1 “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Sadisma adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna Mamaitua Aruinama 7 ḡarogue be kipora 7 yà ragaragaudina, yau giuma inam umanama:

Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be banaga ta riuriuna da taumi kabe yawayawasanimi. Be ibewa da taumi inam koya gurina.

2 Taugu ami voiama matabudi è kita wairuvedi da yau Mamaituama matane, nam koma voivoia kauedina. Vutuna aubainama ko midisuḡu! Be tauwai sumaḡa be yawasana ḡesaudima ḡaubonaḡa ta gurina, ko voiedi da tai rewapanana.

3 Aba koya vaie be koya paḡopaḡona, vutuna ko noḡotidi da ko voteyeteyedi be ami noḡotama ko vitaredina. Be deḡoda taumi nam nuemima ko vitaredi be ko midisuḡu, taugu tokare yà verauna banaga danedanenenama maika, be airaḡan ḡaromie yà verauna, taumi tokare nam ko kataie.

4 Be taumi Sadisma banaga raubisaḡa adi garama nam ti miredina. Be taudi tokare gara ḡavoḡavoridima yai kotedi, be taugu mate ka babarana, baninama taudi yaba matabuna ḡarone inam naumeki.

5 Be tauna aitau uma yabedima matabudi e vavai subedina, tauna tokare gara ḡavoḡavorinama yai kotena taudi

maika. Be isanama yawasana bukanama nopone girugiruminama, nam tokare yà boa pore. Ibewa da Tamaguma be na aneama noḡodie tauna isanama yà kawa saḡena.

6 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

Ekalesia Piladelpia nopone adi letama

7 "Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Piladelpiama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Uma giunama inam banaga Babaunama be riuriukauinama na giuma. Be tauna guyau Deivid na kiḡima e kaikaididina. Be tauna matakeda e kaiporena, tokare nam aitau e gudu. Be tauna matakeda e guduna, tokare nam aitau e kaipore. Tauna na giuma inam umanama:

8 Ami voiama matabudi è kataiedina. Taugu matakeda è kaiporena taumi aubaimima, nam aitau tokare e gudu. Taugu è kataiena da ami rewapanama ya ḡaubo kauana, be yaḡoro yau giuma koya voteyeteyedina, be isaguma nam ko boviena.

9 Banaga aitauḡa ta riuriu munaḡedina da taudi kabe Jius, be taudi inam nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na banagama.* Taugu tokare taudi yà voiedi da ta verau be kaḡa pakemie ta raudunena, dabudine ta kataie da taugu taumi yàwai nuapaḡoemina.

10 Taumi nema è riuriu vavasaḡemina, nama yaba matabuna koya dami poredi be koyawai raba nuetauna. Vutuna aubainama raḡanine piripiri dobu matabuna ei verautatena banaga raurubudima aubainama, inam raḡanine taugu tokare taumi yà midi ḡaḡarimina.

11 Taugu raḡan ḡaubonaḡa yà verauna. Vutuna aubainama aba koya paḡopaḡona, naumeki da ko kaididi da bagibaginaḡa. Yodibe ami maesama yawasana paiwaraganama tokare nam aitau e kaipore.

12 Tauna aitau uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare yà voie da yau Mamaituama na tempolma keritaunama e tubuḡana. Be tauna inam tempolnama nam airaḡan e dobi pore. Be taugu yau Mamaituama isanama, be yau Mamaituama na meagaima isanama tauvai suba bogane yà girumidina. Mamaitua na meagaima inam Jerusalem vaunama, vutuna marae Mamaitua ḡarone be e yovona. Be taugu isaguma vaunama mate tauna bogane yà giumina.

13 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

---

* **3:9:** Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma

Ekalesia Laodisia nopone adi letama

14 “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Laodisiama adi aneama ḡarone.

Taugu vutuna riukaua be matamata waipatutuguma, be riuriukauiguma. Taugu vutuna Mamaitua yaba yawai tubuḡidina tauwai badedima.

15 Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Taumi nopomima nam turutururuna be nam poyapoyana. Be taugu yà ḡoeḡoena da taumi yaba tenaḡa kavakava sibo koya paḡona, tururu bo poya.

16 Be yodi taumi inam tururu be poya poune ko miamiana, vutuna aubainama taugu yà waḡiro poremina.

17 Taumi ko riuriuna da taumi waiguyau banegimima, be yaba toitoi koya ragaudi be nam aiyaba ḡesaunama koma wanewanena. Be inam nam nama. Taumi nam ko katai munaḡemina. Taugu yà riuriuemina da taumi waikayoreḡaumima, wainuaiteitemima, be taumi waikaruwaḡewaḡemima, matapotepotemima be kovekovemima.

18 Be yodi taugu yà raukuremi be ko vaiena. Taugu yau goldma kaie gabugabu vuneḡinama vutuna ḡarogue ko gimerina. Yodibe taumi tokare koi guyauna. Be gara ḡavoḡavoridima ḡarogue ko ragaudi, be koyawai kovakovana ko sumemi be tunimayaḡa ei kavena. Be matemima kana bunamama ko paḡo da matemie ko boru be koi kita munaḡana.

19 Taugu aitauḡa yàwai nuapaḡoedina, taudi adi gewagewama yài kataidi da ta kitana, be yà kwapudi da ta kataina. Vutuna aubainama ami noḡotama ko vitaredi, be tauguḡa yau kedama koi muriwatanena.

20 Ko kita, taugu matakedae è midi be yà rarau pewapewana. Be deḡoda aitau bonaguma e vaie be matakeda e kaiporena, taugu yà saḡa be taugu tauna mate ka kani tenaḡana.

21 Tauna aitau uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare rewapana yà ute da yau waibadae tauna taugu mate kai bada tenaḡana. Maika taugu yaba matabudi è vaisubedi, be Tamaguma rewapana ya utegu da tauna mate kawai bada tenaḡana nama.

22 Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giugiuedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.”

4

Guyau Mamaitua na kaba miama marae

1 Inam kauidima muridie taugu yà kitana be marae matakeda kaikaiporenama è kitana. Be bona dosinama noḡone è vaivaiena, bogigi bonanama dosinama maika, yodi inam bonanama teneḡinama ḡarogue ya giugiuna è vaiena. Tauna umanama ya riuna, “Kwa saḡa uma dabudine, be tokare abaḡa ta tubuḡana taugu yài kataimna.”

2 Be yai raḡantenaḡe, da Arua yai dokeguna, be taugu noḡoguma yauwane dabudine guyau na kaba miama dosinama marae ya midimidina, be yaba è kitana, be debane yaba kitanama maika banaga ya miamiana.

3 Be aitau guyau na kaba miae ya miamiana kitanama yeku isedima jaspa be kanelian maika, a rawarawa namanamaridina. Be wari, kitanama yeku emorold maika guyau na kaba miama ya kwavivirona.

4 Be guyau adi kaba miama ḡesaudima matabudi 24, taudi guyau na kaba miama dosinama a midi kwavivirona. Be inam gabudima debedie babada matabudi 24 a miamiana. Taudi adi garama ḡavoḡavoridima be paiwaraga goldie voivoiedima debedie a biridina.

5 Be guyau na kaba miae keyama, parere be gugura a dobidobina. Be guyau na kaba miama noḡone kodam 7 a karakaratana, inam taudi Mamaitua Aruinama 7.

6 Be mate guyau na kaba miama noḡone egasi ya kenakenana. Be inam egasinama moimoiarinama kitanama garasi maika.

Be guyau na kaba miama poune be diane yaba yawayawasanidima matabudi 4 a miamiana. Be matedima tunidima matabudi ai moḡavudina, karodie be tauridie.

7 Be yaba yawayawasanidima kitedima inam umanama maika, tenaḡa kitanama maka laion. Be wairabuinama kitanama maika kau tauḡominama, be wairabuiteḡanama tauna noḡonama kitanama maika banaga. Be aniwai 4-nama kitanama kiu bonia e rovorovona maika.

8 Be inam yabedima yawayawasanidima, be tenatenaḡaḡa mapedima matabudi 6. Be matedima inam tunidima matabuna ya moḡavuna, mapedima dibudie mate. Taudi kupi da suara ta riuriuna,

“Bada Mamaitua, tauna vutuna wairewapana vavasaḡinama, be tauna babau, babau be babau vavasaḡinama.

Tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana, be tokare e tavana.”

Taudi nama ta riuriu watanana, be nam airaḡan inam riunama tima gosegosena.

9 Be inam yabedima yawayawasanidima taudi neneḡara, vivira be waikaiwa tauna aitau guyau na kaba miae e

miamia nonoḡana, vutuna ta uteutena. Be taudi nama ta voivoiana raḡanine,
10 babada matabudi 24 tuapikedie ta raupari, be tauna aitau guyau na kaba miae e miamia nonoḡana ta rarau dune nonoḡena. Be adi paiwaragama ta kaiporaḡa be guyau na kaba miama noḡone ta biridi be ta riuriuna,
11 “Tam tauma ama Badama be ama Mamaituama, tam saḡasaḡa vavasaḡimma aubainama, isamma ka kaisuḡusuḡuna.
Neneḡara, vivira be rewapana tam kwa ragaudina, baninama tam yaba matabuna am ḡoanama ruvane nama kuyai tubuḡidi, be ta miamiana.”

5

Buka pusipusinama

1 Naumeki da yà kitana, be tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana, nimanama kasaune buka ya kaikaididina. Be inam bukanama noponama be taurinama matabuna girugiruminaḡa, be bukanama boganama pusipusinama, be pusi matabudi 7.
2 Be dabudine anea wairewapana vavasaḡinama è kitana, be tauna bonanama dosine ya riuriuna, “Aitau verena be teneteneḡina da inam pusidima e kaiporedi be buka e tapa be noponama e kita?”
3 Be nam aitau marae bo dobue bo dobu dibune teneteneḡina da tokare buka e kaipore be noponama e kita.
4 Be taugu è ḡaba da è ḡaba guratana, baninama nam deḡo aitau teneteneḡina da sibo buka ya kaipore, bo noponama ya kita.
5 Be dabudine waibabada nopodie bada tenaḡa ya riueguna, “Nam kwa ḡaba! Baninama Juda damnama adi laionma guyau Deivid susukinama, be tauna inam tauvai suba. Tauna teneteneḡinama da inam pusidima 7 e kaiporaḡa be buka e tapana.”
6 Dabudine taugu è kita da guyau na kaba miama poune Sipu Natunama ya midimidina. Be yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi inam sipunama natunama a midi kwavivirona. Be inam sipunama kitanama kabe tiwai guri, be tauna donanama 7 be matanama mate 7. Be mata 7 inam taudi Mamaitua Aruinama 7. Inam Aruidima 7 vutudi Mamaitua ya riuporaḡana dobu matabuna nopone.
7 Inam sipunama ya saḡa da tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana nimanama kasaune, inam bukanama ya paḡona.
8 Be tauna buka ya paḡopaḡona raḡanine, dabudine yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi 24,

taudi matabudi Sipu Natunama noǧone tuapikedie a raupa-
rina. Be taudi tenatenaǧaǧa yaba kitanama gita maika a
ragaudina. Be redu goldie voivoiedima mate a ragaudina.
Be inam redudima nopodima piupiu a moǧavuna, be inam
piupiudima vutudi banaga babaudima adi moiragima.
9 Be taudi sare vaunama umanama a saresarena,
"Tam vutuna banaga veremma, be teneteneǧimma da inam
bukanama kwa paǧo be pusidima kwa kaiporaǧana.
Baninama tam ai gurimna. Be tam dam da dam be bona da
bona, dobu matabuna nopone tam kosinime banaga
kuya gimeridi
be kuya verauǧedina Mamaitua ǧarone.
10 Be tam am waiguyaue kuya biridi be kuya voiedi da taudi
guyaguyau be pirisi a tubuǧana, be ama Mamaituama
aubainama ta noyanoyana.
Be taudi tokare dobu matabuna tai badena."
11 Dabudine è kita be anea toitoi bonedima è vaiedina. Be
anea sievidima inam 1 tausand da 1 tausand, be 10 tausand
da 10 tausand.* Be taudi guyau na kaba miama be yaba
yawayawasanidima be babada, a midi kwavivirodina,
12 be bonedima dosine umanama a riuna,
"Sipu natunama awai gurina, tauna vutuna banaga vere-
nama,
be teneteneǧinama da rewapana, waiguyau, nuauyauya,
waibada, vivira, neneǧara be kaisuǧusuǧu, naumeki
da tauna e ragaudina."
13 Dabudine è vaie da yaba matabudi marae, dobue, dobu
dibune be egasie, matabudi a riuriuna,
"Tauna aitau guyau na kaba miae e miamiana, be Sipu
Natunama mate ǧarodie
kaisuǧu, vivira, neneǧara be rewapana, taudi naumeki
da ǧarodie ta kena nonoǧana!"
14 Be inam raǧanine yaba yawayawasanidima a riuna,
"Inam riukaua!" Be babada tuapikedie a raupari be noǧodie
doǧae a ravusedi be a rauduneena.

6

Sipu Natunama yodi pusi matabudi 7 e raukaiporaǧana

1 Taugu èwai kita be Sipu Natunama pusi tenaǧa buka
bogane ya kaiporena. Dabudine yaba yawayawasanidima
matabudi 4, be tenaǧa bonanama parere maika, be ya riuna,
"Kwa verau!"

* **5:11:** Gurik bonane ya riuna: 10 tausand times 10 tausand and 1 tausand times 1 tausand. Inam baninama anea gumdima nam anisiesievi.

2 Dabudine yài kitana, be noḡogue hosi ḡavoḡavorinama è kitana. Be taugeruenama tauna kukuku ya kaikaididina, be paiwaraga a utena. Be tauna yai rewapana kauana, be ya naḡona na ḡaviama vunuḡa ririḡidima aubainama.

3 Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuinama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuinama ya riuna, “Kwa verau!”

4 Dabudine hosi ḡesaunama sabasabanama kai ragetinama maika ya dobina. Be taugeruenama rewapana a utena da suba dobue e kaipore be banaga e voiedi da tai kawa gurigurina. Be tauna kwatikwati dosinama a utena.

5 Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuiteḡanama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuiteḡanama ya riuna, “Kwa verau!” Be taugu yài kitana, be noḡogue hosi dubanama è kitana. Be taugeruenama tauna nimane anisikere ya kaikaididina.

6 Be dabudine yaba è vaiena maika bona, yaba yawayawasanidima matabudi 4 poudie ya riuriuna, “Kwa voie da meiḡara e tubuḡana, be kwa voie da witi sumanama 1 kg na maesama inam Denari tenaḡa. Be witi isanama ‘Bali’ sumedima 3 kg adi maesama inam Denari tenaḡa. Be anirau buka oerinama be waen nam kwa kawa gewegewedi!”

7 Be Sipu Natunama pusi aniwai 4-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine taugu è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai 4-nama ya riuna, “Kwa verau!”

8 Be taugu yài kitana, be noḡogue hosi kurinama banaga gurigurinama tuninama maika è kitana. Be taugeruenama tauna isanama ‘Guri’, be banaga guriguridima aruidima inam hosinama murine maida yawai muriwatanena. Be Mamaitua rewapana taudi ya utedina da taudi dobu kawasusudima 4, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama,* banaga matabudi tai guridina. Taudi umanama yabedie tokare banaga tai guridina, taudi iḡara, be meiḡara be sida guriguri tai tubuḡidi, be mate musara ḡasiḡasidima ta voiedi da banaga tai guridina.

9 Be Sipu Natunama pusi aniwai 5-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine yà kitana, be banaga patupatutudima Mamaitua riunama awai matematena aubainama, dobue ai guridina, be aruidima olta dibune a miamiana è kitedina.

10 Taudi bonedima dosine Mamaitua ḡarone a riuna, “Tam Bada saḡasaḡa vavasaḡimma, tam babaumma be riuriukauimma. Tauma uma dabudine kai raba ḡaḡa. Tam aba raḡanine dobu banegidima kwa etaredi, be kosinimaima ḡaranama kwa raubiwa?”

* **6:8:** Gurik bonane ya riuna: ‘One fourth’

11 Naumeki da taudi tenatenaḡaḡa gara ḡavoḡavoridima daudaudima a utedi be a riuedina da taudi ta tauwai raba guratana, naumeki da Mamaitua na nambama ya boruboruna ruvane, nama tauwai sumaḡa ḡesaudima dobue tai guridina.

12 Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 6-nama buka bogane ya kaiporena. Inam raḡanine yoyo dosinama ya tubuḡana, be suara matanama yai kupikupi be ya dubana kaipou maika. Be nawaravi matabuna ya sabana, kosina maika.

13 Be kipora gunume a kuruva be dobue a yovona, maika sive dosinama niura e kwadiedi, be banidima pokidima ta rarau buririna maika.

14 Be gunuma ya nuanokunokuna, maika duya ta nokunokuna nama, be oya be bonabona matabudi a rauriana.

15 Inam raḡanine dobu guyaguyaudima, be natunatudima, be tori matanama banegidima, be taragai banegidima, be babada wairewapanidima, be tauwai yaraga, be banaga yababa, matabudi a naḡona oya babedie, be yeku dibudie gubae ai moisirina.

16 Be taudi oya be yeku a riuedina, “Ko beku be debamaie ko ravusemi be koi raugovemai, da tauna aitau guyau na kaba miae e miamiana nam e kitamai, be mate Sipu Natunama na medima nam tunimaie e tava!

17 Baninama taudi adi medima raḡaninama dosinama yodi ya tavana, be nam aitau tokare e midi bodedi be teneteneḡina.”

7

Mamaitua Israel banegidima sievinama 144 tausand ya pusidina

1 Uma kauidima muridie taugu anea matabudi 4 è kitedina, dobu kawasususdima matabudi 4, be inam kawasususduie anea tenatenaḡaḡa a midimidina. Be taudi dobu sivedima matabudi 4 a kaikaidididina, da sive nam dobue bo egasie sibo ya manini munaḡa, bo kai ya biti munaḡedi.

2 Be inam aneedima Mamaitua rewapana ya utedina da taudi dobu be egasi ta kawa gewegewedina. Be anea ḡesau è kitana, tauna suara na kaba tavama yauwanine be ya saḡasaḡana. Be tauna Mamaitua miamia nonoḡinama na pusima ya kaikaididina, be tauna bonanama dosine anea matabudi 4 ya riuedina,

3 “Dobu, egasi be kai nam ko kawa gewegewedi, noḡone tauda dà Mamaituama na taunoyama noḡodie pusi ta biri dokedina.”

4 Dabudine è vaie da Israel damnama banegidima
matabudi 144 tausand a pusidina. Inam banegidima taudi,
5 Juda na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Ruben na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Ged na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
6 Asa na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Naftali na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Manase na damma nopone banaga matabudi 12 tausand
7 Simeon na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Livai na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Isaka na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
8 Sebulun na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Jousep na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.
Benjiman na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Patara dosinama Mamaitua noḡone a midimidina

9 Uma kauinama murine yài kitana, be Mamaitua na kaba
miae ya miamiana, be Sipu Natunama tauna mate. Be taudi
noḡodie patara dosinama, nam anisiesievi, a midimidina.
Be inam banegidima taudi dam da dam be bona da bona
be dobu matabuna nopodie a tava be a midimidina. Be
taudi matabudi ai garana, adi garama ḡavoḡavoridima
daudaudima be nimedie garamo rugurugudima a ragaragaudina.
10 Be taudi matabudi bonedima dosine a riuriuna, "Dà
Mamaituama na waiguyaue e miamiana, be Sipu Natunama,
taudi vutudi Tauwai yawasana."
11 Be anea matabudi guyau na kaba miama be babada be
yaba yawayawasanidima 4 a midimidi kwavivirodina, taudi
matabudi tuapikedie a raupari be noḡodie doḡae a ravusedi
be Mamaitua a raudunee
12 be a riuna,
"Inam riukaua! Tam tauma ama Mamaituama, isamma ka
kaisuḡusuḡuna.
Tam vutuna neneḡara, nuauyauya, waikaiwa, vivira,
waibada be rewapana ḡarome ta kena nonoḡana.
Inam riukaua!"
13 Dabudine babada 24 nopodie bada tenaḡa taugu yai tar-
aviregu, be ya riuna, "Uma banegidima gara ḡavoḡavoridima
daudaudima kotekotedima kuya kataiena taudi aitau? Taudi
deḡo be a tava?"
14 Be taugu è paribee be è riuena, "Bada, tam kuya
kataiena, be nam taugu." Dabudine tauna ya riueguna,
"Inam banegidima taudi piripiri dosinama nopone be a
tavana. Be adi garama Sipu Natunama kosinine a koḡedi da
a ḡavorana.

15 Vutuna aubainama taudi yodi Mamaitua na kaba miama
noĝone ta midimidina da tauna na tempolma nopone kupi
da suara aubainama tai taunoyana. Be tauna aitau guyau
na kaba miae e miamiana, vagurune ta miana.
16 Be taudi nam airaĝan kani e kara munaĝedi, be nam
nuedima e raukasakasa, be nam suara e poyedi, be nam
aiyaba e poya munaĝedi.
17 Baninama Sipu Natunama guyau na kaba miama poune
e miamiana, tauna vutuna taudi e rabedina, sipu taurabe-
dima maika, be ei doka nawedina bigabigae be yawasana
upanama ta tegona. Be taudi matasurudima matabuna
Mamaitua tokare e samaĝa poredina."

8

Pusi aniwai 7-nama buka bogane ya kaiporena

1 Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 7-
nama buka bogane ya kaiporena. Inam raĝanine marae
yaba matabudi ai nuatuĝutuĝu be daumora ya kenana raĝan
ĝaubonaĝa.*
2 Be taugu anea 7 è kitedina, Mamaitua noĝone a midi be
tenatenaĝaĝa bogigi ya uteutedina.
3 Be anea ĝesaunama ya tava be olta diane ya midina, be
tauna nimane piupiu anigabunama koukou goldie voivoien-
ama ya kaikaididina. Tauna piupiu toitoi a utena da banaga
babaudima matabudi adi moiragima mate Mamaitua ĝarone
sibo ya raupuyona olta goldie voivoienama debane. Inam
oltanama guyau na kaba miama noĝone ya midimidina.
4 Be piupiu basunama be banaga babaudima adi moirag-
ima matabudi anea nimane, be piupiu basunama moiragi
mate a saĝa a naĝona Mamaitua ĝarone.
5 Dabudine anea olta debane kai karakaratinama ya ra-
gaudi be piupiu anigabunama redunama yai moĝavuna.
Yodibe inam koukounama ya pore yovoĝena dobue. Be inam
raĝanine keyama, parere, gugura be yoyo a tubuĝana.

Anea bogigi 4 a suvedina

6 Dabudi anea 7 bogigi 7 a ragaragaudina, taudi a vovo
kaukauana da bogigi ta suvedina.
7 Naumeki da noĝone aneanama na bogigima ya su-
vesuvena raĝanine, kusana rawarawatabutabudima yeku
ĝauĝaubodima maika, be kai menanama kosina mate
wairawateĝeidima a poraĝa yovoĝedina dobue. Be dobu
kawasusudima matabudi 3, be kawasusu tenaĝa na ruvama

* **8:1:** Gurik bonane ya riuna: Inam 'about half an hour.'

nama,† kai be mui gidegidevidima matabudi a kara gorudina.
8 Naumeki da anea aniwai rabuinama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, yaba maika oya dosinama ma rageragetina a pore yovoḡena egasie. Be egasi kawasusudima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama egasi matabuna yai rawakosinana.
9 Be musara matabudi inam dabudine a guri rovona, be waga mate a kawa gewegewedina.
10 Naumeki da anea aniwai rabuiteḡanama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, kipora tenaḡa dosinama gunume be ma rageragetina ya kuruva be ya yovona. Be dobu kawasususdima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama upa matabudi, be bigabiga debedie ya ravusena.
11 Be inam kiporinama isanama "Ḡora". Be inam kawasusunama nopone upa matabudi ai ḡora rovona, be banaga toitoi uma upanama ḡoraḡoranama yai guridina.
12 Naumeki da anea aniwai 4-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, suara kawasususdima 3, be yaba aiyaba dosinama suara kawasususnama tenaḡa ya riḡa be yai kupikupina. Be kauinama teneḡinama nama nawaravi ḡarone ya tubuḡana. Be gunuma kawasususdima 3, be yaba aiyaba dosinama gunume kawasusu tenaḡa ruvanama nama nopone kipora matabudi ya riḡedi be ai kupikupina. Be suare 4 awasnama dobu yai kupikupina, be nam i yanana. Be teneḡinama nama kupie, 4 awasnama nawaravi be kipora nam ti yanana.
13 Be yài kitana, be kiu bonia gunuma boganaḡa ya rovorovona, be bonanama dosine umanama ya riuriuna, "O gewagewa, gewagewa! Gewagewa taudi aitauḡa dobue ta miamiana ḡarodie ta tubuḡana. Baninama anea rabuiteḡa yaḡoro tawai rabana da adi bogigima tokare ta suvedina."

9

Bogigi aniwai 5-nama

1 Naumeki da anea aniwai 5-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, taugu kipora è kitana gunume, be ya kuruva be ya yovona dobue. Be inam kiporinama tauna dom nam dibuboruboruna gudunama kiḡinama a utena.
2 Be tauna inam domnama gudunama ya kaikaiporena raḡanine, kaibasu ya tavana kodara puyounama maika. Be inam kaibasunama ya saḡasaḡana, gunuma ya suma be suara matanama yai kupikupina.

† **8:7:** Vers 7 da 12 Gurik bonane ya riuna: 'One third'

3 Be inam kainama puyounama nopone kapau dosidima
a rovo dobi be a yovona dobue. Be inam kapaudima taudi
rewapana a paḡona, tanagara adi rewapanama maika.
4 Inam kapaudima ya riuedina da taudi banaga aitauḡa
Mamaitua na pusima noḡodie nam tima kenakenana,
taudiḡa ta karatidina. Be kai be mui matabudi nam sibo a
kawa gewegewedi.
5 Be inam kapaudima nam rewapana ḡarodie ima ke-
nakena da banaga tai guridi, ibewa da ta raukivi gewagewa
ḡomedina nawaravi 5 nopodie. Be banaga inam muyanama
ta sidana maika karipa banaga e karakaratidina muyanama
maika.
6 Inam raḡandie banaga tokare guri kedanama ta wanena,
be tokare nam ta banavi. Taudi gurimakai ta ḡoeḡoena, be
tokare nam ta guri.
7 Be kapaudima kitedima hosi iḡara aubainama tawai
garedina maika. Taudi debedima yaba kitedima paiwaraga
goldie voivoiedima maika a kotedina. Be noḡodima kitedima
banaga maika.
8 Be debavuvuḡidima inam maika waiwaivi debavu-
vuḡidima muridie ravuravusenama maika. Be mokedima
inam laion mokanama maika.
9 Be nuakadedima kitedima inam aeyan maika. Be ma-
pedima guguridima inam gunava dosinama e nuaraka be e
gavagavasana maika.*
10 Be kapaudima ḡiudima inam kitedima rikarikau ḡiudima
maika, be ḡiudima isudie kea gamgamdima ta kenakenana.
Be adi rewapanama ḡiudie ta kenakenana da banaga ta
raukivi gewegewedina nawaravi 5 nopodie.
11 Taudi adi guyauma inam dom nam dibuboruboruna
aneanama, tauna ewai badedina. Be inam aneanama
isanama Hibru bonane inam *Abadon*, be Gurik bonane
inam *Apolion*. Inam isanama baninama inam "Tau-
raukivigewagewa."
12 Yodi gewagewa dokadokanama inam ya kovina. Be
gewagewa rabui tawai rabana da tokare ta tubuḡana.

Bogigi aniwai 6-nama

13 Naumeki da anea aniwai 6-nama, tauna na bogigima
ya suvesuvena raḡanine, olta goldie voivoienama donanama
matabudi 4 Mamaitua noḡone ya midimidina. Be è vaie da
dona nopodie bona ya dobina.
14 Bona ya dobi be anea aniwai 6-nama bogigi ya
paḡopaḡona ya riuena, "Upa dosinama isanama Yupretis,

* **9:9:** Gurik bonane ya riuna: Be mapedima guguridima inam hosi toitoi be tureira toitoi ta sorudi, be iḡara aubainama ta manimanina guguridima maika.

dabudine anea matabudi 4 panipanidima ta miamia. Be tam kwa naḡo be kwa kuvesidina."

15 Be inam aneedima taudi Mamaitua ya kawa nonoḡidi be adi noyama raḡaninama ya boru wainonoḡina da airaḡan adi noyama ta voiena, vutuna a raberabena. Be inam noyanama raḡaninama na modima, na nawaravima, na raḡanima be na awama yodi ya tavana. Be taudi adi noyama inam umanama: Dobu kawasususdima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama inam aneedima banaga tai guridina.

16 Be tauiḡara dabudine hosi ragane a gerugeruna sievidima taugu è vaiena inam 200 milion.

17 Hosi be taugeruedima taugu è kitedina, taudi kitedima maika umanama: Taudi nuakadedima anigudunama kitanama kai ragetinama maika, be kuridima vodubadubanama egasi maika be yawayawanama. Be hosi debedima kitedima laion debedima maika. Be gayedie kai menanama, kaibasu be yaba isanama 'salfa' a dobidobina.

18 Be inam kovoḡidima rabuiteḡa, kai menanama, kaibasu be salfa, hosi gayedie a dobidobina, vutudi dobu kawasususdima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama banaga ai guri rovodina.

19 Be inam hosidima adi rewapanama mududie be ḡiudie a kenakenana. Taudi ḡiudie mate banaga ta raraukivi gewegewedina. Be ḡiudima kitedima mota maika, be debabiribiridima.

20 Be banaga ḡesaudima taudi aitauḡa inam kovoḡidie nam ti gurigurina, taudi yaḡoro nuedima nam ti vitaredina, be taudi adi voiama gewegewedima yaḡoro ta voivoiedina. Be yaḡoro penama be kokoitau ta rarau duneedina. Inam kokoitaudima goldie be siruva be aeyan, yekue be kaitupoe voivoiedima ta rarau duneedina. Avedi da kokoitau nam timawai kita, nam timawai beavaia bo tima bababababarana.

21 Be inam banegidima taudi yaḡoro ta rarau vunuḡa, ta koikoi ginauri, tawai soḡa yabayababa be ta danedanena, be nam nuedima tima vitavitaredina.

10

Jon buka ya paḡona

1 Naumeki da anea ḡesaunama wairewapana vavasaḡinama marae be ya yovoyovona è kitana. Be tauna na garama inam giyou ya kotedina, be debane wari ya kwavivirona. Be noḡonama kitanama suara maika, be kaḡanama kitanama kodara menanama maika.

2 Tauna nimane buka ḡaubonama ya tapa be ya kaikaididina. Be tauna kaḡanama kasaunama egasie yai vutuḡana, be kaḡanama seninama doḡae yai vutuḡana.

3 Be tauna bonanama dosine ya rasana maika laion. Tauna
ya rasarasana raḡanine, taugu parere matabudi 7 a giuna
bonedima è vaiedina.
4 Be parere 7 a giugiuna taugu sibo adi giuma è girumina,
be bona marae è vaiena umanama ya riueguna, “Inam
pareredima 7 aba a giugiuena, kwa semodina, be nam kwa
girumidi.”
5 Be anea è kita be egasie be doḡae yawai vutuḡana, tauna
nimanama kasaunama ya kaisuḡu marae,
6 be Mamaitua miamia nonoḡinama, tauna vutuna mara,
dobu be egasi, be nopodie yaba matabudi tauwai tubuḡidima
tauna isane ya sauga be ya riuna, “Raḡan kaiteka ya kovina.
7 Be anea aniwai 7-nama na bogigima e suvesuvena
raḡanine, Mamaitua na ogama semosemonama e voie, be e
raudamoena, boni na taunoyama peroveta ya riuriuedina
maika.”
8 Dabudine bona teneḡinama marae è vaia munaḡe be
ḡarogue umanama ya riuna, “Anea egasie be doḡae waivu-
tuḡinama ḡarone kwa naḡo, be buka ḡaubonama tapata-
panama nimane e kenakenana kwa paḡona.”
9 Naumeki da taugu è naḡo anea ḡarone, be èi baḡana da
buka ḡaubonama sibo ya uteguna. Be tauna umanama ya
riueguna, “Uma bukanama kwa paḡo be kwa kanina, be
mudume inam bukanama tokare dininama e verena, iwavi
maika. Be kapomma tokare ei muyana.”
10 Naumeki da taugu anea nimane inam bukanama
ḡaubonama è paḡo be è kanina. Be è kanikanina raḡanine,
mudugue dininama ya vere kauana, iwavi maika, be è
kanikani rovona murine, kapoguma yai muyana.
11 Be tauna umanama ya riueguna, “Tam am waiperove-
tama nam i kovina, yaḡoro kwai perovetana, dam, dobu,
bona be guyaguyau aubaidima.”

11

Matamata rabui

1 Naumeki da Bada anirau ruva kainama ya utegu be ya
riuna, “Kwa naḡo be Mamaitua na tempolma be olta kwa
ruvedina, be dabudine tauraudune mate kwa sievidina.
2 Be gabura gana nopone tempol dianama kwa gose
porena, nam kwa ruva, baninama inam gabunama taugu
eteni banegidima è utedina da taudi meagai babaunama*
tokare ta vagudagudaguna nawaravi 42 nopodie.

* **11:2:** Meagai babaunama inam Jerusalemma.

3 Be taugu rewapana yau matamatama rabui yà utedi be
taudi tai perovetana raĝan 1,260 nopodie, be adi garama
inam sakibegi maika."
4 Taudi vutudi olip kaidima rabui, be kodam kaidima
rabui, taudi Bada noĝone ta midimidina, tauna vutuna dobu
ewai badena.†
5 Be deĝoda aitau uma banegidima rabui raukivi
gewegewedima e ĝoena, inam banegidima rabui tokare
gayedie kai menedima ta dobi be adi ĝaviama tai guridina.
Uma kauine adi ĝaviama matabudi tokare ta guri rovona.
6 Inam banegidima rabui ĝarodie rewapana e kenakenana
da tawai perovetana raĝanine, taudi gunuma ta riutuaĝaie
be kusana tokare nam e dobi. Be mate taudi rewapana
ĝarodie e kenakenana da upa matabudi ta voiedi da kosina
ta tubuĝana. Be taudi ta ĝoena, tokare teneĝinama da raĝan
toitoi piripiri tabu be tabu tai tubuĝidi, be dobu banegidima
ta kovoĝidina.
7 Be taudi adi noyama tawai kovina raĝanine, musara
ĝasiĝasinama dom nam dibuboruborune, be e tava be inam
perovetedima rabui ei ĝaviedi be ei guridina.
8 Be tubuĝidima tokare meagai dosinama nopone kedae
tai kenedina. Be inam meagainama dosinama isanama
semosemonama inam "Sodom" be "Ijipt". Matamata taudi
adi Badama inam dabudine a tuparatuna.
9 Be raĝan rabuiteĝa be pomainama raĝanboiboi be e naĝo
da suaratopu, banaga toitoi dam da dam, be bona da bona,
be dobu matabuna nopodie inam banegidima tubuĝidima
ta raubigedina. Be peroveta adi ĝaviama banaga nam ti
aninedina da inam perovetedima tubuĝidima ta dobodi.
10 Be dobu banegidima tai nuavere, ta mosari be adi
banagama adi banagama mate tai kawa puyo vivirana,
baninama inam perovetedima a gurina aubainama. Bani-
nama inam perovetedima rabui banaga dobue a raraukivi
gewegewedina.
11 Be raĝan rabuiteĝa be pomainama raĝanboiboi be ya
naĝo da suaratopu, be murine yawasana Aruinama Ma-
maitua ĝarone, be ya yovo da banegidima rabui nopodie
ya saĝana. Be taudi a midisuĝu munaĝa be a midina.
Taudi aitauĝa inam banegidima rabui a kitekitedina, a naira
kauana.
12 Dabudine taudi bona dosinama marae a vaiena, inam
banegidima rabui ĝarodie umanama ya riuna, "Ko saĝa
uma dabudine!" Be dabudine adi ĝaviama a kitekitedi, be
peroveta ma giyoudi a saĝa a naĝona marae.

† **11:4:** Uma tauna Mamaitua, be nam Seitan.

13 Inam raḡanine yoyo dosinama ya tubuḡana. Be meagai kawasususdima matabudi 10, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama vada matabudi ya kawa gewegewedina. Be inam yoyonama nopone banaga 7 tausand a gurina, be aitauḡa da a yawayawasanana, taudi a naira kaua be Mamaitua marae isanama a kawa saḡena.
14 Yodi gewagewa aniwai rabuinama inam ya kovina. Be gewagewa aniwai rabuiteḡanama ḡaubonaḡa e tubuḡana.

Bogigi aniwai 7-nama

15 Naumeki da anea aniwai 7-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, bona dosidima marae è vaiedina a riuna, “Tauda dà Mamaituama be na vinevinema Keriso, yodi dobu matabuna taudi ḡarodima, be Keriso tauna vutuna ei bada nonoḡana.”
16 Be babada 24 guyaguyau adi kaba miae a miamiana Mamaitua noḡone, taudi tuapikedie a raupari be noḡodie doḡae a ravusedi be Mamaitua a raudunee
17 be a riuna,
“Bada Mamaitua, tam wairewapana vavasaḡimma, tam vutuna boni miemienimma be yodi kwa miamiana.
Tauma kawai kaiwemna, baninama tam am rewapanama dosinama yodi kuya paḡo be waibada kuyai karena.
18 Noḡone dobu banegidima nuedima yai medina, be yodi inam tam am medima raḡaninama ya tavana.
Yodi raḡan ya tavana da tam banaga guriguridima kwa etaredina,
be am taunoyama peroveta, be tauwai sumaḡemma, be aitauḡa isamma a vivivivirena, avedi da banaga ḡauḡaubodi bo banaga dosidi,
taudi matabudi yodi adi maesama kwa utedina.
Be mate raḡan ya tavana da dobu taukawa gewegewedima kwai guridina.”
19 Inam raḡanine yà kitana be Mamaitua na tempolma marae a kaiporena. Be tempolnama nopone waianina bogesinama a kitana. Be dabudi keyama, parere be gugura a dobidobina. Be yoyo be kaibitibiti kusana rawarawa tabutabunama mate a tubuḡana.

12

Waivi be duragon

1 Naumeki da mataira dosinama marae ya tubuḡana umanama, waivi suara yai garaena be kaḡanama dibune nawaravi ya kenakenana, be na paiwaraga debane kipora matabudi 12.

2 Tauna ya boga be wainatuna muyanama ya kawa guri be
ya yakeyakeina.

3 Dabudine mataira ḡesaunama marae ya tubuḡana, inam
umanama: Duragon dosi yababinama sabasabanama ya
maḡatarana. Be tauna debanama matabudi 7 be donanama
matabudi 10, be paiwaraga 7 debane a kenakenana.
4 Be mara kawasususdima matabudi 3, be kawasusu tenaḡa
na ruvama nama tauna ḡiune kipora yai kati karodi be ya
poraḡa yovoḡedina dobue. Be inam duragonnama waivi
wainatuna ya tepetepena noḡone ya midina, be yawai ra-
bana da gomana sibo ya tubuḡa be ya kanina.

5 Naumeki da waivi gomana tauḡominama ya tikana. Be
tauna vutuna tokare irame diḡona voivoienama e paḡo be
banaga dobu matabuna nopone ei badedina. Be waivi
natunama a soru kwaya be a nawena Mamaitua deḡo ya
miamiae ḡarone.
6 Be waivi naira ya naḡona dobu kavakavane deḡo Ma-
maitua gabu ya vovo kaukaue. Be dabudine waivinama a
rabena raḡan matabudi 1,260 nopodie.

7 Be inam raḡanine iḡara ya tubuḡana marae. Maikel be na
aneama be duragon na penamama mate ai kawa ḡasiḡasina.
8 Be duragon na penamama mate nam ti rewapanana
aubainama, taudi yodi marae nam adi gabuma ima kenake-
nana.
9 Be inam duragonnama dosinama na penamama mate ai
watabiḡuḡu yovoḡedina dobue. Inam duragonnama tauna
vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan, be tauna
dobu matabuna tauwai kedadoka waigewedima.

10 Be inam kauinama murine taugu bona dosinama marae
è vaie be umanama ya riuna,

> "Yodi tauda dà Mamaituama na yawasanama, na rewa-
> panama be na waiguyauma raḡaninama ya tavana. Be
> mate Mamaitua na Kerisoma na waibadama raḡaninama
> yodi ya tavana, baninama tauwai wavu Mamaitua noḡone
> kupi da suara dà banagama yawai wavudina, be yodi
> tauna ai watabiḡuḡu nawena dobue.

11 Be dà banagama taudi Sipu Natunama kosinine be adi
rauguguye, duragon ai gwaḡana. Be taudi adi yawasanama
nam ti nuaboya guratedina, be guri nam ti nairena.

12 Vutuna aubainama taumi mara be aitauḡa nopodie
ko miamiana, koi nuaverena! Be gewagewa vavasaḡinama
taumi dobu be egasi ḡaromie, baninama Diaboro ḡaromie ya
yovona. Be Diaboro nuanama yai medi kauana, baninama
tauna ya kataie da na raḡanima kaiteka ya tupona."

13 Raĝanine duragon ya kita da tauna a pore dobiĝena dobue, inam waivinama gomana tauĝominama tikatikanama ya kusira nawena.
14 Be inam waivinama kiu bonia dosinama mapenama rabui a utena da tauna ya rovo be ya naĝona dobu kavakavane, deĝo na gabuma a vovo kaukauena dabudine. Be inam dabudine waivinama a rabena modi 3 be nawaravi 6,* be mota tokare nam inam dabudi e tava.
15 Vutuna aubainama mota gayanama ya sasaĝi be upa gayane ya vurai dobiĝe be upa dosinama yai tubuĝi da kabe waivinama ei karue.
16 Be doĝa gayanama ya nuaporaĝa be upa inam duragonnama ya vuravurai dobiĝena ya tonoĝina. Inam kauine doĝa inam waivinama ya saguna.
17 Dabudine duragon nuanama yai medi kauana waivinama ĝarone. Vutuna aubainama tauna ya naĝo be iĝara yai tubuĝina waivi natunatunama ĝesaudima ĝarodie. Inam banegidima taudi Mamaitua na tarawatuma tawai muriwatane be Yesu riunama ta kaikaididina.
18 Naumeki da duragon gerese ya midina.

13

Musara ĝasiĝasinama egasie be e tavatavana

1 Taugu yài kitana, be musara ĝasiĝasinama egasie be ya tavatavana è kitana. Be inam muserinama donanama matabudi 10, be debanama matabudi 7. Be donanama debedie, paiwaraga matabudi 10 a kenakenana. Be deba tenatenaĝaĝa noĝodie isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboĝa giudima.
2 Be inam muserinama è kitana, kitanama musara lepad maika. Be kaĝanama kitedima musara beya maika. Be mudunama kitanama maika laion. Be duragon na rewapanama be na waiguyauma be na waibadama dosinama matabudi inam muserinama ĝasiĝasinama ya utena.
3 Be inam muserinama ĝasiĝasinama debanama tenaĝa kero ya paĝona. Be inam keronama kitanama anigurigiuri, be ya seĝira munaĝana. Vutuna aubainama dobu banegidima matabudi inam muserinama a base kaue be ai muriwatanena.
4 Be duragon tauna rewapana musara ĝasiĝasinama ya utena. Vutuna aubainama banaga duragon be musara ĝasiĝasinama ĝarodie a raudune be a riuriuna, “Musara

* **12:14:** Gurik bonane ya riuna: ‘Time, times and half a time’. Be Dawawa bonane inam umanama: ‘Raĝan, raĝandie be raĝan nevanama.’

ḡasiḡasinama ya saḡa vavasaḡana, be nam aitau tokare tauna mate tai kawa ḡasiḡasi be teneteneḡina."

5 Be musara ḡasiḡasinama rewapana a utena da rauguyaguyau be waidiboḡa giudima e vatodina. Be mate rewapana a utena da nawaravi 42 nopodie ei badana.

6 Be tauna na giue Mamaitua ei diboḡina. Be Mamaitua na kaba miama be aitau da marae ta miamiana, matabudi ei karakara kutuedi, be Mamaitua isanama mate e kawa gewagewana.

7 Be rewapana a utena da tauwai sumaḡa ei ḡaviedi be ei gwaḡedina. Be tauna rewapana ḡarone aubainama, tauna dam da dam, bona da bona, be dobu da dobu, banaga matabudi ei badedina.

8 Be dobu banegidima aitauḡa isedima yawasana bukanama nopone nam tima kenakenana, taudi inam muserinama ḡasiḡasinama ḡarone ta rauduneena. Be yawasana bukanama inam Sipu Natunama a vunuḡi be awai gurina, tauna na bukama. Boni muriḡa da dobu ya tubuḡana, Mamaitua tauwai sumaḡa isedima matabudi inam bukane ya girumidina.

9 Aitau da beemima ta kenakenana, koi bea vaiana.

10 Be aitau Mamaitua ya vinena da dibure ta nawena, naumeki da e naḡona. Be aitau Mamaitua ya vinena da ta raukwatikwatina, naumeki da ta raukwatikwati be e gurina. Inam kauidima ta tubutubuḡana raḡanine, tauwai sumaḡa naumeki da adi waisumaḡe ta midi bagibagi, be yaba matabudi ta dami poredina.

Musara ḡasiḡasinama ḡesau doḡa nopone be e tavatavana

11 Dabudine taugu musara ḡasiḡasinama ḡesau doḡa nopone be ya tavatavana è kitana. Tauna donanama rabui sipu natunama maika, be na giuma vaienama maika duragon.

12 Be musara ḡasiḡasinama egasie tavatavanama na rewapanama matabuna uma muserinama doḡae tavatavanama ya utena. Be uma muserinama dobue banaga matabudi ya gwayedi da taudi musara egasie tavatavanama a rauduneena. Inam muserinama vutuna debanama kero dosinama kitanama aniguriguri, be keronama ya seḡira munaḡana.

13-14 Be uma muserinama doḡae tavatavanama tauna mataira dosidima musara egasie tavatavanama na rewapanae ya voivoiedina. Be mate ya voie da kai menanama marae be a yovoyovona dobue, be banaga inam matairidima a kitekitedina. Inam kedane tauna dobu banegidima ya biri waideḡedina. Be mate tauna banaga ya riuedi da kokoitau ai tubuḡina, kitanama musara egasie tavatavanama maika,

tauna vutuna kwatikwatie ai gurina, be ya yawasana munaḡana.

15 Be musara doḡae tavatavanama tauna rewapana a utena da inam kokoitaunama yavutu ya ute be giu yai karena. Be musara doḡae tavatavanama umanama ya riuna, “Aitauḡa inam kokoitaunama nam ta raudunee, inam banegidima gurie tà biridina.”

16 Be inam muserinama banaga matabudi, dosidi bo ḡauḡaubodima, waiguyaudi bo waikaruwaḡewaḡedima, babada bo tauwai yaraga, taudi matabudi tokare ta segeridi da nimedima kasaune bo noḡodie mataira ta boruna.

17 Inam raḡanine aitauḡa inam matairinama nam ta paḡo, taudi tokare nam teneteneḡina da aba ta gimara bo ta gimaredi. Be inam matairinama musara egasie tavatavanama tauna isanama, bo isanama nambinama.

18 Taudi aitauḡa nam nuauyauya ḡarodie, taudi inam kauinama tokare nam ta kataie. Be nuauyauya banegidima, taudi tokare musara ḡasiḡasinama na nambama ta sievi be ta kataiena. Baninama inam nambinama tauna banaga na nambama. Be namba inam 666.

14

Sipu Natunama be na banagama 144 tausand

1 Be taugu yài kita, da Sipu Natunama be banaga 144 tausand mate oya Saion debane a midimidina è kitedina. Be Sipu Natunama be Tamanama isedima inam banegidima noḡodie a girumidina.

2 Be dabudine bona marae è vaiena. Be inam bonanama vaienama tapara yarataunama, bo parere dosinama gugurinama maika. Be bona gugurinama vaienama maika tauwai gita kabe tiwai gita.

3 Be taudi guyau na kaba miama, be yaba yawayawasanidima 4, be babada noḡodie a midi be sare vaunama a riḡariḡana. Be nam aitau teneteneḡina da inam sarenama e kataie. Be banaga 144 tausand dobue Bada ya kuvesidina, taudiḡa inam sarenama a kataiena.

4 Taudi nam waiwaivi ti taukonidina da sibo ai mira munaḡedi, taudi inam matatapu. Inam banegidima vutudi banaga poudie Sipu Natunama kosinine ya kuvesa dokedina, taudi vutudi a raupuyoedina Mamaitua be Sipu Natunama ḡarodie. Be Sipu Natunama deḡo deḡo ya naḡonaḡona, taudi tauna awai muriwatanena.

5 Taudi nam airaḡan ti kaiyovuna, be taudi ḡarodie wavu nam ima kenakenana.

Anea rabuiteḡa

6 Be taugu yài kitana be anea ĝesaunama gunuma pounaĝa ya rovorovona è kitana. Be tauna dobu da dobu, dam da dam, bona da bona, be dobu matabuna nopone banaga miemienidima ĝarodie vari verenama be kenakena nonoĝinama ya rarau guguyena.

7 Be tauna bonanama dosine ya riuna, “Mamaitua ko naire be isanama ko kaisuĝusuĝuna, baninama tauna na etarama raĝaninama yodi ya tavana. Tauna aitau mara, dobu, egasi be bigabiga tauwai tubuĝidima, tauna vutuna ko rauduneena.”

8 Be anea aniwai rabuinama anea dokadokanama yai muriwatane be ya riuna, “Babilon meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana. Baninama Babilon ya voie da dobue banaga matabudi na badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena. Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona.”

9 Be anea aniwai rabuiteĝanama taudi yai muriwatanedi be bonanama dosine ya riuna, “Deĝoda aitau musara ĝasiĝasinama be kokoitau kitanama maika inam muserinama e rauduneedi, be na matairama noĝone bo nimane ta boruna,

10 tauna mate tokare Mamaitua na medima keyekine e tegona. Mamaitua na medima inam maika waen wairewapana vavasaĝinama, nam upa mate wairawateĝeina. Be inam waeninama Mamaitua na medima keyekine ya ĝinina. Be musara ĝasiĝasinama na tauwai muriwatanama taudi inam waeninama ta tegona. Be anea babaudima be Sipu Natunama noĝodie inam banegidima tokare kai be salfa karakarata watanine ta raukivi gewegewedina.

11 Be dabudine basudima e saĝa nonoĝana. Be taudi aitauĝa inam muserinama ĝasiĝasinama be kokoitaunama ta rarau duneedina, bo aitauĝa tauna isanama matairinama tunidie e kenakenana, taudi kupi da suara nam airaĝan sipere ta banavi.

12 Vutuna aubainama banaga babaudima aitauĝa Mamaitua na riuvavasaĝama tawai muriwatanena, taudi naumeki da adi waisumaĝama Yesu ĝarone, ta midi bagibagi be yaba matabudi ta dami poredina.

13 Dabudine bona marae è vaie be ya riuna, “Umanama kwa girumana. Yodi da nokoi ya naĝona nuavere taudi aitauĝa Yesu isane ta gurigurina.” Be Arua ya riuna, “Inam riukaua! Taudi ai nuatoitoi ĝarovana, yodi ta siperena. Be taudi adi matairama inam voia veredima mate ta naĝona marae.”

Sipi dobue ya porana

14 Be yài kitana, be giyou ĝavoĝavorinama è kitana, be debane banaga ya miamiana kitanama banaga natunama maika. Be tauna paiwaraga goldie voivoienama debane ya boru, be nimane biriuko gamgamnama ya kaikaididina.
15 Be dabudine anea ĝesaunama tempol nopone be ya dobi da bonanama dosine tauna aitau giyou debane ya miamiana ya riuena, “Sipi dobue yodi ya porana, vutuna aubainama am biriukoma kwa kwadiena.”
16 Dabudine tauna aitau giyou debane ya miamiana, na biriukoma dobue ya kwadie be yaba matabudi ya petodi be ya rawateĝeteĝeidina.
17 Be anea ĝesaunama marae tempol nopone be ya dobina, tauna mate biriuko gamgamnama nimane ya kaikaididina.
18 Be anea ĝesaunama kai menanama tauwai badena tauna oltae be ya dobi da bonanama dosine tauna aitau biriuko gamgamnama ya kaikaididina ya riuena, “Dobue gureipi votedima a ĝouna aubainama, am biriukoma kwa kwadie be matabudi kwa tomdina.”
19 Dabudine anea na biriukoma dobue ya kwadie be gureipi matabudi ya petodi be ya rawateĝeteĝeidina. Yodibe gureipi matabudi anivabuyo gabunama dosine ya poraĝa nawedina. Inam gabunama inam Mamaitua na medima gabunama e giugiuena.
20 Be meagai diane ĝavoe dabudine gureipi e vabuyodi be kosinidima tai dobina. Be kosinidima na morabama inam 1.5 mita, be kosininama ya daroro be ya dobi ya naĝona na dauma inam 1,600 stadia.*

15

Anea 7 kovoĝa 7 mate

1 Be mataira ĝesaunama wainua basabasa vavasaĝinama marae è kitana. Dabudine anea 7 be kovoĝa damodamodima 7 a ragaragaudina. Inam kovoĝidima muridie Mamaitua na medima e kovina.
2 Be inam dabudine yaba kitanama maika egasi garasie voivoienama, be inam egasinama kai menanama mate wairawateĝeinama è kitana. Be banaga aitauĝa musara ĝasiĝasinama be kokoitaunama be isanama nambinama a vavai subedina, taudi inam egasinama diane a midimidina. Be Mamaitua yaba kitedima gita maika ya utedina.
3 Be taudi Mamaitua na taunoyama Mousis be Sipu Natunama adi sarema a riĝana, be umanama a saresarena,
“Bada Mamaitua wairewapana vavasaĝimma, tam am voiama dosidima ka basebasedina.

* **14:20:** ‘Stadia tenaĝa’ inam 0.185 kilomita. (1,600 x 0.185 = 296 kilomita)

Tam dobu matabuna adi guyauma, be am kedama matabudi
didimanidima be riuriukauidima.
4 O Bada, aitau tokare nam e nairem? Banaga matabudi
tokare tam isamma ta kawa saḡena, baninama tamḡa
banaga babaumma.
Be banaga matabudi tokare ta verau ḡarome be ta
rauduneemna.
Baninama am voiama didimanidima a maḡatarana
aubainama."
5 Uma kauidima muridie èi kita da marae tempol a
kaiporena è kitana, be tempol nopone waianina kapenama
ya kenakenana.
6 Be inam tempolnama nopone anea matabudi 7, be
kovoḡa 7 a ragaudi be a dobina. Taudi adi garama
ḡavoḡavoridima waimatakanikanidima a kotedina, be adi
garama bogane nam mira ḡaubonama anikitakita. Be taudi
boritai goldie voivoienama nuakadediḡa a pani veraugedina.
7 Be yaba yawayawasanidima matabudi 4, be nopodie
tenaḡa anea tenatenaḡaḡa keyaka ya ute nawedina. Be
inam keyekidima nopodie Mamaitua miamia nonoḡinama
na medima a moḡavu be a kenakenana.
8 Inam raḡanine Mamaitua na borumama, be na rewa-
panama basudima tempol noponama ya moḡavuna. Be nam
aitau teneteneḡina da inam tempolnama nopone sibo ya
saḡa, naumeki da anea 7 inam kovoḡidima 7 sibo a ḡini
rovodina.

16

Mamaitua na medima keyekidima matabudi 7

1 Naumeki da tempol nopone bona dosinama è vaiena,
umanama anea 7 ḡarodie ya riuriuna, "Ko naḡo be Mamaitua
na medima keyekidima 7 dobue ko ḡini poraḡana."
2 Naumeki be anea dokadokanama ya naḡo be na
keyakama dobue ya ḡini pore yovoḡena. Inam raḡanine
taudi aitauḡa musara ḡasiḡasinama na matairama tunidie
a kenakena be kokoitaunama a rarau duneena, taudi tuni-
die kerokero gewegewedima be waimuya vavasaḡidima a
tubuḡana.
3 Naumeki be anea aniwai rabuinama na keyakama egasie
ya ḡini pore yovoḡena. Inam raḡanine egasi yai rawakosi-
nana, banaga gurigurinama kosininama maika. Be yaba
matabudi egasi nopone miemienidima a guri rovona.
4 Naumeki be anea aniwai rabuiteḡanama na keyakama
upae be bigabigae ya ḡini pore yovoḡena, be inam upedima
matabudi ai rawakosinana.

5 Dabudine è vaie da anea upa taurabedima Bada ya
riuena, “Tam banaga babaumma, tam nama miemienimma,
be yodi kwa miamiana. Am etarama kuya voie kauena
6 da banaga kosina kuya utedi da ta tegona, baninama
taudi tauwai sumaǧemma be am perovetama a vunuǧidi
be kosinidima a dararo yababana aubainama. Vutuna
biwanama taudi yodi kosina ta tegona.”
7 Dabudine è vaie da olta inam aneanama na giuma yai
katitawa be ya riuna, “Inam riukaua Bada, tam Mamaitua
wairewapana vavasaǧimma. Tam am etarama matabudi
riukaua be a didimana kauana!”
8 Naumeki be anea aniwai 4-nama na keyakama suara
matane ya ǧini pore be dabudine suara rewapana ya paǧo
be banaga kaie ya yeguridina.
9 Be suara poyanama dosine banaga ya yeguridina.
Be Mamaitua inam kovoǧidima yawai badedina, vutuna
aubainama banaga giu gewegewedie Mamaitua isanama a
kawa gewagewana, be taudi adi noǧotama nam ti vitaredi
be Mamaitua isanama ti kawa saǧena, ibewa.
10 Naumeki be anea aniwai 5-nama na keyakama musara
ǧasiǧasinama na kaba miae ya ǧini porena, be inam muserinama ǧasiǧasinama na waiguyauma matabuna yai tadiwanawana. Be banaga muya dosinama aubainama gadigadidima a sanadididina.
11 Be taudi muya be kero aubainama, giu gewegewedie
Mamaitua marae isanama a kawa gewagewana. Be taudi adi
noǧotama nam ti vitaredi be voia gewegewedima ti gosedina,
ibewa.
12 Naumeki be anea aniwai 6-nama na keyakama upa dosinama isanama Yupretis nopone ya ǧini porena. Be upa ya
ǧasara be suara na kaba tavama yauwanine guyaguyaudima
adi kedama ya vokaukauena da taudi kedanaǧa ta verauna
aubainama.
13 Be taugu arua gewegewedima rabuiteǧa è kitedina,
kitedima maika tatakau. Tenaǧa duragon gayane ya dobina,
tenaǧa musara ǧasiǧasinama gayane ya dobina, be tenaǧa
peroveta kaikaiyovunama gayane ya dobina.
14 Inam aruidima gewegewedima taudi penama, be taudi
mataira dosidima tawai tubuǧidina, inam taudi tokare ta
naǧo be dobu guyaguyaudima matabudi ta rawateǧeidina
iǧara aubainama. Inam iǧerinama Mamaitua wairewapana
vavasaǧinama na raǧanima dosine tokare e tubuǧana.
15 “Ko kita kauana, taugu tokare yà verauna banaga
danedanenenama maika. Nuavere tauna aitau nam ima
kenakenana, tauna matanama ya kaya be na garama ya

vokaukauedi be e miamiana. Tauna tokare nam ma kovakovana e nagō be e tunimayaĝa."
16 Naumeki da gabu Hibru bonane tawai isana *Amagedon*, dabudine guyaguyau matabudi a rawategeidina.
17 Naumeki be anea aniwai 7-nama na keyakama gunume ya ĝini porena, be tempol nopone guyau na kaba miae bona dosinama ya dobi be ya riuna, "Yodi ya kovina."*
18 Inam raĝanine keyama, parere be gugura a dobina, be yoyo dosinama ya tubuĝana. Mamaitua dobue banaga yawai tubuĝie da yodi, nam airaĝan degō dobue inam nama yoyonama i tubuĝa rubuna. Inam yoyonama ya moraba vavasaĝana aubainama,
19 meagai dosinama Babilon yai miasena, be nevedima rabuitega a tubuĝana. Be meagai ĝesaudima dobu ĝesaudie mate yai mia weiweidina. Nama ya tubuĝana, baninama Mamaitua Babilon meagainama dosinama na gewagewama ya noĝotidina, be Mamaitua na medima dosi vavasaĝinama keyekinama Babilon ya ute da ya tegona.
20 Dabudine bonabona matabudi a nuayaĝotana, be oya a nuagunava be ai kavedina.
21 Be gunume kusana rawarawa tabutabudima a yovo be banaga debedie a ravusedina. Be kusana rawarawa tabutabudima adi morabama yeku dosidima maika, be adi vitama 50 kg. Be inam kovoĝinama aubainama banaga giu gewegewedie Mamaitua isanama a kawa gewagewana, baninama inam kovoĝinama ya moraba vavasaĝana aubainama.

17

Babilon tauna vutuna waivi badababadara vavasaĝinama

1 Be inam aneedima matabudi 7, keyaka 7 ragaragaudima, be tenaĝa ya verau ĝarogue be ya riueguna, "Kwa verau be taugu waivi badababadara vavasaĝinama na kovoĝama yài kataimna. Tauna upa toitoi diedie e miamiana,
2 be dobu guyaguyaudima tauna mate tawai soĝa yabayababana. Be dobu banegidima tauna na waenma a tego, be badara ya kawa buedi be awai soĝa yabayababana."
3 Taugu arue anea yai doka naweguna dobu kavakavane. Be inam dabudine taugu waivi è kitana, tauna musara ĝasiĝasinama be sabasabanama debane ya miamiana. Be inam muserinama tuninama matabuna isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboĝa giudima. Be muserinama debanama matabudi 7, be donanama matabudi 10.
4 Be inam waivinama na garama gatugatunama be sabanama rawarawa keyekeyeminama. Tauna waisia goldie

* **16:17:** Yodi kovoĝa note ya giugiuedina matabudi a kovina.

voivoiedima ya kotedi be a rawarawa keyekeyemidina. Be yeku maesidima dosidima, be posaru iḡoti voivoienama ya kotekotedina, na waisiama aubainama. Be nimane keyaka goldie voivoienama ya kaikaididina. Be voia waimatawarawara vavasaḡedima be ya badabadarana miredima inam keyekinama noponama a moḡavuna.

5 Be waivinama noḡone isa semosemonama a girumina. Be inam isanama inam umanama:

BABILON DOSIYABABINAMA, TAUNA INAM TORETORE BANEGIDIMA MATABUDI, BE VOIA WAIMATAWAREWAREDIMA DOBUE MATABUDI TINEDIMA

6 Be taugu è kita da inam waivinama banaga babaudima be Yesu tauwai matematenama kosinidie ya tego buana. Taugu inam waivinama è kita be è base kauena.

7 Dabudine anea ya riueguna, “Aba aubainama kwa basebase? Inam muserinama ḡasiḡasinama, be debane waivi e gerugeruna, taudi adi kauama semosemodima yodi taugu yà giu yaḡemna. Inam muserinama tauna vutuna debanama 7, be donanama 10.

8 Inam muserinama kuya kitakitana, tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare dom nam dibuboruborune be e tavana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina. Boni muriḡa da dobu ya tubuḡana, Mamaitua tauwai sumaḡa isedima matabudi yawasana bukane ya girumidina. Be dobu banegidima aitauḡa isedima yawasana bukane nam tima kenakenana, taudi tokare inam muserinama ta kita be ta basena. Baninama inam muserinama tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare e maḡatarana.

9 “Tam deḡoda uma yabedima kataiedima kwa ḡoena, naumeki da tam nuauyauya kwa paḡo be muriḡa da kwa kataiedina, musara debedima 7 inam oya matabudi 7, be debedie inam waivinama e miamiana. Be mate inam guyaguyau matabudi 7.

10 Inam guyaguyaudima matabudi 7, be 5 a kovina, tenaḡa yodi e miamiana, be tenaḡa yaḡoro nam i tavana. Be raḡanine e tavana, tauna tokare e taumiana raḡan ḡaubonaḡa.

11 Be muserinama noḡone ya miamiana be yodi ibewa, tauna vutuna guyaguyau 7 nopodie, be tauna guyau aniwai 8-nama ya tubuḡana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina.

12 “Be dona 10 kuya kitekitedina, inam guyaguyau matabudi 10 be taudi adi waibadama yaḡoro nam ti paḡona. Be taudi tokare inam muserinama mate adi waibadama ta ragau tenaḡedina guyaguyau maika. Be taudi awa tenaḡa nopone ta rautapa waibadana.

13 Taudi adi noḡotama tai tenaḡe da adi rewapanama be
adi waibadama matabudi inam muserinama ta utena.
14 Yodibe taudi Sipu Natunama be na banagama mate
waiḡaviedima tai karena. Be Sipu Natunama tokare na
ḡaviama ei gwaḡedina, baninama tauna vutuna babada
matabudi adi Badama be guyaguyau matabudi adi
Guyauma. Be Sipu Natunama na banagama aitauḡa ya
yokoedi be ya vinedi da tauwai muriwatana patupatutudima
a tubuḡana."
15 Be anea ya riueguna, "Tam upa toitoi kuya kitedina,
be diedie waivi badabadara vavasaḡinama ya miamiana.
Inam upedima inam banaga dobu da dobu, be dam da dam,
be bona da bona, be banaga dobu matabuna nopone ewai
matairena.
16 Be musara ḡasiḡasinama be dona 10 kuya kitedina, taudi
inam waivinama badabadarinama tokare ta tuaḡaiena.
Taudi tokare ta raukivi gewegewe, be ma kovakovana ta
gose porena. Be taudi tokare inam waivinama visiḡonama
ta kanidi be kaie ta gabu goruna.
17 Baninama Mamaitua na ogama taudi nopodie ya birid-
ina da taudi tauna na ḡoanama sibo a voie be a raudamoena.
Vutuna aubainama taudi ai anina da adi rewapanama
musara ḡasiḡasinama a utena da tauna ei badana, naumeki
da Mamaitua na ogama matabudi ta tubuḡana.
18 Be inam waivinama kuya kitakitana, tauna vutuna
meagai dosinama be dobu guyaguyaudima ewai badedina."

18

Babilon ya nuarikarikana

1 Uma kauidima muridie, anea ḡesaunama marae be ya
yovoyovona è kitana. Tauna na waibadama dosinama be
neneḡarinama dobu yai moḡavuna.
2 Be tauna bonanama wairewapanine ya riuna, "Babilon
meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana, riukaua
a kawa gewagewana. Inam meagainama yodi penama adi
meagaima ya tubuḡana, be arua be kiu gewegewedi be
miremiredima adi kaba miama.
3 Baninama Babilon ya voie da dobue banaga matabudi na
badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena.
Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona, be
Mamaitua nuanama yai medina. Be dobu guyaguyaudima
tauna mate tawai soḡa yabayababana. Be bisnis banegidima
dobu matabuna nopone taudi rauguyaguyau yabedima
matabudi Babilon ḡarone a raugimaredi be taudi manee ai
guyauna."

4 Dabudine taugu bona ḡesaunama marae è vaie be ya riuna, “Taugu yau banagama, Babilon ko dobi pore, da tauna na gewagewama nam taumi e taukonimi, be na gewagewama kovoḡinama taumi nam ko paḡo.
5 Tauna na gewagewama kunututunama gunume ya tavana, be Mamaitua inam kauidima gewegewedima nuanama nam i koana.
6 Tauna aba ḡaromie ya voivoiena, koi ḡare munaḡena. Tauna raḡan bisa ya raukivi gewegewemina ruvanama nama, be debane koi poto da ko utena. Tauna noḡone raukivigewagewa keyekinama ya utemina, aubainama taumi inam raukivigewagewa keyekidima koi rabui be tauna ko ute munaḡena.
7 Tauna na waiguyauma neneḡaridima ya rarau guyaguyauedi be ya kawakawa saḡe munaḡena, ruvane nama nuaboya be raukivigewagewa ko utena. Tauna nuanama nopone tauname ya kawa saḡe be umanama ya riuriuna, ‘Taugu nam kaiyababa, taugu yà miamiana maika guyau, be nam airaḡan tokare yà ḡaba.’
8 Vutuna aubainama tauna tokare raḡan tenaḡa nopone na kovoḡama e banavidina. Na kovoḡama inam guri, nuaboya, be kaniguri. Be tauna kaie ta gabu goruna, baninama Bada Mamaitua tauna vutuna wairewapana vavasaḡinama be tauetara kaua, tauna tokare Babilon kovoḡa e utena.”
9 Dobu guyaguyaudima taudi inam waivinama mate tawai kawa badarana, be na waiguyaue taudi tawai guyauna. Be taudi inam meagainama e karakaratina basunama ta kitakitana raḡanine, taudi tokare tai nuaboya gurata be ta ḡabana.
10 Be taudi uma meagainama na kovoḡama tokare ta kita be taudi naira madanie ta midi da ta ḡaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma be wairewapana vavasaḡimma. Tam awa tenaḡa nopone be kovoḡa gewagewa vavasaḡinama kuya banavina.”
11 Be dobue bisnis banegidima taudi tokare tauna tai nuaboye be ta ḡabena, baninama yodi nam aitau da adi taragaima ḡarodie e gimara.
12 Be adi taragaima inam:
• Yaba goldie be siruvae voivoiedima,
• yeku maesidima dosidima,
• posaru iḡoti voivoiedima,
• gara ḡavoḡavoridima, gatugatudima, aveavedima, be sabesabedima,
• kai isanama gavi,
• elepent donane taragai voivoiedima,

• kai maesidima dosidima ḡesaudima,
• yaba brons,* irama, be mabol† voivoiedima,
•
13 muraḡa ḡabuḡabudima,
• kani anitai dinidima yabedima,
• piupiu,
• tuni anitai ḡabuḡabudima taragaidima,
• waen be anirau buka oeridima,
• parawa be witi,
• musara kau be sipu,
• hosi be tureira,
• be banaga yawayawasanidima a rarau gimaredina.

Inam yabedima matabudi yodi nam aitau da e gimara.

14 Inam raḡanine bisnis banegidima tai sosori be ta riuna, “Aiyo Babilon, uma yabedima matabudi kuya ḡoeḡoedina yodi ai kavena. Am borumama be am waiguyauma matabuna ta samoana, be nam airaḡan tokare kwa ragau munaḡedi.”

15 Be bisnis banegidima aitauḡa inam purepuredima Babilon ḡarone a rarau gimaredi, be ḡarone awai guyauna, taudi yodi tokare Babilon na kovoḡama ta kita be naira madanie ta midi

16 da ta ḡaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma. Tam gara maesa donedima kuya kotekotedina. Am garama ḡavoḡavoridima, gatugatudima, sabesabedima be rawarawa keyekeyemidima gold maika. Be yeku maesa donedima be posaru iḡoti voivoiedima mate kuya kotekotedina.

17 Be awa tenaḡa nopone am waiguyaunama dosinama ya kovina.”

Inam raḡanine egasie waga yabiyabidima taupaḡodima be aitauḡa wagae a gerugeruna, waga taunoyedima be egasie waikaimo banegidima, taudi matabudi tokare madanie ta midina.

18 Be inam meagainama e karakaratina basunama waga taugeruedima ta kitakitana raḡanine, taudi tokare bonedima dosine ta riuna, “Nam aikedae deḡo umanama meagainama dosinama ima kenakenana.”

19 Be taudi tokare debedima ta kavudi da tai nuaboya gurata be ta ḡaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, Babilon keu, tam meagai dosimma. Waga banegidima matabudi am waiguyaue taudi awai guyauna. Be tam awa tenaḡa nopone gewagewa dosinama kuya banavina.”

---

* **18:12:** ‘Brons’ inam irama voyawayawanama. † **18:12:** ‘Mabol’ inam yeku kitanama verenama, be maesinama dosinama.

20 Taumi mara banegimima, koi nuaverena. Banaga
babaumima, be apasol be peroveta, taumi matabumi koi
nuaverena, baninama Babilon nema taumi ya raraukivi
gewagewa bakemina, nama Mamaitua yodi tauna ya raukivi
gewegewena.
21 Dabudine anea wairewapana vavasaḡinama yeku dosi-
nama‡ ya kaisuḡu be egasie ma girigirina ya kiroḡa pore
nawe be ya riuna, “Uma yekunama nema è kiroḡa pore
bakena, nama meagai dosinama Babilon Mamaitua tokare
e kiroḡa porena, be nam airaḡan tokare ta banavi munaḡe.
22 Tam ḡarome tokare nam gita bo turai bo bogigi tai digiri
munaḡedi be ko vaia rubudi, ibewa. Be nam airaḡan tokare
taragai tauvoiedima ḡarome ta banavi munaḡedi. Be yeku
witi aniḡiugudanama gugurinama nam ta vaia munaḡe.
23 Be kodam yananama nam airaḡan nopome e yana
munaḡa. Be nam matakopa soidima ḡarome ta tubuḡa
munaḡa. Tam am bisnisma banegidima taudi boni dobu
babadidima dosidima. Be tam am muraḡe dobu banegidima
matabudi kuyai doka waigewedina.
24 Babilon nopone peroveta be Mamaitua na banagama
kosinidima a banavidina. Be banaga matabudi dobue awai
guridina kosinidima mate tauna nopone a banavidina.”

19

Marae tawai nuaverena Babilon yai kavena aubainama

1 Uma kauidima muridie patara dosinama marae bona-
garedima ya saḡasaḡana è vaiena, taudi a riuriuna,
“Haleluya!
Yawasana, boruma be rewapana dà Mamaituama ḡarone
ta kenana,
2 baninama tauna riukaue be didimanae banaga e ko-
vokovoḡidina. Tauna inam waivinama badababadarinama ya
kovoḡina, baninama tauna na badarama kana taiye dobue
banaga matabudi yai miredina. Mamaitua na taunoyama
kosinidima biwanama inam waivinama ya paḡona.”
3 Be taudi a yogo munaḡa be a riuriuna,
“Haleluya! Tauna yodi e kara watana be basunama e saḡa
nonoḡana.”
4 Be Mamaitua na kaba miae ya miamiana. Be dabudine
babada 24 be yaba yawayawasanidima 4, taudi Mamaitua
noḡone doḡae a raupari da a raudunee be a riuna, “Inam
riukaua! Haleluya!”

‡ **18:21:** Gurik bonane ya riuna: ‘Millstone’. ‘Millstone’ inam witi aniḡiugudanama.

5 Inam raǧanine Mamaitua na kaba miae bona ya dobi be ya riuna, “Taumi Mamaitua na taunoyama banaga dosimi bo banaga yababa, matabumi Mamaitua ko vivivivirena, be yodi dà Mamaituama isanama ko kaisuǧusuǧuna!”

6 Dabudine patara dosinama bonagaredima ya saǧasaǧana è vaiena, maika tapara yarataunama be parere dosinama maika. Be taudi a yogo be a riuriuna,

“Haleluya!” Baninama tauda dà Badama Mamaitua wairewapana vavasaǧinama ewai badana.

7 Matabuda tài nuavere be tà mosarina. Be tauna tà kaisuǧusuǧuna! Baninama yodi Sipu Natunama na wainaǧima raǧaninama ya tavana, be naǧivau waivinama kaite ya vokaukaua be e miamiana.

8 Be naǧivau waivinama naǧi garedima ǧavoǧavoridima, waimatakanikanidima tauna a ute be ya kotedina. Be garedima bogedie nam mira. Gara ǧavoǧavoridima inam Mamaitua na banagama adi voiama didimanidima.

9 Naumeki da anea ya riueguna, “Umanama kwa girumana: Nuavere taudi aitauǧa Sipu Natunama na wainaǧima soine a kokonedi be a tavana.” Be mate anea ya riueguna, “Uma inam Mamaitua na giuma riuriukauidima.”

10 Inam raǧanine taugu anea noǧone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee. Be tauna ya riutuaǧaiegu be ya riuna, “Nam kwa rauduneegu, taugu inam taunoya ǧoma maika tam bo am banagama aitauǧa Yesu isanama tawai matematena. Baninama aba ǧarome yawai perovetaena, inam Yesu waimatematenama aubainama. Vutuna aubainama Mamaitua kwa rauduneena, nam taugu!”

Hosi ǧavoǧavorinama taugeruenama

11 Inam raǧanine taugu yài kitana, be mara ya nuaporaǧana. Dabudine hosi ǧavoǧavorinama è kitana, be tauna aitau ragane ya gerugeruna isanama ‘Riukaua’ be ‘Waipatutu’. Tauna didimanae banaga e kaiviredi be ewai ǧaviedina.

12 Be tauna matanama kitedima kai remnama maika, be debane paiwaraga toitoi a kenakenana. Be tauna bogane isa girugiruminama. Be inam isanama nam aitau tenaǧa i kataiena be taunaǧa ya kataiena.

13 Be na garama kosina nopone waigayonama ya kotekotena, be inam baneginama isanama ǧesau inam, ‘Mamaitua Riunama’.

14 Be tauiǧara marae, taudi matabudi hosi ǧavoǧavoridima ragedie a geru be tauna awai muriwatanena. Be taudi adi garama ǧavoǧavoridima a kotedina, be garedima bogedie nam mira.

15 Be banaga na garama kosina nopone waigayonama, tauna mudune kwatikwati menanama karone be taurine gamgamdima ya dobina. Be inam kwatikwatine tauna dobu banegidima ei ḡaviedina. Be tauna tokare diḡona irame voivoienama e paḡo be banaga ei badedina. Tauna vutuna Mamaitua wairewapana vavasaḡinama na medima gabune banaga e vabuyodina.

16 Be tauna na garama bogane be muimuine isanama girugirumidima a kenakenana. Be isa inam umanama:

GUYAGUYAU ADI GUYAUMA BE BABADA ADI BADAMA

17 Be taugu anea suara matane ya midimidina è kitana. Be tauna bonanama dosine kiu matabudi gunume a rovorovona, ya yokoedi be ya riuedina, “Ko verau matabumi be koi rawateḡeimi Mamaitua na soima dosinama aubainama.

18 Be banaga visiḡodima ko kanidina. Guyaguyau, torimatanama, babada dosidima, hosi be hosi taugeruedima, taunoya be banaga yababa, taudi matabudi visiḡodima ko kanidina.”

19 Dabudine musara ḡasiḡasinama be dobu guyaguyaudima be adi tauiḡarama taugu è kitedina. Taudi a rawateḡeina iḡara aubainama da sibo hosi ḡavoḡavorinama taugeruenama be na tauiḡarama mate sibo ai ḡaviedina.

20 Be you, hosi ḡavoḡavorinama na tauiḡarama mate, musara ḡasiḡasinama be peroveta kaikaiyovunama a vunuḡidi be a panidina. Inam perovetanama kaikaiyovunama, tauna vutuna musara ḡasiḡasinama isane mataira be voia dosidima ya voivoiedina. Be inam matairidie tauna banaga aitauḡa musara ḡasiḡasinama na matairama a paḡopaḡona, be kokoitaunama a rarau duneena, taudi yawai kedadoka waigewedina. Inam banegidima rabui yawayawasanidima kai be salfa karakarata watanine a poraḡa nawedina.

21 Be adi banagama ḡesaudima kwatikwatie ai guridina. Inam kwatikwatinama vutuna hosi taugeruenama mudune ya dobidobina. Be kiu matabudi banaga visiḡodima a kani da a kani siauana.

20

Seitan dibure ya miana modi 1 tausand a kovina

1 Dabudine taugu yài kitana, be anea marae ya dobi be ya yovoyovona è kitana. Be tauna dom nam dibuboruboruna kiḡinama be seini dosinama nimane ya ragaudina.

2 Be tauna duragon ya vunuḡi da ya pani be dom nam dibuboruborune ya boruna, naumeki da modi 1 tausand ta

kovina. Inam duragonnama tauna vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan.
3 Be anea dom nam dibuboruborune, dabudine duragon yai rokitom be ya pusitomna da duragon tokare nam teneteneĝina da banaga dobue ei kedadoka waigewa munaĝedi. Tauna dabudine e miana naumeki da modi 1 tausand ta kovina. Be murine duragon ta kuvesi be e taumiana raĝan ĝaubonaĝa.
4 Be guyau adi kaba miama be aitauĝa debedie a miamiana, è kitedina, taudi rewapana a paĝona da banaga ta etaredina. Be inam dabudine banaga aitauĝa dobue gadodima a tomtomdina aruidima è kitedina. Taudi Yesu awai matemate be Mamaitua riunama a rarau guguyena aubainama gadodima a tomdina. Inam banegidima taudi musara ĝasiĝasinama be kokoitaunama nam ti rauduneedina, be nam musara na matairama noĝodie bo nimedie ti boruna. Taudi gurie be a midisuĝu munaĝa be Keriso mate ai bada tenaĝana, naumeki da modi 1 tausand a kovina.
5 Inam banegidima taudi gurie be ta midisuĝu dokana. Be banaga guriguridima ĝesaudima taudi nam ta midisuĝu munaĝa, naumeki da modi 1 tausand ta kovina murine, taudi ta midisuĝuna.
6 Nuavere be babau taudi aitauĝa gurie be ta midisuĝu dokana, baninama guri wairabuinama na rewapanama taudi ĝarodie nam ima kenakenana. Be taudi tokare Mamaitua be Keriso adi pirisima ta tubuĝana be Keriso mate tai bada tenaĝana, naumeki da modi 1 tausand ta kovina.

Seitan na kovoĝama

7 Be modi 1 tausand ta kovina muridie, Seitan dibure ta kaiporena.
8 Inam raĝanine tauna e naĝona dobu matabuna nopodie, be banaga matabudi ei kedadoka waigewedi, be e rawateĝeteĝeidina iĝara aubainama, inam vutuna ‘Gog’ be ‘Magog’. Be banaga sievinama inam bubu egasi diane maika.
9 Taudi dobu matabuna nopone be a verau da Mamaitua na banagama adi ĝaravuma a midi kwavivirona. Inam ĝaravunama vutuna Mamaitua na meagaima ewai nuapaĝoena. Be kai marae ya yovo be ĝavia meagai a midimidi kwavivirona ya kara gorudina.
10 Be Diaboro tauna inam banegidima yawai kedadoka waigewedina, tauna a pore nawena kai be salfa karakarata wataninama nopone. Noĝone inam dabudine musara ĝasiĝasinama be peroveta kaikaiyovunama a pore nawedina. Be taudi kupi da suara dabudine tai nuatoitoi nonoĝana.

Mamaitua na etarama dosinama

11 Dabudine taugu guyau na kaba miama dosinama ḡavoḡavorinama be banaga debane ya miamiana è kitana. Be gunuma be dobu naira a samoana, be nam deḡo gabu ti banavina da sibo ai moisiri.
12 Be dabudine banaga guriguridima matabudi è kitedina, babada dosidi be banaga yabayababa, matabudi guyau na kaba miama noḡone a midimidina. Be Mamaitua na taunoyama buka a tapana. Be mate buka ḡesaunama a tapana inam yawasana bukanama. Be guri banegidima adi voiama matabudi buka nopodie a girugirumidina ruvane ya etaredina.
13 Be egasie guri kenekenedima matabudi egasi ya tavaitedina. Be guri banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be mate banaga guriguridima aruidima adi gabuma, tauna banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be taudi matabudi a tava, yodibe tenatenaḡaḡa adi voiama ruvane Mamaitua ya etaredina.
14 Yodibe Guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kai karakarata watanine taudi a pore nawedina. Kai karakarata wataninama inam vutuna guri aniwai rabuinama.
15 Be aitau da isanama yawasana bukanama nopone nam ta banavi, tauna kai karakarata wataninama nopone ta pore nawena.

21

Jerusalem vaunama

1 Naumeki be taugu mara vaunama be dobu vaunama è kitedina, be mara dokanama be dobu dokanama ai kavena, be nam deḡo egasi.
2 Be taugu meagai babaunama, inam Jerusalem vaunama marae Mamaitua ḡarone, be ya yovoyovona è kitana. Tauna naḡivau maika a vokaukaue be ai sia yaḡena na badama ta utena aubainama.
3 Inam raḡanine taugu bona dosinama è vaiena guyau na kaba miae ya dobi be ya riuna, “Yodi Mamaitua banaga nopodie e miana, be tauna taudi mate ta mia tenaḡana. Taudi tokare tauna na banagama, be tauna tokare taudi adi Mamaituama.
4 Be tauna tokare taudi matasurudima matabudi matedie e bunisa poredina. Inam raḡanine tokare nam guri, nam nuaboya bo ḡaba, be nam muya, baninama yaba matabuna dokane a tubutubuḡana yodi ai kavena.”
5 Be tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana, tauna ya riuna, “Taugu yaba matabudi vaudima yà voivoiedina!” Be tauna ya riuna, “Uma yabedima kwa girumidina, baninama uma giudima taudi riukaua tokare ta tubuḡana.”

6 Be dabudine tauna ya riueguna, “Yaba matabudi a
tubuḡa ya kovina. Taugu vutuna Alfa be Omega, yaba
matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana.
Tauna aitau nuanama e rarau kasakasana, taugu tokare
yawasana watutunama yà ute be e tegona, be nam tokare
ei maesi.
7 Tauna aitau da piripiri matabudi e vaisubedina, tauna
tokare inam yabedima veredima matabudi ei buderiedina.
Be taugu tokare tauna na Mamaituama, be tauna taugu
natuguma.
8 Be gewagewa banegidima aitauḡa naira ya voiedi be
taugu ta boviboviegunа, bo banaga nam waisumeḡidi, bo
banaga nopomiremiredima, bo taurau vunuḡa, bo badara
yabayababa banegidima, bo muraḡa be ginauri tauvoied-
ima, bo kokoitau taurauduneedima, be tauwai kaikaiy-
ovu matabudi adi gabuma tokare kai be salfa karakarata
wataninama nopone ta naḡona. Inam vutuna guri aniwai
rabuinama.”
9 Be noḡone, anea matabudi 7, kovoḡa damodamodima
keyekidima 7 a ragaragaudina, taudi nopodie anea tenaḡa ya
verau ḡarogue be ya riueguna, “Kwa verau be taugu naḡivau
yài kataimna, Sipu Natunama na waivima.”
10 Inam raḡanine tauna arue ya naweguna oya dosinama
daudaunama debane. Be inam dabudine tauna meagai
babaunama, Jerusalem marae Mamaitua ḡarone, be ya
yovoyovona yai kataiguna.
11 Be Jerusalem boruminama ya rawarawa keyekeyemina
Mamaitua boruminama maika, be yeku maesadonanama
isanama Jaspa, maika tauna ya rawarawa namanamarina,
be mate kitanama topa moimoiarinama maika.
12 Be inam meagainama na ganama daudaunama be bag-
ibaginama ya midimidina. Be gana nopone inam matakeda
matabudi 12 a kenakenana, be anea 12 inam matakededima
a raberabedina. Be matakeda bogedie Israel damdima 12
isedima a kenakenana.
13 Matakeda 3 tavaia yauwanine a kenakenana, be
matakeda 3 yavaraduba yauwanine a kenakenana, be
matakeda 3 yavaragwae yauwanine a kenakenana, be
matakeda 3 yovoia yauwanine a kenakenana.
14 Be meagai gananama tuetuedima matabudi 12 be
bogedie Sipu Natunama na apasolma 12 isedima a kenake-
nana.
15 Be inam aneanama ḡarogue ya giugiuna, tauna ni-
mane anirau ruva goldie voivoienama ya kaikaididina, inam
meagainama be matakededima, be gananama e ruvedina
aubainama.

16 Be meagai na tabatabama inam 12 tausand stadia,* be
na morabama be na dauma, matabudi teneĝidima.
17 Be tauna gana ya ruvana na potopotoma inam 144
kubit,† inam ruvanama banaga adi kaba rauruvama, vutuna
anea ya paĝo be ya rauruvaena.
18 Be gana inam yeku isanama jaspae a voiena. Be meagai
tauna goldie a voiena, be kitanama garasi maika.
19 Be meagai gananama tuetuedima taudi matabudi 12.
Be tuatua tenatenaĝaĝa adi yekue adi yekue a ragaudi be
ai siedina. Be inam yekudima maesadonedima be waimata
veraveraudima. Be yekudima isedima inam umanama:
Tuatua 1 inam jaspa, 2 inam sapaiya, 3 inam aget, 4 inam
emorold,
20 5 inam sadonikis, 6 inam kanelian, 7 inam kirisolait,
8 inam beril, 9 inam topas, 10 inam kirisopres, 11 inam
hayasin be 12 inam ametist.
21 Be iĝoti dosidima matabudi 12 ai midiridi be iĝotidima
tenatenaĝaĝa bogedie matakeda ai tubuĝidina. Be mea-
gai kedanama inam goldie voivoienama, kitanama garasi
maika.
22 Be taugu inam meagainama nopone tempol nam
e kitana, baninama Bada Mamaitua wairewapana
vavasaĝinama be Sipu Natunama, taudi vutudi inam
meagainama na tempolma.
23 Be inam meagaine nam suara bo nawaravi tima
yanayanana, baninama Mamaitua boruminama taudi ewai
yanedina, be Sipu Natunama vutuna taudi adi kodamma.
24 Be inam dobune banaga matabudi taudi inam yanane
ta bababababara naĝona. Be dobu guyaguyaudima adi
waiguyauma inam meagaine ta verauĝedina.
25 Be inam meagainama matakededima nam airaĝan
tokare ta gududi, be inam dabudine nam airaĝan tokare kupi
kwa kita.
26 Be dobu matabuna banegidima‡ adi waiguyauma tara-
gaidima inam meagaine ta saĝedina.
27 Be yaba miremiredima, be banaga aitau yawasana
miremiredima bo kaikaiyovudima ta voivoiedina, taudi nam
uma meagaine ta saĝa. Be taudi aitauĝa isedima yawasana
bukanama nopone ta kenakenana, taudiĝa inam meagaine
ta saĝana. Be inam bukanama tauna Sipu Natunama na
bukama.

---

* **21:16:** 'Stadia tenaĝa' inam 0.185 kilomita. (12,000 x 0.185 = 2220 kilomita)
† **21:17:** 'Kubit tenaĝa' inam 0.45 mita. (144 x 0.45 = 64.8 mita) ‡ **21:26:** Inam riukaua dobu banegidima. Be taudi dobu vaunama banegidima, vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na ĝavia, dobu poranama banegidima maika.

22

Yawasana upanama dosinama

1 Dabudine anea yawasana upanama dosinama yai kataiguna. Be inam upanama moimoiarinama Mamaitua be Sipu Natunama adi kaba miae ya dobi

2 be meagai kedanama pounaḡa ya naḡonaḡona. Be upa diane umaḡo be noaḡo yawasana kainama e midimidina. Be inam kainama nawaravi 12 nopodie, nawaravi tenatenaḡaḡa e pata be e banibanina. Be kainama rugurugudima inam banaga dobu vaune miemienidima adi bunamama.

3 Dabudine nam aba gewegewedima tima kenakenana da Mamaitua ei ḡaka. Be Mamaitua be Sipu Natunama adi kaba miama inam meagaine e kenakenana, be na taunoyama tauna ḡarone ta noyana.

4 Be taudi tokare Mamaitua noḡonama ta kitana, be tauna isanama taudi noḡodie e kenana.

5 Be inam meagaine tokare nam airaḡan kupi kwa kita, be banaga tokare nam kodam bo suara ta ḡoe da sibo ai yanedi, baninama Bada Mamaitua taudi ewai yanedina. Be taudi tokare tai bada nonoḡana.

6 Be dabudine anea ya riueguna, “Uma giudima riukaua tokare ta tubuḡana. Peroveta aruidima adi Mamaituama, tauna vutuna Bada. Be yaba ḡaubonaḡa tokare ta tubuḡana aubainama, Bada na aneama ya riuporena da na taunoyama ei kataidina.”

Yesu e verau munaḡana

7 “Kowai kita, taugu ḡaubonaḡa yà verauna. Nuavere tauna aitau uma bukane waiperoveta giudima e kaidididi be ewai muriwatanedina.”

8 Taugu Jon, taugu vutuna uma yabedima è vaiedi be è kitedina. Be raḡanine nama è vaie be è kitekitedina, taugu anea noḡone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee, baninama tauna uma kauidima yai kataiguna aubainama.

9 Be tauna ya riutuaḡaiegu be ya riuna, “Nam kwa rauduneegu, taugu inam taunoya ḡoma maika tam bo am banagama peroveta be aitauḡa uma bukanama na giuma ta kaidididi be tawai muriwatanedina. Vutuna aubainama Mamaitua kwa rauduneena!”

10 Inam raḡanine tauna ya riueguna, “Uma bukane waiperoveta giudima nam kwa nuatawedi, baninama raḡan kaiteka maida.

11 Aitau da aba e voivoia waigewana, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da yawasana miremiredima e voivoiedina, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da didimana e voivoiedina, naumeki da didimana e voiena.

Be aitau da banaga babaunama, naumeki da tauna inam yawasaninama e kaiguratena."

12 "Kowai kita, taugu ḡaubonaḡa yà verauna maesa mate. Be taugu banaga tenatenaḡaḡa adi voiama ruvedie nama adi maesama yà utedina.

13 Taugu vutuna Alfa be Omega, taugu vutuna noḡone be murine, be yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana."

14 Nuavere taudi aitauḡa adi garama a koḡedina. Taudi tokare teneteneḡinama da yawasana kainama ta kanina, be teneteneḡinama da matakedae ta saḡa be meagai nopone ta naḡona.

15 Be banaga adi voiama daḡadaḡasi maika be muraḡa be ginauri tauvoiedima, be badara yabayababa banegidima, be taurau vunuḡa, be kokoitau taurauduneedima, be aitauḡa kaiyovu kedanama tauwai nuapaḡoenama bo kaiyovu ta voivoiedina. Inam banegidima matabudi taudi tabune ta miana.

16 "Taugu Yesu, taugu vutuna yau aneama è riuporena ekalesia ḡaromie da uma kauidima ko kataiedina. Taugu vutuna guyau Deivid waraminama be nabinabinama. Be taugu vutuna kipora tauraḡaraḡan yà yanayanana."

17 Be Arua be naḡivau waivinama ta riuriuna, "Kwa verau!" Be tauna aitau inam riunama e vaiena tauna mate e riuna, "Kwa verau!" Be aitau da nuanama e raukasakasana, naumeki da e verauna, be deḡoda aitau e ḡoena, yawasana upanama yà ute be e tegona, be nam tokare ei maesi.

18 Taumi aitauḡa uma bukane waiperoveta giudima koya vaivaiedina yà riuriu vavasaḡemina, deḡoda tam aitau giu ditabu uma bukane kwa birisaḡedina, naumeki da Mamaitua tokare kovoḡa uma bukane a girugirumidina, vutudi tam e utemna.

19 Be deḡoda tam aitau uma bukanama nopone waiperoveta giudima ta kenakenana kwa kaiporaḡana, naumeki da Mamaitua tokare nama am sikerema yawasana kaine be meagai babaune e kaiporaḡana. Inam kainama be meagainama vutudi uma bukanama nopone è giugiuedina.

20 Yesu tauna uma kauidima tauwai maḡataridima, tauna e riuriuna, "Inam riukaua! Taugu ḡaubonaḡa yà veraverauna."

Naumeki Bada Yesu, kwa verau!

21 Bada Yesu na raukiviverema taumi Mamaitua na banagama ḡaromie e kenana.

Inam riukaua!